

Brandt, Navnet paa flere danske Slægter, af hvilke kan nævnes en sønderjysk Borgerslægt, der føres tilbage til to Brødre fra Ribe Stift Købmand i Sønderborg Niels B. og **Raadmand** sst. Mathias B. Af disse var Niels B. Stamfader til en udbredt Præsteslægt, hans Søn Nicolaus B. (1586—1648) var Sognepræst i Egen, hvilket Embede i ubrudt Række beklædtes af hans Søn, Sønnesøn og Sønnesøns Søn. Han var Fader til nedenn. Pastor Frederik B. (1632—91). Nævnte Raadmand Mathias B. var Fader til Købmand i Sønderborg Jurgen B. (d. før 1650) — hvis Descendens beklædte Borgmester- og Raadmandstillinger i Sønderborg og Flensborg — og til Marina B., der 1592 ægtede Land- og **Tingskriver** i **Als** og Sundeved Claus Petersen, med hvem hun skal have haft flere Sønner, som antog hendes Slægtnavn. **Iflg.** Traditionen skal nedenn. **Overrentemester** Peter B. (1644—1701) stamme fra hende; hans Fader Borger i Sønderborg Christian B. **maa** i saa Tilfælde have været hendes Søn. Overrentemester Peter B., der 1679 fik Vaabenbrev, var Fader til Schoutbynacht Henrik B. (1687—1733) til Pederstrup og til Konferensraad Carl B. (1696—1738) til Teichhof, der i andet Ægteskab var Fader til de nedenn. Enevold B. (1738—72) — der 1771 optoges i Grevestand — og Kancellipræsident Christian B. (1735—1805), med hvem den adlede Slægt uddøde. — En odenseansk Bogtrykkerslægt stammer fra nedenn. Bogtrykker Johan Christopher B. (d. 1738), hvis Søn Peter Wilhelm B. (1722—78) fortsatte Faderens Virksomhed. — En anden odenseansk Slægt gaar tilbage til Klokker Peder Jensen B. (d. 1749) i Odense, der var Fader til nedenn. Historiker Christian B. (1733—80) og til Klokker i Odense Jens Pedersen B. (1723—65), der i sit 3. Ægteskab var Fader til Farver Christian B. (1763—1814). Dennes Søn Morten Kisbye B. (1804—81) — der grundlagde B.s Klædefabrik — var Fader til nedenn. **Klædefabrikant** S. Chr. B. (1847—1905) og til Morten Wilhelm B. (1854—1921). Sidstnævnte stiftede 1905 til Minde om sin

Hustru Tagea Rovsing (1847—82) Tagea Brandts Rejselegat for Kvinder, hvis Fundats (1922) fastslaar, at Uddelingen skal foregaa »i frisindet Aand med lidt konservativ Tendens«. — Blandt de mange Præsteslægter kan nævnes en, der begynder med Raadmand i Ærøskøbing Gomme Jensen (1624—89), hvis Sønnesøns Søn Købmand i Faaborg Alexander B. var Fader til Sognepræst i Gamtofte Gomme Jacob B. (1777—1835). Denne var Fader til Sognepræsterne Christian Peter Nicolai B. (1808—92) i Krummerup, Jens Sophus B. (1812—98) i Ollerup og Alexander Hans Henrik B. (1806—59) i Børglum, der var Fader til nedenn. Rederidirektør Jacob Ludvig Henrik B. (1856—1912) — Skræddermester i Kbh. Joachim B. (1708—86) var Fader til Klokker ved Vor Frelzers K. Johannes Joachim B. (1741—1800), blandt hvis tolv Børn var Grosserer Johannes Hegelund B. (1788—1840), der var Fader til Sognepræst i Veggerløse August Frederik B. (1815—93), hvis Søn var nedenn. Marinemaler Johannes Herman B. (1850—1926).

I. M., H. C. og G. F. Møller: Geneal. Tabelle . . . Nicolaus Brandt, 1766. Danmarks Adels Aarbog, XXXVI, 1919, S. 493—96. Louis Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde, 1925, S. 420. Fra Arkiv og Museum, IV, 1909—11, S. 397—407. Chr. Emil Kjær: Familien Brandt, 1858. De danske Byerhverv, Øerne, 1904—10, Odense, S. 109. *Albert Fabritius.*

Brandt, Carl Joakim, 1817—89, Præst og Litteraturhistoriker. F. 15. Aug. 1817 i Nyborg, d. 27. Dec. 1889 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Købmand Rasmus Peter B. (1789—1860) og Louise Esther Boesen (1793—1847). Gift 9. Maj 1845 i Holmens K. i Kbh. (Helligg. Kbg.) med Dorothea Louise Elisabeth Henningsen, f. 6. Jan. 1823 i Kbh. (Trin.), d. 21. Okt. 1881 sst. (Frue), D. af Handelsbetjent, senere Urtekræmmer Frans Peter H. (1795—1840) og Marie Louise Elisabeth Olding (1801—72).

Efter at have tilbragt flere Aar i Huset hos sin Morfader, Provst J. F. Boesen, kom B. i Nyborg Skole og blev Student derfra 1835. Paa Rejsen over Store Bælt traf han L. N. Helveg, og med ham sluttede han et Venskab, der satte Frugt i et langt og betydningsfuldt Samarbejde. B. valgte det teologiske Studium, og som Student var han i nogle Aar Huslærer hos Professor, Konferensraad **Kolderup-Rosenvinge**; 1841 blev han teologisk Kandidat. To Aar senere blev han Lærer ved Vajsenhuset, og i denne Stilling virkede han ca. ti Aar. 1845 begyndte han i Forbindelse med sin Svoger R. T. Fenger Udgivelsen af Ugebladet »Dansk Kirketidende«, som han senere, med Undtagelse af Præstetiden paa Landet, udgav dels ene, dels i Forening med andre (foruden Fenger L. N. Helveg,

O. J. Sadolin og Fr. Nielsen). I Kandidataarene syslede han desuden med kirke- og litteraturhistoriske Studier, og **1851** foretog han med offentlig Understøttelse en Rejse til Stockholm og Uppsala for at benytte de derværende gammeldanske Haandskrifter. **1848** var han Medstifter af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, af hvis **Bestyrelse** han i mange Aar var Medlem, og **1853** deltog han i Stiftelsen af Dansk Forening. **1856** blev han Forstander for Grundtvigs Højskole paa Marielyst, **1860** udnævntes han til Sognepræst i Rønnebæk og Olstrup, og som saadan var han Medlem af Kirkekommissionen af **1868**. **1872** blev han Grundtvigs Efterfølger som Præst ved Vartov og blev i denne Stilling til sin Død.

B. var en af de betydeligste Talsmænd for Grundtvigs Kirke- og Skoletanker og førte paa Møder og ved mangfoldige Bidrag til Litteraturen, især i »Dansk Kirketidende«, den Grundtvig'ske Retnings Sag. Som Præst paa Landet og i Hovedstaden samlede han en stor Kreds om sin Prædikestol, og flere af hans Salmer, dels originale (»Vær stille, Hjærte, bi paa Gud«), dels oversatte, er blevet Menighedens Ejendom. En Bibelhistorie »Bibelsk Billedbog med Fortællinger« (**1858**, 6. Opl. **1893**), en Ledetraad i den kristelige Børnelærdom og hans »Legender« (**I—III**, **1850—51**, 3. Opl. **1887**) fandt stor Udbredelse og megen Paaskønnelse. Ogsaa som Præst fortsatte han sine historiske Studier, og flere værdifulde Arbejder bærer Vidne om hans Samlerflid og hans Fremstillings-evne. Han udgav »Lucidarius« (**1849**), en meget fortjenstfuld »Gammeldansk Læsebog« (**1857**), et Udvalg af »Ældre danske Digtere« (**I**, **1862**), »Dansk Klosterlæsning« (**1865**), »Romantisk Digtning fra Middelalderen« (**I—III**, **1869—77**) og, til Dels sammen med R. T. Fenger, fem Bind af **Christiern Pedersens danske Skrifter** (**1850—55**). Paa Grundlag af sine omfattende Samlinger til **Christiern Pedersens** Levned udarbejdede han en udførlig, smuk og hjertelig Monografi »om Lunde-Kanniken Chr. Pedersen og hans Skrifter« (**1882**), som indeholder flere nye og værdifulde Oplysninger til Reformationstidens Litteratur- og Kirkehistorie. Den Del af Litteraturen, som han med størst Kærlighed gennempløjede, var dog Salmedigtningen. Sammen med L. N. Helveg udgav han (**1846—47**) »Den danske Salmedigtning« i to Bind, et betydningsfuldt Arbejde, som ikke blot indeholder en Antologi af danske Salmer lige fra Middelalderen til vore Dage, deriblandt mange forhen utrykte, men tillige Bidrag til en dansk Salmehistorie og biografiske Oplysninger om Salmedigterne. Senere gav han en Skildring af »vore danske Kirkesalmebøger fra Reformationen til Nutiden« (**1886**)

og en udførlig Levnedstegning af Salmedigteren Hans Christensen Sthen, ledsaget af et Udvalg af Sthens Salmer og **aandelige Rim** (1888). B.s udstrakte Kendskab til den danske Salmedigtning kom ogsaa **Menigheden** til gode derved, at han var Medlem af det Udvalg, der udarbejdede Tillægget til Roskilde Konvents Salmebog (1873), og af det, som udgav Forslaget til en ny »Salmebog for Kirke og Hjem« (1885, gennemset 1888), ligesom han ogsaa **føjede** flere Tillæg til Grundtvigs »Festsalmer«, der af ham blev omordnet til »N. F. S. Grundtvigs Kirkesalmebog« (1874). — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — R. 1869. — Maleri af F. **Vermehren** i Vartov K. Litografier 1873, af E. Fortling 1874 og af I. W. Tegner 1890 efter Fotografi. Træsnit 1873, bl. a. efter Fotografi, af C. Poulsen 1887, af W. Obermann 1890 og af H. P. Hansen 1892.

F. Rønning: C. J. Brandt, 1892. Samme i Højskolebladet, 1917. L. Schrøder: Ludvig Helveg, 1884. Samme i Danskeren, 1890. V. Birkedal: Personlige Oplevelser, II, 1890. III. Tid. 14. Aug. 1887 og 5. Jan. 1890. V. **Brücker** i Højskolebladet 21. Febr., 7. og 14. Marts 1890. Efterladte Papirer i Dansk Kirketid., 1893. Lyngby Elever, 1916. K. G. Brandt i Vartovpræster gennem 80 Aar, 1925. Holger Begtrup: Dansk Menighedsliv i grundtvigske Kredse, I, 1931, S. 87—98. Agnete Bardenfleth, f. Brandt, i Minder fra gamle grundtvigske Hjem, 1924.

Fr Nielsen (A J Rud)*

Brandt, Christian, 1733—80, Historiker. F. 30. Juni 1733 i Odense, d. 25. Juni 1780 i Kbh., begr. sst. (Trin.). Forældre: Første Kateket, senere Klokker ved St. Knuds Kirke Peder Jensen B. (ca. 1693—1749) og Birgitte Margrethe Blangsted (1693—1758). Ugift.

B. blev Student 1753 fra Odense Gymnasium, tog 1755 filosofisk Eksamen og Baccalaureus-Graden. Han studerede en Tid i Odense, kom 1758 til Kbh., hvor han hørte Forelæsninger over Teologi og orientalske Sprog uden dog at tage nogen Embedseksamen. 1760 blev han Famulus ved Universitetsbiblioteket, 1762 Amanuensis ved Det kgl. Bibliotek, 1769 Formand for Studenterne paa Regensen, 2: Formand for Lighbærerne. De mange haandskrevne Ekscerpter og Samlinger, han har efterladt sig, og som findes i Det kgl. Biblioteks Haandskriftsamling, vidner om hans store Flid og omfattende, men spredte litterære Interesser. Foruden et Par biografiske **Tidsskrift-Bidrag** leverede han 1760 en ny Udgave af »Epithalamium Francisci a Lotharingia ac Christinae a Dania, per Jacobum Jasparum, 1541«, med en Indledning om Digtet og dets Forfatter, en Indledning, der tjente som Regens-Disputats. B. havde samlet Materiale til et Skrift om Pestepidemierne, Pest-

husene i Kbh. og Litteraturen herom, men der udkom kun (uvist i hvilket Aar) nogle enkelte Dokumentaftryk under Titelen »**Kiøbenhavn**ske Pesthuus-Historic«. — Maleri af Andreas Windfeld i Familieeje.

Autobiografi i Ny **kgl.** Saml. 2° 743. R. Nyerup i Minerva, 1789, III, S. 409. Dansk Litteratur-Tid., 1825, S. 788. E. C. Werlauff: Det store kgl. Bibliothek, 2. Udg., 1844, S. 79.

Chr Bruun (R Paulli).*

Brandt, Christian, 1735—1805, Kancellipræsident. F. 20. Okt. 1735 i Kbh. (Petri), d. 16. Marts 1805 paa Herlufsholm, begr. i Kbh. (Petri K.). Forældre: Kabinetssekretær, Konferensraad Carl B. til Teichhof (1696—1738, gift 1° 1722 med Anna Catharine v. Ehrenschild, 1706—24) og Else Berregaard (1715—93, gift 2° 1761 med **Rigsfriherre**, Amtmand, **Gehejmekonferensraad Georg Wilhelm** v. Soehlenthal, 1698—1768). Gift 15. April 1768 paa Christiansborg (Slotsk.) med Regitze Kirstine Charlotte Skeel, f. 2. Juni 1746 i Nordborg, d. 10. Dec. 1806 i Sorø (begr. i Petri K.), D. af Amtmand, senere Stiftamtmand og Gehejmeraad Holger S. (1699—1764) og Baronesse Regitze Sophie **Güldenchrone** (1706—79).

B. var i Kraft af Afstamning født til en anelig Løbebane, blev 1753 Hofjunker, 1756 Kammerjunker, 1760 Kommitteret i General-Landvæsens- og Kommercekollegiet, 1764 Landfoged i Delmenhorst, 1768 Administrator for Grevskaabets Rantzau, 1784 første Deputeret for det vestindisk-guineiske Rente- og Toldkammer, 1788 Direktør i Danske Kancelli og Forstander for Herlufsholm, 1789 Direktør i Missionskollegiet og Vajsenhuset samt Provisor for Vallø Stift, s. A. (28. Nov.) Præsident i Kancelliet, tog Dec. 1799 sin Afsked fra samtlige Statsembeder, vedblev at være Provisor for Vallø og Forstander for Herlufsholm (hvor han tog Bolig), blev 1803 tillige Kurator for Vemmetofte. — B. var ingen særlig betydelig Mand. Han var Chef for Danske Kancelli i en stor og afgørende Reformperiode, men den virkelige Ledelse, det geniale, banebrydende Initiativ laa hos Generalprokurøren, Chr. **Colbjørn**sen. Ved sin Karakter har B. egnet sig godt til beskedent og loyalt Samarbejde med andre. Han var pligtopfyldende, troskyldig og uegennyttig, samtidig dog noget smaatskaaren og pertentlig — i det hele altsaa en stor Modsætning til Broderen Enevold B. En af hans undergivne (J. Gude) har paa den smukkeste Maade skildret ham som den godmodige, jævne, bogelskende (men ikke lærde) Mand; han »havde slet intet af det, man kalder Minister-Air«. — Kammerherre 1768. Gehejmeraad 1784. Rang med blaa Riddere 1799. — Hv. R. 1776. — Maleri paa Herlufsholm. Farve-

lagt Tegning paa Fr.borg. Portrætteret af W. **Haffner** paa Maleri af Teselskabet **1794** (Jægerspris).

E. Holm: Danmark-Norges **Hist.** **1720—1814**, VI, 2, **1909**. Axel **Linvald**: Kronprins Frederik og hans Regering, I, **1923**. Personalh. Tidsskr., 2. Rk., II, **1887**, S. **184—90**. Louis Bobé: Efterl. Papirer fra den **Reventlow'ske** Familiekreds, I—VIII, **1895—1917**, passim (se Registret). Samme: **Die deutsche** St. Petri Gemeinde, **1925**, S. 420. Luxdorfs Dagbøger, udg. af E. Nystrøm, II, **1925—30**. *Hans Jensen.*

Brandt, Enevold, Greve, **1738—72**, Hofmand. F. 7. Sept. **1738** i Kbh. (Petri), d. 28. April **1772** sst., formentlig begr. i Petri K.s Krypt. Broder til Christian B. (s. d.). Ugift.

Som sin Fælle i Ophøjelsen og Ulykken, Struensee, udgik B. fra et pietistisk Hjem, men blev selv Frilever og Fritænker, en Beundrer af Voltaire, hvem han fik Lejlighed til at aflægge et Besøg. **1755—56** studerede han ved Sorø Akademi, læste senere Jura ved Universitetet, blev **1759** Auscultant, **1764** Assessor i Højesteret, rejste s. A. udenlands og opholdt sig i Paris og **Genève**. Efter Christian VII.s Tronbestigelse vendte han hjem for at gøre sig gældende ved det nye Hof, forsøgte i April **1768** at fortrænge Kongens Yndling Grev Holck, især ved at fremstille sig skriftlig for Majestæten som den, der, modsat Holck, havde vist sin Iver for at bevare Støvlet-Kathrine i hendes nu ophævede Mætressestilling; Resultatet blev blot, at B. for en Tid faldt i Unaade og Landsforvisning. Han beholdt dog foreløbig Løn som Højesterets-assessor, og det blev meget snart bestemt, at han skulde have en Ansættelse i Oldenburg. Sept. **1768** fik han Regeringens Tilladelse til at opholde sig et Aar i Sydfrankrig, benyttede herved Lejligheden til at indfinde sig hos Kongen i Paris under dennes Udenlandsrejse og kunde **1769** tiltræde en Stilling ved Regeringskancelliet i Oldenburg. B. kedede sig paa det afsides Sted og søgte forgæves gennem Bernstorff at opnaa en Stilling i Diplomatiets. Under Kongens Ophold i Holsten **1770** sluttede han det Forbund med Struensee og **Rantzau-Ascheberg**, der skabte hans store Avancement; han indførtes blandt Kongens nærmeste Omgivelser, fik paa ny sin Assessorgage og opnaaede endelig at se Holck i Unaade. Selv kunde han følge med Hoffet til Kbh., hvor hans Forfremmelse nu finder Sted jævnsides med Struensees. I Efteraaret **1770** blev han Direktør for det franske Teater, Kunstkammeret og Billedgalleriet. Jan. **1771** fik han Overopsynet med Hofkapellet, Teatret og øvrige Lystigheder ved Hoffet, i Sept. udnævntes han til Lensgreve, i Nov. til Grand maître de garderobe, hvormed fulgte Ekscellencetitlen.

B., der var grim af Udseende og kejtet af Væsen, men velbegavet, havde ingen anden virkelig Ærgerrighed end at spille en Rolle som Hofmand; som han engang udtrykte det over for Reverdil: fra sin Ungdom havde han tænkt sig det som den højeste Lykke at kunne gaa op til Kongen ad den hemmelige Trappe. Og som det siges med **Reverdils** egen Karakteristik: »De væsentligste Fordele, han ønskede af sin Ophøjelse, var at kunne vise sig rigtig som hjemme ved Hoffet, holde Fester, give Penge ud, have Elskovshistorier og faa Lejlighed til at give sin onde Tunge dristigt Løb«. B. var i en sjælden Grad, hvad man tør kalde »letfærdig«, men nærede dog ogsaa visse Forestillinger om at skulle være med til at indlede store Fremskridt, en »ny Æra« for Landet. Over for Struensee, som han skyldte sin Ophøjelse, var han ikke særlig loyal, men misundelig og tilbøjelig til Intriger.

Det blev B.s særlige Opgave at passe paa Kongen, medens Struensee optraadte som Landets Regent og var Dronningens Elsker. Han **maatte** til Stadighed være Selskabsbroder og **Syge-**vogter for den sindssyge og onskabsfulde Christian VIL, en ikke let eller behagelig Opgave. B. faldt ofte for Fristelsen til at vise sig mindre hensynsfuld over for »Herrens Salvede«, selv hvor hans Adfærd i saa Henseende blev iagttaget af andre. Engang i Efteraaret 1771, paa et Tidspunkt, da han i øvrigt havde faaet en Del af Byrden ved den daglige Omgang med Kongen væltet over paa Reverdil, forløb han sig slemt. Da Kongen i sin Ondskab trueede ham med Prygl og kastede en Citron efter ham, besluttede han efter **Samraad** med Struensee og Dronningen, der begge var til Stede, at give den afsindige Mand en Lærestreg for Fremtiden. Han udfordrede ham til et Slagsmaal, hvorunder han fik bidt ham i Haanden og revet ham paa Halsen; tillige trakterede han ham med grove Skældsord og Trusler. Alt dette var utvivlsomt at overtræde Lovens Forbud mod »at laste Kongen til Beskæmmelse«. Det skulde faa sin grusomme Straf efter Paragraffens strengeste Ordlyd, ganske uanset, at den almindelige Opfattelse af B. som Kongens daglige Plageaand i Virkeligheden var forkert.

Ved Statskuppet 17. Jan. 1772 arresteredes B. sammen med Struensee. Under den følgende Proces mod ham kom den omtalte Episode til at udgøre Hovedpunktet i Anklagen. Han blev af den nedsatte Kommission dømt fra Ære, Liv og Gods, til at faa den højre Haand afhugget før Hovedet, Kroppen parteret og lagt paa Stejle og Hjul, men Hovedet sat paa en Stage. 28. April 1772 henrettedes han efter denne Dom paa Østerfælled sammen med Struensee; det var ham, der først besteg Skafottet, og

han gjorde det med i hvert Fald udvortes Ro. Under sit Fængselsophold var han blevet omvendt til den kristne Tro af Provst Hee ved Holmens Kirke, hvem det ikke var faldet vanskeligt at overbevise denne letbevægelige Natur, der nu var tvunget til at beskæftige sin Fantasi med andre Muligheder end Jordelivets. De formentlige Rester af B. og Struensee fremdroges **1927** og nedsattes Marts **1931** i Petri Kirkes Krypt. — Kammerherre **1769**. — Miniature paa Fr.borg. Foregivet Maleri af P. Cramer sst. Samtidige Stik, **Profilbilleder**. Radering af A. P. Madsen efter Tegning af **Mme** Clemens.

E. Holm: **Danmark-Norges Hist.** **1720—1814**, IV, **1902**. J. K. Høst: J. F. Struensee og hans Ministerium, **1824**. K. Wittich: Struensee, **1879** (**overs.** og bearbejdet af Chr. Blangstrup **1887**). A. Friis: **Bernstorff'ske Papirer**, I—II, **1904—07**. Reverdil: Memoirer, **overs.** af **Læssøe-Müller**, **1916**. Holger Hansen: **Inkvisitionskommissionen** af 20. Jan. **1772**, I—III, **1927—32**. Louis Bobé: Efterl. Papirer fra den Reventlow'ske Familiekrede, I—X, **1895—1932**, passim (se Registret). Samme: Die deutsche St. Petri Gemeinde, **1925**, S. 420. Luxdorphs Dagbøger, udg. af E. Nystrom, I, **1915—30**. Victor Lange: Fra Struenseetiden, **1926**. Om Stedet for Henrettelsen og de formentlige Rester: Politiken 25. April—30. Maj **1927** passim, sst. 20. Juni **1928**; **Berl. Tid.** 25. April—16. Juli **1927** passim. Hans Jensen.

Brandt, Frederik, **1632—91**, Præst, Forfatter. F. **13. Aug.** **1632** i Egen, d. **22. April** **1691** i Nykøbing F., begr. i Systofte K. Forældre: Sognepræst, tidligere Hofpræst hos Hertug Hans den Yngre Nicolaus B. (**1586—1648**) og Margaretha Conradi. Gift **1°** **9. Juni** **1661** i Sønderborg med Anna Lorentzen, d. **15. Febr.** **1663** i Svindinge, D. af **Raadmand** i Sønderborg Lorentz L. (**1603—49**) og Catharina **Jürgensdatter** Brandt. **2°** **6. Sept.** **1664** med Sophie Elisabeth Rehefeld, f. ca. **1646**, d. **27. Aug.** **1667** i Svindinge, D. af **General**-superintendent Bonaventura R. (**1610—73**) og Magdalene **Wolffersdorf** (**1613—68**). **3°** **6. Sept.** **1668** i Gislev med Anna Riisbrich, begr. **8. Aug.** **1687**, D. af Sognepræst i Gislev og Eliested Broder R. (**1611—74**) og 2. Hustru Maren Johansdatter (ca. **1609—94**). **4°** **1688** med Agnete Portuan (Herforth), f. ca. **1660**, begr. **19. Nov.** **1740** i Kbh. (Petri) (gift **2°** **1692** med Rektor i Nykøbing F., Mag. Peder Højelse, **1654—1704**), D. af Tolder i Nakskov Jens Jacobsen P. (d. **1688**) og Agnete Rasmusdatter (d. **1676**).

Efter at have gaaet i Skole i Sønderborg og Odense og siden besøgt Gymnasiet i Stettin, hvorfra han blev Student **1652**, studerede F. B. ved Universiteterne i Wittenberg, Leipzig og Greifswald. Særlig Opholdet i Wittenberg blev af Betydning for ham, da han ikke blot hørte de berømte Teologer Abraham Calovius og Qyenstedt, men ogsaa gjorde Bekendtskab med Professor August

Buchner, kendt som **Latinist**, tysk Digter og den første schlesiske Skoles betydeligste Teoretiker. Ca. 1653 rejste F. B. hjem, opholdt sig en kort Tid i Sorø og blev 1653 immatrikuleret i Kbh., hvor han 1654 tog teologisk Attestats. Derpaa var han i fire Aar Huslærer paa Fyn for den senere Stiftamtmand Diderik Schult og kom herigennem i Forbindelse med Henning Walkendorf til Glorup. Ved dennes Død 1658 skrev han et smukt Trøstedigt »Hvile i Bedrøvelsens Tid« til hans Enke, Fru Margrethe **Blome**, der s. A. kaldte ham til Sognepræst i Svindinge. 1676 forflyttedes han til Nykøbing F. som Hofpræst for Dronning Sophie Amalie og Sognepræst i Byen med dens Anneks **Systofte**. 1677 blev han Provst over Falsters Sønder Herred, og s. A. disputerede han for Magistergraden, der dog først 1690 blev ham konfereret. Med sine tre første Hustruer havde han femten Børn. Den sidste bragte ham en betydelig Formue, der i Forening med hans egne Midler gjorde ham til en af Landets rigeste Præster. Han ejede desuden et Bibliotek paa 3000 Bind og en stor Samling Kobberstik og »Rariteter«. — F. B. berømmes som en fortræffelig Taler, men hvad der i særlig Grad har bevaret hans Navn, er hans Forfattervirksomhed. Allerede under sit Ophold i Tyskland havde han med Iver studeret Poetik og Retorik, og han vedblev Livet igennem paa disse Omraader at staa i nær Forbindelse med tyske Personligheder og Retninger. Et typisk Vidnesbyrd herom er hans Mindeskrift paa Tysk om Wittenbergpoeten Friederich Taubmann »**Gläntzende** Tauben-Flügel« (1675). Blandt hans øvrige Prosaarbejder kan især fremhæves »**Sylva soliloquiorum** seu meditationum sacrarum (1663, oversat fra Tysk til Dansk 1681), livfulde Betragtninger, ofte i allegorisk Form, over kristne Dyder og kristen Livsopfattelse. Som Digter udmærker F. B. sig ved Aand, naturlig poetisk Følelse og en usædvanlig **versifikatorisk** Færdighed. Med lige Lethed digtede han paa Tysk, Dansk og Latin, og der tilkommer ham Pladsen, næst Kingo, som sin Tids betydeligste religiøse Digter her hjemme. I sine »**Minutiæ piarum cogitationum**« (1682) viser han, hvad han formaaede som dansk og latinsk Digter, og hans tyske Oversættelse af Th. Kingos Morgen- og Aftensange (1685) vidner om hans betydelige Evner til at udtrykke sig i dette Sprog. Blandt hans originale Salmer var »Himlen er det rette Land« særlig yndet. — **Maleri** af J. Jebsen 1680 i Systofte K., stukket af H. Schaten 1683. **Epitafiemaleri** i Svindinge K. 1668. Stik 1663.

Programma funebre over F. B. af 30. April 1691. Immanuel Barfod: Den falsterske Gejstligheds Personal-Historie, I, 1854, S. 11 — 14; II, 1854, S. 298 f. F. B.s Fortale til den ovenn. Oversættelse af Thomas Kingo, 1685. A. Poulsen:

Svindinge Kirke med dens Præster, Degne og Ejere, **1894**, S. **11**, **18** f., ao, **36** f. Personalh. Tidsskr., IV, **1883**, S. 295; 2. Rk., IV, **1889**, S. **158**; 8. Rk., II, **1923**, S. **163**, **166** f., **189**; IV, **1925**, S. 305; VI, **1927**, S. 70. Lolland-Falsters hist. Samfunds Aarbog, III, **1915**, S. 55 f., 77 f. Jul. Paludan: **Renaissancebevægelsen** i Danmarks Literatur, især i det **17**. Aarh., **1887**, S. **176**, 265 f.

Bjørn Kornerup.

Brandt, Gudmund Nyeland, f. **1878**, Havearkitekt. F. **17**. Marts **1878** paa Frbg. Forældre: Gartner, senere Bankbestyrer og Sognefoged i Ordrup Peter Christoffer B. (**1849—1918**)^og Anna Kirstine Nyeland (**1849—1919**). Gift **1**. April **1909** i Kbh. (Jesusk.) med Gerda Petersen, f. **14**. Okt. **1880** i Valby (Frbg.), D. af Handelsgartner Emil Frederik Daniel P. (**1849—1910**) og Marie Caroline Elisabeth Clément (f. **1855**).

B. blev Student **1897** fra Ordrup og tog Filosofikum **1898**, hvorefter han uddannedes hos Handelsgartner N. Jensen, Valdal, Valby, og derpaa rejste til Udlandet, hvor han arbejdede i engelske Gartnerier, i Jardin des plantes, Paris (**1902**) samt i Gartnerier i Tyskland og Belgien (**1903**). Efter Hjemkomsten indtraadte han **1904** i Faderens Forretning i Ordrup, hvilken han overtog **1906** for senere at afhænde den. **1906** blev han Gartner ved Gentofte Kommune, og **1910—27** var han Graver ved Ordrup Kgd. Allerede **1905** fremkom B. sammen med Ingeniør A. Klixbiill med et Konkurrenceforslag til Fælledparkens Anlæggelse, hvilket blev præmieret. I omtrent to Aar, nemlig fra Aug. **1905** til Juli **1907**, var B. Redaktør af »Gartner-Tidende« og Sekretær i Almindelig dansk Gartnerforening. Fra **1924** er han Lektor i Havekunst ved Kunstakademiet. I sin Virksomhed som Havearkitekt har han bl. a. anlagt Haven ved Svastika og omlagt Marienlyst Park. — Takket være stor Arbejdsevne, Overlegenhed, udpræget kunstnerisk Sans og et godt Overblik har B. betydet meget for Havekunstens Vækst og Udvikling i Danmark; denne hans Betydning er af en af hans samtidige udtrykt saaledes: »B. kom med Klarhed, og det Afsnit i Havekunstens Historie, som kendetegnes ved hans Navn, bliver derfor Afklaringens Periode. Det var i og for sig ikke noget nyt, B. bragte frem, men alt, hvad vi famlende og usikkert havde stilet henimod og drømt om, men ikke formaaet at sammenfatte, fremstillede B. i faa klare intelligente Linier«. B. har omplantet paa dansk Grund moderne engelsk Havekunst og samtidig vist egen særpræget Skaberevne. Han har skrevet talrige Artikler i danske og udenlandske Tidsskrifter, bl. a. i »Architekten« og »Havekunst«; endvidere har han udgivet »Stauder« (**1915**, 3. Udg. **1919**) og redigeret »Roser« (**1915**), »Vand- og Stenhøjsplan-

ter« (1917, 2. Udg. 1920) og »Chrysanthemum og Lathyrus« (1920, sammen med K. B. Klixbull). — R. 1929. *Axel Lanse*

Brandt, Johannes Herman, 1850—1926, Marinemaler. F. 29. Aug. 1850 i Kbh. (Holmens), d. 6. Okt. 1926 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Lærer ved Søetatens Pigeskole, senere Sognepræst i Veggerløse August Frederik B. (1815—93) og Augusta Charlotte Steenbuch (1821—1903). Gift 14. Okt. 1881 i Odense med Rebekka Sofie Steenbuch, f. 22. Marts 1854 sst., D. af Sognepræst Theodor S. (1816—91) og Charlotte Johanne Elisabeth Mørch (1830—1911).

Efter endt Skolegang lærte B. at tegne hos Peters og Kyhn og gik samtidig paa det tekniske Institut. 1868—74 besøgte han Akademiet, hvor han som Landskabsmaler var Elev af Kyhn. 1870—71 foretog han en Rejse i Udlandet, bl. a. til Holland og Belgien, og var en Tid lang i Syden. Han debuterede som **Charlottenborg**-udstillere 1872 med »Bornholmsk Strandparti«. Han opholdt sig til Stadighed paa Bornholm, specielt Egnen ved Hammer, og Gang paa Gang i sine Billeder vendte han tilbage til sit Yndlingsmotiv: Brændingen med de store, brede Bølgekammer i skiftende Belysninger. Her hjemme, hvor han snart blev kendt for sine Mariner, kaldtes han populært »Bølge-B.«, og ogsaa i Udlandet, særlig i Tyskland, vandt hans Kunst Yndest. Den udmærker sig ved en blændende teknisk Dygtighed, men er for øvrigt baade med Hensyn til Form og Farve i høj Grad traditionsbunden. B. er repræsenteret paa Museet i Rønne. — Selvportræt 1870. *Meret Bodelsen.*

Brandt, Jacob Ludvig Henrik, 1856—1912, Rederidirektør, Konsul. F. 15. Okt. 1856 i Christianssted paa St. Croix, d. 13. April 1912 paa Kommunehospitalet i Kbh., begr. i Gentofte. Forældre: Kateket paa St. Croix, senere Sognepræst i Børghlum Alexander Hans Henrik B. (1806—59) og Camilla Augusta Boden-hoff (1820—95). Ugift.

Efter Faderens Død havde B. en Tid Ophold hos sin Mormoder i Jægersborg, kom i en ung Alder til Kbh. og var efter endt Skolegang i nogen Tid ansat i Landmandsbanken. Hans Hu stod imidlertid til det fremmede, og ved C. F. Tietgens Hjælp fik han en Ansættelse i det allerede da ansete Firma P. Bornholdt & Co. i Riga. Her arbejdede han sig op gennem de forskellige Grader og endte med at blive Chef for Firmaets vigtige Afdeling i Libau. Firmaet repræsenterede Det Forenede Dampskibs-Selskab i de russiske Østersøhavne, og inden for dette Selskab blev man derigennem opmærksom paa de Evner, der boede i B. Da Direktør

C. Normann paa Grund af Sygdom i Foraaret **1896** **maatte** trække sig tilbage fra Ledelsen af Det Forenede Dampskibs-Selskab, blev der, efter at Selskabet i et halvt Aar var blevet ledet af en interimistisk Direktion, optaget Forhandlinger med B. om hans Overtagelse af Posten som administrerende Direktør, og i en Alder af 40 Aar kom han derefter fra **1. Nov. 1896** til at staa i Spidsen for dette Selskab. Da Konjunkturerne sidst i 90'erne var særdeles gode, og B. personlig besad et stærkt Initiativ, betød disse Aar og Begyndelsen af det nye Aarhundrede en overordentlig Udvidelse af Selskabets Virksomhed, i ganske særlig Grad den nordatlantiske Fart. **1898** overtoges saaledes det **1880** startede Thingvalla-Selskab, hvorved Skandinavien-Amerikalinien etableredes. Hurtig saa B. de Forretningsmuligheder, der her **laa**, og han var utvivlsomt Hovedmanden i den storstilede Materielfornyelse og Udvidelse, som Selskabets Amerikafart undergik, først og fremmest ved Bygningen af »Oscar II.«, »United States« og »Hellig Olav«, ligesom ogsaa Udviklingen af Stykgodsfarten paa Staterne **laa** ham meget paa Sinde. Herved fik D. F. D. S. paa dette vigtige **Trafik-**omraade et meget stort Forspring inden for nordisk Skibsfart, hvilket holdt sig helt op til Verdenskrigens Aar, og som paa forskellig Vis tilførte den københavnske Forretningsstand ikke uvæsentlige Fordele. Ved Udgangen af **1904** havde D. F. D. S. alene en Flaade paa ca. 62 000 Br. R.-T. i regelmæssig Fart mellem Skandinavien og U. S. A., hvad der var ca. 6000 Tons mere end i Selskabets samtlige europæiske Ruter, bortset fra **Landbrugseksport-**farten, og Betydningen af denne Udvikling forstaas bedst, naar man erindrer, at det først var **1895**, at Selskabet overhovedet var begyndt at besejle U. S. A. regelmæssigt, nemlig paa Ruten New Orleans—Kbh.

At denne storstilede »Atlantehavspolitik« imidlertid ikke var ufarlig for D. F. D. S., viste Aarene efter Aarhundredskiftet, da Konjunkturerne vendte, og B., der under sit mangeaarige Ophold i Rusland havde faaet sin medfødte Herskesyge stærkt udviklet og som tillige manglede Smidighed, bragte derved sit Selskab i en meget vanskelig Stilling, navnlig i Forhold til dets store udenlandske Konkurrenter, hvorved det indvikledes i kostbare Ratekampe. Samtidig havde han lagt sig ud med sine egne Kunder og Aktionærer, og alt dette i Forening gav Anledning til, at han paa flere Generalforsamlinger blev Genstand for saa voldsomme Angreb, at et Direktørskifte blev nødvendigt. I Aug. **1905** traadte han da ogsaa »af Helbredshensyn« tilbage, men det bør retfærdigvis erkendes, at allerede forinden han forlod D. F. D. S., var der banet

Vej for en roligere Udvikling, som sikrede Selskabet Udnyttelsen af det Virkefelt, B. ved sin magtfulde Politik havde skabt. — Dansk Konsul i Libau 1896—98. Næstformand i Dansk Dampskibsrederiforening 1900—05. — R. 1898.

Jens Vestberg.

Brandt, Johan Christopher, d. 1738, Bogtrykker og Avisudgiver. Vistnok f. i Hamburg, d. April 1738 i Odense. Gift med Engelche Dorothea, der overlevede ham.

B. kom 1717 til Kbh., hvor han nedsatte sig som Bogtrykker. Hans Virksomhed var yderst beskeden og omfattede kun let afsættelige Sager, væsentlig Viser og Flyveblade. De Gadeviser, han udsendte, vakte gentagne Gange Forargelse og skaffede ham endog 1721 en Advarsel fra Konsistorium. Ikke desto mindre maa han have nydt en vis Anseelse, idet han 1726 fik Bestalling som Hofbogtrykker for den fromme Kronprins Christian, den senere Kong Christian VI. Bogtrykkeriet blev ødelagt ved Kbh.s Ildebrand 1728, og efter at have opnaaet den dertil fornødne Bevilling flyttede B. n. A. sin Forretning til Odense, som ikke havde huset noget Bogtrykkeri, siden Biskop Thomas Kingos 1706 var ophørt. I Odense fortsatte han sin Bogtrykkervirksomhed i samme beskeden Form som i Kbh., men 1735 begyndte han det Foretagende, som har bevaret hans Navn inden for Danmarks Bogtrykkerhistorie, nemlig Udgivelsen af »Ugentlige Provincial-Notifications Liste«, den første danske Provinsavis. Det var en kombineret Adresse- og Nyhedsavis, som antagelig udkom lige til B.s Død. Efter denne førtes Trykkeriet nogle Aar videre af hans Enke, indtil det 1746 overtoges af hans Søn *Peter Vilhelm B.* (ca. 1714—78), som n. A. paabegyndte Udgivelsen af en ny Ugeavis »Dend Moralske Land-Løbere«, og som udvidede Forretningen betydeligt.

P. Stolpe: Dagspressen i Danmark, III, 1881, S. 204—12. L. C. Nielsen: Fra Johan Snell til vore Dage, I, 1908, S. 73—90.

Lauritz Nielsen (P. Stolpe).

Brandt, Lars (Lauritz) Johansen Peter, 1807—90, Mekaniker, Opfinder. F. 6. Sept. 1807 i Svendborg, d. 28. Juni 1890 i Kbh. (Matth.), begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Christen Olsen og Anna Dorothea Olsdatter Arnesen (1781—1872, senere gift med Smed Erik Rasmussen i Faaborg, 1787—1868). Var døbt Lars Johansen, synes at have antaget Navnet B. i Udlandet. Gift 1839 i Bayern med Anna (Nanny) Kern, f. 4. Maj 1806 i Tyrol, d. 25. Febr. 1870 paa Frbg.

B. stod i **Klejnsmedelære** hos Stiffaderen i Faaborg og rejste

efter udstaaet Læretid **1827** til Kbh., hvor han arbejdede i et Par Aar for derefter at rejse ud i Europa. Han arbejdede først i Sverige og i Rusland, hvor han i St. Petersborg fik vellønnet finmekanisk Arbejde. Senere rejste han til Tyskland og Østrig, hvor han bl. a. arbejdede i Berlin, **Köln, München**, Wien og Prag. **B.**, der efterhaanden havde skaffet sig en god mekanisk Uddannelse og Forstand paa **Instrument** bygning, rejste **1840** til New York, hvor han fik Arbejde hos Skriftstøberfirmaet David Bruce jun. Under sin Ansættelse her konstruerede han den første praktisk brugbare Skriftstøbemaskine og drog nogle Aar senere til Europa med denne. **1846** fik han syv Aars Eneret paa Maskinen i Danmark, og hans Opfindelse trængte hurtigt igennem, særlig i Tyskland, hvor Firmaet E. Haenel arbejdede med Sagen uden dog at nævne B. som Opfinder. Fra Tyskland og Danmark bredte B.s Skriftstøbemaskine sig til andre Lande, og **1848** vendte han tilbage til New York, hvor han nedsatte sig som Indehaver af et mekanisk Firma med Fremstilling af hans Maskine som **Spcciale**. **1859** overdrog B. dette Firma til en dansk Mekaniker N. Erlandsen, som havde arbejdet hos B.s Stiffader i Faaborg. B. blev boende i New York til **1881**, men foretog i disse Aar forskellige Rejser til Europa. **1881** flyttede han til Danmark, hvor hans Hustru var død under et Besøg **1870**, og blev boende her til sin Død.

A. Bauer i Skandinavisk Bogtrykker Tid., **1871**, S. **121** ff. G. Fries i Industriforeningens Tidsskr., **1890**, S. **185—88**.
 P 1 V; 4

Brandt, Peter, **1644—1701**, Overrentemester. F. **11. Juli 1644** i Sønderborg, d. **28. Jan. 1701** i Kbh., begr. i **Petri K.** Forældre: Borger i Sønderborg Christian B. og Margrethe Brandt. Gift **30. Dec. 1678** i Kbh. (Petri?) med Abigael Marie v. Støcken, f. ca. **1661**, begr. **30. Jan. 1714** i Kbh. (Petri Kapel), D. af Rentemester Henrik v. S. (s. d.) og Hustru.

B. tilhørte en vidt udbredt borgerlig Slægt af dette Navn og voksede op i meget jævne Kaar. Efter at have gaaet i Skole i Sønderborg rejste han til Norge, hvor han kom i Tjeneste hos Landkommissær Gaarman. Senere drog han til Kbh. for at søge sin Lykke der. Han blev Haandskriver først hos en Oberst Ahlefeldt, senere hos den hos Kongen meget indflydelsesrige **Overjægermester Vincens Hahn**. Paa dennes anbefaling blev han i April **1676** Zahlmester for Hofetatens Kasse og Zahlmester i Kongens eget Kammer, i Sept. s. A. tillige for Krigskassen. N. A. blev han Zahlmester for alle Kasser, fra **1678** med Titel af **Oberzahlmester**. Ved sit Giftermaal med sin Chef Rentemester Henrik

v. Støckens ældste Datter fik han en stærk Støtte i denne. **1680** blev han **Kammerraad** og n. A., da Svigerfaderen døde, efterfulgte han ham som Rentemester, Generalkrigskommissær og Tilforordnet ved Søetaten. **1683** blev han tillige Deputeret i **General-kommissariatet** for Land- og Søetaten. **1684** fik han Titel af **Overrentemester**. Han var ogsaa en af dem, der efter Inddragningen af Hertugen af Gottorps Lande **1684** blev belønnet med et Amtmandsembede, Tønder Amt, som han beholdt til **1689**.

Efter Svigerfaderens Død var han blevet Leder af Rigets Finansvæsen. Han var en habil Regnskabsbetjent, men var ikke saa betydelig en Personlighed som Svigerfaderen. Han manglede i alt Fald de overlegne Evner, som krævedes for at bringe Orden i de danske Finanser, og synes heller ikke at have haft Kraft nok til at holde igen over for de Krav, der alle Vegne fra stilledes til ham. Men det **maa** indrømmes, at Opgaven ogsaa var meget vanskelig. Landets Finanser var bragt i stor Uorden ved Krigene **1657—60** og **1675—79**. Man havde hjulpet sig ved at sælge en stor Del af Krongodset og ved at paalægge tunge Skatter, men det havde ført til en stærk Forarmelse af Landbostanden. Godspriserne sank stærkt, og de af Statens Kreditorer, der havde faaet Gods udlagt, blev som Regel ruinerede, da de ikke kunde udrede de store Skatter. Under disse Forhold indgik Skatterne langtfra med de beregnede Beløb og meget langsomt. Den finansielle Situation ødelagdes yderligere ved, at Kongen ikke vilde opgive sin aggressive Politik over for **Hertugen** af Gottorp og Hamburg, hvilket bragte ham i et spændt Forhold til flere nordtyske Fyrster og til England og Nederlandene. Danmark blev derved nødt til stadig at holde en betydelig større Hær og Flaade, end dets finansielle Midler tillod. Efter Udbruddet af Krigen **1688** mellem Frankrig og dets Modstandere Kejseren, England og Nederlandene, led den danske Handel ogsaa stor Skade ved engelske og nederlandske Kaperier, en Skade, der langtfra opvejedes af de ikke særlig store Subsidier, man fik fra Frankrig. Naar Christian V. ved Forliget i Altona **1689** **maatte** bekvemme sig til at restituere Hertugen af Gottorp, skyldtes det foruden de for Danmark ugunstige politiske Forhold i Europa for en ikke ringe Del den daarlige finansielle Stilling.

Efter Forliget i Altona søgte man at forbedre den finansielle Situation ved at udleje Tropper til England og reducere **Embedsmandslønninger** og Pensioner, men det hjalp ikke stort, da de militære Udgifter stadig var for høje i Forhold til Landets Hjælpekilder. Christian V. søgte ogsaa at faa bedre Orden i Inddrivningen af Skatterne og Regnskabsaflæggelsen. **1690** kom en helt

ny Instruks for Rentekammeret, og der nedsattes en saakaldt »gehejme Finanskommission«, der skulde overveje en Reduktion af de militære Budgetter og tage hele den finansielle Situation under Overvejelse. B. var selv Medlem af denne, men Christian V., der personlig satte stor Pris paa B. og hidtil havde stolet paa ham, begyndte dog nu at tvivle om hans Evner til at lede Landets Finanser. I Slutningen af 1691 indledede Kongen Forhandlinger med C. S. Plessen, der havde gjort sig fordelagtig bekendt ved sin Styrelse af Prins Georgs Godser i Danmark, om at overtage en ledende Stilling ved Finanserne ved Siden af B. Efter nogen Betænkning indvilgede Plessen deri, men stillede Fordring om samtidig at blive Medlem af Gehjemekonseillet for altid at kunne gøre sin Opfattelse gældende der. Han vilde ogsaa helst være Eneleder af Finanserne, og Resultatet blev da ogsaa, at B. i Jan. 1692 traadte tilbage som Overrentemester. Han bevarede dog stadig Christian V.s Naade, blev udnævnt til Gehejmeraad ved sin Afgang og beholdt Stillingen som Deputeret i Landetatens Kommissariat. 1694 blev han Deputeret i Land- og Søetatens Kommissariat. Han var ogsaa 1690—96 et meget brugt Medlem i Kommissionerne i Raadstuen for Slottet.

B. ejede en Tid Tybjerggaard paa Sjælland. Efter Svigerfaderens Død udløste han 1684 sine Medarvinger af Pederstrup paa Lolland, hvor han opførte en ny Hovedbygning. Af nogle Parceller fra Pederstrup oprettede han Hovedgaarden Skelstofte. — 1679 havde han faaet Vaabenbrev, hvilket blev fornyet 1690. — Hv. R. 1688.

Programma funebre, 1701. C. S. Christiansen: Dansk Statshusholdnings Hist., II, 1922, S. 42—52. Nyt hist. Tidsskr., II, 1848, S. 254—58, 579—86, 592—97. Louis Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde, 1925, S. 420.

L. Laursen.

Brandt, Søren Christian, 1847—1905, Klædefabrikant. F. 27. Aug. 1847 i Odense, d. 25. Dec. 1905 i Kbh., begr. i Odense. Forældre: Klædefabrikant Morten Kisbye B. (1804—81) og Sidsel Ottomine Vincentine Lange (1815—1900). Gift 23. Aug. 1884 i Odense med Oluffa Kirstine Dahlerup, f. 1. Aug. 1851 i Thors-havn, D. af Amtmand, senere Herredsfoged Carl Emil D. (1813—90) og Anna Cathrine Lucie Schram (1822—91).

B. repræsenterede tredie Generation inden for den store odenseanske Virksomhed B.s Klædefabrik. Farfaderen, Farver Christian B., overtog 1795 en Farvergaard i Odense. Den førtes efter hans Død 1814 videre af Enken og overtoges 1824 af Sønnen Morten Kisbye B., der, samtidig med at han drev Farveriet, med betydeligt

Fremsyn forberedte en Omlægning til Klædefabrikation. Med dette for Øje blev S. Chr. B. straks efter endt Skolegang sendt paa en femaarig Uddannelsesrejse til Klædefabrikker i Kbh., Neumiinstcr og Aachen, og da han **1869 vendte** hjem til sin Fødeby, gik Faderen i Gang med at bygge en Klædefabrik paa Farveriets Grund. Tidspunktet var særdeles gunstigt. Landbrugets voksende Velstand og Landbefolkningens Overgang til **Klædestoffer** af Købstadsnit bevirkede i Forbindelse med visse Toldbegunstigelser, som traadte i Kraft efter Krigen **1864**, en glimrende Udvikling for den B.ske Klædefabrik, der var den første store hjemlige Virksomhed paa dette Omraade. B. blev Indehaver af Virksomheden **1877 (1877—95)** sammen med Broderen *Morten Vilhelm B.*, **1854—1921**) og **byggede** med stor Energi videre paa det gamle Grundlag. Medens de øvrige danske Klædefabrikker paa dette Tidspunkt endnu overvejende leverede jævne Kvaliteter, satte B. sig som **Maal** straks at naa paa Højde med Udlandets fineste Kvaliteter, og han blev Leverandør til en Række førende københavnske Firmaer. **1897** overgik Firmaet til et Aktieselskab, men B. var som Bestyrelsens Formand meget virksom til sin Død. Den sidste Tid var han dog stærkt nedbrudt af Sygdom. B. sad i Bestyrelsen for et Par Odense-Virksomheder, men holdt sig ellers fjernt fra al offentlig Virksomhed, udelukkende optaget af sin Forretnings Trivsel. — R. **1903**.

De danske Byerhverv, Øerne, **1904—10**: Odense, S. **109—13**. Aage Heineberg: Danske Erhvervsmænd, 1930, S. 37 ff. Børsen 26. Juni **1929**. Povl Drachmann: Brandts Klædefabrik **1869** — 26. Nov. — **1919, 1919**.

P. Koch Jensen.

Branner, Vilhelm Jacob, **1800—89**, Officer. F. 8. Aug. **1800** i Jonstrup, d. **11. Dec. 1889** i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Løjtnant, Klædefabrikør Johan Jacob B. (**1773—1804**) og Petrine Lassenie Joachime Billeschou (**1779—1840**). Gift **11. Jan. 1839** i Kbh. (Cit.) med Dorothea Louise Clausen, f. 28. Dec. **1809** i Kbh. (Garn.), d. **10. Aug. 1889** sst. (Garn.), D. af Styrmand, senere Kaptajn Thomas C. (**1781—1831**) og Barbara Kofod (ca. **1767—1836**, gift 1° **1789** med Sømand Jeppe Ancher, d. senest **1806**).

B. indtraadte **1811** som Frikorporal i Det danske militære Institut; **1817** udnævntes han til Sekondløjtnant å la suite og afgik **1818** til Sjællandske Jægerkorps. Han blev kar. Premierløjtnant **1827**, virkelig Premierløjtnant **1831**, Stabskaptajn **1838** og ved Hæromordningen **1842** Kaptajn I og Kompagnichef ved 2. Jægerkorps. Ved dette deltog han **1848** i Slaget ved Slesvig, medens han under Korpsets Kamp ved Oversø var detacheret med sit

Kompagni til Barderup. I Skriftet »Den slesvigske Krig 1848« af »En Officer af Armeen« beskyldtes han for at have trukket sig for hurtigt tilbage fra Barderup til Flensborg — hvorved Passene over Aaløbet aabnedes for Fjenden; men B. protesterede over for Krigsministeriet mod denne Beskyldning. Efter Kampen ved Oversø overtog han midlertidig Kommandoen over Korpsen, udnævntes i Maj til Major, 1849 til Oberstløjtnant og Kommandør for Korpsen. Han deltog 1849 i Fægtningerne ved Adsbøl og Avnbøl (3. og 5. April) og i Slaget ved Fredericia, hvor han blev **saaret**. N. A. deltog han 24. Juli ved Helligbæk, 8. Aug. ved Stenten **Mühle**. 1854 udnævntes han til kar. Oberst. 1859 overtog han midlertidig Kommandoen over 1. Infanteribrigade; 1860 blev han Medlem af Den raadgivende Komité under Krigsministeriet, hvad der var ensbetydende med at være »stillet til Disposition«, og udnævntes 1862 til Generalmajor. Ved Armeens Nyformation i Okt. 1863 var han midlertidig Kommandør for 1. Infanteribrigade; han deltog ikke i Krigen 1864, men var i Dec. 1863 blevet Generalinspektør for Fodfolket. Okt. 1865 afskedigedes han efter Ansøgning paa Grund af Svagelighed. -- R. 1845. DM. 1848. K. 1860.

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, 1867—87. General de Mezas Krigs-Dagbøger fra Aarene 1849—51 ved K. C. Rockstroh, 1928, S. 37, 42 og passim. E. Neergaard: 18. Bataillons Hist., 1885. Berl. Tid.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Branner, Povl, f. 1883, Forlægger. F. 11. Juni 1883 i Kbh. (Frue). Forældre: Forlagsboghandler Thomas B. (s. d.) og Hustru. Gift 8. Maj 1908 i Kbh. (Garn.) med Ellen Elisabeth Nielsen, f. 13. Okt. 1885 i Kbh. (Johs.), D. af fhv. Styrmand Ole N. (1845—1929) og Ane Kirstine **Hemmingsen** (f. 1850). Ægteskabet opløst 1925.

Efter grundig Uddannelse, bl. a. i London, **indtraadte** B. 1905 i Faderens og Bedstefaderens Firma V. Pio; under sin Faders langvarige Sygdom overtog han Ledelsen af Firmaet, hvis Virksomhed han fortsatte og udvidede. Hans store Interesse for Bogkunst og hans sikre Smag prægede hans Udgivervirksomhed og gav sig bl. a. Udslag i Udgivelsen af »Aarbog for **Bogvenner**« og »Pio's **Vignetbøger**«, saavel som i andre smukt udstyrede Bøger, illustrerede af fremragende Bogkunstnere, f. Eks. »Tolv gamle Julerim« og »**Fredmans** Epistler«, illustrerede af Axel Nygaard, Poes Digte, illustrerede af Gudmund Hentze. Et stærkt Opsving fik Forlaget under Krigen, da B. var Kommissionær for de officielle engelske Krigstryksager, ligesom han da ogsaa udgav Johs. Jørgensen: »Klokke

Roland« og »Dronningens Julebog«. 1928 sammensluttede B. sit Forlag med det Jespersen'ske til Jespersen & Pios Forlag, men 1932 traadte han ud og oprettede et nyt Forlag under eget Navn.

A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, IV, 1919, S. 43 f.

O T d

Branner, Thomas Christian, 1847—1913, Forlægger. F. 18. April 1847 i Helsingør, d. 28. Jan. 1913 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Generalmajor Jacob B. (s. d.) og Hustru. Gift 16. April 1880 i Kbh. (Johs.) med Agnes Andrea Marie Pio, f. 10. Jan. 1857 i Kbh. (Frue), d. 20. Aug. 1924 sst., D. af Boghandler Valdemar Vilhelm P. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1867 fra Borgerdydskolen i Kbh., tog medicinsk Embedseksamen 1875 og praktiserede derefter i Kbh. i nogle faa Aar. Ved sit Ægteskab med Boghandler V. Pios Datter kom han i Forbindelse med Boghandelen og traadte ind i sin Svigerfaders Firma, i hvilket han 1885 optoges som Associé. Han gik med stor Interesse ind til sit nye Arbejde. V. Pio havde med Flid og solid **Dygtighed** arbejdet sit Firma op fra en ringe Begyndelse og gennem Overtagelse af andre Forlag, særlig Chr. Steen & Søn's, bragt det frem blandt de betydeligere danske; nu stræbte B. med Held at udvide Virksomheden, baade paa det skønlitterære og det videnskabelige Omraade. Han tog bl. a. Initiativet til en Række udmærkede Oversættelser, særlig af svensk Litteratur, som han interesserede sig meget for (Geijerstam, Lundegård o. a.), ligesom det var ham, der først indførte Kipling paa det danske Bogmarked. Ogsaa gode akademiske Forbindelser tilførte han sit Firma; han udgav fortrinsvis filosofiske og teologiske Arbejder, blandt hvilke særlig Prof. Edv. Lehmanns og Prof. Vilhelm Grønbechs kan nævnes. Efter sin Svigerfaders Død (1902) blev han Eneejer af Firmaet, men Sygdom hemmede snart hans Arbejdskraft, og 1911 maatte han definitivt trække sig tilbage og overlade Ledelsen til sin Søn, Povl B. (s. d.).

A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, II, 1893, S. 23 f.; III, 1906, S. 44; IV, 1919, S. 43. Dansk Boghandlertid. 27. Jan. 1910 og 30. Jan. 1913.

Ove Tryde.

Bransager, Niels Peter, 1873—1915, Journalist, Politiker. F. 22. Nov. 1873 i Torped ved Ringsted, d. 29. Marts 1915 paa Vejlefjord Sanatorium, begr. i Ringsted. Forældre: Gaardforpagter, senere Gaardejer Hans Nielsen (1844—1900) og Marie Hansen (f. 1849). Navneforandring 27. Aug. 1907. Gift 21. Dec. 1908 i

Kbh. (Helligg.) med Ebba Leonora Normann, f. 25. Nov. **1873** i Helsingborg, D. af Handelsmand Axel N. (d. **1884**) og Gustava Rasmussen (d. **1888**).

Faderen købte fem Aar efter B.s Fødsel Bransagergaard i Alsted Sydøst for Sorø. B., der siden tog Navn efter Gaarden, voksede op i det radikale Midtsjælland ved Skov og Sø paa frugtbar Muld, og han var hele sit Liv præget af denne Egns lyse Natur. Han blev Student **1892** fra Sorø, cand. **phil.** **1893**, studerede i tre Aar Teologi og læste senere Nationaløkonomi, men næppe regelmæssigt. Saa meget ivrigere deltog han i Studentersamfundets Liv, var **1899**—**1901** Bestyrelsesmedlem, og for at tjene noget blev han Korrekturlæser ved »Politiken«. Derfra gled han naturligt over i Journalistik, hvortil hans Hu stod, og hvor han blev en af sit Slægtleds første. Som alle betydende Journalister skabte han sig selv et Stof og en Form, i dette Tilfælde Landbospørgsmaal, der hidtil havde været mere periferisk behandlet i »Politiken«. Hans Hovedmærke, **Agri-**
cola, blev hurtigt et af Bladets fineste, lige paaskønnet af den jævne Læser og den stilistiske Finsmager, men Landbosager var næppe heller nogen Sinde blevet behandlet i en saa udsøgt og kunstnerisk formet Stil. Man har kaldt B. Hørups talentfuldeste Elev. Og selvfølgelig har han som alle unge Journalister dengang studeret og efterlignet Hørup. Vokset op paa Landet havde han bedre Forudsætninger derfor end de fleste andre. Hans Billedvalg er det samme som Hørups, de jævne, klare Udtryk fra Hus og Stald og Mark, fra Skov og Sø. Han havde ogsaa noget af Hørups Ironi, men hans Sind var blidere end hans, han havde ikke haft saa meget at kæmpe sig op imod som han. Selv naar han slog haardt, var der intet af Hørups Bidskhed. Hjertelaget og Varmen **laa** nærmere ved Overfladen hos ham, deraf den milde, **varmende** Glans over hans Artikler og Taler, den frejdige Klang baade i det skrevne og det talte Ord. — **1895**—**1900** var han Medarbejder ved »Politiken«, derpaa et Aars Tid fælles Korrespondent til Venstrereformpartiets Blade. **1901** overtog han Udgivelsen af »Den danske Regering og Rigsdag«, en Samling Biografier af Rigsdagens Medlemmer, udgivet i Anledning af Systemskiftet. Han skrev deri Biografierne af Folketingets Medlemmer. Men allerede n. A. blev han Redaktør af det radikale Blad i Ringsted »Venstres Folkeblad«, og Slutningen af Værket gik over paa andre Hænder. Han gjorde det lille Provinsblad til Læsning rundt om paa Landets Bladkontorer og for dem, der interesserede sig for Politik. Han udgav tillige fra **1904** Ugebladet »Det frie Ord«. Der og i sit Blad var han blandt de første, der rejste »Uroen« i Venstre. Da Bruddet

kom 1905, var han med til at skrive det radikale Venstres Program, blev Medlem af Partiets Forretningsudvalg og Formand for det radikale Venstres Presse. I de nærmest følgende Aar var han særlig paa Midtsjælland, men for øvrigt Landet over en meget brugt og gerne hørt Agitator for sit Parti. **1906** blev han opstillet mod Alberti i Køge og rykkede ham med **1330** Stemmer mod **1419** tæt ind paa Livet. Da Alberti havde meldt sig, blev B. valgt ved Suppleringsvalget i Okt. **1908**.

Men da var han allerede en af Sygdom mærket Mand, hvis sidste syv Aar blev en stadig, men haabløs Kamp med **Lunge-**tuberkulose. Allerede som ung havde han set ældre ud, med de indfaldne Kinder og den blanke Isse. **1906** havde han **mærket** de første Symptomer, men først n. A. blev han klar over Sygdommen. Den heftige Valgkamp **1908** med Møder fra Sogn til Sogn i det barske Efteraarsvejr gjorde det ikke bedre. Selv haabede han dog stadig og kæmpede tappert. Hans sidste Aar formede sig som en Række Ophold paa danske Sanatorier, i Syden, i Norge med mellemliggende Bedringer, hvor han atter tog Arbejdet op. Alt Arbejde, selv det mindste, kostede ham dog Anspændelse, næsten Overanstrengelse. **1910** opgav han sit Folketingsmandat. Han blev ved at interessere sig for Politik og fulgte stadig med fra sin Liggestol. Han bevarede sin Forstands Klarhed, sit Hjertes Varme, sin Evne til at finde rammende Billeder og særprægede Ord, og han gav gode Raad. Han var hele sit Liv en elsket Mand, og han fortjente det. Han havde i sig Stoffet til den store radikale Fører, særlig for det nye Lag, der i de Aar arbejdede sig op ude paa Landet, Husmændene. I en stor Tale i Folketinget trak han Linierne op for det radikale Partis Fremtidspolitik og paaviste, hvorledes den **laa** i Løsningen af Jordspørgsmaal med Hjem og Jord for de Tusinder, der var paa Vejen opad. Hans Livs Tragedie var det, at Sygdommen slog ham ud af Arbejdet. — En Samling af B.s Artikler og Taler udkom **1916**. — Mindesmærke i Ringsted ved Sorø Landevej **1916**. Ungdomsbillede af Jens Vige.

Venstres Folkeblad **29.—30. Marts 1915**. Ove Rode: I Krigens Vendetegn, **1921**, S. **179—81**, Tale ved B.s Begravelse.

C C C

Bransager-Nielsen, Anna, f. **1876**, Husholdningsskoleleder. F. **17. Aug. 1876** i Torped. Søster til Redaktør N. P. Bransager (s. d.). Gift **19. Okt. 1907** i Sorø med Landbrugskandidat Hans Peter N., f. **27. Juni 1872** i Alsted, S. af Gaardejer Jens N. (**1837—1904**) og Karen Sophie Hansen (**1852—1921**).

Efter at have taget privat Uddannelse som Husholdningslærer-

inde virkede Fru B.-N. som Lærerinde ved Sorø Husholdningsskole 1902—06. 1910 oprettede hun sammen med sin Mand Skolen Haraldsborg ved Roskilde, der oprindeligt nærmest var tænkt som en Skole for Landboere, Mænd og Kvinder, men som allerede 1911 gik over til at blive egentlig Husholdningsskole, der 1913 fik Statsanerkendelse. Fru B.-N. fik som den energiske og **dygtige** Administrator, hun er, hurtigt Skolen oparbejdet til at være en af de bedst besøgte Husholdningsskoler. Fru B.-N. nyder megen Anseelse blandt sine Fagfæller, der gentagne Gange har valgt hende til Formand for deres Organisation, Husholdningsskolernes Forening, et Hverv, hun bestred med udmærket Dygtighed først 1921—28, siden 1930—31, hvorefter hun selv ønskede at træde tilbage, efter at Loven om Statstilskud til Husholdningsskoler var gennemført. Ogsaa uden for sin Skolevirksomhed har hun gennem Foredrag og Bladartikler taget virksom Del i Oplysningsarbejdet til Husholdningssagens Fremme. *Karen Hessel*

Branth, Embeds- og Landmandsslægt, der nedstammer fra Handelsmand i Aalborg Peder Nielsen (d. 1707), hvis Sønnesøn, norsk Møntkontrollør Kay B. (1722—89) var Fader til Møntdirektør, Justitsraad Hans Jacob Arnold B. (1751—1831) og nedenn. Kommandør Erik Otto Knoph B. (1756—1825), hvis Søn **Portkonsumtionskontrollør** Cajus Niels Behr B. (1798—1849) var Fader til nedenn. Botaniker, Pastor Jacob Severin Deichmann B. (1831—1917). Ovenn. Justitsraad H. J. A. B. var Fader til Kammerraad, Møntmester i Altona Cajus B. (1780—1819), hvis Søn var nedenn. Etatsraad Hans Jacob Arnold Christopher B. (1810—91) til **Klarupgaard**. Denne havde otte Børn, blandt hvilke Sønnen, nedenn. Landmand Harald Blicher B. (1844—1915)-

Th. **Hauch-Fausbøll** og H. R. Hiort-Lorenzen: **Patriciske** Slægter, II, 1911, S. 64—82; III, 1915, S. 28f.

Albert Fabritius

Branth, Hans Jacob **Arnold** Christopher, 1810—91, Landmand. F. 7. Aug. 1810 i Sulfeld ved Altona, d. 27. Maj 1891 paa Klarupgaard ved Aalborg, begr. i Klarup. Forældre: Bogholder og Kontrollør ved Hoherdam Værk, senere Direktør sst. og Møntmester i Altona, Kammerraad Cajus B. (1780—1819) og Elise Emilie **Stockfleth** (1784—1841). Gift 28. April 1835 paa Frbg. med Ephrosyne Caroline **Kalko**, f. 30. Aug. 1814 sst., d. 4. Sept. 1890 paa Klarupgaard, D. af Slagtermester Jens Peter **Hilarius** K. (1775—1831) og **Sidse** Cathrine Hoffner (1771—1835).

Ved Faderens Død **flyttede** Moderen til Kbh., hvor B. 1828 blev

Student, privat dimitteret, og 1834 juridisk Kandidat. 1836 blev han Kvartermester ved 3. jyske Infanteriregiment i Aalborg, men fik sin Afsked ved Hærreduktionen 1842 og købte s. A. Høstemark ved Aalborg, som han ejede til 1856. 1849 blev han Medejer og 1858 Eneejer af Klarupgaard Gods, hvortil han flyttede, og hvor han boede Resten af sit Liv, 1873 Ejer af Sønder Elkær, der s. A. blev forpagtet og 1882 overtaget af Sønnen Harald B. (s. d.). Paa Klarupgaard udfoldede B. en stor og paa den Tid i Jylland **enestaaende** Virksomhed med Dræning, Jordernes Forbedring og Godsets Arrondering, idet han ogsaa sørgede for, at Godsets Bøndergaarde fik deres Tilliggende samlet. Han oparbejdede en fortrinlig, jysk, graabroget Kvægstamme samt søgte at danne en Stamme af sorte, jyske Heste. Fra 1854 var han Dommer ved Landmandsforsamlingernes Hesteudstillinger og tog ivrig Del i de offentlige Diskussioner om Hesteavl; han var en energisk Talsmand for den jyske Landhest, idet han hørte til den ældre **Landmandsgeneration**, som med Dygtighed tilegnede sig Professor Proschs Lære om de rene Racer i Husdyravlen. 1858 blev han **Landvæsenkommissær**, desuden var han Stutterikommissær og forestod Hingsteskuerne i Jyllands fire nordlige Amter. B. var 1875—76 Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af jyske Landboforeninger, 1875—77 af Stambogsudvalget og 1882—85 af Husdyrbrugsudvalget. 1844 var han med til at stifte Aalborg Amts Landboforening, hvis Formand han var 1852—64; han virkede for Udviklingen af denne Forening, der senere under Sønnen Harald B.s Formandstid blev Landets største Landboforening, og som 1888 udnævnte B. til Æresmedlem. — Overkrigskommissær 1842. Etatsraad 1883. — R. 1889.

Ugeskrift for Landmænd, 1891, I, S. 311 f. Th. **Hauch-Fausbøll** og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, II, 1911, S. 66 f.

Anton Christensen.

Branth, Erik Otto Knoph, 1756—1825, Søofficer. F. 14. Marts 1756 i Sandsvær i Norge, d. 6. Aug. 1825 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Brugspatron og Skovejer, senere Magasinforvalter og Møntkontrollør Kay B. (1722—89) og Olea Knoph (1728—1820). Gift 1797 med Nicoline Elisabeth Cathrine Behr, f. 13. Aug. 1778 paa Skaføgaard, d. 26. Marts 1853 paa Frbg., D. af Proprietær Niels B. til Skaføgaard (1718—78, gift 1° 1751 med Elisabeth Cathrine Marcussen, 1728—65) og Anna Dorthea Hansen (f. 1743).

B. blev Kadet 1769, Sekondløjtnant 1775, Premierløjtnant 1781, Kaptajnløjtnant 1789, Kaptajn 1796, Kommandørkaptajn 1803 og Kommandør 1811. — Han var 1788 Cheffor en Deling Skærgaardsbaade ved Norge under Kontreadmiral Arenfeldt, der skulde støtte

Armeens Angreb paa Sverige, og de følgende Aar paa forskellige Togter. **1801** var han Chef for Blokskibet »Jylland« i Slaget paa Reden. »Jylland« havde 54 Kanoner og 425 Mands Besætning og engageredes i Slaget af Linieskibene »Ardent«, 64 Kanoner, og »Edgar«, 74 Kanoner. Efter halvfemte Times haard Kamp og efter at næsten alle Kanoner var demonterede og ca. en Sjattedel af Besætningen blevet ukampdygtig, sendte han ca. 70 Mand af Besætningen i Land og overgav sig med Resten. N. A. fik han som Anerkendelse af sin Tapperhed **Erindringsmedaillen** i Guld. **1803** var han Chef for Fregatten »Iris« til Middelhavet og **1810** Medlem af Priseretten. **1812** blev han Indrulleringschef og Overlods i Østjyllands Distrikt med Bopæl i Aarhus, hvor han forblev til sin Død. — Miniature af Viertel(?) i Familieeje. Stik af og efter Tegning af J. Rieter.

P. C. Bundesen: Slaget paa Reden i Tidsskr. for **Sovæsen**, **LXXII**, **1901**. Th. **Hauch-Fausbøll** og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, II, **1911**,

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Branth, Harald Blicher, **1844—1915**, Landmand. F. 7. Aug. **1844** paa Høstemark, d. 20. Juni **1915** paa Sønder Elkær, begr. i Sulsted. Forældre: Godsejer Arnold B. (s. d.) og Hustru. Gift **10. Juni 1873** i Sønder Jernløse med Augusta Frederikke Caroline Lunn, f. **13. Okt. 1850** paa Knabstrup, D. af Forpagter, senere Godsejer og Etatsraad Carl Frederik August L. (**1808—86**) og Gedske Cathrine (Catinca) Resch (**1813—1901**).

B. var **1856—60** Elev i Aalborg Katedralskole, **1860—63** Landvæsenselev og Underforvalter paa Klarupgaard; deltog som Dragon i Krigen **1864**, blev s. A. Sekondløjtnant ved 5. Dragonregiment. **1867** blev han Landbrugskandidat. De følgende Aar var han Forvalter paa Langebækgaard, Klarupgaard og Gjeddesholm, hvor han tillige lærte Mejeri, og Inspektør paa Vosnæsgaard. — **1873** forpagtede han Sønder Elkær i Vendsyssel, af hvilken han blev Ejer **1882**. Han udfoldede her paa flere Omraader en meget dygtig Landmandsvirksomhed, som snart blev kendt ud over Landet. Med en ungdommelig Iver, som Aarene aldrig kuede, tog han straks fat paa udvidet Rodfrugtavl, Bælgsæddyrkning og Plantning, hvorom Sønder **Elkær-Plantagen** vidner, men navnlig vandt han Ry som Kvægopdrætter, og Elkærstammen har øvet en stor og heldbringende Indflydelse paa Udviklingen af det jyske Malkekvæg, idet den leverede Avlsdyr til en Mængde jyske **Kvægavlsforeninger**. Ligesom Faderen, Arnold B., var han en svoren Tilhænger af de Principper for Husdyravlen, som Professor Prosch

havde forfægtet; **hertil** kom, at han havde fortrinlige Evner som praktisk Opdrætter. Skønt B. for Eftertiden særlig vil blive husket som Opdrætter af jysk Malkekvæg, **maa** det ogsaa nævnes, at han i sin Ungdom var Foregangsmand med Hensyn til Praktisering af tidlig **Fedning**. Sønder **Elkær** blev et søgt og skattet Lærested, hvor over 500 unge Landmænd har **faact** deres praktiske Uddannelse. B. tog livlig Del **saavel** i det kommunale og landøkonomiske Foreningsarbejde som i de erhvervspolitiske Bevægelser. **1885—89** var han Formand for Aalborg Amts Landboforening, efter at han fra **1874** havde været Medlem af Bestyrelsen og fra **1883** Næstformand. **1886—88** og **1891—1903** var han Formand for Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrudvalg, **1887—1902** Medlem af **Statsdyrskuekommissionen**, **1887—1902** Formand for Statsdyrskuekommissionen for 5. Distrikt. En Aarrække var han Formand for **Sulsted-Ajstrup** Sogneraad, fra **1905** Formand for Laanebestyrelsen i Aalborg Amtsraadskreds angaaende Forvaltningen af Umyndiges Midler.

B. var en ivrig Talsmand for en kraftig Landbopolitik og udviklede syv Aar før Agrarforeningens Stiftelse ved et Foredrag i Landhusholdningsselskabet et fuldstændigt agrarpolitisk Program. I **Agrarbevægelsens** første Dage var han dens energiske Talsmand; han rejste fra Møde til Møde, agiterede for Tilslutning og var i høj Grad medvirkende til, at Agrarforeningen hurtig naaede ca. 75 000 Medlemmer, et efter danske Forhold meget stort Medlemstal. B. kastede sig overhovedet med Interesse og Livfuldhed ind i de forskelligartede Arbejder; han var en ypperlig Agitator, veltalende, slagfærdig og ikke uden Smidighed, hvilket han bl. a. viste i Agrarforeningens første kampfyldte Tid. I flere Aar satte han sit Præg paa de jyske Landbodelegeretmøder; ved sin malende Fremstilling, mandige, raske og frejdige Optræden kunde han ofte beherske en Forsamling. Med sin frodige Natur og sit livfulde Temperament kunde han undertiden fremsætte Udtalelser, som var svagt begrundede, men om hans varme Interesse for Landbrugets Trivsel nærede ingen Tvivl.

Det vakte Opmærksomhed i vide Kredse, da B. **1907** besluttede at sælge sin Besætning og lægge Marken ud til vedvarende Græs. De Priser, der opnaaedes for Tyre, Køer og Kvier ved Auktionen s. **A.**, vidnede om Elkær Stammens Anseelse i jyske Opdrætterkredse. Gaarden blev senere bortforpagtet til Sønneren, Forstkandidat *Carl Christian Gustav Adolph B.* (f. **1879**), medens B. og Hustru nogle Aar boede i Kbh. En anden af B.s Sønner *William Arnold Frederik B.* (f. 8. Maj **1874**), der siden **1907** har været Forpagter paa **Juellinge**

under Grevskabet Bregentved, har arvet Faderens Opdrættarevner. — Harald B. udgav 1910 en læseværdig Bog »Hvad jeg fortalte mine Elever«, der ikke blot indeholder landbrugsfaglig Oplysning, som B. angiver at have meddelt Eleverne i to—tre ugentlige Foredrag, men desuden Vejledning i Opførsel og god Tone; man mærker her ikke blot den interesserede Landmand, men ogsaa den raske Soldat. B., der 1872 blev Løjtnant i Rytteriets Forstærkning, fik 1898 Afskedspatent som Ritmester. — Etatsraad 1912. — R. 1883. — Mindesmærke 1919 i Sulsted Bakker. — Maleri af Carl V. Meyer 1915. Træsnit.

Tidsskrift for Landøkonomi, 1915. Ugeskrift for Landmænd s. A. Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: *Patriciske* Slægter, II, 1911, S. 72 f.

Anton Christensen.

Branth, Jakob Severin Deichmann, 1831—1917, Præst og Botaniker. F. 7. Dec. 1831 i Nykøbing M., d. 9. Dec. 1917 i Kolding, begr. sst. Forældre: Portkonsumtionsforvalter, senere -kontrollør Cajus Niels Behr B. (1798—1849) og Charlotte Justiniane Deichmann (1805—33). Gift 1° 20. April 1862 i Haslev med Sophie Fanny Conradine Dumreicher, f. 25. Juni 1839 paa Bregentved, d. 13. Dec. 1887 i Snetrup, D. af Godsforvalter Frederik August D. (1810—85) og Elise Georgine Boethe (1814—99). 2° 17. Jan. 1889 i Kbh. (Matth.) med Emmy Boldsen, f. 4. Febr. 1864 i Flade, Hjørring Amt, D. af Sognepræst, sidst i Fruering, Henrik Carsten B. (1816—84) og Marie Louise Budtz (1825—1906).

Efter Moderens Død kom B. i Huset hos Morbroderen, Provst R. S. Deichmann i Ferslev og blev Student 1849 fra Aalborg. Han tog teologisk Embedseksamen 1857 og var derefter til 1861 Huslærer paa Statafgaard ved Bregentved og siden Bestyrer af en Realskole i Tønder, hvorfra han blev fordrevet 1864. 1866 blev han Kateket i Skelskør, 1871 Sognepræst i Elling—Tolne og 1880 i Ovsted—Taaning; 1905 tog han sin Afsked og flyttede til Kolding. B. interesserede sig allerede som Student for Naturvidenskaberne, især Botanik, og han valgte sig tidlig et Speciale, Laverne, som han arbejdede med til sin høje Alderdom, og hvori han i en lang Aarrække var en anerkendt Autoritet. Ligesom E. Rostrup besvarede han Universitetets Prisopgave 1866 om de danske Laver, og da begge fik tilkendt Prisen, enedes de om at arbejde deres Besvarelser sammen til een Afhandling, der udgaves 1869 i »Botanisk Tidsskrift« (III) under Titlen: »Lichenes Daniae eller Danmarks Laver«, der i mere end et halvt Aarhundrede var det eneste Arbejde om de danske Laver og derfor har haft sin

store **Betydning**, selv om det er stærkt præget af B.s konservative Artsopfattelse. Det er dog især efter 1885, at B. har givet vigtige Bidrag til den likenologiske Litteratur, idet det blev overdraget ham at bearbejde de store Samlinger af Laver fra de grønlandske og andre arktiske Ekspeditioner. Af hans herhen hørende Arbejder **maa** især nævnes: »Grønlands **Lichen-Flora**« (sammen med Chr. Grønlund, **Medd. om Grønl.**, III, 1887) med et Tillæg 1892, »**Lichenes of the Færøes**« (**Bot. of the Færøes** 1901) og »**Lichenes Islandiae**« (**Bot. Tidsskrift**, XXV, 1903). Disse Arbejder er stadig vigtige Kildeskrifter for Studiet af den arktiske **Likenflora**, selv om moderne Likenologer har haft mangt og meget at rette i dem. — Ved Siden af sit botaniske Yndlingsstudium havde B. mange andre Interesser; saaledes studerede han Vendsyssels geologiske Forhold og skrev et Par Afhandlinger derom (1876 og 1881). Han paaviste saaledes ved Arkivstudier, at der har været Fyrreskove paa Læsø endnu i 18. Aarh., og at der findes historiske Beretninger om Fyrreskove i Vendsyssel. Endvidere paaviste han for første Gang Bøg i en Tørvemose, og han godtgjorde, at de fleste løse Sten i Vendsyssel stammede fra **Kristianiafjorden**, hvilket var af stor Betydning for den **Tid**. — Som Præst gjorde B. sig bemærket ved sit frisindede Standpunkt i flere af de i Tiden diskuterede kirkelige og pædagogiske Spørgsmaal, hvorom han skrev flere Artikler, f. Eks. om **Bibelkritik**, om **Skolespørgsmaal**, om Søndagens Helligholdelse, m. m. — Ungdomstegning af Pastor Otto Møller.

L. **Kolderup** Rosenvinge i **Bot. Tidsskrift**, XXXVI, 1917—19, S. 213. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, I, 1924—26, S. 456 f.; II, s. A., S. 357 f. C. **Dumreicher** i Skanderborg Amts Avis 12. Dec. 1931.

Carl Christensen.

Brasen, Christian Henrik, 1811—94, Præst, Historiker. F. 4. Aug. 1811 i Aalborg, d. 28. Maj 1894 i Kbh., begr. i Vemmetofte. Forældre: Kapellan i Aalborg, senere Sognepræst i Lerup og Tranum Hans Adam Frederik B. (1782—1847) og Karen Glahn (1783—1867). Gift 17. Okt. 1848 i Bregentved Kapel med Frederikke Wilhelmine Lovise Paap, f. 2. Maj 1813 i Kbh. (Garn.), d. 5. April 1852 i Vemmetofte, D. af Kontorchef i Finanskollegiet, senere Amtsforvalter i Reinbeck i Lauenburg Samuel Ludvig P. (1784—1817) og Hedvig Magdalene Frederikke Dorothea Fischer (1786—1840).

B. blev 1830 Student fra Aalborg, 1835 cand. theol. 1838—47 var han Huslærer paa Bregentved, hvor han 1842 dimitterede den

senere Udenrigsminister Grev Frederik Moltke til **Universitetet**. Paa en Udenlandsrejse **1843—44** med længere Ophold i **Berlin**, **München** og Rom studerede han navnlig de kirkelige Forhold. 1847 blev han Præst paa Vemmetofte efter Forslag af sin Velynder Grev A. W. Moltke, som var Kurator for Stiftelsen, og beklædte dette Embede i henved 40 Aar, indtil han 1886 tog sin Afsked. Sine sidste Aar levede han i Kbh., hvor han som en Frugt af sin Præstegerning udgav »Nogle Taler over Afdøde« (**1887**). Fra **1876** var han Medlem af Selskabet for Fædrelandets Historie og Sprog. — B.s historiske Forfatterskab gik ud fra det Milieu og den Kreds, hvori han levede. Han førtes, især efter Hustruens tidlige Død, ind paa Forskninger i Vemmetofte Klosters Arkiv, og af disse fremgik hans første større Arbejde, ved hvilket han tilskyndedes og støttedes af A. W. Moltke: »Vemmetoftes Historie som **Herregaard**, Slot og Kloster. Et Kildeskrift med Skildringer til Danmarks indre Historie« (**I—III**, **1859—63**). Det er en godt underbygget og velskreven Bog, som giver mange Bidrag til **Stevns'** Historie og dansk Adels- og **Hofhistorie**. Hans næste Værk »Gamle Eiere af Bregentved fra **1382** til **1740**« (**1873**), i hvilket han udnyttede Bregentved-Arkivet, skildrer Godsets Besiddere og dets Historie, før det kom i Moltke'ernes Eje. Gennem sine lokal- og **person-**historiske Studier kom B. senere ind paa Undersøgelser over den almindelige politiske, især udenrigspolitiske Historie i Christian V.s Tid og udgav flere Arbejder over herhenhørende Emner, »Om Robert **Molesworth's** Skrift »An account of Denmark as it was in the year **1692**«« (**1879**), »Det polske Kongevalg **1674**. Med Hensyn til Prins Georg af Danmark« (**1882**), »**Griffenfelds** Kjærlighed til Charlotte **Amélie** la **Trémouille**, Prinsesse af Tarent« (**1885**) og »Prins Georg af Danmark i hans Ægteskab med Dronning Anna af Storbritannien« (**1890**). — Disse Arbejder er, uden at være særligt betydelige eller dybtgaaende — bedst er det om **Molesworth** —, i Regelen byggede paa forsvarlige Kildestudier og vidner om deres Forfatters forstandige Skøn og kultiverede Personlighed. Nogen Paavirkning af engelsk historisk Skole spores. — R. **1882**.

C. O. Bøggild Andersen.

Brasch, Sven, f. **1886**, Tegner. F. 29. Jan. **1886** i Borup ved Roskilde. Forældre: Malermester Adolph Johan Frederik B. (f. **1859**) og Elisabeth Berthelsen (f. **1862**). Gift 21. Maj **1924** med Marie (Misse) Monies, f. 4. Dec. **1896** i Kbh. (Mos.), D. af **Veksel-**mægler Isidor Sigurd M. (**1864—1922**) og Margrethe Nathan (f. **1867**). Ægteskabet opløst.

Efter at have taget Præliminæreksamen **1900** kom B. i **Maler-**lære og blev Svend **1904**. Han rejste derpaa til Udlandet og opholdt sig navnlig i Tyskland og Frankrig, hvor han fik sin Uddannelse som Reklametegner. B. har tegnet til en Række udenlandske Blade og været fast Medarbejder ved »Le **Rire**« og »Fantasio«. I Paris, hvor han opholdt sig i Aarene før Verdenskrigen, var han Medlem af Société des artistes humoristes og udstillede paa Salon des humoristes. Han er desuden Medlem af Union internationale des beaux-arts et des lettres. Han har haft Udstillinger i London, New York, Berlin, **Köln** og Rom og har faaet Guldmedaille paa **Kunstindustriudstillingen** i Paris **1925**. **1924** havde han en stor Plakatudstilling i Den frie Udstilling i Kbh. — B.s Speciale er Plakater, men han har ogsaa udført en Mængde Bog- og **Magasin-**omslag, Dagbladstegninger og Avisannoncer. Mest kendt her hjemme er han for sine mange **Filmsplakater**, og paa **Plakat-**kunstens Omraade hørte han i sin Tid blandt vore hjemlige Pionerer. I sine Tegninger, som altid fremstiller Mennesker, dyrker han den store Elegance i en overlegen international Stil, med en let genkendelig Streg. I Udlandet har hans Reklamekunst i adskillige Aar nydt stor Anseelse, og han har efterhaanden anlagt sit Arbejde paa en storstilet forretningsmæssig Basis, med Repræsentanter rundt omkring i Europa og Amerika, efter danske Forhold noget ret encstaaende. — Maleri af Annette Houth **1932**. Tegninger af V. Riegel og R. Storm-Petersen. Selvportræt.

Hver 8. Dag 24. Aug. **1917**. Posters & Publicity **1926** (**Special Autumn Number** of The Studio), S. 2 f. Advertising Display **11**. Marts **1927**. **Commercial Art**, Juni **1928**. Dansk Reklame Nov. **1931**.

M + R 11

Brasen, Hans Ole, **1849—1930**, Maler. F. **16**. Jan. **1849** i Hille-rød, d. 24. Febr. **1930** i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Køb-
mand, Privatskolebestyrer Ole Julius B. (**1815—81**) og **Kamae**
Elie (Elise) Smidt (**1817—97**). Gift med Anna Caroline Frederikke
Groth, f. **11**. Jan. **1856** i Altona, d. 2. April **1932** i Kbh., D. af
Vaabenmester, senere Kommandersergent Jens Christian G. (**1822**
—**85**, gift 2° **1863** med Anna Dorothea Johanne Schrøder, f. **1830**)
og Rasmine Justesen (**1818—61**).

Gennem Moderen, der som ung malede Blomsterbilleder, lærte
B. som Barn at interessere sig for Tegning og Maling. I Fjorten-
aars-Alderen kom han i Lære hos Malermester **Schmiegelow**,
besøgte Akademiet **1867—74** og var samtidig Elev af Rasmussen
Eilersen. **1876** rejste han første Gang til Italien, var **1879—80**
med Akademiets Rejsestipendium i Tyrol og Paris, hvor han en

Tid studerede under Bonnat, og **1885** paa det Ancker'ske Legat i Italien. B. var en meget flittig Charlottenborgudstillere. Han debuterede **1871** og udstillede næsten aarlig igennem henved 60 Aar. **1892** og **1894** fik han **Aarsmedaillerne**, og **1896** blev han Medlem af Akademiraadet. Allerede **1879** vakte han en Del Opmærksomhed med det store Billede »Husarerne vander Heste«, og af hans andre Billeder kan særlig nævnes fra **1892** »Paradepladsen ved Kongejagten« og »Paa Sørup Gade« (Hamburg Galleriet), **1899** »Morgenhilsen« (Ribe Museum), **1911** »Vadende Kvæg« og **1917** og **1918** Billederne fra Sikringsstyrken »Belejring« og »Krydsild«. — Trods Tidens skiftende kunstneriske Synsmaader fraveg B. ikke gennem sin lange kunstneriske Løbebane i væsentlig Grad den gamle danske Maletradition, som han i sine unge Dage bl. a. havde lært hos Rasmussen Eilersen. Han søgte med Forkærlighed Genremotiver med et fortællende Indhold, og da han fortalte godt og hans Billeder var livagtige, blev de let populære. Han formaaede med stor Tegnedygtighed og malerisk Teknik at tage Illusionen i sin Tjeneste. — R. **1917**. DM. **1921**. — Maleri af V. Irminger hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg. Portrætteret paa Sig. Wandels Gruppebillede Udstillingskomiteen **1913**. Træsnit af H. P. Hansen **1884**.
Merete Bodelsen.

Brask, Thorvald Jensen, f. **1879**, Statskonsulent i Mejeribrug. F. **16**. Marts **1879** i Nees, Ringkøbing Amt. Forældre: Gaardejer Peder Jensen B. (**1837—1921**) og Ane Løkke (**1835—94**). Navneforandring **13**. April **1896**. Gift 2. Febr. **1908** i Chicago med Gerda Marie Lund, f. 9. Juni **1875** i Landet paa Lolland, D. af Lærer Peter Hansen L. (**1840—1929**) og Nielsine Margrethe Heje (**1845—1921**).

Sytten Aar gammel kom B. i Mejerilære hos sin Broder, den ansete Mejeribestyrer Jens B., Kildedyb ved Kolding. Han arbejdede seks Aar ved praktisk Mejeribrug, var Elev paa Salling Højskole og Ladelund **Mejeriskole**, tog Landbrugseksamen **1904**, var **1904—05** Lærer ved Jandrup Højskole. Han søgte nu videre Uddannelse i Udlandet og var Sommeren **1905** Bestyrer af Stilling-Andersens **Kærnestation** i Rostock. **1905—08** var han i Amerika, hvor han bl. a. var Smørmester ved The Kansas State Agricultural College og en Tid ansat i en stor Mælkeforsyning i Chicago. Han gennemgik derefter et Kursus paa den store **Mælkeriskole** i Madison, Wisconsin, hvorfra han tog Eksamen **1908**. B. var derfor særdeles vel uddannet saavel i teoretisk som i praktisk Henseende, da han fra **1**. Marts **1908** ansattes som Statskonsulent i Mejeribrug for

Fyn og det sydøstlige Jylland med Bopæl i Fredericia; i denne Stilling **afløste** han J. Nissen-Dall. — R. **1933**.

Mælkeritid. **1907**, S. **1079**. **Tidsskr.** f. Landøkonomi, **1908**, S. 243.

Anton Christensen.

Bratli, Carl Georg Valdemar, f. **1871**, sproglig og historisk Forfatter. F. **16. Juli 1871** i Odense. Forældre: Overlæge Carl Mathias Lunding (**1838—91**) og Elna Georgine Jensen (**1846—97**). Navneforandring fra Jensen 25. Febr. **1901**. Gift **1° 18. Marts 1901** i Kbh. (Garn.) med Regine Wilhelmine Philippine Bille-Brahe, f. 2. Juni **1859** i Kbh. (Holmens) (gift **1° 1881** med Mejeribestyrer Baron Ludvig Bille-Brahe, **1858—98**; Ægteskabet opløst **1890**), D. af Grosserer Waldemar Bahnson (**1829—1908**) og Petrine Madсен (**1830—1909**). Ægteskabet opløst **1915**. 2. **19. Sept. 1916** i Kbh. (Frels.) med Sophie Amalie Gersdorff Reenberg Worsøe, f. 26. April **1890** paa Armvang ved Varde (gift **1° 1907** med Sagfører Laurits Frank Worsøe, f. **1878**; Ægteskabet opløst), D. af Proprietær, Landbrugskandidat Tøger Hans Teilman (f. **1850**) og Hertha Othilia Schäff (f. **1851**).

B., der under hele sin Skoletid kæmpede med trange Kaar og væsentlig var henvist til egen Hjælp, blev **1890** Student fra Odense, understøttedes i sin Studietid navnlig af Fru Marie Rée, Enke efter Udgiveren af »Aalborg Stiftstidende«, Politikeren Bernhard Rée (s. d.), blev **1897** cand. *theol.*, **1906** Translatør i Spansk, **1908** Medlem af Statens Eksamensudvalg i Spansk, Italiensk og Portugisisk. **1933** blev det ham overdraget at give Undervisning i moderne Spansk ved Universitetet. En Række Studierejser til Frankrig, Spanien og Italien, der begyndte **1895**, førte efterhaanden B. ind paa en kildekritisk Behandling af Stoffet til Spaniens Størhedstid og derved til Udgivelsen af »Filip II. af Spanien. Hans Liv og Personlighed« (**1909**, fransk Udg. **1912**, spansk Udg. **1927**), hvori han søgte at give et andet og lysere Billede af Kongen og paa forskellige Punkter imødegik den tidligere Opfattelse af dennes Gerning og Personlighed. Hertil sluttede sig en klar og kyndig Skildring af Landet i Nutiden: »Spanien. Kulturbilleder« (**1912**), der navnlig i 2. og omarbejdede Udg. (**1927**) opfyldte Hensigten som en »Haandbog for den nordiske Turist«. Et leksikalsk Savn for Skandinaviens Vedkommende blev afhjulpet ved en omhyggeligt udarbejdet »Norsk-dansk-spansk Ordbog« (**1916**). Endvidere har B. siden **1920** arbejdet paa en udførlig »Spansk-dansk Ordbog« og sammen med Prof. Kr. Nyrop **1924** udgivet et Hæfte »Moderne spanske Forfattere«. Samtlige Arbejder har — selvsagt ikke mindst

fra spansk Side — bragt B. megen Anerkendelse, saaledes 1928 Æresdoktorgraden ved Universitetet i Madrid. Endelig har B. skrevet om spanske Forhold saavel i danske som spanske Tidskrifter, saaledes bl. a. om »Escritores daneses sobre la Historia de España« i »Boletin de la real Accademia de Madrid« (1910) samt udgivet en »Spansk Rejseparlør« (1929). Af andre sproglige Arbejder foreligger bl. a. en »Italiensk-dansk og dansk-italiensk Ordbog« (1923), »Dinamarca« (1929), Udenrigsministeriets spanske Propagandabog, og en lang Række Oversættelser til og fra de romanske Sprog, diverse Rejsebøger m. m. — B. har 1913—23 været Næstformand i Translatørforeningen, 1914—24 Medlem af Bestyrelsen for »Alliance française«, hvis Bibliotek især skyldes hans Arbejde, og fra 1918 — som Stifter — Formand for Dansk-spansk Forening. 1923—25 opholdt B. sig paa Balkanhalvøen og paa Kreta som Generalsekretær i Commission mixte pour l'échange des populations grecques et turques og som Folkeforbundets Mandataragent til Beskyttelse af muhamedanske Minoriteter af albansk Oprindelse i Epirus. — Malerier af Carl Aagaard 1909 og K. V. Hilkier 1928.

Studerterne fra 1890, 1915.

Carl *Dumreicher*.

Braun, Ferdinand Albrecht, 1756—1813, Søofficer. F. 7. Sept. 1756 i Fredensborg, d. 19. Dec. 1813 paa Frederiks Hospital i Kbh., begr. paa Holmens Kgd. Forældre: Justitsraad, Livkirurg Simon Gottfried B. (1702—72) og Frederikke Lovise Gundelach (ca. 1717—67). Ugift.

B. blev Kadet 1765, Sekondløjtnant 1774, Premierløjtnant 1781, Kaptajnløjtnant 1788 og Kaptajn 1796. 1780—81 var han med Orlogsskibet »Indfødsretten« paa Konvojrejse til Kapstaden, 1794—95 Chef for Briggen »Nidelven« og 1797—98 Chef for Fregatten »Iris«, begge til Vestindien. 1801 var han Chef for Blokskibet »Dannebrog«, 60 Kanoner, hvor Olfert Fischer havde hejst sin Stander, indtil Skibet blev skudt i Brand. Under Slaget var »Dannebrog« særlig engageret af Lord Nelsons Admiralskib »Elephant«, 74 Kanoner, »Glattan«, 54 Kanoner, og »Ganges«, 74 Kanoner. Da der efter ca. halvanden Times Kamp udbrød Ild i »Dannebrog«, flyttede Olfert Fischer sin Stander til Linieskibet »Holsten«, medens B. endnu i nogen Tid fortsatte Kampen, indtil han haardt saaret maatte overgive Kommandoen til Næstkommanderende, Kaptajn Lemming. Kl. 12 ½, da der kun var tre brugelige Kanoner, strøg Lemming Flaget efter at have sendt ca. 150 Mand i Land, medens de øvrige blev Fanger. »Dannebrog« drev bræn-

dende nordpaa og sprang i Luften Kl. 4% Eftm. lidt Nord for Trekroner. B., der mistede højre Haand som Følge af sine Saar, modtog n. A. **Erindringsmedaillen** i Guld. Han afskedigedes **1802** med fuld Gage i Pension og Kommandørkaptajns Karakter. Han var **1787** Formand i **Sølieutenantselskabet**. — Stik af og efter Tegning af J. Rieter.

P. C. Bundesen: Slaget paa Reden i Tidsskrift for **Søvæsen**, **LXXII**, **1901**.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Braun, Peter, **1852—1932**, Tobaksfabrikant. F. 8. Juli **1852** i Slagelse (Peders), d. 6. Aug. **1932** i Charlottenlund. Urne paa Gentofte Kgd. Forældre: Tobaksfabrikant **Thorleif Schjelderup B.** (**1824—87**) og Margrethe Jørgensen (**1824—1901**). Gift 24. Aug. **1883** i Kbh. (Matth.) med Anna Veronica Clemmensen, f. 29. Maj **1861** i Køge, D. af Fabrikejer Christian Frederik C. (**1817—97**) og Henriette Regina Amalie Langeland (**1833—99**).

B. uddannedes i Clemmensens Tobaksfabrik i Køge, hos **Schmienke** i Bremen og i E. Nobels Tobaksfabrik i Kbh., hvor Faderen — der var begyndt som Tobaksfabrikant i Slagelse — **1855** var blevet Medindehaver. Han drog **derefter** paa en Studierejse til Udlandet og blev ved Faderens Død **1887** optaget som Medindehaver i E. Nobel; men **1888** deltes den Nobel'ske Virksomhed. B. udtraadte og overtog Afdelingen for Skraatobak, som han fortsatte under Firmanavnet Brødr. B. sammen med en fire Aar yngre Broder **Hans Jacob B.** (f. 1. Okt. **1856**, d. 21. Febr. **1932**). Denne havde ligesom Broderen faaet en grundig Uddannelse i Ind- og Udland og havde **1882** grundlagt en Raatobaksforretning, som **1888** overgik til Chr. Jacobsen & Co. De to Brødre arbejdede Firmaet frem til et stort Omfang, først med Skraatobakker som Speciale, senere tillige med en betydelig Fabrikation af Røgtobak. En Søn af H. J. B. fører nu Firmaet videre.

Th. **Hauch-Fausbøll** i Berl. Tid. 28. Febr. **1932**.

P. Koch Jensen.

Bravo, Johan (Josva), **1797—1876**, Maler, Kunstagent. F. 3. Sept. **1797** i Altona, d. 29. April **1876** i Rom, begr. sst. (Prot. Kgd.). Fader: Forstander for den portugisiske jødiske Menighed Isaac B. (**1759—1824**). Ugift.

B. kom til Kbh. og arbejdede **1815—18** paa Akademiet som Elev med fri Skolegang i 2. Frihaandsklasse. De sidste Aar kopierede han paa Galleriet Billeder af Mol, Ravestein og Mengs. **1827** rejste han til Rom, hvor han siden forblev; han deltog **ivrigt** i Kunstnerlivet og dannede et Firkløver sammen med Blunck, E.

Meyer og Thomming. Han hjemsendte til Charlottenborg nogle italienske Landskaber (1831—32), men opgav snart Kunsten, levede af en lille Formue og blev i praktiske Spørgsmaal en Faktor af en vis Betydning for Forbindelsen mellem de danske Kunstnere i Rom og Hjemlandet. Fra 1838 fik han et aarligt Honorar af den danske Stat for at vejlede danske rejsende i Rom samt gøre Indberetninger om Kunstsager o. s. v. Dette Hverv gik ved kgl. Resolution af 28. Marts 1843 over til en fast Stilling som Kunst-agent, og i denne Egenskab har B. skrevet en Række ikke uinteressante Breve og Indberetninger til Akademiet. Hjemsendelsen af Thorvaldsens Værker kom for en Del til at hvile paa hans Arrangementstalent, han fulgte 1842 med »Thetis«, som hjembragte Sagerne, og var en af Thorvaldsens italienske Eksekutorer; han udnævntes 14. Okt. 1847 til dansk Konsul i Rom og 1855 til svensk-norsk Konsul. Over for den nordiske Kunstnerkreds viste han stor Hjælpsomhed. Han var en vellidt, paa sine ældre Dage lidt sær og halvkømsk Figur i Romerlivet. — Breve til og fra ham i Det kgl. Bibliotek. — Etatsraad 1866. — R. 1845. DM. 1851. K.² 1872. — Tegning af D. C. Blunck paa Gruppebillede af Danske i Rom.

J. M. Thiele: Thorvaldsens Biographi, III—IV, 1854—56. M. Galschiøt: Skandinaver i Rom for halvhundred Aar siden, 1923, S. 42—55. F. G. Knudtzon: Ungdomsdage (Memoirer og Breve, XLIX), 1927, S. 114 ft".

O. Andrup.

Brecheisen, Joseph, -1750-, Hofminiatureskildrer. Formentlig f. i Wien, d. efter 1768 i Meissen. Gift i Berlin med Miniaturemalerinden J. Laurenz, D. af preussisk Miniaturemaler L. d. Æ.

B. angives at have arbejdet i Berlin fra 1748, formentlig paa Porcellænsfabrikken som Maler. 1757 indkaldtes han her til Landet, antagelig i Forbindelse med de Overvejelser, der senere førte til Oprettelsen af den Fournier'ske Porcellænsfabrik, ved hvilken han arbejdede som Dekorator. Han blev dog ogsaa hurtigt beskæftiget for Hoffet som Leverandør af emaillerede Snusdaaser o. 1. 26. Maj 1759 udnævntes han til Hofminiatureskildrer; kort efter ses han at have været Tegnelerer for Prinsesserne. Da den Fournier'ske Fabrik maatte ophøre, og muligvis ogsaa, som antydtes forskellige Steder, paa Grund af Stridigheder med Pilo tog han sin Afsked og rejste i Sommeren 1763 tilbage til Wien, men kaldtes 1765 derfra til Porcellænsfabrikken i Meissen og omtales snart efter som en af dens betydeligste Kunstnere; han udnævntes 25. Jan. 1766 til Leder af Malerskolen under den kendte Hofmaler Professor

C. W. E. Dietrich og fik Titel af sachsisk Hofmaler. — De af ham til vort Hof leverede Daaser var dels dekorerede med Insekter, Snegle og Muslinger, dels med Strøblomster og havde i Laaget enten et Fyrstebillede (Frederik den Store, et Medlem af det danske Kongehus) eller en historisk eller allegorisk Scene og var ofte prydet med et **kgl.** Navnetræk. Desuden malede han **smaa** Malerier i Emaille (Neptun, Venus **etc.**) og en Del **kgl.** Portrætter i Emaille, paa Pergament eller Elfenben. — Af hans Arbejder kan nævnes Miniaturerne i Emaille af Arveprinsen (1760) og af Christian VII. som Barn (Rosenborg), af L. Spengler (1758) efter Vig. Erichsens Portræt (forhen **Frijsenborg**), en Prinsesse som Hyrdinde (1761, Privateje) og Elfenbensminiaturen paa Fr.borg af Juliane Marie med Arveprinsen og Pergamentsminiaturen af Frederik V. En Emaille af Frederik V. paa Frijsenborg skal være dateret 1765, men det er vist en Fejllæsning for 1763. — B. var en dygtig Tekniker, hans straalende, friske, lidt paatrængende Farveholdning og den noget flotte Elegance, hvormed han anbragte de maleriske Strøg, er karakteristiske for ham. Man tager vanskelig fejl af hans storøjede Portrætter med den stærke karmoisinrøde Farvning paa Kinderne. Han har leveret flere Pasteller af de **kgl.** Børn; disse var formentlig Originalbilleder, mens Miniaturerne antagelig var Kopier efter Malerier. — Williamson og Lemberger omtaler i danske Samlinger at have truffet Miniaturer, signerede Br., hvilke de henfører til B.; saadanne Billeder er dog hidtil ikke genfundet. B. arbejdede ogsaa som Raderer; der nævnes en Snes Blade af ham, Landskaber, Ruinbilleder, Studiehoveder å la Rembrandt, hvoraf enkelte er udførte her i Landet. — Et **Emailleportræt** af en ung Mand (Berlin 1752), der tidligere var i Privateje i Sverige, angives stundom som B.s Selvportræt.

E. Lemberger: **Bildniss-Miniatur** in Skandinavien, II, 1912. K. Berling: **Festschrift** zur Jubelfeier der Porcellanmanufaktur Meissen, 1911. E. F. S. Lund: **Dsk. malede Portræter**, IV, 1912; VIII, 1902. E. Hannover: **Keramisk Haandbog**, II, 2, 1924. Williamson: **Hist. of Portrait Miniature**, II, 1904.

Breckling, se Brekling.

Breda, se Bredovv.

Bredahl, Christian Hviid, 1784—1860, Forfatter. F. 3. Okt. 1784 paa Daurupgaard, Bjergsted Sogn, d. 16. Jan. 1860 paa Damsgaard ved Sorø, begr. i Pedersborg. Forældre: Forpagter, senere Proprietær Peter Severin B. (1732—1810, gift 1° 1770 med Anne Marie Knie, 1745—80) og Christiane Hviid (1750—1801). Gift

13. Juni 1821 i Pedersborg med Vita Sophie Bertelsen, døbt 24. Okt. 1791 i Holstebro, d. 3. Jan. 1861 paa Damsgaard (gift 1° 1810 med B.s Broder Ekstraskriver Peter Severin B., 1789—1819), D. af Kapellan i Holstebro, senere Sognepræst i Ulfborg Claus Bertelsen (1763—1807) og Alhed Ingeborg Friberg (d. 1846).

Hellestrupgaard i Flinterup Sogn, hvor Faderen blev Forvalter, til han 1796 købte Krummerupgaard, var B.s Barndoms Tumbleplads. Haven og Skovstykket »Lille Enemærke« gav Scener til hans Lege, og Tyendet »Gamlemutter« fyldte hans Sind med Eventyr om Konger og Dronninger, Trolde og Hekse, indtil Drengen anbragtes hos Degnen i Ondløse og senere hos Degnen i Munkebjergby og i April 1790 rykkede ind i Slagelse Latinskole. Man har antaget, at Høreren Jacob Krag Høffdings komiske Optræden, kendt fra Ingemanns og Rosenkildes Skildringer, maa have gjort Indtryk paa Drengen; men stærkere Impulser fik han af Pedellen, den mandhaftige Andrea Elisabeth Larsen, »Ringer Lisbeth«. Man maa tænke sig, at »Gamlemutter«, som han selv nævner, og »Ringer Lisbeth«, som Ingemann skildrer, er sammensmeltet til hans Muse Gammel **Gumba**; den første har givet ham det eventyrlige, den sidste den aldrig svækkede Sans for Almuens Kaar. Efter Ingemanns imponerede Skoleskildring gjorde B. stærkt Indtryk paa de **smaa**, hans sikre Blik, stærke Haand og ubøjelige Retsind paa Legepladsen er saa levende overleveret sammen med Indtryk af hans Venskab med »Ringer-Lisbeth«. I Okt. 1801 sendtes B. til Kbh., anbefalet af Rektor som en Yngling, der drives mere af Ønsket om Fremskridt end af at være lydig — med en hemmelig Oplevelse, en Barnekærlighed, som han selv nævner. I Nov. immatrikuleredes han og har sandsynligvis hos sin Privatpræceptor, Rektor Wøldikes Broder Jeremias W., truffet dennes intelligente Datter Marie Benedicte Rosenstand-Goiske; hun var netop der i Huset, mens Manden var i Vestindien.

1803 blev B. cand. philos. et philol. — men Eksamensresultatet var daarligt, han havde »svinket« for meget under Forberedelsen: **Oehlenschlägers** Digte, senere »Poetiske Skrifter« indvirkede paa ham, Blichers Ossian forvandlede »Lille Enemærke«s ujævne Terræn til en vild Bjergegn med drivende Skyer og fik Navne som Morna og **Gormal** til at klinge gennem Taagen, og Shakespeare kom til med Hamlet og Lear gennem Foersoms Oversættelse, det blev altsammen mere, end hans teologiske Studium kunde **taale**. Faderen havde købt Hus i Sorø. B. blev Gæst hos ham. Han gennemgik 1808—og **Oplevelser**, hvorunder han skrev Krigsdigte, religiøse Digte, og samtidig maa han i alt Fald rygtevis have

stiftet Bekendtskab med Fru Rosenstand-Goiskes »alleralvorligste Hemmelighed«, en ægteskabelig Katastrofe, hvorom Chr. Winthers »En Hævn« minder. Han »svinkede« videre og sluttedes inde i den Lilleverden af Munterhed og Spøg, hvorunder Sorøs sladrende, dansende og flirtende unge Mennesker gik omkring i en Slags **permanent** halvforlovet Tilstand; men gamle B.s Børn indtog en Særstilling i den lille By.

28. Jan. **1809** debuterede B. i Litteraturen med et Digt til Kronprinsens Fødselsdag; — det er trykt i »Sange den 28. Januar« (**1809**), men ikke afsunget, fordi Festkomiteen mente, at Sangens Alvor vilde vække Misstemning hos de dansende — et Varsel om B.s Rolle i Danmarks fremtidige Koncert. **1810** giver Faderens Død ham Anledning til det første kunstnerisk gennemførte Digt, offentliggjort i »Statstidende« **14.** og **21. Dec.** Fordelen af at leve i et anset Hjem var borte; men Arv (i Nutidspenge ca. et halvt Hundrede Tusinde) var et godt Rygstød, — kun skulde det vise sig, at den betydelige Del, der var anbragt hos en Halvbroder, var tabt næsten fuldstændigt.

B. var ved at blive Skønaand. I Heftet »Adskilligt« indskrev han til **1818**, hvad han digtede efter de to Forbilleder Baggese og Ewald, men lødige er Digtene ikke, og en Tragedie »Roller« over Folkevisen »Liden Engel« fordømte han selv.

Af Digterdrømme og Landjunkerliv vakte han først ved en Forelskelse. »Adskilligt« vidner om dens Alvor og om **Skuffelsen**; deraf affødtes den ewaldske Beslutning at slentre gennem Livet. Saa kom Familiens Krav til ham. Statsbankerotten og Halvbroderens Pengeforhold ødelagde dem alle, og ingen havde Evne til at hjælpe sig selv eller gøre sig gældende; da lægges fra de fortvivlede Søstre og Brødre Beslag paa ham; derunder vokser han i Styrke og Djærvhed, og Digteriet sætter ny Blomst i æstetisk og social Satire. Førsteproduktet »Scener af tyvende Akt af Lystspillet Søbekaalen hin poetiske«, hvor en hovmoddrucken Poet tror at besøge et Tempel, rejst til hans Ære, men i Virkeligheden bringes i Daarekisten, blev ikke offentliggjort. Men i Begyndelsen af **1818** rygtedes det, at en Skovfoged havde løsnet et Skud paa en gammel Kone, som samlede lidt Kvas; dette Skud har B. selv betegnet som det, der gav Stødet til hans Optræden med »Dramatiske Efterretninger« eller som det kaldtes, da det udkom omskrevet i Jamber, »Dramatiske Scener uddragne af et ældgammelt Haandskrift. Frit oversatte af det Kyhlamske ved C. Bredahl. **Kyhlamsensis Musæ famulus vilis et immeritus**« (**1819**). Af dette mærkelige Digtværk blev 483 Eksemplarer trykt paa hans egen Bekost-

ning, og de opmagasineredes hos den **yngre Broder**, Peter Severin B., som for øvrigt døde kort efter, hvorefter Hustruen Vita Sophie kom i vanskelige Kaar og flyttede tilbage til Sorøegnen.

B. sammenskrev straks efter Scenernes Fremkomst et **Reklame**-skrift »Nytaarsgave til den ynkverdige Kyhlam'ske Famulus fra C. Bredahl« (1820), men var allerede langt inde i Del II, og »Sotto og **Lorma**«, som er regelmæssigt opbygget, inddelt i Akter, udkom i Febr. 1820. N. A. i Okt. udkom III, »Skuespillet i **Kyhlam** eller, om man vil: Røver Thurno«, som han selv er nær ved at regne for det bedste. Dette har sin private Grund; i Mellemtiden var nemlig sket det, at han var blevet gift med Broderens Enke, som han havde faaet »saare kær«, og af lykkeligt Samliv med hende og hendes Barn bærer Skuespillet Præg — og tillige af nye Fremtidsdrømme om, at et Hjem skulde rejse sig for ham og hans Kære — en Søster, hvis Skæbne hans Drøm ogsaa omfattede, blev i Virkeligheden den, som uden hans Hjælp klarede sig bedst af dem alle fra det gamle Hjem. B. udgav 1822 IV af Scenerne »**Tvekampen** i Kyhlam« og havde for øvrigt forinden udsendt en ny Pjece, »Lirmsongs Optegnelser paa en Rejse« 1821, hvis 87 Sider hverken er fornøjelige eller rammende i Udfaldene mod Tidens mytologiske, mystiske Tendens. Pjecen havde givet Anledning til kraftig Anmeldelse med ekspedit og drøjt Svar fra B.: »Smaating for Smaating til J. K. Høst fra C. Bredahl«.

Med Udgivelse af Scenernes fire første Bind og de forskellige Smaaskrifter er B.s første Optræden afsluttet. Han havde gjort den Opdagelse, at en Kapitalrest, som en Ven havde **laant** for at oprette Garveri paa Damsgaard ved Sorø, var gaaet tabt. For at redde lidt **maatte** B. selv købe den forfaldne Parcelgaard, og der kom nu en Tid med trælsomt Bondearbejde, hvor det gjaldt Dagen og Vejen; Damsgaard, som han havde købt, var Arvefæste under Akademiet, derfor havde B. foruden sit eget Arbejde at forrette Hoveri for Akademiet; snart kaldtes han til Vejarbejde, snart til en Brandslukning i Sorø, og under dette Hoveri vokser hans Bitterhed, hans Følelse af Nedtrykthed og hans Harme mod Skæbnen.

Sommeren 1831 tilbragte Fru **Rosenstand-Goiske** i Sorø, og B. besøgte hende; hun har undret sig over, hvorfor han kunde være sunket ned i Bondestanden, og satte sine **Københavnerbekendte** i Bevægelse: »Dagen« 1. Nov. indeholder Opfordring til at komme en nødlidende Digterbroder af Ewald til Hjælp, Studenterforeningen afholdt Koncert og Oplæsning, og Samfundet til den danske Litteraturs Fremme gjorde et stort Arbejde for B. bl. a. ved at

faa de **kgl.** Skatter eftergivet, mens der i rede Penge indbragtes omtrent **1000 Rdl.** »Gud velsigne denne Dag, jeg iler med at fortælle Dem Mirakler det sidste, at Scenernes femte Del er fuldendt«, skriver han privat til Fru Rosenstand. Under Titlen »Den syttende December« sender han 23. Jan. **1832** i »Kjøbenhavnsposten« Offentligheden sin Tak; i April udkom Scenernes 5. Del: »Kejser **Glomer**«, og **1833** udkom 6. Del: »Saaledes gik det tilsidst«; men i Mellemtiden udgav han et Indlæg i Gengangerstriden »Fra Gammel Gumba« (**1832**), inspireret af et Besøg af Ingemann og H. C. Andersen. Han fortsatte Gammel **Gumba-skriverierne** — men kun for Fru Rosenstands Øjne og for Bordskuffen. Den korte Kyhlam-Opblussen var hurtigt endt, og han blev ved **Gaarden**, pløjede, kørte Møg, saaede og tog det Udbytte, Markerne gav.

Som Søn af den velhavende og ansete Proprietær, som Skønaand i Sorøs Selskabsliv kunde B. have formet sit Liv anderledes; men hans stædige Sind vilde ikke de andres Veje. Nu da Skæbnen gav ham Modgang, bryder Klagerne frem over det **trælse** Liv. Man har opfattet dette, som var han en fattig Bonde, der hele Livet havde døjet haardt og dog hamrede Vers sammen — saaledes er Opfattelsen hos Ingemann, Borchsenius, Brandes m. fl.; men den er ikke rigtig. B.s Skæbne var den som Proprietærsøn at **maatte** gaa ned til Bondedont; saa rejste han sig mod de store, som han selv engang kunde regnes til, rejste sig imod den Litteraturretning, der kom fra Hovedstaden; men han var ikke Mand for at give sin Digtning en saadan Form, at den kunde tilegnes af det læsende Publikum, eller give Indholdet en saadan Dybde, at **de** faa Køberes Tal voksede. Kritikken var ham gunstig; Rahbek, P. E. Muller o. fl. havde hurtigt stillet sig forhaabningsfulde. Liunge havde aabnet sit Blad »Harpen« for ham — men kom den **mindste** Kritik til Orde, som f. Eks. hos Korrespondenten til »**Blätter** fur literarische Unterhaltung«, ryster B. det ene polemiske Skrift af sig efter det andet, og da er Fru Rosenstand hans gode Aand og Raadgiver; Stridsskrifterne lagdes hen, og meget andet lagdes ogsaa bort. Gemt blev et Forsøg i Vaudevillegenren »Ej blot til Løjer«, hvis bedste Figur er en Embedsmandstype med en bedragerisk Løgnesvada, som var saa tidspræget, at hun næsten troede paa Teatersucces. Gemt blev Lystspillet »Efter Tid og Lejlighed« og »Løjer« samt »**Selims** Pilgrimsfærd«, »Sokrates« og endelig »Knud Svendsøn«. Det sidste var sendt Fru Rosenstand i Marts **1836**, og endnu saa sent som **Dec.** 1837 sendte B. et nyt Forsøg »Hagen Haraldsøn Adelstensfostre«. I Sept. **1840** sendte han endelig Fru

Rosenstand et Prosaværk, det første, som han faar trykt og faar Honorar for. »En Hverdagshistorie i Atten Kapitler, eller (om Nogen hellere saa vil) Atten Kapitler i en Hverdagshistorie af Mads Klister Bogbindersvend« (**1842**) er en Parodi paa Hverdags-historiegenren med langtrukne Udfald mod Datidens Smag. S. A. udsendes »Erindring om Danmarks svundne og Haab om dets kommende Dage«, en Mellemting mellem ubehjælpssom politisk Redegørelse og digterisk Besyngelse af, hvad der har vakt hans Beundring eller Harme. I dette optræder B. første Gang digterisk uden Pseudonym; dette gentog sig ved P. L. Møllers Offentlig-gørelse af Scener af »Sokrates« i »Gæa« **1846**, ved Udgivelsen af »Sultan Mahmuds Pilgrimsgang« **1846—47** i »Kjøbenhavnsposten« og som selvstændig Bog **1847** og endelig ved Heibergs Fremførelse af »Knud Svendsøn« paa Det **kg1.** Teater 29. **Dec.** 1849 og **3. Jan.** **1850**, en Opførelse, som skaffede Digteren Indtægt, men nye Ærgrelser; trods Beklagelse af det uomgængelige Faktum, at Stykket blev pebet ud, tilkendegav nemlig Recensionerne, at det var en Skuffelse; kun Goldschmidt forstod, at B. manglede det forsonende; i »Nord og Syd« hævder han, at Digteren vel kan være forbitret og straffe som en Guddom, men i vort Sind skal han sætte Regnbuen, Tegnet paa Slægtens Fremskridt, for vi Mennesker elsker vor Slægt.

Efter Opførelsen har B. intet udgivet, knap nok digtet. Kun et Brudstykke fra tidligere Aar tager han frem til Bearbejdelse og sysler her med Tanken om Digteren og Guldharpen, Digteren og Guldstøvet — med andre Ord Pengepugeri; der er noget symbolsk heri, for B. var ikke saa fattig, som han klagede over. En Bonde kan vel have vanskelige **Tider**, og det havde B., men de varede ikke; han arvede sin Søster, fik ogsaa Penge for den forkortede Udgave af »Dramatiske Scener«, som Liebenberg fik Samfundet til den danske Litteratur Fremme til at besørge **1855**; B. døde i Virkeligheden som en velstaaende Mand.

Spørger man, hvad der i denne flittige Mands Produktion har Bud til vor Tid, er Svaret ikke let at give. B. er **maaske** den mest »svinkende« og vidtløftigste Forfatter i vor Litteratur. Liebenberg mente, at han kunde bøde herpaa ved Forkortelse af »Scenerne«, men Spørgsmaalet er, om den oprindelige Udgave ikke kunde have naaet Læserne uden Forkortelser. Givet er det, at et Par Bind af B.s Produktion endnu kunde blive læseværdige; men meget **maatte** da optages ogsaa af hans lyrisk-patetiske Smaadigte. Den, der vil kende ham, **maa** tage hans Vidtløftigheder med for i Scenerne at blive Vidne til det Rige, han digterisk behersker i

Maaneriget, hvor stærke og grelle Optrin rulles frem, men hvor man ogsaa skimter jordiske Tilskyndelser, snart fra verdenshistoriske, snart fra danske, ja helt soranske Forhold: Revolutionen, Napoleon, den hellige **Alliance**, Julirevolutionen og »vor Klodes bedste Fyrste« (Frederik VI.) staar i Forgrunden i Kyhlamscenerne, i Baggrunden i det mægtige Maanerige dølger sig Sorøs drabelige Krigere, »oxedorskc« (ortodokse) Forkyndere med **frihedssværmende** Ynglinge af litterært Tilsnit. Satirisk Nedrakning af Adel og Gejstlighed, Harme mod Hykleri og Besvigelse er de fremtrædende Træk, og disse føres fra »Scenerne« over i de historiske Skuespil og Dramaer — han glemmer at digte Figurer for blot at skælde ud. Knud den Hellige blev for ham en »Tiendekonge« omgivet af Kristendommens **Dogmeoverlæsthed** og Middelalderens Munkespidsfindighed; Hagen Adelsstøfstre har samme Tendens, men mildnet.

I »Sultan **Mahmud**« slutter det hele, som det begyndte, i kras og fortvivlet Pessimisme; men i »Scenerne« vilde B., at Læserne skulde tro, at det Ideal, som han hørte bag **Frihedssværmernes** Ord, trænger frem og vinder Sejr over Fordærvelsen og Krigssvindelen. Vor Tid kan vanskeligt tro, at dette sidste er helt oprigtigt hos en Forfatter, som Gang paa Gang indskærpede: »Vil Du Moral, Du selv den skrive, saa bliver Skammen Din!« Men givet er det, at den Læser, som søger Digterens usminkede Opfattelse af Tider, der ligner vore egne, i »Scenerne« vel vil finde mange Træk; men den fulde Sandhed **maa** søges i B.s øvrige Digtning, og da findes ikke blot Optrin skildret med harmefyldt Retsind, men ogsaa ejendommelige Tanker og dybe Stemninger, undertiden i kunstnerisk afrundet Form. — Efterladte Papirer i Det **kgl.** Bibliotek. — Mindesmærke paa Graven **1919**, paa Parnas ved Sorø **1917**. — Tegninger af Fredrika **Bremer 1849** og F. Vermehren **1855** (sidstnævnte udgivet i Litografi og i **Kobberstik** af J. Britze).

P. L. Møller i **Gæa 1846**. M. Goldschmidt i Nord og Syd, **1850**. B. S. Ingemann: **Levnetsbog, 1862**. K. Arentzen i Dansk Maanedsskrift, **1864**, II. O. Borchsenius: To Digtere, **1886** og Hjemlige Interiører, **1894**. **Højskolebladet** 24. Nov. **1884**. Dagbladet **19. Aug. 1886**. V. Vedel: Studier over Guldalderen i dansk Digtning, **1890**. G. Brandes: Danske Digtere, **1896**. **Fr. Vermehren** i Julebogen, III, **1894**. P. Rydbergt i H. Begtrupps Tidsskrift, IV, **1908**. O. Thyregod i Danske Studier, **1908** og **1910**, Letterstedtske Tidsskr., **1908** og Tilskueren, Maj **1918**. Samme: C. B. Harmens og Retsindets Digter i vor Literatur, s. A. H. Holten-Bechtolsheim i Aarvog for Hist. **Samf. f. Sorø Amt, XV, 1927**. Breve i Nær og Fjern, **1877**, Breve til og fra B. S. Ingemann, **1879**, III. Tid. **2. Dec. 1883**, Personalh. Tidsskrift, 5. **Rk., VI, 1909** og 9. **Rk., V, 1933** og Tilskueren **1911**.

Oskar Thyregod.

Bredal, Navnet paa flere dansk-norske Borger- og Præsteslægter, af hvilke en føres tilbage til Munk i Sortebrødreklosteret i Vejle, fra **1526** Sognepræst i Vinding Niels B. (d. efter **1576**), hvis Sønnesøn Sognepræst i Rudkøbing Anders Rasmussen B. (d. **1630**) var Fader til Biskop Erik Andersen B. (**1607** el. 08—43) i Trondhjem. Blandt dennes Sønner var Magister Peder B. (d. **1714**), Sognepræst i Brønnøy i Helgeland, og Anders B. (d. **1691**), Sognepræst til Veøy i Romsdal, samt muligvis ogsaa den Medicus Peter B., der var Fader til nedenn. Admiral Peter B. (d. **1756**). Nævnte Mag. Peder B. (d. **1714**) var Fader til Lagmand i Trondhjem Thomas B. (**1688—1738**), hvis Søn var nedenn. Borgmester, Teaterdirektør Niels Krog B. (**1732—78**). — Den **saakaldte** Bergen-Slægt B., der muligvis **stammer** fra Jylland og **maaske** har faaet Navnet gennem en Kvinde, føres tilbage til Mads Iversen B. (d. før **1708**), hvis Sønnesøn, Tobaksfabrikør i Bergen Nils Thomas Rønnow **Rosenkrands** B. (**1716—70**) var Bedstefader til Maleren Niels Iversen B. (**1772—1831**), hvis Søn var nedenn. Komponist Ivar Frederik B. (**1800—64**). Denne var Fader til nedenn. Landskabsmaler Niels Andreas B. (**1841—88**). — Foruden de her nævnte findes en saakaldt Røros-Slægt B., der ogsaa har Grene i Danmark. Der er ikke paavist Forbindelse mellem disse og den jyske Præsteslægt, der begynder med Sognepræst i Klovborg Jens Pedersen B. (d. ca. **1681**), hvis Datter var nedenn. Anne Margrethe B. (f. **1655**), saa lidt som med den Randers-Slægt B., hvortil hørte Borgmester Nicolai B. (d. **1780**), hvis Datter Lene B. (**1736—86**) var gift med Legatstifteren Niels Brock (s. d.).

Personalh. Tidsskr., 2. Rk., II, **1887**, S. 154 ff.; III, 1888, S. 76; 6. Rk., VI, **1915**, S. 313 f. Lcngnicks Stamtavler: Bredal I og II, samt Brock. Andreas Erlandsen: Gejstligheden i Trondhjems Stift, **1844—55**, og samme: Gejstligheden i Tromsø Stift, ,857.

Albert Fabritius.

Bredal, Anne Margrethe, **1655—1729**, lærd Dame. F. **13. Sept. 1655** i Skade Præstegaard, Vrads Herred, begr. 2. Marts **1729** i Horsens. Forældre: Sognepræst Jens Pedersen B. (d. ca. **1681**) og Marie Holgersdatter. Gift 1° ca. **1677** med Forpagter af Bræsholm Niels Sørensen, d. ca. **1694**. 2° ca. **1697** med Baccalaureus, senere Rektor i Horsens Erik B., begr. 5. Dec. **1735** i Horsens.

Allerede som Barn var A. B. bekendt for hurtigt Nemme og Lærdom; i sit **15**. Aar skrev og foretog hun i sine Forældres Hus en latinsk Tale i Anledning af Christian V.s Salving (trykt **1671**). Senere blev hun Lærerinde hos Birgitte Gjõe til Quitzowsholm (nu Hofmansgave). I sit **1**. Ægteskab fik hun otte Børn, saa at

hun til sin store Beklagelse **maatte** lægge sine lærde Sysler paa Hylden. Hun genoptog dem imidlertid i sit 2., barnløse Ægteskab. Dog har hun ikke efterladt andet end et Par latinske Breve af **1696** og **1703**, det sidste af autobiografisk Indhold, og begge trykt i **de** nedenfor nævnte Bøger af Thura og Schønau, sidst-nævnte Sted med dansk Oversættelse tilføjet.

Albertus Thura: **Gynæceum Daniæ** litteratum, **1732**, S. **36—41**. Fr. Chr. Schønau: Danske Lærde Fruentimer, I, **1753**, S. **268—80**.

J. Paludan (R. Paulli).*

Bredal, Ivar Frederik, **1800—64**, Musiker, Komponist. F. 17. Juni **1800** i Kbh. (Frue), d. 25. Marts **1864** sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Tegnelærer og Portrætmaler Niels Iversen B. (**1772—1831**, gift 1° **1796** med Marie Frederikke Christensen, **1774—97**) og Charlotte Augusta Green (ca. **1765—1838**). Gift 1° 24. Juni **1837** i Kbh. (Garn.) med Elisabeth Sophie Dorothea Andersen, f. 10. Nov. **1815** i Kbh. (Garn.), d. 9. Juli **1841** sst. (Frue), D. af Kancellist, Krigsassessor, senere Fuldmægtig, Ekspeditionssekretær og Justitsraad Anders Christian A. (**1787—1841**) og Frederikke Christiane Saxtorph (**1793—1848**). 2° 21. Okt. **1848** i Kbh. (Frue) med Mette Cathrine Thaning, f. 18. Aug. **1803** paa Vemmetofte, d. 28. Jan. **1889** paa Frbg., D. af Forvalter paa **Vemmetofte**, tidligere Bregentved og Borreby, Kammerraad Terkel T. (**1743—1819**) og Elisabeth Dorothea Cathrine Lyngbye (**1761—1805**).

B. uddannedes af Kapelmusikus M. Foght og kom derefter ind i Violinskolen, der under Claus Schalls Ledelse var et nødvendigt Gennemgangsled for de unge Violonister, der vilde ind i Kapellet. Allerede, da han havde været et halvt Aar paa Skolen, lod Schall ham spille i Orkestret, og efter en Sæsons Forløb blev han **1817** i en Alder af sytten Aar ansat som Bratschist i Det **kgl.** Kapel, da man trods hans unge Alder var klar over, at han besad »fornøden Duelighed og Anlæg«. Tillige optraadte han med stort Held som Koncertspiller. **1835** avancerede han, der efterhaanden var blevet en Forgrundsfigur i det københavnske Musikliv, til Koncertmester, en Stilling, der var forbundet med Forpligtelsen til at dirigere Skuespil- og **Mellemaktsmusik**, og **1836** blev han Medlem af Administrationen i den nystiftede Musikforening, hvis første Koncert han dirigerede (28. Jan. **1837**). — Da B. allerede tidligt røbede Kompositionstalent, søgte han, tilskyndet af Foght, Vejledning hos Kuhlau, til Dels ogsaa hos Weyse; det blev dog navnlig den først-nævnte, der fik den afgørende Indflydelse paa hans Kompositions-

virksomhed, som han indledede med en Række Værker for sit **Instrument**, en Koncert og flere Solosager for Bratsch, en Koncertante for Bratsch og Violoncel m. m. Derpaa fulgte en **Paaskehymne** (opført i Selskabet Euterpe **1829**) og en Koncertouverture (**1830**). Med Syngespillet »Bruden fra **Lammermoor**«, hvis Tekst skyldes H. C. Andersen, optraadte B. første Gang 5. Maj **1832** som dramatisk Komponist. Debut'en var lovende. Man fandt, at Værket rummede »smukke flydende Melodier«, en »ædel Stil«, »interessant Livfuldhed og brilliant Instrumentation«, men naar B. trods alt ikke fik den Succes, han burde have haft, skyldtes det — ifølge Overskou — den Omstændighed, at et musikpolitisk Parti lod den Mening udbrede, at B.s Musik kun var en aandløs Efterligning »af kuhlausk Maner«. **1834** fulgte Syngespillet »Guerillabanden«, med Tekst af Overskou, et Værk, der ligeledes blev anset for meget lovende. Da B. imidlertid ogsaa ved denne Lejlighed blev taget til Indtægt for musikalske Partistridigheder, tabte han Lysten til at gøre flere Forsøg. Fra nu af indskrænkede hans Kompositionsvirksomhed sig hovedsagelig til indlagt Musik i Skuespil, f. Eks. til **Sille** Beyers Lystspil »Igaar og idag«. Af andre Værker kan nævnes en Tenorsolo med Orkester »Judas Iscariotes« (**1838**). Trods utvivlsomt **talentfulde** Momenter, ikke mindst i dramatisk Henseende, virker B.s Musik nu ret bleg og ikke overbevisende original, og den har da heller ikke formaaet at trodse Tidens Tand. Det er beklageligt, at de musikdramatiske Evner, som B. aabenbart sad inde med, ikke kom til fuld Udfoldelse. Sorgen over den første Hustrus Død i Forbindelse med den Modstand, han mødte som Komponist, nedsænkede ham efterhaanden i en bitter Sindstilstand, der var Skyld i, at han helt holdt op at komponere. **1849** ombyttede han sit **Koncertmesterembede** med Stillingen som Korsyngemester. Han blev efterhaanden mere og mere vranten og mismodig, og træt og skuflet tog han sin Afsked **1863**, saa godt som glemt af Publikum. — R. **1863**. — Portrætteret paa W. N. Marstrands Maleri af det Waagepetersen'ske Musikselskab **1834** (Fr.borg), raderet **1878** af C. C. Andersen, og paa en Tegning (af **Heuer**) fra Hvidkilde (Fr.borg). Litografi efter Fotografi **1868**.

Th. Overskou i Flyveposten 6. April **1864**. Samme: Den danske Skueplads, IV, **1862**. **Angul** Hammerich: Musikforeningens Historie, **1886**. C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid, **1908**.

T L R L
Torben Krogh.

Bredal, Niels Andreas, **1841—88**, Akvarelmaler. F. 22. Juni **1841** i Kbh. (Slotsh.), d. **14. Febr. 1888** sst. (Matth.), begr. sst.

(**Holmens**). Forældre: Koncertmester Ivar B. (s.d.) og 1. Hustru. Gift 1. Sept. 1882 i Gentofte med Jensine Marie Frederikke Cecilie Abrahams, f. Holm, f. 6. Okt. 1848 i Kbh. (Holmens), d. 6. Juni 1891 sst. (Holmens) (gift 1° 1870 med cand. phil. Lærer Frederik (Fritz) Philip Vilhelm A., 1841—81), D. af Skibsfører Jens Johannes H. (1816—66) og Johanne Marie Møller (1821—86).

B. skulde være Litograf, men foretrak at blive Maler og besøgte Akademiet 1860—67. 1870 rejste han i Norge og Tyskland, og 1871—80 levede han i Italien, især i Rom. Her lagde han sig efter Akvarelmaleriet. Hans hjemsendte Arbejder vakte stor Opmærksomhed paa Charlottenborg, og han blev den, der egentlig indførte den maleriske Akvarel her hjemme. Over Venezia vendte han tilbage til Danmark og var 1885—87 Lærer ved Teknisk Skole i Kolding; syg vendte han tilbage til Kbh., hvor der var Planer om at knytte ham til Akademiet som Lærer i Akvarelmaling, hvad hans Død hindrede. Han har især malet Landskabsbilleder med Arkitektur, udstillede 1865—88 i alt 88 Arbejder. Paa Fr.borg hænger »Portal fra Marmorkirkens Ruin« (1865). Blandt hans Elever var Soya Jensen den mest kendte. Blandt sine Kunstfæller var B. meget afholdt; hans poetiske Aare gav sig bl. a. Udslag i en Kantate til Akademiets Aarsfest. — Tegning af P. Krohn 1875 (s. m. O. Haslund og Kr. Zahrtmann). Træsnit af H. P. Hansen 1884.

M. Galschiøt: Skandinaver i Rom for halvhundred Aar siden, 1923, S. 216—20. F. Hendriksen: En dansk Kunstnerkreds, 1928. O A A h

Bredal, Niels Krog, 1732—78, Forfatter og Teaterdirektør. F. 6. Sept. 1732 i Trondhjem, d. 26. Jan. 1778 i Kbh., begr. sst. (Nic). Forældre: Justitsraad og Lagmand Thomas B. (1688—1738) og Anne Dorothea Krog. Ugift.

B., der stammede fra en Familie med udprægede litterære Interesser, blev Student 1747 fra sin Fødeby og debuterede allerede fem Aar efter med en Oversættelse af Ovids Metamorfoser, 1. Bog, der gav den vittige Claus Fasting Anledning til følgende Linier:

»Roms, Jordens Guder, alt forvandlede Nasos Pen;
til Vederlag Niels **Krog** forvandlede ham igjen.«

B., der var en ivrig Musikentusiast, kom tidligt i Forbindelse med Kbh.s musikalske Kredse. I Midten af det 18. Aarh. var det navnlig den italienske Opera seria, der satte Sindene i Bevægelse. Den blev her hjemme fremført af Pietro Mingottis Operatrup, der i G. Sarti, som i længere Tid var Selskabets Kapelmester, ejede en Komponist, hvis Værker satte de fornemme Københavnerne i

en sand Begejstringsrus. Vistnok under Paavirkning af Sarti blev det den unge norske Students kæreste Tanke at skabe en Opera paa det danske Sprog. Denne Tanke blev til Virkelighed med B.s Operatekst »Gram og Signe eller Kierlighed og Tapperheds Mesterstykker« (1756), til hvilken han havde fundet Emnet hos Saxo. Musikken til dette i poetisk Henseende ikke særlig fremragende Produkt var **laant** fra forskellige yndede italienske Operaer, bl. a. Sartis »Ciro riconosciuto«. »Gram og Signe« opførtes 1757 af Studenterdilettanter i B.s og C. P. Rothes private Lejlighed i Brygger Borups Gaard paa Hjørnet af Brolæggerstræde og Knabrostræde, og den store Lykke, Operaen gjorde hos det højfornemme Publikum, gav Stødet til, at der oprettedes et »dansk elskende musikalsk Selskab«, for hvilket B. skrev en Operatekst »Eremiten«, der under stor Begejstring opførtes i Anledning af Kongens Fødselsdag d. 31. Marts 1757. I Komediehuset paa Kongens Nytorv havde man med stor Interesse fulgt B.s Forsøg. Man opførte i **en** lidt ændret Skikkelse »Eremiten« og gav den unge Musikentusiast Lejlighed til at forsøge sig som Tekstdigter til en Række mindre dramatiske Musikværker, saakaldte Intermezzoer. Til disse Stykker — »Den tvivlrådige Hyrde«, »Den lykkelige Hververe«, »Beileren efter Moden«, »Det kræsne Val« (alle fra 1758) — havde B. ligesom tidligere »laant« Musikken fra populære Operaer. I Begyndelsen havde han Heldet med sig; men da Publikums Holdning efterhaanden blev meget kølig over for disse ikke særlig talentfulde Værker, maatte han foreløbig opgive sine velmente Forsøg paa at skabe en Opera paa det danske Sprog.

Det var delvis paa Grund af den Succes, B. i Begyndelsen havde med sine musikdramatiske Arbejder, at han 1761 blev udnævnt til Borgmester i sin Fødeby, men da han ikke kunde glemme sin gamle Kærlighed til Teatret, forlod han 1770 Trondhjem og tog til Kbh., hvorefter han 1774 afstod Borgmesterstillingen. Sarti havde netop paa dette Tidspunkt overtaget Ledelsen af Komediehuset paa Kongens Nytorv, hvor han ønskede at give det musikalske Drama saa stort Raaderum som muligt. Han **traadte** i Samarbejde med B., som komponerede en Syngespiltekst »Tronfølgen i Sidon« (1771), til hvilken den italienske Kapelmester skrev en iørefaldende Musik, der gjorde stor Lykke hos det danske Publikum. Trods »Tronfølgen«s store Succes gik det kun maadeligt med Sartis Entreprise, og det blev besluttet, at der skulde ansættes en Mand, der kunde overtage den egentlige Ledelse af den danske Skueplads, saa at Sarti kun havde at gøre med **den finansielle** Side af Sagen. Valget faldt paa B., der overtog Ledelsen fra Begyn-

delsen af Sæsonen **1771—72**. »Det danske Syngespils Fader« — som man har kaldt B. — havde endelig naaet det **Maal**, han saa længe havde tragtet efter, men der indtraadte snart en Begivenhed, som fuldstændig kuldkastede hans Planer. I Okt. **1771** udsendte den attenaarige Student Peder **Rosenstand-Goiske** det første Nummer af »Den dramatiske Journal«, i hvilken han ganske særlig tog »Tronfølgen i Sidon« under Behandling. I en hvas og bidende Tone opregnes alle Stykkets Fejl. Det stemples som et »elendigt Misfoster« og dets Forfatter som en Mand, der røber »den tykkeste Uvidenhed i den dramatiske Konst«. B. følte sig dybt krænket over **Rosenstand-Goiskes** skaanselløse Angreb, men hans Forbitrelse gav sig Udslag paa en temmelig uheldig Maade. Han skrev nemlig som »**Efterspil**« til »Tronfølgen« et lille satirisk **Lejlighedsstykke** »Den dramatiske Journal eller Kritik over Tronfølgen i Sidon«, hvori han stillede den dramatiske Journals Udgiver op paa Scenen til Spot for Publikum. Ved Opførelsen 25. Nov. **1771** kom det til store Spektakler i Teatret. Der udspandt sig en voldsom Kamp mellem Officerer og Studenter, der endte med, at Studenterne maatte rømme Parterret. Sindene kom i et saadant Oprør, at Politimester **Bornemann** saa sig foranlediget til at udstede advarende Plakater og forbyde yderligere Opførelser af B.s Efterspil. Det var under Indtrykket af disse Tumulter, at J. Ewald skrev »De brutale Klappere«. B. havde ved denne Lejlighed gjort sig meget upopulær. Efter Sæsonens Forløb maatte han trække sig tilbage som Direktør; men han havde dog stadig en vis Forbindelse med Komediehuset, idet han undertiden blev benyttet til at oversætte franske Syngespiltekster til Dansk. Han døde som en skuffet Mand. En Kritiker satte ham følgende Eftermæle: »Han besad megen Lyst for Poesien og Musiken, men han manglede Genie og Talenter for begge Dele, Gaver som ingen skienker sig selv«.

A. Erlandsen: Biogr. Efterretninger om Gejstligheden i Tromsø Stift, **1857**, S. 67. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., VI, **1915**, S. **313**. H. J. Wille: Samling af Mindetaler, **1805**. J. S. C. Welhaven: Ewald og de norske Digtere, **1863**. Th. Overskou: Den danske Skueplads, II, **1856**. P. Rosenstand-Goiske: Den dramatiske Journal, udg. af Carl Behrens, Supplementsbind, **1. Hæfte**, **1917**. P. Bull: Fra Holberg til Nordal Brun, **1916**. Breve i Personalh. Tidsskr., 6. Rk., II, **1911**. T. Krogh: De første Forsøg paa at skabe en Opera i det danske Sprog i Aarvog for Musik **1922**, **1923**, S. **123**. Samme: Zur Geschichte des *dänischen* Singspiels im 18. Jahrhundert, **1924**. Musikhistorisk Arkiv, I, **1931**, S. **84—100**. S. A. E. Hagens Papirer i Det **kgl.** Bibliotek. T h K h

Bredal, Peter Jensen, d. **1658**, Søofficer. Skal være f. i Ditmarsken, d. **18. Dec. 1658** ved Sønderborg. Gift **1°** med Annicke

Gillesdatter, f. ca. 1630, begr. 13. Nov. 1653 i Kbh. (Holmens). 2° med Helvig Hansdatter, der overlevede ham.

B. begyndte sin Løbebane i Søetaten som Matros og udnævntes 1640 til Kaptajn med 200 Rdl. i Gage, men er senere aftakket. 1653 antoges han atter til Kaptajn med 300 Rdl. i Gage og blev 1657 beordret til »at opvarde paa Holmen« ved Flaadens Klargøring i Stedet for Overskipper Tygesen. Han var senere paa Aaret udkommanderet og deltog under Henrik Bielke i Søkampene ved Møen og Falsterbo 12.—14. Sept. Samme Efteraar blev han Chef for en Eskadre paa fire Skibe, der skulde holde Søen saa længe som muligt. Med denne Eskadre frøs han inde paa Nyborg Fjord, hvor han 2.—5. Febr. 1658 blev angrebet af de Svenske over Isen, samtidig med at Skibene blev beskudt fra Nyborg Fæstning, der var besat af Svenskerne. Han værgede sig tappert og fik sine Skibe iset ud af Fjorden. Eskadren kom i Maj til Kbh., »hvor Kongen beviste ham all Æres-Tegn« og udnævnte ham til Ekvipagemester paa Holmen og s. A. til Viceadmiral. Under Kbh.s Belejring udmærkede han sig atter, da han sammen med Admiral Niels Helt i Aug. s. A. gik ud i Kallebodstrand med nogle Skøtbaade for at ødelægge de af Fjenden til Angreb paa Amager samlede Skibe. Det lykkedes dem at opbrænde to Galioter og føre nitten Skuder og fire Pramme med sig tilbage til Kbh. Okt. s. A. var han Chef for Orlogsskibet »Tre Løver« i Admiral Bielkes Eskadre, der sendtes ud for at møde den hollandske Flaade i Sundet. Nov. s. A. sendtes han med en Eskadre paa fire Skibe til Sønderjyllands Kyst for at dække Overførelsen af Kurfyrsten af Brandenburgs Hjælpetropper og assistere ved Erobringen af Als. Han faldt ved Angrebet paa Sønderborg Slot, og Kurfyrsten anbefalede hans efterladte Familie til Kongens Omsorg. — Mindemærke i Nyborg 1900.

H. D. Lind: Kong Christian IV. og hans Mænd, 1889. Samme: Kong Frederik III.s Sønagt, 1806.

Th. Topsøe-Jensen (J. A. Fridericia).

Bredal, Peter Christian, 1683—1756, Søofficer. F. 1683 i Trondhjem, d. 1756 i Rusland. Fader: Medicus Peter B. Gift med Blanceflor Sophie Coucheron, f. i Holland, der overlevede ham.

B. blev Kadet ved Søkadet akademiets Oprettelse 1701, men søgte allerede n. A. sin Afsked og rejste til Rusland, hvor han paa sin Landsmand Admiral Cornelius Cruys' Anbefaling 1703 blev antaget som Underløjtnant. 1706 avancerede han til Løjtnant, 1709 til Kaptajnløjtnant og 1713 til Kaptajn. Hans Optræden i Slaget ved Hangø 1714 belønnedes med en Guldmedaille, og

ogsaa ved andre Lejligheder udmærkede han sig. 1715 sendtes han til England med tre Skibe for at afhente nogle i England til Rusland byggede Skibe, og n. A. anløb han Kbh. med sin Eskadre, der var for hjemgaaende. 1716—18 var han sendt til Holland og England. Maj 1718 udnævntes han til Kommandør i den danske Søetat, men da han ikke kunde faa sin Afsked i Rusland, **maatte** han ved Udgangen af 1720 atter forlade den danske Marine. 1721 blev han Kommandørkaptajn i Rusland og sendtes i en diplomatisk Mission til Spanien. 1724 blev han Medlem af Admiralitetskollegiet og 1727 Schoutbynacht og Chef for Marinemandskabet i St. Petersburg, 1730 Kommandant i Reval og 1733 i Archangelsk. 1736—39 var han Chef for den asovske Flaadeafdeling i Krigen mod Tyrkiet og forfremmedes 1737 til Viceadmiral. 1741 vendte han tilbage til sin Kommando i Archangelsk. Da han n. A. skulde føre en Eskadre herfra til Østersøen for at kæmpe mod Svenskerne, led Eskadren saa meget af Storm, at den maatte vende tilbage til Archangelsk. B. kaldtes i den Anledning til St. Petersburg, hvor man fandt hans Grunde for Tilbagetoget utilstrækkelige, hvorfor han blev afskediget. 1747 boede han i St. Petersburg og udtalte da Ønsket om at vende tilbage til sit Fædreland, hvilket han dog ikke naaede.

Norsk Hist. Tidsskr., 2. Rk., IV, 1884, S. 440—45. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., VI, 1915, S. 313 f.

Th. Topsøe-Jensen (C. F. Bricka).

Bredenberg, Andreas, 1699 el. 1700—53, Præst. F. 1. Juni 1699 el. 1700 i Ballerup, d. 22. Marts 1753 i Holbæk, begr. sst. **Forældre:** Herredsfoged i Lejre Herred Niels Jensen B. (d. ca. 1708) og Ingeborg Andersdatter Holgersen. Gift 26. Marts 1732 i Kbh. (Holmens) med Anne Marie Biørnsen, døbt 6. April 1709 i Kbh. (Holmens), d. 3. Jan. 1745 i Holbæk, D. af Skipper, senere Kaptajnlojtnant Knud B. (ca. 1663—1730, gift 2° med Elisabeth **Hans-**datter, d. tidligst 1755) og Margrethe Pedersdatter (d. senest 1716).

A. B. blev Student 1718 fra Roskilde, var derpaa Huslærer i tre Aar og tog 1722 teologisk Attestats. 1727 blev han Hører og 1731 Konrektor ved Vor Frue Skole i Kbh. 1732 tog han Magistergraden og blev s. A. nederste Kapellan ved Vor Frue K. sst. Fra sin Ungdom tilhørte A. B. ortodokse Kredse, og som Præst ved denne Ortodoksiens Højborg **optraadte** han som en afgjort Modstander af de pietistiske Retninger. Sammen med Stiftsprovst Morten Reenberg og andre Tilhængere af det gamle førte han skarpe Klagemaal over de pietistiske Præster, deriblandt Enevold Ewald, og 1734 fungerede han som Aktor i Provsteretssagen mod

Separatisten P. N. Holst, hvem han ansaa for et **enestaaende** Eksempel paa »Ondskab og Forargelse«. A. B.s udprægede ortodokse Holdning vandt ikke Bifald ved Hoffet. J. B. **Bluhme** betragtede ham som »en stor Kættermager« og vilde **1736** paa ingen **Maade** have, at han kom til Ribe som Stiftsprovst, for at han ikke **skulde ødelægge** den derværende kraftige Vækkelsesbevægelse. For at **fjerne** ham fra Hovedstaden udnævnte man ham da til hans store Fortrydelse **1738** til Sognepræst i Holbæk og Merløse samt Provst i Merløse Herred. S. A. ønskede Universitetet dog, at han **skulde** vende tilbage som Professor i orientalske Sprog, da han var bekendt for sin Lærdom, sine ypperlige pædagogiske Evner og sin betydelige stilistiske Færdighed, men det lykkedes ikke at føre denne Plan igennem. **1742** disputerede han efter Indbydelse for **den** teologiske Doktorgrad med en Afhandling »Dissertatio de optimo genere interpretandi sive vertendi scripturas sacras in linguam vernaculam«, der vidner om, at han besad grundige filologiske Kundskaber. Som Præst fik A. B. et godt Skudsmaal for sine udmærkede Prædikener, sin Godgørenhed og sit ærlige Væsen.

Kall, 4to, Nr. 486, fol. 84 b. **Dänische** Bibliothec, V, **1744**, S. 429 ff. Genealogisk og biographisk Archiv, **1840—49**, S. **343**, 345, 347 f. Kirkehist. Saml., 4. Rk., I, **1889—91**, S. **105—10**; 5. Rk., III, **1905—07**, S. 336—42; IV, **1907—09**, S. **614**; V, **1909—11**, S. 667, **679—81**, 762. H. F. Rørdam: Hist. Saml. og Studier, II, **1896**, S. 230. Theodorus (s: A. C. Larsen): Peter Nicolai Holst, det **18.** Aarhundredes Søren Kierkegaard, **1884**, S. **52—97**. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., VI, .927, S. **94**.

Bjørn Kornerup.

Bredkjær, Niels, f. **1888**, Landbrugsskoleforstander. F. 6. Juni **1888** i Randlev-Bredkjær ved Odder. Forældre: Gaardejer Rasmus B. (**1856—1928**) og Marie Hansen (**1859—1920**). Gift 6. Aug. **1915** i Korskirken i Vallekilde med Julie Vilhelmine Sams, f. 29. Aug. **1888** i Svendsbjerg, Vallekilde, D. af Gaardejer Poul S. (**1843—1911**) og Petra Marstrand (**1847—1927**).

B. var ved praktisk Landbrug, paa Testrup Højskole **1905—06** og Tune Landboskole **1908—09**, før han **1911** tog Landbrugs-eksamen og derefter gennemgik Askov Lærerkursus, **1911—13** Lærer ved Tune Landboskole og om Sommeren Assistent i Salling og Horsens Landboforening, **1913—15** Konsulent for Ringkøbing Amts Fællesledelse, Ulfborg-Hind Herreders, Ulfborg og Omegns samt Videbæk og Omegns Landboforeninger, **1915—17** Konsulent i Husdyrbrug for Foreningen af jyske Landboforeninger. Skønt han overtog sidstnævnte betydningsfulde Post i en ung Alder, forstod han at gøre sig gældende, og det ansaas for et Tab for Landboforeningerne, da han fratraadte for at overtage Stillingen som Forstander for Tune Landboskole fra **1. Okt. 1917**. Ogsaa

som Landbrugsskoleforstander har B. gjort fortrinlig Fyldest, og han har ved sin solide Indsigt og nøgterne Vurdering skaffet sig Tillid, saa der er overdraget ham en Række Hverv; han er saaledes Formand for Ramsø-Tune Herreders Landboforening, Foreningen af danske Landbrugslærere, Landbrugets Radioudvalg og Landsudvalget for landøkonomisk Ungdomsarbejde, i Bestyrelsen for De samvirkende sjællandske Landboforeninger, Det **kgl.** danske Landhusholdningsselskab, Foreningen af Høj- og Landbrugsskoler, Roskilde Andels Svineslagteri, Sjællands Stifts Kvægopdrætterforening samt Medlem af en Række Udvalg og Kommissioner, Censor ved Landbohøjskolen o. s. v. B. har skrevet »Kvægavl og Kvægopdræt« i »Lærebog for Landbrugsskoler«; i »Det danske Landbrugs Historie« har han fortsat og afsluttet det af Statskonsulent Axel Appel paabegyndte Afsnit: Kvægets Historie. Han er **Medarbejder** ved »Det danske Landbrug«, har gennem en Aarrække skrevet Aarsoversigt over **Husdyrbruget** i »Vort Landbrug« og over Landbruget i »Tidsskrift for Landøkonomi« foruden talrige Artikler i Tidsskrifter og Beretninger. Han holder desuden jævnlig Foredrag omkring i Landet, ligesom han fra **1932** har udsendt maanedlig landøkonomiske Oversigter gennem Radioen.

Vort Landbrug, **1917**, S. 409 f., 435.

Anton Christensen.

v. Bredow (Breda), **Joachim** (**Achim**), **1593—1660**, Officer. F. 22. Sept. **1593** paa Loenberg i Provins Brandenburg, d. 20. Dec. **1660** i Kbh., begr. i Hjembæk K. Forældre: Kurfyrstl. brandenburgsk Hauptmann og Raad Hasso (VI) v. B. af Friesacker Linien (d. **1610**) og Ursula v. d. Marwitz (d. **1631**). Gift **1641** med Margrethe Laxmand, f. **1611**, d. 29. Jan. **1681** paa Aggersvold (gift **1° 1630** med Henrik Vind, **1594—1633**), D. af Peder L. (d. tidligst **1611**) og Kirsten Sparre (d. **1618**).

J. v. B. er indtraadt i Christian **IV.s** Hær under Krigen i Tyskland og var Kaptajn og Chef for et Kompagni i Henrik Holcks Regiment, da dette, efter at have kæmpet i Tyskland, **1628** førtes fra Sjælland til Tyskland for at deltage i Stralsunds Forsvar mod Wallenstein. **1629** var han Major ved et paa Fyn staaende Regiment; **1630** blev han Major ved Skaanske Regiment, **1633** Oberstløjtnant ved Jesper Friis' Jysk-Fynske Regiment. Efter nogle Aar at have forsøgt sig som praktisk Landmand blev han **1638** Oberstløjtnant i Markvard Rantzaus nyopstillede geworbne Regiment i Holsten, blev **1641** Kongens Jægermester og fik **1642**, efter sit Giftermaal, Tilladelse til at nyde danske adelige Rettigheder. **1643** blev han Oberst og Chef for Jyske Regiment til Fods. Da dette Jan. **1644** under Kampene ved Lille Bælt blev stærkt medtaget, blev det

midlertidig slaaet sammen med det nævnte geworbne Regiment, medens J. v. B. afgik til Norge, hvor **han** som Regimentschef deltog i Hannibal Sehesteds kortvarige Tog ind i Sverige. Ved Hærreduktionen **1646** var han vendt tilbage til Danmark og fik Afsked som Generalmajor med Vartpenge, foruden at han **havde** faaet et norsk Len. Kort før Udbruddet af den næste Krig, **1657**, fik han Bestalling som Oberst over Adelens Soldater i Sjælland og betragtedes saaledes ganske som »indfødt«. I Juni s. A. blev han Guvernør i Kbh., og i Juli fik han fornyet Bestalling som Generalmajor. I Sept. beordredes han til at være Lensmanden i Landskrona, Knud Ulfeldt, »følgagtig« paa det Tog ind i Sverige, hvor Ulfeldt selv faldt; men J. v. B.s Helbredstilstand var allerede da en saadan, at han ikke kom med. Under Belejringen havde J. v. B. Kommandoen paa Kbh.s Nordøstfront, fra Nørreport til Østerport, over Sjællandske Regiment og de hollandske Hjelpe-tropper, og afslog to Stormangreb her Natten **10.—11. Febr. 1659**. S. A. blev han forlenet med Lofotens og Vester Altens Fogderier, og Sept. **1660** blev han afskediget.

Gesch. des Geschlechts v. Bredow, I, **1**, **1885**, S. **107**.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Bredsdorff, dansk Borger- og Præsteslægt, der føres tilbage til Skibsbygger Morten Thomsen i Dalby i Slesvig. Hans Søn Købmand i Fredericia Thomas Mortensen (**1649—1726**), var Fader til Provst, Mag. Morten Thomsen (**1688—1756**). Blandt dennes Børn, der var født i Bredstrup, hvoraf Navnet, var Thomas B. (**1720—90**) Præst i Vester Skerninge og Ulbølle. Dennes Søn og Efterfølger i Embedet Morten Thomsen B. (**1757—1841**) havde syv Børn, hvoriblandt nedenn. Dr. phil. Jakob Hornemann B. (**1790—1841**), Sognepræst til Vissenbjerg Thomas Christian B. (**1795—1847**) og Christian Hornemann B. (**1802—48**). Denne sidste, der var den tredie Præst B. i Vester Skerninge, havde seks Børn, blandt hvilke de nedenn. Skolebestyrer Niels Christian Møller B. (**1836—92**), Maleren Johan Ulrik B. (**1845—1928**) — hvis Søn er nedenn. Maler Axel B. (f. **1883**) — og Skibsværftdirektør Thomas Christian Sophus B. (**1847—1913**). Ovenn. Pastor Thomas Chr. B. var Fader til Sognepræst i Torkildstrup og Lillebrænde Morten Thomsen B. (**1830—1910**), hvis Søn var nedenn. Højskolemand Thomas Vilhelm Birkedal B. (**1868—1922**).

H. V. Købke: Stamtavle over Familien **Bredsdorff**, **1888**.

Albert Fabritius.

Bredsdorff, Axel, f. 1883, Maler. F. 23. Sept. 1883 i Birkerød. Forældre: Maleren J. U. B. (s. d.) og Hustru. Gift 14. Nov. 1908 i Kbh. (Jesusk.) med Anna **Hjardemaal**, f. 2. Aug. 1879 paa **Viques** i Spansk Vestindien, D. af Plantageejer Christian Mathias H. (1848—1904).

Fra sit fjortende Aar lærte B. at male Landskaber hos Faderen, men Interessen var ikke tilstrækkelig stor, og 1903 brød han af og forsøgte sig et Aars Tid i Baadebyggerlære. Snart **vaagnede** Interessen for Kunsten atter, navnlig for Figurmaleriet, og han kom en Vinter paa **Teknisk Skole** under Grønvold og dernæst paa Zahrtmanns Skole (1904—05). Zahrtmanns Undervisning gjorde ham imidlertid usikker, og et Par Aar holdt han op at male og uddannede sig til Massør. En Udenlandsrejse, som han 1907 foretog til Tyskland og Norditalien, og som endte i Paris, fremkaldte et nyt Omslag og bestemte ham endelig helt for Maleriet. Han arbejdede i Paris et Par **Maanedes** hos Chr. Krohg med Modelstudium og genvandt Sikkerheden. Ved Hjemkomsten malede han et Portræt af Faderen, med hvilket han debuterede paa Charlottenborg (1908), hvor han siden har udstillet næsten aarligt (desuden paa Charlottenborgs **Efteraarsudstilling 1908, 1910—13, 1922, 1931**). De første Aar vakte han en ikke ringe Opmærksomhed ved store Figurkompositioner som f. Eks. »Foraarsregn« (Efteraarsudstillingen 1908), om hvilket V. Wanscher skrev, at det slog alt andet paa Udstillingen, »Bathseba«, som belønnedes med Akademiets mindre Guldmedaille 1912, »Paris' Dom« (1914), hans Hovedværk »Drengs første Møde med Moa«, for hvilket han fik Akademiets store Guldmedaille 1914 (udstillet Charlottenborg 1915), samt »Unge Krigere« (1924). — 1912 rejste B. over Norge til Sverige for at studere svensk Kunst. 1922 benyttede han det store Akademistipendium, han havde faaet 1915—16, til et Ophold i Paris, og 1931 var han paa en Studierejse til svensk Lappland. — B.s egentlige Omraade er Figurmaleriet, hvor Formen og Kompositionen er hans Styrke mere end Farven. Han har udført en Række Portrætter, hvoraf navnlig Billedet af Jakob Knudsen (1912, Fr.borg) maa fremhæves for sin fine Psykologi, og har desuden malet en Del Landskaber. I det sidste Aar har hans Interesse for Formen ført ham ind paa Skulpturens Omraade, hvor han i smaa Plastelina-Skitser søger at klargøre sig Stillings- og Bevægelsesmotiver. — Selvportræt 1932.

Politiken 2. Febr. 1913. V. Wanscher i Hovedstaden 8. Febr. 1913. Berl.

Merete Bodelsen.

Bredsdorff, Niels Christian Møller, 1836—92, Skolemand, Forfatter. F. 5. Sept. 1836 i Vester Skerninge, d. 27. Aug. 1892 i Hellerup, begr. i Gentofte. Forældre: Sognepræst Christian Hornemann B. (1802—48) og Elise Bolette Møller (1813—77). Gift 22. Maj 1872 i Viborg med Hanne Nicoline Christiane Sofie Købke, f. 22. Maj 1850 paa Donneruplund, Vejle Amt, D. af Told-assistent Hother Vilhelm K. (1817—93) og Johanne Elisabeth Sundby (1819—66), adopteret 1854 af Ritmester, senere Oberst Christian Frederik Bramhelt (1815—69) og Hanne Nicoline Sofie Sundby (1817—98).

B. blev Student 1855 fra Odense og cand. theol. 1861; deltog 1864 i Krigen som Menig og avancerede til Officer. Sammen med Fr. Jungersen (s. d.) oprettede han 1865 Nørrebro Latin- og Realskole; udgav siden 1873 »Nordisk illustreret Børneblad«, desuden siden 1877 »Søndagsblad for Børn« og 1885 »Indre Missions Børneblad«. Han har skrevet talrige Børnebøger, 1881 en Bibelhistorie for Folkeskolen, der er trykt i ca. 80 000 Eksemplarer. 1889 udkom under Titlen »Paa Feltfod« en Bog om Krigen i 1864; det er Breve skrevne under Feltoget hjem til Moderen, og ved at berette, hvad en Moder har Trang til at erfare om sin Søn under saadanne Forhold, har denne Bog en egen Værdi og Charme. — Træsnit af H. P. Hansen 1892.

Fr. Jungersen i Ill. Tid. 16. Okt. 1892.

Carl S. Petersen.

Bredsdorff, Jakob Hornemann, 1790—1841, Naturvidenskabsmand og Sprogmand. F. 8. Marts 1790 i Vester Skerninge, d. 16. Juni 1841 sst., begr. i Sorø. Forældre: Sognepræst Morten Thomsen B. (1757—1841) og Ellen Cathrine Hornemann (1763—1827). Gift 9. Maj 1829 i Købelev med Petrine Jacobine Møller, f. 16. Marts 1801 i Jelling, d. 25. Maj 1859 i Sorø, D. af Stiftsprovst, senere Biskop Rasmus M. (s. d.) og 1. Hustru.

B. dimitteredes 1809 fra Nykøbing med »udmærket« i alle Fag, tog 1810 2. Eksamen og 1814 teologisk Embedseksamen, begge ligeledes med Udmærkelse. Han kastede sig derefter over Naturfagene, og 1817 erhvervede han Doktorgraden paa en Afhandling om Reglerne for en systematisk Ordning af Naturgenstande efter kort forinden at have opnaaet Universitetets Guldmedaille for en naturvidenskabelig Afhandling. Han tiltraadte derefter med offentlig Understøttelse en Udenlandsrejse til Tyskland, Frankrig og Norditalien (1817—19) og blev efter sin Hjemkomst ansat ved Roskilde Katedralskole, hvor han virkede i to Aar. 1822 knyttedes han til den mineralogiske Afdeling af Det kgl. Naturalmuseum og

blev **1823** Lektor i Mineralogi ved **Universitetet**. Ved Siden af sin **Lektorvirksomhed** foretog han for Landhusholdningsselskabet Undersøgelse af **Dav** bjerg og Mønsted Kalkbrud og berejste Aarhus Amt for at samle Stof til og forfatte Selskabets Beskrivelse af dette Amt (udk. **1827**) og var en flittig Medarbejder ved »Tidsskrift for Naturvidenskabernes«. Han var Sekretær i Selskabet for Naturvidenskabernes Udbredelse og Medstifter af Selskabet Athenæum, hvis Navn skyldtes ham. **1828** deltog han paa offentlig Bekostning i Naturforsker- og Lægemødet i Berlin og fik s. A. Ansættelse som Lektor i Mineralogi og Botanik ved Sorø Akademi. Her virkede han til sin Død i en Stilling, der ikke synes rigtig at have ligget for ham, men agtet og **afholdt** af Kollegerne paa Grund af sin Lærdom og sin retskafne Karakter.

B.s Interesser var overordentlig alsidige. Han skrev om **mineralogisk-geognostiske** Emner, leverede botaniske Arbejder, forfattede geografiske Skrifter og foretog skarpsindige historiske Undersøgelser ved Siden af, at han jævnlig leverede Indlæg i filosofiske og statsøkonomiske Spørgsmaal. Men foruden alt dette var han ogsaa stærkt optaget af sprogvidenskabelige Interesser, og medens det meste af hans øvrige Produktion nu for længst er glemt, har han paa det sprogvidenskabelige Omraade leveret Arbejder, der, skønt af ringe Omfang, sikrer hans Navn en hæderfuld Plads i den danske Sprogvidenskabs Historie.

1817 udgav han »Prøve af en efter Udtalen indrettet dansk Retskrivning«, der indeholder den første længere sammenhængende Lydskrifttekst paa Dansk, og hvori han viser sig som en fin Iagttaget af det talte Sprogs Nuancer. Til dette Arbejde slutter sig hans Oversættelse af den tyske Fysiker Chladnis Skrift »Om Maaden, hvorpaa de enkelte Lyde frembringes«, ledsaget af forklarende og ofte korrigerende Anmærkninger (i Tidsskrift f. Naturvidenskabernes, V, **1828**, S. **173—214**). Han beskæftiger sig i disse Arbejder med Emner, der først langt senere skulde blive Genstand for **indgaaende** Behandling. I endnu højere Grad er han forud for sin Tid i det interessante lille Skrift fra **1821** »Om Aarsagerne til Sprogenes Forandringer«, hvorom der med Rette er blevet sagt, at det paa sine faa (24) Sider giver Grundtrækkene af en rationel Sproghistoriens Filosofi. Det indeholder Tanker, der først over et halvt Aarhundrede senere kom til deres Ret i Sprogvidenskaben, hvad **Vilh. Thomsen** understregede ved **1886** at foranstalte en **Nyudgave** deraf. Ogsaa paa Runeforskningens Omraade var han en Foregangsmand. Han var den første, der tilnærmelsesvis rigtigt læste Guldhornindskriften (i Mémoires de la Société des Antiquaires du

Nord, 1836—39, S. 159—64), og han saa rigtigt, at den kortere Runerække **maa** være yngre end den længere («Om de saakaldte tyske Runer» i Nord. Tidsskr. f. Hist., Litt. og Kunst, II, 1828, S. 394—403). Som B. i det hele var alsidig orienteret, saaledes bevæger han sig ogsaa inden for Sprogvidenskaben paa de mest forskellige Omraader. Ved Siden af de nævnte Emner behandlede han grammatiske, metriske og etymologiske **Spørgsmaal**, undersøgte »Forholdet mellem de forskjellige Grene af den germaniske Sprogstamme» (**Bland.** fra Sorøe, 5. Hæfte, 1833, S. 24—55), gav »Anmærkninger til nogle Steder i Harpestrengs Lægebog» (i Nord. Tidsskr., III, 1829, S. 278—83), skrev »Om Sproget paa de danske Øer i Begyndelsen af det tolvte Aarhundrede» (**Bland.** fra Sorøe, 1. Hæfte, 1831, S. 77—85) o. s. v. En Samling af hans udvalgte Afhandlinger inden for Sprogvidenskab og Runologi er udgivet 1933 af Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved J. Glahder. — Tegning af Ferd. Richardt.

P. Ross: Skildringer af Biskop **Rasm.** Møllers private Liv, 1871, S. 30, 33, 67. Udvalg af Breve til P. Hjort. Ny Samling, 1869. P. M. Lange i Personalh. Tidsskr., 5. Rk., III, 1907, S. 181—99.

Kr. **Sandfeld** (*Japetus Steenstrup*).

— Som *botanisk* Forfatter har B. indlagt sig nogen Fortjeneste som ivrig Forkæmper for et naturligt System i Stedet for det i Danmark endnu brugte Linnéiske Seksualsystem. Allerede hans Disputats 1817 handler derom, og senere i Sorø udgav han et Par Skrifter om samme Emne, saaledes »Elenchus familiarum regni vegetabilis» (1841), og i sin »Haandbog ved botaniske Excursioner i Egnen om Sorøe» (1834—35) forsøgte han som den første i Danmark at anvende et naturligt System. Dette Arbejde blev dog aldrig fuldført, vistnok fordi det blev meget skarpt kritiseret af Salomon Drejer.

Carl Christensen: Den danske Botaniks Hist., I, 1924—26, S. 232 ff.; II,

Carl Christensen.

Bredsdorff, Johan Ulrik, 1845—1928, Landskabsmaler. F. 22. Maj 1845 i Vester Skerninge, d. 15. Aug. 1928 paa Usserød Sygehus, begr. i Birkerød. Broder til Chr. og Th. B. (s. d.). Gift 11. Juli 1878 i Købelev med Dagmar Helweg, f. 31. Juli 1854 i Haderslev, D. af Sognepræst, senere Stiftsprovst Hans Frederik H. (s. d.) og 1. Hustru.

B. voksede op i Odense og kom derfra til Kbh., hvor han studerede i fire Aar paa Polyteknisk Lærestalt. Han ønskede **imid-**

lertid at blive Maler og begyndte at gaa paa Akademiet 1868. Vermehren, som blev hans Lærer, søgte at gøre ham til **Figurmaler**, men hans Længsel gik i Retning af Naturmotiverne, og her fik han en god Vejleder i Kyhn. I sin Opfattelse af Motivet kom han under Paavirkning af denne, og hans Billeder er en Videreførelse af den gamle danske Tradition. Kyhn lærte sine Elever at gaa direkte til Naturen, og der er det sympatiske Træk i B.s Landskaber, at selv om de er traditionelle, bærer de ved deres friske **Malemaade** Præg af Selvoplevelse. — B. var en meget flittig Maler. Størstedelen af hans Motiver er danske Landskaber, undertiden fra Bornholm eller Jylland (Flensborg Fjord), men oftest fra Egnen omkring Birkerød, hvor han havde slaaet sig ned og levede Størstedelen af sit Liv (i Kajerød). Han debuterede paa Charlottenborg 1870 og udstillede her aarligt lige til sin Død. 1876 fik han den **Sødring'ske Opmuntringspræmie** for »Kobbermøllebugten ved Flensborg«. 1877 foretog han en mindre Rejse til Schweiz og var 1887 med Akademiets Rejsestipendium i Norge. Foruden sin Virksomhed som Maler var B. en Aarrække Tegnelærer paa Birkerød Kostskole; desuden optraadte han ofte paa sine Rejser rundt omkring i Landet som Oplæser i Foredragsforeninger og paa Højskolerne. — B. er repræsenteret paa Kunstmuseet («**Gadckæret** i Kajerød» 1891—93) og paa Museerne i Randers, Ribe og Maribo. — Flere Malerier af Axel Bredsdorff.

Nationaltid. 16. Aug. 1928. Politiken s. D. 1928. *Merete Bodelsen.*

Bredsdorff, Thomas Christian Sophus, 1847—1913, **Skibsværft-**direktør. F. 26. Marts 1847 i Vester Skerninge, d. 14. April 1913 i Flensborg, begr. i Vester Skerninge. Broder til Chr. og J. U. B. (s. d.). Gift 5. Okt. 1881 i Fredericia med Elisabeth Dorothea Bramhelt, f. 5. Sept. 1862 i Flensborg, d. 8. Jan. 1932 paa Frbg., D. af Kaptajn, senere Generalmajor Georg Theodor B. (1823—94) og Betty Margrethe Bredsdorff (1835—68).

B., dersom alle af Slægten var bestemt for den akademiske **Løbebanc**, og som efter at være blevet Student 1866 fra Værnedamsvejens Skole havde vist Evner i musikalsk og artistisk Retning, overraskede 1867 sin Samtid med at tage Plads som Skibsbyggerlærling paa Turø. Det dengang opsigtsvækkende Spring fra Universitetet til Tømmerpladsen viste sig at være **mere end en** Grille. B. søgte videre Uddannelse ved Burmeister & Wain og blev 1876 Tegner paa Skibsværftet i Flensborg. Derefter arbejdede han nogle Aar paa forskellige store Værfter i England og vendte Efteraaret 1879 tilbage til Skibsværftet i Flensborg, hvor han ansattes som administrerende Direk-

tør. Under hans Ledelse, der strakte sig over 32 Aar, byggedes ved Værftet ca. 300 Skibe og 10 Flydcdokke, og **Gennemsnitsdividenden** var 11 pCt. Med **Hentydning** til det for en Virksomhed af denne Art usædvanlige Udbytte (i en lang Aarrække var Dividenden 18 pCt.) kaldtes han spøgende »der Dividendenkonig«. Trods sin nære Tilknytning til den preussiske Industri vedblev B. at være dansk og lagde ikke Skjul paa, at han var det. Da Skib Nr. 300 sattes i Vandet fra Flensborg Skibsværft, fik han den **preussiske** røde Ørns Orden. — R. 1913. — Buste af Johs. Kragh ca. 1912.

Flensborg Avis 4. Jan. 1912 og 15. April 1913. Berl. Tid. og Politiken 15. April 1913. H. Wulff i Nationaltid. 16. April 1913. P K h 7

Bredsdorff, Thomas Vilhelm Birkedal, 1868—1922, Højskoleforstander. F. 9. Nov. 1868 i Odense, d. 2. Juli 1922 paa Roskilde Højskole, begr. i Himmelev. Forældre: Sognepræst Morten Thomsen B. (1830—1910) og Marie **Christophora** Birkedal (1843—1920). Gift 17. April 1900 i Vartov med Margrethe Lunn, f. 12. Aug. 1871 i Kbh. (Cit.), D. af Premierløjtnant, senere Oberst Laurits Christian L. (1842—1908) og Anna Laurentze **Cosmine** Frederikke Resch (f. 1851).

B.s Fader, der frivilligt deltog i Krigen 1864, var i nogle Aar Lærer i Odense, men blev 1871 Præst i Jernved ved Ribe. Her, nær Kongeaagrænsen, henrandt B.s Barndom. Hans Moder var Datter af Vilhelm Birkedal, Poul Martin Møllers Søster var hans Farmoder. Han gik ikke i Skole, men fik indtil sit 16. Aar **Hjemme-**undervisning hos sin Fader; ad historisk-poetisk Vej førtes han ind i dansk Digtning og Kristenliv og i nordisk Aandsliv. Denne Faders Undervisning prægede ham dybt og øgede hans **aandelige** Slægtsarv. Inden han begyndte sin Læsning med Eksamen som **Maal**, var han kun seksten Aar gammel Elev paa Askov Højskole og blev trods sin Ungdom stærkt paavirket af Ludvig Schrøders Foredrag om de nordiske Myter, ligesom han med Glæde fulgte Holger Begtrup's Undervisning. 1886 begyndte han at læse ved Døckers Kursus i Kbh., og her fik navnlig Geografen F. C. **Granzow** og Dr. phil. S. Sørensen Betydning for ham. Han blev Student 1889, cand. theol. 1895. Sine Ferier tilbragte han i Tor-kildstrup paa Falster, hvortil Faderen var blevet forflyttet 1888. Her levede han i Minder om Ingemann, Grundtvig og Chr. **Winther**, og Guldalderens Poesi kom han nær. I Kbh. var han Medstifter af den grundtvigske Forening, Studenterkredsen, og livlig og modtagelig som han var, blev han levende optaget af

Tidens brændende Spørgsmaal, hans romantiske Arv og Opdragelse mødtes i frugtbar Brydning med Realismens Betragtning af Livet, og gennem denne Brydning, der er kendelig hos B. langt ud over Ungdomsaarene, modnedes han og befæstedes i sin Livsanskuelse. — B. valgte Højskolearbejdet som sin Livsgerning. 1895 blev han Lærer ved Fr.borg Højskole, der det Aar begyndte sin Virksomhed med Holger Begtrup som Forstander. Snart blev B. en meget yndet Lærer og tidligt landskendt som en frisk og særpræget Taler ved store Møder. 1906 lagde han Grunden til sin egen Højskoleborg, Roskilde Højskole, nær Fjorden og Roskilde, og i Foraaret 1907 begyndte han her en Højskolevirksomhed, som fra første Færd af og stadigt siden samlede en meget stor Kreds af unge fra hele Landet og ikke faa fra Norge og Sverige. — Som Lærer var han frisk og munter, rig paa Stemning og Aand, med Evne til at sætte de unges Sind i Bevægelse, og gennem sin Tales Ægthed og Alvor gav han sine Tilhørere et stærkt Indtryk af det kristelige og folkelige Aandsliv, han selv var grebet af. Hans Slægtskab med Romantikken var kendeligt i hans Gerning, men rodfæstet i sit grundtvigske Stade søgte han at forstaa de Værdier, som nye aandelige Bevægelser bragte; han var en af de Højskolemænd, der først saa Betydningen af den realistiske Litteratur og førte den ind i sin Undervisning. Altid var han Modstander af det stagnerende, derfor blev han Banebryder for Højskolearbejdets Udvidelse til Byernes Ungdom, og gerne talte han og blev hørt i **københavnske** Arbejderforsamlinger. I Tale og Skrift var han en Stridsmand for Frihed i Skole og Kirke, tog ivrigt Del i Debatter om **Tidens** Spørgsmaal, religiøse, nationale og politiske, var altid rede til at bryde en Lanse for sine Meninger, selv om disse ikke havde Medhold paa Bjerget. 1909 blev han opfordret til at indtræde i det første radikale Ministerium som Kultusminister, men han forstod, at hans Evner først og fremmest anviste ham en Plads i Skolen, og han afslog Opfordringen. I det efter hans Død af hans Hustru udgivne »Udvalg af hans Foredrag og Artikler« (1923) faar man et stærkt Indtryk af ham som en kampglad og slagfærdig **Stridsmand**, der altid havde sine Meningers Mod. Han var en Mærkesmand, en Fanebærer inden for sin Tids grundtvigske Aandsliv. Foruden talrige Artikler, navnlig i »Den danske Højskole« og »Højskolebladet«, og Litteraturanmeldelser sst. **og** i »Dansk Tidsskrift« har han skrevet en personlig præget Bog om Grundtvig (1917). I mange Aar **maatte** B. kæmpe med et skrøbeligt Helbred, men med stor **Villieskraft** røgtede han sin Gerning, indtil Sygdommen helt sejrede. — Gravmæle 1923 af Niels Skovgaard. —

Malerier **1908** af Ole **Søndergaard** og **1923** af Ludvig Find. **Bronzebuste 1914** af Johs. Kragh paa Fr.borg.

Axel B.: Erindringer i Den danske Højskole, I, **1900—01**, S. **497—512**. Roskilde Højskoles Aarsskrift **1909** ff., navnlig **1922**. Højskolebladet **10.** Maj **1907**. Sst. **7.** og **14.** Juli **1922**. H. Balslev: Bidrag til en Levnedsskildring sst. **13., 20.** og **27.** April **1923** (findes ogsaa i Udvalg af hans Foredrag og Artikler, **1923**). Tidskrift for svenska **folkhögskolan**, **1922**, S. 205 ff.

Fred. Nørgaard.

Bredsted, Hans Christian, **1829—95**, Gartner. F. **22.** Juli **1829** i Marslev ved Odense, d. **30.** Marts **1895** i Odense, begr. sst. Forældre: Gartner Lorentz Hansen B. (ca. **1801—69**) og Sophie Jacobine Hansen (**1808—64**). Gift **27.** Sept. **1862** i Paarup med Emilie Lucie Nicolaysen, f. **10.** Okt. **1836** i Odense, d. **6.** Juni **1921** paa Frbg., D. af **Exam.** juris Knud N. (**1806—38**) og Mette Dorthæa Bredsted.

Faderen, der havde et mindre Handelsgartneri i Marslev, købte i **1830'erne** en Ejendom i Odense, hvor Grundlaget blev lagt for den Planteskole, som B. senere overtog og førte frem til at blive en af de mest ansete i Landet. B. fik sin første gartneriske Uddannelse hos Faderen, dernæst hos Handelsgartner F. V. Frisenette i Kbh. og i de **kgl.** Haver ved Rosenborg, hvorfra han **1850** tog Gartnereksamen. **1851** indtraadte han som Medhjælper i Faderens Forretning, der med Bibeholdelse af Firmanavnet L. B.s Handelsgartneri overdroges ham **1862**. Selv om Planteskolen førtes videre som en alsidig Forretning, var det Tiltrækningen af Frugttræer, der i særlig Grad vandt B.s Interesse og Kærlighed, og den Aarvaagenhed, hvormed han sørgede for stedse at have sortægte Træer, og den Omhu, hvormed han bestræbte sig for kun at udbyde et første Klasses Produkt, skabte ham en betydelig Kundekreds over hele Norden og bidrog til, at hans Planteskole blev et yndet Lærested for vordende Gartnere. Ved sin Syslen med de mange Frugttræsarter kom B. ind paa et **dybtgaaende** pomologisk Studium, og han vandt snart Anerkendelse som den førende blandt **Frugtkenderne** her i Landet. Han drev disse pomologiske Studier efter en ganske videnskabelig Metode, hvad der blandt Datidens Gartnere var ret enestaaende, og dette stillede ham rent litterært paa en Førsteplads inden for Standen. Hans første Værk paa dette Omraade var »Hasselnødden«, der udkom **1887** og n. A. fulgtes af **1.** Bind af »Haandbog i dansk Pomologi«, hvis **3.** og sidste Bind udkom **1896**. Desuden publicerede han i »Gartner-Tidende« mange Originalbeskrivelser af Frugtsorter eller Nybeskrivelser af saadanne. »Et Grundtræk i B.s Karakter var hans Frygt for at

fremsætte noget, hvis **Rigtighed** var tvivlsom, og alt, hvad der foreligger fra hans Haand, er **derfor** præget af en Tilforladelighed, som ikke kan undgaa Læsernes Opmærksomhed», skriver Helweg. B.s Kolleger viste ham deres Tillid ved at indvælge ham i **Gartnerforeningens** Repræsentantskab, hvor han havde forskellige Tillidshverv, og **1893** udnævntes han til Æresmedlem af Det **kgl.** danske Haveselskab.

Gartner-Tid., **1895**, S. 57 ff. Dansk Havebrugs-Tid., **1895**, S. 49 f.

Axel Lange.

Bredstrup, Stig Volrat, f. **1863**, Skolemand. F. **13. Sept. 1863** paa Rane Ladegaard ved Æbeltoft. Forældre: Proprietær Jacob Holm B. (**1827—1908**) og Andrea Nielsine Henriette Kolding (**1844—1930**). Gift 6. **Dec. 1889** paa Frbg. med Christiane Johanne Henriette Jiirgensen, f. 6. April **1862** paa Hagedstedgaard ved Holbæk, d. 26. Juli **1930** i Farum, D. af Forpagter Jørgen Christian J. (**1817—84**) og Sofie Ingeborg Magdalene Næsted (**1830—1912**).

B. blev Student **1882** fra Randers, cand. **theol. 1888** og **1889** Kateket og Førstelærer i Køge. **1893** blev han Medlem af Kommissionen til Afholdelse af Skolelærereksamen. N. A. kom den nye Seminarielov, hvorefter Eksamen skulde afholdes paa Seminarierne med beskikkede Censorer, og under denne nye Ordning fik B. kun 32 Aar gammel betroet Embedet som Forstander for Statsseminariet i Jonstrup, som han bestyrede i 34 Aar til **1929**. Det var ikke under lette Forhold, B. blev Forstander. Hans Formand O. W. Tidemand havde de sidste Aar været svagelig, og Seminariets Anseelse var dalende. Desuden skulde den nye Seminarielov gennemføres. B. førte sit Seminarium ind i en ny Tid baade med Hensyn til Undervisning og med Hensyn til de daglige, indre Forhold, idet han fik ophævet det saakaldte Internat, hvor Eleverne skulde spise. Som Forstander og som Lærer gav han Seminariet ægte Værdier ved sin klare og følelsesbetonede Undervisning, ved sin Autoritet og ligefremme menneskelige Færd og ved sin frodige Personlighed, der altid, naar det drejede sig om væsentlige Ting, var baaret af en fast Overbevisning uden at afsvækkes af Vaklen eller Skepsis. B.s Virksomhed strakte sig ud over Jonstrup. Han er en søgt Foredragsholder, og han har ved mange Lejligheder givet klare og rammende Indlæg i Skole- og Undervisningsspørgsmaal. Skønt stemningsbevæget og impulsiv af Natur har han altid haft fast Grund under Fødderne og har taget bestemt Afstand fra enhver Form for Fantasteri i Opdragelse og

Undervisning. B. var Medlem af Dansk **Seminarieforenings** Bestyrelse, lige til han trak sig tilbage fra sit Embede; desuden har han været Medlem af Tilsynskomiteen af 1909 og af det 1921 nedsatte kirkelige Udvalg, der forberedte Kirkelovene af 1922. — B. har skrevet talrige Artikler, bl. a. i »Højskolebladet« og »Hjem og Skole« og udgivet en Oversættelse af Hans Larssons Psykologi (1914), »Fra Jonstrup« (1918) og »J. H. Monrad, Liv og Gerning« (1927). — R. 1908. DM. 1920. — Maleri af Eiler Sørensen 1924 paa Jonstrup.

Folkelæsning 16. Sept. 1906. Højskolebladet 5. og 12. Sept. 1913. **Seminarie-**bladet Juni 1929. Erindringer i Hjem og Skole, XXIII, 1930, S. 33—36, 49-54, 73-79. 121—28.

Chr. Buur.

Bregendahl, Laurids Nørgaard, 1811—72, Politiker. F. 29. Aug. 1811 i Skørping mellem Aalborg og Hobro, d. 25. Juni 1872 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Sognepræst, sidst ved Frelses K. i Kbh. Albert Philip B. (1771—1835) og Karen Maria Mørch (1781—1849). Gift 10. Okt. 1848 i Viborg med Louise Christiane Elisabeth Undall, f. 16. Marts 1823 i Viborg, d. 26. Juni 1903 paa Frbg., D. af Inspektør ved Viborg Tugthus, senere Kammerherre Laurids Christian U. (1783—1861) og Maren Christine Staal (1791—1878).

B. gik i Borgerdydskolen paa Christianshavn og blev Student 1829 (privat dimitteret), juridisk Kandidat 1834. Efter at have virket nogle Aar som Byfogedfuldmægtig var han 1838—42 kst. Byfoged i Sorø og blev 1842 Overretsassessor i Viborg, hvilket Embede han beklædte til sin Død. Okt. 1848 valgtes han i **Viborg-**kredsen til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, og samme Kreds repræsenterede han i Rigsdagens Folketing fra 1849 til sin Død og i Novemberforfatningens Folketing 1864—66. Under Oktoberforfatningen var han direkte valgt Rigsraadsmedlem for 3. Kreds 1856—63. I den grundlovgivende Rigsforsamling tilhørte B. Centrums venstre Fløj og var blandt de Centrummænd, der imod de nationalliberale Ledere 7. Maj 1849 stemte for det **Bruun-Jespersen'ske** Forslag, der senere blev det Kompromis, om hvilket Rigsforsamlingens store Flertal enedes. Ogsaa paa de ordinære Rigsdage stod B. paa sit Partis venstre Fløj og var ~~saaledes~~ efter Januarkundgørelsen 1852 Medforslagstiller til en Mistillidsadresse mod Ministeriet **Bluhme**, som ingen Støtte fandt hos Partiets Ledelse. Senere hørte han til dem, der stillede sig mest imødekommende over for Bondevennerne. I øvrigt tog B. ingen særlig aktiv Del i den storpolitiske Kamp, men var til Gengæld des mere

virksom i det saglige Arbejde. Nogen fremragende Taler var han ikke, men i Udvalgsarbejdet var han en af Rigsdagens solideste Kræfter. Særlig Betydning fik hans Arbejde for Kreditforenings-sagen. Han indbragte det Forslag, som blev til Kreditforenings-loven af 20. Juni 1850, tog virksom Del i dets Behandling og tog Initiativet til Dannelsen af Kreditforeningen for jyske Landejendomsbesiddere, hvis Formand han var fra dens Stiftelse til sin Død. Osaa af Kreditforeningsvæsenets senere Udvikling havde han væsentlige Fortjenester.

B.s venlige Holdning over for Bondevennerne paaskønnedes af disse, ved at de Okt. 1859 gennemførte hans Valg til Viceformand i Folketinget, og da Formandspladsen var blevet ledig ved Rotwitts *Overtagelse af Konsejlspræsidiets Dec. s. A.*, blev B. *hans* Efterfølger som Formand. I denne Egenskab virkede han da i næsten elleve Aar og vandt fortjent **Paaskønnelse** fra alle Sider ved sin rolige Ligevægt, sin sunde praktiske Sans og sin Stræben efter Upartiskhed. Da Ministeriet Frijs' Stilling hen imod Slutningen af *dets* Tilværelse blev truet, gjorde B. inden for de Grænser, hans Stilling som Formand tillod det, hvad han formaaede for at holde det oppe, idet han frygtede, at en Tilbagevenden til det nationalliberale Styre vilde føre til skarpe politiske Konflikter, og da han saa, at Ministeriets Fald ikke lod sig undgaa, virkede han for, at J. A. Hansen skulde optages i det nye Ministerium som Garanti over for Venstre. Inden for dette havde imidlertid B.s »ministerielle« Holdning vakt en vis Misstemning, og Partiets voksende Selvfølelse krævede desuden en Formand, som helt ud var dets Mand. Ved Formandsvalget Okt. 1870 blev B. da styrtet og erstattet med Krabbe. — Etatsraad 1862. — R. 1861. K.² 1867. — Maleri af Constantin Hansen i Kreditforeningen i Viborg. Portrætteret paa sammes Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) paa Fr.borg. Træsnit bl. a. af H. P. Hansen 1870.

De danske Kreditforeninger, 1901. Ill. Tid. 23. Okt. 1870.

N. Neergaard.

Bregendahl, Marie, f. 1867, Forfatterinde. F. 6. Nov. 1867 i Fly ved Skive. Forældre: Gaardejer Peder Sørensen B. (1829—1906) og Ane Kathrine Christensen (1845—79). Døbt Sørensen, Faderen fik Navneforandring til B. 13. Dec. 1894, M. B. 25. Okt. 1923. Gift 11. Juli 1893 i Kbh. (b. v.) med Forfatteren Jeppe Aakjær (s. d.). Ægteskabet opløst 1900.

M. B. stammer fra gamle jyske Almueslægter, af hvilke den

B.ske Linie kan følges tilbage til den rige Møller Jens Feldingbjerg (f. **1724**), hvis ældste Søn blev Ejer af Gaarden Bregendal. Hun er den ældste af otte Søskende, hvoraf den yngste ved sin Fødsel blev Moderens Død. Tidligt **maatte** hun derfor tage sin Del af Arbejde og Ansvar med Husholdningen paa den store Gaard. Sine første Indtryk af Poesi fik hun af Skolesangbogen, hvis Sange, især Bjørnsons, hun havde maattet synge for Moderen. I Ungdomsaarene blev Bjørnsons Bondenoveller hendes stærkeste poetiske Oplevelse. De for den danske Bondestands kulturelle og politiske Udvikling saa vigtige Aar omkring **1885** bragte ogsaa nye Strømninger til Fly (se »Den gamle Provst«). M. B. blev grebet af det nye, men hun sluttede sig ikke til noget Parti, hverken Høj-skolebevægelsen eller den politiske Opposition. I sin aandelige Udvikling er hun gaaet sin egen Vej, ledet af et hemmeligt Kompas i Sjælen, sin Personligheds dybt rodfæstede Hvilen i sig selv. Det nye **laa** saa at sige i Luften; **saaledes** opdagede hun J. P. Jacobsen ved en Artikel i »Skive Folkeblad« om hans Død. Han betyder hendes første Møde med den moderne Realisme. I denne aandelige Gæring traf hun i Sept. **1886** den unge Jeppe Aakjær. Han førte hende med eet Slag ind i de moderne Strømningers Brændpunkt. I de nærmeste Aar blev Brandes, Strindberg og især Ibsen hendes aandelige Førere. M. B. var ved denne Udviklingsgang ført uden for Rammerne af Slægtens og Fædrenehjemmets gammeldags Bondekultur, og det var i naturlig Konsekvens heraf, at hun tog sin Skæbne i sin egen Haand. I Nov. **1886** rejste hun til Vrigsted Højskole (ved Vejle), først som **Husholdningslev** — i Realiteten Enepige —, sidste Halvaar som almindelig Elev. Hermed begyndte hendes Vandrings- og **Trængselsaar**, hvor hun tjenende sit Brød som Husholderske samtidigt arbejdede videre med sin intellektuelle Uddannelse. Til Bregendal vendte hun med Mellemrum tilbage som til sit faste Punkt. **1892** rejste hun til Kbh., hvor hun aabnede et »jysk Pensionat«, som hun holdt gaaende i tre Aar. I **Københavnssaarene** begyndte hun at skrive, men en Tragedie og en Novellesamling fandt hun ingen Forlægger til. En lille Skitse, betitlet »Elviras Seng« — et Forsøg i Nansens og Esmanns lette Genre —, som hun **1897** fik tilbagesendt fra »Politiken«, indbragte hende en opmuntrende Udtalelse fra Edvard Brandes. Det var med en lignende Bagatel, »Da Katten løb med Frikadellerne«, at hun i »Vagten« (**1900**) debuterede som Forfatterinde. Men først i den næste Fortælling, »Ved Lars **Skræders** Sygeseng«, trykt i det af Aakjær redigerede »Jydsk Stævne« (**1902**), har hun fundet sit eget Stof: Hjemstavnen. Sin egentlige Debut

fik hun med »Hendrik i Bakken. Et Billede« (1904), en psykologisk Skildring af jysk Almuesind, der er inspireret af Faderens særprægede Personlighed. Efter otte Aars Tavshed, i hvilke hun styrede Huset for en Broder og opdrog sin Søn, kom »En Dødsnat« (1912), der blev en afgørende Sejr for hende. Hun har siden levet kun som Forfatterinde, bosiddende i Kbh. 1901 og 1908 rejste hun i Norge, 1926 besøgte hun Berlin, Paris og London, og 1928 foretog hun for Tagea Brandts Legat en større Rejse gennem Tyskland til Italien. Men Rejserne har ingen dybere Spor sat i hendes Digtning, der helt holder sig paa Hjemstavns Grund. En Cyklus af større Fortællinger (Romaner) og Noveller har hun samlet under Fællestitlen »Billeder af Sødalsfolkenes Liv«, der indledes med »Alvilda« (1914), hvorefter følger »Peter Guldgraver og hans eneste Ven« (1917), »Tre gamle Kvinder« (1918), »Blandt de Unge« (1919), »I Fest og Trængsler« (1921), »Mens Aarene gik« (1922) og det afsluttende Bind »Den gamle Provst« (1923). Af den mere spredte **Novelledigtning**, for en Del Lejlighedsarbejder til Aviser og Tidskrifter, kan fremhæves »I de lyse Nætter« (1920), »Thora« (1926), en større Enkeltfortælling og »Med aabne Sind« (1926). — I Modsætning til den hende nærmeste Gruppe af Hjemstavnsforfattere er M. B. uden social Tendens. Hun skildrer aldrig Nutidsbonden, men Almuelivet endnu hvilende i sig selv; 1885 danner Tidsgrænsen ikke blot for Sødalsbøgerne, men for hele hendes Digtning, der i Virkeligheden udgør een sammenhørende Række af »Billeder« af en Egn — Fjends Herreds — Liv i Mands Minde, gamle og unge, fra Provstens og Jægermesterens ned til Sognets fattigste, i Fest og Trængsler. Alt tager Sigte paa Karakterskildringen. M. B. afstaar fra Romanens Spænding og komponerede Handlingsgang for at give Fortællingen Ro til rent at »spejle« Menneskene. Naturbeskrivelser og kulturhistoriske Skildringer af Sæd og Skik faar ikke Lov til at brede sig for deres egen Skyld, men danner **Virkelighedsgrundlaget** for Figurerne. Hun er dybt beslægtet med Blicher ved sin Evne til at fylde Hverdagsskildringen med Kraften af det store almenmenneskelige (»En Dødsnat«, »Tre gamle Kvinder«). — Maleri af Poul Corona 1922. Tegning af Gerda Ploug Sarp 1927.

Selvbiografisk: **Berl.** Tid. 20. Nov. 1921. Aalborg Venstreblad 27. Okt. 1923. Nationaltid. 2. Okt. 1927. Tidens Kvinder 10. Nov. 1927. — C. **Lambek** i Ugens **Tilsk.** 15. Juni 1918. Hans Brix i Nationaltid. 12. Nov. 1923. Jørgen Bukdal: Dansk national Kunst, 1929, S. 293—304. Richardt Gandrup: Døgnet og Tiden, 1926, S. 77—82. Hans Jensen i Den nye Litt., V, 1927—28, S. 55-58.

Oluf **Friis.**

Bregne, Jens Jakob Nielsen, f. 1877, Billedhugger. F. 9. Febr. 1877 i Horsens. Forældre: Skomager Mads Nielsen (1843—87) og Elise Lauersen (1854—1931, gift 2° med cand. pharm., Materialist Carl Christian Hjerbech, 1850—1926). Navneforandring 6. Marts 1913. Gift 9. Juni 1929 i Kbh. (Kristk.) med Julie Isachsen, f. 8. Jan. 1889 i Kbh. (Matth.), D. af **Korkskærer** Olaf Martinus I. (1853—1907) og Marie (Margit) Petersdatter (1851—1932).

I sytten Aars Alderen blev B. sat i Snedkerlære i Aarhus, men da han intet lærte, rejste han 1898 til Stockholm, hvor han kom ind paa et Stenhuggerværksted. Ca. 1902 vendte han tilbage til Kbh. og fik Ansættelse hos **Dekorationsbilledhugger** Lamberg-Petersen. Her færdedes mange yngre Kunstnere, og **efterhaanden** gik det op for B., at han vilde være Billedhugger. Han studerede ivrigt paa Museerne, og 1905 forlod han Værkstedet for at begynde at arbejde selvstændigt. Allerede paa Efteraarsudstillingen s. A. fik han en Figur antaget, og hermed faldt hans Planer om at blive Elev paa Akademiet til Jorden. 1905—06 rejste han med Stipendier til Italien og Paris (sidstnævnte Sted maledes han en Del sammen med M. Hammann), 1907—08 til Tyskland og Italien. Ved sin Hjemkomst deltog han i Konkurrencen om Christian IX.s og Dronning Louises Sarkofag til Roskilde Domkirke og fik 1. Præmie. 1909 vakte »Sisyphos« Opmærksomhed paa Charlottenborg, og n. A. »Energien vaagner« (Samson), som fik Aarsmedaillen og 1913 blev købt til Kunstmuseet. 1912 fik B. den Hertzog'ske Præmie for »Danaide«. 1915—16 rejste han med det Stoltenberg'ske Legat bl. a. til Norge og Sverige, og 1920 foretog han en længere Rejse til Italien, Ægypten og Grækenland. — B. har selv skaffet sig sin kunstneriske Uddannelse og har navnlig paa Rejser studeret ældre Tidens Kunst. Hans tidligste Arbejde fra 1905 har et Sinding'sk Præg, men senere i »Energien vaagner« er hans skulpturelle Følelse snarere under Indflydelse af Michelangelo og til Dels Rodin. Takket være hans grundige Haandværkeruddannelse er det muligt for ham at hugge sine Figurer direkte i Stenen efter Model. B. har udført en Del Springvandsfigurer (i Haveselskabets Have, Reliefferne paa Springvandsstøtten paa Akseltorvet i Fredericia, 1932) og dekorativ Skulptur (Gustafskirken i Kbh., Søborg Kirke m. fl.). I de senere Aar har han især dyrket Statuettekunsten, dels i Bronze, dels i keramiske Materialer som Porcellæn (hos Bing & Grøndahl sammen med Hans Tegner) og Stentøj (hos Nathalie Krebs siden 1932), og Motivvalget er her ofte gaaet i Retning af det humoristisk-anekdotiske. I Sølvs har han udført Arbejder for Kaj Bojesen, Michelsen og Evald Nielsen.

I Horsens Museum findes »Sisyphos« og »Øgledræberen«, Buste af Eug. Warming foran Botanisk Laboratorium. — Maleri og et Par Studier af M. Hammann, Maleri af Chr. Aigens ca. 1913, tre Malerier af Johs. Nielsen ca. 1928—30, fire Selvportrætter ca. 1906—08. Hoved i Fresko af Oscar Matthiesen. Relief af Jens Lund. Buste af Max Andersen.

Merete Bodelsen.

Breidahl, Axel Daniel, f. 1876, Forfatter, Redaktør. F. 30. Jan. 1876 i Randers. Forældre: Bogbinder Axel Johan Ulrik B. (1845—1922) og Johanne Emilie Christensen (1852—1932). Gift 1° 12. Marts 1899 i Aarhus med Agnete Louise Vilhelmine Møller, f. 30. Okt. 1878 i Aarhus, D. af Isenkræmmer Christian M. (1850—1914) og Angelica Skaarup (1857—1906). Ægteskabet opløst 1913. 2° 17. Maj 1916 i Taarbæk med Meta Marie Henriksen, f. 8. Dec. 1891 i Kbh. (Frels.), D. af Teaterejer Anders H. (1852—1923) og Marie Christensen (f. 1865).

B., der 1892 tog Præliminæreksamen ved Randers lærde Skole, blev s. A. Discipel paa Grenaa Apotek, men foretrak Journalistik for Farmaci og har siden næsten uafbrudt tilhørt dansk Presse, 1894 som Medarbejder ved »Jyllandsposten«, 1895 som Redaktionssekretær ved »Svendborg Avis« og fra 1896 som Medarbejder ved »Politiken«, hvor han bl. a. 1914 var udsendt Korrespondent under Verdenskrigen og i en Aarrække har været Redaktør af Teaterrubrikken og fast Medlem af Redaktionen. Endvidere var B. 1924—30 Medlem af Journalistforbundets Bestyrelse, fik derigennem særlig Interesse for filantropisk Arbejde og kom ad denne Vej bl. a. ind i **Børnehjælpsdagens** Forretningsudvalg, i Hovedbestyrelsen for Dansk Røde Kors og i flere andre filantropiske Selskaber. Ogsaa inden for dansk Radiofoni har B. været virksom og blev ved Overgangen til Statsdrift Medlem af Radoraadet og Næstformand i Programudvalget. — B.s Forfatterskab har i første Række været præget af hans Teaterinteresse, idet han i alt har skrevet eller oversat over 200 Stykker, og af hans usædvanlige Anlæg netop for lettere dramaturgisk Virksomhed: frodig Opfindsomhed, munter Slagfærdighed — B. er, skønt oprindelig Provinsianer, en typisk Repræsentant for det lyse, elskværdige Københavnerhumør —, smidig Visebygning samt en saa musikalsk Sans, at han bl. a. har kunnet optræde som selvstændig Sangkomponist (saaledes med den straks populære Melodi til Louis Levys »Sørens Fa'r har Penge«). Allerede 1899 skrev B. (sammen med Holger Gleesen) Nytaarsrevyen »Naar vi Danske vaagner« (Nørrebro's Teater) og 1905 (sammen med Fr. Ricard) »Den uartige Dreng« (sst.),

efterfulgt bl. a. af »Lykkens Galoscher« (sst.), »Cirkusduft« (Frbg. Teater), Operetten »Prins Incognito« (Casino, Musik af Preben **Nodermann**), den satiriske Farce »Eggerød Bank« (sammen med Axel Frische, siden **1923** opført over 2000 Gange i Skandinavien) og Sangspillene »Bag de røde Porte« og »Christianshavn« (begge Casino og sammen med Aage Steffensen). Mellem de mange oversatte Lystspil og Operetter kan nævnes »Phi-Phi« (Scala), »**Tre smaa** Piger« (Folketeatret, opført ca. 450 Gange), »Kongens Balle-rina« (Dagmar-teatret) og »Hans **Naades** Testamente« (sst.). Endvidere har B. (paa Johs. Poulsens Opfordring) **1931** skrevet en ny dansk Tekst til Operaen »**Carmen**«. En Række Børnekomedier (ofte Dramatiseringer af H. C. Andersens Eventyr og alle med Musik af B. selv) er spillet paa Casino og andetsteds. Et Udslag af B.s journalistiske Teatervirksomhed er »Tæppet. Hundrede Skuespiller-Historier« (**1925**). Desforuden har B. bl. a. skrevet »Soldatens glade Liv« (**1900**), Fortællingen »Markens Liljer« (**1901**), Rejse-skildringerne »Omkring Sfinksen. Fortællinger fra Ægypten« (**1913**), »Verdenskrigen paa nært Hold« (**1915**) og »Fra det erobrede Rumænien« (**1918**). Endelig har han, der **1905** var blevet Gustav Esmanns Afløser som Konferencier paa »Sommerlyst«, i en Aarrække optraadt som saadan baade i Skandinavien og Tyskland og haft Ansættelse baade ved tysk og dansk **Filmsvirksomhed** (**1912—14** i Berlin, **1916** kunstnerisk Leder af Dania Biofilm). — R. **1927**. — Maleri af Otto Christensen **1933** i eget Eje.

Politiken 9. Juni **1911**, 9. Okt. **1912**, 30. Jan. **1913** og 30. Jan. **1926**. Vore Damer **12**. Sept. **1918**. Vore Herrer **19**. Sept. **1918**. Nationaltid. og Berl. Tid. 30. Jan. **1926**. H. Cavling i Teatret, XXV, **1926**, S. **159** f. Vald. Koppel i Journalisten, XXII, **1926**, S. 8 f.

Carl Dumreicher

Breinholt, **Niels** Buch, **1832—1917**, Landmand, Politiker. F. **18**. Maj **1832** paa Sønder Vinkel ved Lemvig, d. 25. Jan. **1917** i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Proprietær Niels Munk B. (**1801—72**) og Ingeborg Buch (**1807—82**). Gift **10**. Sept. **1858** i Visby ved Tønder med Anna **Jacobine** Knudsen, f. **14**. April **1839** i Forballum, d. **14**. Aug. **1921** i Kbh., D. af Godsejer Knud Lausten K. (s. d.) og Hustru.

B. var udgaaet af en vestjysk Slægt, der gennem nogle Generationer havde arbejdet sig op til almindelig Anseelse og økonomisk Uafhængighed. **1847** blev han Elev paa Realgymnasiet i Hamburg; men ved Krigens Udbrud n. A. vendte han hjem for senere, **1850—51**, at fuldende sin Uddannelse ved et Ophold i London. 22 Aar gammel blev han **1854** Ejer af Vandborg Vestergaard,

som han solgte **1904**. I Aarenes Løb erhvervede han **desuden** flere større og mindre Landbrug, Møllegaard ved Lemvig, Mellem Mølle i Ramme, Hovedgaarden Ryssensten ved Nissum Fjord (**1902—07**) og en **Ejendom** i Forballum i Nordslesvig. Han var en overmaade dygtig Landmand, og han blev paa flere Omraader, f. Eks. med Hensyn til Indførelse af Mejeridrift, en Foregangsmand paa sin Egn. Navnlig havde Spørgsmaalet om Kvægekporten hans Interesse, og for Organisationen af denne gjorde han et stort Arbejde. Ogsaa med Hensyn til Kystsikringsarbejdet har han, der **1868—77** var Overklitfoged for Ringkøbing Amt, indlagt sig Fortjeneste. — Politisk gik han Landbopolitikerens sædvanlige Vej gennem **Sogneraad** (**1859—64**) og **Amtsraad** (**1858—64**) til Rigsdag. **1870** valgtes han som Højremand i 8. Landstingskreds, hvor han genvalgtes til **1910**. Det var i Tinget særlig Landbospørgsmaal, den vestjyske Havnesag, Jernbanepolitik o. 1., han beskæftigede sig med, og i disse Sager fik han ved den Grundighed, hvormed han gik til Værks, og den Fordomsfrihed og Forhandlingsevne, han lagde for Dagen, en ikke ringe Indflydelse. Storpolitisk kom han til at spille en Rolle som en af de virksomste ved Dannelsen af den frikonservative Gruppe i Landstinget. Skønt han var en sikker og slagfærdig Taler, tog han ikke ofte Ordet i Tinget. Men han var en selvstændig og frisindet Mand, der jævnlig i Partiet og i Udvalgene markerede et Særstandpunkt. Ikke for intet havde han Hjemstavn fælles med C. Berg. Provisoriepolitikken trættede ham hurtigt, og **1891** var han med til at indlede den Forhandlingspolitik, der lagde Spiren til den frikonservative Irredenta i Højre, og som førte til Forliget **1894**. Sammen med Bjerre, Frijs, Moltke og Steffensen indbragte han i Landstinget Forslaget til Forligets Rigsdagsbeslutning. De senere Højreministerier stod han paa flere Punkter i Opposition til, saaledes navnlig med Hensyn til Landarbejderloven under Ministeriet Reedtz-Thott. Ved Ministeriet Sehesteds Dannelse var han, ligesom H. N. Hansen, stemt for, at »de Otte« rent ud skulde nægte Ministeriet Støtte. Efter det dramatiske Sammenstød 22. Nov. **1900** mellem Sehested og Frijs skilte han sig sammen med de øvrige Frikonservative ud fra Højre, ligesom han deltog i det frikonservative Partis formelle Stiftelse ved Phønixmødet 4. Dec. **1902**. I dette Partis senere Forhandlingspolitik med Venstreministerierne Deuntzer og J. C. Christensen var han en interesseret Deltager. — Etatsraad **1898**. — R. **1887**. DM. **1892**. — Et Par Træsnit, bl. a. fra **1888**.

Max Grohshcnnig: Slægten Breinholt, **1907**, S. **47—53**. H. Wulff: Den danske Rigsdag **1879—81**, **1882**. N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den

danske **Regering** og Rigsdag, **1901—03**. Vort Landbrug **1917**. Nationaltid.
26. Jan. s. A.

P Stavnstrup.

v. Breitenau, Christoph Gensch, **1638—1732**, Statsmand og politisk Forfatter. F. **11**. Aug. **1638** i Naumburg, d. **11**. Jan. **1732** i **Lübeck**, begr. sst. (Ægidius K.). Forældre: Sachsisk Landrichter i Zeitz Christoph Gensch (d. **1648**) og Maria Fuchs (d. **1656**). Adlet **1681** med Navnet v. B. Gift **1° 15. Dec. 1668** paa **Østerholm, Als**, med Kammerfrøken Agnese v. Rohr, d. **7**. Aug. **1680**, D. af fyrstelig sachsen-lauenburgsk Jægermester Helmuth v. R. og Elisabeth v. Gaudelitz. **2° 11. Juli 1681** i Pløn med Hoffrøken Anna Sibylle v. **Brandenstein**, f. **13. Febr. 1647**, d. **14. Jan. 1701**, D. af Haupold v. B. til Wernburg (**1613—65**) og Sabina Magdalena v. Sack (d. tidligst **1659**).

Christoph Gensch studerede Lovkyndighed i Leipzig og blev derefter Hovmester for den unge Hertug Rudolf Frederik af Nordborg. Senere traadte han i dennes Moder Enkehertuginde Eleonores Tjeneste som hendes »Witthumsrath und Hofmeister«. Da det nordborgske Hertugdømme gik konkurs, blev C. G. **1667** Hofraad hos Hertug Joachim Ernst af Pløn. C. G. var en grundig Kender af tysk Statsret, og Hertugen, der **laa** i en indviklet Strid med de to regerende Herrer, Kongen af Danmark og Hertugen af Gottorp, om Arvefølgen i Oldenburg og Delmenhorst, hvor den sidste Greve Anton Giinther lige var død, havde god Brug for hans statsretlige Kundskaber. C. G. indsaa snart, at selv om Hertugen af Pløn rimeligvis vilde vinde Sagen for den kejserlige Rigshofret, vilde det være vanskeligt at faa Dommen eksekveret over for de to mægtige Medbejlere, der stod sammen og desuden i Forvejen havde sluttet Overenskomster med Anton Giinther, hvorved denne anerkendte dem som sine Efterfølgere og i Virkeligheden allerede før sin Død havde overladt dem Styrelsen af Grevskaberne. Han fik derfor indledet hemmelige Forhandlinger med Christian V., hvis Raadgivere ogsaa ansaa en Overenskomst med Pløn for det fordelagtigste. De regnede ogsaa med, at Pløn vilde vinde Processen for Rigshofretten, og man kunde da ved en Overenskomst med Pløn blive fri for Gottorps Medbesiddelse af Grevskaberne. Ved det hemmelige Forlig, der sluttedes **18. Marts 1671**, afstod Hertugen af Pløn i det Tilfælde, at han vandt Processen, Grevskaberne til Kongen mod Vederlag i Penge og i Lensgods paa **Als** og **Ærø**. Da Grevskaberne ved Rigshofrettens Dom **1673** var tilkendt Hertugen af Pløn, og Gottorps Protest mod Dommen var forkastet, kom Kongen **1676** i Alenebesiddelse af Grevskaberne.

For sine Fortjenester i denne Sag blev C. G. af Christian V. 1678 udnævnt til dennes »**Rath** von Haus aus«, og da Christian V., der mente, at Anton Giinthers Allodialarvinger ved de tidligere Overenskomster med Anton Gunther havde faaet for meget af Grevskaberne udlagt som Allodialbesiddelse, 1680 lod Hertug Johan Adolf af Pløn indlede en Proces mod disse, var det igen C. G., der ledede Aktionen. Da Christian V. i sine Stridigheder med Gottorp og Hamburg ogsaa havde stærk Brug for C. G.'s statsretlige Kundskaber, fik han Hertugen af **Pløns** Tilladelse til, at C. G. **traadte** helt over i dansk Tjeneste. Han blev Kansler i **Oldenburg** og optoges i Adelstanden med Navnet v. B.

I de følgende Aar benyttedes v. B. flere Gange som Diplomat. 1682 repræsenterede han Christian V. paa den nedersachsiske Kredsday, og s. A. gik han til Biskoppen af Münster og **Paderborn** for at faa ham til at slutte sig til Danmark og Brandenburg, hvilket ogsaa lykkedes. 1685—87 var v. B. dansk Gesandt i Wien, og paa Kongressen i Altona (1687—89), hvor Kejseren og Kurfyrsterne af Sachsen og **Brandenburg** skulde mægle mellem Christian V. og Hertugen af Gottorp, repræsenterede han, der var særlig inde i de gottorpske Stridigheder, Danmark sammen med Ehrenschild. Han var samtidig Lederen af de Forhandlinger, der i 1680'erne og 1690'erne fandt Sted med Grev Anton af Aldenburgs Enke, Prinsessen af Tarent, og Formynderne for Børnene om en Overenskomst mellem Kongen og de aldenburgske Arvinger og førte til Overenskomsten af 1693, som Prinsessen dog ikke vilde anerkende.

v. B. var undertiden ret vanskelig at have med at gøre. 1684 var han meget forbitret over, at Konseillet ikke vilde anerkende en af ham sluttet Overenskomst med Formynderne for de aldenburgske Arvinger, og han mente senere, at det var denne Nægtelse, der ødelagde Sagen for Kongen. Han var ogsaa 1686 forbitret over Kongens Angreb paa Hamburg, der ødelagde alt, hvad v. B. havde bygget op ved Kejserhoffet, og gjorde hans Stilling der umulig. I Slutningen af 1687, kort efter Aabningen af Kongressen i Altona, synes v. B. at have tænkt paa at træde ud af dansk Tjeneste og købe Godset Freyenstein ved Wittstock. Den brandenburgske Repræsentant paa Kongressen Paul Fuchs anbefalede i dette Tilfælde at gøre ham til brandenburgsk Gehejmerraad. Kurfyrsten stillede sig velvilligt dertil, men der kom dog ikke noget ud deraf. Efter Kongressen i Altona opholdt v. B. sig for det meste i Oldenburg, optaget af sine Forretninger som Kansler der og af Affattelsen af forskellige Stridsskrifter mod Kongens Modstandere. 1693 udgav han i Anledning af Christian V.'s Angreb paa Ratzeburg

n

et Skrift mod de **braunschweig-lüneburgske** Hertuger for at bevise Kongens Ret i Striden, og n. A. var han travlt beskæftiget med et Skrift mod Hamburg. Han fik i den Anledning en Gave paa 6000 **Rdl.** paa Betingelse af, at han snarest gjorde Skriftet mod Hamburg færdigt, og at alle hans »Annotata publica« ved hans Dod skulde tilfalde Kongen.

I Jan. **1700** kaldtes v. B. til Kbh. som en af de tre Deputerede for Finanserne, men denne Stilling tiltalte ham ikke, og **allerede** i Juni **1701** vendte han tilbage til Oldenburg som Præsident i Generallandkommissionen, der indførte Landmilitzen. Siden tog han Bolig i Lubeck og levede her til sin Død som pensioneret dansk Gehejmerraad. Han benyttedes af og til i forskellige Kommissioner i Hertugdømmerne og i Oldenburg og arbejdede videre paa sit store Værk mod Hamburg. Det kom dog stadig ikke til Afslutning, og den danske Regering begyndte at tabe Taalmodigheden. Den var ogsaa noget betænkelig ved, at v. B. havde saa mange Statsakter baade i Original og i Afskrift hos sig. I Dec. **1714** sendtes Gehejmearkivar Fr. Rostgaard til Lubeck for at faa udleveret de Akter, som v. B. havde faaet udlaant fra Tyske Kancelli, Rentekammeret, Fællesarkivet paa Gottorp og de to **Regeringskancellier** i Glickstadt og Oldenburg. En stor Del af Akterne leveredes ogsaa tilbage, men v. B. beholdt dog stadig ikke faa Akter, væsentlig vedrørende Forholdet til Hamburg. **1731** sendtes endelig to Raader fra Kancelliet i Glickstadt til v. B. for at kræve Resten af de Akter, han havde hos sig, og fik dem ogsaa udleveret.

v. B. var en lærd Mand med stor Indsigt i det tyske Riges forvirrede Forhold. Han samlede sig et meget stort Bibliotek, der, da han var barnløs, tillige med hans ret betydelige Formue gik over til en **Slægtning**. v. B. havde dog anvendt en Del af Formuen til Oprettelse af en Latin- og Borgerskole i **Pløn**. Ogsaa som tysk Salmedigter har han gjort sit Navn kendt. — Konferensraad **1693**. Gehejmerraad **1700**. — Hv. R. **1701**. — Maleri paa Deutsch Nienhof.

J. Møller: Cimbria lit., II, **1745**, S. 220. J. H. **Seelen**: Bibliotheca **Breitenaviana**, I: Memoria Breitenaviana, **1747**. **Allg. deutsche Biographie**, III, **1876**, S. 287. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater **1523—1750**, VI—IX,

Breitendich, Frederik Christian, **1702—75**, Musiker. F. 28. Dec. **1702** i Kbh. (Frels.), d. 19. Okt. **1775** sst., begr. sst. (Nic). Forældre: Organist Henrik B. (d. **1739**) og Catharina Schlytters (d. tidligst **1739**). Gift 15. Nov. **1728** i Kbh. (Petri) med Catharina

Margarethe Schumacher, f. ca. 1703, d. 16. Juni 1798 i Kbh. (Garn.), vistnok D. af Taksator ved Toldkammeret Cornelius S. (d. 1726).

B. er formodentlig blevet uddannet af sin Fader, der havde været Organist ved forskellige af Kbh.s Kirker, senest ved Nicolai, hvor Sønnen paa Grund af Faderens Svaghed **maatte** hjælpe denne som Vikar (1725), indtil han selv fik Bestalling paa Embedet (8. Marts 1727). 1741 udnævntes han til Hoforganist (Christiansborg) og varetog dette Embede samtidig med Stillingen ved Nicolai. Desuden var han fra 1746 »Violon« i Hof kapellet, hvor hans Opgave dog ikke var Violinistens, men **Clavecinistens**. De mange Embeder faar til en vis Grad deres Forklaring, naar man betænker det nære Forhold, B. stod i til Hoffet, hvis Klaverlærer han var; det blev sagt om ham ved hans Død, at han havde undervist to Dronninger og tre Prinsesser. Ved hans Elev Prinsesse Louises Bryllup med Prins Carl af Hessen 1766 dirigerede han Musikken ved Hoffet. I Tilknytning til sin Virksomhed som Organist udgav han paa kgl. Befaling 1764 en Koralbog, der indeholdt Melodierne til Pontoppidans Salmebog, men var indrettet for Orgel til Ledsagelse af Menighedssangen, den første i sin Art i Danmark. Organisterne havde tidligere selv maattet sammenskrive, hvad de havde Brug for til dette **Formaal**. B.s Koralbog er Udtryk for den stærke Hang til Udpyntning af Melodierne, der paa dette Tidspunkt kendes overalt i Europa; den oprindelige Koralstemme — støttet af en smuk og naturlig **Harmonisering** — er i mange Tilfælde overbroderet indtil Forvanskning med forsirende Noder (»Gennemgangstoner«, »Drejetoner« o. 1.). Til **Undervisning** for de Organister og Kirkesangere, der skulde anvende Koralbogen, skrev B. to elementære musikteoretiske Værker (1766), det ene om **Node-læsning**, det andet om Udtydningen af den **Generalbasbecifring**, hvormed Koralbogen efter Tidens Skik var udstyret. 1736 fik B. sammen med Svogeren Cornelius Schumacher Privilegium paa Opsætning og Betjening af et Klokkespil, forfærdiget af en hollandsk Klokkestøber, i Nicolai Kirkes Taarn. B. fik Betaling af Byens Borgere for at »røre Klokkerne« ved Bryllupper og Barsler, desuden skulde Sangværket spille alle Dage en Time »til Publici Fornøjelse«. Det er dette Klokkespil, der 1743 var blevet flyttet til Frue Kirke, som Holberg omtaler i nogle af sine Epistler.

Kort efter Sartis Reorganisering af Kapellet 1770 maatte B. trække sig tilbage fra dette; n. A. opgav han Stillingen som Hoforganist og maatte tage Hjælp for at bestride Tjenesten ved Nicolai Kirke; 1. Jan. 1774 resignerede han helt fra dette sidste Embede.

B. omtales af Samtiden som en meget dygtig Musiker, der besad den største Færdighed i Orgel- og Clavecinspil; især har Thielo i »Tanker og Regler fra Grunden af om Musiken« (1746) givet ham et smukt Minde. I det Musikalske Selskab i Raadhusstræde blev han ved sin musikalske Dygtighed et meget paaskønnet Medlem.

Carl Thrane: Fra **Hofviolonernes Tid**, 1908. Ude og Hjemme, 1884, Nr. 9. C. A. Thielo: Tanker og Regler fra Grunden af om Musiken, 1746. **Personalh.** Tidsskr., 5. Rk., VI, 1909, S. 32 ff., Musikforeningens Festskrift, I (af V. C. Ravn), 1886. Th. Overskou: Den danske Skueplads, II, 1856, S. 62. Th. Laub: Om Kirkesangen, 1887, S. 80. Fra Arkiv og **Musæum**, V, 1912, S. 172 f., 175—82. Kirkehist. Samlinger, 3. Rk., IV, 1882—84, S. 299 f. Chr. Bruun: Holbergs Epistler, II, 1868, S. 361. Fr. Thaarup: Journal og Haandbog for Kjøbenhavnere, I, 1797, S. 470—78. S. A. E. Hagens Papirer i Det **kgl.** Bibliotek.

E. : L. AL L

Erik Abrahamsen.

Breitung, Johann **Amand**, 1850—1933, katolsk apologetisk Forfatter og Præst. F. 20. Aug. 1850 i **Fulda**, Hessen, d. 15. Okt. 1933 i Kbh., begr. i Ordrup. Forældre: Skattereceptor Johann Kaspar Joseph B. (1803—62) og Maria **Gertrud** Barth (1809—85).

B. blev 1870 Medlem af Jesuiterordenen, men **maatte** forlade Tyskland under den preussiske »Kulturkamp«; i Holland studerede han 1872—78 Filosofi og Naturvidenskab og blev 1878 Lærer ved St. Andreas Kollegiet i Ordrup. 1882—87 studerede han Teologi og blev ordineret i Kollegiet Ditton Hall i Nordengland; derefter var han Præst og Lærer ved Jesuiterkollegiet Stella Matutina i Feldkirch i Østrig; 1898 blev han cand. **phil.** ved **Kbh.s** Universitet. — B. deltog hyppigt i akademiske Diskussioner og angreb den mekanistiske Filosofi, der søgte sit Bevis i en populariseret Darwinisme; han vilde bevare den bibelske Skabelseberetning og harmoniserede den med en polyfyletisk Udviklingsteori; saaledes fastholdt han (bl. a. over for **Vilh.** Rasmussen) baade Skabelse og Udvikling imod dennes: Skabelse eller Udvikling. Hans apologetisk-naturvidenskabelige Skrifter, som stedvis er præget af heftig Polemik og har fremkaldt en ikke ringe Modsigelse, fremstiller Foreningen af Tro og Naturforskning ud fra den romersk-katolske Lære og bekæmper »Abeteorien« i dens ældre, ofte vulgariserede Form: »Abeteoriens Bankerot«, 1899 (mod J. O. Bøving-Petersens »Skabelse eller Udvikling«, 1897), »Udviklingslæren og Kristentroen« (1905), »Overraskelser fra »Abeteorien«s og Udviklingslærens Omraade« (1917), »Mennesker og Aper« (Kristiania 1918, imod Prof. K. E. Schreiners »Aper og Mennesker«, 1917). 1920 blev St. Andreas Kollegiet nedlagt; B. opholdt sig de følgende

tre Aar i Holland, og **1923** blev han Præst ved Ordrups katolske St. Andreas Sogn, til det sidste sysselsat med videnskabelige Studier.

Dansk Ungdom, Nov. **1905**—Marts **1906**. Naturens Verden, **1917**. Johs. Jorgensen: Det usyrede Brod, **1918**.

Michael Neiiendam.

Brekling, Frederik, **1629**—**1711**, Teolog. F. **1629** i Hanved, d. **16**. Marts **1711** i Haag. Forældre: Sognepræst, Mag. Jens B. (**1589**—**1672**) og Agathe Dame (d. **1645**). Gift, Hustru d. **1706**.

F. B. udgik fra et **Hjem**, hvor Johann Arndts **mystiskfarvede** Tanker i høj Grad havde vundet Indgang. **1646** blev han Student fra Flensborg og studerede først i Rostock og Königsberg, senere i **Helmstädt**, hvor han kom i Berøring med sin Slægtning, Synkretismens Talsmand Georg Calixt (s. d.). Derpaa drog han til Wittenberg, hvor han bl. a. hørte de strengt lutherske Teologer Abraham Calovius og **Quenstedt**, siden opholdt han sig i Leipzig, Jena og Giessen. Sidstnævnte Sted tog han Magistergraden **1653** og forfattede en Tale og en Afhandling om de troendes Samfund. I Talen mente de teologiske Professorer at kunne spore Weigelianisme, og da han ikke vilde ændre den, tog han ogsaa Disputatsen tilbage. Den udkom først **1662** under Titel »Mysterium magnum«. I Giessen traadte han i Forbindelse med den mystisk og teosofisk interesserede Læge, Prof. Joh. Tackius, der førte ham ind paa Studiet af Forfattere som Paracelsus og Jacob **Böhme**. For at vinde et dyberegaaende Kendskab til Mystikken tog F. B. **1654** til Hamburg, hvor han sluttede sig til en lille Kreds, der repræsenterede en spiritualiserende Kristendom med Front over for den officielle verdsliggjorte Kirke. Under Paavirkning af en **Apoteker**-svend, der hørte til denne Kreds, oplevede F. B. et aandeligt Gennembrud, der samlede sig om en fuldstændig Forsagelse af alt verdsligt Væsen og en større religiøs Inderliggørelse. Senere rejste han over Strasbourg til Amsterdam, hvor han bl. a. traf sammen med de mystiske Sværmere Elias Prætorius (Christian Hohburg) og Ludwig Fr. **Gifftheil**. **1656** vendte han tilbage til Hanved, virkede under Svenskekrigen som vikarierende Sognepræst ved St. Nicolai Kirke i Flensborg, siden som Feltpræst og blev **1659** Kapellan hos sin Fader. Hans hele aandelige Udvikling i Forbindelse med hans Oplevelser under Krigen havde imidlertid bibragt ham den Opfattelse, at alle Onder i Stat og Kirke **maatte** føres tilbage til Præsteskabet, som han ansaa for befængt med de groveste Laster. Særlig samlede hans Harme sig mod **General**-superintendenten Stephan **Klotz**, som han betragtede som Legemliggørelsen af den fordærvede Gejstlighed. Til Konsistoriet i **Flens-**

borg indleverede han derfor et skarpt Klageskrift over den lutherske Kirkes Præster. **Klotz** søgte at hindre dets Offentliggørelse, men F. B. udgav det **1660** i Amsterdam med Titel »**Speculum** seu Lapis Lydius pastorum«. Dette Skridt medførte, at Konsistoriet afsatte F. B., der flygtede til Holland, hvor han udsendte en Fremstilling af sin Sag, »**Veritatis Triumphus**«, særlig rettet mod Klotz og tilegnet Frederik III. Nogle Aar virkede han som Præst i Zwolle, dog jævnlig under Strid med de strengere Lutheranere, særlig Konsistoriet i Amsterdam. Da han havde taget en ung sindssyg Pige i sit Hus, med hvem han senere giftede sig, vakte det saa megen Forargelse, at han blev afsat fra sit Embede **1668**. **1672** flyttede han til Amsterdam og **1690** til Haag. Sit Underhold fandt han dels som Korrekturlæser, dels ved den Understøttelse, hans Venner, deriblandt en Kreds af fornemme Damer, skænkede ham. Bestandig var han optaget af Studier. Han stræbte at sammenfatte sine Tanker i et stort System og syslede med Planen om at skrive en Kirkehistorie med Sympatien for de **smaa** vakte Kredse som bærende Princip. Dette opgav han igen, da Gottfried Arnold begyndte at udgive sin »**Kirchen- und Ketzer-Historie**«, hvortil han selv leverede Bidrag. Ogsaa med Spener traadte han i Forbindelse. — F. B. var en disharmonisk, stærkt følelsesbetonet, selvstændig Personlighed, der i sin lidenskabelige Kamp for religiøs Individualisme ikke **formaacede** at trænge igennem i sin Samtid, om end beslægtede Retninger hos ham har hentet værdifulde Impulser. Den overordentlig rige Produktion, han har efterladt sig, virker som Helhed ensformigt baade ved Indhold og Form. Hans Stil er tung og overlæst, og Hovedindholdet i hans Skrifter bestaar — foruden af teologiske Udviklinger af mystisk Art — af de samme, bestandigt gentagne, voldsomme Angreb paa den officielle Kirke og dens Præsteskab. Som Teolog er F. B. fremfor alt Talsmand for en Fornydelse af den apostolske Kristendom og Forkynder af en inderlig **Jesuskærlighed**, af en fuldkommen Forening paa mystisk Vis (unio mystica) mellem den enkelte Sjæl og Guddommen.

G. Arnold: Unpartheyische Kirchen- und Ketzer-Historie, III, **1700**, S. **145** f.; IV, s. A., S. **773** f. Johs. Møller: **Cimbria** literata, III, **1744**, S. 72 —87. L. J. Moltesen: Fredrik Brekling. Et Bidrag til Pietismens Udviklings Historie, .893.

Bjørn Kornerup.

Bremer, Andreas Frederik, **1810—57**, Læge. F. 2. April **1810** i Kbh. (Garn.), d. 26. Juni **1857** sst. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Kollektør, Tehandler Nicolaj Frederik B. (d. **1822**) og

Caroline Kirstine **Andersen** (d. tidligst 1822). Gift 2. April 1840 i Kbh. (Garn.) med Julie Louise Thora Melbye, f. 4. Juli 1810 i Aarhus, d. 21. Juli 1885 i Kbh. (Garn.), D. af Telegraf bestyrer, senere Toldassistent og Krigsraad Ulrik Christian M. (1776—1851) og Anna Margrethe Abelbom **Jørgensen** (1769—1853, gift 1° 1792 med Forvalter ved Odels Jernværk, senere Forstander for Trinitatis Sogns Tvangs- og Arbejdshus i Kbh. Justinianus Gottfried Hoffmann, 1759—1803).

B. blev Student 1826 fra Metropolitanskolen, tog 1831 kirurgisk og 1832 medicinsk Eksamen. Fra 1834 var han ansat i Armeen, fra 1842 til sin Død som Overlæge. Under den første slesvigske Krig var han i længere Tid Overlæge paa Augustenborg. Han var en meget virksom Mand med levende Interesse for alle Medicinalforhold og deres Reform; ogsaa i videnskabelig Henseende udfoldede han en betydelig Virksomhed i medicinsk-historisk og i epidemiologisk Henseende. I sine akademiske Dissertationer, 1836 for Licentiat- og 1837 for Doktorgraden, gav han en udførlig Fremstilling af Paracelsus' Liv og Meninger, som vakte megen Opmærksomhed i Udlandet. 1844 udgav han en almindelig Medicinens Historie, og paa Epidemiologiens Omraade har han publiceret flere værdifulde Afhandlinger. — R. 1848. — Akvarel 1836 af J. L. Camradt i Medicinsk-historisk Museum. Portrætteret paa Gruppebillede af N. P. Holbech 1839. Litografi fra 1857. — Hans Søn, *Christian Victor B.*, f. 25. Maj 1843 i Kbh., d. 19. Juni 1915 sst., tog Lægeeksamen 1868, dyrkede derefter specielt Studiet af Oresygdomme og tog Doktorgraden 1880 ved en Afhandling om Døvstumme. Han virkede som Specialist i Kbh., var Overlæge ved de Kellerske Abnormanstalter 1887—96, fra 1890 Læge ved Døvstummeinstituttet og fra 1904 ved Statens Institut for talelidende. — Tit. Professor 1904. — R. 1896. — Malerier af hans Søn Asger E. Bremer og af A. Gudmundsen-Holmgreen 1899.

Jul. Petersen (V. Meisen).*

Bremer, Jiirgen, 1804—74, Advokat, Politiker. F. 25. Maj 1804 i Adelby ved Flensborg, d. 20. Nov. 1874 i Flensborg, begr. i Adelby. Forældre: Organist og Skolelærer Christian B. (1776—1839) og Maria Hedwig Jordt (1779—1863). Gift 28. Nov. 1845 i Adelby med Emma Lorentzen, f. 5. Febr. 1824 i Svabsted, d. 25. Juli 1869 i Flensborg, D. af Sognepræst, senere Superintendent i Luneburg Lorenz L. (1795—1866) og Christine Catharina Franziska Elisabeth Grothusen (1799—1875).

B. gik i Flensborg Latinskole og studerede fra 1823 i Kiel. 1827

tog han juridisk Eksamen og blev **1828 Underretsadvokat** i Flensborg, **1830** Notar og **1833 Over- og Landretsadvokat**. Som Student var han, der havde **undervist** Professor Falcks Børn, blevet stærkt slesvigholstensk indstillet. **1830** hørte han til Lornsens Tilhængere, og fra da af var han den liberale Slesvigholstenismcs Talsmand i Flensborg. Han stiftede »**Liedertafel**« i Flensborg **1842** og skrev **1844** en **tendentios** Slesvig-Holstens **Historie** som Besvarelse af en Prisopgave stillet af W. H. Beseler. Han blev **1848** Stænderdeputeret for Eckernförde, og fra 25. Marts til 22. Okt. var han Medlem af den provisoriske Regering uden dog at spille nogen fremtrædende Rolle. S. A. valgtes han til Deputeret for den første slesvigholstenske Landsforsamling. **1849—52** var han Medlem af Overappellationsretten i Kiel, men udvistes **sidstnævnte** Aar. Efter at have opholdt sig forskellige Steder i Tyskland vendte han tilbage til Flensborg **1864** og fungerede som Borgmester der fra 13. Maj til 30. Nov. — Portrætteret paa **Olderfursts** Gruppebillede af den provisoriske Regering (Landesbibliothek, Kiel). **Litografier** af W. Heuer og Koch.

Quellen und Forschungen zur Gesch. **Schleswig-Holsteins**, IV, 1916 (se Register, S. 176). Kardel: Die Stadt Flensburg und die politischen und nationalen Zeitströmungen **um** die Mitte des 19. Jahrh., 1929, S. 5 ff, 18 f.

Svend Larsen (A. D. Jørgensen).

Brems, Anders Lauridsen, f. **1877**, Koncertsanger, Musiker. F. **12. Aug. 1877** i Herslev ved Fredericia. Forældre: Husmand og Musiker Laurids Madsen B. (**1846—1913**) og Anne Marie Andersen (**1849—87**). Gift 5. Sept. **1906** i Kbh. (Garn.) med Gerda Emilie Rasmussen, f. **15. Febr. 1880** i Kbh. (Garn.), D. af Organist Peter R. (**1838—1913**) og Emma Mathilde Amalie Paustian (**1846—1921**).

B. blev oprindeligt uddannet som Musiker. Paa sit Hovedinstrument, Klarinetten, fik han Undervisning, først af det **kgl.** Kapels mangeaarige 1. Klarinetist Carl Skjerne (**1893**) og senere af Professor Oscar Schubert i Berlin (**1904**), og han opnaaede paa dette Felt en smuk Position, virkede bl. a. i Folketeatrets Orkester (**1903—08**) og var tillige Medlem af den udmærkede Brøndum-Kvintet. Samtidig virkede han som Sanglærer ved forskellige Skoler, bl. a. Ordrup Gymnasium. Sin væsentlige Betydning for vort Musikliv fik B. dog først, efter at han i Aarene **1904—11** havde ladet sin lyse Tenorbaryton uddanne af forskellige Lærere, bl. a. Herman Spiro og Poul Schmedes. Hans mest indgaaende Uddannelse i det nævnte Tidsrum skyldes Victor Bendix. Han blev

Romancesanger par excellence og vandt sig hurtig en fremskudt Plads i Koncertsalen, ikke mindst paa Grund af sit ægte musikermæssige og intelligent prægede Foredrag. Den danske Romance omkring Victor Bendix og Carl Nielsen fik i ham en af sine mest fremragende Fortolkere, der paa en vis Maade tog Arven op efter Viggo Bielefeldt. I de forskellige Koncertforeninger var B. en skattet Kraft, og blandt hans Ydelser i Koncertsalen kan nævnes de nordiske **Folkevisecaftener**, som han **1915—26** gav sammen med Ellen Beck og **Saima** Neovi. Scenen fristede ikke denne udprægede Romancesanger, hvis rette Felt var i Koncertsalen; dog udførte han **1915** med Succes Olufs Parti i Gades »Elverskud« paa Fri-luftsteatret i Dyrehaven. Som Sangpædagog har B. **vundet** et anerkendt Navn, og han har i Aarenes Løb faaet Lejlighed til at uddanne en Række fremragende Elever. Torben Kroøh

Brendekilde, Hans Andersen, f. **1857**, Maler. F. 7. April **1857** i Brændekilde paa Fyn. **Forældre**: Træskomand Anders Rasmussen (**1827—93**) og Maren Nielsdatter (**1828—1903**). Navneforandring **13. Marts 1884**. Gift **1° 25. Marts 1884** paa Frbg. med Ida Juliane Antonie Nielsen, f. 20. Sept. **1860** i Holtug, d. 9. Febr. **1920** i Kbh., D. af Skovfoged Hans Henrik N. (**1805—80**) og Caroline Juliane Frederikke Siche (ca. **1826—77**). **Ægteskabet opløst. 2° med** Maren Kirstine Hansen, f. 7. Juli **1872** i Holme Olstrup, D. af **Indsidder** Hans Peter H. og Margrete Jensen.

Som Barn morede B. sig med at snitte Dyrefigurer i Træ, og allerede i Tolvaarsalderen lod Faderen ham besøge en Snitteskole i Odense. Senere kom han i Sten- og Billedhuggerlære sst., og takket være Enkefru Blumensaadt, der interesserede sig for ham, kom han til Kbh., hvor han af Maler H. A. Hermansen dimitteredes til Akademiet **1877**. Efter at have faaet Afgang som Modellør **1881** slog han pludselig om, blev Maler og debuterede som saadan paa Juleudstillingen **1882**. N. A. udstillede han paa Charlottenborgs Foraarsudstilling »Søndag Eftermiddag i en fynsk Bondegaard«, som Karl Madsen beskriver som »et Billede med noget afstikkende Farver, men som gav en ejendommelig udtryksfuld og sanddru Skildring af Landbolivet«. I store Figurbilleder, som leder Tanken hen paa Bastien-Lepage (»Vinterlandlivet«, »Juletræer fældes i Skoven«), fortsatte han denne Skildring af Landbefolkningens Liv, undertiden ogsaa i Retning af den sociale Genre, der dyrkedes af Brødrene Henningsen (»Udslidt«, **1890**). I andre af hans Billeder har Motivet en nykristelig-religiøs Grundtone, som f. Eks. i Kunstmuseets store Billede »En Landevej« (**1893**),

hvor den unge Tømrer prædiker for Stenslageren og hans Hustru, eller i Skildringen af »Vorherre som Gæst hos den Fattige«. I senere Aar har B. i en broget Produktion af Folkeliøvsbilleder i nogen Grad forladt sin oprindelige ideelle Indstilling. Han hører til Charlottenborg Udstillingens faste Stab. 1892 og 1893 har han modtaget Akademiets **Aarsmedaille**, henholdsvis for »Foraar« og »En Landevej«, og 1896 den Eibeschiitz'ske Præmie for »Kain ved sit Arbejde paa Marken efter at have ihjelslaaet Abel«. Med Akademiets Rejsestipendium var B. 1889—90 i Tyskland, Frankrig, Schweiz, Italien, Ægypten og Syrien, rejste 1894—95 med det Ancker'ske Legat i Tyskland og Italien og var 1908—09, 1922—23 atter i Italien. Hos **Kähler** i Næstved har han udført en Del Keramik, bl. a. til Udstillingen i Kbh. 1888. Uden for Kbh. er B. bl. a. **repræsenteret** paa Museerne i Aalborg, Aarhus, Odense, Ribe, Varde og Goteborg. — Buste af Rasmus Andersen 1901 i Odense Museum. Maleri af Kamma Jessen, f. Brøndekilde. Radering af Adolph Larsen 1899 paa Gruppebilledet Kvartet i Atelieret.

III. Tid. 16. Febr. 1902.

Merete Bodelsen.

Brendstrup, Thorald, 1812—83, Landskabsmaler. F. 25. Maj 1812, antagelig i Sengeløse, døbt i Fjenneslev, d. 4. Maj 1883 i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Tømrermester Søren Jensen B. (1771—1848) og Mette Marie Wiborg (ca. 1779—1817). Gift 4. Maj 1855 i Gentoft med Pauline Regine Kierkegaard, f. 22. Febr. 1834 i Kbh. (Helligg.), d. 30. Jan. 1921 sst., D. af Silke- og Klædekræmmer Lauritz K. (1786—1836) og Elisabeth Caroline Bøgild (1793—1856).

B. kom 1826 efter sin Konfirmation ind som Lærling saavel paa Den **kgl.** Porcellænsfabrik som paa Akademiets Skoler, hvilke han besøgte til 1833. 1839 var han paa en Rejse til Portugal. Som Dekorator, navnlig som Prospektmaler, vandt han megen Anerkendelse paa Porcellænsfabrikken, og der **kendes** signerede Arbejder af ham, som viser hans grundige Dygtighed. I Længden blev dette Arbejde ham dog for trivielt, og 1846 opgav han sin Stilling og arbejdede for Fremtiden alene som Kunstmaler. 1847—50 opholdt han sig i Italien paa Akademiets Stipendium, og 1857—60 var han i Syd- og Vesteuropa. Hjemvendt fik han hurtigt en fast Position blandt sine Kunstfæller. 1873—78 var han Medlem af Udstillingskomiteen, 1874 blev han Akademimedlem. Han udstillede 1835—82 i alt 63 Billeder paa Charlottenborg. I Kunstmuseets Eje findes Partier fra Frederiksværk (1853), fra Dyrehaven

(1855) og fra Ariccia (1872) samt nogle Studier. I Ribe Museum hænger bl. a. »Sjællandsk Landskab« (1858); i Maribo er han ogsaa repræsenteret. — B.s Opdragelse som Porcellænsdekoratør med de stærke Krav til Nøjagtighed, Detaillering og jævn Gennemførelse af alt i Billedet kan stundom gøre hans Malerier uinteressante som Kunstværker. Trods hans formelle Fortrin i den rent haandværksmæssige Kunnen og skønt han havde en udpræget Sans for Billedets dekorative Holdning, naaede han aldrig at præstere det, som skulde føre ham frem i forreste Række blandt vore Landskabsmalere — beklageligt, fordi man i hans Studier og stundom i hans færdige Malerier kan finde en intim lyrisk Indleven i Lysforhold, Vækstliv, Stemning i et lille Stykke Natur som i et Hegn eller en Udkant af en Skov. — Maleri af F. **Vermehren** hos **Udstillingskomiteen** paa Charlottenborg. Tegning af H. Olrik 1859 paa Fr.borg. Buster i Gips og Marmor af Th. Stein. Bronzerelief af samme paa **Gravstenen**. Litografi som yngre. Træsnit af H. P. Hansen 1883. — R. 1876. DM. 1878.

S. Otto Brenncr: Stamtavle over Slægterne Brendstrup og Thrige, 1930.

O. Andrup.

Brenner, Steffen, ca. 1525—ca. 1603, **Hofsejrmager**. Tilhørte en Familie B., der stammede fra Engelholm i Skaane. Gift med Karine Clausdatter.

Kong Christian III.s Sans for Videnskaberne udstrakte sig ogsaa til Astronomi og Mekanik; Guldsmiden Johan Siebe omtales tillige som Matematiker og den, der beregnede de kunsthædige Ure, Kongen **yndede** at lade lave; til det rent haandværksmæssige Arbejde anvendtes Sejrmageren B., der allerede fra Mikkelsdag 1550 oppebar Aarsløn. Samtidige Breve viser dog, at S. B. arbejdede ret frit, og efter Siebes Død 1564 har han selvstændigt udført en Række kunstige Ure. 10. Maj 1554 fik han Bestalling som Kongens Sejrmager og skulde have Betaling for nye Arbejder til Kongen. Frederik II. fornyede hans Ansættelse 17. Jan. 1563 og gav ham Bolig i Kronens Bod paa Østergade. 1569 fik han Brev paa Borupgaard i Værløse afgiftsfrit paa Livstid, hvilket han dog 1580 afstod mod en fast Produktydelse fra Kbh.s Slot, og 1583 paa Grund af sin trofaste Tjeneste og ved Hertuginde af Mecklenburgs Forbøn Livsbrev paa Løn og Emolument; han var saaledes en ved Hoffet velset Arbejder og Kunstner. — Hans berømteste Værk er vel det store kunsthædige astronomiske Ur, som han sammen med Siebe udførte (i Farum og Kbh.) for Kongen i Aarene 1553—58; det skænkedes af Christian IV. til Universitetet og brændte

sammen med Tyge Brahes Globus 1728 paa Trinitatis Kirkeloft. Paa Rosenborg staar fire af hans Arbejder, Dronning Dorotheas Sølvur fra 1556, et Ur fra 1561, som Frederik II. 1584 skænkede Christian IV., da han skulde paa Skolen i Sorø, et Ur med **Frederik II.s** Navnetræk fra 1576 og et Ur fra 1598. Endvidere findes der Arbejder af ham paa Nationalmuseet; Eline Gjões Ur i Den gamle By i Aarhus; et meget kunstigt Ur i Liibeck (1558); et Ur i den Hallwyll'ska Samlingen i Stockholm og et Sølvur fra 1579 hos James Rothschild i Paris. S. B. omtales endnu 1602. — Hans Søn *Jørgen* fik 1587 Bestalling som kgl. Sejrmager paa Kronborg.

G. H. Baillic: Watchmakers, 1929. Vilh. Slomann i Tilskueren, Maris 1931, I, S. 178—89. H. C. Bering Liisberg: Urmagere og Ure i Danmark, 1908.

O. Andrup.

Brenno, Carlo (Carolus) Enrico, ca. 1685—1745, Billedhugger og Stukkatør. D. 9. Dec. 1745 i Kbh. (Trin.), begr. sst. Vistnok ugift.

B. tilhørte sikkert en italiensk Stukkatørfamilie, hvis forskellige Medlemmer arbejdede i Østrig og Sydtyskland (saaledes Francesco og Carlo Antonio i Salzburg, Prospero i Würzburg i 1680'erne, Giovanni Battista paa samme Tid i Altotting og 1700—13 i Bamberg). 1716 udførte B. i Hamburgs Domkirke et stort Epitafium over Vilhelm Ahlefeld og Hustru, men først i Begyndelsen af 1720'erne træffes han i Danmark. 3. Sept. 1723 fik han kgl. Bevilling som Billedhugger i Kbh. Hans første bevarede Arbejder her er de pragtfulde Stukkaturer i Havesalen og Kuppelsalen paa Fredensborg (1721—22), og i de følgende Aar har han næsten til Stadighed Arbejde paa Slotte og Herregaarde, saaledes paa Clausholm (1724—25) og Kbh.s Slot (1726—27). Omkring Midten af 1720'erne formodes han at have udført Stukkaturerne i Hørning Kirke, og fra 1727 skriver sig hans vigtigste Arbejde: Epitafiet over **Stiftsbefalingsmand** Frederik Gjedde i St. Hans Kirke i Odense. 1728 fik B. Pas til Tyskland og Italien, men har dog 1729 til Øsby Kirke ved Haderslev leveret et stort Epitafium over Simon Bertelsen fra Sparrelund. Hvor længe hans Rejse har varet, vides ikke, men fra 1732 er han igen i Kbh. og arbejder nu til Stadighed for Kongen paa Hørsholm, Jægersborg, Eremitagen, Christiansborg (Dronningens Trappe 1740 og 1745), Frbg. og — som hans sidste Arbejde — paa det kinesiske Hus i Fr.borg. B. var en af sin Tids dygtigste Stukkatører i Danmark. Han arbejdede i en svær og undertiden vel overlæst Barokstil, hvor rent ornamentale Elementer er stærkt opblandet med Planteslyng, fantastiske **Dyre**-figurer og en Vrimmel af Genier.

F. J. Meier: **Fredensborg** Slot, 1880, S. 173 f. F. Beckett i Frederiksborg, II, 1914, S. 217. V. P. Christensen i Kunstmuseets Aarsskrift, II, 1915, S. 127. Fr. Weilbach: Architekten Lauritz Thura, 1924, S. 35, 60, 76, 94, 123.

V. *Thorlacius-Ussing*.

Brenøe, Anna Helene Dorothea, se Nielsen, Anna.

Bresemann, Sophus Hans Madsen Daugaard, f. 1864, Politiker, Journalist. F. 14. Nov. 1864 i Kbh. (Frbg.). Forældre: Købmand Hans Daugaard og Augusta Vilhelmine Marie B. (1839—90). Gift 7. Marts 1890 i Kbh. (b. v.) med Dagmar Victoria Mathilde Petersen, f. 13. Maj 1863 i Kbh. (Fødsst.), D. af Skomagersvend Vilhelm Andreas P. (1821—96) og Johanne Martine Theodora Aagesen (1827—65).

I sin Ungdom gjorde B. sig gældende som en energisk Fører for Bødkersvendene. Efter endt Læretid i Kbh. og Vordingborg drog han 1884 »paa Valsen« i Tyskland, men kom n. A. til Kbh. og tog her fat paa Genrejsningen af sit Fags Organisation **Bødkerforeningen** af 1873. Han var Formand for denne fra 1886 til 1891, da han havde faaet oprettet Bødkerforbundet i Danmark (1890) og blev dettes Forretningsfører til 1897. Han udfoldede en livlig Agitationsvirksomhed med Mund og Pen; udgav saaledes 1892 en »Haandbog for Bødkere, Vejledning i faglig Teori og Praksis« og 1893 et Kampskrift »Boycotting«. 1893—97 var han Ud giver og Redaktør af et Fælles-Fagblad »Samarbejdet«, der var med til at berede Vejen for De samvirkende Fagforbund, i hvis første Repræsentantskab B. fik Sæde. Af den **socialdemokratiske** Presses Ledelse sendtes han 1897 til Aalborg og var Redaktør af »Nordjyllands Arbejderblad« til 1900. Dette Aar ansattes han som Agitator i Lolland-Falster Stift med Bopæl i Nakskov, og herfra udgik 1901 første Nummer af »Lolland-Falster Social-Demokrat« med B. som Redaktør. I de følgende 25 Aar udførte B. i denne By et mægtigt Arbejde. Af en svag og spredt Partibevægelse rejste han et Arbejderparti, som fra Valg til Valg gik frem i kommunal og politisk Indflydelse. 1905 indvalgte B. i Nakskov **Byraad**, 1906 blev Socialdemokratiet det største Parti, og 1913 erobrede det **rent** Flertal. 1914 blev B. den første socialdemokratiske Borgmester i Provinsen (han **fratraadte** Stillingen 1928). Under hans Ledelse gennemførtes nu kommunal Drift paa nye **Omraader**. Skolevæsenet, Børne- og Sygeforsorgen udvikledes til **Mønsterinstitutioner**. Vej- og Havneforhold, Elektricitetsforsyning forbedredes. Boligbyggeri blev iværksat eller støttet i betydeligt Omfang. — »Kom-

munesocialismen« i Nakskov har ofte været Genstand for Angreb, som B. i Skrift og Tale har maattet imødegaa (Forhållandene i Nakskov, 1916; Kommunalt Styre i Nakskov, 1917; Nakskov Kommunistestyre, 1931). Krise og Arbejdsløshed med svigtende **Indtægter** for Kommunen ramte fra Slutningen af 1920'erne Nakskov haardt, hvorfor visse Grene af Kommunalvirksomheden **maatte** indskrænkes og 1933 en Ordning træffes med Indenrigsministeriet, der letter Kommunens **Laanebyrder** i en Aarrække. Som Kommunalmand har B. i Aarenes Løb faaet mange og vigtige Hverv. Indtil 1929 sad han i Bestyrelsen for Nakskov Skibsværft, som han var med til at stifte 1914. Dette Aar valgtes han til Formand for Kragenæs-Nakskovbanen og 1918 til Formand for Nakskov-Rødbybanen. Især inden for Købstadforeningen, af hvis Bestyrelse han blev Medlem 1917, tages hans Arbejdskraft stærkt i Brug. — 1917—33 var han Formand for Kommunernes Kulkontor, og som Formand for Købstadkommunernes Laaneudvalg og -forening (1920—33) har han foretaget Rejser bl. a. til England og Amerika og fremskaffet adskillige Millionlaan til danske Købstæder. Siden 1919 er han endvidere Formand for Danske Gasværkers **Tjærerkompagni**. — B. opstilledes 1901 som Kandidat til Folketinget i Nakskovkredsen, og efter gradvis **Stemmefremgang** valgtes han 1913. Som Folketingsmand har han især interesseret sig for sociale og kommunale Sager og været sit Partis Ordfører bl. a. i Spørgsmaal om offentlige Arbejder, Hjælpekasser, Skatteforhold, Købstadloven og Begrænsning af Polakimporten. — Der har ofte staaet Blæst om B., han huskes, hvor han har virket. Som Bladmand og Politiker en strid Natur, men i alt sit Arbejde en varmhjertet Forfægter af Smaafolks og nødlidendes Sag.

Oversigt over Bødkerforbundets **Virksomhed** 1890—1915, 1915. Social-Demokraten 14. Nov. 1924. Lolland-Falster Social-Demokrat 1. Okt. 1926

v. (de) Bretton, Lucas Peter, Baron, 1797—1880, Stiftamtmand. F. 31. Maj 1797 i Kbh. (Trin.), d. 22. Jan. 1880 sst. (Trin.), begr. i Helsingør. Forældre: Plantageejer, Baron Lucas Uytendale v. B. (1763—1823) og Elisabeth Sophie Bjørn (ca. 1772—1856). Gift 1° 30. Juli 1828 paa Frbg. med Marie Sophie Hellesen, f. 7. Juli 1799 i Kbh. (Nic), d. 16. Febr. 1835 i Helsingør, D. af Kasserer ved den kgl. Manufakturhandel, senere Kommerceraad Frederik Christian H. (1754—1825, gift 1° 1786 med Cathrine Sophie Reich, 1755—97) og Christiane Mariane Lycke (ca. 1770—1827). 2° 16. Juli 1836 med Gertrud Elisabeth Lillienkiold,

f. 8. Aug. **1808** i Christianssted paa St. Croix, d. 20. Nov. **1890** i Kbh. (Jac), D. af Regeringsraad, Kammerjunker, senere Kammerherre Hans Christopher L. (**1762—1837**, gift 1° **1791** med Anna Sophia Kohl, f. **Pelt**, **1768—93**, Enke efter Kaptajn Carl Adolph K., **1754—91**) og Maria Alette Moth (**1778—1821**).

B., der blev Student **1815** (privat dimitteret) og cand. jur. **1819**, ansattes **1820** som Auscultant i Rentekammeret og blev **1834** **sur-nummerær** Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer. **1841** blev han adjungeret Stiftamtmand over Viborg Stift og Amtmand over Viborg Amt, **1842** konstitueret og **1843** **kgl.** udnævnt i dette Embede. **1858** stiftede han en Hypotek-Laaneforening af **Land-**ejendomsbesiddere i Nørrejylland, hvis Formand han saa godt som hele Tiden var, indtil den efter faa Aars Forløb gik fallit. Foreningens hele Fremfærd og navnlig Ydelsen af et uforholdsmæssigt stort Laan i B.s Ejendom Staarupgaard i Fjends Herred blev stærkt fremdraget i Dagspressen (bl. a. i »Fædrelandet« **Juni—Juli 1860**) og førte til Nedsættelsen af en Undersøgelseskommision. Skønt Uredelighed ikke godtgjordes, var B.s Stilling dog kompromitteret, hvorfor han **1864** søgte sin Afsked, der bevilgedes **1866**. I Efteraaret **1864** rejste han med Christian **IX.s** Vidende, men uden Regeringens Bemyndigelse til Kissingen, hvor han ved Samtaler med Kong Wilhelm af Preussen søgte at indvirke paa Fredsforhandlingerne, men den danske **Regering maatte** til sidst lade forstaa i Berlin, at B. ikke havde noget Mandat dertil. — Han har forfattet Fremstillinger af Fattig-, Skole- og Vejvæsenet og udgivet flere Pjecer, væsentlig af politisk Indhold. **1866** udgav han anonymt »Recherche sur **l'origine** de la ressemblance et de **l'affinité** d'un grand nombre de mots qui se retrouvent dans le **Français**, le Danois, **l'Islandais**, l'Anglais, l'Allemand, le Latin, le Grec et le Sanscrit«. — Kammerjunker **1820**. Kammerherre **1842**. — R. **1847**. DM. **1861**. — Malerier af Alette v. Bretton (Ungdomsbillede) i Familieej og af Otto Bache(?) ca. **1860** i **Winnipeg**, Manitoba, Kanada.

L. P. de B.: Beskyldningerne i Rigsdagen mod Baron de B., belyste vep Actstykker, **1867**. **Personalh.** Tidsskr., 7. Rk., I, **1916**, S. **217—24**.

A. *Falk-Jensen* (*Deuntzer*).

Breum, Sophie Margrethe Juliane, f. **1870**, Forfatterinde. F. 28. Sept. **1870** i Odense. Forældre: Købmand Ignatz Florian Sebastian B. (**1845—1917**) og Anna **Maric** Henriette Rasmussen (**1846—1908**). Ugift.

S. B. har levet det meste af sin Tid paa Fyn, hvorfra hun ogsaa

har **hentet** Emnerne til flere af sine Bøger. Efter endt **Skolegang** øgede hun sine Kundskaber gennem Selvstudium og Rejser (Frankrig og Italien), hvorefter hun i flere Aar gav sig af med Journalistik og Foretagsvirksomhed. Sine første litterære Forsøg fik hun offentliggjort i Blade, Tidsskrifter og Julebøger. En lille Børnefortælling, »Opdagelsesrejsen paa Odense Aa«, udkom **1896**, men hendes egentlige litterære Debut fandt først Sted **1900**, da hun udsendte en Række **Smaaforetællinger** fra Hjemstavnen, »Hyld og Humle«. Hendes stærke Interesse for Historien gav sig derefter Udslag i to historiske Romaner, »Fuldtro Sind« (**1902**) og »Kongebørn« (**1904**), begge bygget over historiske Studier og præget af Forfatterindens stærke Tro paa det godes og fines Magt. — Efter denne lille Afstikker til fjerne Tider og Egne vendte S. B. tilbage til Hjemmet og Nutiden og udsendte en Række Novellesamlinger: »Julegæster og andre stilsfærdige Historier« (**1905**), »Hjemligt« (**1907**), »Hjerteblade« (**1909**), en Række fine Barneskildringer, og »Under Sneen« (**1924**) samt Romanerne »De vandrende« (**1908**), »Ære, En Dags Begivenheder« (**1910**), »Skjulte Traade« (**1913**), »En Herregaardsfrue« (**1918**) og »Arven« (**1921**). Særlig Yndest har de hjemlige Skildringer »Jul i Købmandsgaarden« (**1917**) vundet. Efter at Bogen var udkommet i talrige Oplag, blev den dramatiseret og opført paa Odense Teater **1932**. »Prinsessen af Solskinsland« (**1912**), »I den grønne Slæde« (**1922**), »Dorte og Per Døvnælde« (**1924**) er Børne- og Billedbøger. **1905** forestod S. B. Udgivelsen af »Odense Bys Bog om H. C. Andersen«. — S. B. er Hjemmets og det stille Hjemlivs Skildrer. Hun er en god Iagttagere, og hun formaar at levendegøre **saavel** Figurer som Milieu gennem en stilsfærdig Skildrekunst, hvori dyb Alvor og et hjerteligt Lune forenes. Bedst lykkes den korte Form for hende; men ogsaa **Nutidsromanerne** indeholder — trods svigtende Komposition — gode Skildringer, hvori Forfatterinden med ikke ringe Kraft tugter Forlorenhed og udvortes Glimmer og værdsætter Trofasthed, Ydmyghed og Villie til at tjene. — Malerier af Anna E. Munch **1905**, **1915** og **1932**. Flere Tegninger af samme.

A. **Kjølbye**: Stamtavle over Familien B., **1913**, S. 45. Karl Christensen: Hvor Fremtiden gror, **1911**. **Berl. Tid. 21. Okt. 1917**. Husmoderen (Norge) **18. Maj 1918**.

K K M: 1
A. A. Nicolaisen.

Bricka, Carl Frederik, **1845—1903**, Rigsarkivar, Historiker. F. **10. Juli 1845** i Kbh. (Petri), d. 23. Aug. **1903** paa Frbg., begr. sst. Forældre: Underlæge, senere Overlæge i Hæren Frederik Vilhelm Theodor B. (**1809—79**, gift 2° **1855** med Cecilia Ammentorp, f.

Achen, 1814—97, gift 1° 1845 med senere Sognepræst i Randerup Hans Ludvig A., 1811—57; Ægteskabet opløst, han gift 2° 1855 med Ane Margrethe Elisabeth Termansen, 1820—72) og Maria Dorothea Ripperger (1815—47). Gift 8. Maj 1884 i Kbh. (Matth.) med Laura Georgine Vogel Jørgensen, f. 6. Maj 1847 paa Landlyst i Tikøb, d. 21. Maj 1917 i Hellerup, D. af Proprietær Hans Christian J. (1812—80, gift 1° med Michael Ulrike Eleonore Lassen, 1814—41) og Laurenze Georgine Helene Lassen (1810—78).

B. blev Student 1864 fra Metropolitanskolen sammen med senere Professor Johs. Steenstrup, som han siden stod i nært Venskabsforhold til. Han var straks klar over, at han vilde studere Historie, ikke for at søge **Universitetsvirksomhed**, men ene fordi dette Fag ejede al hans Kærlighed. Som Speciale valgte han Hundredeaaret efter Reformationen, og 1869 vandt han Universitetets **Guldmedaille** for en Afhandling om et Emne fra denne Periode, **Wallensteins politiske Planer og Stilling efter Slaget ved Liitzen til hans Død**. 1870 tog han Magisterkonferensen i Historie og ansattes n. A. som Assistent ved Det **kgl.** Bibliotek. Han havde da allerede ved grundige Kildestudier især inden for det 15.—18. Aarh. tilegnet sig en overordentlig Lærdom navnlig i **Personalhistorie**. Hans Forbilleder var det 18. Aarh.s Polyhistorer, og det, der fristede ham, var den dybtgaaende Enkeltstudie med den nøjagtige Fastslaaen af alle Kendsgerninger. En bredere Fremstilling for Folket **laa** ikke for ham; det blev Afhandlingen og Udgivervirksomheden, der tog hans Interesse. Hans eneste større selvstændig udgivne Arbejde, »Kong Frederik den Andens Ungdomskærlighed. Et historisk Forsøg« (1873) vidner dog baade om psykologisk Blik og Stilsans; det var en fint gennemført Undersøgelse, der ingenlunde savnede Betingelser for at blive almindelig læst. Det fik imidlertid ikke Efterfølgere; i den Kreds af unge Historikere, som et Par Aar samledes i et privat Selskab, og hvortil foruden B. bl. a. hørte J. A. Fridericia, S. M. Gjellerup og Troels-Lund, var B. først og fremmest ivrig for Udgiverarbejde. Han syslede en Tid med Planen om en Disputats over den danske Adels Forfald, men den blev aldrig færdig; derimod udgav han 1874—75 sammen med Gjellerup: »Den danske Adel i det 16de og 17de Aarhundrede. Samtidige **Levnetsbeskrivelser** uddragne af trykte og utrykte Ligprædikener«, et Værk, der skulde have været fortsat, men hvis foreløbige Afslutning først kom mange Aar efter B.s Død. B. deltog i Stiftelsen af Selskabet for Udgivelsen af Kilder til dansk Historie 1877 og sad i Bestyrelsen til 1887. Sammen med Fridericia udgav han for den det statelige Værk »Kong Christian IV.s egenhændige

Breve« (I—VII, 1878—91). 1883 var han fra Biblioteket flyttet over i Gehejmearkivet, hvor han 1887 blev Arkivsekretær; ved Arkivvæsenets Nyordning 1889 blev han Arkivar i Rigsarkivet og endelig 1897 ved A. D. Jørgensens Død Rigsarkivar. Han var en udmærket Arkivmand, men efter Jørgensens skelsættende Virksomhed brød han ingen nye Baner. Han udgav for Arkivet »Kancelliets Brevbøger 1551—60« (1885—88), »Fonden ad usus publicos« (I—II, 1897—1902) og »Indberetninger fra Charles Dançay til det franske Hof om Forholdene i Norden 1567—1573« (1901).

Selvstændig Forfattervirksomhed øvede B. væsentlig i »Historisk Tidsskrift«. Han blev Medlem af Bestyrelsen for Historisk Forening 1877 og redigerede Tidsskriftet 1878—97 (5. og 6. Rk.). Han prægede det ved sin grundige, faste og velorienterede Redaktion, og han skrev selv en Række Afhandlinger og navnlig Anmeldelser, hvor han udfoldede uhyre Lærdom og ofte antydede Veje for Forskningen. Blandt hans egne Resultater bør især nævnes hans Paavisning af det uhistoriske i Sagnet om Christian Barnekow og Christian IV. (1872). Fra 1882 var B. endvidere Sekretær i Dansk Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog og 1883—1901 Redaktør af »Danske Magazin«. 1879—1901 var han Medlem af Skriftudvalget i Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.

Det Værk, der længst vil bevare B.s Navn, er imidlertid »Dansk biografisk Leksikon«, som han redigerede fra 1885 til sin Død, paa hvilket Tidspunkt de første seksten Bind forelaa færdige, medens de tre sidste kunde udgives ganske efter hans Plan og Forarbejder. Der havde i 70'erne flere Gange været Tanker fremme om et saadant Leksikon, men først Sammenspillet mellem Carlsbergfondet og F. Hegel som Leder af Gyldendalske Forlag gjorde Gennemførelsen mulig, og i B., der i Begyndelsen havde store Betænkeligheder, fik Værket en Redaktør, der nød Videnskabens Tillid. Han, der i udpræget Grad var den stue- og læslærde Mand, savnede utvivlsomt i visse Retninger fornøden Kontakt med Tiden til overalt at gøre Fyldest, men saaledes som han og andre dengang opfattede Opgaven, havde han ypperlige Betingelser for at løse den. Han imponerede ved sin ubestikkelige Sandhedsvillie og sin Uegenlyttighed, og skønt han meget vel kunde være skarp i Formen, ejede han en rolig Sikkerhed, der afvæbnede personlig Umedgørlighed. Hans Arbejdsevne var stor og jævn, og han havde i sin solide, om end ikke vidtfavnende Kultur og sin Samfølelse med aarhundredgammel dansk Lærdomstradition gode Vaaben over for ubillig Kritik og de Hundreder af prekære Afgørelser, en saadan Redaktionsgerning medfører. Han valgte paa de fleste Omraader

sine Medarbejdere med Forstand og inddrog stadig yngre Kræfter. For Norge, der dengang intet biografisk Leksikon havde, og som for Fællestidens Vedkommende medtoges under B.s Værk, blev hans gode Forbindelser med norske Historikere til **Nytte**. Som Redaktør forstod B. at holde Fejlgrænsen paa et Minimum og at stænge Taktløsheder ude. Rent systematisk set udnyttede han ikke fyldestgørende Erfaringerne fra to saa fremragende Arbejder som Erslews Forfatterleksikon og Wibergs Præstehistorie. Alt i alt skabte han dog med enestaaende Præcision et nationalt Monument, som det er en Hæder at bygge videre paa. Det var ikke mindst for hans Redaktørvirksomheds Skyld, at Universitetet **1894** gjorde ham til Æresdoktor i Filosofi. — Efterladte Papirer i Det **kgl.** Bibliotek. — R. **1891**. DM. **1900**. — Mindesmærke paa Graven med posthumt Portrætrelief af A. V. Saabye. Træsnit **1897**.

Selvbiografi i Universitetets Program Nov. **1894**. Johs. **Steenstrup** i Dansk biografisk Leksikon, XIX, **1905**, S. **III—LXXVI** med Bibliografi. V. A. Secher i **Medd.** fra det dsk. Rigsarkiv, I, **1906**. L. Koch: En gammel Præsts Erindringer, **1913**, S. **171—75**. Louis Bobé i Nationaltid. II. Febr. **1931**.

Povl Engelstoft.

Bricka, Georg Stephan, 1842—1901, Skolemand, Musikhistoriker. F. 5. Okt. **1842** i Kbh. (Petri), d. 30. **Dec. 1901** i Nyhuse ved Hillerød, begr. sst. Broder til C. F. B. (s. d.). Gift 21. Maj **1874** paa Frbg. med Christiane **Bolwig**, f. 13. Maj **1856** i Follerup, Herslev Sogn, D. af **exam.** juris, Proprietær Jens Christopher B. (**1820—92**) og Georgine Nicoline Achen (**1819—77**).

B. blev Student **1861** fra **Metropolitanskolen** og valgte efter en kortere Tid at have studeret Jura at tage filologisk-historisk Embedseksamen, med hvilken han afsluttede Studiet **1870**. **1873** blev han konstitueret som Lærer ved Fr.borg lærde Skole, Adjunkt **1876**, Overlærer **1891**. I Forbindelse med Lærergerningen syslede han med pædagogisk Litteratur og udgav et Par historiske Lærebøger (bl. a. »Nordens Historie i fragmentarisk Fremstilling«, 3. Udg. **1889**). Han var meget socialt indstillet og var i ti Aar **Sogne-**raadsformand for Fr.borg Slotssogn. To vidt forskellige Interesser fyldte i øvrigt hans Liv, Fjerkræsagen og Musikhistorien. Han vandt tidlig betydelig Indsigt i Hønseavl og var almindelig søgt Tillidsmand paa dette **Omraade**; han redigerede **1879—1901** »Tidsskrift for Fjerkræavl«, der var Organ for Foreningen for Danmarks Fjerkræavl, og udgav forskellige vejledende Bøger og Artikler om denne Sag (»Illustreret Haandbog i Fjerkræavl«, **1884**,

og »Regler for Hønsøgaarden«, 1885). — Ogsaa hans anden store Interesse var tidlig vaagnet hos ham. Han havde dyrket Musik fra Barn af, og han glædedes ved denne Kunst hele Livet. Han var Medlem af Cæciliaforeningens Bestyrelse (1866—74), og i Hillerød var han en af de ledende i Egnens Musikliv, dirigerede bl. a. Byens Musikforening. Sideløbende med disse praktiske musikalske Interesser var han stærkt optaget af dansk Musikhistorie. I Broderens »Dansk biografisk Leksikon« skrev han en Række fortrinlige Artikler om Musikere og Komponister. De er prægede af omsorgsfuldt Arbejde og udmærker sig ligesom S. A. E. Hagens (med hvem B. ofte samarbejdede ved Affattelsen) ved deres minutiøse Gennemgang af det biografiske og bibliografiske Stof, medens den kunsthistoriske Karakteristik træder i Baggrunden. — Mindesmærke rejst af Elever og Venner af Fjerkræavlens paa Nyhuse Kgd.

Program for **Fr.borg** lærde Skole, 1874, 1901, 1902. Tidsskrift for **Fjerkræavl**, 1902, Nr. 539—40, 561. Hønsøgaarden 1902, Nr. 1, 23. Dansk biografisk Leksikon, XIX, 1905, S. LXVI I f.

Erik Abrahamsen.

Brieghel, Johan Fridrich, 1733—1802, Kirurg. F. 27. Febr. 1733 i Langenzenn i Bayern, d. 9. Dec. 1802 i Kbh., begr. sst. (Petri Kapel). Forældre: Kirurg Johann Gottlieb B. og Margaretha. Gift 9. April 1766 i Kbh. (Slotsk.) med Juliana Dorothea Riese, Kammerjomfru hos Dronning Sophie Magdalene, f. 5. Sept. 1736, d. 21. April 1793 i Kbh. (Petri), D. af Kammerlakaj hos Dronning Sophie Magdalene Johan Henrik R. (ca. 1704—67) og Johanne Elisabeth Muller (d. før 1767).

B. uddannedes til Kirurg paa sædvanlig Maade i Tyskland, rejste meget omkring, kom 1754 til Gluckstadt, 1755 til Hamburg, 1756 til Slesvig og Flensborg og derfra til Kbh., hvor han kom i Tjeneste hos **Amtskirurg** Reiser. 1758 kom han i Tjeneste hos Hofkirurg **Wohlert**, n. A. blev han Rejsekirurg ved Hoffet. 1762 var han udenlands og blev ved Hjemkomsten anden Kammer-tjener hos Kronprinsen og 1766 Livkirurg og første Kammertjener hos den nye Konge. 1768 fulgte han Kongen paa hans store Udenlandsrejse. — I Natten til 17. Jan. 1772 førte han de sammensvorne til Kongen. 1775 blev han Justitsraad. — Sammen med de andre Livkirurger støttede B. Kirurgernes Forslag om Oprettelsen af Kirurgisk Akademi, og han sad i Bestyrelsen deraf til sin Død uden dog at spille nogen større Rolle.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, 1873. G. Norrie: Kirurgisk Akademis Historie. I—III, 1896—1923.

Gordon Norrie.

Briennus, ca. 1170, Cisterciensermunk. D. i Sorø.

B. var Engländer, **cn** af de mange fremmede Munke, der kom ind i Landet og levede i vore Cistercienserklostre i Grundlæggelsesperioden i 12. Aarh. Abbed Henrik i Vitskøl gjorde ham til Abbed i Veng Nord for Himmelbjergsøerne, da dette Kloster, som oprindeligt var et Benediktinerkloster, blev befolket med Cisterciensere. Den nye Abbed drog med Breve fra Kong Valdemar I., hvis Forgængere havde grundlagt Veng, og fra fire af Rigets Bisper til Rom for at opnaa Alexander III.s Stadfæstelse af Klostrets Overdragelse til den unge energiske Orden. Efter Hjemkomsten styrede B. sit **Kloster et** Par Aar, men **laa** stadig i Tvist med en Frænke af Kongen, Enke efter en af Klostrets første Velgørere, og førte derfor Munkene fra Veng til **Kalvø** i Skanderborg Sø. For at faa Pavens Samtykke til denne Forandring rejste han paa ny sydpaa; han havde dog vistnok andre Hverv at røgte med det samme. Sandsynligvis efter Tilskyndelse af Kong Valdemar og for at forberede en Udsoning mellem Kongen og den landflygtige Ærkebiskop **lagde** B. Vejen om ad Clairvaux, hvor **Eskil** opholdt sig, og i Rom var han til Stede, just da der blev truffet Afgørelser i vigtige Sager, som Udsendinge fra Kong Valdemar havde forelagt Paven. — Tredie Gang drog B. til Rom, da Munkene paa Grund af vanskelige Naturforhold **maatte** flytte fra Kalvø til Øm mellem Gudensø og Mossø (1172); paa dette Tidspunkt var han dog ikke mere Abbed, men overført til et andet Kloster. Han **døde** som Munk i Sorø. I Øm Klosters Krønike skildres B. som en klog Mand, der forstod at føje sine Ord, afholdt af Stormændene og anset i Rom.

M. Cl. Gertz: *Scriptores minores*, II, 1918—22, S. 162 ff. Hans Olrik: **Konge** og Præstestand, II, 1895, S. 71 ff. *Ellen Jørgensen (Hans Olrik).*

Brinck (Brink), **Iver**, 1665—1728, Præst, Salmedigter. F. 19. Nov. 1665 i Valderhaug, Sundmørs Provsti, d. 25. Juni 1728 i Kbh., begr. i **Nic. K.** Forældre: Inspektør i Nordlandene og Finmarken, senere Boghandler og Lærer Didrik B. (1631—86) og Helena (Lene) Hansdatter (d. tidligst 1692). Gift 1° 20. Juli 1692 i London med Ambrosia Michelsen, formentlig døbt 18. Nov. 1670 i Kristiania, d. 1. Aug. 1709 i Kbh. (Holmens), D. af Borger i Kristiania Henrik M. (d. 1687) og Cathrine Torchlus (d. tidligst 1702). 2° 3. Sept. 1710 i Kbh. (Holmens) med Sophie Seidelin, f. ca. 1692, d. 13. Aug. 1741 (gift 2° 1735 med Biskop Christian **Ramus**, s. d.), D. af senere Generalpostdirektør, Konferensraad Hans S. (s. d.) og 1. Hustru.

I. B. gik først i Skole i Uddeval og Kristiania, derpaa i Stockholm, hvorfra han blev Student **1681**. En Tid **studerede** han i Uppsala, men lod sig **1682** indskrive ved **Universitetet** i Kbh. **1683** drog han som Huslærer til Norge, hvorfra han vendte tilbage til Kbh. **1686**. S. A. tog han teologisk Attestats og blev Alumnus paa Walkendorfs Kollegium samt Dekan paa Kommunitetet. Desuden virkede han som Huslærer i fornemme Familier, bl. a. for Ulrik Christian Gyldenløve. **1689** var han i alvorlig Livsfare ved Operahusets Brand paa Amalienborg og mistede ved denne Lejlighed sin Trolovede Anna Catharina Aisteen. S. A. blev han Feltpræst for de Hjælpetropper, der sendtes til England og Irland, og bidrog som saadan i høj Grad til at holde god Mandstugt blandt disse. **1691** blev han kaldet til Præst for den dansk-norske Menighed i London. I denne Stilling indlagde han sig stor Fortjeneste ved at skaffe Menigheden en Kirkebygning, hvortil Grundstenen blev nedlagt **1694**. For at indsamle de fornødne Midler hertil **maatte** I. B. foretage mange Rejser, og en endnu bevaret Brevbog indeholder talrige Vidnesbyrd om det betydelige Arbejde, han satte ind paa denne Sags Fremme. **1696** blev Kirken indviet. Medens I. B. var Præst i London, udgav Robert Molesworth sin liden smigrende Beskrivelse af Tilstanden i Danmark i Aaret **1692**. I. B. fik da **1694** en anset engelsk Jurist Dr. William King til at udgive et Modskrift, »Animadversions on a Pretended Account of Denmark«, og selv forsynede han ham med de fornødne faktiske Oplysninger hertil. Dette bidrog yderligere til at bringe I. B. i Yndest hos den danske Regering, og da han **1702** var rejst til Kbh. for at indkræve resterende Kollekter til Kirken i London, blev han uden Ansøgning kaldet til Provst og Sognepræst ved Holmens Kirke. **1708** fulgte han som Rejsepræst og Konfessionarius Frederik IV. paa hans italienske Rejse, og **1711** blev han Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kbh. — I. B.s Forfattervirksomhed er ikke meget omfattende. **1695** udgav han en versificeret Omskrivning af Højsangen »Bruudgommens og Brudens Jesu Christi og hans Kirkis aandelige Kiærligheds Sange«, og **1705** udkom (anonymt) hans mest kendte Skrift, en Samling Salmer »En Christens **Tancke-Tøyle**«, som det **18**. Aarh. igennem hørte til de mest yndede **Andagtsbøger** og kom i Oplag paa Oplag. Herfra stammer den bekendte Nadversalme »Op sødeste Sang« (Salmebog for Kirke og Hjem, Nr. 386). Som Digter udmærker I. B. sig ikke ved formel Elegance, men hans Salmer besidder ofte en ejendommelig Djærvhed og original Kraft i Udtrykket, som især **maatte** tiltale de bredere Lag. Indholdsmæssigt set viser I. B. sig tydeligt nok som

paavirket af »den engelske Retning«. Han optræder som Talsmand for en »praktisk« Kristendom, og han lægger megen Vægt paa alvorlig Vækkelse af den enkelte. Blandt hans Skrifter **maa** ogsaa nævnes en pragtfuldt udstyret Ligprædiken over Fru Berthe Scheel, **1720**, den første og den største Bog, der er udgaaet fra det Phønixbergskc Trykkeri. Den smukke og rene Prosa, hvori I. B. her udtrykker sig, vidner om hans ogsaa fra anden Side velkendte **Interesse** for det danske Sprog. Han har saaledes i et Digt til Fr. Rostgaard udtalt sin Harme over Modersmaalets Til-sidesættelse, og han virkede som Medarbejder ved dennes danske Ordbog. — Stik i **Crayonmanér** og af A. Reinhardt **1726** efter Maleri af P. Wichmann.

Programma funebre af 5. Juli **1728**. P. W. Becker i Hist. Archiv, **1872**, I, S. **234—42**. Kirkehist. Saml., 5. Rk., II, **1903—05**, S. **370 f.**, 762 f.; VI, **1911—13**, S. **209—40**. E. F. Wolff: Saml. til Historien af den **danske** og norske evangclisk-lutherske Kirke i London, **1802**, S. **6 ff.** Chr. H. Brasch: Om Robert **Molesworth's** Skrift »An account of Denmark as it **was** in the year **1692**«, **1879**, S. 72 ff. Louis Bobé: Operahusets Brand paa Amalienborg den 19de April **1689**, **1889**, S. 44, 55 f. Chr. Bruun: Frederik Rostgaards Liv og Levnet, I, **1870**, S. **119 f.**, **122**. Louis Bobé: Bremerholms Kirke og Holmens Menighed, **1920**, S. **154 f.**, 220. Norsk **slektshist. tidsskr.**, II, **1930**, S. **141 f.**

Bjørn Kornerup.

Brinck, Søren (Severin) Detlev, **1668—1743**, Officer. F. **14**. Jan. **1668** i Slagelse, d. **11**. Jan. **1743**, begr. i Fredericia (Trinitatis K.). Forældre: Fhv. Officer Andreas B. (d. **1682**) og Gertrud (d. **1682**). Gift 5. Juni **1726** i Fredericia med Anna Marie Fessier, f. 1. Aug. **1694** i Fredericia, begr. 1. Juni **1782** sst. (gift 1° **1719** med Raadmand Henrich Richter i Fredericia, d. **1725**, gift 1° **1685** med Elline Lautrup, d. **1719**), D. af Handelsmand Jens Nielsen F. og Karen **Henningsdatter** Bang (gift 1° med Christen Jensen i Holstebro).

S. B. tjente sig op fra menig Rytter, blev **1684** Korporal, **1691** Vagtmester. Han var med de danske Hjelpetropper i Flandern, senere i Brabant, hvor han som en tapper Soldat deltog i alle de større Slag og saaredes bl. a. ved Malplaquet. Med en lille Trop reddede han i **et** Slag ved en rask Attak Prins Frederik af Hessen-Kassel (senere Konge af Sverige), der siden bevarede ham i venlig Erin-dring. S. B. mistede ved Attakken næsten hele sin Trop og saaredes selv saa haardt, at han senere var delvis Krøbling og altid førte sine Krykker med sig paa Hesten. **1703** var han blevet Kornet, **1706** Løjtnant, **1709** Kaptajnløjtnant og **1710** — efter at være kommet tilbage til Danmark — Ritmester, og han deltog i Slaget

ved Gadebusch. 1718 blev han **Sekondmajor**, 1726 Premiermajor, 1728 kar. Oberstløjtnant og 1732 virkelig Oberstløjtnant. 1734 fik han Afsked med Obersts Karakter, idet han efter Ansøgning fik Kongens Tilladelse til at sælge sin Stilling. Da han tre Aar efter ansøgte om Nyansættelse, blev dette **afslaact**, da Kongen ikke vilde genantage nogen, der havde solgt sin Stilling.

O. Malling: Store og gode Handlinger, 1777, S. 34 ff. Personalh. **Tidsskr.**, . Rk., IV, .889.

Rockstroh (G. L. Grove).

v. **Brincken**, Carl **Wilhelm** Emil, 1845—1928, nordslesvigsk Præst. F. 28. Marts 1845 i Haderslev, d. 9. April 1928 i Ribe, begr. i Spandet. Forældre: Isenkræmmer Melchior Christoph v. B. (1802—76) og Agnes Theodora Maria Frederikke Carstens (1814—93). Gift 15. Juni 1877 i St. Nicolai paa Før med Christine Benedicte Mikkelsen, f. 12. Nov. 1846 i Ballum, d. 29. Dec. 1916 i Ribe, D. af Skibsfører Hans Michael Christensen M. (1818—76) og Ane Christine Benedicte Gram (1820—1906).

Opvokset i et udpræget tysk Hjem deltog v. B. som Skoleelev i den danske Latinskole 1864 ved de tyske Troppers Ankomst til Haderslev i tyske Demonstrationer. Lærernes Behandling af ham i de følgende Uger gav Anledning til, at Civilregeringen lukkede **Skolen**. v. B. blev Student 1866 og studerede derpaa Teologi i Erlangen, Berlin og Kiel, tog Eksamen sidstnævnte Sted 1872. Efter nogle Aars Virksomhed som Lærer ved Privatskoler blev han 1875 Præst og Lærer paa en af de frisiske Øer, Hallinger Grode, og kom derfra 1882 til Valsbøl, hvor han af Hensyn til nogle Familier, der ikke forstod Tysk, **udførte** enkelte gudstjenstlige Handlinger paa Dansk; han fik heri Støtte af Generalsuperintendent Godt. Han tog i disse Aar sit Standpunkt paa dansk Side i den nationale Kamp — man antog almindeligt, at det var hans udpræget dansksindede Hustru, der bl. a. 1869 havde været med i de nordslesvigske Kvinders Deputation til den danske **Kronprins'** Bryllup, der havde draget ham over; selv hævdede han, at det var hans Retfærdighedsfølelse, der bestemte hans Holdning. 1887 blev han Præst i Spandet, og nu lod han uden Forbehold sine danske Sympatier komme for Dagen paa Provsti- og **Fællessynoder**, ved Valg, Afholdelse af Møder o. 1. Hans Færd blev her fra første Færd overvaaget, sidst i 80'erne blev han afsat som lokal Skoleinspektør, og flere Disciplinærundersøgelser mod ham fandt Sted. Inden Resultatet af en saadan Sag, rejst paa Grundlag af »politiske Bagateller«, forelaa, søgte og fik han sin **Afsked** fra 1. Jan. 1905. Sine sidste Aar levede han i Ribe.

Sprogforeningens Almanak, 1923, S. 106 f.; 1929, S. 77 ff. **Grænsevagten**, VIII, 1926, S. 143 f., 207 ff.; X, 1928, S. 158 f. Sønderjylland, 1904, Nr. 7—8. Pastor Schmidt (Vodder) i Schleswig-Holsteinisches **Kirchenblatt** 16. Okt. 1904.

Hans Lund.

Brinck-Seidelin, Ludvig Christian, 1787—1865, Departementschef, landøkonomisk Forfatter. F. 20. Dec. 1787 paa Eriksholm i Aagerup Sogn, d. 14. Juli 1865 i Kbh. (Frbg.), begr. paa Frbg. Forældre: Landsdommer, Stamhusbesidder, **Konferensraad** Hans de B.-S. (1750—1831, gift 2° 1801 med Henriette Cathrine Lederer, 1773—1842) og Mariane Magdalene Eichel Bartholin (1752—1800). Gift 30. Dec. 1815 paa Frbg. med Maria Elisabeth Krag, f. 29. Maj 1790 i Kbh. (Garn.), d. 19. April 1874 paa Frbg., D. af Tjener hos Grev Schimmelmänn Johan K. (d. 1802) og Anne Kirstine Hansdatter (d. tidligst 1808).

B.-S. blev Student 1806 (privat dimitteret) og 1812 juridisk Kandidat, hvorefter han 1813 blev Auskultant i Rentekammeret og 1815 Amtsforvalter i Hjørring. Her virkede han til 1845, da han udnævntes til **Generaldecisor** og Chef for Rentekammerets danske Regnskabsvæsen; 1860 blev han Chef for Revisionsdepartementet, fra hvilken Stilling han afgang 1862. Som Embedsmand var B.-S. meget samvittighedsfuld, derhos retfærdig og human mod sine undergivne og velvillig og hjælpsom mod Befolkningen i de Aar, han virkede som Amtsforvalter i Hjørring Amt, hvor han 1837 fik oprettet nogle Folkebogsamlinger, og han vandt i høj Grad Befolkningens Tillid og Yndest; som Generaldecisor hædredes han med et kgl. Reskript, der i smigrende Ord bevidnede ham den allerhøjeste Tilfredshed med den Orden, som han havde tilvejebragt paa **Revisionsvæsenets** Omraade. Han var en af »de oplyste Mænd«, der 1832 blev udnævnt til at forberede den paatænkte Stænderforfatning, og 1834 valgtes han som Stænderdeputeret for Aalborg By. Han tilhørte de Nationalliberale og tog megen Del i Stænderforsamlingens Forhandlinger, hvor han bl. a. 1838 talte varmt for at give Jøderne Valgbarhed, og 1840 fremlagde han den **aalborgske** Petition om en fri Forfatnings Indførelse og affattede Forsamlingens mandige og værdige Adresse til Kongen. I den bekendte »Stændervise« fra 1838 hedder det om B.-S.: »der gaar om ham saa stort et Ry, og det er dog for ringe«. 1848 valgtes han i Hjørring Amts 5. Valgkreds (Vrejlev) til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og deltog virksomt i dens Forhandlinger, men søgte ikke senere Valg til Rigsdagen. Han sad i Bestyrelsen for Selskabet til Trykkefrihedens rette Brug og var

en Tid dens Formand; endvidere sad han i Haveselskabets og Kunstforeningens Bestyrelser, og han havde en stor **Kobberstik**-samling. **1838—46** ejede han Aggersborggaard i O. Han Herred, og **1861** arvede han det **B.-S.'ske** Fideikommis. Hans dybtgaaende Interesser for Landboforhold og Landbrugshistorie gav sig allerede **1816** Udslag i en Afhandling: »Var det gavnligt, om Forpagtningstiden af Bondejord var overladt til Contrahenternes Tykke? og: om Bøndergaardenes Størrelse var uindskrænket?»; **1828** udkom hans Beskrivelse af Hjørring Amt, der prisbelønnedes af Landhusholdningsselskabet, og som endnu i vore Dage **skattes** højt, **1835** var han Medlem af den kgl. Kommission til Undersøgelse af Ejendomsretten til Store Vildmose og affattede dens Betænkning, **1840** skrev han »**Populair** Fremstilling af det danske Skatte og **Afgifts** væsen«, der blev udgivet af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug, og endvidere har han i Dag- og Ugeblade offentliggjort en Række Afhandlinger, særlig **angaaende** Landboforhold. — Kammerjunker **1814**. Etatsraad **1835**. **Konferensraad** **1851**. — R. **1840**. DM. **1847**. K. **1856**. S.K. **1862**. — Litografier af E. Bærentzen efter Tegning af L. A. Smith paa Billedet af Viborg Stænderforsamlings Mænd **1844** samt af I. W. Tegner **1859** efter Fotografi. Tegning af J. V. Gertner **1855** (Fr.borg).

III. Tid. 6. Aug. **1865**. Dagbladet **17. Juli 1865**. F. E. Seidelin: **Stamt.** over Familien Seidelin, **1877**, S. **13**. Ths. Larsen: En Gennembrudstid, II, **1921—22**.

C. Klitgaard (H. Hertel).

Brink Lassen, Jens, **1858—1919**, Landbrugsskoleforstander. F. **10. Sept. 1858** i Nyrup, Sønderholm Sogn, d. **15. Dec. 1919** i Taastrup, begr. i Tune. Forældre: Gaardejer Jens Lassen (**1822—1912**) og Birgitte Cecilie Jensen Brink (**1832—99**). Gift **28. Okt. 1893** i Odense med Karen Nielsine Larsen, f. **6. April 1861** i Lille Viby ved Kerteminde, D. af Gaardejer Jacob L. (**1830—77**) og Ane Kathrine Steffensen (**1834—1913**).

B. L. gennemgik Kursus paa Sønderholm Højskole og Tune Landboskole, tog **1881** Landbrugseksamen, var **1881—88** Lærer ved Faurbogaard Landboskole, **1888—98** Konsulent i Husdyrbrug for **Gl. Roskilde** Amts og Ramsø-Tune Herreders Landboforeninger; han skaffede sig hurtig Tillid og Anseelse, saa han **1896** blev Forstander for Tune Landboskole efter A. Svendsen (s. d.). B. L. forstod at bevare den ansete Skoles Traditioner; han var en typisk Repræsentant for de Landbrugslærere, der forener grundig faglig Indsigt med Forstaaelse af den aandelige Vækkelses Betydning for **Landboudommen**; hans Undervisning var praktisk an-

lagt, metodisk, klar og saglig, samtidig livfuld og opildnende, saa han i høj Grad paavirkede Elever og Tilhørere. Som Følge heraf var han søgt og **skattet** som Foredragsholder i Landbokredse; han fik desuden en Række Tillidshverv, bl. a. Formand for Ramsø-Tune Herreders Landboforening, De sjællandske Landboforeningers Kvægudvalg og Kvægopdrætterforening og Foreningen af danske Landbrugslærere. **1912—16** var han Næstformand for De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift og Medlem af De samvirkende danske Landboforeningers Bestyrelse. Fra Oprettelsen af Foreningen af danske Landbrugskandidater **1896** var han Medlem af Bestyrelsen, **1918—19** Formand og siden Æresmedlem. Paa Grund af sit vaklende Helbred trak han sig **1917** tilbage som Forstander for Tune Landboskole, hvor han efterfulgtes af N. Bredkjær. Han udgav en Lærebog i Jordbundslære (**1886**) og var Medredaktør af »Vort Landbrug« **1906—12**. I dette Blad og forskellige andre Steder skrev han talrige Artikler navnlig vedrørende Husdyrbrug. B. L. forenede i sjælden Grad Opdragerevne med praktisk Sans; der var Harmoni i Skolens Landbrug, Eleverne satte megen Pris paa deres Lærer og Forstander, der som Leder af den store Skole havde udmærket Støtte i Hustruen. — R. **1913**. — Posthum Tegning af Troels Trier **1921** paa Tune Landboskole.

Ugeskrift for Landmænd, **1919**, S. 703 f. Vort Landbrug, **1919**, S. 553 f. Tune Elevers Aarsskrift, **1919**.

Anton Christensen.

Brinkmann, Martin Cecilius August, f. **1878**, Zoolog. F. **1**. Nov. **1878** i Kbh. (Trin.). Forældre: Grosserer Clement August B. (**1849—1930**) og Caroline Mathilde Krogh (**1856—1933**). Gift 25. Marts **1911** paa Frbg. (b. v.) med Theresia Stillmann, f. 7. April **1887** i Kbh. (Matth.), D. af Arkitekt Johan S. (**1856—1917**) og Maria Theresa Albertine Greiner (**1863—1901**).

B. blev Student **1898** fra Efterslægtsselskabets Skole, studerede derefter Zoologi og fik **1900** en etaarig Ansættelse paa den zoologiske Station i Napoli som Privatassistent hos dennes Grundlægger og Leder, Professor A. Dohrn. Han tilegnede sig her et indgaende Kendskab til de moderne zoologiske Undersøgelsesmetoder, navnlig den mikroskopiske **Teknik**, og benyttede samtidig Lejligheden til at indsamle et rigt Materiale til den allerede **1903** udgivne Undersøgelse over Uterinslimhinden hos nogle vivipare Hajer og Rokker; dette Værk fulgtes **1906** af et Arbejde over Danmarks rhabdocoele og acoele **Turbellarier**, for hvilket han **1905** havde modtaget Universitetets **Guldmedaille**. **1905—11** var han derefter ansat som Prosektor ved den normale Anatomi paa Landbohøjskolen, og

1911 disputerede han — med speciel Tilladelse — for den filosofiske Doktorgrad med et stort, vel tilrettelagt og med tolv Tavler illustreret Arbejde, »Drøvtyggernes Hudkirtelorganer«. S. A. udnævntes han til Bestyrer af Bergens Museums zoologiske Afdeling, blev fremdeles fra 1914 som Professor Indehaver af den Sundt'ske Lærestol sst. og fra 1920 Direktør for Bergens Museums biologiske Station; i disse Stillinger har han virket med betydelig Energi og har navnlig indlagt sig stor Fortjeneste ved Planlæggelsen og Indrettelsen af den 1922 fuldendte nye biologiske Station paa Øen Herdia ved Bergen. Af hans senere videnskabelige Produktion, der spænder over højst forskelligartede, saavel anatomiske som biologiske Omraader og for største Delen er trykt i »Bergens Museums Årbok«, skal her særlig nævnes den store »Monographic der pelagischen Nemertinen« (1917), en Række Studier over Hunde- og Hesteracer, et Par Afhandlinger om Rypens Parasitter samt en eksperimentel Undersøgelse over Eremitkrebs. Ogsaa forskellige Undersøgelser af Dyreknogler o. 1. i arkæologiske Fund har han udført. — Medlem af Videnskabsakademiet i Oslo 1914, af det danske Videnskabernes Selskab 1928. — Maleri af Agnes Brinkmann.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1911.

R. H. Stamm.

Brinkopff, Henrik Vilhelm, 1823—1900, Dekorationstegner og Arkitekt. F. 30. Juni 1823 i Kbh. (Fødsst.), d. 15. Maj 1900 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Instrumentmager, Orgelbygger Heinrich Brinckhoff (ca. 1780—1832) og Johanne Marie Høygaard (ca. 1787—1827). Gift 1° 23. Okt. 1847 paa Frbg. med Frederikke Marie Christine Meyer, f. 14. Maj 1828 i Kbh. (Trin.), d. 21. Okt. 1864 sst. (Garn.), D. af Snedkermester, Billedskærer og Papmachéfabrikant Johan Christopher M. (ca. 1800—82) og Ane Marie Appelberg (ca. 1804-65). 2° 7. Juli 1866 paa Frbg. med Juliane Frederikke Esslinger, f. 5. Okt. 1826 i Kbh. (Petri), d. 23. Juni 1914 i Birkerød, D. af Sæbefabrikant Jacob Frederik E. (ca. 1782—1841) og Mariane Wandsvig (ca. 1795—1871).

B. kom 1839 i Billedskærerlære, og efter at have nydt Undervisning paa Kunstakademiet nedsatte han sig 1847 som Billedskærer og Forgylde i Kbh. 1869—72 var han Medindehaver af Billedskærer- og Forgyldefirmaet B. & Senhen. Efterhaanden gik han imidlertid over til udelukkende at blive Dekorationstegner i Møbel- og Bygningsfaget. Hans Dekorationsudkast og Forbilleder til Møbler blev i udstrakt Grad benyttet af Samtidens Haandværkere. Blandt hans større Dekorationsopgaver kan nævnes den

indvendige Udstyrelse af det russiske Kejserskib »Standard«. I Begyndelsen af 80'erne, da den **københavnske** Byggevirksomhed fik et saa stærkt Opsving, førtes han en Tid lang ind paa Arkitekturens Omraade. Han byggede saaledes **1880—81** Etablissementet National ved Vesterbros Passage, indrettede **1884** efter Christiansborg Slots Brand Fredericiagades Kaserne (det gamle Landkadetakademi) til Bolig for Rigsdagen og opførte **1885—86** Cirkusbygningen i Kbh. B. nærede stor Interesse for den danske Kunstindustri og deltog i Ordningen af en Række Udstillinger (i Kbh. **1872**, i Wien **1873**, i Aarhus **1876**, i Malmø **1881** og den danske Industriafdeling af den nordiske Udstilling i Kbh. **1888**). Fra **1880** ledede han Opstillingen ved Forevisningerne i Industriforeningen, i hvis Repræsentantskab han havde Sæde fra **1876**. — Træsnit **1872** af W. **Obermann** og **1888**.

Arkitekten, VI, **1899—1900**, S. 252. Medd. fra Akad. Architectforen., II, **1899—1900**, S. 198.

Merete Bodelsen (C. Nyrop).

Brion, Leon Urbino, **1813—63**, Læge. F. 25. Nov. **1813** i Kbh. (Ty. Ref.), d. 14. Maj **1863** sst. (Frue), begr. sst. (Holmens). Forældre: Løjtnant, Glarmester Christian B. (ca. **1777—1859**) og **Edele** Karen Hellesen (ca. **1788—1849**). Gift 26. Aug. **1848** i Kbh. (Frue) med Christiane Catharine Dorothea **Rames**, f. II. Okt. **1813** i Kbh. (Petri), d. 8. April **1864** sst. (Holmens), D. af Blikkenslagermester, Major Joseph Ferdinand R. (**1777—1849**) og Elisabeth Margareta Peper (**1773—senest 1840**).

B., hvis Slægt stammede fra Schweiz, blev Student **1831**, privat dimitteret, tog Lægeeksamen **1838**, var Kandidat paa Frederiks Hospital i to Aar, derefter Prosektor ved medicinsk Fakultet **1843**, Redaktør af »Ugeskrift for Læger« **1844—48**, Reservelæge ved Frederiks Hospital **1848—51**, Overlæge ved Brandkorpset i Kbh. fra **1853**. — Som Redaktør af »Ugeskrift for Læger« kom han til at spille en Rolle ved sine udmærkede journalistiske Evner og sin skarpe Kritik, som ikke mindst kom frem i hans eneste større Arbejde: »Ophthalmologerne og de specifikke **Ophthalmier**« (**1851**), der vakte betydelig og berettiget Opsigt.

G. Norrie: **Den** danske oftalmologis historie, **1925**.

Gordon Norrie.

Brix, Christian Carl, **1820—1908**, Skolemand og Politiker. F. 14. Marts **1820** i Gerlev, Randers Amt, d. 26. Okt. **1908** i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Sognepræst, sidst i Aarhus, Konsistorialraad Jens Christensen B. (**1780—1849**) og Caroline Margrethe Sophie Holm (**1796—1873**). Gift 1° 12. Maj **1852** paa

Frbg. med Nathalia Malvine Elfride Willemoes, f. 10. Jan. 1821 i Aarhus, d. 19. Maj 1860 i Kbh. (Frbg.), D. af Stiftsfysikus, senere Etatsraad Frederik Vilhelm W. (1778—1860) og Mariane Elise Hillerup (1791—1861). 2° 5. Aug. 1862 i Kristiania med Caroline Augusta Leontine Thaulow, f. 28. Okt. 1841 i Kristiania, d. 18. Juni 1907 i Kbh., D. af Lektor, senere Professor Moritz Christian Julius T. (1812—50) og Margareta Elisabeth Juel (1822—50).

B. blev Student 1836 fra Aarhus og cand. theol. 1842. Han underviste efter sin Embedseksamen i forskellige Skoler, navnlig i Borgerdydskolen paa Christianshavn, og beskæftigede sig i øvrigt med historiske Studier, hvilke førte ham til Studierejser til Stockholm og Uppsala (1845) og til England (1851). I Uppsala holdt han under megen Tilslutning Forelæsninger over dansk Litteratur og knyttede personlige Forbindelser, der vedligeholdtes gennem Aarene. I det københavnske Studenterforeningsliv tog han en ledende Del og var navnlig stærkt optaget af de skandinaviske Bestræbelser. Okt. 1851 blev han Bestyrer for **Efterslægtsselskabets** Realskole og forblev i denne Stilling til 1892. Under B.s Ledelse voksede den gamle Skole i Betydning og Anseelse og udvidede sin Virksomhed til ogsaa at omfatte Forberedelse til Artium. I en Aarrække var B. Medlem af og senere Formand for Eksamenkommissionen for Folkeskolens Lærere og Lærerinder. Det faldt naturligt, at den smukke og repræsentative Mand med de livlige politiske Interesser, den let flydende Veltalenhed og det udpræget nationalliberale Sindelag snart blev draget ind i det offentlige Liv. 1858—92 var han Medlem af **Kbh.s** Borgerrepræsentation, hvor han navnlig tog sig af Skole- og Forsørgelsesforhold, 1863—66 var han Medlem af Rigsdagens Landsting for Kbh., 1864—66 af Rigsraadets og 1866—87 af Rigsdagens Folketing, i begge Perioder valgt i **Kbh.s** 2. Valgkreds. I Begyndelsen af sin parlamentariske Virksomhed tog han mere fremtrædende Del i den almindelige politiske Forhandling, saaledes da han i Juni 1864 var Ordfører for en Forespørgsel i Rigsraadets Folketing angaaende det Standpunkt, hvorpaa Londonkonferencens Forhandlinger da befandt sig, og senere under Forfatningsdebatten, men efter 1866 var det væsentlig rent saglige Spørgsmaal, navnlig Skolesager, han beskæftigede sig med, og alt som Aarene gik, deltog han sjældnere og sjældnere i Folketingets Forhandlinger. Mens han paa Rigsdagen altid stod i anden Række, var hans Indflydelse mere mærkbar i den nationalliberale Ledelse af Hovedstadens offentlige Liv. I Komiteer, ved Valgforberedelser, Indsamlinger etc, var han altid en af de toneangivende. — Tit. Professor 1869. Etatsraad 1886.

— Malerier af J. Roed **1876** i Familieeje, af G. Achen 1893 i Efterslægtens Skole (Kopi hos Familien, Skitsen paa Fr.borg). Portrætteret paa Gruppebillede af Erik Henningsen, Frikvarter, **1886** (Efterslægtens Skole). Litografi af Gaudenzi **1866**. Træsnit **1870** og **1886**.

V. Topsøe: Politiske Portræstudier, **1878**. H. Wulff: Den danske Rigsdag, **1882**. Ill. Tid. 22. Jan. **1893** og 8. Nov. **1908**. F. Bokkenheuser: Det var i Aaret —, **1909**. Samme: C. C. Brix. Et Mindeskift, **1920**. Knud Bokkenheuser: Da man var ung —, **1926**. Frantz Dahl i *Efterretninger* om Efterslægtsselskabets Gymnasium for **Skoleaaret 1919—20, 1920**, S. 7—12.

N. Neergaard (C. St. A. Bille).

Brix, Hans Nicolaus, f. **1870**, Litteraturforsker, Kritiker. F. 24. Okt. **1870** i Vejle. Forældre: Løjtnant, Lærer, senere Kaptajn og Realskolebestyrer i Varde Nicolaus B. (**1835—1912**, gift 2° **1895** med Caroline Mathilde Laub, f. **1855**) og Anna Marie Ohrt (**1838—93**). Gift 5. Sept. 1902 med Johanne Scholl, f. 6. Juli **1882** i Kbh. (Holmens), D. af cand. **pharm.**, senere Apoteker i Struer Herlov **Dalhoff S.** (**1848—1914**) og Malfridur Øgmundsen (**1850—1920**).

B. blev Student **1887** fra Ribe, cand. mag. (Dansk, Latin, Fransk) **1894**. Efter nogen privat Skolevirksomhed blev han **1898** Lærer ved Struer Realskole, og s. A. fremkom (Dania, V, **1898**) hans væsentlig i Studenteraarene udarbejdede »Om Stavelserimet i Dansk«, som vidner om hans Forkærlighed for Baggesen. **1903** flyttede B. til Odense som Lærer ved Giersings Realskole, og her førte Forberedelserne til H. C. Andersens **100-Aars** Fest (2. April **1905**) ham ind baade i en Indsamlingsvirksomhed for Andersen-Museet og i Studiet af Andersens Digtning. Det lille Hastværksarbejde »H. C. Andersens Digtning« (i »H. C. A., fra hans Fødeby«, **1905**) viser mange af de Træk, som har gjort B. til en ypperlig Tolker af dansk Digtning, og er endnu af Værdi ved Siden af Doktordisputatsen »H. C. A. og hans Eventyr« (**1907**). **1906** var B. blevet Adjunkt i Aalborg, og her skrev han sine Eksegesser over danske Digte, »Fagre Ord« (**1908**), »Gudernes Tungemaal« (**1911**), »Tonen fra Himlen« (**1912**) og »Vers fra gamle Dage« (**1918**), og de to Digterbøger »Johannes Ewald« (**1913**) og »Blicher-Studier« (**1916**). Samtidig var han litterær Medarbejder ved københavnske Dagblade (siden **1915** ved »Dagens Nyheder«) og **1916—18** ved »Bogvennen«. **1919** blev B. Docent (**1924** Professor) i dansk Litteratur ved **Kbh.s** Universitet; **1924—31** var han tillige litterær Konsulent for Det **kgl.** Teater. Foruden kommenterede Udgaver af dansk Litteratur (Holberg, Ewald, Aarestrup, H. C. Andersen)

har han udgivet Essayssamlingen »Danmarks Digtere« (1925—26), »Indledning og Bemærkninger til Palladius' Visitatsbog« (1927) og »Analyser og Problemer. Undersøgelser i den ældre danske Litteratur«, I (1933). B. har en usædvanlig Evne til at gribe og fastholde det betegnende Træk og et fint Øre for det lødige i et Digterværk, men er mindre i Stand til at frembringe et Helhedsbillede; bedst lykkes det, hvor det gælder Digtning af mindre Omfang, som et lyrisk Digt eller et Eventyr. Ofte virker hans **smaa** Afhandlinger som Improvisation, hvad de **maaske** ogsaa er. De samme Egenskaber præger hans Virksomhed som Dagbladsanmelder, hvor han baade kan ramme haardt, naar det gælder det halvgjorte, og tage mildt, naar han trods alt hører den ægte Poesis Tone, men ganske vist ogsaa kan ramme ved Siden af.

Et kært Studium fra tidligere Dage, Runestudiet, kom B. atter ind paa med Afhandlingen om »Gorm Konge« (1927), en maaske genial Improvisation, som blev efterfulgt af en Række Undersøgelser om Runemagi, fulde af interessante Indfald, men som Helhed ikke overbevisende. De strækker sig fra »Runernes Magt« (1927) over de to Bind »Studier i nordisk Runemagi« (1928—29, sidste Del i Aarb. f. nord. Oldk. og Hist., 3. Rk., XIX, S. 1—188) foreløbig til »Systematiske Beregninger i de danske Runeindskrifter« (1932). — R. 1928. DM. 1931. — Malerier af Johs. Glob 1932 og Axel Bredsdorff 1933. Tegninger af P. S. Krøyer 1907 og Ernestine Nyrop ca. 1928. Træsnit af Alex. Garff 1932.

Gads danske Mag., XXV, 1931, S. 83—94.

Marius Kristensen.

Brix, Harald Frederik Valdemar, 1841—81, Socialistfører, Bladudgiver. F. 25. Febr. 1841 i Kbh. (Fødsst.), d. 28. Maj 1881 sst., begr. i Aalborg. Forældre: Landmand (Guldsmed) Jacob Stephanus B. (1811—67) og Frederikke Jeanette Pio (1803—57). Ugift.

B.s Barndom blev præget af Hjemmets ulykkelige Forhold. Faderen var en ustadig Person, der ikke selv kunde ernære sin Familie. Moderen og Børnene havde derfor i Perioder Ophold hos bedrestillede Slægtninge. B.s Livsbane blev i højeste Grad bestemt af det nære Slægtskab og tidligt sluttede Venskab med Louis Pio (s. d.), hvis Fader var hans Morbroder, og hvis Moder var hans Faster. Efter en uregelmæssig Skolegang kom han i Handelslære i Kbh. og havde som ung Pladser som Boghandler-medhjælper og som Kontorist i Krigsministeriet. Jan. 1864 mødte han sammen med Fætteren paa Reserveofficers-Aspirantskolen, men dimitteredes tre Uger efter som uegnet til **Officerstjeneste**. I Juni meldte han sig som frivillig ved Hæren og deltog ved 18.

Regiment i Kampen paa **Als**. Efter Krigens Slutning var han igen Boghandlerkommis, udgav **1869** Annoncebladet »Dags-Avisen«, som imidlertid gik ind i Løbet af et Par Maaneder, og etablerede sig **1870** som Bog- og Musikhandler paa Amagertorv, men gik fallit Jan. n. A. — Da L. Pio i Sommeren **1871** indledte sin politiske Virksomhed ved Udsendelse af de anonyme »Socialistiske Blade«, optraadte B. som Forlægger for Nr. 2 af disse, og fra dette Tidspunkt fik B. den Rolle i det offentlige Liv at udgive og administrere den første Arbejderpresse og sammen med Poul Geleff (s. d.) at være Pios Vaabenbroder i Agitationen for Socialismen i Danmark. Juli **1871**—April **1872** udgav og redigerede han Ugebladet »Socialisten«, der fra 2. April **1872** udkom som Dagblad med Pio som Redaktør og B. som Forretningsfører; det udgaves af et **Interessentskab**, hvori Pio og B. havde Andele. Paa Pios Initiativ stiftedes i Okt. **1871** Den internationale Arbejderforening for Danmark, og heri valgtes B. til Sekretær. Mens Pio skrev de ledende Artikler i Bladet og Geleff foretog Agitationsrejser i Provinsen, varetog B. Foreningens indre Anliggender, Korrespondancen, herunder ogsaa den Side, der vendte mod de faglige Sektioner. Han sørgede ligeledes for, at der fra Bladet ydedes Foreningen økonomisk Støtte. Efter at Lederne paa et Møde 4. Maj **1872** havde talt for, trods Politidirektørens Forbud, at fastholde Indkaldelsen til et Arbejdermøde paa Nørre Fællede n. D., blev de alle tre arresterede og ved Kriminal- og Politiretsdom af 29. Marts og Højesteretsdom af 6. Aug. **1873** dømt »for Forbrydelser mod den offentlige Myndighed og Orden« til Forbedringshusarbejde, B. i tre Aar.

B. havde ingen selvstændig Opfattelse af Socialismen; han støttede sig her ganske til Fætteren. Det var ikke mindst B.s uovervejede Udtalelser i Forhørene om Internationales **Formaal**, der blev benyttet af Retten som Grundlag for Domfældelsen.

Ved **kg1.** Resolution fik de en Del af Straffen eftergivet og løslodes fra Vridsløse 8. April **1875**. B. havde været alvorlig syg i Fængslet og tog nu for at genvinde sit Helbred Ophold paa Landet; paa Grundlovsdagen fik han ligesom de to andre Førere overrakt en Hædersgave paa **1000** Kr. — I Eftersommeren **1875** traadte han paa ny til som Administrator af Bladet, som fra **10. Maj 1874** var overtaget af københavnske Fagforeninger og døbt om til »Social-Demokraten«. Adskilligt tyder paa, at Samarbejdet mellem Pio og B. ikke forløb uden Gnidninger. Da det i Begyndelsen af **1876** blev besluttet at udgive et illustreret Vittighedsblad »for til Hovedvaabnet »Social-Demokraten« at føje et andet, lettere,

der kunde repræsentere Svøben ved Siden af Sværdet«, blev **dette** Blad, »Ravnen«, B.s private Foretagende. Dets første Nummer udkom 2. April **1876**, og i Løbet af **kort** Tid havde dets ikke særlig smagfulde Vid og Saxo Wiegells Tegninger i den Grad udfordret Myndigheder og Privatpersoner, at B. 6. Sept. blev fængslet og ved Kriminalretsdom af 13. Jan. (stadfæstet af Højesteret 5. April) **1877** idømt fire Aars Forbedringshus for ved Billeder, Vers og Artikler i »Ravnen« at have udbredt Misnøje og Had til det bestaaende, fornærmet Kongen og drevet Spot med Religionen. Hertil kom flere andre Fængselsstraffe idømt for Injurier. De fleste af Bladets første 23 Numre blev ved Dommen konfiskeret. Fra Maj **1877** til Nov. **1879** hensad B. i Horsens Tugthus, han overførtes derefter til Kbh.s Varetægtsfængsel og siden til Kommunehospitalet. Hans Helbredstilstand var ret betænkelig, og med Eftergivelse af Reststraffen løslodes han Juleaften **1880**.

Mens B. sad fængslet, var Pio og Geleff rejst bort (23. Marts **1877**) og havde ladet Blad og Arbejderbevægelse i Stikken. B. meldte sig derfor nu med Krav om Brugsretten, subsidiært en Trediedel Brugsret til Bladet, men en Kontrahentforsamling forkastede et Forslag herom. Nye Mænd var kommet til, Bevægelsen var lagt om paa helt demokratisk Grund, og man ønskede ikke Stormester-Systemet fra Pio-Perioden indført igen. I øvrigt var B. Genstand for oprigtige Hædersbevisninger. Han havde jo udstaaet et Martyrium for Sagens Skyld. Opfyldt af Bitterhed oprettede B. da sammen med nogle Tilhængere et nyt Blad, »Herolden«, som han selv redigerede, og hvis første Nummer udkom 12. Febr. **1881**. Han bebudede »ledende Betragtninger fra et radikalt, socialistisk Standpunkt«. Radikalismen ytrede sig imidlertid hovedsagelig som Angreb paa Socialdemokratiets Ordførere, saaledes bekæmpede »Herolden« heftig P. Holms Rigsdagskandidatur i Kbh.s 5. Kreds. Ved Siden af Dagbladet »Herolden« startede B. 3. April **1881** et Vittighedsblad »Brix's Ravn«, hvoraf der i B.s Levetid kom ni Numre. Han døde efter længere Sygdom, der var forværret ved Fængselsopholdet. — Maleri efter Fotografi i Socialdemokratisk Forbunds Lokale. Træsnit (sammen med P. Geleff) **1875** °g (med samme og L. Pio) af H. P. Olsen **1877**.

C. Klitgaard: Slægtens Saga. En Stambog for Efterkommere af Ægteparret Mogens Brix og Karen Pedersdatter Lassen, **1898**. **Kjendsgjerningerne** i den ved Højesterets Dom af 6te August **1873** paakjendte Justitssag imod L. A. F. Pio, P. J. Geleff og H. F. V. Brix. En aktmæssig Fremstilling. Udgivet ved Justitsministeriets Foranstaltning, **1873**. Kriminal- og Politiretens Dom i Socialisternes Sag, ved Aktors Bistand forsynet med Oplysninger etc. **Udg.** af Georg Kringelbach, **1873**. Uddrag af den i Socialistsagen befalede Defen-

sors Indlæg for Arrestanterne L. Pio, P. Geleff og H. Brix, 1873. E. W. Klein: Socialismen og dens Ledere, 1876. D'Herrer Pio, Brix og Geleff som Arbejdskøbere, 1876. Herolden 29. Maj 1881. Social-Demokraten 29. Maj 1881.

Oluf Bertolt.

Broager, Peder Dorph, f. 1874, Kemiker, Industrimand. F. 8. April 1874 paa Frbg. Forældre: tidligere Overlærer ved Roskilde Katedralskole cand. polyt. Peder Dorph B. (1806—86) og Karen Mortensen (1840—1915). Gift 11. Aug. 1904 i Assens med Martha Elisabeth Larsen, f. 24. Okt. 1882 i Odense, D. af Fabrikbestyrer paa Assens Sukkerfabrik Oluf Christian L. (1849—1928) og Alma Vilhelmine Houghton (1851—1912).

B. blev 1891 sproglig Student fra Mariboës Skole og tog 1893 Filosofikum og polyteknisk Adgangseksamen. 1898 blev han polyteknisk Kandidat som Fabrikingeniør. Efter Eksamen fik han først en kortvarig Ansættelse som Kemiker ved Akts. M. J. Ballins Sønners Garveri og kom derefter 1898 til Akts. De danske Sukkerfabrikker, hvor han har virket siden. Han var først ansat ved Assens Sukkerfabrik og virkede dernæst som Anlægsingeniør ved Anlægget af Saftstationerne i Kolding og Mern. 1904 var han i nogle Maaneder med Orlov fra sin Stilling ansat som Kemiker paa Estate La Grange paa St. Croix, hvor han studerede Rørsukkerfabrikation. 1907—09 var han Underbestyrer paa Nakskov Sukkerfabrik og 1910—11 Bestyrer paa Højbygaard Sukkerfabrik. 1911 blev han derefter paa Grund af sit indgaaende Kendskab til alle Sukkerfabrikationens Grene og sin store teoretiske Fordannelse knyttet til Selskabets Direktion, først som Sekretær i Direktionen for De danske Sukkerfabrikker, fra 1916 som Underdirektør og fra 1919 teknisk Direktør i Selskabet. B. er fra 1921 Medlem af Industriraadet, endvidere er han Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab og af Dansk Arbejdsgiverforenings Hovedbestyrelse og Forretningsudvalg samt af Bestyrelsen for Polyteknisk Understøttelsesforening. 1917—21 var han Formand for Dansk Brændsels- og Kontrolforening. — R. 1922.

Poul Vinding.

Broberg. Forskellige danske Borger-slægter af dette Navn kendes, saaledes en københavnsk Handelsslægt, der føres tilbage til Handelsmanden Christian Mortensen B. (1776—1852) fra Hobro, der fra 1818 ejede Schæfergaarden ved Jægersborg. Han var Fader til nedenn. Etatsraad Christian August B. (1811—86), hvis Søn Gros-serer Carl August B. (1846—1917) videreførte Firmaet, hvis Speciale var Kaffehandelen. Han var en Periode italiensk Konsul og var

særlig kendt for sin Sejlsportsinteresse. — En Broder til **ovenn.** Christian Mortensen B. var Fader til Købmand Frederik B. (1819—52), hvis Søn, Pastor Frederik Christian B. (1852—1920) i Enderslev stiftede et Familielegat. — Fra Borgmester i Aarhus Rasmus Nielsen Skriver, der boede paa Brobjerg og 1634 tog Borgerskab, nedstammer en Aarhus-Familie B. *Albert Fabritius.*

Broberg, Christian August, 1811—86, Grosserer, Politiker. F. 3. April 1811 i Kbh. (Frels.), d. 30. April 1886 sst. (Johs.), begr. sst. (Holmens). Forældre: Grosserer Christian Mortensen B. (1776—1852) og Anna Cosine Edsleff (1774—1851). **Gift 21. Nov. 1835** i Kbh. (Petri) med Ida Frederikke Gotschalk, f. 5. Febr. 1814 i Kbh. (Helligg.), d. 13. April 1877 sst. (Frels.), D. af Grosserer, Generalkonsul Frederik G. (1786—1869) og Marie Frederikke Kierulf (1791—1870).

Som Søn af en velhavende og anset Købmand voksede B. op i gode Forhold, og efter 1828 at være blevet Student, **privat** dimitteret, kom han i nogle Aar paa Faderens Kontor. Derpaa rejste han til Udlandet og tog 1832 for et længere Tidsrum Ophold i Messina, hvor han fik Ansættelse i det kendte Handelshus Ferd. Baller & Co., i hvilket han endog en Tid blev Associé. 1835 kom han tilbage til Kbh. og **indtraadte** 1. Jan. 1836 som Kompagnon i Faderens Firma, som i den Anledning kom til at føre Firmanavnet Chr. B. & Søn. Ved Faderens Død 1852 blev han Enechef. Som Handelsmand kom B. hurtig til at spille en fremtrædende Rolle, først og fremmest i Kraft af sin medfødte Købmandsflair. **Til** denne Evne føjede sig yderligere en klar og metodisk Tankegang, som uden at **hemme** hans Initiativ gjorde ham til en sjælden logisk tænkende Købmand. For ham blev Købmandsskabet en Kunst, som i lige Grad byggede paa Intuition og Beregning, og intet optog ham mere end at finde Rytmen i det store Vekselstil mellem en Verdensartikels »Produktion« og »Forbrug«. Derfor blev ogsaa Kaffe — hvis Pris dengang ikke var under Paavirkning af statslige Indgreb — hans Yndlingsvare, og det var paa dette Omraade, at hans Firma blev det første nordiske Firma, som traadte i direkte Forbindelse med Brasilien (E. Jonston & Co., Rio og Santos) og dermed aabnede en virkningsfuld Konkurrence med Hamburgfirmaerne i den nordiske Kaffehandel. Tilmed hentede han Kaffen hjem i sine egne Skibe og blev derved en af sin Samtids betydelige Skibsredere. Navnlig i 60'erne tog hans Forretning et stort Opsving, og han stod i dette Tidsrum som langt den største Kaffeimportør i Norden. I disse Aar yndede han meget

at sysle med statistiske Beregninger og Konklusioner, og sine Resultater paa disse Omraader udsendte han i Form af Beretninger — paa baade Dansk og Tysk —, som havde mange Læsere.

1874 mødte imidlertid B. som Købmand sin Skæbne, idet hans Firma paa det voldsomste blev draget ind i den Kaffekrise, som da brød ud. Selv var han uden Skyld heri, idet han paa det Tidspunkt var paa en Rejse i Udlandet, men Sønnen, Carl August B.s (**1846—1917**) meget dristige Spekulationer bragte Firmaet saa kolossale Tab, at B., uagtet han omgaaende ilede hjem, da han blev bekendt med Faren, ikke formaaede at undgaa Tabet af næsten hele sin store Formue. Han tog imidlertid Ulykken med oprejst Pande og imponerede sine Omgivelser ved den Besindighed og Resignation, han viste under Modgangen. Men for Firmaet satte denne Begivenhed et Skel for stedse, idet det fra dette Tidspunkt aldrig mere genvandt sin gamle Position.

Ved Siden af sin Forretning tog B. i Aarenes Løb Del i Etablissementen af mange andre Foretagender. Særlig bør det her fremhæves, at han **1857** var blandt de mest indflydelsesrige Indbydere til Oprettelsen af Privatbanken i Kbh., hvis Bankraads Formand han straks blev og vedblev at være, saa længe han levede. Paa denne Plads gjorde han sin store Indsats ved at faa den dengang ikke 30-aarige C. F. Tietgen udnævnt til Direktør i Banken, og ved den Støtte og Virkefrihed, han samtidig sikrede denne, lagde B. et Storsyn for Dagen, som ikke nok kan fremhæves, og B. deler derfor Æren med Tietgen for Stiftelsen af en lang Række af de Erhvervsforetagender, som er knyttet til dennes Navn.

I det offentlige Liv kom B. tidlig til at spille en fremtrædende Rolle. Saaledes indvalgtes han allerede i Febr. **1843** i Grosserer-Societetets Komite og var Medlem heraf indtil **1863**, fra Febr. **1856** som Viceformand, og der bør her navnlig peges paa, at han i Kriseaaret **1857** tog meget aktiv Del i Komiteens Bestræbelser for at mildne Krisen. **1845—51** var han desuden Medlem af Borgerrepræsentationen, og i Dec. **1849** valgtes han til Folketingsmand for Kbh.s 2. Valgkreds, men udtraadte i Sept. **1851**, rimeligvis paa Grund af Faderens Sygdom. I Febr. **1853** stillede han sig paa ny i den nævnte Valgkreds, men her slog hans Modkandidat, Alfred Hage, ham. Ved et Suppleringsvalg i Kbh.s 3. Valgkreds kom han dog atter ind i Folketinget, valgt ved Kaaring i Juli **1854**, men udtraadte paa ny i Maj **1856**, da han efter Fællesforfatningens Vedtagelse allerede i Febr. s. A. var blevet indvalgt i Rigsraadet, hvor han forblev til **1863**. **1864** blev han Medlem af Rigsraadets Landsting, men **1866** trak han sig for en Aarrække

helt tilbage fra politisk Virksomhed. Først **1882**, da Handelsstanden, ved en indtraadt Vakance, ønskede at faa en Repræsentant i Landstinget, lod han sig overtale til at tage dette Hverv, som han beklædte til **1886**. Ved paa een Gang at være Medlem af **Grosserer-Societetets** Komite og Rigsdagen fik han **1855—56** Lejlighed til i høj Grad at befordre Salget af Børsbygningen fra Staten til Grosserer-Societetet, en Transaktion, der kom til at spille en overordentlig Rolle for Børsens indre Indretning til Handelsstandens Bekvemmelighed. Som Politiker beskæftigede B. sig fortrinsvis med merkantile Sager — **herunder** i Særdeleshed Toldspørgsmaal —, og selv om han ikke besad nogen egentlig Veltalenhed, føjede Ordene sig dog let og hurtig for ham. — Etatsraad **1857**. — R. **1851**. DM. **1864**. K.² **1874**. — Maleri (Ungdomsbillede), vistnok af Monies, i Familieej, af A. Schiøtt **1860** ligesaa. Maleri i Privatbanken. **Portrætmedaillon** paa Gravstenen. Litografi **1856**. Træsnit **1886**.

III. Tid. 9. Maj **1886**. J. Schovelin: Fra den danske Handels **Renaissance**, II, ,924, S. 160—70, 286—302.

Jens Vestberg

Broberg, Laurits Pedersen, f. **1859**, Andeismand, Politiker. F. **11**. Aug. **1859** i Sjørlev. Forældre: Forvalter, senere Gaardbestyrer og Købmand Laust (Laurits) Pedersen B. (**1834—1910**) og Mette Johnsen (**1836—ca. 90**). Gift 17. Maj **1881** i Vium med Anne Marie Pedersen, f. 21. Juni **1860** i Vium, D. af Gaardejer Peder P. (**1832—97**) og Marie Kathrine Frederiksen (**1839—1921**).

Som ganske ung gennemgik B. Højskoleuddannelse, og **1881** fik han egen Gaard i Sjørlev. I de følgende Aar kom han ind i Ledelsen af adskillige lokale Foretagender, var saaledes Formand i Andelsmejeriet og i Brugsforeningen, ligesom han **1894—1900** var Medlem af Sogneraadet. Ogsaa ud over den snævrere Kreds indtog han efterhaanden en førende Stilling. Efter ved Valget til Folketinget **1906** at være opstillet i Randers Landkreds valgtes han s. A. til Medlem af Landstinget for 9. Kreds (Venstrereformpartiet). Under sin Rigsdagsvirksomhed var han bl. a. Medlem af Finansudvalget (**1910—13**) og Formand for Venstre i Landstinget. Paa Grund af Landstingsvenstres forbeholdne Stilling over for det i Folketinget i **Rigsdagssamlingen 1912—13** vedtagne Grundlovsforslag udmeldte B. sig ved Samlingens Slutning af Partiet Venstre og dannede sammen med J. Berthelsen og N. Hansen en særlig Gruppe, der dog fremdeles stod i Valggruppe med Venstre. Ved Opløsningsvalget til Landstinget i Juli **1914** søgte han ikke Genvalg.

Foruden den nævnte Afvigelse fra Landstingsgruppens Standpunkt **maa** Begrundelsen for, at B. forlod det politiske Liv, i nogen Maade søges i hans udprægede Realitetssans, der næppe helt fandt Tilfredsstillelse i Rigsdagsarbejdet; navnlig skyldtes det dog, at han allerede paa dette Tidspunkt indtog en fremtrædende Plads i Ledelsen af Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Efter at han **1898** var valgt til Medlem af dennes Repræsentantskab (8. Kreds), blev han **1902** Medlem af Bestyrelsen og kom hurtigt til at spille en fremtrædende Rolle i dennes Arbejde. **1908** valgtes han tillige til kontrollerende Direktør, og fra Begyndelsen af **1914** efterfulgte han Severin Jørgensen som Formand for Fællesforeningens Bestyrelse. Hermed er i det væsentlige udtrykt Grundlaget og Udgangspunktet for B.s Deltagelse og Ledelse i forskellige Foretagender inden for Andelsbevægelsen eller i Tilknytning til denne. **Bl.** a. skal nævnes, at han blev Medlem af Andelsudvalget og dettes Formand (fra **1929**) og Formand (**1918—33**) for Nordisk Andelsforbund, der repræsenterer Samarbejdet mellem de nordiske Landes Brugsforeningsbevægelse. Han var endvidere Medlem af Bestyrelsen for den danske Andelsbank indtil dens Lukning **1925** og atter, fra **1933**, Medlem af Bestyrelsen for den s. A. delvis omorganiserede Dansk Andels- og Folkebank (Andelsbanken).

Ligesom B.s Interesser og hans personlige Evner og Anlæg, der giver sig til Kende ved en naturlig Myndighed, en stærk Villie og solid Indsigt i foreliggende Emner, har ført ham frem til de ledende Poster, **saaledes** har han helt og fuldt viet disse sin Arbejdskraft og røgtet dem med Dygtighed og nøje Iagttagelse af de Principper og den personlige og organisationsmæssige Samhørighed, som er Bevægelsens Grundlag. Udtryk herfor har først og fremmest hans Virksomhed været inden for Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, hvis Udvikling under Vanskeligheder og gennem »gode Dage« han afgørende har præget. — Maleri af Ludvig Find **1927**. — R. **1921**. DM. **1928**.

Fællesforeningen for Danmarks **Brugsforeningers** Jubilæumskrift, **1921**. Andelsbladet **1919** og **1929**. Brugsforenings-Bladet **1929**.

A *Axel* **sen** *Drejer*

Broberg, Severin Carl Olfert Fischer, **1822—1900**, Skolemand og Forfatter. F. 2. April **1822** i Ringkøbing, d. **13**. Maj **1900** paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Læge, sidst i Roskilde, Jørgen B. (**1792—1855**) og Oline Marie Hansen (**1801—60**). Gift **16**. Aug. **1870** paa Frbg. med Nicoline Conradine Augusta Andrea Schoubye, f. Scheel, f. 28. Aug. **1832** i Marstal, d. **14**. Juni **1902** i Kbh. (gift **1°** **1859** med Adjunkt Peter Schoubye, **1828—63**), D. af Læge,

Krigsraad Lars Johan Georg Scheel (1796—1832) og Nicoline Schaarup (1807—97).

B. blev Student 1838 fra Roskilde, tog 1844 teologisk Embeds-eksamen, levede derefter nogen Tid som Huslærer og Lærer ved private Skoler og blev 1846 Adjunkt i Randers, 1859 i Odense. Da han 1878 fik Afsked fra denne Stilling, bosatte han sig i Kbh. Foruden en dansk og en fransk Grammatik samt nogle andre Skolebøger har han i Odense Skoles Programmer offentliggjort nogle Afhandlinger om fransk Litteratur («Hotel Rambouillet» 1863, »Romanen om Rosen» 1869 og »Det religiøse Skuespil i Frankrig» 1874). Desuden har han i »Manuel de la langue danoise» (1882) givet en god Vejledning for fremmede til Studiet af dansk Sprog og med Held løst den vanskelige Opgave at fordanske Rabelais (1884, i Udvalg) og Vilion. *Thor Sundby (Kr. Sandfeld*)*.

Brochmand, en af de danske lærde Slægter; den nedstammer fra Søren B. i Bogensegaard (**Gern** Herred), hvis Søn Rasmus Sørensen B. (1537—99) var Borgmester i Køge. Han var Fader til nedenn. Biskop Jesper Rasmussen B. (1585—1652), Rektor paa Herlufsholm Jacob B., nedenn. Professor Hans Rasmussen B. (1594—1638) — hvis Søn var nedenn. Professor Rasmus Hansen B. (1626—64) — samt Borgmester i Køge Enevold Rasmussen B. (1593—1653). Sidstnævnte var Fader til de nedenn. Brødre Rasmus Enevoldsen B. (1619—62) og Biskop Hans Enevoldsen B. (1621—64). Om Slægtens formodede Adelskab og ligeledes formodede Forbindelse med nedenn. kgl. Sekretær Jesper B. (1488—1562) foreligger der intet oplyst.

Hans de Hofman: Fundationer, I, 1755, S. 170. Personalh. Tidsskr., II, 1881, Stamtavle til S. 310 ved A. Petersen. *... t Tf h 't'*

Brochmand, Hans Rasmussen, 1594—1638, Professor. F. 18. Juli 1594 i Køge, d. 10. Okt. 1638 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Borgmester Rasmus Sørensen B. (1537—99) og 2. Hustru Bodil Jacobsdatter (1561—1619, gift 2° 1605 med Borger i Køge Iver Christoffersen Schøller, ca. 1568—1620). Gift 3. Aug. 1623 i Kbh. med Drude Thomasdatter Fincke, f. 13. Sept. 1604 i Kbh., d. 3. (4.) April 1671 sst., D. af Professor Thomas F. (s. d.) og Hustru.

H. B. gik først i Skole i Køge, dernæst fra 1604 paa Herlufsholm, hvor han bl. a. havde sin Broder Jesper B. til Rektor, og hvorfra han blev Student 1611. Efter i et Par Aar at have sysselsat sig med Studium af Sprog og Filosofi i Kbh. rejste han udenlands.

Ti Maaneder studerede han ved Gymnasiet i Lavingen, derpaa i fire Aar i Wittenberg, hvor han udgav et Par Disputatser af filosofisk Indhold, og besøgte endelig i kortere Tid Universiteterne i Leipzig, Jena og Rostock. Til Holland og andre **ikke-lutherske** Lande vilde han trods Opfordringer ikke begive sig af Frygt for at faa sit ortodokse Standpunkt »besmittet«. Efter at være vendt hjem blev han **1619** Mag. og s. A. Rektor i Sorø, **1621** — efter at have disputeret »pro cathedra« — Professor i Filosofi ved Kbh.s Universitet, **1622** Universitetets Notarius, **1624** Professor i Metafysik og **1630** den første Indehaver af det nyoprettede fjerde Professorat i Teologi. **1634** kreeredes han til Dr. **theol.**, og to Gange — **1631** og i sit Dødsaar — var han Rector magnificus. Som Professor deltog H. B. i Revisionen af Bibeloversættelsen **1630** ff. samt i Udarbejdelsen af Reglementet for de latinske Skoler af **1632**, og særlig ved sin noget tvetydige Censur over Peder Wandals Skrift »Oeconomia dei« (**1631**) blev han draget ind i Fakultetets langvarige Stridigheder med Holger Rosenkrantz. Af litterære Arbejder har han kun efterladt sig nogle akademiske Disputatser, der udmærker sig ved en klar Fremstillingsform, og som viser, at han i filosofisk Henseende har følt sig som Aristoteliker. — Portræt paa Epitafium i Køge K.

Programmata funebria **1638** og **1671** over H. B. og Hustru. E. Vinding: **Regia Academia Hauniensis**, **1665**, S. 283—89. H. F. Rørdam: **Monumenta** hist. Dan., II, **1875**, S. 723, 728, 733, 734, 738, 739. H. F. Rørdam: Hist. Saml. og Studier, **IV**, **1902**, S. 428, 429, **451**, 477. Dsk. Mag., 5. Rk., I, **1887—89**, S. **148**. Kirkehist. Saml., 2. Rk., VI, **1872—73**, S. 423, **436—38**, 454; 3. Rk., II, **1877—80**, S. **709—10**; VI, **1887—89**, S. **541—43**, **611—12**. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., VI, **1927**, S. 226. J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, **1896**, S. 300, 325 ff. G. L. Wad: Meddelelser om Rektorerne paa Herlufsholm, 1878, S. **61**, **71**. — H. Bs Kopibog i Thott, Fol., **1051**.

Bjørn Kornerup.

Brochmand, Hans Enevoldsen, **1621—64**, Biskop. F. **16**. April **1621** i Køge, d. 3. Marts **1664** i Aarhus, begr. i Domkirken sst. Forældre: Borgmester Enevold Rasmussen B. (**1593—1653**) og Margrethe Rasmusdatter (**1598—1648**). Gift **15**. Juli **1644** i England med Anna Laurence de la Ford, d. tidligst **1675**, D. af Baronet Sir John L. d. 1. F.

H. B. gik i Skole paa Herlufsholm, blev Student **1638** og studerede derpaa i fire Aar i Kbh., hvor han havde sit Underhold hos Farbrødrene Biskop Jesper B. og Prof. Hans B. **1642** rejste han til England, hvor han s. A. tog Magistergraden i Cambridge og **1644** blev gift med den ovenn. engelske Adelsdame. **1646** var han igen tilbage i Kbh. og blev **1649** Sognepræst ved St. Nicolai

Kirke sst. I denne Stilling fik han ikke ringe Betydning ved at indføre den saakaldte engelske Prædikemaade, der ved sin livfulde Form, sin klare, tematiske Disposition og stærke **Fremhæven** af praktisk-etiske Synspunkter oprindelig virkede som en haardt tiltrængt Fornylse af den lutherske Prædiken. Ikke hos alle vandt dog denne Prædikeform Bifald, saaledes ikke hos Separatisten N. S. Chronichs Tilhængere, af hvem H. B. **maatte** opleve at blive skarpt angrebet som en Hykler og Farisæer, der førte »Satans Lærdom«. Fra samme Side ankedes der tillige over hans Hustru, der beskyldtes for Hovmod og Forfængelighed. Ogsaa paa andre Omraader havde H. B. Besværligheder. Saaledes paadrog han sig ved sin myndige Optræden forskellige Stridigheder, bl. a. med den spanske Gesandt Grev Rebolledo. Da H. B. **1660** følte sig for svag til at røgte sin anstrengende Præstegerning, blev han udnævnt til Prof. **theol.**, men for skrøbelig ogsaa til dette Embede blev han s. A. Biskop i Aarhus. — Fra H. B.s Haand foreligger ni trykte Ligprædikener, der i flere Henseender er ret karakteristiske for den nye Retning, han førte frem, men dog ogsaa i mangt og meget viser Slægtskab med den ældre, stærkt bibelsk prægede Forkyndelse. — Ligsten i Aarhus Domkirke.

Erasmus Vinding: **Regia Academia** Hauniensis, **1665**, S. 430 f. P. Poulson: Bibliotheca Aarhusiensis, **1725**, S. 78—84. E. Pontoppidan: *Annales ecclesiæ Danicæ*, IV, **1752**, S. 165 f. Kirkehist. Saml., 3. Rk., III, **1881—82**, S. 572, 575—79. **584—87**, 592—606; 5. Rk., II, **1903—05**, S. 369. G. L. Wad: Meddelelser om Dmitterede fra Herlufsholm, II, **1882**, S. 81—89. Dsk. Mag., 4. Rk., V, **1884**, S. 33 ff.; 5. Rk., II, **1889—92**, S. 339 ff. Emil Gigas: Grev Bernardino de Rebolledo, **1883**, S. 222 ff., **231**, 378 ff. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., IV, **1925**, S. 3.5. **316**; VI, **1927**, S. 48.

Bjørn Kornerup.

Brochmand, Jesper, **1488—1562**, Kancellisekretær. F. **1488** i Kbh., d. **11. Nov. 1562** sst., begr. i Frue K. sst. Gift med Enken Abelone.

J. B. studerede i sin Ungdom i Tyskland og ansattes allerede i Kong **Hans'** Tid i Kancelliet. Efter dennes Død opholdt han sig tre Aar ved Pavehoffet og fik derefter Ansættelse som Sekretær i **Christian II.s** Kancelli. Habil og paalidelig indtog han snart en temmelig fremtrædende Stilling. Efter Kansler Ove Billes Afgang **1520** fungerede han endda en kort Tid som Kansler. S. A. ledsagede han Christian II. til Stockholm og skal ved sin Aandsnærværelse have reddet en af Munkene i Nydala Kloster, idet han udgav ham for en af sine Skrivere. J. B.s Forhold til alle de nye Folk, der i disse Aar kom i Christian **II.s** Tjeneste, har næppe været alt for godt. Saaledes skal han have tilraabt Didrik Slag-

heck, da han mødte ham paa hans Gang til Baalet, at det var »Løn som forskyldt«. Heller ikke til Fru Sigbrit skal hans Forhold have været godt. Det fortælles, at han en Overgang paa hendes Anstiftelse har siddet i Fængsel. Det ugunstige Indtryk af Stemningen i Landet, J. B. fik paa en Rejse til Fyn i Foraaret 1523, skal have været medbestemmende til, at Christian II. besluttede sig til at forlade Landet. J. B. fulgte ikke sin Herre i hans Udlændighed, men traadte efter Kbh.s Overgivelse i Frederik I.s Tjeneste. Blandt dennes faatallige danske Kancellipersonale kom B. næst Klaus Gjordsen og Johan Friis til at indtage en fremtrædende Plads. 1530 var han som Sekretær med til det store Varbergmøde, og 1532 var han med det kgl. Segl i sin Varetægt med i Oslo til Forhandlingerne med Christian II. Da J. B. tidligt havde sluttet sig til Reformationen, ser vi ham ogsaa i Christian III.s Tjeneste, saa snart denne begyndte at optræde som dansk Konge; han deltog saaledes i Forhandlingerne i Hamburg 1536. I de følgende Aar benyttedes han stærkt. Fra 1537 havde han fast Stode i Kbh., hvor han modtog Provenuet af Skatterne, havde Overopsyn med Møntmesteren etc. 1539 og 1540 var han med til Forhandling med de Svenske. Ligeledes var han med ved Afslutningen af Brømsbrotraktaten 1541; men et Par Aar senere begyndte hans Helbred at vakle (muligt en Benskade). Okt. 1543 skriver Eske Bille til Kongen, at Gud har lagt sin Haand paa J. B., og han ligger i Sengen. De følgende Par Aar findes dog endnu Spor af, at han har været i Virksomhed, sidste Gang, da han i Foraaret 1545 befales sammen med Anders og Eske Bille at være til Stede, naar Rentemesteren skal høre Lensmændenes Regnskaber. Han levede dog endnu i sytten Aar i sit Hus i Kbh., og som Løn for sit lange og trofaste Arbejde vedblev han til sin Død at oppebære Indtægterne af Ærkedegnedømmet i Aarhus. Ligeledes beholdt han Gundsøgaard i Forlening til sin Død. — Stik fra 1677 efter den nu forsvundne Ligsten i Frue K.

Dsk. Magazin, VI, 1752, S. 1—24, 34—49. Ny kirkehist. Saml., IV, 1867—68, S. 51 ff. A. D. Jørgensen: De danske Rigsarkivers Hist., 1884, S. 152.

A. Heise (*Astrid Friis**).

Brochmand, Jesper Rasmussen, 1585—1652, Biskop. F. 5. Aug. 1585 i Køge, d. 19. April 1652 i Kbh., begr. i Frue K. Broder til Professor Hans Rasmussen B. (s. d.). Gift 24. (23.) Juni 1611 i Kbh. med Sille Tønnesdatter Balchenburg, f. 10. Nov. 1581 i Aalborg, d. 19. Juli 1661 i Kbh., D. af Købmand og Raadmand Tønne B. og Anna Hansdatter.

Da J. B. var fem Aar gammel, blev han sat i sin Fødebys Latin-skole og sendtes efter otte Aars Forløb (**1598**) til Herlufsholm, der dengang styredes af den kendte Filolog Hans Alanus. Under dennes Vejledning gjorde han saa hurtig Fremgang, at han allerede **1601** kunde afgaa til Universitetet. Men endnu s. A. kaldte Alanus ham tilbage for at lade ham overtage en Hørervirksomhed ved Skolen. Hans Moder gjorde dog snart Udvej for, at han kunde fortsætte sine Studier i Udlandet, og **1603** forlod han Skolen og rejste til Holland, hvor han fra **1604** studerede i Leiden under de berømte Filologer J. Lipsius, J. Scaliger, D. Heinsius o. fi. Skønt han lod sig indskrive som teologisk Student, omfattede hans Studier dog, som det synes, udelukkende Græsk og Filosofi. Senere opholdt han sig henvend to Aar i Franeker, hvor han fik Tilladelse til at holde filosofiske Forelæsninger, uagtet han ikke havde taget nogen akademisk Grad. Her udgav han desuden **1605—07** en Del filosofiske Disputatser. Arild Huitfeldt, der var Skoleherre paa Herlufsholm, kaldte ham **1608** tilbage og overdrog ham Rektoratet, som han overtog, efter at han først havde disputeret for Magistergraden. Men allerede **1610** udnævntes han til Professor pædagogicus ved Universitetet. N. A. ægtede han sin ovenfor nævnte Hustru, der i tretten Aar havde været i Huset hos Kansleren Chr. Friis til Borreby og Fru Mette **Hardenberg**. Kansleren gjorde deres Bryllup. **1613** blev J. B. Professor i Græsk og udfoldede i denne Stilling en Virksomhed, som ikke altid har været tilstrækkelig paaagtet. Hans omfattende Kendskab til den klassiske Litteratur, som bl. a. fremtræder i hans »*Quæstiones miscellæ philologicæ et philosophicæ*« (**1615**), har senere sat mærkelige Spor i hans teologiske Arbejder.

Medens J. B. **1614** var Dekan i det filosofiske Fakultet, begyndte de kendte dogmatiske Retsforfølgelser, der tilintetgjorde den krypto-kalvinistiske Bevægelse og **bandede** Vejen for den lutherske Enevælde i den danske Kirke. Ortodoksiens Forkæmper, den teologiske Professor H. P. Resen, fandt i J. B. sin mest trofaste Kampfælle. Præsten Oluf Kock blev dømt for sine Angreb paa Resen, men denne, der var udset til at være Sjællands Biskop, **maatte** dog, førend han tiltraadte Embedet, efter kongelig Befaling udarbejde et Forsvarsskrift »*De sancta fide*«, som skulde forelægges de københavnske Professorer og Landets Bisper, og hvori han gjorde Rede for sit dogmatiske Standpunkt. Paa en Række Møder paa Universitetet forelæste J. B. Skriftets otte Kapitler, hvortil Resen føjede nogle yderligere Forklaringer. Da J. B. derefter skulde afgive sin Erklæring, udtalte han sig i fuld Overensstemmelse med Resen

og paastod, at Skriftet intet indeholdt, som stred imod Guds Ord og den danske Kirkes symbolske Bøger. **1615 tiltraadte** Resen Bispeembedet, og samtidig hermed forfremmedes J. B. til Professor i Teologi og kreeredes endnu s. A. til Dr. **theol.** Hans **Embeds-**gerning blev dog i de første Aar ofte afbrudt af anden Virksomhed. De Undersøgelser, som stod i Forbindelse med den Kock'ske Sag, var endnu ikke afsluttede, men rettedes nu imod den fynske Biskop Hans Knudsen **Veile.** 30. Juli **1615** blev der efter kongelig Befaling nedsat en Kommission, bestaaende af Chr. Friis til Kragerup samt Professorerne Elias Eisenberg og J. B., der skulde undersøge Biskoppens Embedsforhold. Forhør afholdtes omkring i Stiftet **1615** og genoptoges i Kbh. **1616.** Sagen endte i Juni s. A. med, at H. Knudsen som Calvinist blev dømt fra sit Embede. J. B. optog derefter for en kort Tid sin **Universitetsvirksomhed**, men den afbrødes allerede igen n. A., idet Kongen i **Foraaret 1617** udnævnte ham til Lærer for Tronfølgeren, den unge Prins Christian, dog saaledes at han skulde vedblive at nyde sin Professorløn, medens hans **Forelæsninger** holdtes af en anden teologisk Professor. I de to følgende Aar opholdt han sig med Prinsen paa Kronborg. I Juni **1620** skulde han have været Universitetets Rektor, men Valget **maatte** overføres paa en anden, da han endnu var ved Hove, og først i Juli s. A. havde han fuldendt sit Hverv og fik **1621** som Efterløn et Kanonikat i Lunds Domkapitel.

Det var naturligt, at J. B., der nød stor Anseelse som praktisk Skolemand, blev taget med paa Raad ved de Forhandlinger, der paa denne Tid førtes om Forbedringer i Skolevæsenet, og Kongen overdrog ham endogsaa **1622** Udarbejdelsen af en ny Skolebog. Langt større Betydning fik han dog ved sin akademiske Virksomhed. Medens J. B. i sine første Professoraar havde været nær knyttet til H. P. Resen, kom han fra ca. **1616** under stærk Paa-virkning af Holger Rosenkrantz »den Lærde«. De endnu bevarede Dele af deres omfattende Brevveksling viser, hvor højt J. B. i disse Aar satte Rosenkrantz, og hvorledes han forelagde denne alle mulige Tvivlsspørgsmaal til Afgørelse. De vidner tillige om, at J. B. som ung teologisk Professor langt fra indtog det faste Stade som siden, — tværtimod var han paa mange Punkter i høj Grad usikker og famlende. Ogsaa flere af J. B.s Skrifter viser **Discipel-**forholdet til Rosenkrantz. Navnlig gælder dette hans Sakrament-disputatser (**1619—29**), der nøje afspejler Tanker, som var ejendommelige for det Rosenkrantz'ske System. I øvrigt var det især ved sin polemiske Virksomhed over for Katolicismen, at J. B. tjente sine Sporer. Netop i de Aar, da han atter optog sine

teologiske Forelæsninger, havde den katolske Propaganda begyndt en hemmelig Mission i Danmark, og skønt disse Forsøg hurtig opdagedes, og de hemmelige Udsendinger skyndsomst **maatte** forlade Landet, blev det dog paalagt J. B. at holde Forelæsning hvert Aar imod de papistiske Vildfarelser, for at den akademiske Ungdom bedre kunde oplyses om alle Kontroverspunkter. Paa samme Tid udgav han en Række Disputatser om den kristelige Religions Dogmer, »**Controversiarum sacrarum pars I—II**«, **1626—27**, hvortil han **1628** føjede »**De Pontifice Romano libri quinque**«. Dette Værk var især rettet imod Jesuitten Kardinal Bellarmin, hvis skarpe Angreb paa den lutherske Lære han gennemgik og gendrev Punkt for Punkt. Men da Tidsforholdene ogsaa gjorde det nødvendigt, at Menigmand blev oplyst om Stridspunkterne, udgav han **1627** »Gudelig Undervisning, om et Guds Barn uden sin Sjæls største Skade kan den papistiske Religion antage« og »Et kristen Menne-skes aandelige Kamp«. De hører begge til J. B.s mest **udbredte** Opbyggelsesskrifter, og det første, der har en afgjort polemisk Karakter, blev endnu optrykt **1853** som Modvægt imod den fornyede katolske Propaganda. **1633** havde J. B. fuldendt sit store dogmatiske Hovedværk: »**Universæ theologiæ systema**«, et omfattende Arbejde i to Kvarthind, der snart vandt overordentlig Anseelse i hele den lutherske Kirke og hurtig optryktes i Udlandet. Det Udtog deraf, som han senere udgav (»**Systematis theologici Epitome**«, **1649**), var her i Landet i over et Aarhundrede den almindelig brugte dogmatiske Haandbog ved teologiske Forelæsninger og Disputatser. Imidlertid genoptog J. B. allerede **1634** sin polemiske Virksomhed. Christian **IV.s** Svoger, Markgreve Christian Vilhelm af Brandenburg, var gaaet over til Katolicismen, og Jesuitterne havde **1633** i Wien udgivet et Skrift: »**Speculum veritatis**« til Forsvar for dette Frafald. Kongen fandt Sagen saa vigtig, at han befalede J. B. at forfatte et Modskrift, og denne udgav derfor »**Λύχνος λόγου προφητικού** oppositus veritatis pontificiæ **speculo**« (»Det profetiske Ords Lys stillet imod den papistiske Sandheds Spejl«), som indeholder vigtige Bidrag til Oplysning om Forfatterens og Tidens Anskuelse om **Skriften**, Kirken, Traditionen og Fædrenes Vidnesbyrd og tillige giver en grundig Apologi for Luther og hans Virksomhed. Han bruger den Taktik at vise, at netop det omvendte Forhold af det, Jesuitterne i »**Speculum**« paastaar, finder Sted, idet det er Katolikkerne, der hylder de Vildfarelser, som de lægger Protestanterne til Last. Skriftet er affattet i videnskabelig Alvor uden Bitterhed og Lidenskab. Men Jesuitterne vilde ikke lade J. B. have det sidste Ord og overfaldt ham **1638** i

»Apologia speculi veritatis«, som de dedicerede til Christian IV. De kalder J. B.: »Forstyrret af det romerske Rige, hans kejserlige Majestæts og de katolske Fyrsters frækkeste Foragter, en giftig Edderkop, en vanslægtet Absalon« og taler om »Spørgsmaal, der er for sindrige til at kunne løses af en, der er født i Danmarks tykke Luft«. Selve Bevisførelsen i Skriftet var i øvrigt meget svag. Et saadant Skrift **maatte** baade Kongen og J. B. selv ønske besvaret, og han begyndte derfor at holde en Række Forelæsninger paa Universitetet, hvori han paa Grundlag af de dogmatiske Ansku- elser, som han tidligere havde fremført i »*Λύχνος*«, paa ny imøde- gik **Jesuiternes** Opfattelse. Disse Forelæsninger fortsatte han til sin Død, og de udkom først samlede **1653** under Titel: »Confutatio apologiæ ducis Christiani Wilhelmi« (**ialt** 2692 Sider i 4°). I Mod- sætning til hans tidligere polemiske Arbejder er dette Skrift holdt i en hvas og bitter Tone. Over for Jesuiternes skarpe personlige Angreb fremtræder det som et Forsvar for J. B.s dogmatiske Stand- punkt og for hele hans Universitetsvirksomhed. Det blev Tids- alderens fuldstændigste Opgør af Mellemværendet mellem Kato- licisme og Lutherdom.

Da J. B. første Gang førtes ind i de uendelige dogmatiske Stridigheder, som optog saa stor en Del af hans Livsgerning, var det Spørgsmaalet om Kryptokalvinismen og i det hele taget om Forholdet til den reformerte Kirke, der stod paa Dagsordenen. Kampen imod Romerkirken traadte først senere i Forgrunden; men nu, da denne foreløbig var kommet til Afslutning, kom Forholdet imellem de to protestantiske Kirkesamfund atter paa Bane, og J. B. fastholdt ogsaa i den Henseende sit strenge konfes- sionelle Standpunkt. Hans Udtalelser imod de Reformerte er endnu skarpere end imod Katolikkerne, og han erklærer det for umuligt at indgaa Kirkesamfund med »Modstandere af Gud og Sandheden«. Han udgav dog ingen nye Stridsskrifter, men hans sidste Indlæg i dette Spørgsmaal fremkom **1639** igennem det teolo- giske Fakultets Erklæring, der skarpt afviste et Unionsforsøg, som var udgaaet fra den skotske Presbyterianer Joh. Duræus.

Den store Anseelse, J. B. nød, medførte naturligt, at han maatte faa en afgørende Indflydelse paa **Affattelsen** af de Erklæringer om danske Kirkeforhold, som afæskedes Landets Bisper og det teolo- giske Fakultet. J. B., der af Naturen havde et tungt Sind, befandt sig fra ca. **1620** i en stærkt pessimistisk Stemning. Han saa med voksende Bekymring paa den moralske og religiøse Tilstand i den lutherske Kirke og tog derfor ivrigt Del i Bestræbelserne for en For- bedring af Menighedslivet gennem Bodsforanstaltningerne **1626** ff.

og den vigtige Forordning af 27. Marts **1629** om Kirkedisciplinen. Paa disse Omraader kunde han mødes med **Holger Rosenkrantz**, som han ved sit bestandigt gentagne »Forlad Verden« tilskyndede til at trække sig tilbage fra **offentlig** Embedsvirksomhed for ene at hellige sig Guds Sag, hvad Rosenkrantz gjorde **1627**. Imidlertid bevirkede J. B.s omfattende Polemik mod Romerkirken, at han fjernede sig fra sin gamle Vens Særstandpunkter og med sin **medfødte** Konservatisme mere og mere slog sig til Ro ved de lutherske Symboler. Rosenkrantz' og J. B.s Veje **maatte** derfor med indre Nødvendighed skilles, og allerede inden Udgivelsen af »Systema« (**1633**) var det kommet til et Brud mellem dem. Dette traadte tydeligere for Dagen i **Stridighederne** om Rosenkrantz's Lærestandpunkt. Rosenkrantz var en afgjort Modstander af den skolastiske Teologi, der, som han paastod, havde fortrængt den gamle enfoldige Kristendom. Men i sin Iver for at fremme det religiøse Liv fremhævede han ensidigt de gode Gerningers Betydning. Dette fremgik især af hans Indledning til Markgreve Albrecht V.s »Furstenspiegel«, et tysk Opbyggelsesskrift fra Reformationstiden, som Rosenkrantz udgav **1636**, og imod hvilket Superintendent St. **Klotz** i Flensborg rettede et skarpt Angreb, hvori han anklagede Ud giveren for Vranglære. J. B. var paa Rejse, da Kongen æskede det teologiske Fakultets Erklæring, men blev opfordret til at udtale sig skriftlig om Spørgsmaalet. Skønt maadeholden i Formen tiltraadte J. B. dog reelt ganske den af Klotz fremsatte Kritik, og hans Standpunkt kom ogsaa til at præge Fakultetets Modskrift, der fældede en meget skarp Dom over Rosenkrantz. Denne følte sig i høj Grad forbitret og vendte særlig sin Harme mod J. B., der yderligere tog Afstand fra ham i sin Kommentar til Jakobs Brev (**1641**). Det venskabelige Forhold mellem J. B. og Rosenkrantz blev aldrig genoprettet.

I de Aar, da Striden med Rosenkrantz stod paa, **havde J. B.** selv givet et smukt Vidnesbyrd om, hvor magtpaaliggende det var ham at vække det religiøse Liv i den danske Kirke. 1635 havde han udgivet Vinterparten af sin »Sabbati Sanctificatio; det er: Gudelig Betænkning og kort Forklaring over alle Evangelier og Epistler«, og **1638** udkom Sommerparten. De senere Udgaver fik Titelen: »Huspostil« og var i to Aarhundreder en af de mest udbredte Andagtsbøger i Danmark. Samtidig med, at han fuldendte dette sit andet store Hovedværk, traadte han ved **en** ny Embedsvirksomhed i et nærmere Forhold til Kirkelivet. I 28 Aar havde han virket som Professor ved Kbh.s Universitet, og tre Gange (**1623**, **1629** og **1635**) havde han været dets Rektor. Da døde Biskop Resen **14.**

Sept. 1638, og faa Dage efter bragte Kansleren Chr. Friis J. B. Underretning om, at Kongen ved umiddelbart Valg havde udnævnt ham til Sjællands Biskop. Men han vilde ikke modtage Valget, naar det ikke i Overensstemmelse med Kirkeordinansen var foretaget af Stiftets Provster. Da disse efter at være indkaldte til Valg enstemmigt havde ladet det falde paa ham, befalede Kongen ham uden Vægring at modtage det, og 17. Marts 1639 indviedes han af den skaanske Biskop Peder **Winstrup**. Medens disse Forhandlinger stod paa, havde han den Sorg at miste sin eneste Søn, Christian B., en lovende ung Mand, der paa en Studierejse i England beredte sig til at overtage et Professorat i Hjemmet. To andre Børn var døde i en spæd Alder, og J. B. stod saaledes nu uden Livsarvinger. Efter Samraad med sin Hustru aflagde han derfor det Løfte at ville anvende det nye Embedes Indtægter til gudelig Brug og til Hjælp for trængende, efterdi Gud forud havde velsignet dem rigelig til eget Behov.

Da J. B. tiltraadte Bispeembedet, fandt han endnu iblandt Almuen mange Levninger af forskelligartet Overtro, og imod disse rettede han 1639 sine første Synodalskrivelser. Særlig advarede han imod Misbrug af den hellige Nadvere som Lægemiddel imod legemlige Sygdomme, ligesom han ivrede strengt imod Brugen af Trolddomskunster og paabød Præsterne at føre flittigt Tilsyn med Besøgene ved de saakaldte hellige Kilder. Almuens Oplysning søgte han at fremme ved at skærpe Bestemmelserne om Katekisation. Ligesom Husandagten langt ned i Tiden har søgt sin Næring i J. B.s Huspostil, saaledes bar Gudstjenesten i den danske Kirke endnu i Aarhundreder paa flere Maader Præget af den praktiske religiøse Sans, hvormed han omordnede den. Efter hans Forslag afskaffedes 1640 den latinske Korsang, og fra den Tid af blev hele Gudstjenesten dansk. Kollekten og Bønnen i Fasten og paa Langfredag formenes forfattede af J. B. Efter hans Forslag indførtes ogsaa en bestemt formuleret Tiltale ved Uddelingen af Nadverelementerne. Salmesangens Forbedring tog han sig ligeledes af. Det blev paabudt, at der ingen Salmer **maatte** synges uden de, som Almuen havde lært, og at Kvinderne skulde synge med, og for at opnaa en bedre Overensstemmelse imellem Tekst og Melodi gennemgik han selv Salmebogen og satte Mærke ved de Salmer, han ønskede forandret. Han traadte derfor i Forbindelse med den kongelige Kapelmester Jac. Ørn og med Præsten Søren Poulsen Gulländer. Omarbejdelsen betroede han den sidstnævnte, og denne, der tidligere havde faaet et lignende Hverv af Biskop Resen, fuldførte ogsaa Arbejdet, men hans Forbedringer

kom dog kun Gudstjenesten til gode, for saa vidt som en Del af dem optoges i nogle af de nye Salmebøger, der udgaves af forskellige københavnske Boghandlere. Ligeledes indførtes Onsdagsprædikenen i Fasten, og efter kongelig Befaling udgav J. B. til Vejledning for Præsterne sin »Gudelig Undervisning om Jesu Christi Pine og Død« **1639**. I sine Synodalskrivelser advarede han Præsterne imod at være forsømmelige i Udarbejdelsen af deres Prædikener og paabød dem at gøre dem korte og fattelige, men for tillige at hjælpe paa Tilhørernes Aarvaagenhed blev det, vistnok efter hans Forslag, befaleet, at der skulde ansættes Folk til at gaa om i Kirkerne og vække dem, der sov under Prædikenen, ved at prikke dem med lange Kæppe. Præsterne fik **1645** Tilhold om under Embeds Fortabelse at holde rigtig Bog over ægteviede, fødte og døde. Han førte strengt Tilsyn med Gejstlighedens Sædelighed og paamindede den idelig om at vise Tarvelighed i Levemaade og Klædedragt. De Præster, hvis Kundskaber han ved Bispeprøven fandt for ringe, maatte, førend de tiltraadte deres Embede, skriftlig forpligte sig til at indhente det forsømte ved flittig Læsning, men han var tillige omhyggelig for at forbedre Præstestandens økonomiske Stilling, og mange, som sad i **smaa** Kald, fik ved hans Indstilling Tillæg af Kronens Tiender. Ogsaa Simonien modarbejdede han efter bedste Evne og vakte derved undertiden de adelige Kirkeejeres Uvillie.

I Forhandlingerne om Skolevæsenets Forbedring tog J. B. en væsentlig Del. Gymnasierne søgte han at opretholde, men fordrede tillige, at de for at bevare deres Betydning skulde udstyres med de bedste Lærerkrafter. **1641** indgav han selv et omfattende Forslag til en ny Skoleordning, som dog ikke gennemførtes. Han modtog gerne Raad af dygtige praktiske Skolemænd som den bekendte Rektor Hans Mikkelsen Ravn i Slagelse, med hvem han stod i livlig Brevveksling, og hvis Forkærlighed for Musikken han delte. Han **besøgte** ofte Herlufsholm, hvor han dvælede ved Minderne om sin Barndom og flittig overhørte Disciplene. Som Opdragelsesanstalt tillagde han den stor Betydning, og med den som Forbillede fik han i Roskilde **1642** oprettet en Regens, hvor tyve Disciple skulde opdrages under omhyggeligt Tilsyn af en Konrektor. Han optraadte med stor Strengthed over for de Skolemænd, der viste sig forsømmelige, men i sin Nidkærhed kunde han undertiden gaa vel vidt.

J. B., der fra sin Ungdom af havde vundet et Navn som Skolemand, udfoldede ogsaa i sit eget Hjem en betydningsfuld Virksomhed som Opdrager. Han samlede om sig en Skare af unge

studerende, der enten fik fast Ophold i hans Hus for at **arbejde** under hans særlige Tilsyn eller som daglige Gæster fik Adgang til hans Bord, hvor Maaltidet krydredes ved lærde og opbyggelige Samtaler. Christian IV., der ikke havde glemt hans Fortjenester som Lærer for den unge Prins Christian, satte **1636** sin naturlige Søn Ulrik Christian Gyldenløve i J. B.s Hus, hvor han opdroges i seks Aar. Kansleren Chr. Friis til Kragerup lod sin Søn Hans F. opdrage hos ham, men ogsaa mange andre Adelsjunkere opholdt sig i flere Aar i hans Hus (f. Eks. Niels Trolle, Niels Krabbe, Gregers Friis, Axel og Hans Skeel o. fl.), og med dem fulgte unge Studenter af Borgerstanden, der tjente som Hovmestre, saaledes Jacob Matthisen, der døde som Biskop i Aarhus, Thomas Bang og Jacob Knudsen, der begge siden vandt et Navn som Universitetslærere. Men blandt de Mænd af Borgerstanden, som nævnes iblandt J. B.s Hus- og Bordfæller, **maa** særlig fremhæves to, som siden fik en gennemgribende Indflydelse paa Absolutismens Udvikling i Danmark: Ærkebiskop Hans Svane og Statsmanden Peder **Griffenfeld**. At J. B. med sin udprægede Personlighed, sin varme Fædrelandskærlighed og sin trofaste Hengivenhed for Kongehuset har øvet en betydningsfuld Indflydelse paa sine Fostersønner, **maa** betragtes som givet, men at han direkte har paavirket dem i en bestemt politisk Retning, lader sig dog ikke bevise.

J. B. synes i det hele taget at have staaet i godt Forhold til den danske Adel. Fremragende Slægter betroede ham deres Sønners Opdragelse, han var søgt som en yndet Prædikant ved deres Bryllupper og Begravelser, og i Fortalerne til hans mange Ligprædikener over Adelsfolk findes smukke Vidnesbyrd om gensidig Højagtelse. Kun fra een Side var han Genstand for hadefuld Forfølgelse. Det saakaldte Svigersønneparti med Corfitz Ulfeldt i Spidsen kunde ikke glemme de Ydmygelser, der var tilføjet Fru Kirstine Munk og dem igennem hende. De søgte for en stor Del Skylden hos det teologiske Fakultet, men særlig hos J. B. Allerede **1630**, da Kongen havde bestemt sig til at forstøde Kirstine Munk, havde Teologerne tilraadet Skilsmisse. Hun blev forvist til Jylland, og det blev hendes Børn forbudt at besøge hende. Men de satte sig ud over dette Forbud, idet de beraabte sig paa det fjerde Bud. Kongen forelagde Sagen for det teologiske Fakultet, der dengang bestod af J. B., Hans Hansen Resen og Laurids Scavenius, og dette afgav **1646** den Erklæring, at Børnene havde Uret og ikke kunde paaberaabe sig Bibelen. Disse og især Corfitz Ulfeldt blev yderst forbitrede og søgte Lejlighed til at hævne sig. Da Christian IV. **laa** paa sit yderste og **maaske** ikke var sig sin Handling

fuldt bevidst, overtalte Ulfeldt ham til at sætte sit Navn under en Stævning, hvorved de tre Teologer indkaldtes til næste Herredag for at svare for den Forargelse, de havde vakt. Dagen efter **døde** Kongen, men han havde dog endnu i sine sidste Timer givet J. B. et Bevis paa sin usvækkede Tillid, idet han betroede Rigs-klenodierne i hans Varetægt, og J. B. lod sig ikke ved Ulfeldts Trusler bevæge til at udlevere dem. Men hans Stilling var rystet, og Ulfeldt var tilsyneladende den stærkeste. Hans Forsøg paa at faa de tre Teologer suspenderet strandede paa Rigsraadernes Modstand, men derimod lykkedes det ham at faa dem udelukkede fra at møde som Valgmænd ved Kongevalget. Sagen blev dog ikke optaget paa Herredagen, men ved formaaendc Velynderes Mægling tilvejebragtes der i Juni **1648** et Forlig, idet det teologiske Fakultet gav en for det meget ydmygende Erklæring. **18. Nov. 1648** holdt J. B. en latinsk Ligprædiken over den afdøde Konge, og **23.—24. Nov.** salvede han Frederik III. og Sophie Amalie. Men Ulfeldts Had var endnu ikke tilfredsstillet, og **1651 maatte** J. B. indstævne ham for Herredagen i Anledning af hans Angreb paa ham for nogle Undersøgelser, han havde ladet foretage under Dina Winhovers' Proces. Da det oplystes, at Undersøgelserne var foretaget efter Kongens Befaling, kunde Ulfeldt **ikke** komme ham til Livs, men alle disse Besværligheder havde nedbrudt J. B.s Livskraft, og han døde efter længere Tids tiltagende Svækkelse. Sit store og skønsomt udvalgte Bibliotek (ca. 4000 Bind) testamenterede han til Universitetsbiblioteket. Han gav 7000 **Rdl.** til Oprettelsen af fjorten Senge i Vartov og oprettede flere betydelige Legater, deriblandt et Rejsestipendium for unge Teologer. **Sille** Balchenburg bortgav siden Størstedelen af sin Formue i Legater til Universitetet, Vor Frue Skole i Kbh. og Aalborg Hospital.

J. B. hører sammen med Niels Hemmingsen og H. L. Martensen til de berømteste systematiske Teologer, Danmark har fostret. Han stod paa Højde med J. Gerhard og L. Hutter i Tyskland og med Jesuitternes lærdeste Teolog, R. **Bellarmin**. Hans dogmatiske Hovedværk, »Universæ theologiæ systema«, falder i to Hoveddele, der omfatter 49 Artikler. Hver Artikel eller Hovedstykke afhandles tre-dobbelt, tetisk, antitetisk og parænetisk, og deles i Sektioner eller Kvæstioner og disse atter i Paragraffer. Først udvikles det kirkelige Begreb etymologisk, men paa Grundlag af den bibelske Sprogbrug og med bestandig Henvisning til den klassiske Litteratur. Derefter arbejder han sig frem til en fuldstændig Begrebsbestemmelse. I den følgende Antitese omhandler han Vranglæren, som han fører tilbage til aandelig Forblindelse eller ond Villie. I det

sidste, parænetiske Afsnit giver han sin Etik og gennemgaar de religiøse Tvivlsspørgsmaal. Skriftfortolkningen er den traditionelle og bunden til Symbolerne, særlig til Konkordieformelen, skønt den aldrig officielt har været fastslaaet som Symbol for den **danske** Kirke. Uagtet den skolastiske Metode er strengt gennemført i J. B.s Værk, er det dog jævnt og enfoldigt baade i Indhold og Form. Han afskyr al Spekulation og bruger ingen filosofiske Terminologier. Han er skarpere i sine Definitioner end J. Gerhard, mindre polemisk og mere etisk end L. Hutter og mere bibelsk end sine Forgængere. Foruden den traditionsbundne Eksegese er **Hoved-**svagheden ved J. B.s »Systema«, at der **fattcs** et Centralbegreb, der kunde frembringe den fornødne Sammenhæng mellem de enkelte Udviklinger. Heller ikke kan J. B. prises for synderlig Originalitet. Kun med Hensyn til Læren om **Egenskabsmeddelelsen** mellem **Kristi** Naturer (Communicatio idiomatum) har han anlagt en ny og selvstændig Betragtning. Sin Styrke har J. B. fremfor alt i den store formelle Klarhed, hvormed ethvert Spørgsmaal behandles, og i den omfattende Lærdom, han overalt lægger for Dagen. Til dette J. B.s Hovedværk knytter sig som Forarbejde en Art kirkelig Litteraturhistorie: »Speciminis scriptorum ecclesiasticorum **primi** a nato salvatore **seculi** exercitationes« (1633-38). Han gennemgaar heri en stor Række Skrifter fra Symbolum apostolicum til Clemens Romanus' og **Ignatius'** Skrifter, afgør deres Ægthed eller Uægthed ifølge ydre og indre Grunde og gør i det hele taget en besindig Brug af den højere Kritik. Særlig maa fremhæves hans Bedømmelse af Sibyllinerne, hvis Uægthed han grundig har godtgjort før nogen anden Kritiker.

Større Betydning end som lærd Teolog tilkommer der dog J. B. som Opbyggelsesforfatter, idet hans »Huspostil« gennem 150 Aar øvede en afgørende Indflydelse paa Prædikenens Udformning i den danske Kirke. J. B.s egne Prædikener er tidløse Homilier, Bibellæsninger, der gennemgaar Dagens Perikoper Sætning for Sætning, Ord for Ord, og i Sammenhæng hermed fremsætter de Betragtninger af dogmatisk og etisk **Art**, som de foreliggende Tekster giver Anledning til. Den Livsanskuelse, som kommer til Orde baade i Systema og Huspostillen, bærer et strengt og alvorligt religiøst Præg. Den kan i Frihed og Rummelighed ikke **maale** sig med Luthers, og den levner ikke megen Plads for det naturlige Menneskeliv og dets forskellige Ytringsformer. I den Fromhedstype, J. B. repræsenterede, har dog i ældre Tid Slægtled efter Slægtled fundet Hvile.

Breve til J. B. i Det **kgl.** Bibliotek. Brevbog i Rigsarkivet. —

Malerier paa Fr.borg (1648) og i Roskilde Domkirke. Portrætter paa Epitafium i Køge K. og paa det Worm'ske Epitafium i Nationalmuseet. Mindetavle i Brønshøj K. 1652. Mindestøtter paa Jægerspris (af H. E. Freund 1840) og paa Gl. Nicolai Kgd. i Køge (af Hindberg 1907). Statue af V.Jari ved Frederiksk. i Kbh. 1933. Stik af Simon de Pas 1632 og Alb. Haelwegh 1653.

Programma funebre over J. B. af 29. April 1652 (**heri** Selybiografi) og over **Sille** Balchenburg af 2. Aug. 1661. E. **O. Torm:** Ligprædiken over J. B., 1652 (jvfr. Afskrift i Ny kgl. Saml. 4° 1992). Samme: Ligprædiken over Sille Balchenburg, 1661. E. Vinding: Regia Academia Hauniensis, 1665, S. 233—44. D. G. **Zwergius:** Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 169—237. G. Treschow: Danske Jubel-Lærere, 1753, S. 65—90. C. Giessing: Nye Samling af Jubel-Lærere, II, 2. Bd., 1783, S. 12—31. Jens Møller i Historisk Caiender, udg. af L. Engelstoft og J. Møller, III, 1817, S. 193—276. E. F. Koch i Kirkehist. Saml., 2. Rk., III, 1864—66, S. 667—788. C. Rosenberg: Nordboernes Aandsliv, III, 1885, S. 315 ff., 337 ff., 405 ff. J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896, passim, især S. 142, 200, 207, 248 ff, 293 ff, 306 ff, 325 ff, 339, 358 ff, 381 ff. S. Birket Smith: Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie, I, 1879, S. 134, 165, 171 f, 176, 215 f. Knud Fabricius: Kongeloven, 1920, S. 92—98. Bjørn Kornerup: Hans Poulsen Resen, I, 1928, S. 302, 313, 471 ff, 490. H. F. Rørdam: Hist. Samlinger og Studier, IV, 1902, passim. Kirkehist. Saml., I, 1849—52, S. 484 ff; 2. Rk., I, 1857—59, S. 421 ff, 500—11; VI, 1872—73, S. 85, 110—11; 3. Rk., II, 1877—80, S. 707, 709 ff; III, 1881—82, S. 23 ff; V, 1884—86, S. 194 ff; 4. Rk., III, 1893—95, S. 179—194, 625—26; V, 1897—99, S. 517—22. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., VI, 1927, S. 159. Dsk. Mag., 4. Rk., II, 1873, S. 256 ff; 5. Rk., I, 1887—89, S. 37 ff, 210; II, 1889—92, S. 142 ff, 221. Hist. Tidsskrift, 3. Rk., IV, 1865—68, især S. 513 ff, 551 f, 566 f, 569 f, 577 f. Samling af de for Universitetets Legater gjældende Bestemmelser, 1890, S. 189 ff. Breve i **Dänische** Bibliothec, II, 1738, S. 158—176; III, 1739, S. 210—15, i Kirkehist. Saml., 3. Rk., V, 1884—86; VI, 1887—89 samt i Gl. kgl. Saml., 4°, 3038 og Rostg. 4° 158.

Bjørn Kornerup (S. **M. Gjellerup**).

Brochmand, Rasmus Enevoldsen, 1619—62, Professor. F. 8. Aug. 1619 paa Valbygaard, vistnok i Hellested S., d. 14. Juni 1662 i Kbh., begr. sst. (Trin. K.). Broder til Biskop Hans Enevoldsen B. (s. d.). Gift 30. Maj 1647 i Køge med Bodil Ravn, f. ca. 1631, formentlig d. 1687 (gift 2° 1662 med Oberstløjtnant Paul Ulrich **Pestel**, formentlig d. 1685), D. af Borgmester i Køge Mads R. (s. d.) og 2. Hustru.

Da R. B. tidligt viste sig i Besiddelse af gode Evner, blev han bestemt til Studeringer og modtog sin første Uddannelse dels privat i Kbh. hos sin Farbroder Biskop Jesper B., dels i Vor Frue Skole og senere paa Herlufsholm. Herfra blev han Student 1637 og vakte allerede ved sin Immatrikulation Opsigt ved sine ualmindelige Kundskaber i Latin. Som Student havde han sit Ophold hos sine Farbrødre, først hos Professor Hans Rasmussen B., efter dennes

Død **1638** hos Biskop Jesper B., der navnlig interesserede sig for at udvikle hans oratoriske Evner. **1640** drog han udenlands. I Franeker og særlig i Leiden, hvor han bl. a. nød godt af D. Hcin-sius' og Boxhorns Undervisning, studerede han med Iver Historie og latinsk Veltalenhed. Et Minde om hans Studier af denne Art er den latinske, stærkt panegyriske Tale, han **1643** holdt paa Universitetet i Leiden ved Grev Valdemar Christians Afrejse. **1644** kom R. B. hjem, opholdt sig et Aars Tid hos Biskop Jesper B., blev **1645** Rektor paa Herlufsholm, men udnævntes allerede **1646** til Professor eloquentiæ ved Kbh.s Universitet. **1647** tog han Magistergraden. I Krigsaaret **1658—59** var han Rector magnificus og søgte trods store Vanskeligheder at gøre Fyldest i denne Stilling, skønt han havde det Uheld fra Juli **1658** at blive udelukket fra Hovedstaden. Først efter Stormen paa Kbh. **11. Febr. 1659** lykkedes det ham ved den engelske Gesandts Mellemkomst at slippe ind igen. **1661** blev han af Kongen fritaget for sine Universitetsforretninger mod at udarbejde Frederik II.s Historie. Heraf blev der dog intet, da han snart efter døde. Hans langvarige svagelige Helbredstilstand har formodentlig ogsaa hemmet hans Arbejde som Medlem af den store Lov kommission (fra **1661**). I Litteraturen er R. B. kun optraadt med den ovenn. Tale og et Par Disputater, hvoraf en om sølvalderlige Forfatteres Udtrykssvis er typisk for hans Interesser. — Med sin Hustru fik R. B. betydelige Midler, som han bestyrede forstandigt, men hendes Forældres grupvækkende Skæbne kastede en mørk Skygge over hendes Liv.

Universitetets Programma **funebre** af 27. Juni **1662**. G. L. Wad: Meddelelser om **Rektorerne** paa Herlufsholm **1565—1878**, **1878**, S. **129—40**. Peder Resen: Inscriptiones **Haffnienses**, **1668**, S. 205. L. Engelstoft: Nogle Fragmenter om Dr. R. E. B.s Rectorat ved Kiøbenhavns Universitet i Aarene **1658** og **1659**, **1803**. H. F. Rordam: De danske og norske Students Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar mod Karl Gustav, **1855**, S. **105—08**, **195—200**. Nyt hist. Tidsskr., VI, **1856**, S. 487 ff., **521 f.**, 529, **541—42**. Kirkehist. Saml., 3. Rk., V, **1884—86**, S. **291**. Dsk. Mag., 5. Rk., II, **1889—92**, S. **139**, **339 f.**; VI, **1909**, S. **164**. Personalh. Tidsskr., II, **1881**, S. **130**; III, **1882**, S. **97—99**; IV, **1883**, S. 62; 8. Rk., IV, **1925**, S. 329; 9. Rk., V, **1932**, S. 60.

Bjørn Kornerup.

Brochmand, Rasmus Hansen, **1626—64**, Professor. F. **15. Dec. 1626** i Kbh., d. 8. Aug. **1664** sst., begr. sst. (Trin. K.). Forældre: Professor Hans Rasmussen B. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Nov. **1655** med Else Pedersdatter, d. tidligst **1678** (gift 2° med Borgmester Niels Hansen Schmidt til Vejlevgaard og Lundegaard, d. senest **1677**, 3° med Peder Klingenberg, d. senest **1699**), D. af Borg-

mester i Kbh. Peder Pedersen (1608—69) og Margrete Clausdatter (d. 1680).

Da R. B.s Fader døde i Sønnens tolvte Aar, tog Farbroderen Biskop Jesper B. sig af ham og sendte ham i Vor Frue Skole i Kbh., hvorfra han blev Student 1640. Efter fem Aars Studier, hvorom en fysiologisk (naturfilosofisk) Disputats »de causis rerum naturalium intrinsecis« (1644) er et Vidnesbyrd, blev han 1645 Hører i Roskilde Katedralskole. 1647 drog han udenlands og opholdt sig et Par Aar i Leiden. Her holdt han 1648 paa elegant Latin en Mindetale over Christian IV., udgivet 1649. Efter at have besøgt Belgien rejste han 1650 til England, hvor han især havde stort Udbytte af sine Studier i de gamle Biblioteker i London og Oxford. De politiske Uroligheder drev ham imidlertid bort fra det sidstnævnte Sted, og han slog sig derpaa i ti Maaneder ned i London, hvorfra han aflagde kortere Besøg i Cambridge. 1652 vendte han tilbage til Leiden, hvor han 1653 udgav sit Livs Hovedværk, tilegnet Frederik III., »Ethices historicæ specimen«, der gennem Eksempler — særlig fra den antikke Historie — belyser Dyders og Lasters forskelligartede Karakter. S. A. kom han igen tilbage til sit Fædreland, hvor han 1654 blev Professor i Historie ved Akademiet i Sorø og udgav en interessant Disputats »De historiæ legitimæ notis«, der giver Bidrag til en Historieskrivningens Metodelære. 1655 disputerede han for Magistergraden og blev 1660 kaldet til Professor i Teologi ved Kbh.s Universitet. Som saadan deltog han bl. a. i Forhørene over Jesper Baltzersen Konechen. 1664 blev han valgt til Rector magnificus, men døde inden Rektoratsaarets Udgang.

Universitetets **Programma** funebre af 19. Aug. 1664. E. Vinding: *Regia Academia Hauniensis*, 1665, S. 431—36. *Kirkehist. Saml.*, 2. Rk., III, 1864—66, S. 233, 235, 240. *Personalh. Tidsskr.*, II, 1881, S. 135, 198; 8. Rk., VI, 1927, S. 49. Sorø, **udg.** af Soransk Samfund, I, 1924, S. 488, 605 f. O. Wormii *Epistolae*, II, 1751, S. 1104 f. Hans Knudsen: **Lundegaards** Stiftelse 1754—1929, 1929, S. 5—6. *Bjørn Kornerup.*

Brock, Navnet paa flere Adels- og Borgerslægter. Den nørrejyske Adelsæt B., der førte en Bjælke i Vaabenet, er en af de faa danske Ætter, hvis Slægtnavn føres fast, saa langt Slægten kendes tilbage. Slægten begynder med nedenn. Niels B. (ca. 1300), hvis Moder var Søster til Biskop Jens i Aarhus. Hans Søn unge Niels B. (nævnes 1315 og 1356) til Hikkebjerg havde en Søn Eske B. (—1380—) — hvis Søn Niels B. døde før 1419 som Slægtens sidste Mand — og tre Døtre, af hvilke den yngste Johanne **Nielsdatter** B. (d. 1372) var Stammoder til Slægten B. af Estrup. Hun

var gift med Anders Jensen til Essendrup (**Gl. Estrup**), der i sit Vaaben førte en blaa Spids i Sølv. Deres Søn, nedenn. Jens Andersen (B.) (d. **1408**) til Essendrup førte ikke Slægtsnavnet B., saa lidt som hans Søn Jens (eller Niels) Jensen (B.) (d. **1404**) til Clausholm; det førtes derimod af dennes Sønner Kannik i Roskilde Niels B. (—**1420**—) og nedenn. Eske Jensen B. (d. **1441**) til Estrup. Sidstnævnte var Fader til nedenn. Lauge B. (d. ca. **1504**), der i andet Ægteskab havde Sønnen Niels B. (d. **1534**) til Estrup m. m. Dennes Søn Lauge Nielsen B. (d. **1565**) var Fader til nedenn. Eske B., med hvem Slægten **1625** uddøde paa Mandssiden. — En jysk Borger-slægt føres tilbage til Handelsmand i Randers **Niels** Pedersen B. (d. **1728**), som stammede fra Thisted. Han var Fader til Handelsmand i Randers Rasmus B. (**1695—1752**) — hvis Søn var nedenn. Legatstifter Niels B. (**1731—1802**) — og til Konsistorialraad Christen B. (**1717—70**), hvis Efterkommere navnlig har været Lærere og Landmænd. — En norsk Militærslægt B. begynder med Kaptajn Hans Henrik B. (**1711—80**), hvis Søn nedenn. Officer Ludvig Frederik B. (**1774—1853**) var Fader til den ligeledes nedenn. Officer Nicolai Stabel B. (**1803—85**).

Danmarks Adels Aarbog, VI, **1889**, S. **97—111**; VIII, **1891**, S. 487; XIV, **1897**, S. 490; XVIII, **1901**, S. **541**; XXIII, **1906**, S. 486; XL, **1923**, S. 548. Peter Jacob Schmidt: Grosserer Niels B.s og Hustru Lene B., f. Bredals Slægt, 5. Udg., **1891**. Wilhelmine Brandt: Slægten **Benkestok**, **1904**, S. **119—23**.

Albert Fabritius.

Brock, Eske Jensen, d. **1441**, Ridder. Nævnes tidligst **1425**, dræbt 3. Maj **1441**, antagelig ved Nørre Sundby. Forældre: Jens (eller Niels) Jensen B. (d. **1404**) og Ide Laugesdatter Panter (d. tidligst **1408**). Gift 1° med Sophie Hak, D. af Anders H. (d. tidligst **1460**) og Gertrud Mogensdatter Munk. 2° med Ellen Gyldenstjerne, d. før 22. Okt. **1472** (gift 2° **1447** med Corfitz Rønnow, d. **1494**), D. af Henrik Knudsen G. (d. **1456**) og Anne Mogensdatter Munk (d. **1461** el. **1462**).

E. B., der skrives til Slægtens Stamgaard Essendrup, nævnes **1429** som Ridder og Lensmand paa Kbh.s Slot; **1432** var han som Rigsraad med til at afslutte Forliget med Hansestæderne i Horsens. I de følgende Aar anvendtes han jævnlig i diplomatiske Forhandlinger, navnlig med Hansestæderne, og **1435** var han Lensmand paa Aalborghus, men mistede dette Len faa Aar efter. Han hørte til den Kreds af Adelsmænd, som fordrev Erik (VII.) af Pommern og indkaldte Christoffer af Bayern, og muligvis fik han efter denne sidstes Tronbestigelse paa ny Aalborghus i Forlening. Ved Begyndelsen af Bondeopstanden **1441** faldt han imidlertid i en Træfning

med Oprørerne; disse, der hadede ham for hans Strengthed, hæv-
nede sig nu ved at partere hans Legeme.

Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 103. Knud Fabricius i Hist. Tidsskr.,
7. Rk., II, 1899—1900, S. 473—518.

Henry Bruun (Thiset)

Brock, Eske, 1560—1625, Rigsraad. F. 24. Dec. 1560 paa Vemmetofte, d. 15. el. 22. Dec. 1625 paa Dronningborg, begr. i St. Mortens K. i Randers. Forældre: Lauge B. (d. 1565) og Margrethe Eskesdatter Bille (d. 1595). Gift 6. Juli 1589 i Køge med Christence Viffert, f. 25. Nov. 1561 paa Malmøhus, d. 3. Marts 1624 paa Dronningborg, D. af Axel V. (d. 1580, s. d.) og 1. Hustru.

1574 sendtes E. B. med sin ældre Broder Niels til Strasbourg, hvor de studerede sammen til Niels B.s Død 1578. Efter kortere Ophold i andre tyske Universitetsbyer overtog E. B. ved sin Hjemkomst **Fædrengaarden** Essendrup, som han ombyggede; ved sit Giftermaal erhvervede han Alnerup i Skaane, ved Moderens Død arvede han Vemmetofte. Til disse Besiddelser føjede han i Aarenes Løb adskillige andre; paa Randersegnen købte han saaledes ikke mindre end otte Hovedgaarde, bl. a. Hevringholm; efter Eske Bille (d. 1619, s. d.) arvede han **Ellinge** og Ørtofte i Skaane samt Vallen i Halland. Ved Rostjenestetaksationen 1625 stod han med sine 7634 $\frac{1}{2}$ Tdr. Hartkorn som Landets rigeste Adelsmand. Sin Rigdom skyldte han til Dels den Omstændighed, at han tilhørte en faatallig Slægt, som var ved at uddø; ved Siden heraf maa dog fremhæves hans udprægede økonomiske Sans, der stillede ham i fordelagtig Modsætning til Flertallet af hans daværende Standsfæller.

I nær Sammenhæng med E. B.s overordentlige Velstand og udstrakte Virksomhed som Godsherre staar det sikkert, at han undlod at gaa Adelsens sædvanlige Embedsvej. Ganske vist finder man ham ogsaa i hans yngre Aar hyppigt i Frederik II.s eller andre fyrstelige Personers Følge; men nogen fast Ansættelse ved Hoffet eller i Kancelliet havde han ikke, og det varede ogsaa ret længe, før han blev Lensmand. Først da han i Juni 1596 optoges i Rigsraadet, fik han som **Embedsløn** Slottet i Randers, Dronningborg, som laa bekvemt for ham, og som han derfor beholdt til sin Død. Af de mange offentlige Hverv, der tilfaldt ham, kan anføres, at han 1599 sendtes op til Herredagen i Norge, at han 1601—02 var paa en Sendefærd i Rusland, 1603 deltog i et Grænsemøde mellem danske og svenske Raader og s. A. overværede Kongens Hylding i Hamburg; 1604, 1610 og 1622 fulgte han Christian IV. til Norge, 1606 til England, 1621 til Fyrstemødet i Segeberg, 1623 til Braun-

schweig; **1605** sendtes han som Gesandt til Kurfyrsten af Sachsen. **1611** fungerede han som **Krigskommissær** under Kalmarkrigen, og **1612—13** var han en af de **fire** Raader, der paa Danmarks Vegne afsluttede Freden i Knærød. **1616** repræsenterede han Kongen ved den gottorpske Hertug Johan Adolfs Begravelse, **1618**, **1619** og **1623** deltog han i Forhandlinger i Hertugdømmerne, **1624** i et Grænsemøde i Skaane.

Efter sin Søn Lauge B.s Død i Paris **1619** var E. B. den **eneste** overlevende Mand af sin Slægt, hvis Mandslinie derfor uddøde med ham. Derimod overlevedes han af tre Døtre.

Hvad der i nyere Tid særlig har henledt Opmærksomheden paa E. B., er den Omstændighed, at man i Tiden fra ca. **1780** til **1884** fandt og udgav i alt ni af hans Dagbøger, der — som i Datiden almindeligt — er indført i Almanakker og altsaa hver omfatter et Aar; den første er fra **1604**, den sidste fra **1622**. Originalerne — med Undtagelse af Kalenderen for **1617** — findes nu i Rigsarkivet. Dagbøgerne, hvis kulturhistoriske Kildeværdi er betydelig, har for en stor Del Karakteren af Regnskabsbøger eller **Rcjse-**journaler; ind imellem finder man dog adskillige Antegnelser af mere personlig Art, f. Eks. om hans svagelige Helbred, om Jagter og Familiebegivenheder og ikke mindst om Datidens selskabelige Liv, baade naar Adelsmændene besøgte hverandre, og naar de var sammen med Christian IV. Navnlig ved Omgangen med Kongen fik E. B. god Brug for de Kors, han brugte til at betegne Rusens Styrke; ved en enkelt Lejlighed (under Norgerejsen **1604**) stiger deres Antal til fire, lakonisk kommenteret med et »libera nos **domine**« (»Vorherre bevares«!)

Af Dagbøgerne er Kalenderne **1608**, **1612** og **1613** udgivet af L. S. Vedel Simonsen i Eske Brocks Levnetsbeskrivelse, I—II, **1842—43**; **1604**, **1609**, **1619** og **1622** af L. Moltke i Dsk. Saml., 2. Rk., II, **1872—73**, S. 256—300, III, **1873—74**, S. 193—218, og VI, **1877—79**, S. 14—41; **1611** og **1617** af C. F. Bricka i Dsk. Mag., 4. Rk., V, **1884**, S. 125—45 og 289—313. — Maleri (Kopi) paa Gaunø. Epitafium i St. Mortens Kirke i Randers (ødelagt **1801**). Fremstillingen paa **Stikket** af Frederik II.s Ligfærd er ikke Portræt.

Jens **Gjødese**n: Ligprædiken over Christence **Viffert**, **1625**. Samme: Ligprædiken over E. B., **1626**. Chr. H. Brasch: Vemmetoftes Historie, I, **1859**, S. 98—134. Danmarks Adels Aarbog, VI, **1889**, S. 106 f. Ovenn. Værk af L. S. Vedel Simonsen.

Henry Bruun (C F Bricka).

Brock, Gustav Edvard, **1816—78**, Højesteretsadvokat og Politiker. F. 6. Febr. **1816** i Kbh. (Helligg.), d. 29. Dec. **1878** sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Urtekræmmer Frederik Christian B. (ca.

1770—1824) og Anna Cecilie Pihl (1782—1871). Gift 23. Sept. 1848 i Kbh. (Frue) med Amalie Bjerring, f. 20. Juni 1821 paa Erbg., d. 23. Febr. 1872 i Kbh. (Holmens), D. af Overretsprokurator N. C. B. (s. d.) og 2. Hustru.

B. blev Student 1832 fra det v. Westen'ske Institut, cand. juris 1837, 1847 Overretsprøveprokurator, 1849 Højesteretsadvokat. 1860 Landstingsmand for Kbh., var 1870—78 Medlem af Rigsretten. Som Sagfører regnedes B. blandt sin Samtids ypperste. Med omfattende juridiske Kundskaber forbandt han megen æstetisk og historisk Dannelse. Med særlig Forkærlighed havde han studeret fransk Ret og advokatorisk Talekunst; med fransk Aand følte han sig beslægtet; han skyede hverken Patos eller den store Gestus i sin gallisk farvede Retorik. I den Fleischer'ske Arvesag, der foruden ved Højesteret 1852 delvis ogsaa førtes i Kongeriget Begge **Sicilierne**, hvor Arveladeren var død, vakte hans Procedure Modstandernes Beundring og Skræk. For den danske Højesterets Skranke udfægtede B. gennem Aarene mangen haard Dyst med C. Liebe — Sagen om Sukcessionen til Stamhuset Thorseng 1862 o. m. a.; hans Aktorat i Rigsretssagen af 1855 mod Ministeriet Ørsted skød utvivlsomt langt over Maalet — ikke mindst ved dets Paastand om Højforræderi — og paadrog ham A. S. Ørstedes knusende Dom i Skriftet »Belysning af de med Hensyn til Rigsretsdommen af 28. Febr. 1856 paa Højesteret gjorte Angreb« (1856). I den mod C. St. A. Bille som Redaktør af »Dagbladet« 1866 anlagte Sag for Majestætsforbrydelse var B. Defensor; ifølge A. F. **Kriegers** Dagbøger (IV, 1921, S. 43) havde Christian IX. udtalt sin Frygt for, hvad der kunde komme frem under Proceduren, medens Højesteretsjustitiarius C. M. Rottbøll havde beroliget Kongen med en Henvisning til B.s »loyale Procedure«; i det citerede Værk, V, 1923, S. 112, taler Rottbøll i øvrigt om »B.s Langsomhed til at fremme Sagerne«. B.s hele juridiske Position skaffede ham Sæde i forskellige Lovkommissioner — saaledes Proceskommissionerne af 1857 og 1868 og Straffelovkommissionen af 1859 — og Kriegers Dagbøger bringer hyppige Vidnesbyrd om B.s legislative Interesser og Virke. 1872 var han Medindbyder til de nordiske Juristmøder og Medlem af den danske Bestyrelse af dem. I »Nordisk Universitets-Tidsskrift«, IX, 1. Hæfte, 1863, S. 1—24, skrev B. en Afhandling om »Den første Mellemrigslov«. Som Politiker naaede B. ikke frem i forreste Linie; han følte sig ikke hjemme i Landstinget, hvor hans særlige Art af Veltalenhed ikke ganske fandt sympatisk Ekko; som gammel nationalliberal stillede han sig kritisk over for Estrup, medens han paa den anden Side var en Modstander af

en Parlamentarisme, bygget paa Folketingets ubetingede Overvægt. Sagligt deltog han i Forhandlingerne bl. a. som Ordfører for Straffeloven og Fæsteloven, hvilket sidste Lovudkast efter Kxieggers Dagbøger blev Genstand for Estrups »brillante Angreb«. — R. 1857. DM. 1874. — Maleri af **Wilh. Marstrand** 1868. Studie af J. Roed. Buste af H. V. Bissen 1853. Tegning af Otto Bache. Træsnit 1879.

Zodiacus i Nær og Fjern, VIII, 1879, Nr. 340. Ill. Tid. 5. Jan. s. A. **Nutiden** 12. Jan. s. A.

F. D. LI
Frantz Dahl.

Brock, Jens Andersen, d. 1408, Rigsraad. Nævnes som Ridder 1358, d. 22. Maj 1408. Forældre: Anders **Jensen** (var d. 1355) og Johanne Nielsdatter B. (d. 1372). Gift med en Datter af Jens Lauridsen Panter (levede endnu 1364), hvis Hustru var en Datter af Johannes Offesen Neb.

J. A. B. skrives til Essendrup, men ejede ogsaa andre Gaarde, bl. a. Vemmetofte. Han nævnes som Lensmand paa Bygholm 1369—70, paa Kalø 1379, paa Tranekær 1394. Han hørte allerede i Valdemar (IV.) Atterdags sidste Tid til Rigsraadets ældste Medlemmer og fører endog 1374 Titel af Rigets Drost, hvilket Embede dog baade før og siden beklædtes af Henning Podebusk. Ogsaa under Dronning Margrete nævnes han ofte; nogen selvstændig politisk Rolle vides han dog aldrig at have spillet. 1404 blev hans Søn Jens Jensen af Clausholm dræbt af Hr. Jens Nielsen Løvenbalk af Avnsbjerg, der imidlertid n. A. nødtes til at sone Drabet ved Indstiftelse af Messer for den døde og ydmygt Knæfald for hans Frænder.

Danmarks Adels Aarbog, V, 1889, S. 102. Chr. H. **Brasch**: Vemmetoftes Historie, I, 1859, S. 17ff.

Kr Erslev (Henry Bruun).*

Brock, Ludvig Frederik, 1774—1853, Officer. F. 20. Aug. 1774 i Biri, Gudbrandsdalen, d. 22. Nov. 1853 i Randers, begr. sst. Forældre: Kaptajn Hans Henrik B. (1711—80, gift 1° 1747 med Maren Bendicke, d. 1760) og Johanne Gonsager Haberdorff (1742—80). Gift 1° 7. Dec. 1798 i Kbh. (Garn.) med Bolette Mathilde Frost, f. 22. Jan. 1770 paa Gaunø, d. 7. Febr. 1799 i Kbh. (Garn.), D. af Forpagter paa Gaunø, senere Ejer af Aggersvold og Brygger i Kbh. Carl Adolph F. (1733—1800) og Charlotte Amalie Jensen Borchsenius (d. 1799). 2° 18. Dec. 1801 i Kbh. (Garn.) med Elisabeth Andrea Lange, døbt 28. Dec. 1781 i Kristiania (Akershus Slotsk.), d. 17. Jan. 1842 i Randers, D. af Major, senere Oberstløjtnant Søren L. (1728—89, gift 1° 1763 med Barthia Magdalena

Coucheron, **1722—76**, Enke efter Sognepræst Georg Fasting, **1702—47**) og Henrikke Cathrine Burensund (**1748—91**, gift 1° **1770** med Kaptajn Henrik Severin Blichfeldt, **1731—76**, gift 1° **1767** med Karen Leuch, d. **1769**).

B. blev Landkadet **1787**, Fændrik **1795**, Sekondløjtnant s. A. og Premierløjtnant **1801**. Allerede paa Akademiet havde man lagt Mærke til, at B. med udmærkede Evner forbandt megen praktisk Sans, og straks efter sin Udnævnelse til Officer blev han anvendt til forskellig Tjeneste uden for Geledet; saaledes stillede han til Generalvejkommisionens Raadighed for at foretage Opmaalinger af Landevejene i Jylland og paa Sjælland, og da Kronprinsens Opmærksomhed blev henledt paa den unge, talentfulde Officer, gav han denne det Hverv at undersøge Gudenaaen mellem Randers og Silkeborg med Hensyn til Aaens Indretning til Pramfart. B.s indsendte Forslag blev antaget og Arbejdet udført efter dette (**1802**). Ved denne Lejlighed udtalte han bl. a. Ønskeligheden af Anlæggelsen af en Købstad (Handelsplads) ved Silkeborg, og gentagne Gange senere bragte han denne Sag paa Bane saavel over for Frederik VI. som Christian VIII. **1805** fik B. Kaptajns Anciennitet, og ved Troppekonzentrationen til Holsten s. A. ansattes han som Adjudant ved Hovedkvarteret. **1807** beordredes han til Femern for at indrette Kystmilitsen der, og efter Kampen ved Køge sendte Kronprinsen ham til Assistance for General Castenschield. I Slutningen af Sept. afgav denne, der blev kaldt til Holsten, sin Kommando til Generalmajor Ewald, hos hvem B. blev Adjudant, indtil Kronprinsen atter overtog Kommandoen paa Sjælland og B. vendte tilbage til Hovedkvarteret og udnævntes til Stabskaptajn. Ved Generalstabens Oprettelse **1808** blev han Divisionsadjutant og under det spansk-franske Hjelpekorps' March gennem Hertugdømmerne Pladskommandant i Flensborg. Han gjorde her Bernadottes personlige Bekendtskab og vandt under de vanskelige Forhold Borgernes fulde Tillid. Okt. **1809**, da Kongen afrejste til Holsten, og Prins Christian Frederik fik Kommandoen over samtlige Tropper Øst for Store Bælt, blev B. ansat direkte under Prinsen, men kom i nogle Maaneder til at forrette Tjeneste ved »Avantgarden« (Oberst Kardorff). **1811** blev B. »overtallig«, **1812** virkelig Overadjutant (Major), og da det i Begyndelsen af Maj **1813** bestemtes at sende Prins Christian Frederik til Norge som Statholder, ønskede Prinsen at medtage B., og denne deltog da i hans farefulde Sejlads fra Fladstrand til Hvaløerne **20.—21. Maj**. Han var under de paafølgende Begivenheder i Norge Prinsens trofaste Hjælper, men han har afgivet den bestemte

Erklæring, at han trods sin Stilling som Overadjutant »hverken havde Kundskab om eller Indflydelse paa, hvad der i Christian Frederiks Kabinet blev besluttet«. Bemærkelsesværdig er B.s Bedømmelse **1842** af Christian Frederik som Statholder i Norge — skaansom og **forstaaende**, men uden at der lægges Skjul paa Skyggesiderne ved Prinsens medfødte Anlæg og hans Udvikling. B. stillede sig tvivlende over for et særligt norsk Kongerige, men da dette var blevet en Kendsgerning, holdt han paa det til det yderste. Han var Medlem af den Kommission, som afgav Betænkning om Norges militære Hjælpekilder specielt over for et Indfald fra Sverige; han var til Stede paa Eidsvold, da det blev bestemt, at Prinsen skulde tage Styrelsen som Regent, og han raadede denne indtrængende til at udnævne C. D. A. Arenfeldt til Overgeneral og vove et Hovedslag, hvortil Christian Frederik dog ikke lod sig bevæge. Flere vigtige Sendelser blev betroet B. Saaledes blev han i Slutningen af **Dec. 1813** sendt til Frederik VI. paa Hindsgavl med en Depeche, som skulde forberede Kongen paa, at en Regeringsforandring i Norge kunde blive nødvendig; Aug. **1814** sendtes han i Anledning af Konventionen i Moss til den svenske Kronprins, der havde nægtet at ratificere **Konventionen**, forinden Demarkationslinien var trukket **tættere** sammen om Hovedstaden. Carl Johan opholdt sig i Frederiksstad og modtog B., som han straks genkendte fra deres Møde i Flensborg, meget venligt. Sammenkomsten forløb dog ikke uden heftige Udtalelser fra Kronprinsens Side, men endte med, at denne undertegnede Konventionen uden Forbehold.

B., der havde været Medunderskriver af den Erklæring (Eidsvold 20. Febr. **1814**), i hvilken den norske Generalstab meddelte Frederik VI., at den sluttede sig til Prins Christian Frederik, havde faaet Afsked af dansk Krigstjeneste i Marts s. A. Juli **1815** ansattes han af Carl Johan i sit forrige Nummer og som tjenstgørende Adjutant hos Kongen; **1817** blev han Oberstløjtnant. Nogle Aar efter begyndte den Øjensygdom, der **1824** tvang ham til at søge sin Afsked, som han modtog som Oberst. Omtrent samtidig blev han udnævnt til Toldinspektør i Randers. Som saadan vandt han hurtig Randersborgernes Tillid og Agtelse, ikke alene paa Grund af den Humanitet, han udviste, men ogsaa for sit praktiske Fremsyn — det var saaledes efter hans Indstilling til Generaltoldkammeret, at Nørreaaen blev gjort sejlbar. **1829** blev B. paa Grund af fuldstændig Blindhed nødsaget til at fratræde Embedet, men hans Energi var usvækket, og i en **Aarrække** skulde han komme til at udøve en betydningsfuld Virksomhed dels som Politiker, valgt

1834 som en af Randers Bys Deputerede ved Stænderforsamlingen i Viborg, og dels som Borgerrepræsentant og Byens første Raadmand (fra **1838**). **1834** havde B. udgivet en Brochure: »Et Par Ord angaaende Nødvendigheden af en almindeligere Værnepligt« eta, og da han første Gang mødte som **Stænderdeputeret (1836)**, **indbragte** han Forslag om Forandring af Militærlovgivningen, specielt om Værnepligten. Men han kæmpede forgæves for Forslagets Vedtagelse. Blandt hans øvrige Forslag, som han udførligt og grundigt motiverede, og som fremkom dels **1836**, dels i Sessionerne **1838—44**, kan fremhæves: om Ophævelse af Konsumtionen og i Stedet herfor Afgift paa Statspapirer og hypotekerede Fordringer, om Ophævelse af Tallotteriet, om Afskaffelse af den kollegiale Regeringsform og Indførelse af en Departementalbestyrelse, om Stænderforsamlingernes Offentlighed o. s. v. Mest Opsigt vakte hans Holdning under Adressediskussionen **1844**, da han fremsatte bestemt Krav om, at Prinsen af Augustenborg skulde fjernes fra sin Post som Statholder i Hertugdømmerne. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet, Oslo. — R. **1813**. K. **1840**. S.K. **1853**. — Malerier paa Eidsvold og hos Familien, Kopi af sidstnævnte af Oscar Matthiesen. Litografi af A. Kittendorff efter Tegning af N. Henriques **1843** og af E. Barentzen efter L. A. Smiths Tegning paa Billedet af de Stænderdeputerede i Viborg **1844**.

Medd. fra Krigsark., II—VI, **1885—94**; IX, **1902**. Hist. Tidsskr., 5. Rk., III, **1881—82**. Personalh. Tidsskr., III, **1882**. Skand. Folkekalender, **1845**, S. **115—19**, **1846**, S. **114—33**. Randers Avis **1854**, Nr. **22—24**, 26. Fædrelandet 28. Febr., 1., 7., 8. og **14—21**. Marts s. A. J. Réc: Om Begivenhederne i Norge **1814**, **1860**. C. Flood: For otti Aar siden, **1890**. C. F. Wegener: Om Hertugen af Augustenborgs Forhold, **1849**, S. **168**. Dansk Maanedsskrift. **1860**, I, S. **97—164**. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlingers Hist. **1830—48**, I, **1931**. Fra Randers Amt, **1921**. S. **5—35**.

S. A. Sørensen (*Rocks tr oh**).

Brock, Lauge, d. ca. **1504**, Ridder. Nævnes tidligst **1460**, levede endnu **1503**, men var d. 24. April **1505**. Forældre: Eske Jensen B. (d. **1441**, s. d.) og 2. Hustru. Gift 1° senest **1460** med Else Laxmand, som levede endnu 1. Juli **1466** (gift 1° med Oluf Nielsen Galen), D. af Poul L. (d. tidligst **1439**) og Lisbet Eriksdatter Krummedige. 2° med Kirsten Pedersdatter Høeg, d. **1542** paa Demstrup (gift 2° før 20. Maj **1507** med Peder Lykke, s. d.), D. af Peder H. (d. tidligst **1472**) og Kirsten **Henriksdatter** Reberg.

L. B. skrev sig allerede **1460** til Fædrenegaardcn Essendrup; desuden ejede han flere andre Gaarde, saaledes Bregenholt i Aarhus Amt samt Vemmetofte, som han arvede **1472**. Slægtsædet interes-

serede ham dog mest, og i **Gl. Estrups Historie** er han en Forgrundsfigur; han begyndte Opførelsen af den endnu bevarede Hovedbygning og samlede med stor Iver Bøndergods i den nærmeste Omegn; **1469** fik han **Birkebrev** paa sit Gods i Favsing og Avning Sogne. Hans Energi som Godsherre var imidlertid parret med en selv efter den Tids Forhold ualmindelig Brutalitet. Særlig er han blevet bekendt — eller rettere berygtet — gennem sin mangeaarige Fejde med Slægten Rosenkrantz, der ved sin omfattende **Godsbesiddelse** i Djursland stod ham slemt i **Vejen**; navnlig vendte hans Harme sig mod dens to Hovedrepræsentanter, Hofmestrene Otte Nielsen (s. d.) og Erik Ottesen (s. d.). Fejden med disse omtales tidligst **1460**, da der bl. a. klages over, at L. B. med seksten Svende har belejret Hr. Ottes Gaard Bjørnholm. Gennem de næste femten Aar var **Rosenkrantz'ernes** Bønder og Tjenere udsat for stadig Overlast, idet L. B. lod dem fængsle eller gennemprygle, ja endog stod dem efter Livet. **1468** dræbte han med egen Haand den rige Randerskøbmand Niels Paaske. Han anklages endvidere for at huse fredløse paa sin Gaard; efter hans Død kom det for Dagen, at han med Magt havde tvunget Herredsfogeden i Sønderhald Herred til at underskrive en Kendelse til hans Fordel. Under disse Omstændigheder medførte forskellige Forlig og Voldgiftskendelser kun kortvarige Afbrydelser af Striden; først **1475** synes den ved Kong Christians personlige Indgriben endelig afsluttet. L. B., der **1469** nævnes som Lensmand paa Koldinghus, modtog ca. **1486** Ridderslaget. Alder og Værdighed synes dog ikke at have lagt nogen Dæmper paa hans ustyrlige Temperament; **1496** var han i hvert Fald **Tremarksmand** og som saadan erklæret uværdig til at forfølge nogen Sag for Retten.

Chr. H. **Brasch**: Vemmetoftes Historie, I, **1859**, S. **28—34**. K. Barner: Familien **Rosenkrantz'** Historie, I, **1874**, S. **152—61**. Sv. Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser, III, **1862**, S. **611** fif. Danmarks Adels Aarbog, **V**, **1889**, S. **103** ff.

Henry Bruun.

Brock, Nicolai Stabel, **1803—85**, Officer. F. 3. Marts **1803** i Kbh. (Garn.), d. 25. Maj **1885** i Aarhus, begr. sst. Forældre: Oberst L. F. B. (s. d.) og 2. Hustru. Ugift.

B. blev Kadet **1813** og **1819** Sekondløjtnant i Rytteriet. **1826** ansattes han som Adjudant ved Livgarden til Hest, i hvilket Korps han blev staaende i ca. 20 Aar. **1829** blev han kar., **1842** virkelig Premierløjtnant, **1847** Ritmester og Eskadronschef ved 3. **Dragonregiment** og deltog som saadan i Treaarskrigen. Hans Eskadron, der **1849** **hørte** til General Ryes Korps og var beordret til at fore-

tage Strejftog i Midtjylland, overraskede Natten mellem 7. og 8. Juni — efter en Gewaltmarch fra Frijsenborg paa ca. otte Mil — et Kommando af kurhessiske Husarer, der uden at sikre sig havde taget Nattekvarter i Nørre Snede, og tilfangetog fire Officerer og 60 Mand med et lignende Antal Heste. 1851 blev E. kar. og 1853 virkelig Major, var 1859 Stabschef hos Kavalerichefen, Generalløjtnant Prins Christian af Danmark (Christian IX.), som han 1835—47 havde tjent sammen med ved Hestgarden. 1860 udnævntes han til Oberstløjtnant og Kommandør for 5. Dragonregiment og deltog i Krigen 1864; i April blev han kar. Oberst, men Dec. s. A. fik han Afsked. — Kammerherre 1862. — R. 1841. DM. 1860. K. 1862. — Træsnit, signeret C. P.

Aarhuus Stiftstid. 27. Maj 1885. E. Leschly: Hist. Beretning om 5. Dragonregiment, 1929. S. A. Sørensen (*Rockstroh**).

Brock, Niels, ca. 1300, Ridder. Levede endnu 1330.

N. B., der nævnes »af **Hylke**« (ved Skanderborg), var en Nevø af Biskop Jens Assersen i Aarhus. Han forekommer tidlig blandt Erik (VI.) Mændveds Omgivelser og yngre Raadgivere. 1302 var han kgl. Slotsfoged paa Skanderborg, 1304 Medlem af den Kommission, der skulde foretage et dansk Uddrag af Thord Degns Artikler. 1309 deltog han i det bekendte Adelsmytteri; for sin Adfærd her blev han dog betinget benaadet. Men da han 1313 optraadte som en af Hovedførerne for den nørrejske Bondeopstand, blev han n. A. sat under Tiltale for aabenbart Forræderi; han anklagedes nu ogsaa for i sin Tid at have staaet i Forbindelse med Erik (V.) Glippings Mordere. Han dømtes fra Liv og Gods, men flygtede til Sverige, hvor han sluttede sig til Kongens oprørske Broder, Hertug Christoffer. Da denne besteg Tronen, optoges N. B. paa ny i Raadet.

Danmarks **Adels Aarbog**, V, 1889, S. 98 f. *J Kincl* (*Henry Bruun**).

Brock, Niels, 1731—1802, Købmand og Legatstifter. F. 19. Marts 1731 i Randers, d. 4. Okt. 1802 i Kbh. (Frels.), begr. sst. (Frels. K.). Forældre: Købmand Rasmus B. (1695—1752, gift 1° 1723 med Anna Margrethe Vorup, 1704—30) og Marie Kirstine Knudsen (1710—45). Gift 25. Aug. 1762 i Randers med Lene Bredal, f. 25. April 1736 i Randers, d. 13. Sept. 1786 i Kbh. (Frels.), D. af Borgmester i Randers Nicolai Krog B. (1701—80) og Ingeborg Marie Simonsen (1706—83).

Efter at være oplært i Handelen først i Lübeck, dernæst hos Farbroderen Søren B. i Kbh., tog B. 1748 hjem til Faderen og knyttedes til dennes ret betydelige Forretning. Efter at Faderen

var død og B. havde afviklet **Forretningen**, drog han med sin Arvepart, ca. 18 000 Rdl., til Hovedstaden, hvor han associeredes med sin Svoger, **Grosserer** Ole Bech. Efter dennes Død 1762 etablerede han sig som selvstændig Købmand. Grossererborger-skab løste han 1763. Som Købmand skulde han opleve de tre store Krigs- og for den neutrale Handel glimrende Handelsperioder: Syvaarskrigen 1756—63, den nordamerikanske Frihedskrig 1776—82 og endelig Koalitionskrigen fra og med 1792. B.s Købmandsskab formede sig dog ikke som det store Eventyr; det hasardiøse laa ham fjernt. Han deltog saaledes ikke i de ost- eller vestindiske Ekspeditioner og ejede hverken Plantager eller **Handelsflaader** af Betydning. Hans Forretning var væsentlig Hørkram og Kolonialvarer. Aar for Aar øgede han sin Formue: 1778 var den vokset til 150 000 Rdl., og ved sin Død efterlod han sig ca. 900 000 Rdl. Han eftertragede ikke offentlige Hverv, dog var han Medlem af de 32 Mænds Forsamling i 25 Aar indtil 1801. I den anselige Ejendom Strandgade 36 levede han i et lykkeligt og harmonisk Ægteskab; han ekstravagerede ikke paa nogen Maade i sin Levevis; baade han og Hustruen var godgørende og kirkelig interesserede. I sit Testamente betænkte han offentlige Institutioner o. 1. i Kbh. og Randers med Legater til et Beløb af ca. 550 000 Rdl. Af disse Legater skal særlig fremhæves de 10 000 Rdl., som han bestemte som »en Begyndelse og velment Grundsten til en Grosserer-Skolebygning«. Ved Opsparing i Aarenes Løb er Summen vokset til en Kapital paa ca. 430 000 Kr., hvis Renter anvendes til Fordel for den af Grosserer Societetets Komite bestyrede Handelsskole, der bærer B.s Navn. — Samtidigt Maleri paa Raadhuset i Randers. Litografi derefter 1857. Maleri af ukendt Oprindelse paa Børsen i Kbh. Ligsten i Frelsers K.

J. Werner: Niels Brocks Liv og Virke, u. A.

7 Werner.

Brock, Peter Michael Johan, 1842—1906, Museumsmand. F. 9. Febr. 1842 i Kbh. (Frue), d. 7. Nov. 1906 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Urtekræmmer Michael Peter B. (1802—54) og Anna Marie Christiane Rosberg (1810—76). Gift 14. Okt. 1876 i Kbh. (Johs.) med Johanne Marie Rosberg, f. 4. Marts 1835 i Kbh. (Petri), d. 9. Jan. 1926 paa Frbg., D. af Snedkersvend Johan Christian R. (1805—37) og Margrethe Martine Svingelberg (ca. 1805—85, gift 2° 1862 med Grosserer Jacob Møller, 1791—1865).

I 50'erne lod Grevinde Danner forespørge paa Melchior's Skole, om der der fandtes nogen Elev, der burde studere, men ikke havde

Raad dertil; i saa Fald vilde hun støtte paagældende. B. blev udpeget, **1857** overflyttet til Metropolitanskolen og **1860** Student. Han studerede Jura og tog **1868** Embedseksamen, hvorefter han blev ansat i Landbygningernes Brandforsikring, en Plads, han beklædte til sin Død. Hans Studietid var blevet noget lang, dels fordi han **1864** havde gjort Tjeneste som Underkonduktør ved **Ingeniørkorpset**, dels fordi han tidligt var kommet i Forbindelse med Museumsmanden Konferensraad Chr. J. Thomsen, der beskæftigede ham en Del og især gav ham Interesse for **Møntstudiet**. Fra **1863** kom han til at assistere paa Rosenborg, især med Omvisningen, **1874** blev han fast Assistent, **1878** anden Inspektør og **1883** Carl Andersens Efterfølger som første Inspektør og Slotsforvalter. Allerede som ung hjalp B. Thomsen med Ordningen af hans private Møntsamling, og han fik derfor i Henhold til hans Testamente den Opgave at udarbejde Auktionskataloget over dens klassiske Mønter (**1866—69**). **1874** tog han Doktorgraden paa en Afhandling om den senere romerske Kejsertids Mønter og Møntmærker. Han havde utvivlsomt ventet at blive knyttet til Møntsamlingen; at hans Forhaabninger ikke skete Fyldest, vakte stærk Bitterhed hos ham mod hans samtidige Kolleger, og hele sit Liv led han under større og mindre virkelige eller indbildte Krænkelser. Hans hidtil uudgivne Memoirer bærer Vidne herom. Foruden sine numismatiske Arbejder udgav han en Del Kataloger over Rosenborg og endvidere bl. a. »Minderne om Søslaget paa Kolberger Heide den **1. Juli 1644** paa Rosenborg« (**1890**), »Historiske Efterretninger om Rosenborg« (**I—III, 1881—83**) og »Den oldenborgske Kongeslægt, især under Enevælden, belyst ved den **chronologiske** Samling paa Rosenborg« (**1870**). Som Museumsmand var han en flittig Samler af Noter og Oplysninger, men han var hengiven til **pcdantisk** Formalisme og var ikke nogen betydelig Administrator. Museumsarbejdet paa Rosenborg stod helt stille i hans Tid. I Henhold til Worsaaes Testamente udgav han **1886** hans Erindringer med de skarpe Angreb paa Grevinde Danner samt Christian **VI.s** Dagbøger (**1876**) og Frederik **IV.s** Rejse **1692** (s. A.) efter Manuskripterne paa Rosenborg. Sin betydelige Notesamling stillede han beredvillig til sine Kollegers Disposition. — R. **1892**. DM. **1903**.

Universitetets Program Nov. **1874**, S. 56 ff. Historiske Efterretn. om Rosenborg, III, **1883**. Ill. Tid. 20. Sept. **1903** og 18. Nov. **1906**. O Andrub

Brockdorff, holstensk Uadelsslægt, der forekommer **1328** med Echardus de Brockdorpe, og hvis Stamrække begynder med Mark-

vard B. (nævnes 1329 og 1361). Han var Oldefader til Landraad Sivert B. (d. 1500) til Gaarz, der faldt i Ditmarsken, og hvis Sønner var nedenn. Amtmand Ditlev B. (d. 1538) til Vindeby og Heinrich B., der var Oldefader til Ditlev B. (1559—1628) til Vindeby. Denne havde tre Sønner, Cai B. (1595—1619) til Kletkamp, Oberst og Amtmand Heinrich B. (1600—71) til Altenhof og Joachim B. (1607—80) til Wensin; sidstnævnte var Fader til nedenn. Konferens- og Landraad Ditlev B. (1642—1732) — hvis Søn var Gehejmeraad Wulf Jasper B. (1673—1740) — og til Wulf B. (1650—1732) til Noer og Wensin, hvis Søn Joachim B. (1695—1763) var Elefant-ridder og Æresmedlem af Videnskabernes Selskab. — Ovens. Cai B. (1595—1619) til Kletkamp var Farfader til nedenn. Rigs- og Lensgreve Cai Lorenz B. (1646—1725), hvis Sønner var Baron Cai Bertram Bendix B. (1680—1710) til Schney og Letterbach, den frankiske Linies Stamfader, og Greve Christian Frederik B. (1679—1750) til Kletkamp. Blandt dennes Sønner var nedenn. Oberst, Greve Christian Ulrich B. (1724—1808) — han var Bedstefader til nedenn. Diplomat Ludvig Ulrich Hans B. (1806—75) — og Baron Hans Schack B. (1729—76) til Klein Nordsee, hvis Søn, nedenn. Cai Lorenz B. (1766—1840), 1838 optoges i dansk Grevestand. Hans yngre Søn Konrad Friedrich Gottlieb B. (1823—1909) blev 1837 adopteret af Grev Conrad Christopher Ahlefeldt (1768—1853) til Ascheberg og s. A. optaget i dansk Grevestand med Navnet B.-Ahlefeldt. — Ovens. Oberst Heinrich B. (1600—71) til Altenhof var Fader til de nedenn. Baron Schack B. (1652—1730) og Ditlev B. (1655—1737), hvis Efterkommer i lige Linie var nedenn. Generalkonsul Frederik Georges Schack B. (1847—1923).

Danmarks Adels Aarbog, XL, 1923, S. 81—88. Gräffliches Taschenbuch (Gotha) 1871, S. 145—52; 1932, S. 120—26.

Albert Fabritius.

Brockdorff, Cai Lorenz, 1766—1840, Præsident for Hertugdømmernes Overappellationsret. F. 26. Jan. 1766 paa Klein Nordsee, d. 18. Maj 1840 i Hamburg, begr. i Siilfeld. Forældre: Amtmand i Rendsborg, Baron Hans Schack B. til Klein Nordsee og Marutendorf (1729—76) og Frederikke Anna Sophie Schack (1741—87). Gift 15. Maj 1800 i Kbh. (Petri) med Berta **Raben**, f. 23. Okt. 1780 paa Næsbyholm, d. 10. Febr. 1832 i Kiel, D. af Grev Carl Adolf R. til Næsbyholm og Bavelse (1744—84) og Dorothea Magdalene Buchwaldt (1757—99).

B. studerede Jura i Kiel og Gottingen; 1786 blev han Auskultant ved Overretten paa Gottorp og paabegyndte som saadan sammen

med Overretsraad Eggerts Udgivelsen af »Corpus Statutorum **Slesvicensium**«. 1789 blev han Medlem af Overretten og 1795 Deputeret i Tyske Kancelli. 1802 udnævntes han til Kansler for Holsten og Præsident for Overretten i Gluckstadt, hvorved han fik Indflydelse paa Organisationen af Hertugdømmernes Forfatning og Retsvæsen. Han var Medlem af den Kommission, der skulde tage Hertugdømmerne i Besiddelse igen 1814, og 1816—18 Medlem af den Kommission, der i Henhold til Forbundslovens Art. 13 skulde forhandle om en Forfatning for Holsten. 1832 var B. blandt de 29 »erfarne« Mænd fra Hertugdømmerne. — Som tysk Forbundsland havde Holsten Krav paa en øverste Appellationsret, og efter Regeringens Anmodning afgav B. 1820 en Betænkning herom, hvori han navnlig krævede Adskillelse af Retsvæsen og Forvaltning. Da Overappellationsretten for Hertugdømmerne indrettedes, blev B. 1834 dens Præsident. — Det var et Vidnesbyrd om **Regeringens** Tillid til ham, naar den 1819 udnævnte ham til Kurator for Kiels Universitet efter Fritz Reventlow; under **Lornsen**bevægelsen 1830 indtog B. den loyale Slesvigholstnærs Holdning og benyttedes af Regeringen til at dæmpe Røret. 1834 fik han Virilstemme i Holstens Stænderforsamling. 1838 optoges han i dansk Grevestand. — Kammerherre 1796. Gehejmekonferensraad 1812. — K. 1809. S.K. 1811. DM. 1813. R.E. 1837. — Malerier paa Ascheberg. Litografi efter Maleri (?) af Becker 1839.

Zur **funfzigjährigen Amtsfeier** des Herrn Kai Lorenz Grafen von Brockdorff, 1839. Zeitschr. d. Gesellsch. f. sch.-holst. Gesch., LVIII, 1929, S. 467, 532. Sst., XXXIV, 1904, S. 171—77. L. Bobé: Efterl. Papirer fra den Reventlow'ske Familiekrede, VII, 1906, S. 291, 354. J. S. M. Ostenfeld: Studier over Stemminger og Tilstande i Holsten, 1909, S. 80—96. *Svend Larsen (A. Thorsøe).*

Brockdorff, Cai Lorenz, 1646—1725, Rigsgreve, Gehejmemaal. F. 1. Sept. 1646, d. 30. Marts 1725, begr. i Nuchel K. Forældre: Svensk Oberst Cai Bertram B. til Kletkamp, Grunhaus, Bothkamp, Westensee og Doorn (1619—89, gift 2° 1671 med Hedevig Rantzau, f. ca. 1650) og Susanne Amalie v. **Münster-Breitenlohe** (1618—56). Gift 2. Febr. 1674 med Friherreinde Sophia Amalia Schack, f. 18. Dec. 1657 i Hamburg, d. 12. Dec. 1713, D. af Rigsfeltherre Grev Hans S. (s. d.) og Hustru.

Som en meget rig ung Mand — Faderen afstod ham allerede 1667 Godserne Kletkamp, Grunhaus og Westensee — blev C. L. B. tidligt Kammerherre og Landraad, optoges 26. Maj 1672 i den danske Grevestand, blev senere dansk Gehejmemaal og udnævntes 3. Juni 1706 af Kejseren til tysk Rigsgreve. Nogen politisk Rolle kom han ikke til at spille, og han er især kendt for den Proces,

som han sammen med sin Halvsøster Dorothea, gift med Friherre Valdemar Løvendal, førte mod en anden Halvsøster Benedicte Margaretha, gift med Gehejmerraad Grev Chr. Ditlev Reventlow, om Godset Bothkamp, som Grevinde Reventlow paa Grundlag af Faderens Testamente og C. L. B.s paastaaede Afkald gjorde Krav paa for sig alene. Da C. L. B. indstævnedes Sagen for den tyske Rigskammerret i **Wetzlar** og denne dømte til Gunst for ham (1701), nedlagde Kong Frederik IV. Forbud mod Dommens Udførelse, idet han ansaa det holstenske Privilegium »de non **appellando**« for krænkert ved den. Striden drog sig hen gennem mere end et kvart Aarhundrede og paavirkedes af Modsætningsforholdet mellem Danmark og **Kejserhoffet**. 1725 kasserede Rigskammerretten Kongens Forbud, og i de følgende Aar gjorde den gentagne Gange Skridt til at faa en Rigseksekution i Gang, men 1731 kom det til et Forlig mellem Parterne, hvorved C. L. B.s Søn Christian Frederik B. opgav sin Ret mod en Sum af 150 000 Rdl. C. L. B. havde allerede 1682 solgt Westensee, og han afhændede før 1712 Kletkamp og Griinhaus til sin førnævnte Søn, hvem Procesudgifterne umiddelbart før Forliget bragte paa Fallittens Rand. — Hv. R. 1671. — Gravmæle i **Nüchel** K. med Reliefmedaillon af Thomas Quellinus. Maleri paa Ascheberg.

A. **Højer**: König Friederich des Vierten **glorwürdigstes** Leben, II, 1829, S. 163—66. J. v. **Schröder**: Darstellungen von **Schlössern** und **Herrenhäusern** der **Herzogthümer** Schleswig, Holstein und **Lauenburg**, 1862, S. 22 f., 63 f. E. Holm: **Danmark-Norges** Historie fra den store nordiske Krigs Slutning til Rigmernes Adskillelse (1720—1814), I, 1891, S. 221. Gothaisches genealogisches Taschenbuch der adeligen **Häuser**, 1904, S. 147.

C. O. Bøggild Andersen.

Brockdorff, Christian Ulrich, Greve, 1724—1808, til Kletkamp, Gehejmerraad. F. 27. Aug. 1724 paa Kletkamp, d. 25. Sept. 1808 sst., begr. i Niichel. Forældre: Dansk Gehejmerraad, Greve Christian Frederik B. (1679—1750) og Ulrika Eleonora v. Volkersam (1695—1733). Gift 1° 28. Aug. 1758 paa Seedorf med Anna Georgine Christine Hahn, f. 22. Aug. 1741 paa Diekhof, d. 2. Juni 1786 i Kiel, D. af mecklenburg-giistrowsk Landraad Ludwig Achatz I. H. til Diekhof og **Seedorf** (1706—63) og Georgine Ahlefeldt (1719—83). 2° 7. Sept. 1787 paa Kletkamp med 1. Hustrus Broderdatter, Baronesse Georgine Louise **Friederike Bothmer**, f. Hahn, f. 23. Marts 1760 paa Diekhof, d. 1. Marts 1798 paa Kletkamp (gift 1° med dansk Major Baron Frederik Johan Bothmer, 1729—87, gift 1° 1763 med Christine Sophie Dewitz, 1731—81), D. af Kammerherre Ludwig Staats II. H. til Diekhof

(1736—71) og **Juliane Friederike v. Veltheim** (gift 2° med en v. Røpelt).

B. blev Kaptajn **reformé ved Grenadererne 1754**, virkelig Kaptajn **1756**, afskediget fra Militæretaten **1761** med Obersts Karakter. **1777** blev han Verbitter for det adelige Kloster i Itzehoe. B. var en af A. P. Bernstorffs Tillidsmænd inden for Ridderskabet og medvirkede i Forstaaelse med denne bl. a. ved Oprettelsen af den »**fortwährende Deputation**« (**1775**), der medførte en Svækkelse af Prælaternes og dermed Cai Rantzaus Indflydelse. Efter Bernstorffs Død **traadte** han i Opposition til Regeringen. Som Formand for den **fortwährende Deputation** paa nogle af de for Udviklingen af Modsætningen mellem **Regeringen** og Ridderskabet mest kritiske Tidspunkter deltog han i nært Samarbejde med Fritz Reventlow (s. d.) og hans Kreds i Organiseringen af Ridderskabets Modstand mod Regeringens Skattepolitik, der formentlig krænkede dets Privilegier. — Kammerjunker **1750**. Kammerherre **1758**. **Gehejmraad 1773**. Gehejmekonferensraad **1790**. — L'union parfaite **1764**. Hv. R. **1769**. — Maleri paa Kletkamp.

Aage Friis: Andreas Peter **Bernstorff** og Ove Høegh Guldberg, **1899**. Samme: **Bernstorff'ske** Papirer, III, **1913**. O. Brandt: Geistesleben und Politik in Schleswig-Holstein, 2. Udg., **1927**. G. C. F. Lisch: **Geschichte und Urkunden** des Geschlechts **Hahn**, IV, **1856**, S. **214—22, 229—33, 235 f., 239**. L. Bobé: **Efterl.** Papirer fra den **Reventlow'ske** Familiekreds, II, **1896**, S. **219**.

Povl Bagge.

Brockdorff, Ditlev, d. **1538**, til Vindeby, Lensmand. D. 29. Marts **1538**, begr. i Sønderborg K. Forældre: Sivert B. til Vindeby og Gaarz (d. **1500**) og Anna v. Buchwald (d. tidligst **1500**). Skal have været gift 1° med en v. d. **Wisch**, 2° med en Rantzaus.

D. B., der i det mindste i Christian **II.s** Tid hørte til Slesvigs rigeste Godsejere, var **1519—23** Amtmand paa Flensborghus, som han forsvarede tappert mod Frederik I.; han var en af de sidste Adelsmænd, der forlod Christian **II.s** Sag. **1526** blev han Lensmand paa Sønderborg, som han **1536** fik i Pant sammen med Melchior Rantzau; her modtog han **1532** Christian II. som Fange. Under Grevens Fejde var han en af Christian **III.s** Hovedanførere, medunderskrev Beretningen om Slaget ved **Øksnebjerg** og kaldte sig **1535** supremus militiæ capitaneus i Lejren for Kbh. **1537** blev han forlenet med **det** inddragne Bispegods Sørup paa Falster. — Ligsten med Portræt i Sønderborg K. Maleri herefter paa Ascheberg.

Dsk. Mag., 4. Rk., III, **1871**, S. **16**; 5. Rk., I, **1887—89**, S. 6 og fl. St. A. D. Jørgensen: Hist. Afhandl., III, **1898**, S. **217—46**. Zeitschrift der Gesellsch. für Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch., IX, **1879**, S. 233. *Povl Bagge* (A. Heise).

Brockdorff, Ditlev (Detlev), 1642—1732, holsten-gottorpsk Konferensraad, Landraad og Amtmand. F. 6. Okt. 1642 paa Wensin, d. 14. Okt. 1732 paa Rohlstorf, begr. i Riseby. Forældre: Hofmester hos Hertug Adolf (d. 1631), senere fransk Oberstløjtnant Joachim B. til Altenhof, Wensin, Gaarz, Rohlstorf og Stocksee (1607—80) og Anna Margaretha Rantzau-Siggen (1624—89). Gift 1° 20. Aug. 1667 i Kiel med Margaretha Øllegaard Ahlefeldt, f. 9. Sept. 1650 i Flensborg, d. 28. Febr. 1706, begr. i Warder, D. af Amtmand Cai A. til Saxtorp m. m. (s. d.) og 2. Hustru. 2° 3. Marts 1711 med Bertha Catharina Ahlefeldt, f. 1646, d. 2. Sept. 1721, begr. i Preetz (gift 1° 1676 med Cai Ahlefeldt til Seestermüh, 1651—84, 2° 1691 med Wolf Heinrich Thienen til Wahlstorf, **Güldenstein** og Schinkel, d. 1707), D. af Henrik A. til Kluvensiek, Osterrade og Sehested (1619—1702) og Catharina A. (d. 1708).

Skønt D. B. havde faaet en udpræget Verdensmandsopdragelse (Studier i Rostock, **Helmstädt** og Groningen, Rejser i England, Frankrig, Schweiz og Italien), afviste han Tilbud om diplomatisk Ansættelse og **indtraadte** først sent i Embedsvirksomhed (1701 gottorpsk Landraad og Amtmand i Oldenburg, senere Konferensraad). Hans Levevis var ikke pletfri, idet han allerede i sin første Hustrus Levetid stod i Forhold til Bertha Catharina Ahlefeldt, med hvis Datter Anna Catharina (ca. 1676—1727) han 1692 giftede sin Søn Cai B. (1670—1736, senere **holst.-gott. Gehejmekonferensraad**, Landraad og Amtmand i Oldenburg), og som han i sin høje Alderdom ægtede, hvorved hun blev Svigermoder til sin egen Datter, som — vist med Grund — hadede baade hende og D. B. Parret var energiske Godssamlere, og B. blev en af Holstens største Jorddrotter, Ejer af Rohlstorf, Gaarz, Saxtorp, Hohenlieth, **Rosenhof**, Travenort, Manhagen, Osterrade og Kluvensiek foruden af Visselbjerg i Jylland (Alslev Sogn, Skads H.) og Asserstrup og Grimsted (nu Frederiksdal) paa Lolland (Sandby Sogn, Nørre H.). En af ham anlagt Jordebog for Saxtorp vidner om hans omhyggelige Godsdrift; ogsaa for Skolevæsenet paa sine Godser skal han have draget Omsorg — der blev sagt i en Ligprædiken over ham, at han havde været »einer der grossten Freunde von Kirchen, Schulen und Predigern« — og han gjaldt for en god Kender af de **græsk-romerske** Forfattere. — Stik af C. Fritzsche 1733.

Ligprædikener af Joh. Paul Bruns, Jacob Brodersen og Conr. Friedr. Stresow, 1732. L. **Bobé**: Slægten Ahlefeldts Historie, III, 1903, S. 38; IV, 1901, S. 108 f.; V, 1899, S. 134 f., 144 f. Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser, 1904, S. 150.

C. O. *Bøggild* Andersen.

Brockdorff, Ditlev (Detlev), 1655—1737, Officer. F. 1655, d. 1737, begr. i Nørre Snede K. Forældre: Holsten-gottorpsk Oberst, Gehejmekrigsraad og Amtmand i Aabenraa Heinrich B. til **Altenhof** m. m. (1600—71, gift 1° 1629 med Birgitte Ahlefeldt, 1598—1654 (skilt 1634, gift 2° ca. 1640 med svensk Ritmester, senere Kommandant i **Lübeck** Simon Dehn, d. 1663), 2° 1635 med Augusta Brockdorff, 1615—48) og Mette **Rumohr**. Gift II. Febr. 1687 i Øland K. med Dorothea Sophie Hedevig **Levetzau**, f. 12. April 1663 paa Kaitrup, D. af Generalløjtnant Hans Frederik L. til **Oxholm** (s. d.) og Hustru.

D. B.s militære Karriere kendes først fra 1677, da han blev Ritmester i dansk Tjeneste, og n. A. Major. 1683 blev han Oberstløjtnant, 1691 Oberst. 1700 deltog han i det kortvarige Felttog paa Sydgrænsen og gik n. A. med Hjelpekorpsen i engelsk-hollandsk Sold, hvor han 1703 blev Brigader. 1709 beordredes han tilbage til Danmark og udnævntes til Generalmajor og Inspektør for Rytteriet og Dragonerne. Under Feltoget i Skaane s. A. og det følgende ledede han **Cerneringen** af Malmø og dækkede siden Ekspeditionen mod Bleking i Ryggen. I Slaget ved Helsingborg 1710 førte han nominelt Centrum af 2. Træfning, men udøvede ingen direkte Kommando under Slaget og blev kort efter afskediget. Han var ingen betydelig Personlighed, optraadte stadig med overdreven Forsigtighed, og hans Svoger, Overgeneralen i det skaanske Felttog 1709—10, Christian Ditlev Reventlow, stoledes ikke paa ham og erklærede, at han og Christian Rodsteen »er i Vejen for, at noget godt og nyttigt foretages ved Armeen«. Sammenstillingen med Rodsteen, der var kendt som Kværlulant, men i øvrigt en tapper Soldat, giver formentlig nogen Oplysning om D. B.s Karakter. — D. B. ejede Grundet m. m., til Dels erhvervet ved Ægteskab.

Bidrag t. d. st. nord. Krigs Hist., udg. af Generalstaben, I—II, 1899—1903.

Rockstroh (P.F.Rist).

Brockdorff, Frederik Georges Schack, 1847—1923, Generalkonsul. F. 23. Nov. 1847 i Antwerpen, d. 30. Nov. 1923 sst., begr. i Kiel ved Antwerpen. Forældre: Generalkonsul Ferdinand Schack B. (1814—81) og Mathilde Offresie Saportas (1822—1904). Gift 4. Nov. 1884 i London med Emilie **Sillem**, f. 24. Marts 1857 i Liverpool, D. af Ingeniør Herman James S. (1823—97) og Emma Marie Frederikke Meyer (1839—1927).

B. fik sin handelsmæssige Uddannelse i Faderens Forretning i Antwerpen og etablerede sig 1887 sst. som selvstændig Chef for et velstaaende og anset Handelshus, der hovedsagelig drev Forret-

ning paa Danmark. 1873 fik han Udnævnelse som Vicekonsul hos Faderen. Denne, der var dansk Konsul fra 1871, Generalkonsul fra 1873, indtog en meget anset Stilling og havde ved flere Lejligheder vist sig som en god Patriot. Efter Faderens Død udnævntes B. til Konsul 15. Marts 1882 og Generalkonsul 3. Marts 1885. Han repræsenterede enkelte Gange den danske Regering ved internationale Konferencer i Bruxelles, saaledes ved begge Konferencerne 1890 om Undertrykkelse af Slavehandelen i Afrika og om **Oprettelsen** af den internationale Toldtarifunion. Ligeledes var han ofte Mellemed **mellem** den danske og belgiske Regering, indtil Danmark 1904 fik sin egen selvstændige diplomatiske Repræsentation i Bruxelles. B. følte sig nær knyttet til Danmark, og da den nye Indfødsretslov af 19. Marts 1898 var gennemført, søgte og fik han dansk Indfødsret ved Lov af 3. April 1900. — B. tog sig altid varmt af danske Interesser og søgte paa enhver Maade at bistaa sine Landsmænd. Efter Tyskernes Erobring af Antwerpen i Okt. 1914 forblev han paa sin Post under hele Verdenskrigen og tog først sin Afsked 1. Juli 1922 paa Grund af Alder og Svagelighed. Sept. 1917 mistede han sin eneste Søn, der faldt som frivillig Officer i den belgiske Hær. — R. 1888. DM. 1907. K.² 1898. K.¹ 1909.

Konsulatsberetninger i Meddelelser fra Udenrigsministeriet 1906—14. *Berl.* Tid. 23. Nov. 1917. *Fr. de Fontenay.*

Brockdorff, Schack, Baron, 1652—1730, Officer. F. 1652, d. 7. Okt. 1730, begr. i Dalby K., Fyn. Broder til Ditlev B. (d. 1737, s. d.). Gift med Sophie Charlotte Vittinghof, d. 1732, D. af Overhofmester, Baron Frederik V. (kaldet Scheel) til Knabstrup (1624—91) og Eleonora Marie Sehested (1630—96).

S. B. var 1674 Kadet i det holstenske Regiment af Prinsen af Oraniens Hær. 1681 blev han Oberstløjtnant af Rytteriet i dansk Tjeneste, 1691 Oberst. 1700 var han i Holsten under Hertugen af Wurttemberg, der ved en Inspicering af Regimentet udtalte, at Kongen **maatte** ønske, at hans Garde var saa vel bereden som S. B.s Regiment. 1701 blev han Brigader og Medlem af Generalitetet, n. A. fik han det nyoprettede sjælland-fynske Landdragonregiment. 1705 blev han Generalmajor og fik 1711 Afsked med Generalløjtnants Karakter. — Med Hustruen arvede han Scheelenborg, Birkholm, Knabstrup og Brobygaard og var ved Svigerfaderens Død blevet Baron (Friherre); han er Stamfader til den friherrelige Linie til **Scheelenborg**. — Hv. R. 1712.

† F. Lunn: Knabstrup, 1876. Bidrag t. d.st. nord. Krigs Hist., udg. af Generalstaben, I—II, 1899—1903.

Rockstroh (P. F. Rist).

Brockdorff, Ludvig Ulrich Hans, Baron, **1806—75**, Diplomater. F. **10. Okt. 1806** i Oldenburg, d. **8. Okt. 1875** paa Annettenhohe ved Slesvig, begr. i Parken sst. Forældre: Baron, oldenburgsk Kammerherre, dansk Landraad Christian Ulrich Hans B. til Kletkamp (**1779—1845**) og Anna Mathilde Lowzow (**1777—1854**). Gift **16. Juni 1854** i Oberau ved Meissen med Cæcilie Cornelie Louise Caroline Kabrun, f. **Sl. Okt. 1837** i Berlin, d. **30. April 1912** paa Annettenhohe, D. af Riddergodsbesidder August K. (**1807—78**, gift 2° med Auguste Nanette Klengel) og Louise Henriette Flora (Florentine) Nicolovius (**1811—79**, gift 2° **1860** med General-løjtnant Anton Heinrich Ludwig v. Wildenbruch).

B. indtraadte **1833** i det danske Diplomatis Tjeneste, idet han ansattes som Attaché ved Gesandtskabet i London. To Aar efter forflyttedes han i samme Egenskab til Paris, hvor han **1836** udnævntes til Legationssekretær. Han ombyttede **1841** Paris med London, indtil han **1845** vendte tilbage til det franske Hof som Chargé d'affaires. Fra Efteraaret **1847** til Efteraaret **1848** beklædte han hos den nederlandske Regering i Haag den tilsvarende Stilling, hvorefter han gik i en overordentlig Sendelse til Madrid. B. valgtes **1854** af det slesvigske Ridderskab til Medlem af den slesvigske Stænderforsamling, og han var blandt de tyve Rigsraader, som Kongen efter Fællesforfatningen af **26. Juli 1854** udnævnte, ligesom han ogsaa havde Sæde blandt de kongevalgte i Rigsraadet efter Fællesforfatningen af **2. Okt. 1855**. Han udtraadte af dette **1859** og havde tre Aar tidligere nedlagt sit Mandat som Stænderdeputeret. Han var imidlertid, da Kammerherre R. Bielke (s. d.) blev syg, i Maj **1854** bleven konstitueret som Gesandt i overordentlig Mission ved Hoffet i Berlin. Efter Bielkes Død blev han virkelig Gesandt i Aug. **1855**, hvilken Stilling han beklædte i fem Aar. Som Diplomat sympatiserede han med Ministeriet Ørsted-**Bluhme** og følte sig ikke tiltalt af Ministeriet Halls Politik; alligevel forblev han paa sin yderst vanskelige Post under de følgende Aars indviklede diplomatiske Forhandlinger. Han var imidlertid ikke blot ifølge sit Standpunkt ude af Stand til med fornøden Styrke at føre et Forsvar for sin Regerings Politik over for de stigende slesvigholstenske Krav, men hans diplomatiske Evner slog heller ikke til over for den vanskelige Opgave, der var stillet ham, og han blev i høj Grad overset af den Regering, han var akkrediteret hos. Endelig fjernede Regeringen ham i Aug. **1860** fra Posten i Berlin og udnævnte ham til Gesandt ved Hofferne i Madrid og Lissabon. I Maj **1863** trak han sig tilbage til Privatlivet. — B. var Ejer af Annettenhohe tæt ved Slesvig og var **1864—74** Provst for

Johannesklosteret i Slesvig. — Kammerherre 1845. — R. 1839. DM. 1847. K. 1858. — Maleri paa Annettenhohe.

Alex. **Thorsøe**: Kong Frederik den Syvendes Regering, II, 1889, S. 384, 492, 573 f. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1916, S. 88, 132, 410 ff. A. F. Kriegers **Dagbøger** 1848—80, I, 1920, S. 347; II, 1921, S. 230.

A. **Thorsøe** (*Fr. de Fontenay**).

Brockenhuus, Uradelsslægt, der formodes oprindeligt hjemme-hørende i Tyskland, men dog alt 1318 træffes her i Landet, da Gotskalk og Henning B. solgte tre Gaarde paa Fyn til Otte **Krumstrup**. Den sikre Stamrække begynder med Gotskalk B. (nævnt 1397 og 1405), hvis Søn Johan B. til Vollerslev var Landsdommer paa Fyn og Fader til Oluf B. (nævnes 1468 og 81) til Vollerslev, Rigsraad Peder B. (d. 1505) til Vollerslev og Lerbæk og Henrik B. (d. ca. 1528) til Søndergaarde. Sidstnævnte var Fader til nedenn. Landsdommer Jacob B. (d. 1546) til Tisselholt og til Claus B. (d. 1566) til Søndergaarde, hvis Søn var nedenn. Eiler (Clausen) B. (d. tidligst 1607). Rigsraaden Peder B. (d. 1505) var Fader til Mikkil B. (d. 1555), der 1535 en Tid var øverste Admiral; hans Sønner var de nedenn. Frands B. (1518—69) til Egeskov og **Bramstrup** og Jacob B. (1521—77) til **Damsbo**, der var Fader til nedenn. Eiler B. (1548—ca. 1602) til Damsbo. Nævnte Frands B. (1518—69) var Fader til nedenn. Laurids B. (1552—1604) hvis Datter var den ligeledes nedenn. Rigborg B. (1579—1641). Ovennævnte Oluf B. til Vollerslev var Bedstefader til **Rentemester** Otte B. (1529—94) til Vollerslev, der havde Sønnerne Jørgen B. (ca. 1570—1634) til Sebberkloster og Rynkebygaard og Frands B. (1570—1616) til Vollerslev. Sidstnævnte var Fader til nedenn. Oluf B. (1611—72) til **Hjulebjerg**, medens Jørgen B. havde Sønnerne Johan B. (d. 1673) til Sebberkloster, nedenn. Frands B. (1623—60) til Overgaard og Oberstløjtnant Ove B. (d. 1681). Af disse var Johan B. Fader til nedenn. Jørgen (Georg) B. (ca. 1645—77) og til Generalmajor Caspar Christopher B. (ca. 1649—1713), den ældre Linies Stamfader. Hans Sønner var de nedenn. General Johan Frederik B. (1682—1756) og Generalmajor Hans B. von Løwenhielm (1679—1734), der iflg. Patent af 6. Juli 1697 førte sin Morfaders Navn og Vaaben, og fra hvem de nulevende Medlemmer af Familien B. von L. stammer. — Den nævnte Oberstløjtnant Ove B. (d. 1681) var Fader til nedenn. Oberst Jørgen Otte B. (1664—1728), fra hvem Slægtens yngre Linie stammer. Han var Fader til de nedenn. Generalløjtnant Ove Frederik B. (1717—95) og Stiftamtmand, Gehejmekonferensraad Henrik Adam B. (1720—1803) til Nysø og Jungshoved, hvis Søn

Overhofmester Johan Ludvig B. (1759—1830) i andet Ægteskab med Komtesse Anna Ernestine Schack (1771—1805) til **Stamhuset** Giesegaard havde Sønnen Henrik Adolph B. (1794—1847), der 18. Maj 1822 (Patent 1826) ophøjedes i Grevestand med Navnet B.-Schack. Han var Fader til nedenn. Amtmand, Greve Ludvig Frederik Henrik B.-S. (1825—1906) og til Kammerherre, Greve Knud Bille Anthon Ludvig B.-S. (1823—92), hvis Søn er nedenn. Greve Frands Axel Vilhelm B.-S. (f. 1863).

Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 78—103; XVIII, 1901, S. 560; XXIII, 1906, S. 495; XXVIII, 1911, S. 571; XXXII, 1915, S. 594.

Albert Fabritius.

Brockenhuus, Eiler, 1548—ca. 1602, Adelsmand. F. 29. Jan. 1548 paa Nakkebølle, levede endnu 15. Okt. 1602, men døde sandsynligvis s. A. paa Nakkebølle; begr. i Aastrup K. Forældre: Jacob B. (d. 1577, s. d.) og Hustru. Gift 1° I. Aug. 1574 i Odense med Berte Friis, f. 12. Aug. 1549 paa Ørbæklunde, d. 5. Sept. 1582 i Odense, D. af Henrik F. (1496—1571) og Margrethe Nielsdatter Bild (1508—71). 2° 9. Aug. 1584 paa Nakkebølle med Anne Bille, f. 26. Maj 1564 paa Visborg Slot, d. 22. Nov. 1640, D. af Jens B. (d. 1575, s. d.) og Hustru.

E. B. rejste 1565 til Tyskland, hvor han 1567 blev gjort væragtig. Efter sin Hjemkomst tog han mod Sædvane ikke Tjeneste hverken ved Hoffet eller i Kancelliet. Af og til fik han Ordre til at følge Kongen paa mindre Udenlandsrejser eller til at gøre Tjeneste ved fremmede fyrstelige Personers Modtagelse; men noget større offentligt Hverv blev der aldrig tildelt ham, lige saa lidt som han nogen Sinde modtog nogen Forlening. Nogen ydre Aarsag til dette for en Adelsmand ualmindelige Forhold kan næppe paa-vises, og den Forklaring ligger da nær, at E. B. af personlig Tilbøjelighed har givet Afkald paa Statstjenestens ærefulde Uro til Fordel for en fredelig indendørs Tilværelse i sit Hjem paa **Nakkebølle**. Denne Gaard samt **Damsbo** arvede han efter sine Forældre; 1582—99 ejede han tillige Hellerup, som han fik efter sin Moster Karen Bølle, til hvis Minde han skænkede en Prædikestol til St. Knuds Kirke i Odense. — E. B.s tilbagetrukne Liv staar **maaske** ogsaa i nogen Forbindelse med hans huslige Sorger. Hans andet Ægteskab ramtes nemlig af den tunge Skæbne, at alle de femten Børn, som Fru Anne bragte til Verden, enten var dødfødte eller døde som ganske **smaa**. Samtiden saa heri Følgen af Trolddomskunster, anstiftede af Jomfru Christence Kruckow (s. d.), der som ung var kommet i Huset hos Berte Friis paa Nakkebølle og var

blevet der efter hendes Død. **1596—97** gav Rygterne Anledning til en Trolddomssag, som endte med, at et Par andre Kvinder blev brændt; mod selve Christence Kruckow rejstes derimod denne Gang ingen egentlig Anklage; men 25 Aar senere fremdroges de **brændte** Kvinders Tilstaaelser som et vægtigt Led i det Bevismateriale, der medførte Dødsdommen over hende.

Hvad der navnlig har bidraget til at bevare E. B.s Navn for Efterverdenen, er dog hans personalhistoriske Optegnelser, som findes indført i en trykt Kalender. Saadanne Kalenderantegnelser er i sig selv ikke noget for Datiden ualmindeligt, men E. B.s er de righoldigste, som er bevaret til vor Tid. De omfatter i alt ca. **1500** Notitser, for største Delen tørre og præcise Dateringer af adelige Personers Fødsel, Bryllup, Død eller Begravelse. De er derigennem af grundlæggende Betydning for vort Kendskab til Adelsens Personalhistorie i hele sidste Halvdel af **16.** Aarh.; mange Efterretninger kendes kun fra dem. Selv nyere kritiske Undersøgelser har ikke væsentlig svækket Tilliden til deres relative Paa-lidelighed; dog har man med Føje fremhævet, at de Antegnelser, der angaar Tiden før 26. Okt. **1584** (Kalenderens Anskaffelsesdato), bør benyttes med noget større Varsomhed end de, der omhandler den efterfølgende Aarrække. — Originaleksemplaret af Antegnelserne findes i Karen Brahes Bibliotek (Landsarkivet i Odense); de er udgivet af Joh. Grundtvig i »Saml. t. Fyens Hist. og Top.«, VI, **1873**, S. **291—464**. — Ligsten (med Portrætfigur) i Aastrup K. Fremstillingen paa Stikket fra Frederik **II.s** Begravelse er ikke Portræt.

Hist.Tidsskr., 4. Rk., IV, **1873—74**, S. **520—36**. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, II, **1**, **1887**, S. **348—74**. Danmarks Adels Aarbog, XIV, **1897**, S. 88. — Om Antegnelserne se Hist. Tidsskr., 6. Rk., **V**, **1894—95**, S. **681—95**, og Personalh. Tidsskr., 9. Rk., IV, **1931**, S. **133** ff.; V, 1933, S. 248 ff.

Henry Bruun (Thiset).

Brockenhuus, Eiler, til Søndergaarde, Vends Herred, d. tidligst **1607**, Adelsmand. Forældre: Claus B. (d. **1566**) og Marine Eilersdatter Friis (d. **1576**). Gift ca. **1566** med Tale Emmiksen til Jerstrup, Skam Herred, d. tidligst **1608**, D. af Mourids E. til Refsø i Slesvig (d. senest **1561**) og Hilleborg Qyitzow (d. tidligst **1565**).

E. B. var allerede, da han indgik Ægteskab, i Folkemunde for sit Samliv med sin Hustru før Brylluppet og sit Forhold til andre Kvinder, saavel før som efter dette. Forargelsen brød dog først løs, da han efter sin Svoger Otte Emmiksens Død **1579** forførte dennes Enke, Margrete Rantzau, et Forhold, der efter Tidens Retsopfattelse var Blodskam og medførte Dødsstraf. Da Frederik

II. **1581** var i Odense, fandtes en Morgen paa Slotsporten opslaaet et Anklageskrift, der beskyldte E. B. og Fru Margrete for at have avlet et Barn sammen. Kongen lod Sagen undersøge, og da Anklagen viste sig at være vel begrundet, lod han Parret stævne til næste Herredag; de flygtede imidlertid forinden, og ved Familiens Mellekomst blev E. B. benaadet paa Betingelse af, at han ikke mere kom til Danmark. Da han alligevel snart efter vovede sig hjem til Søndergaarde og endogsaa fremkom med Trusler mod Kongen og Egnens Øvrighed, lod Kongen ham **1582** paagribe. Han førtes til Kbh.s Slot, og det var Bestemmelsen, at han skulde have været tiltalt ved Herredagen i Odense **1584**; men de foreløbige Forhør synes at have bragt saa mange forargelige Vidnesbyrd frem om hans og hans Søstres Levned, at Kongen opgav en offentlig Retsforfølgelse og s. A. lod ham **indsætte** i Fængsel paa Dragsholm. Her hensank han i Grublerier, der gav sig Luft i lange Breve til Regeringsraaderne og senere til Christian IV. Fængslet blev **1600** forandret til livsvarigt, fordi han da i et af disse Breve havde beskyldt Rigsraadet for at have forgivet Frederik II. og at nære lignende Planer med Hensyn til hans Efterfølger. Endnu **1607** sendte han fra sit Fængsel Kongen en hel Bog fuld af Profetier og Fantasier, men kort efter synes han at være død. Paa hans Hjemegn levede endnu indtil vore Dage Mindet om »gale Iler Brekkehus« og hans Misgerninger.

Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, **1875—77**, S. **137—52**. Kancelliets Brevbøger **1580—83**, udg. af L. Laursen, **1903**. Danmarks Adels Aarbog, XIV, **1897**, S. **91**.

Thiset (Povl Bagge).*

Brockenhuus, Frands, **1518—69**, til Egeskov og **Bramstrup**, Rigmarsk. F. 9. Febr. **1518**, d. **14**. Nov. **1569** i Halmstad, begr. i Kværndrup K. Forældre: Mikkil B. til Bramstrup (d. **1555**) og Karen Lykke (d. **1562**). Gift **16**. Aug. **1545** i Middelfart med Anne Tinhuus, d. 2. Juli **1565** paa Egeskov, D. af Rigsraad Laurids Skinkel (s. d.) og Hustru.

Som toogtyveaarig blev F. B. sammen med Broderen Peder anvendt som kongeligt Sendebud i Frankrig, og han var allerede da **Sekretær** i det danske Kancelli. **1542—46** havde han Hinds-gavl som Pantelen, og **1545** blev han sin Faders Eftermand som Lensmand paa Nyborg, hvormed var forenet Sunds Herred fra **1550**, Tranekær **1553—60** og Kærstrup **1549—61**. Dette synes alene at have kunnet tilfredsstille en driftig Mands Virksomheds-trang, saa meget mere som det blev F. B. overdraget at foretage den store Befæstning af Nyborg, der strakte sig gennem en Række

af Aar og kostede **uhyre** Pengesummer. Ikke desto mindre bestyrede han ved Siden heraf Hagenskov Len (med Baag Herred) **1551—53**, ligesom han **1550—62** havde mindre Forleninger paa Fyn (Krarup og Rynkeby) og som Dronning Dorotheas Lensmand bestyrede Holme Kloster. Tre Fjerdedele af Fyns Stift stod under hans Befaling, og han anvendtes desuden i talrige Hverv, som **laa** uden for hans egentlige Embedsvirksomhed. Denne falder i et Tidsrum, som var særlig betydningsfuldt for Landet. Den nye kirkelige Organisation skulde føres ud i Livet, og der krævedes hertil saa vel streng Hævden af Kronens Ret som billig Hensyn-tagten til Enkeltmands Interesser. Er end F. B. i sin Iver for at varetage Kronens Interesser undertiden gaaet for vidt, saa at han paa enkelte Steder vakte Utilfredshed, var dog den almindelige Dom over ham, at han var en »from« og billigtænkende Mand, og det eneste bevarede **Eksempel** paa personlige Forhandlinger med ham viser ham som en Mand med retsindig Tænkemaade. Han havde tillige humanistiske Interesser, og paa hans Opfordring og til-egnet ham udgav Niels Hemmingsen sin Kommentar til Jacobs Brev.

I Egenskab af Slotsherre paa Nyborg traadte F. B. i et nært personligt Forhold til Christian **III.**, der regelmæssig opholdt sig her **to—fire Maanedre** om Aaret. Den Gunst, hvori han stod hos Kongen, bevarede han ogsaa hos hans Efterfølger, Frederik II. Med dennes Tronbestigelse begyndte et nyt Afsnit af F. B.s Karriere; han traadte ind i det politiske Liv og blev en af de ledende Mænd i Kongens Omgivelser. Den krigerske Aand, som prægede den første Halvdel af Frederik **II.s** Regering, deltes fuldt ud af ham og Broderen Jacob, der begge stod i venskabeligt Forhold til deres Slægtning, Kansleren Johan Friis. 3. Febr. **1562** blev F. B. Rigsraad, og s. A. ombyttede han, vistnok under Hensyn til en forestaaende Krig, Nyborg med Kbh.s Len (med Krogen og Abrahamstrup). Juli **1563** overdroges det ham sammen med tre andre »**hjemmeladte** Raader« og Rentemesteren Joachim Beck at føre Regeringen i Kongens Fraværelse. N. A. afgav han sine Hovedlen og traadte ind i aktiv Krigstjeneste. Han havde tidligere deltaget i Ditmarskerkrigen som Oberstvagtmester, blev nu Chef for Skibet »Solen« under Herluf Trolle og i **Dec. 1564** Øverste for de danske Knægte, hvis Uddannelse til brugbare Tropper han saaledes kom til at **forestaa**. Da Svenskerne **1567** trængte ind i det søndenfjeldske Norge og belejrede Akershus, sendtes F. B. med en Eskadre og en lille Hær til Undsætning, men først da Erik Munk kom med Hjælpetropper fra Bergen, lykkedes det at fordrive Fjenden fra Landet. Ved sin Hjemkomst til Danmark blev F. B. senest **17.**

Aug. s. A. udnævnt til Marsk, 14. Okt. til Regimentsoberst i Stedet for Daniel Rantzau, der alene beholdt Stillingen som Feltoberst, og som Rantzaus Næstkommanderende deltog han i det berømte Tog ind i Sverige i Vinteren 1567—68. Ved Belejringen af Varberg 1569 blev han ramt i Benet af en Kugle og døde fjorten Dage senere af sit Saar. — Det kan næppe afgøres, hvilken Indflydelse F. B. under Samarbejdet med Daniel Rantzau har øvet paa Krigsførelsen i strategisk og taktisk Henseende. Hans dobbelte Stilling som Marsk og Krigsoberst har selvsagt krævet et vist Hensyn, men kun paa et enkelt Punkt, ved Valget af den saakaldte østre Hulvej under Tilbagetoget fra Sverige 1568 i Stedet for den vestre, som Daniel Rantzau oprindeligt foretrak, spores det, at han har haft en selvstændig Opfattelse og formaaet at sætte den igennem. Derimod synes han paa andre Omraader at have gjort en betydelig Indsats, ved Uddannelsen af det uøvede danske Fodfolk, ved Indretningen af Lejrene paa Toget 1567—68 og vistnok ogsaa ved Tilrettelæggelsen af Hærens Forsyning. — F. B. arvede Bramstrup efter Faderen og fik med sin Hustru Egeskov, hvis nuværende Hovedbygning han opførte, og hvis Tilliggende han forøgede ved meget omfattende Godskøb. Han ejede desuden bl. a. Stovgaard paa Taasinge (købt 1556). — Ligsten med Portræt (fuld Figur) i Kværndrup K.; delvis Afstøbning paa Fr.borg. Maleri tidligere paa Breitenburg.

Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 87; XXXII, 1915, S. 594. Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 479—93. H. F. Rørdam: Monumenta Historiæ Danicæ, II, .875; 2. Rk., I, .884. *Poul Bagge (Møllerup).*

Brockenhuus, Frands, 1623—60, Hofmand, Officer. F. 12. Febr. 1623 paa Halsnø Kloster i Norge, d. 7. April 1660 i Kbh., begr. i Randers. Forældre: Jørgen Ottesen B. (ca. 1570—1634) til Sebbekloster m. m. og Margrethe v. d. Lühne Cortsdatte (d. 1667). Gift 9. Sept. 1655 med Christence Lykke, f. 14. April 1636 paa Gisselfeld, d. 11. Juli 1667 i Kbh., begr. sst. (Nic. K.) (gift 2° 1661 med Oberst Frederik v. Arenstorff, s. d.), D. af Frands L. til Svanholm og Overgaard m. m. (d. 1655) og Elisabeth Eskesdatte Brock (ca. 1603—52).

F. B. var fra 1647 en kort Tid Kornet ved Jørgen Kaas' fynske Rytterkompagni, 1655—58 Lensmand paa Kbh.s Slot. 1657 fik han Bestalling som Oberst til at opstille en Rytterskadron, dels bestaaende af jyske Sogneryttere, dels af hvervet Mandskab. Med stort Besvær fik han Eskadronen paa Benene og udvidet til et Regiment, kaldet Dronningens Livregiment til Hest og ført af

Broderen Johan. Jan. **1658** beordredes Regimentet afgivet til Hans Schack, der nu var traadt i dansk Tjeneste. S. A. blev F. B. Lensmand paa Halsted Kloster, men var Vinteren **1658—59** i Jylland som Kommissarius hos Kurfyrsten af Brandenburg, der havde Hovedkvarter i Viborg. Samtidig opstillede han sammen med Broderen Johan atter et Rytterregiment, der kom til at tage Del i Fyns Tilbageerobring m. m. Herefter opholdt han sig en Tid i det belejrede Naskov, men beordredes til at indfinde sig i Kbh., vistnok fordi han ikke kunde enes med Kommandanten i Naskov, den meget dygtige Oberst Korber. Marts **1660** fik han Stjernholm Len i Stedet for det af Svenskerne besatte Halsted Kloster. — F. B., der mere var Hofmand end Soldat, var **1648** blevet Hofjunker, **1652** Kammerjunker.

Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, **1875—77**, S. **189** ff. Danmarks Adels Aarbog, XIV, .897, S. **82**.
Rockstroh (S. A. Sørensen).*

Brockenhuus, Henrik Adam, 1720—1803, Stiftamtmand. F. 30. Maj **1720** i Vang ved Hamar, d. **11. Juni 1803**, begr. i Stavreby K. Forældre: Oberst Jørgen Otte B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift **11. Juni 1757** i Kbh. (Slotsk.) med Elisabeth Holstein, f. **19. Okt. 1737** i Kbh. (Slotsk.), d. **18. Febr. 1786** sst., D. af **Gehejmraad Johan Ludvig H.** (s. d.) og Hustru.

B. var **omtrent** jævnaldrende med Kronprins Frederik (V.), hvis fortrolige Yndling han blev. **1744** blev han Hofjunker, **1745** Staldmester hos Kronprinsen og Kammerjunker, **1752** Kammerherre, **1767** Amtmand over Vordingborg Amt, **1776** Stiftamtmand over Sjællands Stift, **entlediget 1787**. **1776** blev han Kurator for Vemmetofte. Han købte Jungshoved og Oremandsgaard Gods af Kongen **1761** og forbandt det en Tid lang med Nysø, som han solgte **1785**. — Gehejmraad **1768**. Gehejmekonferensraad **1779**. — Hv. R. **1760**. L'union parfaite **1767**. R. E. **1783**. — Malerier af U. F. Beenfeldt **1767** paa Fr.borg og af Jens Juel paa Giesegaard. Pastel af sidstnævnte **1799** paa Vemmetofte. Portrætteret **1794** paa W. **Haffners** Billede (paa Jægerspris) af Selskabet hos Christian VII.

Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, **1875—77**, S. **211**. Danmarks Adels Aarbog, XIV, **1897**, S. **100**.

P. Brock (Poul Bagge).*

Brockenhuus, Jacob, d. **1546**, Landsdommer. Forældre: Henrik B. til Søndergaarde (d. ca. **1528**) og Margrethe Bild Jacobsdatter (d. tidligst **1549**). Gift med Dorthe Akeleye, Enke efter Kjeld

Hansen til **Tisselholt**, D. af Borgmester Mikkell Pedersen A. til Skinnerup (s. d.) og Hustru.

Efter at J. B. havde studeret ved Kbh.s Universitet **1519** og **1521** ved Universitetet i Rostock, traadte han i Tjeneste hos den svenske Hofmester Hr. Thure Jensen og var hos ham **1526—31**. Forinden Grevefejdens Udbrud var han dog kommet tilbage til Danmark og havde bosat sig paa Fyn, hvor han ved sit Ægteskab blev Ejer af Tisselholt. Da han paa forskellig Maade ydede den nye Regering Tjeneste, navnlig paa en Sendelse til Lolland og Falster, og hans Gaard var blevet afbrændt af Bønderne, forlenedes han med Vejstrupgaard. **1537** var han Landsdommer i Fyn og beklædte dette Embede til sin Død.

Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, **1875—77**, S. **118—28**, **134** f., **138**, **178**, **182**. Danmarks Adels Aarbog, XIV, **1897**, S. 89.

Thiset (Hans Knudsen)*.

Brockenhuus, Jacob, **1521—77**, Admiral. F. 7. April **1521** paa Saltø Slot, d. **17. Okt. 1577** paa **Damsbo**, begr. i Aastrup K. Broder til Frands B. (d. **1569**, s. d.). Gift kort før 2. April **1547** med Susanne Bølle, d. 28. Juni **1569** paa Nakkebølle (gift 1° med Claus Eriksen Ravensberg, d. **1541**), D. af Eiler Eriksen B. (d. **1534**, s. d.) og Hustru.

J. B. tjente i sin Ungdom som Hofsinde og var **1546** Mundskænk. Ved sit Bryllup n. A. modtog han af Faderen det Bøndergods, hvoraf han senere oprettede Hovedgaarden Damsbo; med **Hustruen** fik han ikke blot hendes Fædrenegaard Nakkebølle, men ogsaa et Par mindre Pantclen, **Marup** i Sjælland, Thoreby Birk paa Lolland m. m. Snart fik han dog større Forleninger: **1548—52** var han Stiftslensmand paa Roskildegård, **1552—55** paa **Aalborg**-hus; **1555—63** havde han Helsingborg (til **1559** med Landskrona), **1563—65** Stege. **1559** afslog han Frederik II.s Tilbud om Ridderslaget. **1562** deltog han med Rigshofmesteren Eiler Hardenberg (s. d.) og Jens Truidsen Ulfstand (s. d.) i en vellykket diplomatisk Sendelse til Rusland. Kort efter Nytaar n. A. sendtes han til Sverige. Allerede **10. Dec. 1562** nævnes han som Admiral og havde i den følgende Tid fuldt op at gøre med Flaadens Udrustning. I Maj løb han ud i Østersøen med en Eskadre paa elleve **Skibe** og med Ordre til saa vidt muligt at hindre Søfarten til og fra Sverige. Kort efter udsendte Erik XIV. en Flaade paa nitten Krigsskibe under Admiral Jacob Bagge, der i Rostock skulde hente Kongens Brud. Ved Bornholm mødtes de to Flaader 30. Maj, og skønt Krigen ikke var erklæret, optog J. B. dog Kampen med den overmægtige Fjende. Efter nogle Timers Kamp blev Sejren Svensker-

nes, idet det danske Admiralskib og to andre Skibe **maatte** overgive sig til **dem**. J. B., hvis Dispositioner under Slaget synes at have vakt Frederik **II.s** Mishag, førtes nu til Stockholm, hvor han med sine Folk **maatte** deltage i Jacob Bagges Triumftog. Der ventede ham et langvarigt Fangenskab. **1566** fik han ganske vist efter eget Ønske Erik **XIV.s** Fuldmagt til at rejse til Danmark for at forhandle navnlig om sin egen Udveksling med Jacob Bagge, der **1564** var faldet i Danskernes Hænder; for det Tilfælde, at denne Mission **mislykkedes**, lovede han endog frivilligt, at han vilde opsigte Frederik II. Huldskab og Troskab, ligesom han i saa Fald vilde søge at **formaa** Slægt og Venner til Frafald. Endnu s. A. vendte han imidlertid tilbage til Sverige uden at have udrettet noget hverken i den ene eller den anden Retning; han blev derfor sat under Anklage ved Erik XIV.s kongelige Nævn, der dømte ham til at agtes som en æreløs, ordløs og utro Mand. Rygtet om denne Sag forstærkede naturligvis Frederik **II.s** Uvillie mod ham, hvad der havde til Følge, at han ved Fredsforhandlingerne i Roskilde 1568 alene af samtlige Krigsfanger udtrykkelig undtoges fra Udløsning. N. A. sendtes han dog atter til Danmark for at forhandle om Udveksling og synes ved denne Lejlighed virkelig at have genvundet Friheden, **maaske** ved at tilkøbe sig den. Efter sin Frigivelse levede han stille, først paa Nakkebølle, hvis Hovedbygning hans Hustru under hans Fraværelse havde ladet opføre, senere paa **Damsbo**. — Ligsten med Portrætfigur i Aastrup K.

Hist. Tidsskr., 4. **Rk.**, IV, **1873—74**, S. 511—19. H. D. Lind: Fra Kong **Frederik** den Andens Tid, **1902**, S. 23—34, 259 ff. Danmarks Adels Aarbog, XIV, **1897**, S. 88.

H. D.
Henry Bruun.

Brockenhuus, Johan Frederik, 1682—1756, Officer. F. **1682**, d. **16. Juni 1756**, begr. i Nørre Lyndelse K. Forældre: Generalmajor Caspar Christopher B. (ca. **1649—1713**) og Cathrine Hedewig Løwenhielm (**1661—1719**). Gift **29. Dec. 1717** i Marslev med Christiane Frederikke Louise Giedde, døbt **12. Dec. 1696** i Kbh. (Holmens), d. **1724**, D. af Viceadmiral, senere Gehejmerraad Frederik Eiler G. (s. d.) og 2. Hustru.

Efter at være indtraadt i det ridderlige Akademi i Kbh. **1697** blev J. F. B. n. A. Fændrik, **1700** Sekondløjtnant i Fodfolket, **1702** Premierløjtnant. **1704** overførtes han til Dragonerne som Kaptajn, blev Ritmester **1707** og deltog i Slagene ved Helsingborg **1710** og Gadebusch **1712**, henholdsvis som Major og Oberstløjtnant. **1716** blev han Oberst og Regimentschef. **1725** blev han Chef for I. Søndenfjeldske Dragonregiment, men kom **1730** til Danmark som

Generalmajor. Da Frederik IV. døde i Odense d. A., fandt Dronning Anna Sophie Tilflugt paa J. F. B.s Gaard Bramstrup og opholdt sig her, indtil Kongens Lig var ført fra Odense og hun efter Ordre begav sig til Clausholm. — N. A. blev J. F. B. Generalinspektør over Rytteriet paa Fyn og 1739 Generalløjtnant. Fra 1742 var han Kommandant paa Kronborg til sin Afsked 1748. 1746 var han blevet udnævnt til General af Kavaleriet. — Hv. R. 1734. — Maleri i Familieej.

C. J. Anker: Norske Generalspersoner, 1885. Dsk. Mag., 6. Rk., II, 1916, S. 343. Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, 1875—77, S. 208 f. Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 98 f.

P F Rist (Rockstroh).*

Brockenhuus, Jørgen (Georg, Gregorius), ca. 1645—77, Officer. F. paa Handbjerg Hovgaard, d. 14. Juli 1677 ved Landskrona. Forældre: Oberst Johan B. til Sebbekloster (d. 1673) og Ane Johansdatter Rantzau. Gift med Cathrine Magdalene v. Lohausen.

J. B. var formodentlig en Række Aar i udenlandsk Krigstjeneste, inden han 1671 blev Major i dansk Tjeneste. 1676 var han Oberstløjtnant i Ramstedts Dragoner og udmærkede sig s. A. under det svenske Udfald fra Landskrona 10.—11. Juli, hvor han saaredes. Senere paa Aaret blev han Chef for Regimentet og udmærkede sig i Slaget ved Lund 4. Dec., hvor han førte Fortravet for venstre Fløj. Hesten blev skudt under ham, »oc han blef af hesterne fortrampet«, men skønt saaret søgte han ved energisk Optræden at standse Panikken paa denne Fløj. Da Regimentet havde lidt stor Afgang i dette Slag, maatte det nyopstilles, bl. a. ved Hvervning i Vesthimmerland og Salling. Ved Stormen paa Malmø 26.—27. Juni 1677 blev han saaret, og i Slaget ved Landskrona 14. Juli s. A. faldt han.

Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, 1875—77, S. 198 f. Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 81.

Rockstroh (P. F. Rist).

Brockenhuus, Jørgen Otte, 1664—1728, Officer. F. II. Marts 1664 paa Storhammer, d. 31. Juli 1728, begr. i Vang ved Hamar. Forældre: Oberstløjtnant Ove B. (d. 1681) og Sophie Spang. Gift 1° med Blanchefflor Sophie Jacobsdatter Due (gift 1° med Major Vilhelm Coucheron, d. 1693), D. af Oberst Jacob Pedersen D. (d. 1660) og Margrethe Juel. 2° 29. Maj 1711 med Bertha (Barte) Magdalene B., f. 21. Febr. 1684 paa Høvedsholm, d. 3. Marts 1769 i Kristiania, Søster til Hans B.-Løwenhielm (s. d.).

J. O. B. var 1679 Fændrik i Wedels jyske *geworbne* Regiment og stod 1681 i Prinsen af Oraniens Garde. To Aar senere blev

han **Gefreiter** Korporal (Officersaspirant) og vendte **1684** tilbage til Danmark, hvor han n. A. ansattes i Drabantgarden med Fændriks Karakter. S. A. blev han Sekondløjtnant i sit gamle Regiment og **1687** Kaptajn ved et norsk **geworbent** Regiment. Fra nu af tjente han i den norske Armé og deltog som Oberst og Regimentschef i den store nordiske Krig. J. O. B. var Ejer af de norske Gaarde Ager, Disen og Sandal og er Stamfader til den danske Adelsslægt B.-Schack.

Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, 1875—77, S. 210 f. Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, s. 99.

P F Rist (Rockstroh).*

Brockenhuus, Laurids, 1552—1604, til Egeskov og Bramstrup, Lensmand. F. 8. Sept. 1552 paa Nyborg Slot, d. 4. Nov. **1604** paa Bramstrup, begr. i Kværndrup K. Forældre: Rigsmarsk Frands B. (s. d.) og Hustru. Gift 25. Nov. **1571** paa Egeskov med Karen Skram, f. **1544**, d. 20. Nov. **1625**, D. af Admiral Peder S. (s. d.) og Hustru.

L. B. studerede ved Kbh.s Universitet, tjente hos Kansleren Johan Friis, deltog derefter i **Krigen** med Sverige og var efter Fredsslutningen et Par Aar Hofsinde. **1579** fik han sin første og eneste betydelige Forlening, idet han blev Lensmand paa Nyborg og Stiftslensmand paa Fyn, og dette Len, hvortil **1580—82** var **knyttet** Tranekær, beholdt han til **1601**. L. B. har ikke efterladt sig det bedste Eftermæle. Af hans Optræden imod sin ulykkelige Datter Rigborg B. (s. d.) har man sluttet, at han var en haard og raa Fader, men det **maa** dog erindres, at han her kun efterkom en kongelig Dom, der ganske var i Samtidens Aand. Langt mere graverende var et Drab, som han kort før sit Bryllup begik paa en Kvinde i Kbh. De nærmere Omstændigheder herved kendes ikke; han **maatte** betale en ualmindelig høj Bøde (**10 000 Dl.**); men ogsaa paa dette Drab saa Samtiden med andre Øjne end Efterverdenen: ligesom det end ikke foranledigede en Opsættelse af hans Bryllup, saaledes ses det heller ikke senere at have berøvet ham Kongens Gunst eller hans Samtids Agtelse. Samtidige Vidnesbyrd roser hans Guds frygt og hans Gavnildhed mod sine Sognekirker, og det siges, at han holdt adskillige unge Mennesker til Studeringer. — Ligsten i Kværndrup K. Fremstillingen paa Stikket af Frederik II.s Begravelse er ikke Portræt.

Segud Jørgensen: Ligprædiken over L. B., **1608**. Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, **1873—74**, S. **494—509**. Danmarks Adels Aarbog, XIV, **1897**, S. 87. Kancelliets Brevbøger, især **1571—75**, udg. af L. Laursen, **1898**.

Thiset (Povl Bagge).*

Brockenhuus, Oluf, 1611—72, til Hjulebjerg, Lensmand. F. 1611, d. 1672 før 1. April. Forældre: Frands B. til Vollerslev (1570—1616) og Anne Thott (levede 1655). Gift 1° 1640 med Karen Ulfeldt, f. 7. Aug. 1611 paa Nyborg Slot, d. 20. Dec. 1658 i Kbh., D. af Rigskansler Jacob U. (s. d.) og Hustru. 2° 29. Maj 1663 med Vivike Bille, f. 1624, begr. 3. Maj 1698 i Engom K., D. af Henrik B. og Lisbeth Bryske (s. d.).

O. B. var 1629—41 Sekretær i det danske Kancelli og gik der-efter over i Lenstjenesten. 1646—51 var han Slotsherre paa Kbh.s Slot. I denne Stilling førte han 1646 Sagen mod den bornholmske Lensmand Holger Rosenkrantz og havde 1651 at gøre med Forhørene over Dina Winhovrs. 1651 blev han Lensmand paa Holbæk og ombyttede dette Len 1653 med Tune og Vemb Skib-reder, Aabygge og Hvalør i Norge, hvilke Amter han beholdt efter 1660. Under Kbh.s Belejring opholdt han sig i Staden og fik gentagne Gange det Hverv at mønstre Borgerskabet; af de Svenske beskyldtes han for at staa i Forbindelse med sin første Hustrus Broder Corfitz Ulfeldt i Malmø om Planer til at redde Byen. Sikkert er det, at han var en nær Ven af det Ulfeldt'ske Hus og vedblev at bevare dette Venskab under den Modgang, som overgik det. 1662 blev han Landsdommer i Sjælland, muligvis paa Henrik Bielkes Forestillinger. 1664 fik han Bolig paa Kongsgaarden i Ringsted og 1665 Løfte om en fast Løn af 600 Rdl. Lønningen blev ham imidlertid ikke regelmæssig udbetalt, og dette i Forening med andre Omstændigheder ødelagde ham økonomisk. To Kreditorer fik 1669 kongeligt Arrestbrev paa ham, og en tredje 1672 Indvisning i hans resterende Løn.

Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 83. Dsk. Saml., 2. Rk., I, 1871—72, S. 204, 231. Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 448—52; V, 1875—77, S. 216. S. Birket Smith: Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist., I—II, 79—1.

J. A. *Fridericia* (Povl Bagge*).

Brockenhuus, Ove Frederik, 1717—95, Officer. F. 6. Aug. 1717 i Vang, Hedemarken, d. 1. Okt. 1795 paa Grimsrød, Rygge. Forældre: Oberst Jørgen Otte B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 31. Marts 1753 i Frederikshald med Maren Maria Tank, døbt 31. Dec. 1729 i Frederikshald, d. 31. Dec. 1820 sst., D. af Købmand sst. Carsten Nielsen T. og Karen Krabbe Colbiørnscn (gift 1° med Købmand Mads Mortensen Wærn, d. 1717).

B. blev som Dreng sat i Sergentnummer ved Faderens Regiment, 1732 Premierløjtnant, 1739 Kaptajn og 1743 Kompagnichef. 1745 tillodes det ham som Volontær at deltage i et Felttog i Bøhmen

under Prins Carl af Hessen (Østrigske Arvefølgekrig), og efter sin Hjemkomst **1746** blev han Major, **1749** Generaladjutant og udsendes **1751** som ekstraordinær Gesandt til Stockholm i Anledning af Prins Adolf Frederik af Gottorps Tronbestigelse for at holde det danske Hof underrettet om Stridighederne mellem Kongen og Rigsdagspartierne. **1760** fik B., der **1754** var blevet Oberst og havde tjent 29 Aar i Infanteriet, Kommandoen over det midlertidig oprettede 1. Norske Felt-Dragonregiment, som hørte til den Hær, hvormed Feltmarskal, Greve Saint-Germain **1762** rykkede ind i Mecklenburg mod Russerne. Efter Tilbagekomsten til Norge blev han **1765** Generalmajor, **1774** Generalløjtnant og fra **1776**, indtil han **1788** paa Grund af Tunghørighed fik sin Afsked, Kommandant i Fæstningen Frederikstad. — Kammerherre **1757**. — Hv. R. **1774**. — Malerier i Norge og paa Giesegaard.

C. J. Anker: **Norske Generalspersoner**, 1885. Danmarks Adels Aarbog, XIV, ,897, S. 100.

S A Sørensen (*Rockstroh**).

Brockenhuus, Rigborg, 1579—1641. F. 3. Juli 1579 paa Nyborg Slot, d. 16. Sept. 1641, begr. i Kværndrup K. Forældre: Laurids B. (s. d.) og Hustru.

R. B. blev med flere andre unge Jomfruer **1597** forskrevet til Enkedronningen paa Nykøbing Slot for at blive optugtet, og det følgende Foraar blev hun indstillet til den unge Dronnings Jomfrukammer. Som Dronningens Jomfru indlod hun sig i et Elskovsforhold til Kongens Kammerjunker Frederik Rosenkrantz til Rosenvold, og i Forsommeren **1599**, mens Kongen var paa Togt til Nordkap, flygtede hun fra Hoffet til sin Moster, gift med hendes Faders Fætter Ove Bille til Lindved, hvor hun 24. Juli fødte en Søn, efter at Ove Bille kort forinden havde faaet et skrap Kongebrev om at holde hende i Forvaring. Paa Kongens Foranstaltning blev Fr. Rosenkrantz, der var flygtet til Hamburg, hentet tilbage, og han lod dem derefter begge tiltale. 15. Okt. blev den lovlige, men haarde Dom afsagt, at Fr. Rosenkrantz skulde miste to Fingre og være æreløs, og at R. B. af sin Værge skulde indsættes i Fængsel paa Livstid. Et lignende Udfald fik en særskilt Sag, anlagt af hendes Fader, mod Jomfrukrænkeren, men Dommen blev dog formildet, saaledes at han skulde drage i Krig mod Tyrken i Ungarn, hvor han et Par Aar efter omkom. Til Faderens Død **1604** sad R. B. indespærret med en Pige i et Værelse paa Egeskov. **1608** fik hun, der opholdt sig hos Moderen, paa Enkedronningens Forbøn Lov at søge sin Sognekirke, og **1616** udvirkede Moderen, at hun efter hendes Død maatte tage Ophold i Odense eller i

Nybølle, hvor hun ejede Gods. Efter Moderens Død 1625 levede hun sidstnævnte Sted som Fru Rigborg og fik 1627 Lov at sælge Gods for at løskøbe sin Søn, nu en anerkendt Rosenkrantz (d. 1634), af Krigsfangenskab. Paa sine ældre Dage var hun en æret og agtet Adelsfrue, der dyrkede historiske Interesser, om end en R. B. tilskrevet Slægtbog ikke skyldes hende.

Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 502—08, 510 f.; V, 1875—77, S. 218 f., 517. Personalh. Tidsskr., 7. Rk., IV, 1920, S. 3—6, 10, 12. Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 87.

finset (Hans Knudsen)*.

Brockenhuus-Løwenhielm, Hans, 1679—1734, Officer. F. 20. Aug. 1679 i Norge, d. 22. el. 29. Sept. 1734 paa Vejrupgaard, begr. i Marslev K. Broder til Johan Frederik Brockenhuus (s. d.). Gift 1701 med Ide Sophie Gersdorff, f. 31. Okt. 1686, d. 10. Marts 1726 paa Vejrupgaard, D. af Oberst, senere Generalløjtnant Frederik G. til Bramstrup (s. d.) og 2. Hustru.

B.-L. kom 1692 paa det ridderlige Akademi og blev 1695 Fændrik, men dimitteredes 1698 med Kaptajns Karakter. Hans tilkommende Svigerfader ansøgte 1701 om, at B.-L. maatte blive Major, da han ønskede at gifte sig. 1705 var han Oberstløjtnant til Raadighed for Generalstaben, 1710 Oberst og Chef for et Rytterregiment, med hvilket han deltog i Krigen i Skaane. I Slaget ved Gadebusch 20. Dec. 1712 blev han saaret og fanget. — 1697 fik han Tilladelse til at føre Morfaderen, Generalmajor Hans v. Løwenhielms Navn og Vaaben. — Justitsraad 1700. — Maleri af N. Wichmann 1710 i Familieeje.

Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, 1875—77, S. 207 f. Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 93.

P. F. Rist (Rockstroh)*.

Brockenhuus-Løwenhielm, Isabelle Julie Marie, 1856—1932, Forstanderinde. F. 9. Juli 1856 paa Vejrupgaard, d. 16. Maj 1932 i Hellerup, begr. sst. Forældre: Hofjægermester, Ritmester Johan Bülow Brockenhuus von Löwenhielm (1815—68) og Juliane Marie Hansen (1830—1910). Ugift.

Efter Faderens Død opholdt Frk. B.-L. sig i Kbh., hvor hun i udpræget kristelig Aand begyndte et filantropisk Arbejde blandt Nørrebroes fattige Befolkning som Menigheds- og Søndagsskolearbejder. Ved Husbesøg vakte hendes Interesse i særlig Grad for Børnene, som var overladt til sig selv, medens Forældrene var paa Arbejde. Det lykkedes hende 1886 at skaffe Midler til Oprettelse af en Børnearbejdsstue. Efterhaanden udvidedes denne Virksom-

hed til ogsaa at omfatte Børnehave, Søndagsskole og Plejehjem for Spædbørn. Frk. B.-L.s Energi og Trang til at hjælpe Mennesker forenet med administrativ Dygtighed førte til, at hun **1894** fik indrettet en Privatklinik i Ejendommen Nørre Allé **11**, som siden **1888** havde været Sæde for den omfattende Virksomhed. Til Klinikken knyttedes en Sygeplejerskeskole, hvor unge kristne Kvinder kunde faa **baade** teoretisk og praktisk Uddannelse som Sygeplejersker. I Tilknytning til Indre Mission blev der **1900** foretaget en stor Udvidelse af Klinikken, og 8. Maj s. A. blev hele Institutionen omdannet til et Diakonissehus under Navn af St. Lukasstiftelsen, hvis myndige Forstanderinde Frk. B.-L. var, indtil hun **1924** paa Grund af Svaghed trak sig tilbage; hun blev da Æresmedlem af Stiftelsens Bestyrelse. Hun var tillige overordentlig Stiftsdame i Vallø. — F.M.G. **1906**. — Maleri af Hans Henningsen **1922** paa St. Lukasstiftelsen.

Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen **1919—1920**. En Hilsen fra Diakonissehuset Sankt Lukasstiftelsen Juni 1932. Danmarks Adels Aarbog, XIV, **1897**, S. 96. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 17. Maj **1932**.

Cornelia Petersen.

Brockenhuus-Schack, Frands Vilhelm Axel, Greve, f. **1863**, Administrator. F. **18. Juni 1863** paa Giesegaard. Forældre: Kammerherre, Greve Knud Bille Anthon Ludvig B.-S. (**1823—92**) og Helene Sophie Caroline Frederikke v. **Lowzow (1832—1917)**. Gift 8. Juni **1895** i Braaby med Komtesse Dagmar **Louise Danneskiold-Samsøe**, f. 20. Marts **1875** paa Frijsenborg, D. af Lensgreve, Ordenskansler Christian Frederik D.-S. (s. d.) og Hustru.

B.-S. gik i Roskilde Katedralskole og blev Student fra Gundorphs Kursus i Kbh. **1883**, cand. **polit. 1889**. **1890** udnævntes han til Sekondløjtnant ved Garden, **1897** til Løjtnant i dens Forstærkning, afgik **1902** og blev **1904** kar. Kaptajn. Umiddelbart efter sin Eksamen fik han Ansættelse i Udenrigsministeriet, blev **1891** attachet Legationen i Paris, var **1892** til Tjeneste i Kbh., blev **1893** konst. Legationssekretær i Stockholm, **1894** fungerende Legationssekretær i St. Petersborg, fra **1895** med **kgl.** Udnævnelse, **1897** i Stockholm, **1901** i Paris, **1903** i Berlin. **1906** søgte og fik han sin Afsked af Udenrigsministeriets Tjeneste for at tiltræde Stillingen som Ceremonimester og 2. Hofmarskal ved Frederik **VIII.s** Hof. Hans Arbejde bragte ham snart Kongens fulde Tillid, og **1908** blev han **1. Hofmarskal** efter Grev J. Moltkes Afskedigelse. Bestridelsen af hans omfattende Stilling som Chef for Hoffets hele Administration skaffede ham Anseelse inden for Hoffet og udadtil

og skabte ham megen Hengivenhed hos hans underordnede, saa det føltes som en naturlig Sag, da han **1911** udnævntes til **Overhofmarskal**, en Stilling han beklædte, saa længe **Frederik VIII.s** Hofstat bestod. Han ledsagede Kongen paa hans sidste Rejse. Senere fungerede han **1925—26** som Hofchef for Enkedronningen og var efter hendes Død befuldmægtiget for Arvingerne i hendes og **Frederik VIII.s** Bo. — Den ene Bestyrelsesplads for **Fr.borg-Museet**, der ifølge Fundatsen besættes af Kongen, overdroges efter **F. Meldahls** Død **1908** til **B.-S.**, og dette medførte atter, at han efter **W. Møllerups** Afskedigelse **1910** af Kongen og Kultusministeren **M. C. B. Nielsen** udpegedes til og efter gentagne Henstillinger overtog Stillingen som Direktør for de danske Kongers kronologiske Samling paa Rosenborg med den særlige Opgave at faa tilvejebragt fuld Orden, det vil sige en **altomfattende** Optælling af og Fortegnelse over Genstandene i Samlingen; dermed overtog han ogsaa Formandspladsen i **Fr.borg Museets** Bestyrelse. I de følgende Aar lykkedes det ham under betydelige indre og ydre Vanskeligheder at faa gennemført en minutøs Registrering af Rosenborg Samlingen; der oprettedes en permanent Revision, og Samlingens metodiske Konservering blev paabegyndt. Paa **Fr.borg** blev **B.-S.s** Virksomhed i en væsentlig Grad den at være den bestemmende Faktor under Udnyttelsen af de Muligheder for Erhvervelsen af danske Kulturminde, som Verdenskrigens Konjunkturer frembød; hans Indsigt i internationale Forhold og Evne til at finde Vejen frem var ofte af afgørende Betydning. — Kort efter at **Frederik VIII.s** Hof var ophævet, blev **B.-S.** **1913** konstitueret som Chef for Det **kgl.** Teater, en Opgave, som optog ham meget, og hvori han ved sin venlige Interesse for hver enkelt blandt Personalet, ved sin taktfulde Forstaaelse af kunstnerisk Psyke og ved en rolig Fasthed naaede, i højere Grad end vanligt ved et Teater, at sammensmelte den store Stab til en Enhed og Fællesvillie i Arbejdet, et Resultat, der utvivlsomt beroede paa hans personlige Egenskaber. Da han **1924** pludselig blev afskediget af Undervisningsministeren **Fru Nina Bang**, vakte det stor Bevægelse i kunstinteresserede Kredse og gav Anledning til en næsten enstemmig Sympatitilkendegivelse fra Personalets Side. — **B.-S.** har ogsaa haft en Del at gøre med økonomiske Foretagender; han er Formand i Forsikringselskabet **Danmarks Bestyrelsesraad** og Medlem af Bestyrelsen for **Gyldendalske** Forlag m. m. I sin Tid sad han i Landmandsbankens Bestyrelse og hørte da til den Gruppe, der før Katastrofen forgæves søgte at komme til Bunds i Forholdene. Han er Medlem af Direktionen for Den **Carlsen-Lange'ske** Stiftelse

og fra 1911 Patron for St. Petri tyske Menighed. Den hævdvundne Opfattelse af B.-S. som en anset Administrator er betinget af hans faste Villie til at skaffe Orden til Veje, hans store Pligttroskab og Retsindighed, og af hans Evne til med Hensynsfuldhed at omgaas og vinde de Personer, som han ved sit Arbejde kommer i Berøring med. — Kammerherre 1907. — R. 1897. DM. 1907. K.² 1909. K.¹ 1910. S.K. 1912. — Maleri af Herman Vedel (Privateje) og G. F. Clement 1930 (Fr.borg). Bronzestatue af Carl Martin-Hansen 1919.

O Andrup

Brockenhuus-Schack, Ludvig Frederik Henrik, Greve, 1825—1906, Amtmand. F. 11. Aug. 1825 paa Giesegaard, d. 13. Okt. 1906 paa Spanager, begr. i Svendborg. Forældre: Hofjægermester Henrik Adolph Greve B.-S. til Stamhuset Giesegaard (1794—1847) og Margrethe von der Maase (1802—36). Gift 4. Juli 1854 i Bregentved Kapel med Komtesse Julie Georgine Sophie Moltke, f. 4. Maj 1830 i Kbh. (Garn.), d. 24. Dec. 1889 sst., begr. i Svendborg, D. af Lensgreve Adam Wilhelm M. (1785—1864, s. d.) og 2. Hustru.

B.-S., der blev Student 1845 fra Sorø og 1851 cand. jur., tog 1852 den slesvigske juridiske Eksamen i Flensborg, konstitueredes s. A. som Herredsfoged i Husby og Ny Herreder, blev 1853 Herredsfoged i Eckernførde Herred, var tillige 1856—59 konstitueret Borgmester i Eckernførde og blev 1860 Amtmand over Tønder og Løgumkloster Amter. I Marts 1864 afsattes han ved Hertugdømmernes Afstaaelse og var derefter uden egentlig Virksomhed, indtil han 1867 udnævntes til Amtmand over Svendborg Amt, fra hvilket Embede han først 1905 tog sin Afsked. B.-S. nød usædvanlig Anseelse og Hengivenhed overalt paa Grund af sine personlige Egenskaber; han var ens over for høje og lave, lededes i alt af Retfærdighedsfølelse og Medfølelse og var til det yderste pligt-opfyldende, kunde derfor til alle Tider og til alle Sider staa hævet over snævrere Parti- og Standshensyn. Han helligede sig i særlig Grad det amtskommunale, hvis Selvstyrelse han fremmede, og hvis Sager han kendte indtil de mindste Enkeltheder, ligesom han ledede Amdtsraadmøderne paa mønsterværdig Maade ved sin enestaaende Evne til at forlige modstaaende Interesser. Han havde en stor Del Tillidshverv; saaledes var han Formand for Repræsentantskabet i Svendborg Bank fra dens Stiftelse 1872 til sin Død og i en lang Aarrække Formand for Repræsentantskabet i Det sydfynske Jernbaneselskab og Formand i Svendborg Amts land-økonomiske Selskab. En kort Tid var han aktiv Politiker. Efter

et Par Gange at være opstillet som Højres Kandidat i Svendborg var han 1887—92 Folketingsmand for Svendborg Amts 7. Kreds (Ærø). — 1901 udnævntes han til Æresborger i Svendborg, og 1904 nød han den enestaaende Hæder at se sin Bronzestatue (Billedhugger Rasmus Andersen) afsløret foran Byens Raadhus, rejst ved Bidrag fra alle Amtets Kommuner i Anledning af hans 50 Aars Embedsjubilæum. — Maleri af H. C. Jensen 1883 i Amtsraadssalen i Svendborg samt af H. A. G. Schiøtt 1866 paa Giesegaard. Buste af Rasmus Andersen 1903. Træsnit efter Fotografi 1888. — Kammerherre 1866. Gehejmekonferensraad 1906. — R. 1856. DM. 1867. K.² 1878. K.¹ 1885. S.K. 1900.

Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 102. Hans R. Egebjerg i Dansk Tidsskrift, 1905, S. 606—15. Ill. Tid. 12. Marts 1905 og 21. Okt. 1906. J. P. Kristensen-Randers i Svendborg Amt, Aarskrift for 1908, S. 7—30.

A. *Falk-Jensen.*

Brodersen, Aage, f. 1883, Forfatter. F. 30. Okt. 1883 paa Frbg. Forældre: Lærer, senere Overlærer ved Frbg. kommunale Skolevæsen Christian Edvard William B. (1845—1924) og Ingeborg Anna Pouline Thye (1849—1921). Gift 1° 10. Juni 1905 i Kbh. (Holmens) med Erna Antoinette Ingeborg Andersen, f. 14. Jan. 1878 i Kbh. (Holmens), D. af **Skræddermester** Jan Eduard A. (1840—1914) og Caroline Ulrika Petersen (1843—1926). Ægteskabet opløst 1922. 2° 3. Okt. 1925 i Kbh. (b. v.) med Caroline Amalie (Nina) Alstrup, f. Petersen, f. 2. Maj 1874 i Kbh. (Trin.) (gift 1° 1895 med Skuespiller Lauritz A., 1870—1909), D. af Hattemagersvend, senere Politibetjent i Marinen Carl Johan P. (1848—90) og Julie Andrea Petrine Kielsen (1848—1912).

B. blev 1899 sat i Boghandlerlære, men læste samtidig til Skuespiller, først hos Emmanuel Larsen, senere hos Johannes Nielsen. Han opgav dog snart begge Dele for at blive Journalist, kom 1903 til »Randers Venstreblad« og var senere ved »Ekstrabladet«, »Riget« og flere andre Blade. Siden 1930 lever han helt som Forfatter. 1917 udkom hans første Bog, »Hospitalshistorier«, 1919 Fortællingen »Regndryp«. Først med **Arbejderromanen** »Frandsen« (1923) vakte han Opmærksomhed, og i de følgende Aar har han bl. a. udsendt Romanerne »Snurretop« (1924), »Lirekassen kører gennem Byen« (1928), »Havekolonien Danevang« (1931) og »Trommehvirvler« (1933). Flere af disse Bøger er oversat til Tysk, Svensk og Russisk. — B. har i sine Romaner med Følsomhed og Humor skildret Typer fra de brede Lag. En særlig Forkærlighed har han vist for de frie, uborgerlige Eksistenser, der ikke i det af Vaner

og Vedtægter strengt omgærdede Samfund har tilsat deres Væsens Særheder og Ejendommeligheder, deres Instinkter, Natursans og Følelse af Samhørighed med Naturen. Undertiden har disse Individier dette **groteske** Præg, som i Menigmands og alle Filistres Øjne gør dem til »Originaler«. Der er, især i B.s senere Bøger, baade Virkelighedssans og Sans for dramatiske Effekter.

Cai M. **Woel**: Troubadourer, **II**, 1932.

Chr Rimestad

Brodersen, Abraham, se Baad.

Brodersen, Christian Julius, 1855—1928, Ingeniør. F. 2. Maj 1855 i Rendsborg, d. 19. Dec. 1928 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Voldmester i Rendsborg, senere Kasserer ved Akts. Aluminia og Den kgl. Porcellænsfabrik Charles Emil B. (1823—1911) og Ida **Theresia** Zahlmann (1826—1900). Gift 20. Maj 1890 i Kbh. (Matth.) med Hanne Jakobine Holm, f. 27. Aug. 1866 i Frederikssund, d. 9. Juli 1930 i Helsingør, D. af Læge Jacob Hendrik Thøger H. (1833—1916) og **Florentine** Johanne Marie Lannes (1833—1919).

B. tog polyteknisk Adgangseksamen 1872 og blev 1878 polyteknisk Kandidat i Ingeniørfaget, som det dengang hed. Efter at have aftjent Værnepligt ved Forplejningskorpset var B. beskæftiget ved forskellige kommunale Arbejder i Aarhus og ved **Udstikningen** af Struer-Thisted Jernbanen. Marts 1881 rejste han til Frankrig, hvor han indtil Aug. 1882 var Tegner ved La compagnie des chemins de fer de l'**Est**, Rethel; derefter var han indtil April 1884 Konduktør af 1. Kl. ved La compagnie des chemins de fer de l'**Est-Algérie**n. April 1884 rejste han hjem og fik Ansættelse hos Frbg. Kommunes Ingeniør; fra April 1890 fik han fast Ansættelse som Ingeniør under det fra April 1888 oprettede Stadsingeniørembede paa Frbg. 1. April 1900 blev han Afdelingsingeniør ved Frbg. tekniske Forvaltning, Maj 1902—**Juni** 1904 var han konst. Stadsingeniør, og 1. Juli 1904—30. Sept. 1928 var han Direktør for Frbg. Kommunes tekniske Forvaltning. Fra Febr. 1888 til Marts 1923 var han tillige denne Kommunes Brandinspektør, indtil 1918 tillige Medlem af Brandkommissionen. Som Direktør var B. Medlem af Kommunens Forvaltningsraad, af **Bygningskommissionen** og af Sundhedskommissionen; samtidig var han Formand for Vandsynsmændene paa Frbg. 1904—28. I de Aar, B. var i Frbg. Kommunes Tjeneste, udvikledes den fra at være en Villaby til en By med over 100 000 Indbyggere, og dette nødvendiggjorde Løsningen af en Række tekniske Opgaver, som B. kastede sig over med stor Energi. Blandt

hans Arbejder **maa** nævnes Forbrændingsanstalten, der dengang var et meget moderne Fremskridt, ogsaa derved, at den var anlagt som Varmecentral for Hospitalet, to Skoler og en Badeanstalt, samt Ombygningen af Vejene efter den moderne Trafiks Krav; Frbg. Allé er et af Eksemplerne herpaa. B. var en meget anset Amatørfotograf og var Formand for Kbh.s fotografiske **Amatør**-klub. **1889** fik han sammen med Svogeren V. F. A. Øllgaard, den senere Vanddirektør i Kbh., Præmie for et Projekt til Frihavnen i Kbh. — R. **1921**.

Fr. Johannsen i Ingeniøren, **1929**, S. 29.

Povl Vinding.

Brodersen, Georg Nicolai, **1819—1908**, Danser og Danselærer. F. 8. April **1819** i Kbh. (Garn.), d. 5. April **1908** sst., begr. i Gentofte. Forældre: Læderhandler Peter B. (ca. **1780—1834**) og Anne Christine Johansen (**1779—1853**). Gift 3. Dec. **1852** i Kbh. (Trin.) med Hansigne Elise Aagaard, f. 6. Sept. **1834** i Kbh. (Frue), d. **13**. April **1899** sst., D. af Muremester Christen Olsen A. (**1790—1858**) og Elisabeth Zartine Marie Grundtvig (**1801—81**).

De ydre Linier i B.s Liv er hurtigt fortalt: **1830** blev han Elev paa Balletskolen, **1842** udnævntes han til **kgl.** Sekonddanser, **1846** rykkede han op i Danserklassen, og **1871** tog han sin Afsked. I dette lange Tidsrum medvirkede han i mangfoldige af sin Mesters, August Bournonvilles Balletter, deriblandt som Knud i »Valdemar«, Ritmesteren i »Søvnængersken« og Maleren i »Pontemolle«, men den Rang, B. indtog som udøvende Kunstner, var saa beskeden, at den næppe vilde have skaffet ham Ihukommelse hos Eftertiden. Naar han alligevel mindes, skyldes det hans fortjenstfulde Virken som Balletlærer gennem 30 Aar, fra **1847** til **1877**. En Generation af Dansekunstens Udøvere, den første efter Mesterens Afgang, fik en indsigtfuld Vejledning af B., der arbejdede videre paa det Grundlag, Bournonville havde skabt. Mesteren priste B.s Dytighed, Humanitet og Omhu, Egenskaber, der havde »den bedste Indflydelse baade paa Elevernes tekniske Uddannelse og paa deres hele sædelige Væsen«. Det eneste Divertissement, B. skrev, kaldtes karakteristisk nok »Fremtid«; det gav hans sidste Hold, paa hvilket Ballettens Leder i det næste Tidehverv, Hans Beck, var Elev, Lejlighed til at vise sin Kunnen og Iver. Ogsaa uden for Teatrets Mure indlagde B. sig Fortjeneste som Danselærer, f. Eks. paa Søofficerskolen, og hans Privatundervisning var meget søgt. — Kammerraad **1877**. — R. **1883**. — Maleri af Monies paa Teatermuseum. — Træsnit af O. Andersen efter Fotografi. Litografi af I. W. Tegner efter Fotografi **1892**.

Kbh.s **Theaterblad** 15. Nov. 1845. August Bournonville: Theaterliv og Erin-
dringer, 1865. Robert Neiiendam: Det **kgl.** Teaters Historie, II, 1922.

Robert Neiiendam.

Brodersen, Viggo, f. 1879, Komponist, Pianist, Akkompagnatør. F. 26. Marts 1879 i Lyngby. Broder til Aage B. (s. d.). Gift 1° 19. Sept. 1899 i **Ballerup** med Lucie Julie Gotfredine Rasmussen, f. 18. Dec. 1881 paa Frbg., D. af Glarmester Harald Emil R. (1853—1915) og Jensine (Signe) Frederikke Charlotte Kirchhoff (1853—1920). Ægteskabet opløst 1915. 2° 18. Juni 1919 paa Frbg. (b. v.) med Louise Ida Helene Loesch, f. 20. Dec. 1880 i Blankensee ved Stettin, D. af Forfatter Karl Julius L. (1858—1932) og Leonore Louise Ida Sorge (1863—1908).

B. gik paa Polyteknisk Lærestanstalt og vaklede længe mellem Studierne her og Musikken. En kortere Tid fik han Undervisning i Klaverspil hos Louis **Glass** og Ove Christensen, desuden i Orgel hos Gustav Helsted. I Komposition er han væsentlig Autodidakt. Efter en Periodes offentlig Optræden som Klaverstykker trak han sig af **Helbredshensyn** tilbage og levede i lang Tid udelukkende for sin Kompositionsvirksomhed, indtil han for nylig atter har optraadt. Hans Kompositioner omfatter særlig Klaverstykker og Sange; desuden har han skrevet en Cello-Sonate (**Gis-Mol**, Op. 18, 1914) og en Strygekvartet (G-Dur, Op. 16, 1912). Klaverstykkerne er for de **flestes** Vedkommende typisk »Kleinkunst«; B. har modtaget stærke Indtryk af denne Klavergenre hos Schumann, Grieg, Sinding, til Dels ogsaa Brahms og Chopin o. a. og omsat disse Indtryk i et personligt præget, følsomt Sprog, der ved en elegisk Kromatik og udtryksfulde Mellemstemmer, parret med en klar og koncis Form har givet dansk Klaverlitteratur en Række karakteristiske Bidrag. De stemningsfulde Sange, der ofte støttes af et elegant Klaverakkompagnement, udviser mange fintføjte Enkelt-heder. Ejendommelig er den Hang til fjerntliggende Tonearter, som kendetegner saa at sige alle B.s Kompositioner, og som harmonerer godt med Komponistens romantiske Indstilling. Blandt Klaverkompositionerne træder enkelte frem ved deres bredere anlagte Form: »Symfonisk Suite« (E-Dur, Op. 1, 1904), »Legende« (**H-Mol**, Op. 12, 1911), »Ballade« (Fis-Mol, Op. 30, 1921); en Del Kompositioner i Ms. (2. og 3. Ballade, »Fantasi«, »Die Nacht«, »Vier Anekdoten« samt Sange). — Maleri af C. Knippel ca. 1929.

Erik Abrahamsen.

Broge, Hans, 1822—1908, Købmand. F. 4. Dec. 1822 i Grenaa, d. 25. Marts 1908 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Købmand og

Skipper Niels B. (1784—1828) og Anna Sofie Magdalene de **Hemmer** (1787—1874). Gift 10. Okt. 1849 i Randers med Inger Kirstine Brock, f. 30. Juni 1822 paa Bjellerup Ladegaard, d. 26. Maj 1894 i Aarhus, D. af Proprietær Hans de **Hemmer** B. (1781—1855) og Severine Møller (1783—1842).

Som **femtenaarig** kom B. i Handelslære hos H. Mculengracht & Søn i Aarhus, rejste senere for et Købmandshus i Hamburg og var derefter nogle Aar Kommis i Randers, indtil han 6. Dec. 1847 grundlagde sin egen Forretning i Aarhus, som han forholdsvis hurtigt drev betydeligt op, støttet foruden ved egen fremragende Dygtighed af Begivenheder som Trearskrigen 1848—50 og Englands Overgang til Frihandelen. Før B.s Tid blev en stor Del af Herregaardssmørret i Jylland opkøbt af Kielerkøbmænd og sendt til England som Kieler-smør. B. fik imidlertid snart takket være sine egne gode Forbindelser en direkte Eksport af Smør til England i Gang, og han optog som Eksportartikel ikke blot **Sommer-smørret**, men **efterhaanden** ogsaa Vintersmørret, idet han blandt Landmændene agiterede stærkt for at give Kreaturerne **Kraftfoder** om Vinteren, saaledes at en regelmæssig Eksport af Vintersmør kunde komme i Gang. 1868 var B. og Professor Segelcke de **ledende** Mænd i den Smørudstilling, som da for første Gang i vort Lands Historie fandt Sted i Aarhus. »Tidsskrift for Landøkonomi« karakteriserede 1869 Udstillingen med følgende Ord: »For første Gang er i Aaret 1868 afholdt en Smørudstilling, og Impulsen hertil udgik fra de driftige Købmænd i Aarhus, i hvis Omegn **Mejeri-væsenet** synes at have gjort store Fremskridt, ej mindre paa de **smaa** end de store Gaarde. Udstillingen omfattede kun **Vinter-smør** og afholdtes i Aarhus d. 29. Januar, og Indbydelser var udgaaede til samtlige jydsk Landboforeninger; der udstilledes Prøver fra ikke mindre end 115 store og 52 mindre Gaarde. Det fremgik tydeligt af Udstillingen, at ikke som tidligere antaget Gaardenes Størrelse, men derimod Dygtighed og Indsigt **bestemme** Varernes Godhed, og mange mindre Gaarde stod i saa Henseende lige med de større«. Senere fulgte andre Smørudstillinger, hvor foruden B. andre erfarne og ansete Smørkøbmænd som navnlig Ankerstjerne i Randers og Levy i Horsens medvirkede som Dommere. Der er ikke Tvivl om, at B.s Hovedbetydning for det danske Landbrug ligger i hans her berørte Virksomhed og i hans Arbejde for at indarbejde dansk Smør paa det engelske Marked. Ved Siden af sin **Smørforretning** drev B. ogsaa en stor Korn- og **Kreaturforretning**. Han æggede stadig Landmændene til at levere gode, velrensedes Varer, og han agiterede stærkt for en udvidet Dyrkning

af Maltbyg, om hvilket Emne han 1880 holdt en Række Foredrag. Tidligt havde han begyndt med Eksport af levende Hornkvæg til England, hvilken Forretning vedblev, indtil England 1892 lukkede for Indførslen af levende Kvæg herfra. Det store Flertal af Bønderne paaskønnede B.s Virksomhed og markerede dette ved 1874 at udnævne ham til Æresmedlem af Aarhus Landboforening. Det var for øvrigt ogsaa ham, der gav Stødet til Oprettelsen af en Landbrugsskole i Malling. Selv var B. en Overgang stor Landmand; saaledes ejede han Hovedgaarden Bustrup i Viborg Amt (fra 1882) og Graamølle og Gammelgaard (fra 1876) i Aarhus Amt; disse Ejendomme drevs ved Bestyrere, som fik en mindre fast Løn og desuden Procenter af Ejendommens Overskud.

I Forbindelse med B.s Eksportinteresser stod ogsaa hans Interesser i Transportvæsenets Udvikling. I 60'erne var han saaledes Medstifter af Det jysk-engelske Dampskibsselskab, der 1868 begyndte Farten med Newcastle—Aarhus som Hovedlinie. Ogsaa Banelini-erne Aarhus—Ryom og Aarhus—Odder skyldtes hans Initiativ. I det hele taget øvede han som sin Bys største Forretningsdrivende i sidste Trediedel af det 19. Aarh. en saa stor Indflydelse paa Kommunens Anliggender saavel uden for som inden for Byraadet, hvorefter han var Medlem 1857—70, at man vel nok kan sige, at der i Aarhus i hans Tid ikke kom noget større Foretagende af almen Betydning i Stand, uden at B.s Navn paa den ene eller anden Maade var knyttet dertil. I ganske særlig Grad havde Forbedringen af Aarhus Havneforhold hans Interesse, og han udrettede paa dette Omraade et stort og uegennyttigt Arbejde. Ogsaa Handelsskolesagen havde hans varme Interesse, og da han 6. Dec. 1897 fejrede sit 50 Aars Købmandsjubilæum, oprettedes der et Fond til Dannelsen af en jysk Handelshøjskole. I alt indsamledes der til dette Fond, som benævntes Hans B.s Jubilæumsfond, ca. 60 000 Kr. Siden gav B. selv et anseeligt Bidrag til Skolen, og et kort Aaremaal senere begyndte den sin Virksomhed. Han blev i øvrigt ogsaa udnævnt til Æresmedlem af Aarhus Handelsforening. 1865—66 var han kongevalgt Medlem af Rigsraadet.

Saavel Samtid som Eftertid har i sin Bedømmelse af B. særlig fremholdt hans Evne til at samle alle om en Opgave. Hans Stor-sind og hele magtfulde Personlighed gav ham Tilnavnet »Jydernes Kong Hans«, og ved hans Død fik han da ogsaa det smukkeste Eftermæle over det ganske Land. — R. 1864. DM. 1876. K.² 1897. K.¹ 1902. F.M.G. 1907. — Statue af Aksel Hansen paa Tietgens Plads i Aarhus 1910. Mindesmærke i Anlægget i Brabrand 1923. — Træsnit af H. C. Olsen 1903.

H. Hertel i Tidsskrift for Landøkonomi, 1908, S. 351—57. Hendrik Stein: Foreningen af jydsk Handelsforeninger 1883—1908, 1908. Th. Hauch-Fausbøll i Politiken 1. April 1908 og Berl. Tid. 4. Dec. 1933. *Tens Vestberg*

Brok, se Brock.

Broncks, Jonas, d. 1643, Kolonisor. F. i Thorshavn, d. i New York. Forældre: Sognepræst i Sydstrøm Morten Jespersen Brunck (d. 1590) og Bille. Gift med Teuntje Jeurians (Antonia Slagboom), d. 1676 (gift 2° med Arent van Curler, d. før 1676).

J. B. gik i Thorshavns latinske Skole, hvor Faderen var Rektor og eneste Lærer. Da det ofte gik smaat med Undervisningen, der blev afbrudt af Arbejde i Ind- og Udmark og, naar Vejret tillod det, tillige af Fiskeri, tog det Tid, inden Eleverne naaede saa vidt, at de kunde udskrives og blive sendt til en dansk Latinskole for at faa den afsluttende Undervisning, der var nødvendig, inden Immatrikulation paa Universitetet kunde finde Sted, hvilket undertiden først skete i 35—40 Aars Alderen. J. B. var ingen Undtagelse, da han 1619 under Navnet Johannes Martini Farinsulanus blev immatrikuleret fra Roskilde Skole. Sammen med sin Ven Jochem Petersen Kny ter landede han i Juli 1639 i Manhattan med Skibet »De Brant von Tray«, som han selv ejede og førte. Af Indianerhøvdingen Ranagur købte han 500 acres Land mellem Harlem- og Bronx-Floden, hvor han opførte et Stenhus, kaldet Emaus. Hans Avlsgaard laa tæt op til Sydsiden af The Title Guarantee and Trust Companys nuværende Ejendom i 149. Street i Bronx, en Bydel af New York, der har faaet Navn efter J. B. Der var opstaaet Fjendskab mellem Indianerne og Guvernøren i den hollandske Koloni, fordi denne vilde paalægge dem Skat, men Striden blev 28. Marts 1642 bilagt i J. B.s Hus. Et Maleri af denne Begivenhed findes hos The Title Guarantee and Trust Company, 176 Broadway, New York City. J. B. var en oplyst og velhavende Mand, som havde et af de faa Biblioteker, der dengang var i Landet, og som talte over 40 Bøger paa Latin, Tysk, Dansk og Hollandsk, foruden en dansk Lovbog og Bibelen.

Joost Dahlerup i Politiken 14. Jan. 1914. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., V, 1914, S. 73 ff. American-Danish Almanac 1932, S. 119 f. A. Degn: Fær. Kongsbønder 1584—1884, 1934, S. 108 f. J. O. Evjen: Scandinavian Immigrants in New York, 1936, S. 167—81. *Anton Degn.*

Brorsen, Søren, f. 1875, Politiker. F. 1. Juli 1875 i Nørre Farup ved Ribe. Forældre: Gaardejer Anders Christian B. (1833—87) og Kirsten Hansen (1839—1909). Gift 1° 5. Juni 1903 i Brøns

med Karoline Schack, f. 28. Nov. 1881 i Astrup ved Skærbæk, d. 5. Maj 1911 i Nørre Farup, D. af Gaardejer Niels S. (1833—1921) og Ellen Marie Mortensen (1846—1926). 2° 25. Okt. 1913 i Nørre Farup med Karen Søndergaard, f. 27. Juli 1877 i Ribe, D. af Restauratør Anders S. (1821—1912) og Dorteia Schultz (1850—1927).

B. tog Præliminæreksamen ved Ribe Katedralskole 1891, var paa Dalum Landbrugsskole 1895—96 og paa Askov Højskole 1901—02. Han overtog sin Fædrenegaard **Gran** vang ved Ribe 1903 og blev snart en af sin Hjemegns ledende Mænd. 1905—21 var han Formand for Ribe og Omegns Landboforening og 1906—07 Sogneraadsformand. 1906 stillede han sig til Folketingsvalget i Ribe som tilhørende Venstrereformpartiet, men opnaaede ikke Valg, hvorimod han valgtes i samme Kreds ved Suppleringsvalget Sept. 1907 og genvalgtes indtil 1929. Efter Folketingsmand **Slebs-**agers Mandatnedlæggelse April 1932 indtraadte han som Suppleant for Ribe Amt paa ny i Folketinget og valgtes ved Opløsningsvalget Nov. 1932 til Folketingsmand for Viborg Amt (Opstillingskreds Kellerrup). — B. sad paa Rigsdagen som Medlem først af **Venstre-**reformpartiet, siden af Partiet Venstre og blev snart en indflydelsesrig Mand inden for sit Parti. Han er i Besiddelse af solid Veltalenhed, megen Indsigt i økonomiske Forhold og en tidlig udviklet politisk Sans. Den første større Sag, paa hvilken han udøvede en bestemmende Indflydelse, var Digebygningen i Marsken ved Ribe. Han indbragte et privat Lovforslag herom 1908, og den første Dige-**lov**, som vedtoges 1909, skyldtes overvejende hans Initiativ. Siden var han sit Partis Ordfører i en Række vigtige sociale og økonomiske Love, saaledes den første **Enkebørnslov** og de forskellige Jordlove. 1919—22 og fra 1925 har han været sit Partis Repræsentant i Statens Jordlovsudvalg. 1920—22 var han baade Medlem af Finansudvalget og som Partiformand sit Partis politiske Ordfører. 1922 var han Formand for det Udvalg, der behandlede Ministeriets Forsvarslove, og ved Kl. Berntsens Afgang blev han Forsvarsminister 1922—24 og atter under Ministeriet **Madsen-Mygdal** 1926—29. B., der som Minister viste baade Fasthed og administrativ Evne, nærede en varm **Interesse** for Forsvaret og stræbte baade i sin Administration og ved de af ham 1927 forelagte Forsvarslove at forene Hensynet til Forsvarets Tarv med den strenge Økonomi, som Tidsforholdene krævede. 1933 blev han Partiets Næstformand. — K.² 1923. — Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (i Rigsdagen) 1923.

N. Neergaard.

Brorsen (Brodersen), **Theodor** Johan Christian **Ambders**, 1819—95, Astronom. F. 29. Juli 1819 i Nordborg paa **Als**, d. 31. Marts 1895 sst., begr. sst. Forældre: Skibskaptajn Christian August B. (1793—1840, gift 2° 1829 med Juliane Marie Dahl, ca. 1801—45, gift 2° 1841 med Styrmand Knud Rasmussen Dall, 1808—89, gift 2° 1846 med Anna Johanne Thomsen, 1814—91) og Annette Margrethe Gerhardine Schumacher (ca. 1788—1855). Ugift.

Kort efter B.s Fødsel blev Forældrene skilt, og Sønnen kom til at bo hos Moderen, som tilhørte den velstaaende Ambders'ske Familie. Først kom han i **Herrnhuternes** Skole i Christiansfeld, senere i Flensborg Latinskole, og studerede derpaa ved Universiteterne i Kiel og Heidelberg. Astronomien, for hvilken han **alle** rede som ganske lille havde interesseret sig, blev for lange Tider hans Hovedinteresse. I Begyndelsen af 40'erne blev han ansat ved det 1816 af Frederik VI. oprettede Observatorium i Altona. Her opdagede han 1846 den Komet, som bærer hans Navn. For denne og to følgende Kometopdagelser fik han af Christian **VIII**. Guldmedailler (i alt opdagede han fem **Kometer**). Han fik efter den første Opdagelse Tilbud om Ansættelse ved Observatoriet paa Rundetaarn, men med den Særhed, som i Aarenes Løb gjorde ham mere og mere verdensfjern, foretrak han 1847 et Tilbud om at komme til Friherre Parish v. Senftenbergs Privatobservatorium paa et Slot i Bøhmen. Her udførte han i over ti Aar et stort Arbejde som regnende og observerende Astronom, gjorde bl. a. værdifulde Iagttagelser af Zodiakallyset, som han paaviste strakte sig hele Himlen rundt, fandt en svag Stjernetaage i Orion, undersøgte Fordelingen af Komet- og Planetbanernes Perihelier og Fikstjernerne Egenbevægelser. Da hans Velynder døde 1858, nedlagde Arvtageren Observatoriet. Dette var for B. et haardt Stød, som han aldrig forvandt. Han levede endnu mange Aar og dyrkede sine forskellige naturvidenskabelige Interesser. Efter 1879 satte de ikke mere Spor i nogen Publikation. 1870 vendte han tilbage til **Als**, hvor han især gav sig af med Botanik og Have dyrkning. Faa vidste, at den sære, verdensfjerne Mand ved sin første Kometopdagelse for stedse havde indskrevet sit Navn i Astronomiens Historie. — Breve i Det **kgl.** Bibliotek.

Dybbøl-Posten 29. Jan., 4., II, og 18. Juni 1926. **Berl.** Tid. 25. Juli s. A.

Aug. Svedstrup (Poul Heegaard).*

Brorson, sønderjysk Præsteslægt, der føres tilbage til Bonden Peder Pedersen (1580—1646) i Drengstrup, Døstrup Sogn. Hans Søn, Sognepræst i Randerup Broder Pedersen (1620—85) havde

syv Børn, af **hvilke** Sønnen Broder B. (1662—1704) blev hans **Efterfølger** i Randerup. Denne var Fader til »det rare Trekløver«, de nedenn. Brødre, Sognepræst ved Nicolai K. i Kbh., Nicolai (Niels) B. (1690—1757), Biskop Broder B. (1692—1778) og Salmedigteren, Biskop Hans Adolph B. (1694—1764). Sidstnævnte var Fader til Stiftsprovst i **Ribe**, Konsistorialraad Broder B. (1728—73), hvis Søn var nedenn. Jurist Christian Bagger B. (1762—1835). Biskop Broder B.s Søn, Sognepræst Christian Riise B. (1726—65) var Fader til nedenn. Rektor Anders Winding B. (1755—1833), og Sognepræst Nicolai B. havde i andet Ægteskab Sønnen, Provst og Sognepræst i Døstrup Johan Peter B. (1726—91), der var Fader til nedenn. Pastor Christian Frederik B. (1768—1847).

John Hansen: Hans Adolf Brorson og hans Brødre, 1894. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 15. Maj ,93.. *Albert Fabritius.*

Brorson, Anders Winding, 1755—1833, Rektor. F. 11. Nov. 1755 i Klim, d. 30. Juni 1833 paa Herlufsholm, begr. sst. Forældre: Sognepræst i Klim, siden i Thisted og Tilsted Christian Riise B. (1726—65) og Dorothea Christine Winding (1733—65). Gift 1° 23. Maj 1785 i Aalborg med Barbara Nicoletta Kynde, døbt 29. Aug. 1755 i Holstebro, d. 14. Juni 1807 paa Herlufsholm, D. af Sognepræst i Holstebro, siden ved Aalborg Frue K., Provst og Stiftsprovst Ebbe K. (1715—89) og Catharina Margaretha Brorson (1728—94). 2° 31. Dec. 1816 paa Herlufsholm med Maren Kynde, f. 5. April 1770 i Holstebro, d. 16. Okt. 1840 paa Herlufsholm, Søster til 1. Hustru.

Da B. i sit 10. Aar mistede begge sine Forældre, kom han i Huset hos sin Bedstefader, Biskop Broder B. i Aalborg, der selv underviste ham i Begyndelsesgrundene i Latin. Siden gik han i Aalborg Skole, hvorfra han blev Student 1774. 1778 blev han cand. theol. og 1779 Alumnus paa Borchs Kollegium, 1781 tog han den filologiske Eksamen og blev s. A. **Dekan** paa Kommunitetet. Desuden tjente han sit Ophold som Lærer for Peter Hersleb Aagaard (s. d.), med hvem han berejste de danske Provinser. 1782 tog han Magistergraden, blev 1784 Konrektor paa Herlufsholm og 1804 Rektor sst. B. har udgivet en Del Skrifter, især af filologisk og historisk Indhold. En betydelig Plads blandt disse indtager **de** Oversættelser, som han **maatte** foretage for at forøge sine Indkomster, saaledes af Millots Verdenshistorie (1790—93), som han desuden fortsatte med fire Bind (1804—10). Desuden har han leveret Skoleudgaver af klassiske Forfattere (Sallust 1801, Ovid 1802, Tacitus og Plinius 1804), og 1823 udgav han et Udvalg

af sin Slægtning H. A. Brorsons Salmer, indledet med en ret mærkelig Fortale, hvori han polemiserer skarpt mod **Riegels'** Underkendelse af den **berømte** Salmedigter. Størst Betydning havde B. dog som Skolemand, og han hører til Herlufsholms betydeligste Rektorer. Han underviste især i Historie og Latin, og skønt han, som ogsaa hans Skrifter viser, ikke besad nogen streng historisk eller filologisk Skoling, var hans Undervisning værdifuld ved det fyldige Indtryk, han forstod at give sine Disciple af Indholdet hos de klassiske Forfattere. Som paaavirket fra den ny-humanistiske Retning fra Gottingen stræbte han i al sin Skolegerning efter at fremelske Humanitet. Han skabte et godt Forhold mellem Lærere og Disciple paa Herlufsholm og forstod udmærket ved sin ædle Personlighed og faste Karakter at gøre sig afholdt af sine Disciple, hvoraf flere — deriblandt især F. C. Sibbern — priser ham i høje Toner. B. var en udpræget æstetisk Natur, og hans skønne, gæstfri Hjem udgjorde i mange Aar et kulturelt Midtpunkt i Herlufsholms Omegn. — Tit. Professor **1804**. Justitsraad **1811**. — R. **1817**. — Gravmæle af H. E. Freund. — Litografi efter Tegning af Greve.

Dansk Litteratur-Tid., **1833**, S. 533—36, 541—51. F. C. Sibbern: Til **Minde** om A. W. B., **1836**. Mindeblade for Herlovianere, **1850**, S. 41, 101—05, 106—07, 121—28. G. L. Wad: Meddelelser om Rektorerne paa Herlufsholm **1565—1878**, **1878**, S. 216—19. H. B. Melchior: Hist. Efterretn. om Herlufsholms Stiftelse, 2. Udg. ved A. Leth, **1865**, passim. Breve til og fra F. C. Sibbern, udg. af C. L. N. Mynster, **I—II**, **1866**, passim. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., **III**, **1924**, S. 34. *Bjørn Kornerup.*

Brorson, Broder, **1692—1778**, Biskop. F. **12**. Sept. **1692** i Randerup, Lø Herred, d. 29. Aug. **1778** i Aalborg, begr. sst. Forældre: Sognepræst Broder Brodersen (**1662—1704**) og Catharina Margrethe Clausen (**1665—1732**, gift 2° **1705** med Sognepræst i Randerup Oluf Holbech, ca. **1665—1721**). Gift 7. Juni **1723** i Ager-skov med Antonette Margarethe Riese, f. 27. Jan. **1703** sst., d. 23. Jan. **1780** i Aalborg, D. af Provst Christian R. (**1661—1747**) og Anna Schnell (**1668—1739**).

B. var den næstældste af de tre bekendte Brødre B. Han blev Student **1712** fra Ribe, tog teologisk Eksamen **1714** og studerede **1715—16** i Kiel, hvorfra han vendte hjem til Randerup. **1717** blev han Huslærer hos Biskop Thura i Ribe. Denne skattede ham højt og ansatte ham **1719** som Rektor i Lemvig. **1722** blev B. Sognepræst i Mjolden og dermed Nabo til Broderen Hans Adolph i Randerup. Ligesom Brødrene sluttede han sig til Pietismen, og efter at Christian VI. **1736** havde hørt ham prædike, udnævnte han ham til Stiftsprovst i Ribe. N. A. blev han Biskop i Aalborg.

En Prædiken, som han ved denne Tid holdt paa Frbg. Slot, gjorde et dybt Indtryk paa Kongen, der skriver om ham: »Han er et udvalgt Redskab i Guds Haand, og det er næsten Skade med Hensyn til hans Prædiken, at han skal være Biskop; thi saa har ingen Nytte af den Gave, han besidder til at prædike«. Kongen finder, at han langt overgaar sin Broder Nicolai. I det hele satte **Datiden** ham højt som Prædikant, og han har udgivet en Række Prædikener. I Aalborg Stift var der stærke aandelige Brydninger. B. støttede Opvækkelsen og ventede, at Kirken gennem den kunde faa et virksomt Lægmandsarbejde. Fra først af stod han med stor Velvillie over for Herrnhuterne; men senere ser vi, at han følte sig frastødt af deres tit uforstaaelige »Talemaader«. Da nogle herrnhutisk sindede Præster optraadte voldsomt og ikke vilde følge Rituallet, blev han nødt til at skride ind, og det endte med, at et Par af dem nedlagde Embedet (1748). Med Hensyn til de gendøberiske Separatister **tilraadede** han Tolerance og **fraraadede** Kongen at lade deres Børn tvangsdøbe. I det hele var han en sagtmodig og forsigtig Mand. Ved Jubelfesten 1749 blev den teologiske Doktorgrad ham tilbudt; men han afslog Æren, og først ved næste Jubelfest, 1760, indsendte han en latinsk Afhandling (De amore Dei spontaneo) og modtog Graden. Han medvirkede ved Christian VII.s Salving i Christiansborg Slotskirke 1. Maj 1767. Nogle **Maaneder** før hans Død blev Stiftsprovsten, Prof. C. B. Studsgaard, ham adjungeret. I »Troens rare Klenodie« findes der en Salme af ham. — Maleri af J. Horner i Privateje. Stik, tegnet og stukket af J. Haas 1754.

E. Pontoppidan: *Annales eccl.*, IV, 1, 1752, S. 206 f. **Kbh.ske** nye Tidender om lærde Sager, 1760, S. 341 f. Aalborgske maanedl. Tillæg, 1775, S. 95 f; 1778, S. 106 f. C. Giessing: *Jubel-Lærere*, I, 1779, S. 552—58. John Hansen: H. A. Brorson og hans Brodre, 1894. *Kirkehist.* Saml., 5. Rk., IV, 1907—09, S. 621—24. Vendsysselske *Aarbøger*, 1919—25, og *Hist. Aarvog* f. Thisted Amt, 1920—21 (*Visitatsberetninger*).

T 7 K. h

Brorson, Christian Bagger, 1762—1835, Retskyndig. F. 5. Sept. 1762 i Kbh. (Frels.), d. 7. Marts 1835 sst. (Holmens). Forældre: Sognepræst ved **Frelser**s Kirke, **Konsistorialraad**, senere Stiftsprovst i Ribe Broder B. (1728—73) og Søster Svane Bagger (1734—1800). Gift 9. Marts 1792 med Sophie Charlotte Cortsen, f. 20. Febr. 1768 i Vester Hassing, d. 4. Juni 1827 i Kbh. (Frue), D. af Sognepræst i Vester Hassing, senere Tversted, Provst Søren Juul Pedersen C. (1731—87) og Anna Brorson (1739—87).

B. blev Student 1780 fra Ribe, cand. juris 1783, blev 1785 Prokurator ved Hof- og Stadsretten, 1788 Højesteretsadvokat, var

1799—1828 Dommer i Højesteret, **1800—28** tillige Professor **extraord.** ved Kbh.s Universitet; ifølge N. C. L. Abrahams' **maaske** ikke helt uvildige Udtalelser i »Meddelelser af mit Liv« (1876), S. 80, havde han som Eksaminator »Ord for at gaa Examinanderne tillivs«. **1791** udgav B. »Forsøg til den siette Bogs Fortolkning i Christian den femtes Danske og Norske Lov samt Straffene efter de ældre Love« (2. Udg., **1797**) og derefter tilsvarende »Forsøg« til Fortolkningen af Lovens øvrige fem Bøger, 1. Bog, **I—II**, **1797**; 2., **I—II**, **1801**; 3., **I—II**, **1796**; 4., **1797**; 5., **I—II**, **1793—94**. I sin Anmeldelse af Skriftet i »**Kjøbenhavnske lærde Efterretninger**« **1793** og **1796—97** udtalte C. U. D. v. Eggers, at det udmærkede sig ved en »sund Philosophie og ved en ligesaa moden, som fiin **Bedømmelseskraft**«, og han fremhæver som et af dets Fortrin, »hvad derom findes i de ældre Love«, med andre Ord B.s Bestræbelser for ved Lovens enkelte Artikler at angive, om og hvor deres Kilder er at søge i den ældre Ret. I alt væsentligt kan denne Dom underskrives. Det filosofiske, o: naturretlige, **Element** er Værkets svageste Part, men i øvrigt fremtræder det som en kyndig og skarp-sindig Praktikers nøjagtige og flittige Kommentar og indtager som saadan en hæderlig Plads i den **før-Ørsted'ske Retslitteratur**. — Etatsraad **1810**. Konferensraad **1821**. — R. **1817**. — Maleri i Familieeje.

Frantz Dahl

Brorson, Christian Frederik, **1768—1847**, Præst. F. **10. Maj 1768** i Døstrup, Lø Herred, d. **17. Marts 1847** i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Sognepræst Johan Peter B. (**1726—91**) og Anne Elisabeth Wedel (**1727—95**). Gift 4. Juni **1794** i Kbh. (Garn.) med Christiane Caroline Frederikke Hansen (Hanson), døbt **19. Aug. 1770** i Helsingør (Marie), d. **1. Febr. 1835** i Kbh. (Garn.), D. af Kaptajnløjtnant, senere Pakhusforvalter David Isaac H. (**1730—97**) og Frederikke Louise Ingversen (**1748—1811**).

B. blev Student **1785** fra Ribe, var en Tid Huslærer paa Næsbyholm og tog Embedseksamen **1792**. N. A. blev han personel Kapellan ved Garnisons Kirke i Kbh. og derefter tillige Prædikant ved det Harboe'ske Fruekloster. **1797** forfremmedes han til residerende Kapellan og blev **1804** tillige Præst ved det civile Arresthus og Lærer ved Landkadetakademiet. **1815** blev han Sognepræst. Lærerpladsen ved Landkadetakademiet fratraadte han **1831**, men vedblev (uden Godtgørelse) at undervise der i Religion og Moral. B.s tiltalende Person og blomstrende Sprog gjorde ham til en yndet Prædikant. **Werlauff** fortæller om en af hans Tilhørere, der sagde om ham: »Er ist nicht allcin Prediger, sondern gewissermassen

auch **Acteur**«. En Opbyggelsesbog, han har skrevet, viser noksom, at det **kun** er Rationalismens sædvanlige Tanker, han ved at iføre et retorisk Klædebon. **1828** klagede Overretsassessor N. Spandet over, at B. ved hans Barns Daab havde udeladt Forsagelsen og brugt **en** forkortet Trosbekendelse. Baade Biskop Munter og Kancelliet misbilligede B.s Fremgangsmaade, og Sagen fik almen Betydning ved at fremkalde et Paalæg til Præsterne om uden Udeladelse eller Tillæg at følge de foreskrevne Formularer. — Størst Fortjeneste har B. indlagt sig af Blindeinstituttet; et Par blinde Konfirmander havde vakt hans Interesse, og da Selskabet »Kjæden« vilde udvide sin Virksomhed, udarbejdede han for det Planer til det **1811** aabnede Blindeinstitut, af hvis Bestyrelse han siden var Medlem. — Tit. Prof. **1808**. Rang med Biskopper **1843**. — R. **1812**. DM. **1836**. K. **1844**. — Maleri af E. Bærentzen, litograferet **1837** af Lehmann, stukket af E. C. W. Eckersberg **1839** og af A. Hansen s. A. Blyantstegning af J. F. Møller **1831** (Fr.borg). Stik af A. Flint. Litografi af A. Monies **1834**.

N. C. Øst: Archiv f. Psychologie, Hist. osv., IV, **1825**, S. 115 ff. L. Koch: Den danske Kirkes Hist. **1801—17**, **1879—80**, passim; **1817—54**, **1883**, S. 96. J. Moldenhawer: Det kgl. Blindeinstituts Hist., **1905**, S. 18 ff.

L. Koch (Hans Koch).*

Brorson, Hans Adolph, 1694—1764, Biskop, Salmedigter. F. 20. Juni **1694** i Randerup, d. 3. Juni **1764** i Ribe, begr. i Domkirken sst. Broder til Broder og Nicolai B. (s. d.). Gift 1° 26. Nov. **1722** med Cathrine Steenbek Clausen, f. **1706**, d. 9. Juni **1741** i Ribe, D. af Amtsforvalter i Løgumkloster Nicolai C. og Margrethe Hedvig Raager. 2° 29. Juni **1742** i Agerskov med Johanne Christine Riese, f. 22. Juni **1710** i Agerskov, d. 4. Juli **1795** i Varde, D. af Provst Christian R. (**1661—1747**) og Anna Schnell (**1668—1739**).

Af B.s Liv indtil Bispeudnævnelsen **1741** foreligger der to samtidige Skildringer, en i Pontoppidans »Annales ecclesiæ«, IV (**1752**) og en i en haandskreven Bog i Det kgl. Bibliotek (Kalis Saml. 502 4to). De viser stærk indbyrdes Afhængighed, og da indre Grunde godtgør, at den sidstnævnte er en Afskrift af B.s eget »Vita« fra Bispevielsen, **maa** det være den, som Pontoppidan har benyttet, og vi kan ud fra den berigtige hans Skildring paa flere Punkter.

Barndomshjemmet paa Sønderjyllands Vestkyst **laa** i et af de kongerigske Enklaver. Faderen, som var stærkt forgældet, døde, da B. var knap ti Aar. Drengen modtog et uforglemmeligt Indtryk

af, hvordan et Salmeverd frigjorde den døende fra al Bekymring for Børnenes Fremtid. Moderen, en »himmelsindet« Kvinde, øvede stor Indflydelse paa sine Børn. »For sine fattige faderløses Skyld begav hun sig i andet Ægteskab« med sin Mands Efterfølger, der forberedte de tre Brødre, Nicolai, Broder og Hans Adolph til Latinskolen i Ribe, hvorfra B. blev dimitteret til Kbh.s Universitet 1712.

I sine Studier spredte B. sig stærkt. Foruden Fagstudiet, Teologi, læste han Filologi, Filosofi og Historie, og det trak ud med at faa Eksamen. I Foraaret 1715 fik han Plads paa Borchs Kollegium; men her overanstrengte han sig, saa han **laa** syg hele den følgende Vinter og i Forsommeren 1716 (ikke, som Pontoppidan har, 1717) **maatte** lade Studeringerne ufuldendte og forlade Kbh. I religiøs Henseende havde disse Aar ikke ført ham fremad, og en enkelt Begivenhed viser en paafaldende Mangel paa Alvor. Før han kom ind paa Kollegiet, havde nemlig en Fætter, som boede der, faaet ham til at give sig 23 Rdl. under Paaskud af, at han for denne »Diskretion« kunde skaffe ham Optagelse; Fætterens Bedrageri blev siden opdaget, og han blev bortvist; men B. havde altsaa virkelig kunnet tænke sig at øve Bestikkelse. Ikke saa sært, at Teologien ikke kunde samle hans Interesse. Derimod er den Antagelse ubegrundet, at han selv skulde være blevet bortvist for Forsømmelighed med Disputereøvelserne.

Fra Kbh. rejste han til Sønderjylland og tog en Tid Ophold hos sin ældste Broder Nicolai, der var blevet Sognepræst i Bedsted ved Løgumkloster, og her mødte han den pietistiske Vækkelse i dens første Kraft og Friskhed; Nicolai stod allerede som en Forkæmper for den. Derefter tog B. hjem til **Randerup** og hjalp sin Stiflader med Præstegerningen, og 1717 blev han Huslærer hos sin Morbroder, Amtsforvalter Clausen i Løgumkloster, hvor han blev i fire Aar. Hans Helbred har aabenbart rettet sig, og Pietismen bragte en afgørende Forandring i hans aandelige Liv. Den prægede i disse Aar hele Eggen, især baaren frem af unge Præstesønner, der vendte hjem fra Kiel, Jena og **Halle**, f. Eks. Broder B. i Randerup, Brødrene Wedel i Døstrup og Enevold Ewald i Højst. I B.s Vita hedder det: »Ved den Tid begyndte han at faa mere Indsigt i den sande Kristendoms Beskaffenhed, under adskillige Fristelser, i uophørlige Bønner og aandelige Betragtninger at smage Evangelii Sødhed og paa saadan Maade desto glædeligere at fortsætte sit Studium Theologicum«. Salmen »Guds igenfødte, ny, levende Sjæle« lader os skimte Gangen i hans Omvendelse, der ikke skete som et pludseligt Frembrud, men tværtimod forløb som en længere

Proces, hvorigennem det lidt efter lidt dagedes, indtil »Troen brød gennem al Angestens Pile«.

I Aug. 1721 døde Stiffaderen, og Randerup Sognekald blev tilbudt B. Han tog teologisk Embedseksamen i Okt. og modtog derefter Embedet. Fra Randerup **forflyttedes** han 1729 til Tønder som »dansk og tredje Præst«, og her kom han til at samarbejde med den tyske pietistiske Salmedigter, Provst J. H. Schrader. Flere Ting godtgør, at dette har haft stor Betydning for ham: For det første viser et tysk Mindekvad, som han 1737 skrev over Schrader, hvor højt han vurderede dennes Personlighed og Forkyndelse; dernæst ser vi, at det store Antal tyske Salmer, han har oversat, saa godt som udelukkende er hentet fra hans Salmesamling **»Vollständiges Gesangbuch«** (1731), kaldet **»Das Tonderische Gesangbuch«**, og endelig er B.s Inddeling af Salmestoffet for en stor Del overtaget fra denne Bog. Naar man nu ser, at det netop er Aaret efter dens Udgivelse, at B. fremtræder som Salmedigter, kan man vanskelig komme uden om, at det **maa** være Mødet med dens rige Salmeskat og i det hele Samlivet med Schrader, som har givet Stødet til hans Digtning. Dette er saa meget sandsynligere, som man fra den foregaaende Tid ikke ved om andre Frembringelser af B. end et Par »Ligvers« fra Studenteraarene. Hans første Salmer fremkom som et lille Hæfte, »Nogle **Jule-Psalmer**« (1732) og var aabenbart digtet kort før Julen s. A.: »til den forestaaende Julefest i Hast sammenskrevne«, som det hed paa Titelbladet. Her fandtes straks nogle af hans ypperste Salmer, bl. a. »I denne søde Juletid«, »Den yndigste Rose« og »Her kommer dine arme **smaa**«. De følgende Aar bragte en rig Produktion. 1733—35 udkom en hel Række Salmehæfter, og 1739 samlede B. sin Digtning i »Troens rare Klenodie«, der med lidt Udvidelse i senere Udgaver kom til at **indeholde** 274 af hans Salmer, hvoraf 82 var originale, 192 oversatte fra Tysk.

1737 var B. blevet Stiftsprovst i Ribe, og 1741 blev han Biskop der. Hans Visitatsberetninger vidner om Arbejdsglæde og udmærker sig frem for andre ved den Aarvaagenhed, hvormed han følger, ikke blot nogle Præstationer, men selve det aandelige Liv i Stiftet. Han er Opvækkelsens Mand med en særegen Gave til at faa Mennesker til at lukke sig op og smelte, og han er samtidig en virksom Forkæmper for **Skoleoplysningen**. I hans Embedsskrivelser ser vi ham som den nidkære Biskop, paa een Gang myndig og sagtomdig. Ved Siden af sine Digteregenskaber har han haft en helt anden Side, som har gjort ham til en dygtig og villiefast Styrrer. Men i alt, hvad der foreligger fra hans Haand, mærker

man hans varme Følelse og alvorlige Kristendom. Betydningsfuld var hans Deltagelse i Kampen om Pontoppidans Katekismusforklaring (1742—48). Denne Bog var en Brand i Næsen paa de ortodokse, og en Præst i Ribe Stift, Niels Tøxen, nægtede at efterkomme Kongens Paabud om dens Indførelse. B., der ansaa Bogen for at være af største Værdi for Kristenlivets Fremme, søgte forgæves at overtale ham, hvorefter Sagen blev forelagt General-Kirkeinspektionskollegiet, og nu blev det egentlig Biskop Hersleb, som var Modstanderen, idet han vilde benytte Lejligheden til at faa Bogen ændret. B. stod urokkelig paa sin Overbevisning og sejrede, idet Tøxen blev afskediget og Herslebs Plan slog fejl. Herslebs nedsættende Dom om B. **maa** ses i Lyset heraf. Striden fik et Efter-spil, idet nogle Bønder i Hammerum Herred vedblev at modsætte sig Forklaringens Indførelse, hvad der bragte B. til at optræde med en for ham usædvanlig Voldsomhed. Helt anderledes følte han over for en anden Sag, nemlig Kirkestyrelsens skarpe Forhold til **Herrnhuterne**. Deres aandelige Lødighed kunde han ikke nægte; derfor følte han her Samvittighedsvanskeligheder, og dette bragte ham under en langvarig Sygdom 1746 ind i en dyb **aandelig** Anfægtelse, hvorom et Brev fra en herrnhutisk Udsending aflægger et mærkeligt Vidnesbyrd.

Af B.s Prædikener kender vi kun to, en trykt og en utrykt. De er lange og snørklede, men Partier i dem virker tiltalende ved Inderlighed og lyrisk Flugt. Man mærker Pietisten paa den vækkende Tone med Skel mellem Guds og Verdens Børn; men mest ejendommeligt er dog nok det lyse evangeliske Præg, den dristige Forkyndelse af Herrens Miskundhed og Trangen til at trøste alle bange Sjæle.

Sorgen havde fulgt B. gennem Livet; tungest var vel nok en Søns Sindssvaghed og den første Hustrus Død. En Datter skriver: »Skønt hans Temperament i Almindelighed var muntært og hans faste Tro lod ham erkende og prise Guds Veje i alt, hvad der mødte ham, saa blev han dog undertiden overfalden af Tung-sindighed, og Sorger virkede meget heftigt paa hans Sind Skønt han ofte var svag, især i sine sidste Aar, og stundom hypokondrisk, saa var han dog i Almindelighed munter og elskede meget Sang og Musik, hvormed han plejede at tilbringe sine ledige Timer i sin Families Skød«. Han spillede selv Lut. I de sidste lidelsesfulde Aar søgte han til det yderste at varetage sit Embede. **Visitatsberetningerne** og en latinsk Afhandling fra hans Udnævnelse til Dr. **theol.** 1760 viser, at han paa denne Tid med Sorg fulgte, hvordan en ny Tidsaand trængte sig frem og saaede sin

»ateistiske, ja antikristiske Sæd«, der især ytrede sig i Fornægtelse af Kristi Guddom; men vi ser samtidig, at han ikke var i Stand til at yde noget betydeligt Indlæg mod denne Strømning. Derimod gjorde han som gammel et nyt Greb i Harpen; det var 70 Salmer, som Aaret efter hans Død udkom under Titelen »Svane-Sang« (1765). Disse Salmer staar højt inden for hans Produktion, men har i øvrigt et noget andet Præg end de tidligere; de er kortere og mere frie over for den overleverede Salmestil, og medens man i de ældre mærker Præsten, der vil paavirke andre, er det her Digterens rent personlige Følelse, som klinger igennem.

Som Digter er B. den fødte Kunstner. Han leger med Verse-**maalet**; han ryster Rim ud af Ærmet og udstrør et Flor af farverige Billeder. Medens hans Prosa tit er tung med besværlig, udansk Sætningsbygning, kort sagt et Barn af den latinske Skole, saa ejer hans Vers en rindende Lethed og en fuldtonende Sprogklang. I sine Oversættelser lægger han ganske vist an paa at være tro mod Originalen, men evner alligevel at omplante de tyske Salmer saadan, at de føles helt som danske. Samtidig gyder han Gang paa Gang et forhøjet Skær af Poesi over dem, forløser den fremmede Digtters ufuldbaarne Tanker og maler uklare Billeder op, saa de staar i lysende Klarhed. Naturligvis er der i saa stort et Forfatter-skab adskilligt, som mangler Inspiration; men netop i en mat, langtrukken Salme kan der findes enkelte Vers, der hører til de allerypperste. I Henseende til det religiøse Indhold rummer B.s Salmer en stor Rigdom. Mest iøjnefaldende er vel nok hans stærke Virkelighedssans i Synet paa Kristenliv og Menighed: »Skin uden Kraften er Kirkens største Pest«. Han er Vækkeren, der angriber de »forhærdede Tidselgemytter« og med Myndighed kalder Sjælen til Opgør: »Kom Hjerter, tag dit Regnebræt«, »Ak, vidste du, som gaar i Syndens Lænke«. Han spørger: »Hvo vil med til Himmerige?« eller: »Hvordan takke vi vor Herre, for han gav sin Søn herved?« og opstiller sit **Enten-eller**. Han afslører Faren ved den ydre Kirkelighed, f. Eks. i Skriftemaalssalmen »O Sjæl, hvor blev de gode Ord«, og mangel Gang bliver hans Tone haard og truende, undertiden med Udmaling af Dommens og Helvedes Gru. Han føler en dyb Harme over for al Halvhed; men samtidig ejer han en frejdig, jublende Forkyndelse af Guds ufortjente Naade mod Syndere, f. Eks. i **Nytaarssalmen** »Nu velan, et frejdigt Mod« og i »Op, alle Folk paa denne Jord« med de berømte Linier: »Det Ord om Jesu Død og Blod, det har saa stærk en Tone«. Det er disse stærke Klange, som giver hans Digtning dens mandige Præg og dens missionerende Kraft. Fra en noget anden Side ser vi ham,

naar han fører ind i Kristenlivets Dybder. Han er her Sjæleken-
deren, der skildrer hele Bølgegangen af vekslende Tilstande lige
fra den Salighed, som den troende kan opleve allerede her paa
Jorden, og til Anfægtelsens Mørke eller »Korsets haarde Tvang«. Det er en Mængde Salmer, det her drejer sig om, f. Eks. »O hvilken
Ære og al Begrib for stor«, »Den Tro, som **Jesum** favner«, »Hvad
fattes mig, hvi er jeg dog«, »Vor Trængsel, hvor besværlig«. Ejen-
dommelige er ogsaa hans skønne Salmer om Kristenlivets **etiske**
Kamp (»Staa fast, min Sjæl, staa fast«), om Kristenkærligheden
og dens Kilde (»Den ypperligste Vej«, »Skal Kærlighed sin Prøve
staa«). Med mystisk Inderlighed udsynger han sin Jesuskærlighed
(»Den yndigste Rose«, »Mit Hjerte altid vanker i Jesu Føderum«),
ofte under Paavirkning af Datidens Forstaaelse af Højsangen som
en Elskovstale mellem Jesus (Brudgommen) og Sjælen (Bruden),
f. Eks. i Nadversalmen »I Morgen skal mit Bryllup staa«; der kan
her, væsentlig dog kun i Oversættelserne, findes smagløse og vample
Vers, men der kan ogsaa **slaa** os en sværmerisk Skønhed i Møde.
Endelig er der hans Himmellængsel; den mærkes gennem hele
hans Digtning, men træder dog særlig frem i sin fulde Styrke i
»Svanesangen«s Salmer. Det er, som han allerede skuede den him-
melske Herlighed (»Den store, hvide Flok, vi se«, »Naar mit Øje,
træt af Møje«); Døden har ingen Gru for ham; han »letter glad
sit Anker« og frydes ved at se Tegnene paa, at den evige Sommer
er nær (»Her vil ties«, »O du min Immanuel«). Hermed er der
peget paa de **Omraader**, hvor B. har sit egentlige Vidnekald.
Ogsaa naar han gaar ind paa andre Felter, kan han dog af og
til yde noget mesterligt, f. Eks. i Salmen om Guds Aabenbaring
i Naturen, »Op, al den Ting, som Gud har gjort«; men i **de** enkelte
Tilfælde, hvor han søger Emner for sin Digtning uden for selve
det religiøse **Omraade**, bliver Resultatet ubetydeligt eller helt
værdiløst som i »Lissabons ynkelige Undergang« (1756).

Skønt B.s Salmer først sent kom til at gøre sig gældende i de
Kirkesalmebøger, som fik almindelig Udbredelse (Roskilde Kon-
vents 1855 og Landstads 1869), har de dog til enhver Tid haft
stor Betydning. Hans egen Samtid ansaa ham for at være jæv-
byrdig med Kingo. I Oplysningstiden og under Rationalismen
blev han glemt af Intelligensen; men hans Salmer levede stadig
i de opvakte Kredse i Danmark og Norge, og fra omkring 1820
begyndte hans Ry at genopstaa og har siden været stigende. Maaske
er han i Norge endnu højere skattet end i Danmark.

Statue ved Marmorkirken af A. W. Saabye 1906 (Bronzekopi
ved Ribe Domkirke 1911). Mindesmærke paa Randerup Kgd.

1913. Buste af G. Hammerich ved Tønder K. **1933.** Mindetavler i Ribe Domkirke (**1865**) af O. Th. Thielemann, paa Taarnborg i Ribe (**1901**), paa Ribe Latinskole (**1903**), Tinghuset i Løgumkloster og Storegade **26**, Tønder (**1930**; **1920—30** paa Kirkepladsen 7, sst.). — Maleri af Horner (Fr.borg) **1756**. Postuleret Portræt i Miniature paa Rosenborg. Malerikopier i Brorsonsk. i Kbh., Tønder og Skovby K. Stik af J. M. Bernigeroth **1752**.

Theol. Tidsskr., udg. af Scharling og Engelstoft, II, 2, **1838**, S. **119—48**. **Kirkehist.** Saml., I, **1849—52**, S. **145—222**. E. Mau: Christelig Samler, XIV, **1851**, S. **37—59**, **138—66**. L. R. Tuxen: H. A. Brorsons egne Psalmer og aandel. Sange, **1865** (Fortalen). P. A. Arlaud: H. A. Brorsons Psalmer og aandelige Sange, **1867**. A. D. Jørgensen: H. A. Brorson, **1887**. John Hansen: H. A. Brorson og hans Brødre, **1894**. **Kirkehist.** Saml., 5. Rk., I, **1901—03**, S. **418—80**, **581—638**. Hardsyssels Aarbog, IX, **1915**, S. **93—110**. Hans Brix: Tønen fra Himlen, **1912**. Fra Ribe Amt, V, **1919—22**, S. **566—82**. Georg Brandes: Sønderjylland under præjsisk Tryk, **1919**, S. **68—74**. Carl Koch: H. A. Brorson, **1920**. Danske Studier, **1927**, S. **180** ff. L. J. Koch: Salmedigteren Brorson, 2. Udg. **1932**.

L J Koch.

Brorson, Nicolai, **1690—1757**, Præst. F. 23. Juli **1690** i Randerup, d. 30. Marts **1757** i Kbh., begr. sst. (Nic. K.). Ældste Broder til Broder og Hans Adolph B. (s. d.). Gift 1° 24. Sept. **1716** med Anna Christine Bruhn, d. 7. Juni **1721** i Bedsted, D. af Sognepræst i Løgumkloster Christian B. (d. ca. **1710**) og Anna Cathrine Stahl. 2° 16. Okt. **1722** i Bedsted med Barbara Agnete Hansen, f. 27. Maj **1703** i Humtrup, d. 27. April **1750** i Kbh. (Nic), D. af Sognepræst Johannes H. (**1667—1714**) og Agnete Cathrine Steenbek. 3° 12. Maj **1751** i Kbh. (Helligg.) med Charlotte Marie Vogetz, f. 22. Maj **1697**, d. 14. Dec. **1752** i Kbh. (Nic.) (gift 1° med kgl. Sølvpop Poul Christian Schindeler, 1° **1742** med Brygger Bendix Jensen Borrebye, d. **1750**, hvis 4. Hustru hun var), D. af Kaptajn i Fodgarden Conrad Adolph V. (d. **1709**) og Barbara Maria Fuchs (d. tidligst **1713**). 4° 19. Sept. **1753** i Kbh. (Nic?) med Anna Fogh, f. ca. **1693**, d. 3. Aug. **1764**, D. af Brygger, Raadmand, Kommerceraad Lauritz Nielsen F. (ca. **1656—1735**) og Kirstine Hansdatter Leegaard (ca. **1652—1732**, gift 1° **1675** med Brygger Anders Gregersen Romer).

B. blev Student **1710** fra Ribe og tog teologisk Eksamen **1713**. N. A. blev han Hører ved Latinskolen i Ribe, hvor han traadte i hjerteligt Forhold til Biskop Thura og Chr. Falster. **1716** blev han Sognepræst i Bedsted ved Løgumkloster og tog straks sin Gerning op med usædvanlig Nidkærhed i pietistisk Aand. Sognet prægedes af hans Virksomhed, og mange samledes ved de »Bedetimer«, han holdt i sit Hjem. Efterhaanden stod han som en af

Pietismens Førere, i hvis Hus Studenter tog Ophold for at blive forberedt til Præstegerningen. **1734** blev han Genstand for et voldsomt Angreb fra ortodoks Side. Det var hans Provst, Dr. C. G. Koch i Aabenraa, der stemplede Bedetimerne i B.s Hjem som »Konventikler« efter Speners Mønster og forbød deres Afholdelse. Der veksledes en Række til Dels lærde Skrivelser. B. hævdede sit Standpunkt med Kraft og Dygtighed, til sidst i en »Refutation« paa 63 Sider, og da Provstens Holdning var stærkt truende, indskød han sin Sag for Christian VI., som **1. Marts 1734** forbød Koch at lægge ham Hindringer i Vejen. Kort efter lod Kongen ham prædike for sig paa Koldinghus, og dette blev Anledning til hans og hans Brødres Forfremmelse. **1735** kaldede Kongen ham til Slotspræst i Fr.borg og **1738** til Sognepræst ved Nikolaj K. i Kbh. Et Tilbud om en Bispestol afslog han. Ved Nikolaj Kirke var Forholdene vanskelige, idet Forgængeren, Mag. Mossin, var blevet afsat og Sognets Folk derfor nærede Uvillie mod Eftermanden. Ved Indsættelsen advarede den fungerende Stiftsprovst (N. Dorph) endda mod B. Men ved sin Sagtmodighed og solide Præstegerning lykkedes det ham at vinde Menigheden. Da den danske Skueplads genaabnedes efter Frederik V.s Tronbestigelse, var B. blandt dem, der prædikede mod Teatret som sjælefarligt. Han har udgivet nogle Mindedigte over sin første Hustru (Sidste Afskeed, **1727**), en Redegørelse for Striden med Koch, et anonymt Stridsskrift (Skriftmæssig Besvarelse, u. A.) samt i »Troens rare Klenodie« seks Salmer, deriblandt den dybsindige »Amen raabe hver en Tunge«. — Malerier af A. Brunniche (Fr.borg og i Privat-eje) **1747**. Stik af O. H. de Lode **1753** efter Maleri fra **1750** af V. Erichsen. Sortkunstblad af J. Haas **1756**.

Kalis *Haandskr.saml.* 487 4to. Kirkehist. Saml., 3. Rk., VI, **1887—89**, S. **665—712**. J. D. Winckler: *Anecdota historico-ecclesiastica*, I, **1757**, S. **208 f.**, **583 f.**, **955 f.** J. Lorck: *Beyträge zu der neuesten Kirchengeschichte*, I, **1758**, S. **497—534**, **554—606**; II, **1759**, S. **21—72**. E. Mau: *Christelig Samler*, VI, **1843**, S. **97—127**. John Hansen: H. A. Brorson og hans Brødre, **1894**.

L. J. Koch.

Brosbøll, Johan Carl Christian (Carit **Etlar**), **1816—1900**, Forfatter. F. 7. Aug. **1816** i Fredericia, d. 9. Maj **1900** i Gentofte, begr. paa Brødrehøje sst. Forældre: Købmand, Tobaksfabrikant og Brandinspektør Jørgen Christian B. (**1784—1839**) og Ursula Margrethe Bache (**1795—tidligst 1850**). Gift **1° 3. Dec. 1851** paa Frbg. med Hansine **Erasmie** Thorbjørnsen, f. **19. Jan. 1829** i Kbh. (Trin.), d. **1. April 1908** i Lyngby, D. af Landsover- samt Hof- og Stadsrets-Prokurator Hans Carsten T. (**1789—1829**) og Christiane Mathilde

Selmer (1801—75). Ægteskabet opløst 1885. 2° 14. Juli 1889 i den evangeliske Kirke i Innsbruck med Olga Augusta Schultz, f. 24. Marts 1853 paa Hollen-Ulefos ved Skien, d. 10. Maj 1927 i Gentofte, D. af danskfødt Premierløjtnant, senere Jægermester Jens Frederik S. (1827—69) og Sophie Hedevig Cappelen (1824—92). Navneforandring til Carit **Etlar** 21. Nov. 1900.

Allerede i sine Drengaar levede B. helst i Fantasiens Verden. Han slugte de Historier om overnaturlige Tildragelser, som Familiens gamle Tjenestekarl, Søren Tyvkjær, gav til Bedste, med samme glubende Appetit som Scotts og Coopers Romaner. Men ogsaa i Virkelighedens Verden fandt han Næring for sin Indbildningskraft, idet han ofte fik Lov til at følge Faderen paa hans Forretningsrejser, der gik ind over Jyllands Heder, stundom helt ud til Vesterhavet. Han fik under disse Køreture saadan en Smag paa et frit og ubundet Naturliv, at han ikke vilde give efter for Faderens Ønske og gaa Handelsvejen. I Stedet for flygtede han — efter at han forgæves havde søgt at finde sig til Rette som Skrivedreng paa Amtmand Hoppes Kontor i Vejle — uden Faderens Tilladelse til Kbh. Her lykkedes det ham ved Hjælp af saa indflydelsesrige Velyndere som Jonas Collin og Kabinetssekretæren hos Prins Christian, Etatsraad J. G. Adler, at komme ind paa Kunstakademiet, hvor han gennemgik alle Klasser indtil **Modelskolen**. For at tjene til sit Underhold gav han sig til at skrive, og han var saa heldig at faa nogle af sine Ting trykt i »Berlingske Tidende«. 1838 udsendte han sine første Fortællingsamlinger, »De to Studenter« og »Organisten i Jellinge«. Men det var først n. A., da han udsendte »Smuglerens Søn«, at han fik sit Gennembrud som folkelig Forfatter. Han anvendte her første Gang det Pseudonym, som han havde konstrueret ved at sammenblande Bogstaverne fra sit eget Fornavn med Bogstaverne i sin første Forlovede Tertia Fabricius' Fornavn, og det var ham en dobbelt Tilfredsstillelse, at det Navn, Carit Etlar, han fik dannet paa denne Maade, mindede om det Raab: Carl Emtaris (o: Eventyrfortælleren), hvormed Taterne havde hilst ham ude paa Heden. Det var i øvrigt B. en stor Hjælp, at Professor Sibbern skrev en Fortale til »Smuglerens Søn«, hvori han karakteriserede den unge Forfatter som en selvstændig Efterfølger af Blicher, idet han skrev, at B. ikke hentede Stof og Inspiration fra sin store Forgængers »udødelige Jyllandsnoveller«, men direkte fra Livet, »altsaa fra selve den friske Kilde, hvorfra ogsaa hiin Jyllands Digter først har øst«. Efter denne heldige Start opgav B. Kunstakademiet til Fordel for Forfattervirksomheden, og samtidig læste han til Studentereksamen, som han tog 1844; to Aar

efter fik han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om »Sakuntala«, men han havde allerede tidligere besvaret ikke mindre end to af Universitetets Prisopgaver med det Resultat, at han begge Gange fik tilkendt Guldmedaillen, som dog ikke kunde tildeles ham, fordi han paa det givne Tidspunkt ikke var Student. Den følgende Del af B.s Liv er ikke rigt paa ydre Begivenheder; bortset fra den aarlige Udenlandsrejse levede han stille og rolig, kun optaget af sin Gerning ved Det **kgl.** Bibliotek, hvor han var Amanuensis (1853—58) og Inspektør ved Udlaanet (1858—85) —• en Stilling, hvortil han i øvrigt ikke egnede sig —, og saa naturligvis af sit Forfatterskab.

S. A. som B. blev Student fik han »Eiaghs Sønner« opført paa Det **kgl.** Teater. Men selv om dette Stykke blev fulgt af adskillige, »Tonne gaar i Krigen« (1849), »Hr. Lauge med den tunge Haand« (1861), »I Dynekilen« (1862), »Tordenskjold i Marstrand« (1872) **etc.**, er det dog ikke som dramatisk Forfatter, men som Fortæller han har gjort sin største Indsats. Især »Gøngehøvdingen« (1853) og dens Fortsættelse »Dronningens Vagtmester« (1855) har gjort Lykke. Det er her som forresten i alle Carit Etlars Bøger Handlingen, der beslaglægger **Opmærksomheden**. Begivenhederne kommer Slag i Slag og er saa behændig sammenkædede, at man uvilkaarlig kommer til at tænke paa den ældre Dumas. Men som denne sit store, franske Forbillede ofrer B. ganske vist ogsaa alle de finere Nuancer i Menneskeskildringen paa Intrigens Alter. Hans Personer er yderst usammensatte, Helte eller Skurke, skildret i store, djærve Linier. P. L. Møller viser et skarpt Øje for denne Særegenhed ved B.s Forfatterskab, naar han skriver, at man savner den højere Aand, som gerne skulde svæve over Skildringen og føre den til et bestemt **Maal**. B. er imidlertid til Trods for det svigtende Idéindhold blevet en af vore folkekæreste Forfattere, hvis Bøger er solgt i over to Millioner Eksemplarer. Og det er ikke alene »Gøngehøvdingen«, der finder Læsere, især fra de brede Lag, den Dag i Dag, men ogsaa Bøger som »Madsalune« (1841), »Strandrøvernen« (1853), »Vaabenmesteren« (1855), »Tranens Varsel« (1869), »Viben Peter« (1894), »Salomon Baadsmænd« (1881), »Fangen paa Kalø« (1877) **o. m. a.**; de er alle fulde af Handling og Bevægelse, som er ved at tage Vejret fra Læserne, derimod er Menneskeskildringen stadig lidet differentieret. Adskillig værdifuldere end Romanerne er mange af Carit Etlars mindre Fortællinger, der bl. a. er samlet i »Herremænd« (1855), »Rejsende« (1859), »Broget Selskab« (1868), »Serafino fra Ota« (1887), »Vendetta« (1888). Der er en egen suggestiv Stemningsfylde over de skiftende Optrin i mange

af disse Historier, som gør dem til betydelig Kunst. Motiverne er hentet snart fra den jyske Hede, som B. var saa fortrolig med fra Barnsben af, snart fra Udlandet, især Korsika, som han besøgte for sit Helbreds Skyld, efter at han havde taget sin Afsked fra Biblioteket. Men overalt smelter Milieu- og Menneskeskildring sammen til **den** fuldkomne Enhed, som betinger sand **Novelle**-kunst. Man ser det f. Eks. i »Abraham Musen og hans Sønner« — her er Folk og Landskab stemt i samme dystre Tonart. B. har skildret Blicher i en af sine Historier, »En smuk Dag«, og det er virkelig ikke langt fra, at han i flere af sine mindre Fortællinger naar op paa Siden af denne sin beundrede **Læremester**. Han har i al Fald været med til at redde det Jylland, hvor **Skøjterne** boede i de gode, gamle Dage, da Alheden endnu var en Ørk bevokset med Lyng og Gyvel, inden Kulturens Plov gik hen over det. — B. testamenterede sin Enke sit Forfatternavn og sin Produktion, og hun udgav flere Bøger i hans Navn. — Samlede Skrifter, 24 Bd., **1859—69**. Ny Samling, 7 Bd., **1873—80**. — **Tit.** Professor **1896**. — **R.** **1891**. **DM.** **1899**. — Malerier af D. Monies **1869** (Fr.borg), J. R. Rosenbaum og Frants Henningsen. Selvportræt **1834**. **Buste** af V. Bissen **1899** (Fr.borg og **1903** opstillet paa Brødrehøje ved B.s Grav). Træsnit **1868**, efter **Monies'** Maleri af H. P. Hansen **1880**, af L. B. **1883**, efter Fotografi **1885**, af C. Poulsen **1889**. Mindesmærke paa Dejbjerg Bakker **1926** og Portrætmedaillon af N. Nielsen paa Fødehuset **1896**.

P. L. Møller: Kritiske Skizzer, II, **1847**. Kr. Arentzen: Danske Digtere i **19**. Aarh., **1864**. Carit Etlars Minder fortalt af ham selv i **biografisk** Ramme af hans Hustru, **1896**, 2. Opl. **1907**. Augusta Carit Etlar: Carit Etlars Juleaften og sidste Dage, **1902**. Anna **Brosbøll**: Træk af Carl Brosbølls og hans Hustrus Hansine Thorbjørnsens Liv og Hjem, **1909**. Augusta Carit Etlar: I Samliv med Carit Etlar, **I—II**, **1924—25**.

Peder Hesselaa.

Brostrup, Jens, ca. **1420/5—97**, Ærkebiskop. Sjællænder, Søn af Henning B. til Tommerup, f. antagelig i Begyndelsen af **1420'erne**, eftersom Paven **1447** befalede hans Indsættelse som Kannik i Roskilde, endog med Præference til en Prælatur i Kapitlet, d. 3. Juni **1497** paa Flyinge Slot, begr. i Lunds Domkirke.

J. B. blev i Juni **1447** immatrikuleret i Rostock og **1448** i Koln; trods Pavens Udnævnelse kaldes han da kun Roskildeklerk. **1450** var han i Rom, hvor han bl. a. betalte Annater for sit Kapitels nye Provst; **1455** blev han, antagelig efter et nyt Studieophold i Koln, Baccalaur i Kirkeretten. Først **1464** aabnede der sig Udsigt for ham til en Prælatur, endog den næstbiskoppelige i Roskilde Kapitel. Han var dengang Christian I.s Kapellan og Kammer-

mester. Kongen nødte derfor Kapitlet til at vælge ham til Dekan, men trods Kongens videre Støtte i Rom naaede J. B. dog ikke Maalet paa Grund af Konkurrence fra to andre Mænd — uagtet han gentagende fik Pavebreve paa Embedet og førte fleraarig Proces ved Kurien. Vel som Erstatning fik han saa **1466** Prioratet (**1469** kaldes han »Provst«) i Dalby Kloster, efter at Kongen havde **formaaet** Kardinal Francesco Gonzaga (Dronningens Søstersøn), der havde Pavebrev paa Embedet, til at afgive det. **1470** indehavde J. B. tillige et Kanonikat i Lund, og mellem **1470** og **1472** blev han Ærkedegn sst., vel fordi han nu var Kongens Kansler. Endelig i April **1472** fik Christian I. ham valgt til Ærkebiskop; men i Juni providerede Paven Kardinal Gonzaga med Embedet, og først i April **1474** naaede J. B. at faa Pavens Udnævnelse, efter at Kongen under sit Ophold i Rom havde opnaaet Gonzagas Tilbage-træden mod et Løfte om Penge, som dog næppe blev betalt; **1475** betalte J. B. Paven sine »Servitier« (2000 Gylden).

Allerede **1472** havde J. B. i en Valged til Kapitlet udvidet dets Kompetence over for Ærkebisen og særlig garanteret det et forsvarligt og økonomisk Styre af Ærkesædets Ejendomme, men efter J. B.s mere end 25-aarige Virksomhed som Ærkebiskop, der ikke just satte dybe Spor i kirkelig Henseende, modtog hans Efterfølger Embedet stærkt forgældet og havde stor Møje med at indløse dets af J. B. pantsatte Ejendomme. — I Medfør af sin Stilling kom J. B. til at spille en Rolle ved adskillige vigtige Sagers Afgørelse; navnlig tilfaldt det ham at medvirke ved Gennemførelsen i Praksis af de Begunstigelser, Sixtus IV. havde tilstaaet Christian I. Juni **1475** befaledede Paven saaledes J. B. at oprette det danske Universitet og give det Grundlov og Retsregler, Okt. **1478** gav han sit Samtykke til Stiftelsen og lovede at værne dets Læreres og Studenteres Rettigheder, og i Nov. **1479** udstedte han dets almindelige Statutter, ligesom han beskikkede Biskopperne af Roskilde til dets stadige Kanslere. Den Omdannelse af St. Knuds **Benediktiner**-kloster i Odense til et verdsligt Kapitel, Christian I. **1474** havde faaet paveligt Samtykke til, gennemførte J. B. (sammen med Biskoppen af Roskilde) i Løbet af tre Aar (Fornyelsen blev dog ikke varig, da Enkedronning Dorothea **1488** udvirkede Innocens **VIII.s** Sanktion paa Klosters Genoprettelse; under den heftige Strid, Sagen fremkaldte i Danmark, foreslog Kong Hans, at J. B. skulde dømme Parterne imellem; men denne vilde ikke mere have med Sagen at gøre). Ogsaa ved Gennemførelsen **1480** af Observantsen i Franciskanerklostrene i Odense, Svendborg og Nysted medvirkede J. B.

1481 spillede han en fremtrædende Rolle ved Forhandlingerne i Halmstad om Genoprettelsen af Unionen, men opnaaede ikke at faa Kong Hans valgt af Svenskerne. **1483** kronede han denne og Dronning Christine i Kbh. (**1478** havde han viet dem efter at have afhentet Bruden i Tyskland). Ogsaa senere deltog han i Forhandlinger med Svenskerne; **1483** klages der fra disse over, at J. B. ved et Fredsmøde paa svensk Grund havde ladet Korset bære foran sig som Tegn paa, at Lunds Ærkebiskop stadig var Sveriges Primas; endnu **1491** forhandlede han med Svenske og indkaldte til et nyt Møde i Halmstad.

Af J. B.s Foranstaltninger vedrørende selve Ærkestiftet kan nævnes, at han **1483** paabød almindelig Festligholdelse af Jomfru Marias »Oftring« (21. Nov.); **1486** medvirkede han ved Oprettelsen af Karmeliterklostret i Sølvesborg og bekræftede dets Anneksion af Sognekirken; **1488** stiftede han et Alter til Jomfru Marias Ære og en Vikarstilling derved i Peder Lykkes Kapel ved Domkirken, s. A. **befæstede** han Ærkesædets Slot Flyinge, ligesom han foretog Sikringsforanstaltninger ved andre af Sædets faste Besiddelser; **1489** skænkede han Ærkesædet sin Gaard i Kbh. og gav Kapitlet nye Statutter. **1492** truede han alle Kanniker, Alterister og »evige« Vikarer, der ikke »residerede«, med Tab af deres Indtægter, og de **Synodalstatutter**, han udstedte **1497**, viser virkelig ogsaa en vis Iver for at sikre Sognepræsternes sømmelige Livsførelse og deres Betjening af Menigheden, **ligesom** de atter godtgør hans særlige Interesse for Marias Oftringsfest. — Hans Eftermæle blev ikke **smigrende**; hans Ødselhed havde bragt Ærkesædets Økonomi i stor Uorden, og der bebrejdedes ham ikke blot Pantsættelser af Sædets faste Ejendomme, men endog af Kirkens Klenodier; desuden forargedes man over hans fremtrædende Begunstigelse af sine Slægtninge ved Forleninger ligesom over, at han saa godt som udelukkende lod disse arve hans betydelige rørlige og urørlige Ejendomme. — Ligsten i Lunds Domkirke. Gengivelse heraf stukket af J. Haas efter Tegning af A. Thornborg; moderne fotografisk Gengivelse i nedenn. Værk af E. Wrangel.

Diplomatarium dioecesis Lundensis, **IV—V, 1909 og 1921**. Acta pontificum Danica, **III—V, 1908—13**. Johs. Lindbæk: Pavernes Forhold til Danmark under Kristiern I. og Hans, **1907**. Biografier i Scriptorum rer. Dan., **VI, 1786**, S. 636; H. F. Rordam i Hist. Kildeskrifter, **I, 1873**, S. 273—76 (her Fortegnelse over Ærkesædets tabte eller pantsatte Ejendomme); M. Matthiæ: Series episcoporum Lund., **1710**; Kirkehist. Saml., 3. Rk., **VI, 1887—89**, S. 339—55. Om hans **Død**: Kirkehist. Saml., 3. Rk., **I, 1874—77**, S. 555. Bispeuden: **Dipl. dioecesis Lund., IV, 1909**, S. 141. **Kapitelsstatutterne**: sst., **V, 1921**, S. 100—07. Synodalstatutterne: sst., **V, S. 309—19**. Universitetsstatutterne: **Script. rer. dan.,**

VIII, 1834, S. 338—45, og H. Matzen: Kbh.s **Univ.s Retshist.**, I, 1879, Tillæg S. 4—24. Hans Sekret i Dsk. Mag., 4. Rk., II, 1873, S. 1 f. Hans Gravsten (Lunds Domkirkes største): E. Wrangel: Konstverk i Lunds **Domkyrka**, 1923, Planche 21. — Stamtavle i Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. III. Afvisning af den forlængst opgivne Antagelse af, at J. B. tilhørte den tyske Adelslægt Brocksdorf i Schriften des Vereins f. **Schl.-Holst. Kirchengeschichte**, 2. Rk., III, 1903, S. 397 f.

J Oskar Andersen.

Brostrøm, Carl Jacobson, 1836—1917, Gartner. F. 4. Febr. 1836 i Brostrømhuset i Korsarød, Tjørnarp Sogn, Malmøhus Len, d. 12. Juli 1917 i Viborg, begr. sst. Forældre: Bødker Jacob Jacobson (1796—1844) og Karna Eskildsdatter (1800—73). Gift 30. Juli 1867 i Hem, Salling, med Georgine Marie Rasmussen, f. 2. Juli 1835 i Haasum, d. 25. Okt. 1907 i Viborg, D. af Sognepræst Rasmus R. (1787—1849) og Anna Elisabeth Dyhrberg (1809—87).

B., hvis Slægt skal stamme fra Frankrig, viste tidligt Lyst til Havebruget og fik sin første Uddannelse i Faget paa Herregaarden Korsarødgaard i Skaane, begav sig som attenaarig paa Vej til Danmark — mest til Fods — og fik her videre Uddannelse paa Store Restrup og hos Handelsgartner P. Jespersen, Aarhus, hvorefter han blev Gartner paa Lynderupgaard. 1864 etablerede han sig som Handelsgartner i Viborg paa et saare lille Areal, hvilket dog snart blev udvidet, og hvor han først særlig dyrkede Grønsager. Snart lagde han sig dog efter Planteskoledrift, som hurtigt blev hans Hovederhverv; hans Planteskole blev til Slut en af de betydeligste i Danmark, og da han 1910 overdrog den til sine Sønner, havde den et Areal af 64 ha. Omtrent samtidigt med, at han tog fat paa Planteskolearbejdet, blev Hedeselskabet stiftet (1866) og fik Sæde i Viborg; mellem dette og B. opstod et intenst Samarbejde; Planteskolens Hovedkulturer var Hegns-, Læ- og Skovplanter. — Har B.s Virksomhed gennem Planteskolen udadtil været saavel betydelig som betydningsfuld, gælder dette ikke mindre hans Virke **for** den danske Gartnerstand. Den faglige Organisation var i Begyndelsen af 80'erne kun svag, der fandtes kun een Forening af Gartnere, væsentlig københavnske, ved Navn Hortulania; 1884 fik jyske Gartnere Lyst til at have deres egen Forening og dannede Dansk Gartnerforening. B. blev denne Forenings Formand og som en af sine første Opgaver forsøgte han at faa de to Foreninger sammensluttet. Dette mislykkedes i første Omgang, men 1887 lykkedes det af de to Foreninger at skabe Almindelig dansk Gartnerforening, for hvilken B. blev Formand, og den trivedes i den Grad, at den 1899, da B. gik af som Formand, mønstrede op imod 1700 Medlemmer. — B. viste som Leder af denne Organisation

baade Smidighed og Fasthed, og ved sin Afgang hædredes han ved Udnævnelse til Æresformand. B. havde dog ogsaa Tid til at tage Del i det offentlige Liv og var saaledes fra 1887 Medlem af det ved kgl. Anordning oprettede **Jernbaneraad**, og i en Aarrække (1888—99) sad han som Medlem af Viborg **Byraad**, gennem hvilken Virksomhed han fik Lejlighed til at præge Byens Parkanlæg. — **R. 1894.** — Mindestøtte efter Udkast af P. V. Jensen Klint rejst af **Alm. dansk Gartnerforening** paa Borrevold, Viborg 1919.

Gartner-Tidende, 1916, S. 25; 1917, S. 161 f.

Axel Lange.

Brown, Handelsslægt, der indvandrede til Danmark i Midten af det 18. Aarh. med tre Brødre, nedenn. Grosserer, Generalkrigskommissær John B. (1723—1808), Købmand i Helsingør William B. (1729—96) og Guvernør i Trankebar, senere Stempelforvalter og Arkivar ved Øresunds Toldkammer David B. (1734—1804). Slægten stammer fra Skotland fra Omegnen af Edinburgh, hvor Brødrenes Fader William B. 1731 nævnes som »gentleman to the Marquess of Tweeddale«, han skal ifølge Familietraditionen være faldet i Slaget ved Culloden 1746. John B. havde ti Børn, blandt hvilke Grosserer i Kbh. James B. (1767—1811), hvis Sønnesøn, Grosserer Peter de Nully B. (1830—1904) var Fader til Skibsreder, Grosserer Peter de Nully B. (f. 1857). — Slægten, der er forgrenet over næsten hele Jorden, søger Tilknytning til den gamle skotske Adelsæt B. of Colstoun, støttet paa et for John B. 1755 udstedt Vaabencertificat, der nævner en saadan Forbindelse, men sikre Oplysninger herom foreligger ikke.

Th. **Hauch-Fausbøll**: Af Slægten B.s Historie, 1918. Samme: Records of the Browns of Colstoun House, 1930.

"" · F. ' · ·

Brown, John, 1723—1808, Grosserer, Skibsreder. F. 3. Marts 1723 i Dalkeith, Skotland, d. 16. Jan. 1808 paa Maglegaard, Gentoft, begr. i Kbh. (Fred. ty. K.). Forældre: »Gentleman« hos Markisen af Tweeddale William B. (d. 1746) og Margaret Howet (d. tidligst 1777). Gift 20. Okt. 1756 i Kbh. (Ty. ref.) med Anna Applebye, døbt 23. Sept. 1738 i Kbh. (Ty. ref.), d. 13. Dec. 1798 sst. (Fred. ty.), D. af Skibsreder Peter A. (s. d.) og Hustru.

B. antages at tilhøre en yngre Gren af en gammel skotsk Adelslægt og kom 23 Aar gammel, faa Maaneder efter, at hans Fader skal være falden i Slaget ved Culloden, til Danmark. Han havde faaet en god Skoleuddannelse og fik Ansættelse hos Handelshuset Nicolai Fenwich i Helsingør, hvor han avancerede til Fuldmægtig. 1750

kom han til Kbh. for at drive en gros Handel, fik **1755** Borger-skab som Grosserer og købte en Ejendom i Overgaden o. V. ved Snorrebroen, hvor han indrettede Kulplads og Pakhuse. Sit Kontor havde han fra **1757** i Vingaardsstræde og fra **1772** i Brogade **1**, der var den yderste nu nedrevne Gaard ved Knippelsbro. **1759** gik han i Kompagni med sin Broder David under Firma John & David B. De handlede fortrinsvis med Vin og Stenkul samt **Materialier** til Tøjfabrikation, drev Kommissions-, Spekulations- og Vekselhandel **etc.** Deres Skibe gik hovedsagelig paa Vestindien og Middelhavet, og gennem en Aarrække hørte de til de Storkøbmænd, der vedligeholdte den vestindiske Handel. Deres **Handelsflaade** voksede særlig, da de tillige blev interesserede i den ostindiske Handel, og bestod **1787** af sytten Skibe, hvoriblandt flere Fregatter. I Slutningen af 50'erne blev B. »Hovedparticipant« i Asiatisk Kompagni og fik derved Indflydelse paa Kompagniets Ledelse, der i B.s Periode stod i sin fulde Blomstring. **1770—75** og **1779—85** var han en af Selskabets Direktører. Som saadan sluttede han sig til den nye Retning, der vilde fremme det private Initiativ, og fra **1774** sendte han for egen Regning Skibe til Ostindien, hvor han havde faaet sin Broder David udnævnt til Guvernør. Naar Kompagniets Skibe kom hjem med deres rige **Vare-**ladninger, købte han store Partier deraf paa Auktionerne, paa en enkelt Auktion f. Eks. for 30 000 **Rdl.**, og i sit Pakhus havde han et Par Aar liggende 100 000 Pund **Salpeter**. **1781** købte han Skibsværftet Unrost bag ved Frederiks tyske Kirke til sin ældste Søn William, der n. A. blev optaget i Firmaet; dette fik Navnet John & William B. & Co. — B. havde megen Interesse for Landbruget, han var Gentoftes største Grundejer efter Bernstorff, han ejede her Tranegaard med Teglværk, Maglegaard og Getreuensand og indkaldte skotske Landmænd, der skulde belære de danske. **1782**, da den danske Handel naaede sit Højdepunkt i Ly af Neutraliteten, købte han et stort Ejendomskompleks paa Hjørnet af Frederiksholms Kanal og Ny Kongensgade (senere Mogens Frijs' Palæ, nu Borups Højskole), hvor han flyttede ind, og Herregaarden Benzonseje mellem Roskilde og Køge med seks Kirker og meget Bøndergods. Her begyndte han straks at praktisere den nye Tids Landbrugsideer. — B. førte stort Hus, og da Krigen hørte op, og de magre Aar kom, kunde han trods betydelig Støtte fra Statens Side ikke holdes oppe; hans stolte Handelsflaade og hans Ejendomme **maatte 1788** realiseres; samtidig døde hans Søn og Associé William kun 30 Aar gammel. Den haardt ramte Fader tog Ophold hos en Datter og levede endnu en Aarrække i landlig Fred paa

Maglegaard, som han saa meget havde forskønnet. — General-krigskommissær **1776**. — Malerier af P. Wichmann **1759** paa **Halsted** Kloster og af J. F. Camradt **1771** i Familieeje. Silhouet af C. Limprecht i Det **kgl.** Bibliotek.

Th. **Hauch-Fausbøll**: Af Slægten Browns Historie, **1918**.

Th. *Hauch-Fausbøll*.

v. Bruchofen (Buscoducensis), **Henrik**, d. **1576**, Hofpræst. F. i **Hertzogenbusch** i Brabant, d. 9. Marts **1576** i Lund, begr. i Domkirken sst. Gift 1° før **1552** med Anna **Zückerranfft**, f. ca. **1527** i Torgau i Meissen, d. 9. Aug. **1560** i Lund, 2° med Anna, d. tidligst **1576**.

H. B. studerede **1541** i Wittenberg, hvor han traadte i nær Forbindelse med Melanchton. Her tog han ogsaa Magistergraden **1544** og blev **1549** optaget i det filosofiske Fakultet. Endnu **1552** opholdt han sig i denne By, men blev i Slutningen af Aaret kaldet til tysk Hofpræst hos Christian III. **1553** deltog han i Forhandlingerne med den landflygtige Johan a Lasco og har siden — ligesom den anden Hofpræst Poul **Noviomagus** — maattet høre ilde for den Nidkærlighed, hvormed han ved denne Lejlighed gik til Værks. H. B. stod i stor Anseelse hos Kongen, der benyttede hans Tjeneste i forskellige Øjemed. **1554** blev han saaledes sendt til Vor Kloster for at undersøge det derværende Klosterbibliotek, og jævnlig var han ogsaa Mellemmand mellem den danske Konge og tyske Lærde, der ønskede at opnaa noget ved Hoffet, f. Eks. Melanchton, med hvem han stod i livligt Brevskifte. **1555** blev han belønnet med Kanonikater i Roskilde og Aarhus, som han besad til **1560**, og **1557** blev han forlenet med **Dekanatet**, et Kanonikat og et Vikariat i Lund. Efter Christian III.s Død blev han **1559** afskediget som Hofpræst. **1560** var han en Tid med Hertug Magnus i **Lifland**. **Derpaa** trak han sig tilbage til sit Præbende i Lund. Skønt Frederik II. ikke ved enhver Lejlighed var helt tilfreds med B.s Optræden, var han dog ingenlunde faldet i **Unaade**. Flere Gange raadførte Kongen sig saaledes med ham i teologiske Spørgsmaal, f. Eks. **1570** i Anledning af **Forhandlingerne** om Formuleringen af den danske Kirkes Nadverlære. Da det imidlertid **1574** kom Kongen for Øre, at H. B. agtede at skrive mod Niels Hemmingsen, udgik der strenge Kongebreve, der kategorisk forbød ham dette, for at han ikke derved skulde forstyrre den Rolighed og kristelige Samdrægtighed, der hidtil havde hersket i Riget. Handlede han mod Kongens Ønske, vilde han blive forvist. Han valgte da at bøje sig. **Baade** i Danmark og i Tyskland

havde H. B. et godt Navn som en lærd, bibelkyndig Teolog, der trods sin personlige Tilknytning til **Melanchton** var en afgjort Repræsentant for den strengere lutherske Retning, særlig i Nadvergsmaalet.

D. G. Zwergius: **Det Siellandske Clerisie, 1753**, Fortalen S. 32, 38 ff., 77 f.; S. 457—62. **Aarsberetninger** fra det kgl. Geheimearchiv, I, 1852—54, S. 266, 279. Kancelliets Brevbøger 1551—55, 1885—86, S. 320, 381, 396; 1556—60, 1887—88, S. 62, 454, 476; 1561—65, 1893—95, S. 250; 1571—75, 1898, S. 520. **Dänische Bibliothec**, IV, 1743, S. 162—79. A. Schumacher: **Gelehrter Männer Briefe an die Könige in Danemark**, I, 1757, S. 369—73. Joanncs Timannus: **Farrago sententiarum consentientium in vera et catholica doctrina de coena domini**, 1555, S. 213—23. C. Erasmus **Lætus: Rerum Danicarum libri undecim**, 1573, S. 248, 491. Kirkehist. Saml., 2. Rk., I, 1857—59, S. 466; II, 1860—62, S. 755—56; III, 1864—66, S. 152; IV, 1867—68, S. 242, 296—97; 4. Rk., III, 1893—95, S. 817—18. H. F. Rordam: **Monumenta historię Danicę**, I, 1873, S. 714; 2. Rk., II, 1887, S. 274.

Bjørn Kornerup.

Bruhn, Navnet paa flere danske **Borgerslægter**, af hvilke kan nævnes en særlig ved Skov- og Jagtvæsenet beskæftiget Slægt, der stammer fra Slesvig og Holsten og begynder med **Overparforcejæger** og Livskytte Henrik B. (1715—95), der havde Sønnerne Jagtberider Frederik Christian B. (1744—96), — blandt hvis Sønner var nedenn. Officer Ernst Poul B. (1787—1868) — og Skovrider Johan Otto B. (1752—1802), hvis Søn Skovrider Daniel Friedrich B. (1781—1840) var Bedstefader til nedenn. Forstmand Adam Ernst Daniel B. (1838—1913). — Den fra Sjælland stammende Hattemager i Haderslev Christian Bruun var Fader til Inspektør ved St. Petri Skole i Kbh. Johannes B. (1791—1862), hvis Søn var Havneingeniør Johannes B. (1823—1902). — Nedenn. Dr. techn. Johannes B. (f. 1868) er Sønnesøn af den i grundtvigske Kredse kendte Godsejer Thomas B. (1801—89) til Rydberg, hvis Fader Johan Ernst B. var Købmand i Flensborg.

Lengnicks Stamtavler: Henrik Bruhn. [Sten-Orla Bruhn:] Kgl. **Overparforcejæger** Heinrich Bruhns Efterkommere, 1933.

Albert Fabritius.

Bruhn, Adam Ernst Daniel, 1838—1913, Forstmand. F. n. **Dec. 1838** i Folehave Skovfogedbolig ved Hørsholm, d. 19. Okt. 1913 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Skovfoged Daniel Joachim B. (1806—85) og Severine Marie Flesborg (1804—83). Gift 26. Juni 1866 i Hørsholm med Caroline Christine Eigaard, f. 5. **Dec. 1842** i Kagerup, Alsønderup Sogn, d. 25. Marts 1912 paa Frbg., D. af Skovfoged Carl Peter E. (1793—1858) og Charlotte Amalie Elisabeth Becker (1797—1871).

B.s Fader ejede en Tid Smidstrupgaard ved Øresund, og B. fik derigennem Lyst til Søvejen og kom paa Skibskonstruktions-skolen paa Holmen, men forlod den dog snart og gik over i Skovbruget. **1859** blev han Forstkandidat og ansattes s. A. som Assistent paa daværende 1. Hørsholm Distrikt. Febr. **1865** konstitueredes han som Skovrider for samme Distrikt indtil Nov. **1866**, da Embedet nedlagdes. B. blev derefter Skovfoged paa 2. Kbh.s Distrikt og konstitueredes **1868** og udnævntes **1869** til Skovrider for Distriktet. I et Par Aar havde han Tilsynet med Parkanlæggene ved Fr.borg og **1876—86** med de private Skove i Kbh.s, Fr.borg og Holbæk Amter samt i en Aarrække Tilsynet med Korsør Kommuneskov. **1886** udnævntes han til Overførster for de jyske Statskove og Plantager (3. Inspektion) med Bolig i Aarhus; i nogle Aar ledede han selv Tilplantningen af de **1891** indkøbte Hedearealer i Ringkøbing Amt, der blev til Hoverdal og Straasø Plantager. Fra **1896** førte han Tilsyn med Aarhus Kommunes Skove, og han var Medlem af den **1870** nedsatte Kommission for Omlægning af den forstlige Uddannelse. **1907** tog han sin Afsked som Overførster. Han var en meget flittig og pligtopfyldende Mand, men hans udprægede bureaukratiske Indstilling kunde bringe ham i Modstrid med de praktiske Skovridere. Ved sin over tyveaarige Virksomhed som Overførster i Jylland kom han til at præge Udviklingen i Statens Skove og Plantager i denne Landsdel. — Hofjægermester **1892**. — R. **1887**. DM. **1890**. K.² **1894**. K.¹ **1907**.

C. Syrach Larsen.

Bruhn, Ernst Poul, **1787—1868**, Officer. F. **13. Aug. 1787** i Kbh. (Slotsk.), d. **11. April 1868** i Blovstrød, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: **Kgl.** Jagtberider Frederik Christian B. (**1744—96**, gift **1° 1767** med Maria Frost, **1747—81**) og Anna Elisabeth Plum (**1756—1845**). Gift **21. Aug. 1817** paa Petersgaard med Anna Elisabeth Wulff, f. **12. Juli 1786** i Stubbekøbing, d. **13. Juni 1853** i Kbh. (Garn.) (gift **1° 1807** med Kantor Peder Kabell, **1780—1812**), D. af Kaptajnløjtnant, Indrulleringschef, senere Kommandør Frederik Christian W. (**1749—1812**) og Kirstine Johansen (**1755—1829**).

B. afgik **1805** fra Holstenske Militærinstitut som Fændrik; **1807** blev han kar., **1808** virkelig Sekondløjtnant, **1809** Premierløjtnant, **1823** Stabskaptajn, **1828** Kaptajn I og Kompagnichef; **1829** ansattes han som Adjudant hos Prins Christian Frederik (Christian **VIII.**), i hvilken Stilling han forblev til Kongens Død **1848**. B., der **1836** havde faaet Majors Karakter, udnævntes **1839** til Major i General-

staben, blev kar. Oberstløjtnant **1841** og **traadte** i virkeligt Nr. som Oberstløjtnant i Staben **1842** samtidig med, at han »forblev som Adjutant hos Kongen«; s. A. blev han »fungerende« Kommandør for Livjægerkorpsen. **1845** fik han Obersts Karakter; ved Christian **VIII.s** Død udtraadte han af General- og Adjutantstaben og udnævntes til virkelig Kommandør for Kongens Livjægerkorps, samme Maaned til Kommandør for samtlige Borgerkorps i Kbh. og til Generalmajor, i April til Chef for **Kbh.s** Borgervæbning. Det var paa Krigsminister **Tschernings** Opfordring — »da det gjaldt om at bringe den københavnske Borgervæbning i en bedre Skikkelse« — at han overtog denne Kommando; selv havde han ønsket at komme til den aktive Hær. B. havde i **40'erne** været virksomt Medlem af de Kommissioner, der **udarbejdede** Fodfolksreglementerne, ligesom han havde haft stor Indflydelse paa Hærordningen af 1842. **1860** blev han kar. Generalløjtnant, og i Maj **1866** fik han Afsked. En af hans to Sønner, **Ernst Adam B.**, f. 28. Aug. **1827**, faldt som Premierløjtnant ved **17. Regiment 16. Marts 1864** ved Dybbøl. — R. **1829**. DM. **1840**. K. **1843**. S.K. **1862**. — Maleri af D. Monies **1845** (ejes af Livjægerskydeselskabet), litograferet **1849**. Tegning af L. A. Smith, litograferet **1844** af E. Fortling. Buste af E. A. Bruhn **1847**.

Af A. F. Tschernings efterl. Papirer, II, **1877**, S. 286.

P. N. Nieuwenhuis (Rockstroh).*

Bruhn, Johannes, f. **1868**, Skibsbygger, Direktør i Det norske Veritas. F. II. Marts **1868** i Borris. Forældre: Gaardejer, senere Proprietær Ernst Peter Frederik Christian B. (**1837—1919**) og Birgitte Buck (**1838—1925**). Gift **10. Juli 1906** i Vejle med Karen Frantzen, f. 28. Juli **1882** i Palmerston paa New Zeeland, Adoptivdatter af Juveler Carl F. (**1838—1927**) og Hanne Christensen (**1850—1923**).

Efter at have fuldent sin Skolegang i Birkerød Kostskole tog B. **1887** polyteknisk Adgangseksamen, men fortsatte ikke Studiet paa Polyteknisk Lærestalt, idet han for at faa en mere praktisk Uddannelse s. A. gik i Skibsbyggeriære paa Flensborg Skibsværft. Her arbejdede han til **1889**, hvorefter han rejste til Skotland og fuldent sin Uddannelse paa Mackie & Thomsons Værft i Govan samtidig med, at han studerede ved Glasgows Universitet, hvorfra han **1893** afgik som Bachelor of science. S. A. beregnede han for Cunard Line Kæmpeskibene »Lusitania« og »Mauretania« og foretog Materialforsøg med den nye Staal-sort, som ønskedes anvendt. **1895** blev han ansat som Surveyor i Lloyds Register of British

and Foreign Shipping og fik herved en indgaaende Uddannelse i Lloyds Arbejdsmetoder ved Undersøgelse af Rapporter, Udarbejdelse af Fribordsberegninger og Approbation af Tegninger til Skibe. Som Assistent hos The Chief Ship Surveyor fik B. senere som Speciale at behandle de Forslag, ved hvilke de almindelige Regler ikke kunde anvendes, og at udarbejde Forslag til nye Regler, hvilket blev mere og mere paakrævet, fordi Træskibenes Tid var forbi, Overgangen fra Sejl til Damp var sket, Staalskibene nu begyndte at afløse Jernskibene, og Skibenes Dimensioner stadig blev større. B. udførte et stort Forsøgsarbejde med Anvendelsen af Staalkonstruktioner i Skibe og deltog paa Lloyds Registers Vegne i et stort Antal Konferencer i Udlandet om Materialdimensioner og **Klassifikationsspørgsmaal**. Den Maade, hvorpaa B. fjernede forældede Bestemmelser og Konstruktionsmetoder og ad videnskabelig Vej skabte et paalideligt Grundlag for Bygningsreglerne for Skibe, netop paa det Tidspunkt, da Udviklingen var stærkest og mange nye Typer dukkede op, har skaffet ham en betydelig Anseelse i alle Fagkredse, og det er hans personlige Indsats, der præger de Regler, hvorefter der nu bygges Skibe i hele Verden. B.s videnskabelige Arbejder er baade præget af en overlegen teoretisk Indsigt og af et sikkert praktisk Greb, og det har derved været let for den praktiske Skibsbygningsingeniør at drage Nytte af dem. 1909 blev B. ansat som Direktør i Det norske Veritas og har siden jævnlig repræsenteret norske Interesser i Udlandet. 1914 var han saaledes den norske **Regerings** Repræsentant ved Londonkonferencen om »Safety of Life at Sea«, og 1917 udarbejdede han Forslag til Regler for Passagerskibes vandtætte og ildsikre Inddeling. B. har udsendt en lang Række videnskabelige Publikationer, hvoraf kan nævnes »Some Points in Connection with the Stability of Ships«, »Some Geomctry in Connection with the Stability of Ships« (1896), »The Stresses at the Discontinuities in a Ship's Structure« (1899), »Some Points in Connection with riveted Attachments in Ships«, »Methods of Estimating the Strength of Ships« (1905) og »Geometri og Arkitektur« (1923), foruden talrige Artikler i norske og engelske Tidsskrifter og i »Norges Handels- og Sjøfartstidende«. — 1900 fik B. »The Institution of Naval Architect«s Guldmedaille og har senere faaet flere Arbejder prisbelønnede. 1902 blev han Doctor of Science ved Glasgow Universitet.

D. Finne i Norsk biografisk leksikon, II, 1925.

Povl Vinding.

Bruhns (Bruhn), **Nicolaus**, 1665—97, Komponist, Orgel- og Violinvirtuos. F. i Slutningen af 1665 i Svabsted i Slesvig, d. 29. Marts

1697 i Husum, begr. i Kirken sst. Forældre: Organist i Svabsted Paul B. (**1640**—ca. 89, gift 2° med Anna Catharina, Enke efter Organist i Slesvig, Johann Ernst Herrenstall) og **Clelia Volkmann** (d. ca. **1684**). Gift ca. **1690** med Anna Dorothea Hesse, d. 3. Okt. **1732** i **Lübeck**.

N. B. tilhørte en meget musikalsk Familie, hvis Medlemmer gennem flere Generationer beklædte Poster som Violinister, Lutenister, Organister og Stadsmusikanter i Hertugdømmerne. Han var Elev af sin Fader, fra **1681** i Violin af Farbroderen Peter B., der var Stadsmusikant i Liibeck, hvortil N. B. drog for sin Videreuddannelses Skyld, og i Orgel og Komposition af Buxtehude. En Tid opholdt N. B. sig i Kbh. (udrustet med Anbefaling af Buxtehude), formodentlig i sin Egenskab af Violinvirtuos og Orgelspiller; at han skulde have fungeret som Organist ved Nicolai Kirke er flere Gange blevet fremsat som en Mulighed, men kan ikke paavises. 30. Marts **1689** ansattes han som Organist i Husum. N. B., om hvem kun et sparsomt historisk Materiale er os overleveret, hører til den Kreds af ypperlige Talenter, der sammen med Buxtehude, som han søgte at efterligne baade som Virtuos og Komponist, danner den interessante Overgang mellem den ældre nordtyske Skole og Baroktidens musikalske Kulmination med Joh. Seb. Bach. Som udøvende Musiker skal han have forbløffet Samtiden ved sine ualmindelige Færdigheder baade paa Orgel og Violin (endda ved Spil samtidig paa disse to Instrumenter, idet han gjorde det Kunststykke som Violinspiller at akkompagnere sig selv paa Orgelpedalet); især hans polyfone Spil og **Dobbeltgrebspil** paa Violinen berømmes. Af hans Klaverkompositioner (som ogsaa Bach fordybede sig i) og Violinkompositioner kendes nu intet. Af hans Orgelkompositioner er **følgende fremdraget**: Præludierne i E-Mol («Københavner-Toccata'en»), G-Dur og E-Mol (trykt i M. Seifferts »**Organum**«, IV. Række, G-Dur identisk med Fr. Commer: Musica sacra, I, Nr. 5); disse Præludier er i Virkeligheden **Toccata'er** med indføjte Variationsricercare; desuden den rigt kontrapunktiske, stærkt forsirede Koralbearbejdelse: »**Nunkomm** der Heiden Heiland« (Commer Nr. 6), Arbejder, der alle viser B. i tydelig Pagt med Tidens Stræben efter højeste Fuldkommengørelse af disse Kompositionsarter; **Koralbearbejdelsen** staar paa Højde med **Buxtehudes** Kunst i dennes store **Koral**satser. Noget tilsvarende gælder de Kantater, som kendes (to af de i Eitners »**Quellenlexikon**« nævnte: »Wie lieblich« og »Satanas und sein **Getümmel**« er ikke af N. B., men af hans Onkel, Stadsmusikanten Friedrich Nicolaus B. i Hamburg), i alt tolv, dels skrevet til Bibelord, dels til madrigalagtige Tekster, alle tydeligt

paavirkede af **Buxtehude**, sammen med hvis Kantater de udgør interessante Eksempler paa den evangeliske Kantate i et tidligt Stadium («evangelisk Kirkekoncert»). En enkelt af dem er først fremdraget for nylig (af Fritz Stein **1933** i Lund), og umuligt er det ikke, at Fremtiden vil gøre nye Fund af den højt begavede slesvigske Musikers Værker.

J. M. Krafft: Ein **zweyfaches** 200jåhriges **Jubel-Gedächtniss, 1723**, S. **318**. J. Mattheson: Grundlagen einer Ehrenpforte, **1740**, S. 26 f. J. N. **Forkel**: **Über** Johann Sebastian Bachs Leben, Kunst und Kunstwerke, **1802**, S. 43. Ph. Spitta: Joh. Seb. Bach, I, 3. Udg., **1921**, S. 254 f., 262, 286, 507, 679. A. Schweitzer: J. S. Bach, 3. Udg., **1920**, S. 47, 357. A. Pirro: Dietrich Buxtehude, **1913**, S. 440. A. Hammerich: Dansk Musikhistorie indtil ca. **1700**, **1921**, S. **214**. Erich Valentin: Die Entwicklung der **Toccata** im **17.** und **18.** Jahrhundert, **1930**, S. 93 f. (Universitas-Archiv, musikwissenschaftliche Abteilung, 6). Fr. Dietrich: Geschichte des deutschen Orgelchorals im **17.** Jahrhundert, **1932**, S. 60. A. Scheide: Zur Geschichte des Choralvorspiels, u. A., S. 75. Bach-Festbuch **zum 18.** deutschen Bachfest, **1930**. Under Forberedelse H. Kolsch: Die Kirchen-Konzerte des Husumer Organisten Nicolaus Bruhns. Ein Beitrag zur Entwicklung der evangelischen Kirchenkantate. Fr. **Commer**: Musira sacra, I. K. Straube: **Alte** Meister, Neue **Folge**. M. **Seiffert**: **Organum**, 4. **Rk.** Kantateudgave ved Fr. Stein (Veröffentlichungen des kirchenmus. Instituts Leipzig, **1933**). G. A. Walter: Tonwerke alter deutscher Meister, III.

Erik Abrahamsen.

de Bruin (Ruysch v. **B.**, Bruun, Bruga), **Jacob**, ca. **1638—1722**, Officer. Gift **1°** **31.** Jan. **1658** i Kbh. (Frels.) med Enken Cathrine v. Kotwiss, d. Febr. **1691**. **2°** **27.** Juni **1691** med Cecilia Voogt, d. **1696** (gift **1°** ca. **1675** med **Overkrigskommissær** Christian **Selmer**, d. **1689**, gift **1°** **1665** med Vibeke Magdalene Rheders), muligvis D. af Oberst Johan (Peter) V. (**1621—79**) og Marie Elisabet Walter. **3°** med Karen Krabbe, d. **1722** i Kbh., bisat **30.** Juni s. A. i Genarp, Skaane, D. af Tage K. til **Gunderslevholm** (**1630—76**) og Kirstine Vind (**1644—90**, gift **2°** med Generalmajor Otto Frederik v. **Gamm**, **1640—98**).

Om **de Bs** Ungdom er intet oplyst, men han var formodentlig af hollandsk Slægt. **1663** var han Kaptajn i Infanteriet, **1670—72** Major, **1677** Generaladjutant hos Generalmajor Joachim Schack. **1679** blev han Oberstløjtnant og Kommandant i Frederiksort, **1682** Oberst og Kommandant i Fæstningen Christiansburg ved Jahdebugten, **1684** Chef for fynske Infanteriregiment, fik **1699** Afsked, men toges paa ny til Tjeneste **1710** som Generalmajor. **1711** stod han i Generalstaben og deltog i Felttoget i Stift Bremen. I Slaget ved Gadebusch **1712** kæmpede han i forreste Linie med Dronningens Livregiment og nævnes med Hæder i Overgeneralen Jobst Scholtens Relation om Slaget. **1713** førte han en Tid Kommandoen

i Rendsborg, og i Juli s. A. afløste han Generalmajor **Hohendorff** som Chef for **Cerneringsstropperne** ved Tønning. Han anklagedes imidlertid for at have set gennem Fingre med forskellige Tilførsler til Fæstningen, og skønt Sagen mod ham hævedes, fik han ikke senere Kommando, men afskedigedes Sept. s. A. Han var Ejer af Sandholt, Selmershof og Heckeberga.

H. P. Selmer: Stamtavle over de danske og norske Forgreninger af Slægten **Selmer**, 1868, S. 8 ff. Th. **Hauch-Fausbøll**: Admiral Richelieus Anetavle., 1931, S. 21 ff. Bidrag til den store nord. Krigs Hist. Udg. af Generalstaben, I—V, 1899—1915.

Rockstroh (P. F. Rist).

Brummer, Carl Harald, f. 1864, Arkitekt. F. 12. Juli 1864 paa Oregaard ved Bogense. Forældre: Forpagter Hans Frederik B. (1811—78) og Ida Amalie Christensen (1831—1919). Gift 8. April 1910 i Kbh. (Imm.) med Malerinden Benedicte Olrik, f. 27. Sept. 1881 paa Frbg., D. af Maleren og Billedhuggeren Ole Henrik Benedictus O. (s. d.) og Hustru.

B. blev Tømrersvend og gennemgik Teknisk Selskabs Skole, blev optaget i Akademiets almindelige Forberedelsesklasse 1888 og fik Afgang som Arkitekt 1896, tegnede otte Aar hos H. B. Storck og udførte samtidig forskellige Arbejder for F. Meldahl. Straks med sit første selvstændige Arbejde, **Ellestuen** i Ellekilde (1895), viste B. den Smag og **Opfindsomhed**, der siden den Tid har **sikret** ham det borgerlige Publikums Yndest. Ogsaa det samfundsmæssige og billige Byggeri har han interesseret sig for, se hans Pjece »Vestfronten« (1927) med Forslag til Haveby paa Fæstningsterænet og hans Sommerhustype »Buehuset« (1933). Af hans Værker kan nævnes Villaerne Svanemøllevej 56 og Rosbæksvej 3 (**Heymanns**), Kbh. (1904 og 1907), Simonsens Palæ, Østerbrogade 28, Kbh. (1916), Gurte Kirke, Christiansgade ved Smidstrup og Hagemanns Palæ i Grønningen, Kbh. (alle fra 1918), eget Hus i Klampenborg (1920), Statens Gymnastikinstitut i Nørre Allé, Kbh. (1922), Bispegaarden i Haderslev (1924), Unitarernes Hus paa Østerbrogade, Kbh. (1927), dansk Sømandshjem i Gent (1927), Hjørnet af Vingaardsstræde og Laksegade, Kbh. (1927), Holmens Kanal 6—8, Kbh. (1930), Pavillonen for dansk Kunst paa den internationale biennale Udstilling i Venezia (1931), Skibsinteriorer, en Del Monumenter og forskellige Restaureringer, bl. a. Erichsens Palæ paa Kongens Nytorv (1930—31). B. var Formand for Selskabet for dekorativ Kunst 1906—07, fik Aarsmedaillen 1907 og 1911, den Eckersberg'ske Medaille 1912, Guldmedaille i Leipzig 1913, var Medlem af Akademiraadet 1917—26, fik Grand Prix

i Gent 1921, var Formand for Akademisk Arkitektforening 1922—24. — R. 1928. DM. 1933.

Vor Tids Bolig, 1931. Dansk Arkitektur gennem 20 Aar. 1892—1912, 1912. G. Brøchner: Nordiske Villaer og Hjem, 1912. Samme: Skønhed i Hjemmet, I—II, 1914—20. Ill. Tid. 13. og 20. Juli 1924. K. Fisker and F. R. Yerbury: Modern Danish Architecture, 1927.

K. J. Mill h

Brummer, Therese Conradine, 1833—96, Forfatterinde. F. 8. Juni 1833 i Kbh. (Frue), d. 14. Marts 1896 i Hillerød, begr. paa Frbg. Forældre: Kancellist, senere Justitsminister A. L. Casse (s. d.) og Hustru. Gift 17. Maj 1861 paa Frbg. med Kaptajn, senere Oberst og Driftsbestyrer Nicolai Abraham B., f. 27. Aug. 1822 i Sønderhaa, d. 1. Marts 1903 paa Frbg. (gift 1° 1852 med Marie Rørdam, 1833—56), S. af Sognepræst, sidst i Paarup, Konsistorialraad Nicolai B. (1775—1857, gift 1° med Anna Sophie Sægaard, 1770—1811) og Sophie Cathrine Hansen (1790—1864).

Fru B. voksede op i et højt kultiveret Hjem, hvor mange af Samtidens fremtrædende Personligheder kom; selv var hun udrustet med en klar Forstand og ejede dyb Følelse. Forholdsvis sent betraadte hun Forfatterbanen. Under Mærket T. C. skrev hun nogle Digte i Fr. Barfods »Palle« (1869) og »Falle« (1870), og under Navneskjulet »Fru Elisabeth«, som hun siden stadig benyttede, udgav hun: »Hvad man kan opleve« (1884) og »I Storm og Læ« (1885), begge Fortællinger for større Børn. Hun vandt sig en stor Læsekreds og blev en skattet Bidragyder til »Børnenes Juleroser«. For Ungdommen skrev hun den fornøjelige Samling: »Alle Vegne fra« (1891), og til mere modne Læsere henvendte hun sig i sine senere Bøger: »Virkelighedsbilleder« (1887), »Som man gifter sig« (1888), »En Kamp« (1893) og »To Kvindeportrætter« (1895). Fru B. skrev let og naturligt; der er i hendes Forfatterskab en Stræben efter at yde Kunst, men kun delvis naaede hun det; sin væsentligste Indsats gav hun i sine Børnefortællinger.

Anton Andersen: Danske Forfatterinder i d. 19. Hundredeaar, 1896, S.

Fred. Nørgaard.

Brun. Blandt flere Slægter af dette Navn kan nævnes en fra Tyskland indvandret Slægt, der føres tilbage til Konsul Johan B. (d. 1631), som faldt ved Magdeburg. Hans Sønnesøn Borgmester i Danzig Johan Christian B. (d. 1683) var Oldefader til nedenn. **Gehejmckonferensraad** Johan Christian Constantin B. (1746—1836), der i sit Ægteskab med den ligeledes nedenn. Forfatterinde Sophie Christiane Friederike B., f. Munter (1765—1835) havde

Børnene ovenn. Kunstnerinde Adelaide (Ida) Caroline Johanne Bombelles, f. B. (1792—1857) og Kammerherre, Hofjægermester Carl Frederik Balthazar B. (1784—1869); blandt dennes Børn var nedenn. Amtmand Petrus Friedrich (Fritz) Constantin B. (1813—88), — hvis Søn var nedenn. Politiker Oscar B. (1851—1921) —, den ligeledes nedenn. Landmand Alexander B. (1814—93) og Kammerherre, Generalmajor Carl August **Adalbert** Franciscus Johannes B. (1824—98), der var Fader til de nedenn. Brødre, Diplomaten Constantin B. (f. 1860) og Politikeren Charles B. (1866—1919). — En norsk Militærslægt B. begynder med Oberstløjtnant Peter B., hvis Søn var Officeren Hans Jacob B. (ca. 1661—1739). — En anden norsk Slægt føres tilbage til Organist i Røros Johannes B., hvis Søn, Handelsmand og Proprietær Svend Busch B. i sit Ægteskab med Mette Cathrine Nordahl var Fader til den kendte Biskop i Bergen og Forfatter Johan Nordahl B. (1745—1816). Dennes Søn, Stiftsprovst i Bergen Christen B. (1778—1847) var Fader til nedenn. Teaterdirektør Michael **Wallem** B. (1819—91), der havde Sønnerne, de nedenn. Operasangere Frederik Carl Christian B. (1852—1919), — hvis Hustru var nedenn. Operasangerinde Johanne Marie Emilie B., f. **Prieme** (f. 1874) — og Johan Nordal B. (1857—1906). — Endelig skal nævnes en dansk-norsk Slægt, der føres tilbage til Oberstløjtnant Frantz B. (d. 1734) — der muligvis er Søn af Oberstløjtnant Peter B. (—1675—) i Kristianssand; Frantz B.s Søn Generalmajor Peter B. (1729—1814) — hvis Efterslægt af andet Ægteskab til Dels fører Stammoderens Navn Munthe som Mellemlavn — var Fader til Kaptajn, Vandinspektør Johan Mangelsen B. (1778—1844), hvis Sønnesøn var nedenn. Jurist Lars Christian B. (1854—1929). — Saavel i Nørrejylland som paa Fyn, Langeland og Lolland fandtes i Middelalderen og ved den nyere Tids Begyndelse forskellige Adelsslægter B.

Th. **Hauch-Fausbøll**: *Slægthaandbogen*, 1900, S. 52—55. Lars L. F. Brun: *Stamtavle over Militærslægten Brun*, 1887. *Personalh. Tidsskr.*, III, 1882, S. 358 f. *Leungnicks Stamtavler*. Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 113—20.

Albert Fabritius.

Brun, Alexander, 1814—93, Biavler, Landmand. F. 14. April 1814 i Kbh. (Garn.), d. 18. Nov. 1893 paa Kommunehospitallet sst., begr. i Humlebæk. Forældre: Forst- og Jagtjunker, senere Godsejer og Kammerherre Carl Frederik Balthazar B. (1784—1869) og Friderica (Friede) Margaretha Biigel (1789—1875). Gift 1° 3. April 1849 paa Marienborg med Sophie Louise Alice Tutein, f. 15. Aug. 1829 sst., d. 8. Okt. 1899 paa Mont Olivet ved Lausanne (Ægteskabet opløst 1849, hun gift 2° 1851 med John Cookney til

Mont Olivet, **1795—1871**), D. af Godsejer Peter Adolph T. (s. d.) og Hustru. 2° 28. Juli **1852** i Hørsholm med Louise Penelope Webb, f. **19. April 1826** i Plymouth, d. 29. **Dec. 1855** i Kbh. (Garn.), D. af Løjtnant i Flaaden Joseph Richard Raggett W. og Charlotte Emilie Sophie Ulrich (f. **1796**). 3° 30. Nov. **1858** paa Frbg. med Louise **Wolff**, f. **13. Dec. 1835 paa Frbg., d. 15. Maj 1926** sst., D. af Kontorchef ved det kgl. Brandsocietet, senere Justitsraad Niels W. til Vodrofsgaard (**1811—62**, gift 2° **1841** med Louise **Serafine Kock, 1810—93**) og Emilie Augusta Zinn (**1807—36**).

B. tilbragte sin første Ungdom paa Krogerup ved Humlebæk, som Faderen ejede. Han studerede Skovbrug i Danmark og Tyskland, tog **1837** Forst- og **Landmaalereksamen** og var nogle Aar i Statsskovvæsenets Tjeneste; han uddannede sig derefter ved Landvæsenet og gennemgik bl. a. et Kursus paa Akademiet i Moglin; **1847** købte han Hovedgaarden Palstrup, som atter solgtes **1852**. Han deltog i Krigen **1848—50** som frivillig Herregaardsskytte, **udmærkede** sig ved Fredericia, udnævntes til Officer og blev saaret ved **Isted. 1855** opførte han Landstedet Louisiana ved Humlebæk. Biavl, Frugttrædyrkning og Havebrug blev nu hans Hovedinteresse. Fra Barndommen havde han haft Interesse for Biavl og kastede sig senere med lidenskabelig Iver over Studiet heraf; han foretog flere Studierejser, bl. a. til Dzierzon i Schlesien og Baron v. Berlepsch i Thuringen, og arbejdede ihærdig for at indføre de nye Biavlsmetoder, som han praktiserede paa sin Ejendom. Han holdt desuden Foredrag og skrev Artikler i Dag- og Ugeblade samt i Almanakker og henledte herved danske Biavlere Opmærksomhed paa de nye Metoder. Af selvstændige Skrifter kan nævnes »Anviisning til Biavl« (**1860**). 2. Udgave, der udkom under Titlen »**Veiledning** i Biavl« (**1884**), var for hele Norden et grundlæggende Hovedværk om rationel Biavl. Paa et Møde i Malmø **1861** stiftede B. Foreningen Nordens Bivenner, der havde til Formaal at fremme Samarbejdet mellem Biavlerne i de nordiske Lande og **1862—64** udgav »Nordisk Tidsskrift for Biavl«. B. var Præsident for Foreningen. Det ihærdige **Arbejde** for Indførelse af rationelle Principper i Biavlen skaffede ham Hædersnavnet »Den nordiske Biavls Fader«. B. havde desuden levende Interesse for Havebrug og Frugtavl; i sin store Have med tilhørende Planteskole samlede og prøvede han en Del Sorter af Frugttræer og virkede for, at de gode Sorter blev udbredte i videre Kredse. — B. var **1864—65** Medlem af Rigsraadet; han var en ildfuld Natur med udpræget Fædrelandskærlighed og levende Interesse for Tidens Rørelser; han deltog derfor ofte i Diskussioner om Politik og andre Samfundsspørgsmaal. —

Jagtjunker 1840. Jægermester 1851. Hofjægermester 1875. — DM. 1849. R. 1889. — Maleri af J. Roed 1875.

Tidsskr. for Biavl, 1894, S. 7. Th. **Hauch-Fausbøll**: Fundats for C. P. Bugels **Familiestiftelse**, 1928, S. 22. *Anton Christensen.*

Brun, Constantin, f. 1860, Diplomat. F. 5. Okt. 1860 i Kbh. (Garn.). Forældre: Kaptajn i Artilleriet, senere Generalmajor, Kammerherre Carl August Adalbert Franciscus Johannes B. (1824—98) og Ella Amalie **Bluhme** (1838—1905). Ugift.

B. blev Student 1878 fra Herlufsholm, cand. juris 1883, Sekondløjtnant i Gardehusarerne 1885. S. A. indtraadte han i Udenrigsministeriet som Volontær og gjorde Tjeneste som Legationssekretær, først i Berlin 1888—91, senere i Paris 1891—95. Derfra udsendtes han som Gesandt til Washington, hvor han, bortset fra et kort Ophold som Gesandt i London 1908—12, virkede hele sin Tid, indtil han som 70-aarig faldt for Aldersgrænsen 1930. — Ved den anden Fredskonference i Haag 1907 var B. Danmarks første Delegerede, og 1901—02 og igen 1915—16 førte han Forhandlingerne med De forenede Stater om Overdragelsen til disse af de dansk-vestindiske Øer og undertegnede Konventionerne, den ikke-ratificerede af 24. Febr. 1902 og den endelige af 4. Aug. 1916. Efter De forenede Staters Indtræden i Verdenskrigen (April 1917) tog B. med megen Energi og Dygtighed ledende Del i de langvarige og vanskelige Forhandlinger, der førte til **Handelsoverenskomsten** af 20. Sept. 1918 mellem Danmark og De forenede Stater. Ved denne Overenskomst hævedes den af Ententemagterne og De forenede Stater i Juli 1917 etablerede Standsning af **Varetilførsler** til Danmark. — B. ansaas for at være en sjælden dygtig og samvittighedsfuld Embedsmand, der ved flere Lejligheder førte Underhandlinger af stor Betydning for Danmark. — Kammerjunker 1888. Kammerherre 1897. Honorær Legationsraad 1930. — R. 1894. DM. 1898. K.² 1900. K.¹ 1905. S.K. 1911.

Politiken 5. Sept. 1912 og 17. Dec. 1917. Th. **Hauch-Fausbøll**: Fundats for C. P. Bugels Familiestiftelse, 1928, S. 27. *F. A. F. t*

Brun, Charles, 1866—1919, Stiftamtmand, Politiker. F. 16. Febr. 1866 i Kbh. (Garn.), d. 28. Jan. 1919 i Aalborg (Frue), begr. i Humlebæk. Broder til Diplomaten C. B. (s. d.). Gift 8. Febr. 1896 i Kbh. (Garn.) med Rigmor Hansen, f. 14. Okt. 1875 i Kbh. (Frue), D. af cand. jur., Grosserer, senere Etatsraad, Landstingsmand James Gustav H. (s. d.) og Hustru.

B., der blev Student 1883 fra **Lyceum** og 1888 cand. jur., ansattes

1890 som Assistent i Finansministeriet, hvor han gjorde Tjeneste i Kolonialkontoret, indtil han **1895** udnævntes til Auditor ved **10.** Regiment i Aalborg. Her blev han tillige Fuldmægtig ved Aalborg Stiftamt, og da Stiftamtmand Ahnfeldt døde i Febr. **1905**, konstitueredes B. i Embedet for i Sept. s. A. at udnævnes til Stiftamtmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborg Amt, skønt endnu kun 39 Aar gammel. Da N. Neergaard efter Alberti-Katastrofen dannede sit første Ministerium i Okt. **1908**, valgtes B. til almindelig Overraskelse til Finansminister; hans Embedstid varede kun til Aug. n. A., og af vigtigere Love fik han kun gennemført Loven af **17. Dec. 1908** om Ændringer i Ølskatten og Loven af 27. Juli **1909** om Optagelse af et Statslaan. I Maj **1909** søgte han forgæves Valg til Folketinget i **Gl.** Skanderborg Amts 5. Kreds (Silkeborg), og efter sin Afgang som Minister vendte han tilbage til **Stiftamtmandsembedet** i Aalborg, hvor han virkede til sin Død. Han var en rask og handlekraftig Natur med udprægede Evner til at **omgaas** Mennesker af alle Slags, og sit Amtmands-embede administrerede han paa udmærket Maade. Som Politiker kom han ikke til at spille nogen Rolle, han var ikke Taler, og heller ikke hans faglige, juridiske og finansielle Uddannelse satte sig noget Spor. — Ved Overpræsident de Jonquières' Fratræden blev han **1910** Formand for den det foregaaende Aar nedsatte Kommission vedrørende Spørgsmaalet om Lens og Stamhuses Overgang til fri Ejendom m. v. Han var **1913—17** Medlem af Aalborg Byraad, valgt af Venstre. — Maleri af **Vald.** Andersen (**1920**) i Amsraadssalen i Aalborg. — Kammerherre **1916**. — R. **1906**. DM. **1908**. K.² **1909**.

III. Tid. 8. Okt. **1905**. Th. **Hauch-Fausbøll**: Fundats for C. P. Bugels Familiestiftelse, IQ28, S. 28.

9

F. II. 7
A. Falk-Jensen.

Brun, Lars Christian, **1854—1929**, Jurist, Filantrop. F. 2. Juli **1854** i Holbæk, d. 4. Maj **1929** i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Læge Frantz B. (**1815—82**) og Cathinca Frederikke Smith (**1822—1900**). Gift 29. Dec. **1883** i Kbh. (Slotsk.) med Johanne Buchwald (døbt Hanne Dorthea Adelaide Iversen), f. 3. Jan. **1864** i Kbh. (Frbg.), d. 4. Jan. **1932** sst., Adoptivdatter af Premierløjtnant, senere Kommandør Adolph Vilhelm B. (**1833—1910**, gift 2° **1892** med Dorothea Cathrine Bendz, f. **1856**) og Hedevig Martine Schou (**1840—89**).

B. blev Student **1872** fra Roskilde, cand. juris **1877**, s. A. By- og Herredsfuldmægtig i Skanderborg, var paa Studierejse i Udlandet **1878—79**, blev **1880** Volontør i Justitsministeriet, **1886** Assistent

sst. og samtidig juridisk Manuduktør, Assessor i Kriminalretten 1890 og i Landsoverretten i Kbh. 1896, var 1901—25 Censor ved juridisk Eksamen. Han blev Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse 1891 (Danmarks ældste Plejehjemsforening) og var Foreningens Formand 1893—1906. Han kom herved ind i Arbejdet for nødstedte Børn, og da der 1897 dannedes en Fællesorganisation for de danske Plejehjemsforeninger, blev han Medlem af Overbestyrelsen og var 1905—23 Formand for denne og herigennem ogsaa Medlem af Børnesagens Fællesraad. B. tog livlig Del i Bestræbelserne for at faa gennemført det Forslag til Lov om Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer og til Ændringer i Straffeloven, bl. a. om Forhøjelse af den kriminelle Lavalder fra ti til fjorten Aar, som var udarbejdet af Kommissionen om Statstilsyn med Børneopdragelsen (1893—95), f. Eks. som Indbyder til og Taler ved det saakaldte Raadhusmøde 21.—22. Maj 1901. Det var derfor ganske naturligt, at han, da de ovennævnte Lovforslag var blevet gennemført, 1905 blev Overinspektør for Opdragelsesanstalterne og Formand for det ved Loven af 14. April 1905 oprettede Overværgeraad. I disse Egenskaber fik han betydelig og varig Indflydelse paa den praktiske Gennemførelse af Loven af 1905 med dens nye Organer — Værgeraadene — og paa Indretningen af de mange nye Opdragelseshjem, som oprettedes til Brug for de af Værgeraadene antagne Børn. Han stod herunder i livlig Forbindelse med de private Institutioner for Børneforsorg, men Loven medførte i øvrigt en stærk Koncentration af Værgeraadsforsorgen i Overværgeraadet. B. var Formand for Udvalgene til Revision af Børneloven af 1905, henholdsvis 1910—11 og 1918—20 og fortsatte, efter at Værgeraadsloven af 12. Juni 1922 var traadt i Kraft 1. Jan. 1923, som Formand for Overværgeraadet, indtil han afgik fra denne Stilling 1. Okt. 1925. B. har skrevet talrige Artikler om Børneforsorg og dermed beslægtede Emner, særlig i »Børnesagens Tidende«, endvidere et Par Afsnit i »Danske Opdragelseshjem« (1926), Erindringer i »Barn og Ungdom«, 1925, S. 97 ff., særlig om hans Andel i det private Initiativ i Børneforsorgen. — R. 1898. DM. 1911. K.² 1920. K.¹ 1925. — Malerier af C. Wentorf 1912 i Frimurerlogen i Kbh., af Harald Moltke i Overværgeraadet og af J. Aabye i Familieeje.

København 2. Juli 1916. Børnesagens Tidende 15. Nov. 1916, 1. Okt. 1925, .5. Maj 1929. Barn og Ungdom, 1929, S. 83.

Oluf J. Skjerbæk.

Brun, Johan Christian Constantin, 1746—1836, Storkøbmand.
F. 27. Nov. 1746 i Wismar, d. 19. Febr. 1836 i Kbh., begr. sst.

(Petri K.). Forældre: Læge Johan Carl B. (1711—75) og Justine Catharine Stever (f. 1720). Gift 18. Juli 1783 i Kbh. (Petri) med Sophie Christiane Friederike Munter (se Brun, Friederike).

Tidligt henvist til at sørge for sig selv blev B. ansat i det kendte Pauli'ske Handelshus i Liibeck, hvor han i den Grad vandt sin Chefs Tillid, at han etablerede ham — sammen med sin Søn — i St. Petersborg. Her gjorde B. sig snart gældende som Købmand, blev mecklenburg-schwerinsk Agent og 1777 dansk Konsul. 1783 tilbød Schimmelmänn som Præsides i Direktionen for Det vestindiske Kompagni ham Stillingen som 2. Administrator af dette, mod at han opgav sin Forretning i St. Petersborg. Med stærke Baand følte B. sig for øvrigt draget til Kbh. Paa et Forretningsbesøg i Vinteren 1781—82 var han blevet introduceret i Præsten Dr. Balthasar Miinters Hus, hvor han blev heftig indtaget i dennes kun syttenaarige Datter Friederike. Ved Brylluppet 1783 indlededes det — ved Kontrastforholdet mellem Ægtefællerne — saa mærkelige 52aarige Ægteskab, og der grundlagdes et Hus, der gjorde sig bekendt langt ud over Landets Grænser, og som for stedse staar indskrevet i dansk Aandslivs Historie.

Da B. tiltraadte Administrationen af Det vestindiske Kompagni, var de gyldne Tider forbi og Kompagniet stedt i store Vanskeligheder. Der blev truffet det Arrangement, at Kongen overtog Kompagniet med Aktiver og Passiver for egen Regning og udløste de private Aktionærer. Samtidig afløste B. Etatsraad C. C. Hauser som 1. Administrator, og 1798 blev han handelskyndig Direktør. Da det vestindiske Handelsselskab endelig 1816 likviderede, betegnede Kollegiet Resultatet som »glimrende«, og Frederik VI. udtalte over for Styrelsen sin »allerhøjeste Tilfredshed«. B. nød i udpræget Grad Kongens og Schimmelmännns Bevaagenhed, og Gang paa Gang benyttede Regeringens hans Erfaringer og effektive Støtte. Allerede 1788—89 blev han sendt i diplomatisk Mission til St. **Petersborg**, hvor han udvirkede Subsidier (500 000 Rdl.) i Anledning af den dansk-svenske Krig. Sin Rigdom erhvervede han ved private Forretninger, specielt i Korn, der kulminerede med hans store Kornleverancer til Frankrig i Koalitionskrigenes første Aar (1793—96). 1796 købte han det »blaa« Pakhus. Efter som Risikoen ved Udenrigshandelen — som Søkrigene udviklede sig — voksede, drev B. kun Forretninger i Ny og Næ og aldrig i større Stil; han løste saaledes ikke Grossererborgerskab og var ej heller Medlem af Grosserer-Societetet. Ud fra en stadig voksende Ængstelse for at tabe det, han havde indtjent, var hans Tanke nærmest rettet paa at anbringe sin Formue paa betryggende Maade. I det

Øjemed købte han **1799** Godserne Antvorskov og Falkenstein, som han solgte **1806** med betydelig Avance. Under Pengekrisen optraadte han som Husejer i større Stil og forstod ved kloge Transaktioner at øge sin i Forvejen betydelige Formue. Han var Medstifter af og Direktør for den **statsgaranterede** Tontine af **1800**. Han og hans Hustru førte deres store herskabelige Hus om Sommeren paa Sophienholm, om Vinteren i deres Palæ (det senere Moltke'ske) i Bredgade. Trods Rigdom og Anseelse var B. ikke nogen lykkelig Mand, snarere som en hjemløs i Hustruens Saloner. Hun, som han havde tilbudt, gled mere og mere bort fra ham, indtil hun aabent tilkendegav ham, at ikke han, men en anden (Bonstetten) havde hendes hele og udelte Kærlighed. »Hans Hjerter forstenedes«, skriver han. Som rimeligt var, mærkede de huslige Sorger ham og gjorde ham til en indesluttet og for mangt og meget udeltagende Mand.

Agent **1783**. Etatsraad **1798**. Konferensraad **1810**. Gehejmekonferensraad **1831**. — R. **1811**. K. **1826**. S.K. **1829**. — Malerier af J. J. H. Monnier **1821** og af Chr. Horneman. Litografi efter sidstnævnte. Miniature af F. C. C. Lund **1822** paa Fr.borg; en anden paa Kobber i Familieeje.

J. G. Rist: Lebenserinnerungen, I, **1880**. L. Bobé: Fricdrike Brun, **1910**. J. Werner: En dansk Storkøbmand, **1927**.

7 117

Brun, Frederik Carl Christian, **1852—1919**, Operasanger. F. **21**. April **1852** i Odense, d. II. Nov. **1919** i Norrköping, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Teaterdirektør M. W. B. (s. d.) og Hustru. Gift 5. Okt. **1893** i Kbh. (Stefans) med Operasangerinde Johanne Marie Emilie **Pricme** (se Brun, Johanne). Ægteskabet opløst **1906**.

Som Søn af den kendte Teaterdirektør og en populær **Provins-**skuespillerinde, der i sin Ungdom havde været Operasangerinde, valgte B. Teaterbanen, skønt hans Uddannelse til at begynde med gik i en anden Retning. Efter at han **1869** var blevet Student fra det v. Westen'ske Institut, besøgte han **1870—72** Konservatoriet, hvor han først og fremmest kastede sig over Klaverspillet, et Omraade, paa hvilket han ved forskellige Koncerter fik Lejlighed til at dokumentere sin ubestridelige Dygtighed. Da det viste sig, at han var i Besiddelse af rige Stemmемidler, rejste han, efter at han her hjemme havde været Elev af Carl Helsted, til Paris, hvor han søgte videre Uddannelse hos Lablance. Endelig 30. Maj **1876** debuterede han paa Det **kgl.** Teater som Grev Almaviva i »Barberen i Sevilla«, men da Nervøsitet stillede sig hindrende i Vejen, turde man ved denne Lejlighed ikke spaa ham nogen egentlig

glorværdig Fremtid som dramatisk Sanger; længe varede det dog ikke, inden B. fik placeret sig i forreste Række. I den følgende Sæson sang han Gounods Faust, en Præstation, der førte til fast Ansættelse ved Teatret. Efterhaanden voksede hans Ry, og **1882** fik han endog Lejlighed til at udføre Faust med stort Held ved et Gæstespil i Berlin. Da han var utilfreds med Forholdene paa Det **kgl.** Teater, lod han sig i Efteraaret **1884** engagere ved Casino; men efter nogle Sæsoners Forløb vendte han tilbage til Scenen paa Kongens Nytorv, hvor han i Tidsrummet **1886—88** udførte Partier som Hyon i »Oberon«, Don José i »**Carmen**«, Flodkongen i »**Loreley**«, Lohengrin, **Tannhäuser** og Tybalt i »Romeo og Julie«. Efter at B. **1887—89** havde været knyttet til Operaen i Stockholm som første Tenorist, fik han atter fast **Engagement** ved Det kgl. Teater, og her hørte han indtil **Aarhundredskiftet** til vor Operas mest fremtrædende Kræfter.

B. var i Besiddelse af en kraftfuld Tenor, og tillige ejede han gode sceniske Egenskaber. Hans Repertoire, der var meget omfattende, rummede foruden en Række vigtige Wagnerfigurer Skikkelser som **Radamès**, Turiddu og Erik Glipping. Efter sin Afgang fra Teatret blev den ogsaa i Koncertsalen feterede Sanger saa godt som glemmt. Paa Slutningen afsit Liv slog han sig nærmest igennem som Pianist, særlig i Sverige, hvor Døden gjorde Ende paa hans triste Tilværelse.

P. Hansen: Den danske Skueplads, III, **1896**. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, II—V, **1922—30**. Ch. Kjerulf: Gift og hjemfaren, **1917**, S. **39—43**.

Torben Krogh.

Brun, Sophie Christiane **Friederike** (Frederikke), **1765—1835**, Forfatterinde. F. 3. Juni **1765** i **Gräfin** Tonna ved Gotha, Sachsen, d. 25. Marts **1835** i Kbh., begr. sst. (Petri Kgd.). Forældre: Superintendent i Tonna, senere Sognepræst ved Petri K. i Kbh., Balthasar Munter (s. d.) og Hustru. Gift 18. Juli **1783** i Kbh. (Petri) med Constantin Brun (s. d.).

Faa Uger før F. B.s Fødsel havde Faderen modtaget Kaldelse til Danmark, og kun et Par **Maanedes gammel** kom hun med Familien til Kbh., hvor hun voksede op under lykkelige Forhold i et Hjem, der stod i nøje Forbindelse med Byens indflydelsesrige og kulturelt **højstaaende** tyske Kredse. F. B. var tidlig udviklet; endnu ikke fyldt syv Aar gennempløjede hun Richardsons Romaner, i sit trettende Aar læste hun Ossian paa Engelsk og fjorten Aar gammel Tasso paa Italiensk. Samtidig havde hun dyrket baade tysk og dansk Litteratur; Opførelsen af Ewalds »Balders

Død« **1778** betog hende stærkt, og faa Dage efter besøgte hun sammen med Broderen Fr. Munter (s. d.) den syge Digter, der med Haanden paa hendes Pande indviede hende til Digterkaldet. Ved Ewalds Død **1781** var hun med blandt de unge Piger, som — til nogles Forargelse — strøede Blomster foran Kisten, da den bares til Trinitatis Kgd. Hendes egne tidligste digteriske Forsøg lod Faderen samle og udsende i et Privattryk **1781**, og paa samme Maade fremkom **1782** hendes første Rejseskildring, »Tagebuch **meiner** ersten Reise«, Resultatet af en Tur, hun s. A. med Forældrene havde foretaget i Tyskland, hvor hun bl. a. havde lært Herder, Klopstock, Burger og Wieland at kende.

I erotisk Henseende var F. B. ogsaa tidlig moden; som fjorten-aarig fattede hun en sværmerisk Kærlighed til den meget ældre Aug. Hennings, og ved samme Tid forelskede bl. a. Georg **Zoëga** sig i den ikke egentlig smukke, men meget charmerende unge Pige. Da hun var seksten-syitten Aar, begyndte Frierne at melde sig, deriblandt Constantin B. (s. d.). Ikke uden Tøven gav hun ham sin Haand; sine gode Egenskaber ufortalt kunde han ikke tilfredsstille alle de Fordringer, **et** saa livligt og sværmerisk Gemyt maatte stille til den vordende Ægtemand; men under en mild Pression fra Faderens Side, for hvem den trygge økonomiske Fremtid, B. kunde byde Datteren, spillede en stor Rolle, indvilgede hun om-sider, saa at Brylluppet kunde fejres kort efter hendes attenaars Fødselsdag. De nygifte rejste over Sverige til St. Petersborg og derfra **hjem** gennem Nordtyskland. Efter Hjemkomsten n. A. fødte F. B. en Søn, der siden efterfulgtes af endnu fire Børn, af hvilke den yngste var Datteren Ida, senere Grevinde de **Bombelles** (s. d.).

I Vinteren **1788—89** var F. B. under en Forkølelse blevet fuldstændig døv i Løbet af een Nat; Tilfældet fortog sig kun delvis, saa at hun Resten af sit Liv pintes af svær Tunghørighed. Da hun desuden var stærkt neurastenisk, blev der i de følgende Aar jævnlig ordineret hende Bade- og **Rekreative** rejser. Sommeren **1789** foretog hun saaledes en Rejse til Pyrmont, en Del af Vejen ledsaget af Baggesen, der har skildret Turen i »Labyrinten«, og til hvem hun siden altid stod i Venskabsforhold. **1790—91** gennemrejste hun med sin Mand Frankrig og Schweiz og stiftede paa denne Rejse to for hende meget betydningsfulde Bekendtskaber, nemlig i Lyon med den tyske Digter Friedrich Matthisson og gennem denne senere i Geneve med hans nære Ven, den schweiziske Patricier og Skribent Carl Victor v. **Bonstetten**. I disse to Mænds Venskab fandt F. B. Optagelse, og hendes Forhold til dem udviklede sig ret ejendommeligt. I Begyndelsen synes det næsten at

have været hedest over for den fire Aar ældre Matthisson, der endda i **1794** som nygift forlod sin Kone for at besøge Veninden i Kbh., og som n. A. i **Zürich** udgav et Udvalg af hendes Digte (**5. Aufl. 1816**). Da hun **1795** atter begav sig paa Rejse, gensaas de i Worlitz, og efter at hun havde brugt Kur i Karlsbad, hvor hun omgikkes Goethe, mødtes de atter i Lugano, hvor Bonstetten sluttede sig til dem. I Rom nød F. B. og Matthisson atter hinandens Selskab, men **omtrent** ved denne Tid træder Bonstetten afgjort i Forgrunden; da hun efter at have tilbragt omtrent et Aar i Italien drog **nord** paa, gjorde hun et Par Maaneders Ophold i hans Hus i Valeyries mellem Lausanne og **Neuchâtel**. Som saa ofte i Datidens Idealvenskaber var der ogsaa i dette, i alt Fald fra hendes Side, en god Portion Erotik, og der er ikke Tvivl om, at fra nu af var Følelsen for den tyve Aar ældre Bonstetten i en Arrække **det** alt beherskende i F. B.s Liv. Med tungt Hjerte **maatte** hun i Foraaret **1797** løsrive sig og følge sin Mand, der havde hentet hende i Bern; men foreløbig kom det ikke til nogen Krise. Bonstettens sjældent indtagende Personlighed vandt i den Grad Brun for sig, at han **1798—1801** kunde **slaa** sig ned i det B.ske Hus i Kbh. Under hans Ophold her besørgede F. B. en Udgave af hans Landsmand, Historikeren Johannes Mullers Breve til ham, en Publikation, der fremkom **1802** (fortsat **1812**) og vakte overordentlig Opsigt.

Da Bonstetten **1801** forlod Danmark, ledsagede F. B. ham til Schweiz for derefter selv at rejse videre til Rom. Efter hendes Hjemkomst **1803** udviklede Forholdet mellem Ægtefællerne sig meget disharmonisk. Længselen efter Bonstetten gjorde hende Livet i Kbh. uudholdeligt, og **1805** brød hun atter op for at tiltræde sin tredie, den sidste og langvarigste, Rejse sydpaa. Den første Vinter levede hun i **Genève** sammen med **Mme. de Staël** og Bonstetten, som ogsaa i de følgende Aar, der væsentlig tilbragtes i Rom, saa vidt muligt gjorde hende Selskab. I Længden blev dette dog den ellers langmodige B. for meget. Efter at han havde stillet F. B. et Ultimatum, bekvemmede hun sig omsider **1810** til at vende hjem til Danmark for stedse. Bonstetten gensaas hun aldrig, men vedligeholdte Korrespondancen med ham til hans Død **1832**. To Bind Breve fra ham til hende udgav Matthisson **1829**.

Noget godt Forhold mellem Ægtefællerne lod sig ikke mere istandbringe, men man fandt sig til Rette i en **Façon**, hvor der, navnlig fra hans Side, ikke lagdes Skjul paa Uoverensstemmelsen, og som ogsaa tillod Husets Venner over for Ægtefællerne selv at spøge dermed. Samlivet baseredes paa den gensidige Resignation,

at F. B. gav Afkald paa Rejselivet og Vennen, medens Manden til Gengæld fandt sig i, at hans Hus fyldtes med fremmede Mennesker. Det B.ske Hus i Bredgade og paa Sophienholm var i den følgende Aarrække en Salon i europæisk Format. F. B., der havde set det meste, der var værd at se i Europa, og truffet de fleste af sin Samtids Berømtbheder, var udmærket skikket til at præsidere i en saadan Salon, hvor Aandslivets og Kunstens ypperste mødtes med Aristokratiet, de fremmede Diplomater og tilrejsende. De Vanskeligheder, hendes Døvhed afstedkom i selskabeligt Samvær, afbødedes til Dels af hendes store Fortællertalent.

F. B.s »Gedichte« (1795) fortsattes med »Neue Gedichte« (1812) og »Neueste Gedichte« (1820). Stilhistorisk henhører hendes Poesi til **Empfindsamkeit-Kategorien**, men med et vist klassicistisk Præg. Stor selvstændig Værdi har den ikke, dertil har hun haft for vanskeligt ved at frigøre sig fra de Forbilleder, hun havde valgt sig. Oprindeligt var det Klopstock, F. L. **Stolberg** og **Hölty**, senere blev det Salis og navnlig Matthissons elegiske Natursværmeri, hun kom under Indflydelse af; i hendes skønlitterære Prosa-Arbejder er det den Gessner'ske Idyl, hvis Paavirkning man sporer. Værdifuldere er hendes Rejseskildringer (især i »**Prosaische** Schriften«, I—IV, 1799—1801, »Episoden aus Reisen«, I—IV, 1808—18), som er udsprunget af et Sind, der i sjælden Grad har været opladt for Naturens Skønhed, og vidner om en naturlig, sund Kunstopfattelse. Særskilt kan nævnes hendes »Briefe aus Rom« (1808—10), udgivet 1816, hvori hun til Dels som Øjenvidne skildrer Franskmandenes Erobring af Byen og Pavens Tilfangetagelse, samt hendes sidste Bog »**Romisches Leben**«, I—II (1833), hvis Værdi navnlig beror paa de mange livfulde Billeder af det forsvundne romerske Folkeliv og de talrige indflettede Karakteristikker af betydelige Personligheder, hun havde truffet i Rom. Men Hæderspladsen i F. B.s Forfatterskab indtager ubetinget »**Wahrheit aus Morgenträume**« (1824), en selvbiografisk Skildring af de første femten Aar i hendes Liv, der trods sin schongeistige Stil stadig har bevaret en Friskhed og Umiddelbarhed, der virker uimodstaaelig selv paa en moderne Læser, og som desuden giver en kulturhistorisk interessant **Milieu**-skildring af Livet i Struensee- og Guldberg-Tidens København.

Skønt F. B.s Forfatterskab er skrevet paa Tysk, tilhører hun dog ogsaa Danmark. Kosmopolit som hun var, erklærede hun sig ude af Stand til at føle eksklusiv Fædrelandskærlighed, men talrige Træk, f. Eks. hendes Rørelse hver Gang hun ser Dannebrog i en fremmed Havn, viser, at hun følte sig som Dansk, d. v. s. som Borger i det dansk-tyske Monarki. Og hvor stærk Tilknytning

hun end havde til tysk Litteratur, havde hun dog en levende Forstaaelse af de danske Digtere, hvormod hendes Forhold til Ewald, Baggesen, **Oehlenschläger**, J. L. Heiberg og Ingemann vidner; hun **er** da **ej** heller, som tidligere antaget, Forfatter til den bekendte, meget »tyske« Pjece **»Ausrufungen** veranlasst durch Holger Danske« (1789). Imellem Tysk og Dansk var der hos hende ingen Modsætning; i sin Natur forenede hun ganske anderledes stridige Elementer. **»Welch eine sonderbare Mischung von Selbstbetrug und Klarheit diese Frau zu ihrer Existenz braucht, ist kaum denkbar«**, siger Goethe om hende; ved Siden af det sværmeriske og sentimentale havde hun megen praktisk Sans, og i hendes Optegnelser staar de eksalterede Følelsesudbrud Side om Side med højst fornuftmæssige ræsonnerende Betragtninger. Midt i al sin **Überschwenglichkeit** bevarede hun en naturlig Menneskelighed med solide, værdifulde Egenskaber som Hjælpsomhed, Trofasthed, Sanddruhed, Frisind og Fordomsfrihed. Hvor rig hendes Menneskekundskab var, viser de udmærkede Skildringer, hun er i Stand til at levere af Personer, hun har kendt, det gælder saaledes den værdifulde Karakteristik, hun paa sin Side har givet af Goethe, og det interessante Portræt, hun har tegnet af **Mme de Staël**. Sig selv var hun i Stand til at opfatte med en vis Selvironi, der virker velgørende.

Medens hun for Baggesen var »den rene, regelløse Natur«, hæftede en senere Tid sig ensidigt ved hendes Affektation. For Nutidens Øjne staar hun som en af de Skikkelser, der forbinder det 18. Aarh. med det 19., en Tidstype afsamme Art som Kamma Rahbek, til hvem hun trods deres store Væsens modsætning var knyttet med megen Sympati.

Efterladte Papirer i Det **kgl.** Bibliotek.

Silhouet paa Familiebillede **1780** (Privateje). Aquatinta-Silhouet ca. **1782**, ifølge gammel Paategning paa Eksemplaret paa Fr.borg forestillende F. B. som Barn og stukket af J. G. Preisler. Maleri med Datteren Charlotte (Pauli) **1789** af Erik **Paucelsen** (Privateje). Buste af J. J. Busch **1795—96** (Thorvaldsens Museum). Farvelagt Sølvtstifttegning af G. L. Lahde **1798** (Fr.borg). Maleri af Ph. Fr. Hetsch: Datteren Ida (Bombelles) bekranser Moderens Buste, **1803** (Privateje). Miniaturemaleri af H. J. Aldenrath **1815** (Privateje). Miniaturemaleri **1830** (Fr.borg), litograferet hos N. B. Krossing **1834**, begge muligvis paa Grundlag af et Billede af J. L. Lund. Litografi af Vilhelm **Heuer**, maaske af C. Henckel efter Heuers Tegning. Pastel af J. L. Lund (Privateje). Blyantstegning af J. L. Lund (Kgl. **Bibl.**). Relief af H. E. Freund **1837** (Petri Kgd.).

Et Maleri, som C. A. Jensen 1836 malede til Fr.borg efter J. L. Lunds Tegning, brændte 1859.

Slægt, se Balthasar Munter. L. Bobé: F. B. og hendes Kreds hjemme og ude, 1910 (med udførlige Henvisninger til den ældre Litteratur). Vald. Vedel: Fra de skønne følelsers tid, i Nordisk tidsskrift, 1910, S. 189—205. Johs. Steenstrup: Den danske Kvindes Historie, 1917, S. 20—27. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlow'ske Familiekrede, Registeret i X, 1931, S. 229. Rosa Olbrich: Die deutsch-dänische Dichterin Friederike Brun, Diss., 1932. F. B.: Ungdoms-Erindringer, udg. af L. Bobé, 1917. Friedrich Noack: Das Deutschtum in Rom, II, 1927, Registeret, S. 109—10 (med udførlige Litteraturhenvisninger). Walter Krebs: Friedrich von Matthisson, 1912, passim. Alois Heers: Das Leben Friedrich von Matthissons, 1913, Registeret, S. 123. Marie-L. Herking: Charles-Victor de Bonstetten, 1921, Registeret, S. 428. W. & F. v. Biedermann: Goethes Gespräche. 2. Aufl., I, 1909, S. 231—37. Goethe: Sämtliche Werke. Jubiläums-Ausg.; Register, 1912, S. 50. Georg Rosenthai: Goethe und Friederike Brun, i Zeitschrift für den deutschen Unterricht, XXVI, 1912, S. 620—23. Julius Zeitler: Goethe-Handbuch, I, 1916, S. 268 f. Wilhelm Bode: Goethes Leben 1794—98, 1927, S. 77—80. — Se desuden Henvisningerne til Artiklerne om Ida de Bombelles og Fr. Munter.

R. Paulli.

Brun, Petrus Friedrich (Fritz) Constantin, 1813—88, Amtmand. F. 13. Marts 1813 i Kbh. (Garn.), d. 6. Juli 1888 paa Krogerup, begr. i Humlebæk. Broder til Hofjægermester A. B. (s. d.). Gift 1° 30. Juni 1841 i Kbh. (Ty. ref.) med Vilhelmine (Mimi) Frølich, f. 23. April 1817 i Kbh. (Ty. ref.), d. 29. Dec. 1852 paa Lindersvold, D. af Grosserer Johan Jacob F. (1781—1858) og Pauline Wilhelmine Tutein (1789—1881). 2° 17. Maj 1854 i Kbh. (Garn.) med Regitza Sophie Vind, f. 7. Juli 1825 paa Sanderumgaard, d. 16. Dec. 1901 paa Krogerup, D. af Kammerjunker, senere Kammerherre Christian Andreas V. til Sanderumgaard og Bækkeskov (1794—1869) og Anna Sophie Elisabeth Hoppe (1803—81).

B. blev Student 1830 (privat dimitteret), 1836 cand. jur., 1838 ulønnet Volontør i Rentekammeret, 1841 Assistent i Domænekontoret, 1846 Auskultant i Rentekammeret og 1849 Ekspeditionssekretær i Domænekontoret. Efter gentagne Konstitutioner som Amtmand, saaledes allerede 1842 og 1843 som Amtmand over Thisted Amt, konstitueredes han 1849 som Amtmand over Præstø Amt og fik n. A. kgl. Udnævnelse i Embedet, fra hvilket han først 1885 tog sin Afsked. Han nød Anseelse som en meget samvittighedsfuld og human Personlighed med alsidige Interesser. — Fra Oprettelsen 1857 indtil 1887 var B. Medlem af Direktionen for Sindssygeanstalten paa Oringe, og i en enkelt Valgperiode (1861—64) var han Medlem af Rigsdagens Folketing, valgt i Præstø Amts 4. Kreds (Præstø). 1870 overtog han Krogerup

Gods, hvor han boede i sine sidste Aar. Han var Medbesidder af Ringsted Klosters Fideikommis og det dermed forbundne **Bügel'** ske Fideikommis. — Kammerjunker **1840**. Kammerherre **1866**. — R. **1853**. DM. **1862**. K.² **1874**. K.¹ **1885**. — Maleri af Adam Muller **1837** paa Enebo i Humlebæk og af Otto Bache **1883** paa Krogerup.

Th. **Hauch-Fausbøll**: Fundats for C. P. Bugcis Familienstiftelse, **1928**, S. **19**.

A. **Falk-Jensen** (G. **Kringelbach**).

Brun, Johanne Marie Emilie, f. **1874**, Operasangerinde. F. **23**. Aug. **1874** paa Frbg. Forældre: Handelsrejsende Niels Lorenz Emil **Prieme** (**1841—82**) og Johanne Dorthea Henriksen (**1836—1907**, gift **1°** **1860** med Handelsfuldmægtig Valdemar Bramhelt, **1824—70**). Gift **5. Okt. 1893** i Kbh. (Stefans) med Operasanger Frederik Carl Christian B. (s. d.). Ægteskabet opløst **1906**.

Fru B. kom **1881** syv Aar gammel ind paa Det **kgl.** Teaters Balletskole og tilhørte derefter i en længere Aarrække Balletten. Da det efter hendes Ægteskab med den kendte Operasanger opdagedes, at hun ejede usædvanlige Stemmemedler, der henviste hende til Operaen, lod hun sin Stemme uddanne. **1. Jan. 1896** debuterede hun med Held som Nattens Dronning i »Tryllefløjten« paa Det kgl. Teater, hvor hun snart blev en af de bærende Opera-Kræfter paa Grund af sine udprægede musikdramatiske Evner. Hendes Omraade var meget betydeligt. Hun udførte saaledes en Række store Koloraturpartier som Norma, Philine, Rosina og Donna Anna; men det var dog navnlig i det Wagner'ske Musikdrama, hun skulde gøre sin største Indsats. Med ægte dramatisk og musikalsk Indlevelse gav hun en Række Skikkelser som Elsa, Sieglinde, **Brynhilde** og Isolde, og det var derfor et betydeligt Tab for Teatret, da denne alsidige Sangerinde **1916** tog sin Afsked for i nogle Aar at **slaa** sig ned i Tyskland, hvor hun **1916—22** virkede ved Stadtteatret i **Nürnberg**, **1922—24** i Aachen og **1925—26** i Danzig, hvorefter hun atter tog Ophold i Kbh. — Kgl. **Kammersangerinde 1916**. — Malerier af Olaf Rude **1905** og ca. **1907**. Blyantstegning af P. S. Krøyer **1907**. *Torben Krogh.*

Brun, Michael Wallem, **1819—91**, Teaterdirektør og Forfatter. F. **29. Marts 1819** i Bergen, d. **13. Maj 1891** i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Residerende Kapellan, senere Stiftsprovst Christen B. (**1778—1847**) og Anna Elisabeth Suhling (**1778—1860**). Gift **11. Juli 1851** paa Frbg. med Adelaide (Ida) Rosaline **Rantzau**, f. **14. Dec. 1825** i Kbh. (Fødsst.), d. **29. Nov. 1909** sst., Sopran-

sangerinde ved Det kgl. Teater 1842—51, D. af Major, Greve Erhard R. til Skovgaarde og Brahcsholm (1784—1829) og Frederikke Antoinette Rummelhoff (1794—1885).

B. fødtes i en gejstlig Slægt i Bergen og tumlede sig fra Dreng ude paa Verdenshavene som norsk Styrmand, men 1843 afbrød han den maritime Vej og rejste til Kbh. for at blive Skuespiller eller Digter. Vel naaede han ikke sine Maal, men fik dog paa Det kgl. Teater opført et Par Skuespil, der ikke gjorde Lykke (»De skandinaviske Brødre«, 1844; »Gustav III.«, 1849); i øvrigt kredsede han omkring Skuepladsen som Redaktør af Teaterbladet »Thalia« og rejste en Tid som Sekretær for Violinvirtuosen Ole Bull, indtil han 1851 begyndte sin egentlige Livsgerning med at overtage Direktørstillingen for Odense Teater, hvor adskillige, siden populære Hovedstadsskuespillere modtog deres Uddannelse under B.s Vejledning, f. Eks. L. Stigaard og Fr. Madsen. »Det B.ske Selskab« var i ni Aar Provinsens mest ansete og fik mellem de slesvigske Krige af nationale Grunde 1000 Rdl. aarlig i Statsunderstøttelse mod at spille i de sønderjyske Byer, navnlig Flensborg, men denne Anseelse fulgte ikke B.s Direktoratet i Hovedstæderne, hverken da han ledede Kristiania Teater (1869—72) eller i Kbh., hvor han efterhaanden, dog altid i korte Perioder, var Direktør for »Alhambra«s Teater (1859 og 1864), Casino (1860—62; her hjemkaldte han W. Wiehe og indførte H. Ibsen), Folke-teatret (1873—76) og Dagmarteatret (1883—84). Dog vil hans Arbejde for denne Scenes Tilblivelse uden Tvivl bevare hans Navn.

B. var en retscaffen, men uomgængelig Natur, der let kom i Strid med sine Medmennesker. Men bag hans Væsens Barskhed boede den folkelige Romantiker, som fandt Udtryk i flere djærve Komedier, f. Eks. »Gøngehøvdingen« (1865; efter Carit Etlar) og »Ridderen af Randers Bro« (1880, trykt 1881; efter Ingemann), der stadig har bevaret Tiltrækningskraft over for et jævnt Publikum. En Mand med B.s sejge Udholdenhed krævedes just for at rejse Kbh.s tredie Privatscene. I syv Aar sled han sig igennem store Vanskeligheder for at naa Maalet. Men da han, støttet af Bygherren fra 1880'ernes Begyndelse, Snedkermester H. Hansen, omsider 7. Marts 1883 kunde aabne Dagmarteatret, gled Ledelsen ham snart af Hænde. Allerede fra Juni 1884 trak han sig tilbage til Privatlivet mod en aarlig Afstaaclessum for Privilegiet. Siden udgav han sine Livserindringer under Titlerne »Fra Dreng til Mand« (1885) og »Fra min Ungdom og Manddom« (s. A.). Disse Skrifter indeholder gode kulturhistoriske Smaatræk. — R. 1884. — Træsnit 1872.

Personalh. Tidsskr., 6. Rk., VI, 1915. Viggo Lindstrøm: Teatererindringer og Oplevelser, 1925. Robert Neiiendam: Folketeatrets Historie, 1919. Samme: Dagmartcatrcts Oprindelse i Vor Fortid, II, 1918. Slesv. Min. Forestillinger 27. Nov. ,853, Rigsarkivet.

Robert Neiiendam

Brun, Niels, —1360—, Biskop i Slesvig. Da den tyskfødte Biskop Henrik Warendorp var død i Slutningen af 1350 eller Begyndelsen af 1351, skred Domkapitlet til Valg uden Hensyn til, at Paven 1330 havde reserveret sig Besættelsen af Slesvig Bispestol; man valgte en dansk Mand, en af Kirkens Kanniker, N. B. — Slægtsnavnet **er** ikke overleveret fra Samtiden, men kendes kun gennem det 16. Aarh.s slesvigske Historikere. N. B. blev viet af Ærkebispens af Lund og fungerede som Biskop; men Pave Clemens VI. havde udnævnt Theoderik fra Minden og anerkendte ikke Domkapitlets Valg; først 1354 blev Forholdet ordnet, idet **Inno-**cens VI. beskikkede Theoderik til Biskop af Minden og udnævnte N. B. til Biskop af Slesvig. Man kender ikke meget til hans **Stift-**styre ud over nogle Breve, der oftest er daterede fra Slesvig By eller Bispeborgen Svabsted. Han nævnes ikke ved Rigmøder og andre Sammenkomster i 1350'erne og 1360'erne, hvor Landets Bisper var til Stede; kun een Gang finder vi hans Navn i deres Kreds i et Afladsbrev fra Vordingborg 1366. Det fjendtlige Forhold mellem Kongen og Hertugen har vel bidraget til at isolere ham. — 1362 hærgedes Vestkysten af Slesvig af en Stormflod, der bortrev meget Land. Paulus Cypræus (1536—1609) gengiver i sin slesvigske Bispekrønike en gammel Fortegnelse over de Sogne, der gik tabt, og siger, at den hidrører fra N. B.; Cornelius Hamsfort (1546—1627) hentyder til samme Stykke og karakteriserer i den Anledning N. B. som en historiekyndig Mand. Et **Spørgsmaal** er det dog, om man med Rette har heftet Biskop N.s Navn ved denne **«Catalogus»**, og om den i et og alt er til at lide paa. — Endnu i Juli 1368 faar N. B. Kvittering for Penge, han har skikket til Rom, men siden forekommer han ikke mere. Jan. 1370 udnævner Paven hans Eftermand.

Acta **pontificum** Danica, I, 1904. L. Moltesen: De avignonske Pavers Forhold til Danmark, 1896, S. 110. **Gl. kgl. S. 1047** fol. **Bl. 154** f. Hist. Tidsskr., 6. Rk., I, 1887—88, S. 358; V, 1894—95, S. 209—13.

Elle Jørgensen.

Brun, Johan Nordal, 1857—1906, Operasanger. F. 11. Jan. 1857 i Odense, d. 22. Sept. 1906 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Broder til Frederik B. (s. d.). Gift 11. Juli 1889 i Kbh. (Trin.) med Alma Marie Tullin, f. 22. Marts 1857 i Kbh. (Helligg.), D. af Maler-

mester Peter Olivius T. (1826—76) og Martine Marie Holmgreen (1833—1922).

B., der fødtes, medens Faderen var Teaterdirektør i Odense, blev efter sin Konfirmation ansat paa et Handelskontor i Kbh.; men den unge Købmand havde Teaterblod i sine Aarer, og 28. Okt. 1878 debuterede han paa Casino som Eduard Frank i »Ægtemændenes Repræsentant«. Til Casino var B. knyttet indtil For-aaret 1881; derefter virkede han 1883—84 ved Dagmar-teatret, hvor Faderen i dette Tidsrum var Direktør. 1885 aflagde han Prøve som Operasanger ved Det kgl. Teater, men man afslog at give ham en Debut, da man fandt, at han paa sit daværende Udviklingstrin var »uanvendelig«. Den skuffede Sanger rejste til Tyskland, hvor han 1885—88 var ansat ved Operaerne i Stuttgart og Koln. I Særdeleshed havde han Udbytte af Opholdet i Koln, hvor den berømte Tenorist Emil Gotze fik stor Betydning for hans sanglige Udvikling. Ved sin Hjemkomst fra Udlandet gjorde han Lykke ved en Koncert, og endelig opnaaede han at blive knyttet til Det kgl. Teater, hvor han debuterede som Manrico i »Troubadouren« 12. Jan. 1889. Da han ejede en velskolet Tenorstemme med en ægte Klang og usvigelig musikalsk Sans, gled han hurtigt ind i et stort Repertoire. Skønt dramatisk Ubehjælpssomhed ofte prægede hans Præstationer, navnlig i Syngespilroller, gjorde han dog god Fyldest i Partier som Don Ottavio i »Don Juan«, Arnold i »Vilhelm Tell«, Romeo, Fra Diavolo, Erik i »Den flyvende Hollænder«, George i »Den hvide Dame«, Edzard i »Hexen« m. fl. Blandt hans bedste Præstationer kan nævnes Rane i »Drot og Marsk« og Canio i »Bajadser«. B. virkede ved Det kgl. Teater indtil 1899. Efter sin Afskedigelse optraadte han en kort Tid paa Folketeatret, og endvidere gav han Gæstespil i Berlin og Stockholm. Han døde som en syg og skuffet Mand.

P. Hansen: Den danske Skueplads, III, 1896. G. Hetsch i III. Tid. 1. Nov. 1903. Will. Behrend sst. 30. Sept. 1906. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, V, 1930. Ch. Kjerulf: Gift og hjemfaren, 1917, S. 37 ff.

Torben Krogh

Brun, Oscar, 1851—1921, Landmand, Politiker. F. 6. Jan. 1851 paa Lindersvold ved Præstø, d. 25. Aug. 1921 paa Krogerup ved Humlebæk, begr. i Humlebæk. Forældre: Amtmand, senere Kammerherre Fritz B. (s. d.) og Hustru. Gift 3. Juli 1874 i Idestrup med Ida Charlotte Tesdorpf, f. 27. Okt. 1851 paa Ourupgaard, D. af Godsejer, Gehejmekonferensraad Edward T. (s. d.) og Hustru.

B. lærte Landvæsen paa Ourupgaard hos Edw. Tesdorpf, efter hvis Død 1889 han overtog Hovedgaarden Sæddingegaard paa

Lolland, som han drev til **1916**; efter Faderens Død **1888** overtog han Besiddelsen af Hovedgaarden Krogerup ved Humlebæk, hvortil han flyttede efter **1916** at have solgt Sæddingegaard; desuden var han Besidder af det 3. **Tesdorpf'ske** Fideikommis. B. var en interesseret Landmand, som indførte Forbedringer og mekaniske Hjælpemidler i Driften af sine Ejendomme. Han havde desuden Interesse for offentlige Anliggender og kom efterhaanden til at beklæde forskellige Tillidsposter samt administrative Stillinger i og uden for Landbruget. Han var Næstformand i Repræsentantskabet for Andelssukkerfabrikken Nykøbing, Medlem af Landsudvalget for Anvendelse af udenlandsk Arbejdskraft, af Administrationen for Ringsted Klosters Fideikommis og det dermed forbundne Biigel'ske Fideikommis, af Maribo Amtsraad **1908—16** og af Administrationen for Maribo Amts Tvangsarbejds-, Arbejds- og Plejeanstalt i Sakskøbing, Formand for **Kontrolkomiteen** i Genforsikringsaktieselskabet Dansk Veritas og Erhvervsbankens Bankraad, Bestyrelsesmedlem i Foreningen for landøkonomisk Fjerkræavl. Navnlig har B. udført et betydeligt Arbejde som Formand for Frejr, Danske Landbrugeres Andels-Selskab, der oprettedes **1894** med det Formaal at bringe Producenter og Forbrugere i mere direkte Forbindelse med hverandre; Selskabet blev kraftig bekæmpet af Handelsstanden i Byerne, hvor der vakte en Uvillie mod B., saa han **1902** blev vraget ved Valget til Landstinget, i hvilket han var blevet indvalgt som Repræsentant for 5. Kreds **1892**. Han tilhørte Højre og vandt ved sine Taleevner og parlamentariske Dygtighed en Del Indflydelse i Partiet. Det var i de Tider en Uriaspost at staa som Formand for Frejr; B. havde imidlertid ikke blot det fornødne Mod og den tilstrækkelige Rygrad, men han udviste desuden en ikke ringe Evne til at forhandle sig frem og til at manøvrere mellem Skærene. — Hofjægmester **1891**. — R. **1899**. — Maleri af V. Irminger **1920**.

Tidsskrift for Landøkonomi, **1921**, S. 373 f. Th. **Hauch-Fausbøll**: Fundats for C. P. **Büzels** Familiestiftelse, **1928**, S. 20.

Anton Christensen.

Brunchmann, Anders Henriksen (Bræmsonius), **1690—1761**, Filolog og Matematiker. F. 23. Dec. **1690** i Halland, begr. 25. Okt. **1761** i Kbh. (Trin.).

Efter at være blevet Student fra **Kbh.s** Skole **1710** tog B. **1715** teologisk Attestats, og s. A. synes han at være blevet Decanus paa »Klosteret«. Som saadan gjorde han sig særlig fortjent under Kbh.s Brand **1728**, idet det skyldtes ham — hvorledes, ved vi ikke —, at den endnu bevarede gamle Konsistorie-

bygning med sit uerstattelige Arkiv reddedes. Fra Dekanposten skal han have taget sin Afsked, fordi han ikke efter sin Anciennitet blev valgt til Provst. Siden levede han i stor Fattigdom, hvad der bevægede Konsistorium til **1751** at beslutte, »at den gamle B., som i Brandens Tid reddede Konsistorium, aarlig noget tilstrækkeligt af Trinitatis fattiges Penge **maa** tillægges«. — Hans Skrifter vidner om en temmelig omfattende Lærdom, men hæver sig ikke over Tidens almindelige Standpunkt; **saaledes** hans »**Grammatica** Latina harmonica« (**1734** og **1754**), »**Grammatica** Ebræa« (**1727** og **1733**), »**Harmonia lingvarum, Teutonicæ, Danicæ, Svecicæ**«, en kortfattet tysk, dansk og svensk Grammatik paa Dansk (**1750**), en lille Afhandling »**Specimen regulæ**: litteræ unius organi facile inter se permutantur« (**1717** og som Tillæg til det foregaaende Skrift), der hviler paa Betragtningen af **Hebraisk** som det fælles Ursprog og gaar ud paa at forsvare forskellige **Ordaafledninger** fra dette Sprog, o. fl. a. Han har ogsaa skrevet et Par Bøger af matematisk Indhold, en »**Arithmetica**« (paa Dansk, **1744**) og »**Regnekunsten, Algebra, Geometria** osv.« (**1757**).

Dsk. Saml., IV, **1868—69**, S. 79. L. Engelstoft og E. C. **Werlauff**: Udsigt over Kbh.s Universitets-Bygnings Hist., **1836**, S. 44, 48. Geneal.-biograph. Archiv, **1840—49**, S. 349 ff. *Vilh Thomsen(Kr Sandfeld*)*.

Brunsmann, Johan, 1637—1707, Præst, Forfatter. F. 30. Okt. **1637** i Trondhjem, d. 25. Juli **1707** i Kbh., begr. i Nic. K. sst. Forældre: Præst og Forstander for **Trondhjems Hospital** Bernhard B. (d. **1659**) og Margrethe Mogensdatter (d. **1664**). Gift i Efteraaret **1687** med Magdalene Klauman, f. ca. **1653**, begr. 20. Nov. **1700** i Kbh. (gift 1° **1675** med Postmester Rasmus **Andersen**, begr. **1684**), D. af islandsk Købmand i Kbh. Isak K. (ca. **1616—75**) og Anne Marie Fleischer (d. **1683**).

J. B., der fra Barndommen led under et svageligt Helbred, gik i sin Fødebys Skole, hvorfra han blev dimitteret **1658**. Da Trondhjem s. A. var blevet afstaaet til Sverige, studerede han først et Par Aars Tid i Uppsala, men efter den endelige Fredsslutning drog han **1661** til Kbh. Han fik Plads paa Regensen og kom snart til at høre til sin Tids ivrigste Disputatorer. **1668** blev han Rektor paa Herlufsholm og tilbragte som saadan ni sørgelige Aar. Stiftelsens Økonomi var stærkt rystet, og selv pintes han af religiøse Anfægtelser, hvad ogsaa hans Skrifter fra denne Periode vidner om. **1669** blev han Magister, og **1677** tog han sin Afsked fra Rektoratet. Efter i nogen Tid at have ernæret sig ved at skrive og manuducere blev han **1679** Præst ved Vartov Hospital, Børnehuset og Pest-

huset (ved **de** sidstnævnte to Stiftelser dog kun til **1685**). Heller ikke hans sidste Aar blev glædelige. Hans Hustrus Død og de derpaa følgende Vanskeligheder ved Skiftet efter hende voldte ham mange Sorger, og bestandig var han hjemsøgt af Svagelighed. Kun ved sin ualmindelige Aandskraft formaaede han at holde sig oppe. — J. B. har udfoldet en meget **omfattende** Skribentvirksomhed baade af videnskabelig og populær Art. Han sad inde med en betydelig Lærdom i flere Fag og raadede over **en** ikke ringe stilistisk Færdighed; ikke mindst var han en stiv Latiner. Som Teolog repræsenterede han en streng luthersk Ortodoksi, men var dog tydeligt nok ogsaa paavirket fra den engelske Retning med dens stærke Interesse for en »praktisk« Kristendom. Til fælles med saa mange afsin Tids ortodokse Teologer havde han desuden en fremtrædende Lyst til at kaste sig ind i heftig Polemik, og Livet igennem var han til enhver Tid rede til at drage Sværdet mod Katolikker og Reformerte til Forsvar for den lutherske Kirke og Teologi. — I sin Ungdom skrev J. B. en Del Disputatser. Større Opsigt vakte to Skrifter, han udgav som Rektor paa Herlufsholm. I det ene, »Francisci Spiræ Fortviffelsis Historie« (**1673**), havde han sammenstillet Efterretningerne om denne ulykkelige italienske Jurist, der først var gaaet over til Protestantismen, men senere fornægtede sin Overbevisning under Pres fra Inkquisitionen og derpaa døde i dyb Fortvivelse over at have begaaet Synd mod den hellige Aand. Denne Bog sendte J. B. til Niels Steensen, der opfattede den som møntet paa sig og i et Svarbrev tog sig for at levere et Forsvar for den katolske Kirkes Lære. Dette affødte atter fra J. B.s Side et meget vidtløftigt Gensvar, bugnende af Lærdom og Polemik af temmelig raa Karakter. **1680** udgav han Niels Steensens og sine egne Breve herom i **en** samlet Udgave, og **1684** gjorde han et nyt — forgæves — Forsøg paa at drage Steensen tilbage til Lutherdommen. — Endnu større Opsigt vakte J. B.s næste Skrift, der har bevaret hans Navn til vore Dage, »Et forfærdeligt Huus-Kaars« (Køge Huskors) (**1674**), hvori han paa Grundlag af autentiske Kilder berettede om en omfattende **Djævlbesættelseshistorie** i Køge i Aarhundredets Begyndelse. Bogen blev læst med stor Begærlighed, udkom gentagne Gange (sidst **1870**) og bidrog vistnok ikke lidet til at styrke Troen paa den Slags Fænomener. Ogsaa til Tysk og Latin blev den oversat. I Holland mødte den dog skarp Modsigelse, idet den bekendte frisindede Teolog Balthasar Bekker ofrede et Kapitel paa at gendrive den i sin »De **betoverde** Weereld«. J. B. kvitterede ved at kalde Bekker »et Helvedes Afskum«. — Af J. B.s andre Arbejder kan især nævnes det polemiske Indlæg mod

den tyske Præst Joh. Lyser i Striden om Polygamiets Berettigelse (1678) og mod Bossuet til Forsvar for den lutherske Kirke (1694), en **Afhandling** om Accentuationen i Hebraisk (1708), en lærd Kommentar til Apokalypsen (1696) og en stedsevarende Kalender (1688). Som Salmedigter er J. B. optraadt i »Aandelig Siunge-Lyst« (1676, 2. Udg. 1687 med Titel »Den *siungende* Himmel-Lyst«), der ikke røber særlige Anlæg for Poesien, men vidner om Forfatterens alvorlige religiøse Følelse. Til J. B.s Forfattervirksomhed kan i en vis Forstand ogsaa henregnes hans udbredte Brevveksling med hjemlige og udenlandske Teologer (nu i Det kgl. Bibliotek). Han efterlod sig et stort og skønsonst udvalgt Bibliotek.

Programma funebre over J. B. af 1. Aug. 1707. G. L. Wad: **Meddelelser** om Rektorerne paa Herlufsholm 1565—1878, 1878, S. 171—94. **Personalh.** Tidsskr., 7. Rk., V, 1921, S. 35. Dsk. Mag., 6. Rk., II, 1916, S. 53. Kirkehist. Saml., 5. Rk., II, 1903—05, S. 366. Wilhelm Plenkers: Der Däne Niels **Stensen**, 1884, S. 102—11. Breve: Dänische Bibliothec, IV, 1743, S. 422—76; VI, 1745, S. 347—428; VIII, 1746, S. 565—616. Gl. kgl. Saml., 4° 3037 d; Thott 4° 1840; Ny kgl. Saml. 4° 1993.

Bjørn Kornerup.

Brusendorff, Aage, 1887—1932, engelsk Filolog. F. 15. Dec. 1887 i Aarhus (Frue), d. 21. Juni 1932 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Kaptajn i Hæren Claus Carl Gustav B. (f. 1850, gift 1° 1878 med Anna Nielsen, 1852—79) og Anna Georgine Linne-balle (1863—1917). Gift 1° 16. Nov. 1917 i Kbh. (b. v.) med Translatrice Harriet Oppenheim, f. 15. Dec. 1887 i Kbh. (Mos.), D. af Overretssagfører Gerson O. (1848—1925) og Selly Lewisohn (1856—1930). Ægteskabet opløst 1926. 2° 26. Okt. 1926 i Kbh. (Frederiks) med mag. art. Ebba Merete Kraft, f. 29. Maj 1901 i Vridsløse, D. af Inspektør ved Fængselsvæsenet, Dr. phil. Alexander K. (1863—1906) og Karen Margrethe Christiansen (f. 1865).

B. blev Student fra Aarhus 1906 og studerede først Historie og Arkæologi, men skiftede Studium og tog 1916 Magisterkonferens i Engelsk. 1921 blev han Docent i Engelsk ved Universitetet, hvor han 1925 blev Otto Jespersens Efterfølger som Professor. 1930—31 var han Visiting Professor ved to amerikanske Universiteter. — B. var en impulsiv Natur og en overordentlig kundskabsrig og selvstændig Videnskabsmand, der i sin store Disputats »The Chaucer Tradition« (1925; oprindelig antaget af Fakultetet i dansk Form) bl. a. gjorde Rede for det vanskelige Slægtskabsforhold mellem **Chaucermanuskripterne** og gav Bidrag af afgørende Betydning til Diskussionen om Værkernes **Ægthed**. Ogsaa hans principielle Betragtninger over filologisk Metode var af stor Værdi. Hans øvrige Produktion blev kun et Par udmærkede Afhandlinger, hvoraf

bør fremhæves hans Forsøg paa at løse det stærkt diskuterede Problem »de omskrevne Tider« paa Engelsk (i Festskriftet til Otto Jespersen, 1930) og nogle mere populære Artikler om faglige Emner. B. gik med stor Iver op i det praktiske Universitetsarbejde, og hans uventede Død for egen Haand var et stort Tab baade for Universitetet og for engelsk Filologi i Danmark.

Otto Jespersen i Arosia Nov. 1932. C. A. Bodeken i Universitets Progr. Nov. 1932. Erik Rindom i Politiken 22. Juni 1932. Berl. Tid. s. D.

Mels Haislund.

Bruun. Blandt de talrige Slægter med dette Navn skal nævnes en oprindelig i Fredericia hjemmehørende Slægt, der udspringer fra Handelsmanden Iver Hansen Tjufkjær, som 1657 i Kolding ægtede Gye Hansdatter B. (d. 1707), hvis Slægtsnavn deres Sønner antog. Blandt disse var Købmand og Raadmand Johannes Iversen B. (1671—1731), hvis Søn Raadmand og **Tobaksfabrikant** Bertel Johansen B. (1708—61) i andet Ægteskab havde tolv Børn, blandt hvilke nedenn. Landmaaler Søren B. (1751—1830) og Agent, Stadthauptmand, Borgmester Johannes Iver B. (1743—1804), hvis Søn var nedenn. Købmand og Fabrikejer Bertel B. (1767—1827). Denne havde tretten Børn, hvoriblandt Postmester Hans Christian Hansen B. (1800—71) og de fire nedenn. Ständerdeputeret Hans Brøchner B. (1793—1863) — hvis Søn Bertel B. (1820—94) var Købmand og Branddirektør i Assens —, Fabrikant Johannes Iver B. (1795—1836), Politikeren Mads Pagh B. (1809—84) og Politikeren Peter Daniel B. (1796—1864), hvis Søn, nedenn. Landmand og Landmaaler Gottlieb Franciscus Schönheyder B. (1825—1901) var Fader til den ligeledes nedenn. Officer Peter Daniel B. (1856—1931). Den nysnævnte Postmester Hans Chr. H. B. (1800—71) var Fader til nedenn. Vandbygningsingeniør Carl Gregers B. (1829—94), hvis Søn er nedenn. Forfatter Laurids Valdemar B. (f. 1864). — Bonden Søren Hansen B. i Kvong Sogn var Fader til Hyrekusk Hans Sørensen B. (1740—1826), hvis Søn, Vognmand Johannes Severin B. (1780—1862) var Fader til nedenn. Forfatter Camillo B. (1818—80). Denne var Fader til den ligeledes nedenn. Havebrugsteoretiker Alfred Ludvig B. (1858—1923). — Aalborg-Købmanden Peder Nielsen Boesen (ca. 1600—49) fra Hannæs opkaldte sin Søn Jacob Pedersen B. efter Sognepræsten Jacob Hansen Brunov. J. P. B. (1645—1717) var Sognepræst til Skæve og var Fader til Sognepræst til Dragstrup Peder Jacobsen B. (1677—1712) og til Amtsforvalter Urban Jacobsen B. (1685—1742), fra hvem Slægtens yngre Linie nedstammer. Peder J. B. var Fader til Justitsraad,

Godsejer Oluf B. (1711—67), der i sit Ægteskab med **Conradine** Rostgaard (1704—58) var Fader til Justitsraad, **Amtsforvalter** Adolph Christian B. (1741—1800), hvis Sønner var Kommandørkaptajn Palle Christian B. (1796—1855) og de nedenn. Forfatteren Malthé Conrad B. (1775—1826) og Søofficeren Peter Urban B. (1785—1833), der var Fader til Søofficeren Rasmus Christian Malthé B. (1816—95). Den nævnte Kommandørkaptajn **Palle** Chr. B. var Fader til Kommandør Peter Urban B. (1833—88) og de nedenn. Kontreadmiral Carl Adolph B. (1834—1911), — hvis Søn var nedenn. Vandbygningsingeniør Palle B. (1873—1910) — og Slotsgartner Frederik (Fritz) Theodor B. (1835—1906), der var Fader til nedenn. Handelsgartner Svend B. (f. 1872). — En københavnsk Borger- og Præsteslægt B. nedstammer fra den **kendte** Handelsmand, Borgmester paa Christianshavn Jacob Madsen, der var født 1596 i Visby. Hans seks Børn optog Moderens Slægtsnavn B. Hans Sønnesøn Sognepræst Jacob B. (1657—1741) var Fader til Forvalter paa Herlufsholm Ivar B. (ca. 1694—1770), hvis Søn nedenn. Forfatter Thomas Christopher B. (1750—1834) var Fader til de ligeledes nedenn. Brødre, Forfatteren Niels Thoroup B. (1778—1823) og Skuespilleren Carl B. (1786—1846). — Endvidere kan nævnes en Embedsmandsslægt B., der føres tilbage til Johan Bertel B. (ca. 1670—ca. 1730), »formentlig Landmand paa Sjælland«, hvis Sønnesøn Konsistorialraad Lambert Daniel B. (1755—1839) i andet Ægteskab var Fader til Artillerikaptajn Carl Frederik B. (1796—1892), hvis Søn nedenn. Bibliotekar Christian Walther B. (1831—1906) var Fader til Dommer Hans Christian Sophus B. (f. 1863). — Sluttelig skal nævnes en Embedsmands- og Kunstnerslægt, der udspringer fra en vis Poul B., hvis Sønnesøn Provst i Bergen Andreas B. (1654—1705) var Fader til Raadmand og Postmester i Slagelse Thomas B. (1686—1767), blandt hvis Sønner var Etatsraad, Generalauditør Andreas B. (1714—98), nedenn. Maler Johan Jacob B. (1715—89), og Skoleholder Rasmus B. (1716—74), der var Fader til nedenn. Teatermaler Thomas B. (1742—1800). Generalauditøren var Fader til Kommandør Eusebius B. (1754—1834) og til Oberstløjtnant, Toldkasserer **Johannes** Jacob B. (1770—1842). Denne var Fader til Sognepræst i Sværdborg Provst Carl B. (1805—83), — hvis Søn var nedenn. Opfinder Eusebius B. (1838—91) — og til Toldforvalter Adam Ludvig B. (1809—70), — der var Fader til nedenn. Forfatter Carl Alfred B. (1846—99). Blandt J. J. B.s Sønner var endnu nedenn. **Fængselskyndige** Frederik B. (1816—91) — der var Fader til den ligeledes nedenn. Belysningsingeniør Johan Balthasar B. (1854—1915), — og Sogne-

præst Peder Wodschou **B.** (1810—83), hvis Søn var nedenn. Pastor Frederik Rubæk Henrik **Bylov B.** (1849—1923).

Lengnicks Stamtavler. — Fredericia **Bruun'ernes** Familiearkiv i Rigsarkivet. H. R. Hiort-Lorenzen: De Fredericia **Bruun'ers** Slægtbog, 2. Udg., 1880. Samme: Legatstamtavle for Christiane **Muus**, f. Bruuns Legat, 3. Udg., 1910. — C. Bruun: **Gjennem** Hundrede Aar, 1879. — **Th. Hauch-Fausbøll** og H. R. **Hiort-Lorenzen**: Patr. Slægter, III, 1915, S. 30—65. C. Giessing: Jubel-lærere, III, 1, 1786, S. 388. — Personalh. Tidsskr., 7. Rk., IV, 1920, S. 278. — H. C. Bruun: Stamtavle over Jens Bertelsen Bruuns Efterkommere, 1909. — Personalh. Tidsskr., 5. Rk., III, 1906, S. 100—09.

Albert Fabritius

Bruun, Alfred Ludvig, 1858—1923, Havebrugsteoretiker. F. 16. Aug. 1858 i Hjørring, d. 20. Marts 1923 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Forfatteren Camillo B. (s. d.) og Hustru. Gift 22. Dec. 1916 i Kbh. (Frihavnsk.) med Astrid Marie Jacoba Marlow, f. 23. Juni 1875 i Kbh. (Frbg.), D. af senere Direktør for de danske Maltfabrikker Jacob Anthon M. (1825—1910) og Marie Helene Kirstine Thorsen (1848—1922). Navneforandring fra Morthensen 20. April 1903.

B. fik sin første Uddannelse hos Gartner Olsen paa Holsteinborg og ved Rosenborg Gartnerlærestalt, studerede derefter paa Landbohøjskolen, hvorfra han 1880 tog Havebrugseksamen. 1880—82 var han Medhjælper hos Handelsgartner Bøgh i Horsens og rejste derpaa til Udlandet for at søge videre Uddannelse i Edinburgh, London og Quedlinburg. Efter sin Hjemkomst fik B. 1884 Ansættelse ved Landbohøjskolen, hvor han kom til at virke i næsten 40 Aar, først som Assistent for Professorerne i Botanik og Havebrug, dernæst fra 1892 som Gartner; 1896 blev han tillige Docent for endelig 1908 at blive udnævnt til Professor og Efor for Haverne, 3: Landbohøjskolens Have og Forstbotanisk Have ved Charlottenlund. — B. nærede en dyb Kærlighed til Havebruget og Planteverdenen i det hele taget og besad et grundigt Kendskab til Haveplanter, navnlig Træer, Buske og Frugtsorter, ligesom Havebrugets Fremme her i Landet laa ham varmt paa Sinde. Som Lærer for de unge Havebrugere, der søgte Landbohøjskolen, var han overordentlig samvittighedsfuld og grundig, og hans Foredrag bar Vidne om hans indgaaende Kendskab til de særlige Emner, han docerede, nemlig Almindelig Havebrugslære, Frugttrædyrkning og Planteskoledrift, men i sine Bestræbelser for netop at fremstille Sagen saa klart som muligt, kom han let ind paa en alt for omstændelig Fremstillingsmaade, der tit kunde vanskeliggøre Opfattelsen. Han var en saare beskeden og rettænkende Mand, af et alvorligt, ja pessimistisk Syn paa Livet, hvilket ofte kom frem i hans Under-

visning; til Tider kunde dog andre Sider af hans Sind komme op til Overfladen, og han kunde i saadanne Stunder udbryde i Glædesyringer over Naturen eller Planternes Skønhed, eller han kunde i sine velformede og muntre **Lejlighedssange** vise sin lyriske Aare, en Arv fra Faderen. B.s Kundskaber og Arbejdsevne blev i rigt **Maal** udnyttet af Fagfæller og det offentlige. Saaledes sad han **1894—1922** som Medlem af Bestyrelsen for Det **kgl.** danske Have-selskab, fra **1915** som Formand; han var **1917—23** **Havebrugs-**organisationernes Repræsentant i Statens Planteavlsudvalg og i en Aarrække Repræsentant i **Alm.** dansk Gartnerforening samt Formand for Kbh.s Amts 1. Kreds af denne Forening. B. har skrevet talrige Afhandlinger og Artikler i faglige Tidsskrifter og Blade, ligesom han var Medarbejder ved »Danmarks Havebrug og Gartneri« og »Illustreret Havebog«. — R. **1921**.

Gartner-Tidende, **1923**, S. **149** f. C. Mariboe i Haven, **1923**, S. 65 f.

Axel Lange.

Bruun, Anne Kirstine, f. **1853**, Kommunalærerinde. F. **14.** Febr. **1853** i Varde. Forældre: Skræddermester Hans Christian B. (**1819—79**) og Kirstine Dorthea Terpager (**1811—72**). Ugift.

A. B. tog Lærerindeeksamen **1874** og var ansat ved Kbh.s Kommuneskoler **1874—1920**, Medlem af Hovedbestyrelsen for Danmarks Lærerforening **1900—16**. Arbejdet med de halvvoksne Skolepiger førte hende ind paa Kvindesagens Opgaver: den kvindelige Ungdoms Opdragelse til økonomisk Selvstændighed og Kampen mod Prostitutionen, den saakaldte »lovbeskyttede Usædelighed«. Hun kom snart til at indtage en Forgrundsstilling inden for Kvindesagen, blev **1889** valgt ind i Dansk Kvindesamfunds Styrelse i Kbh. og var en kort Tid Formand. Hun deltog i disse Aar ivrigt i Agitationen rundt i Landet for Dannelsen af nye Kredse, var slagfærdig som Taler og ikke mindre som Forfatter af talrige Artikler. **1895—98** var hun Redaktør af »Kvinden og Samfundet«. Siden **1904** har hun været Repræsentant i »Kvindernes Bygning« og var **1907—29** Medlem af dennes Styrelse. Da Kvinderne havde faaet kommunal Valgret **1908**, advarede A. B. dem indtrængende mod at slutte sig til de politiske Partier og har for sit eget Vedkommende altid fastholdt Standpunktet: Uden for Partierne.

Gyrithe **Lemche**: Dansk Kvindesamfunds Historie gennem 40 Aar, **1912**. Folkeskolen 8. Febr. .923.

Gyrithe Lemche

Bruun, Bertel, **1767—1827**, Købmand og Fabrikant. F. 4. Juli **1767** i Fredericia, d. **16.** Juni **1827** sst., begr. sst. Forældre:

Købmand og **Tobaksfabrikant** samt Vice-Raadmand, **Borgmester**, Stadshauptmand, Agent, Justitsraad Johannes Iver B. (1743—1804, gift 2° 1797 med Christiane Therkeline Hansen, 1763—1842, Enke efter Brændevinsbrænder i Fredericia Niels Pagh, 1758—96) og Maren Madsdatter Pagh (1742—84). Gift 7. Nov. 1792 i Randers med Magdalene Barbara Brøchner, f. 3. Juli 1768 i Spentrup, d. 10. Jan. 1831 i Fredericia, D. af Sognepræst i Spentrup, Provst, **Konsistorialraad** Hans Pedersen B. (1720—80, gift 1° 1746 med Ingeborg Arrildsdatter Friis, 1713—63) og Mette Marie Sørensdatter Wedege (1740—99, gift 2° 1781 med Sognepræst i **Spentrup** Peter Daniel Blicher, 1753—1809).

B. besøgte 1783—84 en Handelsskole i Hamburg, deltog derefter i syv Aar i Faderens Handels- og Fabriksvirksomhed, i hvilken Tid han to Gange aarlig berejste de danske Provinser, etablerede sig 1791 som selvstændig Købmand i Fredericia og overtog n. A. en af hans Fader anlagt Tobaksfabrik sst. 1839—1870 var han Raadmand i Byen og under Krigen Realisations-Kommissær for de dertil opbragte Priser osv. Samtidigt forestod han et stort Avlsbrug, havde ikke faa Skibe i Søen, anlagde 1804 en Klædefabrik i Fredericia og oprettede 1809 sammen med **Kammeraad** Jacob Tetens en Fabrik for militært Klæde i Viborg; den flyttedes dog snart til Tugthuset i samme By, hvor den forestodes af B. indtil 1824. Han havde 1809 købt Asmild Kloster ved Viborg med to tilliggende Vandmøller, Sønder Mølle og **Aale Mølle**, og til denne sidste, der fik Navnet Bruunshaab, henlagde han 1821 den hidtil i Fredericia drevne Klædefabrik; Bruunshaab er den første Klædefabrik her i Landet, der forsynedes med Cockerill'ske Maskiner. Ved Sønder Mølle fik han en Hørtilberedningsmaskine i Gang, og ved Siden heraf kan det endnu nævnes, at han virksomt interesserede sig for Mostfabrikation, i Fredericia drev en Chokoladefabrik, ved Snoghøj et Kalkværk og ved Asmild Kloster et Teglværk, ikke at tale om hans betydelige Handelsforretning i Fredericia. Han var i det hele utrættelig virksom, og det ikke alene i sine egne, men ogsaa i offentlige Anliggender; ham skyldes det saaledes væsentlig, at Fredericia fik en ny Havn, at Nørre Aa blev gjort sejlbar for Pramme indtil Bruunshaab, og at der blev lagt en Dæmning med Vej over Viborg Sø. Hans nedenn. Søn Johannes Iver B. fortsatte væsentlig Faderens Fabriksvirksomhed. — Virkelig Kancelliraad 1809. Justitsraad 1814. — R. 1810. — Pastel i Familieej. Silhouetter ca. 1794 og 1816.

S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Dsk. patr. Slægter, 1891, S. 45. Handels- og Industri-Tid., 1827, S. 279—82. Adolf Bauer: Jydske Haandværkere

og **Fabrikanter**, 1893, S. 3—18. Daniel Bruun: Slægts- og Barndoms minder fra Viborg-Egnen, 1925, passim.

C Nyrop (S Nygård*)

Bruun, Carl Gregers, 1829—94, Vandbygningsingeniør. F. 7. Marts 1829 i Nykøbing F., d. 15. Juli 1894 i Vingsted Mølle ved Vejle, begr. i Fredericia. Forældre: Købmand, senere Ejer af Aarø Sund Post- og **Færgegaard**, Postmester og Transportforvalter, kgl. Agent Hans Christian Hansen B. (1800—71) og Emilie Nicoline Christine **Schierning** (1804—83). Gift 26. Maj 1860 paa Frbg. med Johanne Diderikke Boeck, f. 25. Juni 1835 i Frederiksnagor (**Serampore**) i Dansk Ostindien, d. 14. Aug. 1921 paa Dalum Kloster ved Odense, D. af Regeringsraad, Kammerassessor, kst. Guvernør i Frederiksnagor Johan Christian B. (1795—1836) og Sophie Christine Schou (1810—81).

Efter at have gaaet i Skole i Haderslev Latinskole tog B. polyteknisk Adgangsseksamen 1848 og blev 1854 polyteknisk Kandidat i Mekanikken. N. A. blev han Digekonduktør i Hertugdømmet Slesvig med Bopæl i Husum og havde som saadan den lokale Ledelse af den store Slusebygning ved Højer og Inddæmningen af Syderhever Kog. Efter 1859 at have været paa en Studierejse i Holland paa det Reiersen'ske Legat fremsatte han 1862 en Plan til de slesvigske Halligers Beskyttelse mod Havets Angreb. 1864 blev han afsat fra sit Embede af den preussiske Regering, og han flyttede derefter først til Odense og senere til Kbh. og drev til 1881 privat Forretning som Ingeniør. 1866—69 virkede B. som Stadsingeniør i Odense. Han byggede 1866 Lundeborg Havn for Stamhuset Broholm, udførte 1869 en Kystbeklædning for Aarhus Havn og var 1870—80 beskæftiget med at bygge Thorsminde Kanal og Sluse og med at inddæmme Nisum Fjord for et engelsk Selskab. Senere tørlagdes den 2500 Tdr. Land store Felsted Kog i det indre Fjordareal, men Arbejdet blev ikke fuldført før Koncessionens Udløb. Det engelske Selskab opløstes, og B. trak sig dermed tilbage fra sin Ingeniørvirksomhed. — Allerede 1865 havde B. fremsat Forslag om Bygning af en stor Havn uden for Graadby Barre, hvilket førte til, at han fik overdraget Projekteringen af den senere i alt væsentligt efter hans Planer udførte Havn ved Esbjerg, som han dog altid ansaa for mindre godt beliggende end den af ham oprindelig foreslaaede Havn ved den aabne Kyst. — B. udfoldede en ikke ringe litterær Virksomhed. Foruden en Række Artikler i sønderjyske og københavnske Dagblade, »Industriforeningens Tidsskrift«, »Geografisk Tidsskrift« og »Teknisk Tidsskrift« skrev han bl. a. »Om de slesvigske Marskøer og Hal-

liger og Nødvendigheden af deres Vedligeholdelse« (1858) og »Bidrag til Sønderjyllands fysiske Historie« (i Slesvigske Provinssialefterretn., 1862).

S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Dsk. patr. Slægter, 1891, S. 55. Ingeniøren, 1894, S. 156.

Pool Vinding

Bruun, Cajus Marius **Zeuthen**, 1866—1919, Skuespiller. F. 25. Febr. 1866 paa **Gøl**, d. 1. Nov. 1919 i Kbh., begr. i Gentofte. Forældre: Godsforvalter Jens Severin B. (1823—75) og **Caroline Marie Dorte** Dam (1835—1915). Gift 24. Dec. 1894 i Odense (St. Hans) med Skuespillerinde Clara Bentzen, f. 5. Okt. 1859 i Tikøb, d. 8. Aug. 1924 paa Frbg., D. af Slagter Peter B. (f. 1834) og Hansine Caroline Amalie Nielsen (1835—84, gift 2° med Kok Emil Theodor Hansen, ca. 1839—81).

B. havde haft flere Beskæftigelser og derved faaet Viden om mange ejendommelige Mennesker, inden han 13. Jan. 1888 debuterede paa Odense Teater som Garding i »Karens Garde«. I tretten Sæsoner tilhørte han Provinsscenerne, hvor han ogsaa et Par Aar virkede som Direktør, inden han 12. Sept. 1901 spillede sin første Rolle, Grosserer Berg i »Etatsraadens Stiftelse«, paa Casino i Kbh.; senere udførte han et stort Repertoire paa Dagmarteatret og Det ny Teater, og 1913 modtog han Ansættelse ved Nationalscenen, hvor hans første Optræden fandt Sted 18. Sept. som Magister **Olaus** i »Gustaf Vasa«. B. var en scenisk Naturbegavelse, hvis jyske Oprindelse prægede hans Kunst. Med elskeligt Lune, Sandhed i Opfattelsen og smaa Midler i Udførelsen skabte han, støttet af stort Kendskab til Landets Dialekter, adskillige paa deres Omraade monumentale Skikkelser, saavel fra Godserne, f. Eks. Kammerherren i »Hjortholm« og Hofjægermesteren i »Paa Plads«, som fra Gaardene, f. Eks. Anders Olsen i »Dønvig Præstegaard« og Christoffersen i »Den gamle Præst«. Et animalsk Velvære prægede disse Figurer sammen med komisk Naivitet og Enfoldighed. Andre typiske Skikkelser fra B.s Lystspilgalleri var Ostehandleren i »Niels Peter Svane« og Veteranen i »Skovfogdens Grethe«; den sidste Rolle betegnede et særligt Omraade af B.s Talent: Fremstillingen af det menneskelige Vrag, hvis Skæbne fremkalder hjertelig Medfølelse. Dog, ikke alene det sølle, men ogsaa det forslagne og storvigtige beherskede han. Muntert og paa rammende Vis karakteriserede han paa Det **kg1.** Teater mange **Smaaroller** i det løbende Repertoire, hvorved de undertiden hævedes til noget af det centrale i Forestillingen, f. Eks. Master Cotton i »Peer Gynt«, Kontorbudet i »Affæren«, Lægen i »Ungen«, og som Dommeren i »Hekseri eller

Blind Allarm« gav han en storkomisk, bredt anlagt Marstrand-Studie, der røbede, at han vilde faa Betydning for den Holberg'ske Komædie. Men allerede 26. Okt. 1919 optraadte B. sidste Gang som Bjørn i »Elverhøj«; hans pludselige, alt for tidlige Død betød et virkeligt Tab for dansk Skuespilkunst. Uden for Scenen var han en fortrinlig Fortæller af Aakjær'ske Digte og landlige Historier, f. Eks. »Et Sogneraadsmøde«. — Maleri af Aksel Jørgensen.

Masken, 3. Dec. 1911. R. Schmidt i Tilskueren, Dec. 1919.

Robert Neiiendam.

Bruun, Camillo, 1818—80, Forfatter. F. 3. Febr. 1818 i Kbh. (Helligg.), d. 4. Juni 1880 i Taarbæk, begr. paa Frbg. Forældre: Oberstløjtnant i Kbh.s Borgervæbning, Vognmand Johannes Severin B. (1780—1862) og Hendrine Margrethe Brondt (1789—1858). Gift 22. Sept. 1848 i Kbh. (Trin.) med Elise Frederikke Koefoed, f. 21. Juli 1821 i Aalborg, d. 27. Nov. 1886 paa Frbg., D. af By- og Herredsfoged i Hjørring, Justitsraad Hans Georg K. (1792—1854) og Nicoline Jespare Hillerup (1795—1879).

Efter indtil 1834 at have faaet Undervisning i det v. Westen'ske Institut kom B. 1835 i Lære i Vajsenhusets Bogtrykkeri, og 1837—43 opholdt han sig, til Dels ved Understøttelse af det Reiersen'ske Fond, i Tyskland og Frankrig, bl. a. i længere Tid i Paris. Efter sin Hjemkomst købte han 1843 et Bogtrykkeri i Hjørring og overtog et lille Blad »Den jydsk-Borger- og Bondeven«, som han omdøbte til »Hjørring Amtstidende« og gav Avisform. Dette Blad redigerede og udgav han indtil 1868, da han solgte Virksomheden. N. A. flyttede han til Kbh., hvor det var hans Tanke at leve af litterært Arbejde; dette lykkedes ikke, og han maatte tage Ansættelse som Assistent i Bikuben. B. var en livlig og begavet Bladmand, og hans Avis vandt snart en anset Stilling inden for Provinspressen, ligesom han fik stor Betydning for det da frembrydende politiske Liv i Vendsyssel. B. var ikke egentlig Politiker, men hans Blad var nationalliberal, og da »Bondevenerne« i 1860'erne vandt frem (Bernh. Rée, Th. Bjørnbak) i hans Opland, kom han i Opposition til dem, hvilket vistnok bevægede ham til at sælge sit Blad. Personlig var B. en elskværdig og hjælpsom Mand og en fornøjelig Selskabsbroder og derfor almindelig afholdt. 1854 stiftede han en Grundlovsværneforening for Hjørringegnen. — B. var en flittig Lejlighedsdigter og Novelleforfatter, og hans Skildringer fra Vendsyssel læses endnu med Fornøjelse og er ikke uden lokalhistorisk Værdi, selv om Emnerne er ret digterisk behandlet. Han var her en Forløber for senere Hjemstavnskildring. I 1840—50'erne over-

satte han Dumas, Musset m. fl., dernæst skrev han bl. a. »Fra Vendsyssel, Rejseindtryk og Optegnelser« (1866), en Digtsamling »Sang og Saga« (1866), »Ved Strand og Klit«, I (1876), »Hvad Marehalmen fortalte« (1877), »Gjennem Hundrede Aar« (hans Slægts Historie med gode Bidrag til københavnsk Borgerskabs Historie) (1879), Vaudevillen »Stop« (opført paa Casino 1866), »Fjældluren«, Sangdrama, antaget af Det **kgl.** Teater (1872), endvidere en Mængde Lejlighedsdigte, novellistiske Skitser, topografiske Afhandlinger o. s. v. i forskellige Blade og Tidsskrifter som »Fremtiden«s Nyaarsgaver, »Fædrelandet«, »Nutiden«, Almanakker, »Nær og fjærn«, »For Idé og Virkelighed«, »Fremtiden«s Rejsehaandbog o. fl.

Th. Larsen: En **Gennembrudstid**, II, 1922. Hjørring Amtstidende 7. Juni 1880.

C. Klitgaard (*Nic.Bøgh*).

Bruun, Carl Julius, 1786—1846, Skuespiller. F. 19. Okt. 1786 i Kbh. (Nic), d. II. Nov. 1846 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Professor T. C. B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

B. var den bedst begavede Elev i Rahbeks dramatiske Skole, og i dens Øvelseslokale paa Hofteatret (Teatermuseet) debuterede han 5. April 1807 som Jocrisse i »Skælmen og Dosmeren«, en Tosserolle, der straks stillede hans Evner, navnlig hans Udtryk for hjertevindende Naivetet, i et fordelagtigt Lys. Han var et Naturtalent af komisk Art, elskværdig og lunerig, med en frodig Karakteriseringssevne, der paa Nationalscenen, hvor han 1810 blev kgl. ansat, fik rig Anvendelse i et Repertoire, som navnlig bestod af opvakte Knøse, Bønder og gamle Mænd, f. Eks. den **forslagne** Jakob i »Erasmus Montanus«, den snurrige Invalid Hans Molkus i »Galningen« og Dalby i Forklædningsstykket »Skuespilleren mod sin Vilje«, en sand Virtuospræstation. Men B.s store Popularitet, der skaffede ham Tilnavnet »den guddommelige«, skyldtes især hans Sangstemme, en høj, ualmindelig indsmigrende Baryton, som E. Du Puy lærte ham at bruge saaledes, at Tonerne gik Publikum til Hjertet. For Syngespillet fik B. stor Betydning, og Direktionen vidnede, at han var Teatret til »Ære, Nytte og Fordel«. Kunzen skrev Korporal Conrads Parti i »Husarerne paa Frieri« for ham, og blandt hans andre Succespartier var Rideknægten **Lorange** i »**Kærlighedsintrigen** i Vinduerne« og navnlig Dandini i »Cendrillon«. Men just som han stod paa sin glansfulde Højde, brød han sammen, kun 30 Aar gammel, og forlangte sin Afsked (Aug. 1814). Samtidens populære Forklaring paa denne pludselige Afslutning af et ualmindelig lyst Kunstnerliv var en tragisk Kærlighedshistorie,

som Overskou bragte til Eftertiden. Men Bs Fader skriver intet derom, naar han i Breve til Rahbek omtaler Sønnens Sygdom; han mente, at Overanstrengelse, navnlig ved Indstuderingen af Sangpartier, var Aarsagen, og denne Opfattelse tiltraadte Direktionen, da den skaffede B. 250 Rdl. i Ventepenge i to Aar. Rime- ligvis var B., ligesom Broderen, Oversætteren N. T. B., en dege- nereret Natur, hvis Kunst var som Flamme fra et **Baal**, der slukkes. Efter sin Afsked lod han sig et Par Gange bevæge til at optræde for at hjælpe sine Kolleger ved deres Beneficeforestillinger, og ved en saadan Lejlighed, den sidste, sang han Gartneren Marcel i »Fruentimmerhaderen« under demonstrativt Bifald (7. Febr. 1816). Medens Hukommelsen svandt, forfaldt han til Drik og blev umyn- diggjort; han fik Ophold i Landsbyen Lundtofte, hvor Faderen, der oprettede et Legat for ham, ejede et Hus. Efterhaanden glemte han alt og alle, og kun faa huskede »den guddommelige Carl«, da hans sørgelige Tilværelse omsider sluttede. — Radering af A. P. Madsen efter Tegning af Carl Winsløv. Akvarel herefter paa Fr.borg.

Kgl. Res. Teaterark., 1814. T. Overskou: Den danske Skueplads, IV, 1862. Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder, I, 1911.

Robert Neiiendam.

Bruun, Carl Adolph, 1834—1911, Søofficer. F. 24. Sept. 1834 i Kbh. (Holmens; Kirkebogen har, formentlig fejlagtig, 15. Sept.), d. 22. Jan. 1911 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Premier- løjtnant, senere Kommandørkaptajn Palle Christian B. (1796—1855) og Elisabeth Crone (1801—82). Gift 12. Nov. 1869 paa Børglum Kloster med Ida Vilhelmine Rottbøll, f. 8. Okt. 1841 sst., d. 8. Marts 1882 i Kbh. (Holmens), D. af Proprietær Christian Michael R. (1805—94) og Gunild Marie Hoversen (1815—1902).

B. blev Kadet 1849, Sekondløjtnant 1855, Løjtnant 1858, Kap- tajn 1873, Kommandør 1885 og Kontreadmiral 1892. Efter for- skellige Togter med Marinens Skibe var han 1858—62 i Koffardi- fart som Styrmand og lagde vel herved Spiren til den Interesse for den private Sømandsstand, der senere i hans Liv skulde bære saa rige Frugter. 1864 var han Næstkommanderende i Damp- skibet »Hekla« i Eskadren i Østersøens vestlige Del, 1865—68 Skole- officer ved **Søkadetakademiet** og om Sommeren med Kadetskibet. 1874—78 var han Fyr- og Vagerinspektør og forbedrede Afmærk- ningen paa forskellig Maade, bl. a. ved Udlægning af Fyrskibene »Skagens Rev«, »Horns Rev« og »Gjedser Rev«. Efter at have været i Vestindien som Næstkommanderende paa Fregatten »Sjæl-

Arbejder, kom han ind paa omfattende Arkivstudier, og skønt Sygdom i hans senere Aar svækkede hans Arbejdsevne, blev Bogen henved tre Gange saa stor som oprindelig planlagt (I. Bd. 1887, II. Bd. 1890, III. Bd., efter hans Død afsluttet af P. Munch, 1901); den naaede kun til 1807, medens 1849 egentlig skulde have været Grænsen. Den blev saa tillige et meget værdifuldt Førstehaandsværk. B.s store Samling af Optegnelser til Brug ved Udarbejdelsen opbevares i Raadstuearkivet. 1890—96 var B. Medredaktør af »Museum«.

III. Tid. 6. Sept. 1896.

Paul *Læssøe* Muller.

Bruun, Christian Walter, 1831—1906, Biblioteksmand, Historiker. F. 10. Dec. 1831 i Kbh. (Garn.), d. 28. Febr. 1906 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Artillerikaptajn Carl Frederik B. (1796—1892) og Colette Maria Becker (1798—1855). Gift 13. Okt. 1859 i Torslev, Dronninglund Herred, med Charlotte Justiniane Bruun, f. 23. Sept. 1833 paa Herregaarden Ormholt, Hjørring Amt, d. 5. Jan. 1892 paa Frbg., D. af Proprietær Hans Christian B. (1800—69) og Elisabeth Cathrine Bente Rudolphine Deichmann (1807—70).

B. blev Student 1850 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. philol. 1857 og s. A. Volontør ved Det kgl. Bibliotek, hvor han Trin for Trin avancerede saa hurtigt, at han 1863, 32 Aar gammel, som Bibliotekar (siden 1893 Overbibliotekar) stilledes i Spidsen for Institutionen. Ansættelsen fremkaldte et Angreb fra Sprogforskeren K. J. Lyngby, der paa Grundlag af B.s daarlige Karakter til Embedseksamen offentligt stemplede ham som en Uduelighed; en Del af Personalet traadte i Modsætningsforhold til deres unge Chef, og endnu som ældre kunde B. heftig bevæges ved Tanken paa denne første Tid. Ogsaa senere viste han sig, nervøs af Temperament som han var, ofte som en vanskelig og lunefuld Mand over for Publikum og Medarbejdere; hans Styre fik som Følge heraf Præg af en Bureaukratisme, der i Virkeligheden laa hans personlige Opfattelse af Bibliotekets Opgaver i Forhold til Offentligheden fjernt, og det erkendtes ogsaa, at han, naar han havde fattet Interesse for et Menneske eller en Sag, altid beredvilligt stillede sin Viden og Arbejdskraft til Disposition. —• B. nærede en rørende, til Tider lidt naivt udtrykt Kærlighed til Det kgl. Bibliotek og dets Traditioner; han var i Besiddelse af stor Arbejdsevne og vilde helst gøre alting selv, ogsaa paa mindre væsentlige Punkter. Hans Cheftid karakteriseres ved, at omfattende Katalogiserings- og Ordningsarbejder efter mange Aars Stilstand igen toges op og gennemførtes: den danske Afdeling,

Haandskriftsamlingen, Musik- og Portrætsamlingerne. Dernæst ved betydningsfulde bibliografiske Publikationer, sigtende til at gøre Biblioteket og dets Skatte lettere tilgængelige for Publikum: **1865—98** »Aarsberetninger og Meddelelser« med en udførlig, litteraturhistorisk stadig værdifuld Beskrivelse af de danske Palæotyper og **1872—1902** »Bibliotheca Danica«, en systematisk Fortegnelse over den danske Litteratur til **1830**, Hovedværket inden for dansk Bibliografi. Endelig og ikke mindst ved en aarelang, maalbevidst Kamp for en ny og tidssvarende Bygning, hvis Vedtagelse det, skønt B. langt fra var nogen smidig Forhandlingens Mand, lykkedes at gennemføre, uden at han dog fik med selve Opførelsen at gøre, idet et heftigt Sygdomsanfald af nervøs Karakter faa Aar efter (**1901**) nødte ham til at tage sin Afsked. — **1892** blev B., fra hvem Tanken var udgaaet, Formand i en Kommission, der skulde tilvejebringe et Almenbibliotek uden for Kbh., en Plan, der senere resulterede i Oprettelsen af Statsbiblioteket i Aarhus.

Skønt med Liv og Sjæl optaget af sin Embedsgerning har B. ved Siden af udfoldet en rastløs Udgiver- og Skribentvirksomhed, der er spredt over mange forskellige Felter. En særlig Interesse viede han den danske Marines Historie (»Curt Sivertsen **Adelaer**«, **1871**, »Niels Juel og Hollænderne«, s. A., »Slaget paa Kolberger-Heide«, **1879**, »Admiral Lord Nelson og Peter Willemoes«, **1882**), og med dyb Veneration for Frederik **III.**, Bibliotekets Stifter, har han behandlet Emner fra Enevældens første Tid (»Gunde Rosenkrantz«, **1885**, »Kaj Lykke«, **1886**, »Enevældens Indførelse i Danmark og Kongelovens Tilblivelse«, **1887**). Med det **18.** Aarh. og dets Lærdomshistorie beskæftigede han sig i de store Monografier om Fr. Rostgaard (**1870—71**) og P. F. **Suhm** (**1898**), og som Holbergforsker har han Plads i første Række, dels ved den kommenterede, med Person- og Sagregistre forsynede Udgave af Epistlerne (**1865—75**), dels ved flere mindre Arbejder, deriblandt de to, hvert paa sit Omraade sejrige Stridsskrifter »Om Ludvig Holbergs trede Epistler indeholdende hans Selvbiografi« (**1895**) og »Ludvig Holberg og Tersløsegaard« (**1905**). Ogsaa til Det kgl. Biblioteks Historie har han ydet Bidrag ved Bøgerne om dets Stiftelse (**1873**) og om Jon Erichsen (**1887**), af dets Chefer den, der stod hans eget Hjerter nærmest; en Skildring af de danske Privatbiblioteker i det **17.** og **18.** Aarh., hvortil han gennem mange Aar havde samlet Stof, naaede han derimod ikke at faa fuldendt (Manuskriptet i Det kgl. Bibliotek); efter hans Død udkom hans »Erindringer fra det gamle kongelige Bibliothek« (**1906**). For Forening for Boghaandværk, hvis Virksomhed han sympatiserede

meget med, skrev han om Bogtrykkerkunstens Opfindelse (1889) og Gotfred af Ghemen (1890). Af Tidsskriftet »Danske Samlinger« (1865—79) var han Medudgiver og har en væsentlig Del af Æren for dets rige, afvekslende Indhold; 1876 stiftede han Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst, der skulde fremme de humanistiske Videnskaber og bringe disse Studiers Dyrkere og Velyndere i nærmere personligt Forhold til hverandre. — Som Historiker gik B. gerne mod hævdevundne Anskuelse; i adskilligt har han faaet Ret, i andet ikke, men ogsaa i sidstnævnte Tilfælde har hans Arbejder deres Værd ved det brede Grundlag af biblioteks- og arkivmæssigt Materiale, hvorpaa han i stor Redelighed byggede sine Undersøgelser. Stilist var han ikke, gav sig ej heller ud derfor, og hans Personkarakteristikker lider noget under den Svaghed, at det var ham imod at tage Skyggesiderne med. — B. blev 1867 Medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, 1882 dets Forstander. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — Justitsraad 1865. Dr. phil. h. c. 1879. — R. 1873. DM. 1886. K.² 1893. K.¹ 1901.

Selvbiografi i Levnedbeskrivelser af de ved Kbh.s Universitets 400 Aarsfest promoverede Doktorer, 1879, S. 40—43. Ill. Tid. II. Marts 1906. Jul. Clausen i Berl. Tid. 1. Marts s. A. R. Besthorn i Nationaltid. 1. Marts s. A. Politiken 2. Marts s. A. H. O. Lange og C. Nyrop i Bogvennen, 1904—06, S. 5—12, 34 ff. J. A. Fridericia i Hist. Tidsskr., 7. Rk., VI, 1905—06, S. 512 ff. Carl S. Petersen i Haandbog i Bibliotekskundskab, 3. Udg., II, 1927, S. 107—10. F. Hendriksen: Mennesker og Oplevelser, 1910, S. 303 f, ny Udg., 1932, S. 253 ff., 264—69.

Carl S. Petersen

Bruun, Peter Daniel, 1856—1931, Officer og Rejsende. F. 27. Jan. 1856 paa Asmild Kloster ved Viborg, d. 22. Sept. 1931 i Hellerup, Urne i Asmild. Forældre: Godsejer Gottlieb B. (s. d.) og Hustru. Gift 14. Nov. 1888 i Asmild med Christiane Emilie Valborg Holst, f. 26. Juni 1866 i Lyngby, D. af Maskinfabrikant Christian Emil Valdemar H. (1840—66) og Louise Christine Jensen (1841—1906, gift 2° 1872 med Sergent, senere Intendant Ole Kosmus Nielsen Bech, 1840—1904).

B. uddannedes som Officer og udnævntes 1879 til Sekondløjtnant i Fodfolket, blev Premierløjtnant 1884, gjorde 1886—94 Tjeneste i det militære Gendarmerikorps, blev Kaptajn i Forstærkningen 1898 og i Reserven 1910, Afsked 1913, men meldte sig til frivillig Tjeneste i Krigsaarene 1914—18 og var den internationale Kommissions Politimester i Slesvig under Afstemningen i 1. Zone 1920. Allerede som ung Løjtnant førte B.s Trang til Rejser og Oplevelser ham til frivilligt at deltage i det franske Felttog i Algérie 1881—82;

to Gange senere, **1893** og **1911**, foretog han Studierejser til lidet kendte Egne af Tunisie, hvorfra han bl. a. hjembragte en betydelig etnografisk Samling til Nationalmuseet, og desuden fulgte han **1904** som »Berlingske Tidende«s Korrespondent den russisk-japanske Krig i Manchuriet. Litterære Spor har disse Rejser sat sig i flere Bøger, »Algier og Sahara« (**1893**), »Huleboerne i Syd-Tunis« (**1895**), »Med Russerne i Mantschuriet« (**1905**), ligesom hans Interesse for Krigshistorien har givet sig Udslag i Artikelserien »Halvhundredaars Mindeblade« med Breve fra **1864** og det populære Værk »Krig gennem Aartusinder« (**1907—11**).

Tidlig var imidlertid en aldrig svigtende Kærlighed til Arkæologi vaagnet hos B. Som Nationalmuseets Tillidsmand foretog han under sin Tjeneste i Gendarmeriet en stor Mængde Fredlysninger af **Oldtidsmindesmærker**; han var den første, der, efter at det berømte Sølvkar fra Gundestrup var fundet, kom til Stede for at føre Sølvpladerne til Kbh., og han indlagde sig stor **Fortjeneste** ved **1892** at organisere den Adresse, der skaffede Museet det fornødne Grundlag for dets forhistoriske Udgravninger og Fredlysninger. I samme Linie ligger Udgivelsen af det store topografiske Værk »Danmark, Land og Folk« (**I—V** og Reg.bd., **1919—23**). Størst Betydning fik dog B.s arkæologiske og kulturhistoriske Undersøgelser paa Grønland, Island og Færøerne, idet han her, uden egentlig videnskabelig Uddannelse, dog gjorde en Indsats af grundlæggende Karakter. Hans første Rejse til Grønland fandt Sted **1894**, da han besøgte Nordboernes Østerbygd i det nuværende Julianehaab Distrikt, hvor han dels fortsatte de tidligere paa-begyndte topografiske Undersøgelser, dels foretog en Række mindre Udgravninger, og ni Aar senere foretog han en lignende Rejse til Vesterbygden i Egnene omkring Godthaab Fjord. Resultaterne af disse Forskninger foreligger i to større Afhandlinger i »Meddelelser om Grønland« XVI, **1896**, og LVI, **1918**, i hvilke bl. a. fastslaaes Overensstemmelsen mellem gammel grønlandsk og oldislandsk Byggeskik, idet det var lykkedes B. som den første at paavise **Boligtomter**ne inden for Ruingrupperne. En udmærket samlet Oversigt over Nordbotiden i Grønland er ydet i Bogen »Erik den Røde og Nordbokolonierne i Grønland« (**1915**, ny Udg. **1931**, eng. Oversættelse i »Meddelelser om Grønland«, LVI, **1918**). I Sammenhæng med B.s Interesse for nordisk middelalderlig Arkæologi og Topografi staar ogsaa hans talrige Rejser til Island, Færøerne og Norge. Ikke mindst de to førstnævnte gennemrejste han efterhaanden paa Kryds og tværs for at redde, hvad reddes kunde, angaaende gammel Byggeskik, som det bl. a. foreligger beskrevet

i Værkerne »Fortidsminder og Nutidshjem paa Island« (1897, ny Udg. 1928) og »Fra de færøske Bygder« (1929). Som Resultater af hans nøje Kendskab til disse Egne maa ogsaa nævnes »Turistruter paa Island«, I—III, 1912—16; 2. Udg., I—V, 1921—27) og »Turistruter paa Færøerne«, I—II (1915—19). Endelig har B. selv skildret sit begivenhedsrige Liv i et fire Binds Memoireværk (1925—27) (hvori Fortegnelse over B.s litterære Arbejder); ligesom hans andre Bøger er det til Dels illustreret med hans egne Tegninger. — R. 1900. DM. 1914. — Ungdomsbillede af H. C. Vantore efter Fotografi. Maleri af samme 1921. Tegning af Harald Lønborg.

Franz v. Jessen i Nationaltid. 27. Jan. 1931. P. Nørlund i Det grønlandske Selskabs Aarsskrift 1931—32, 1932. S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Dsk. patr. Slægter, 1891, S. 52.

Kaj Birket-Smith.

Bruun, Eusebius, 1838—91, Gærfabrikant. F. 9. Jan. 1838 i Taarnby, d. 6. Okt. 1891 paa Hesselagergaard, begr. i Sværdborg. Forældre: Kapellan i Taarnby, senere Sognepræst i Sværdborg og Provst Carl B. (1805—83) og Julie Augusta Bruun (1809—89). Gift 10. April 1867 i Roskilde med Karen Johanne Bruun, f. 11. April 1849 sst., d. 2. Aug. 1899 i St. Jørgens Sogn ved Svendborg, D. af Slagtermester Jens Jensen B. og Petra Petersen og Plejedatter af Mølle- og Kroejer Rasmus Jensen, Møllehusene (1795—1857) og Anna Rasmusine Petersen (1808—85).

B. deltog som frivillig Løjtnant i Krigen 1864 og paadrog sig her en Nerverlidelse, der senere (1872) gjorde ham næsten blind. Efter sit Giftermaal kom han i Besiddelse af den gamle Kro Møllehusene ved Roskilde, til hvilken der hørte et Brænderi. Dette, som var meget gammelt, besluttede B. at ombygge ogsaa med Henblik paa Optagelse af Gærfabrikationen, men Ombygningen oversteg hans økonomiske Formaaen, og Virksomheden maatte afhændes. B. havde dog ikke tabt Interessen for Gærfabrikation og arbejdede i det smaa paa at udvikle en Gærfremstillingsmetode paa Grundlag af Pasteurs Iagttagelse: at Gærens Vækst fremmedes ved Tilførsel af Luft. 1878 var han kommet saa vidt, at han kunde føre sine Forsøgsresultater ud i Livet i lidt større Stil, og der blev dannet et Firma under Navnet Gærfabrikken Anker, der havde til Huse paa Blegdamsvej i Kbh. Omtrent samtidig med B. arbejdede to Tyskere, zum Felde og Marquardt, uafhængigt af hinanden med de samme Problemer, men B. kan med fuld Ret siges at være Opfinder af Luftgærmetoden, og han var den første, hvem det lykkedes at føre Pasteurs Iagttagelse ud i Praksis. Man havde naturligvis mange tekniske Vanskeligheder at kæmpe med,

men Begyndelsen var gjort, og **1881** oprettede B. sammen med Proprietær C. Ebbensgaard, Handbjerg Hovgaard ved Struer, den første **virkelige** Luftgærfabrik, der har eksisteret. B. trak sig dog ud af Kompagniskabet allerede **1882**. Samtidig med Oprettelsen af Fabrikken i Handbjerg havde han været i Forbindelse med Folk i England og Sverige med Oprettelse af Luftgærfabrikker i de to Lande for Øje, og **1882** blev der oprettet en Fabrik i Carlisle, Grevskabet Cumberland, samt en Fabrik ved Linkoping i Sverige. De to Fabrikker fik dog ingen lang Levetid. Ogsaa med tyske Fabrikker indledede B. Samarbejde, men hans tiltagende Blindhed og Svagelighed i anden Henseende vanskeliggjorde Opfindelsens Udnyttelse, og i økonomisk Henseende fik han intet ud af sin Opfindelse, der senere skulde blive af meget stor Betydning for den paagældende Industri.

F. G. Waller: Een **vergeten** uitvinder, i **Chemish Weekblad**, 1913, Nr. 28.
Chr. F. Jørgensen i **Aktieselskabet De danske Spritfabrikker 1831—1931**, 1931.

Chr. F. Jørgensen.

Bruun, Frederik (Fritz) Theodor, **1835—1906**, Gartner. F. **18. Dec. 1835** i Kbh. (Holmens), d. 29. Sept. **1906** paa Frbg., begr. i Gentofte. Broder til Kontreadmiral Carl B. (s. d.). Gift 5. Marts **1869** i Kbh. (Holmens) med Olivia Charlotte Winkel, f. 27. Juli **1845** paa Dybvad, d. 9. Juni **1920** i Charlottenlund, D. af Cand. jur., Godsejer Adolph Nicolai W. (**1809—85**) og Oline Hansine Roulund (**1814—1900**).

B. var først bestemt for det polytekniske Studium, men slog snart ind paa den gartneriske Bane og tog **1857**, efter at have været i Lære paa Gjorslev og i Rosenborg Gartnerlærestalt, **Gartner-**eksamen fra sidstnævnte Sted. Han var derefter i nogle Aar ansat i Botanisk Have i Kbh., rejste til Udlandet og arbejdede hos Handelsgartner P. **Lawson & Son** i Edinburgh samt i The royal Gardens, **Kew**, nær London, hvorfra han vendte hjem for at deltage i Krigen **1864**. B. opholdt sig derpaa nogle Aar i Spanien som Bestyrer af et Par store Haver, særlig hos Hertugen af Frias og Hertugen af **Fernan-Nuñez**, og blev ved sin Tilbagekomst til Danmark udnævnt til **kgl.** Slotsgartner ved Bernstorff, i hvilken Stilling han virkede til **1905**. B. var af en djærv Natur og var en dygtig Praktiker, hvorfor ogsaa en Mængde unge Gartnere søgte til Bernstorff for at blive uddannede under hans Ledelse og faa Lejlighed til at sætte sig ind i de forskelligartede Kulturer af Frugt, Grønsager og Blomster, som fandtes der. Da **Chrysanthemumdyrkingen** i Slutningen af det **19.** Aarh. indledede en Glansperiode, var B.

iblandt Pionererne og blev en flittig Udstiller af disse **Mode-blomster**.

I en **ikke** ubetydelig Aarrække i sine første Aar paa Bernstorff underviste B. ved Gartnerlærestalten paa Rosenborg, navnlig i Tegning, og han udfoldede til Tider en ikke ringe litterær Virksomhed. Saaledes skrev han den gartneriske Del af Landbrugs-Ordbogen (1877—83), endvidere var han Hovedmedarbejder ved E. Rostrups Udgave af F. J. C. Jensens »Dansk Havebog« (5. Opl., 1876), og han skrev de **smaa** populære Vejledninger »Anvisning for Smaakaarsfolk i Dyrkning af deres Frugttræer« (1895), »Urtegaarden« (1901) og »Frugthaven« (1902). B. var Medstifter af **Chrysanthemumselskabet** og var i mange Aar Næstformand for Det **kgl.** danske Haveselskab. — Tegning af Aage Møller 1905.

Gartner-Tidende, 1906, S. 201 f. Th. **Hauch-Fausbøll** og H. R. Hiort-Lorenzen: Patr. **Slægter**, III, 1915, S. 57 f.

Axel Lange

Bruun, Frederik (Fritz), 1816—91, Fængselskyndig. F. 22. Juli 1816 i Aalborg, d. 21. Dec. 1891 paa Norgesminde, Gentofte Sogn, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Oberstløjtnant, Toldkasserer Johannes Jacob B. (1770—1842) og Christiane Margrethe **Bülow** (1775—1851). Gift 4. Sept. 1850 i Roskilde med Elisabeth Cathrine Thalette Wigelsen, f. 31. Maj 1823 i Aalborg, d. 10. Marts 1899 i Kbh., D. af Kaptajnløjtnant, senere Toldinspektør og General-krigskommissær Broder Knud Brodersen W. (1787—1867) og Karen Magdalene Fangen (1793—1869).

B. blev Student 1837 fra Herlufsholm, cand. theol. 1844, blev 1845 Assistent ved Viborg Straffeanstalt, 1850 Inspektør sst., 1853 ved den nyopførte Straffeanstalt i Horsens, foretog 1858 en Rejse til Udlandet for — med Forholdene paa Vridsløselille for Øje — at studere Ordningen af Cellefængsler, blev 1859 Leder af Vridsløselille Cellefængsel, 1861 definitivt forflyttet dertil, var 1873—90 Inspektør for Straffeanstalten for Kvinder paa Christianshavn. 1858 blev han Medlem af en under A. F. **Tschernings Forsæde** nedsat Kommission til Overvejelse af Straffeanstaltens finansielle og økonomiske Stilling og 1859 C. N. Davids Efterfølger som Styrer af Danmarks Fængsler, først som Overinspektør, senere som Chef for det under Justitsministeriet sorterende Fængselskontor.

Det var David, der havde »opdaget« B., og denne førte som Fængselsmand de af hans Forgænger indledede Reformer videre. Det var B.s Kongstanke, at en moralsk Opdragelse, som fremkalder Liv og Virksomhed, som udvikler Fangens Karakter, som lærer ham at kende sig selv og sine Svagheder, som vækker og befæster

Tilliden til sig selv og sin egen Kraft, ikke kan udføres, hvor Frihedsberøvelsen, Tugten og Tvangen er den samme paa Straffens første og sidste Dag, og ikke naas der, hvor Fangen bestandig **maa** forholde sig passiv. Det var de Tanker, der **laa** til Grund for det progressive Straffesystem, hvis Indførelse i Danmark skyldes B. Han var Fader til den **kgl.** Anordning af 13. Febr. 1873 angaaende Fuldbyrdelsen af Strafarbejde i Fællesskab, og det faldt i hans Lod at **gennemføre** Straffeloven af 10. Febr. 1866 paa **Fængselsvæsenets** Omraade. Ogsaa Arresthusenes Mangler søgte B. at afhjælpe, og han havde et klart Blik for **Fængselselskabernes** Opgaver og Betydning. Sine rige Erfaringer som Fængselsmand nedlagde B. foruden i embedsmæssige Indberetninger o. 1. i sit Skrift »Om Fuldbyrkelse af Strafarbejde« (1867), oversat paa Tysk af J. A. Elvers i »**Blätter** fur **Gefängniskunde**«, IV, 1868—69, S. 283—644 (ogsaa som Særudgave 1869), der indtager en smuk Plads i europæisk Faglitteratur. I »Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og øvrige **penitentiære** Institutioner« (IV, 1881) drøftede han i Afhandlingen »Om Aarsagerne til og Midlerne imod Tilbagefald« et af den moderne Kriminologis mest brændende Spørgsmaal. Af historisk Interesse er hans Fremstilling af det danske Fængselsvæsens Udvikling til 1840 i »Actes du congrés pénitentiaire **de Rome** (1885)«, II, 1 (1888), S. 257—310, medens Tidsrummet fra 1840 behandlede af Goos; i »Juristen« (1922) og i »Nordisk Tidsskrift for Strafferet«, XI (1923) har Sigurd Bruun efter Optegnelser af B. offentliggjort Artiklen »Et dansk Fængsel før Fængselsreformen«. B. deltog i forskellige af de mellemfolkelige Fængselskongresser, bl. a. i London og Stockholm. Baade ved sin personlige Optræden og ved sin anerkendte Dygtighed skabte han sig et kendt og anset Navn, ikke alene i den nordiske Penitentiærforening, men i hele det internationale Fængselsssamfund. Han var en praktisk og sundt skuende Begavelse, ingen stuelærd Teoretiker, ingen fremfusende eller radikal Reformator eller Eksperimentator, men en Mand, der i Tanke og Virke fulgte Sætningen »**Festina lente**«. — Justitsraad 1860. — R. 1864. DM. 1878. K.² 1890. — Maleri af Aug. Jerndorff ca. 1890 i Privateje. Blyantstegning af E. Fortling paa Fr.borg. Litografi af samme 1862.

C. Goos i Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet, XIII, 1890, S. 2—12. Samme: F. B. Notice biographique, 1890 (ogsaa paa Italiensk). Cab. i III. Tid. 3. jan. 1892.

Frantz Dahl

Bruun, Frederik Rubæk Henrik **Bylov**, 1849—1923, Præst. F. 8. Maj 1849 i Viborg, d. 16. April 1923 i Særslev, begr. i Levring.

Forældre: Residerende Kapellan i Viborg, senere Sognepræst, sidst i Gerlev ved Frederikssund, Peder Wodschou B. (1810—83, gift 2° 1854 med Elise Henriette Marie Bülow, 1814—90) og Natalie Lovise Caroline Biilow (1816—52). Gift 7. Juni 1874 i Gerlev med Sofie Augusta Juel, f. 26. Febr. 1847 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Juli 1923 i Særslev, D. af Lærer ved Kadetkorpset, senere Fuld-mægtig, cand. jur. Eduard August J. (1812—84) og Jacobine Tersa Wolf (1818—89).

B.s Fader var 1864 fordrevet fra sit Embede som Sognepræst i Sønderborg af den preussiske Regering. Hans Moder var Datter af Sejrherrn ved Fredericia. Disse Omstændigheder **paavirkede** Hjemmet og Sønnen stærkt i national Retning, hvilket afspejler sig i Fordanskningen af Navnenes Stavemaade. B. blev Student 1868 fra **Horsens**, og efter at have taget teologisk Embedseksamen 1872 blev han personel Kapellan hos sin Fader i Gerlev 1873. Fem Aar efter blev han Sognepræst i Levring og var der, til han 1913 tog sin Afsked; i en Aarrække var han tillige Medforstander for den der-værende Højskole. Han var en meget søgt folkelig Foredrags-holder, der ivrig arbejdede for den sønderjyske Sag og Skytteforeningerne, af hvis Hovedbestyrelse han var Medlem. Med **ikke** mindre Iver gik han op i Arbejdet for Kalkuttamissionen og den danske Kirke i Amerika. To Gange besøgte han de grundtvigske Menighedskredse i U. S. A. Han var særlig kyndig i Salmelitteratur og Medudgiver af Salmebogstillæg. »Højskolebladet« og »Nordslesvigsk Søndagsblad« havde i ham en flittig Medarbejder. — R. 1904. — Maleri af C. van Deurs 1905 i Familieej.

Højskolebladet 20. Juli og 3. Aug. 1923. Særslev Højskoles **Aarskrift** 1923—24, S. 54—59. * A.J.Rud.

Bruun, Georg Marius, f. 1861, Skolemand. F. 24. Marts 1861 i Præstø. Forældre: Amtsvejsinspektør Anders B. (1821—83) og Johanne Halling (1822—97). Gift 19. Maj 1888 i Herlufsholm med Laura Margrethe Caroline Petersen, f. 20. Okt. 1867 i Næstved, D. af Bogtrykker, Redaktør Carl Victor P. (1833—1905) og Regine Conradine Grønberg (1831—94).

B. blev Student 1878 fra Schneekloths Skole og tog Skoleembedseksamen 1885 med Græsk som Hovedfag. Fra 1885 var han i fire Aar knyttet til Borgerdydskolen i Kbh., men ansattes 1889 som Førstelærer ved Kolding Latin- og Realskole, til hvilken han var knyttet i 40 Aar, fra 1901 som Rektor, indtil han 1929 tog sin Afsked. — Med stor Begavelse og Arbejdskraft har B. forenet den dygtige Lærer, den myndige Skolebestyrer, den ihærdige

Organisator af Skoleloven af **1903** og den flittige og interesserede Forfatter af pædagogiske Afhandlinger og af Skolehistorie. Som Lærer og Skolebestyrer stillede han alvorlige Krav til sine Elever undervisningsmæssigt og disciplinært, samtidig med at han især som fremragende Lærer i Engelsk gav en fuldt ud moderne Undervisning, og Kolding Skole har under hans faste Ledelse naaet et højt Stade blandt Landets Gymnasieskoler. Ved klog Forhandling med lokale Myndigheder forstod han at sikre Skolens Lærere gode økonomiske Forhold, saa deres Lønninger fra **1920** var højere end de **tilsvarende** ved Statens Skoler. — B. har stadig været Forkæmper for og Forsvarer af den ved Almenskoleloven af **1903** indførte Skoleordning. Allerede **1900** skrev han i Skolens Program en Afhandling om Enhedsskolen, der i nogen Maade foregreb Loven af **1903**, hvis Udarbejdelse han **1902** deltog i. I de følgende Aar var han Professor Gertz' nærmeste Medarbejder ved Planlæggelse af Mellemskolen og Gymnasiet, særlig Ordningen af Fællesundervisningen i Statens Skoler og Plan for Engelskundervisningen. — Under de Angreb, som Almenskoleloven i Aarenes Løb var Genstand for, tog B. den baade skriftlig og mundtlig i Forsvar, navnlig ved de Møder, der om Efteraaret (f. Eks. **1916**) afholdes af Gymnasieskolernes Lærerforening, hvis Formand B. var **1916—23**, og i den store Skolekommission af **1919**, som han var Medlem af. Endelig kan tilføjes, at han **1910—24** har været Medlem af Opgavekommissionen for Studentereksamen, og at han har deltaget i Arbejdet for Oprettelsen af et Universitet i Jylland. — B. var **1923—28** Medredaktør af »Vor Ungdom«, som han i en **Aarrække** forinden havde forsynet med Artikler især om udenlandske Skoleforhold (»Af en Skolemands Læsning«), men ogsaa om hjemlige pædagogiske Spørgsmaal, som han tillige behandlede i andre Fagskrifter, saaledes i »Gymnasieskolen«, som han redigerede **1916—18**, samt i Kolding Skoles Aarsprogrammer. I disse begyndte han sine skolehistoriske Arbejder, der fortsattes med de selvstændige Bøger »Kolding højere Almenskoles Majfest« (**1924**) og »Dronning Dorotheas Skolehus« (**1928**), der begge giver paa Arkivstudier hvilende Bidrag til de lærde Skolers, især Kolding lærde Skoles Historie. — B. er paa een Gang en værdig Repræsentant for den gamle Latinskole og dens Lærdom og en af de virksomste Pionerer for den nye Skole, der traadte ud i Livet med Almenskoleloven af **1903**. — Maleri af Herman Vedel **1926** i Kolding højere Almenskole.

Kolding Folkeblad 3. Juli **1929** og 21. Marts **1931**. Jydske Tidende 21. Marts **1931**. Kolding højere Almenskoles Program, **1930**.

Chr Runar
16*

Bruun, Gottlieb Franciscus **Schønheyder**, 1825—1901, Landmand, Landmaaler. F. 13. Dec. 1825 paa **Asmild** Kloster ved Viborg, d. II. Jan. 1901 sst., begr. i Asmild. Forældre: Assessor P. D. B. (s. d.) og Hustru. Gift 20. April 1855 i Viborg med Nicoline Franzine Laurenze Buchwaldt, f. 3. Aug. 1831 i Viborg, d. 13. Febr. 1908 i Asmild, D. af Købmand Andreas Severin Morell B. (1800—81, gift 2° 1848 med Lorenze Marie Kirstine Hoyer, 1807—59) og Henriette Juliane Elisabeth Hoyer (1803—44).

B. blev bl. a. uddannet ved Landvæsensinstituttet paa **Hofmanskave**. 1847 tog han Landmaalereksamen. 1848 overtog han Bestyrelsen af Faderens Ejendom, Hovedgaarden Asmild Kloster, af hvilken han blev Ejer ved Faderens Død 1864. B. viste tidlig administrative Evner og fik i Kraft heraf og af sin varme Samfundsinteresse overdraget en Mængde offentlige Tillidshverv (1859 Medlem af og 1860—83 Formand for **Asmild-Tapdrup Sogneraad**, 1853 Tiende- og 1854 Landvæsenskommissær for Viborg Amt, 1856 Formand for Jagtrettens Afløsning, 1859 Formand for Viborg Amts Tiendekommission, 1862 Formand i Præstegaardskommissionen, 1863 Skovkasserer for Viborg og Feldborg **Skovdistrikter**, 1865—75 Formand for Viborg Amts landøkonomiske Forening, 1866 Amsraadsmedlem, 1869 Formand for Jernbanetaksationskommissionen i Nørrejylland). B. var 1866 Medstifter af Det danske Hedeselskab, efter at han 1865 havde været med til at udarbejde Udkast til Selskabets Love; han var Formand for Repræsentantskabet fra 1872 til sin Død; en Aarrække desuden Medlem af Bestyrelsen. Han ofrede Hedeselskabet sin varmeste Interesse. Fra 1872 var han Formand for Herning Hedebanks Repræsentantskab og fra 1880 Direktør i Viborg Sparekasse. — Han havde levende historisk Interesse og deltog i Stiftelsen af Viborg Museum og var Medlem af dets Bestyrelse til sin Død; da Viborg Domkirke ombyggedes, blev han Formand for en Kommission til Værn for de historiske Mindesmærker. — Etatsraad 1875. — R. 1874. DM. 1894. — Tegning af N. F. Habbe 1844 i Familieeje.

Ludvig Schrøder i Hedeselskabets **Tidsskrift**, 1901, S. 29—32. S. Elvius og H. R. **Hiort-Lorenzen**: Dsk. patr. Slægter, 1891, S. 51 f. Daniel Bruun: Slægts- og Barndoms minder fra Viborg-Egnen, 1925.

Anton Christensen.

Bruun, Hans Brøchner, 1793—1863, Købmand, Politiker. F. 18. Juli 1793 i Fredericia, d. 1. April 1863 i Assens, begr. sst. Forældre: Købmand og Fabrikant Bertel B. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Juni 1818 i Odense med Hanne Antonie Jacobine Christiane Plum, f. 17. Febr. 1798 i Slagelse, d. 19. Jan. 1878 i Kbh.,

begr. i Assens, D. af Sognepræst, senere Biskop Frederik P. (s. d.) og Hustru.

Efter at have arbejdet i Faderens Forretning overtog B. 1826 Assens Færgvæsen (udnævntes 1836 til Transportforvalter) og sin s. A. afdøde yngre Broder Agent Søren Wedege B.s Købmandsforretning i Assens. Han blev ledende Mand i denne By, Borgerrepræsentant 1838 og Borgerrepræsentationens Formand 1839—57, var 1835—48 Stænderdeputeret for Odense Amts mindre Købstæder (mødte dog ikke i Samlingen 1844) og blev 1848 kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. B. var en liberalt sindet Politiker, i Interesser og Synspunkter præget af at tilhøre Provinsens opblomstrende Handelsstand. I Stænderne hævdede han under Toldlovens Behandling over for de københavnske Repræsentanter Betydningen af fri Handel med Hertugdømmerne. Han talte 1838 for Mosaiters Valgbarhed (»lige Byrder bør give lige Rettigheder«) og for Tallotteriets Ophævelse paa Trods af finansielle Hensyn, 1846 for almindelig Værnepligt. Han stillede flere Forslag i Stænderne, saaledes 1838 om Oprettelse af en Statsanstalt for Livsforsikring, 1838 og 1840 om Aagerlovens Ophævelse; det sidste viser hans økonomisk liberalistiske Tankegang, der næppe har gjort det let for ham, som Købstadrepræsentant ogsaa til en vis Grad at **maatte** tage sig af Klager fra Lavshaandværkere, som ønskede mere Beskyttelse. — Silhouet 1816.

Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie 1830—48, I—II, 1931—34. S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Dsk. patr. Slægter, 1891, S. 45 f. Daniel Bruun: Slægts- og Barndomsminder fra Viborg-Egnen, 1925,

'9 23.

Hans Jensen.

Bruun, Johan Balthasar, 1854—1915, Statsbaneingeniør, Kommissionsformand. F. 7. Nov. 1854 i Horsens, d. 21. Dec. 1915 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Fængselsinspektør, senere -direktør og Justitsraad Frederik (Frits) B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 27. April 1882 i Odense med Johanne Jacobsen, f. 28. Marts 1862 i Odense, d. 11. Maj 1895 i Kbh., D. af Premierløjtnant, senere Oberstløjtnant Johannes Erasmus J. (1830—92) og Suzette Vilhelmine Jensen (1833—1907). 2° 29. April 1903 paa Frbg. med Marie Nielsine Bruun, f. 21. Juli 1862 i Maribo, D. af cand. jur., senere Overretssagfører Jens Peter Karmark B. (1825—95, gift 2° 1867 med Henrikke Theodora Johanne **Karmark**, 1832—1903) og Ingeborg (Inga) Marie Sidenius (1832—65).

B. kom 1870 i Smedelære i sin Fødeby og blev Svend 1873. 1874 tog han polyteknisk Adgangseksamen, og 1879 blev han

polyteknisk Kandidat som Maskiningeniør. Efter Eksamen var han til Sept. 1880 Lærer ved Latinskolen i Vejle, derefter var han til April 1881 Bestyrer af et Dampbødkeri i Kbh., fra Maj 1881 til 1882 bestyrede han en Gærfabrik i Kbh., og 1882—83 var han Bestyrer af en Gærfabrik i Carlisle i England, som han selv havde været med til at bygge. 1. Dec. 1883 kom han i Statsbanernes Tjeneste som **surnummerær** Aspirant. 1885 blev han Fuldmægtig og 1887 **Maskininspektør** og Leder af Lokomotivtjenesten paa Sjælland. Da den sjællandsk-falsterske og den jysk-fynske Maskinafdeling blev sluttet sammen 1892, blev B. 1. Okt. s. A. meget mod sin Villie overflyttet til Baneafdelingen som Regnskabsfører og Materialforvalter, en Stilling, der slet ikke svarede til hans Kvalifikationer. Imidlertid kom der hurtigt en Opgave, som lagde Beslag paa alle hans Kræfter. Anvendelsen af elektrisk Stations- og Togbelysning var nu begyndt at blive almindelig, og der var Værker i Kbh. og Aarhus under Maskinafdelingen, mens det nye Anlæg i Helsingør laa under Baneafdelingen. Fra 1. April 1894 samledes imidlertid Statsbanernes Belysnings- og Opvarmningsanlæg under en fælles Ledelse, og den hertil oprettede nye Maskiningeniørstilling besattes med B., der beklædte Stillingen, til han 1. April 1909 udtraadte af Statsbanernes Tjeneste. Han bestred sin Stilling med stor Dygtighed; en Tid lang var Statsbanernes **Togbelysning** forud for Udlandets. De første Forsøg **hermed** havde B. allerede gjort 1891, mens han var Maskininspektør, og paa dette Tidspunkt var det kun meget faa Baner i Udlandet, der havde forsøgt dette. B. udfoldede ogsaa en betydelig litterær Virksomhed; han var Medarbejder ved inden- og udenlandske Fagtidsskrifter, ved Salmonsens Leksikon og ved »Opfindelsernes Bog« og udgav selv »Elektrisk Belysning i Teori og Praksis« (1896), hvis 3. Udg. kom 1903 under Titelen »**Elektriske** Anlæg til Stærkstrøm«. B. blev af Ministeriet for offentlige Arbejder udnævnt til Medlem af den 1905 nedsatte Kommission, der forberedte Stærkstrømsloven af 1907, og blev efter Poul la Cours Død 1908 Formand for den 1. Juni 1907 nedsatte Elektricitetskommission; han konstitueredes 22. Maj 1908 og udnævntes 1. April 1909 samtidig med sin Afgang fra Statsbanerne. Ligeledes blev han Formand for den 1911 af samme Ministerium nedsatte Kommission angaaende Elektrificeringen af Boulevardbanen og af **Kbh.s** Nærtrafik, idet han havde arbejdet med denne Opgave siden Midten af Halvfemserne. Kommissionens Betænkning kom 1915. 1913 blev han Medlem af Kommissionen angaaende Sikkerhedsforholdene ved Statsbanerne. Af Patentkommissionen var han Medlem fra

dens Oprettelse 1894. — R. 1904. DM. 1912. — Tegning af Knud Agger.

Elektroteknisk Tidsskrift, 1905. C. Sæbye i Ingeniøren, 1916, S. 1 f. Teknisk Tidsskrift, 1916, S. 4 ff. Elektricitetskommissionen 1907—32, 1932.

Povl Vinding.

Bruun, Johan Jacob, 1715—89, Maler. F. 30. Nov. 1715 i Slagelse, begr. 4. Juli 1789 i Hillerød. Forældre: Postmester, senere Byskriver og Raadmand Thomas B. (1686—1767, gift 2° 1741 med Anne **Marie** Jacobi, 1720—52) og Dorothea Sophia Mylius (1690—1736). Gift 5. Juli 1741 i Kbh. (Petri) med Anna Catharina Basballe, f. ca. 1723, d. 4. Jan. 1789 i Hillerød, mulig Plejedatter af **Hofmaler** Frederik Holm (1667—1737).

B. skulde gaa den lærde Vej, men brød af og kom 1732 i Lære hos J. H. Coning. Han lagde sig efter Prospektmaleriet, og hans Billeder af danske Slotte og Byer (Rosenborg, Fr.borg, Hørsholms Sogneraadssal) er meget nøjagtig og sirlig, men ganske ukunstnerisk udført; de er hovedsagelig malede i Gouache og fandt hyppigt Afsætning ved Hoffet. Til 1769 havde han udført næsten 800 Billeder. Han leverede Forlæggene til Stikkene i »Hafnia hodierna« (1748) og »Den danske Vitruvius« (1746—49), og 1761—64 udgav han det ufuldendte »Novus Atlas Danicus«, 60 Stik (af Hans Qvist) efter hans topografiske Tegninger (1754—57); til den sidste Udgivelse havde han Kongens Støtte. Han kaldes senere kgl. Kabinetsskildrer. B. har endvidere malet en Fremstilling af Dronning Louises Castrum doloris (1752), der udkom i Stik, og en Del Portrætkopier i Miniature, f. Eks. Christian VI. og Sophie Magdalene (1737, Rosenborg), Niels Trolle (1741) og Poul Vendelbo **Løvenørn** (Fr.borg). Fra Stik kendes hans Portrætter af Mette Maria Kruse og Mogens Rosenkrantz 1771. 1763 fik B. Ansættelse som Inspektør ved Salpeterværket i Hillerød. Senere blev han blind og søgte 1784 Hoffet om en Pension for sit Arbejde som Prospektmaler.

Personalh. Tidsskr.. 5. Rk., III, 1906, S. 105. E. F. S. Lund: Danske malede Portrætter, IV, 1912, S. 70 ff.

◊ A A ◊

Bruun, Johannes Iver, 1795—1836, Fabrikant. F. 28. Juni 1795 i Fredericia (Trin.), d. 26. Jan. 1836 paa Bruunshaab, begr. i **Asmild**. Broder til H. B. B. (s. d.). Gift 12. Maj 1826 i Spentrup med Maren (Marie) Jacobsdatter (Hansen), f. 25. Nov. 1804 i Vejrum, d. 24. Nov. 1882 paa Frbg., D. af **Gaardejer**, Sognefoged Jacob H. (1769—1844) og Kirsten Nielsdatter (1781—1845).

Seksten Aar gammel kom B. til Kbh., hvor han i tre Aar studerede Fysik, **Maskintegning**, Bogholderi m. m. Han ansattes derefter ved Faderens Fabrikker i Fredericia og Viborg og deltog i Bestyrelsen af hans Ejendom **Asmild** Kloster. Under en Udenlandsrejse **1819** blev han opmærksom paa de nye Cockerih'ske Maskiner til Klædefabrikation, og disse blev taget i Brug, da Faderen anlagde Klædefabrikken Bruunshaab ved Viborg. **18. Sept. 1821** fik B. Generalfuldmagt til at bestyre samtlige Faderens Etablissements i Viborgegnen (ved **Søndermølle** var samtidig anlagt en **Hørberedningsanstalt**), og ved Faderens Død **1827** blev han Ejer af Bruunshaab og Søndermølle. I Begyndelsen var Bruunshaab blevet drevet sammen med Fabrikken i Viborg, til hvis Drift benyttedes Tugthusfanger, men **1824** ophævedes Forbindelsen, og siden fandt Klædefabrikationen udelukkende Sted paa Bruunshaab. I B.s sidste Levkaar fabrikeredes her ca. 30 000 Alen Klæde aarlig. **1830** købte B. den nærliggende Skovsgaard, hvor han anlagde Filialfabrikken Vibæk. Han havde endvidere udarbejdet Planer til Overtagelse af en Klædefabrik paa Kongsberg, som den norske Stat havde nedlagt. Det norske Finansdepartements endelige — indvilgende — Svar indløb et Par Dage efter hans Død. — Tegning og Silhouet **1816** i Familieeje.

M. R. **Ursin** i Dansk Almenlæsning, **1836**, Nr. **13**. Daniel Bruun: Slægts- og Barndoms minder fra Viborg-Egnen, **1925**, S. **15**, **43—47**. S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Dsk. patr. Slægter, **1891**, S. 49.

P. Koch Jensen (C. *Nyrop*).

Bruun, Lars Emil, **1852—1923**, Forretningsmand, Møntsamler. F. 29. Marts **1852** i Havdrup Ulvemose, d. 21. Nov. **1923** i **Monte Carlo**, begr. i **Gentofte**. Forældre: Møller, senere Teglværksejer Ole B. (**1827—1910**) og Caroline Frederikke Jensen (**1825—84**). Gift 1° 3. Maj **1892** paa Frbg. med Ingeborg Bauditz, f. 2. Maj **1864** i Kbh. (Frbg.), D. af Kaptajn W. G. O. B. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst. 2° 14. Okt. **1908** i Tillitse med Pauline Antoinette (Tony) Juliane Kiær, f. 16. Febr. **1870** paa Østerskovgaard ved Nakskov, D. af Proprietær Julius Ferdinand K. (**1843—1917**) og Cecilie Emilie Lindel (**1849—1931**).

B. kom **1867** i Handelslære i Holbæk, gennemgik siden **Grüners** Handelsakademi og var derefter ansat i flere større Firmaer. **1883** begyndte han Forretning for egen Regning (Pakning af Smør), og Firmaet L. E. B. udvidedes overordentligt de følgende Aar ved Køb af konkurrerende Selskaber. — Det er dog som Møntsamler, at B.s Navn vil bevares for Eftertiden. Allerede som ung

Handelslærling var **han** begyndt at samle, og da hans Virksomhed gav ham de fornødne Midler i Hænde, voksede hans Samling til at blive **en** af de største Privatsamlinger af engelske, danske, norske og svenske Mønter og Medailler. Kronen paa sin Samlervirksomhed satte han **1922** ved at købe Grevskabet Brahesmindes Møntsamling. **1914** og **1918** bortsolgte han sin Samling af **svenske** Mønter, hvorover han havde ladet udarbejde et smukt Katalog. Efter hans Død bortauktioneredes hans Samling af engelske Mønter i London, idet dog Mønterne fra Northumberland, **Østangel** og Irland overdroges som Gave til Den **kgl.** Mønt- og Medaillesamling. Samlingen af Mønter, Medailler og Pengesedler fra Danmark, Norge, Sverige, Slesvig og Holsten og det dertil hørende numismatiske Bibliotek skal ifølge B.s testamentariske Bestemmelser for hundrede Aar danne en Reserve for Den **kgl.** Mønt- og **Medaille-**samling og er for Tiden deponeret paa Nationalhistorisk Museum paa Fr.borg. — R. **1908**. DM. **1923**. — Maleri af E. Saltoft **1920**. Rødkridtstegning af P. S. Krøyer **1907**. Medaille af Lindahl **1908**, udført i Marmor af Rikard Magnussen paa Gravstenen.

Georg **Galster** i **Numismatisk Forenings** Medlemsblad, VII, **1924**. L. E. Bruuns Ment- og Medaillesamling, **1928**. *C. Galster*

Bruun, Laurids Valdemar, f. **1864**, Forfatter. F. 25. Juni **1864** i Odense. Forældre: Vandbygningsingeniør C. G. B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° **16**. Sept. 1890 i Kbh. (Vartov) med Hildur Maria **Ley**, f. 11. Juni **1872** i Kbh. (Ansgars kat.), D. af Maleren Hans Christian Clausen L. (**1828—75**) og Charlotte Eleonora Andresen (**1843—1907**). Ægteskabet opløst **1917**. 2° 26. Nov. **1921** paa Frbg. (Thomas) med Caroline Margrethe (Marguerite) Ley, f. 29. Jan. **1874** i Kbh. (Ansgars kat.), Søster til første Hustru.

Tro paa egne Evner og Mod til at sætte sig store **Maal** har B. sikkert arvet fra sin fædrene Slægt, og Lysten til Rejser og Eventyr vakttes gennem Moderen, der var født i et dansk Hjem i Indien. Faderen var indtil kort før B.s Fødsel ansat i Slesvig, men **maatte** paa Grund af Krigen forlade sin Stilling. Sine første Barndomsaar tilbragte B. i **Odense**. Derfra flyttede Familien til Hovedstaden, og **1881** blev B. Student fra Borgerdydskolen i Kbh. Syv Aar efter tog han statsvidenskabelig Embedseksamen og ansattes s. A. som Assistent i Statistisk Bureau. **1896** forfremmedes han til Fuldmægtig, men tog s. A. sin Afsked; Aaret i Forvejen havde han udsendt »Officiel Statistik«, hvori han kritiserer Bureauets Virksomhed. Siden da har B. levet af sin Forfattervirksomhed og idelig været paa Rejser rundt i den ganske Verden.

1885 debuterede B. med **en** Fortælling i »Tilskueren«, og n. A. udkom hans første Bog »Historier«. Men hverken denne eller **de** nærmest følgende »Emma Jonsson« (**1890**), »Antonius« (**1892**) og »Svend Felding« (**1894**), vakte synderlig Opmærksomhed. Først med »Rejsefærd« (**1899**) og »**Renaissance**« (**1900**) fik han lidt Luft under **Vingerne**; og med den ejendommelige psykologiske Nutidsroman »Kronen« (**1902**), hvori han forlader den gængse Realisme og giver sig sin Fantasi i Vold, **naaede** han at faa Tag i det store Publikum. Senere er fulgt en imponerende lang Række Bøger: de store farverige historiske Romaner »Alle Synderes Konge« (**1903**) og »Absalons Saga« (**1904**), de mindre Bøger med historiske Emner »Den sidste Fribonde« (**1905**), »Hejmers Harpe« (**1909**) og »Danskernes Eventyr«, **I—III**: »Kong Skjold« (**1909**), »Kong Frode« (**1910**) og »Den signede Død« (**1912**), den store selvbiografiske og **tidsskildrende** Roman fra Hundredaarskiftet »Af Bygernes Slægt«, **I—VI** (**1909**) samt de over politiske, sociale og især religiøse Ideer byggede Romanværker »Den Evige«, **I—IV** (**1905—06**) og »Den ukendte Gud« (**1913**) med Fortsættelsen »Under Livets Træ« (**1917**), i hvilke B. **givr** brogede Billeder fra sine talrige Rejser i Europa og Østen og samtidig meddeler sindrige Drøftelser og Undersøgelser af Tidens stærkeste Problemer. Ved deres spændende Handling og ved Personernes og hele Sceneriets internationale Tilsnit har disse Bøger vundet Udbredelse over det meste af Europa; især i Tyskland har B. en stor Læsekreds. — Foruden forskellige andre større og mindre Bøger — bl. a. »Historiens Dom« (**1902**), »Det store Hjerte« (**1903**), »Hjemad« (**1908**), »De udvalgte« (**1911**), den teknisk fremragende Roman »Pan« (**1906**), »Midnats-solen« (**1907**), »Oanda« (**1919**), »De betinget **benaaedede**« (**1920**), »Vaaren paa Vandring« (**1921**), »Tvillingerne« (**1923**), »Ringene« (**1927**), **Krigsbøgerne** »Det hele« (**1914**) og »Tonen fra Himlen« (**1915**) samt Traktaten »Min Herres Penge« (**1924**) — har B. udsendt **en** meget læst Robinsonade i flere Dele, de saakaldte Van Zanten-Bøger, med eksotisk-romantiske Skildringer fra Sydhavsøerne (**1910—30**). Et Skuespil »Livets Frugter« (**1905**) er ikke opført; derimod opførtes en Dramatisering af »Pan« paa Det **kgl.** Teater **1907**.

B.s Forfatterskab er af højst ulige Værd; kunstnerisk betydelige Værker veksler med rene Underholdningsbøger; men teknisk Dygtighed kendetegner det meste af, hvad han har skrevet. Han fik det Ancker'ske Legat **1904**. — Maleri af J. C. Schlichtkrull **1909** i eget Eje. Kultegning af P. S. Krøyer **1911**. Buste af Gustafsson **1931**.

S. Elvius og H. R. **Hiort-Lorenzen**: Dsk. patr. Slægter, **1891**, S. 55. Th. Bredsdorff i Dansk Tidsskr., **1903**, S. 706 f. og **1905**, S. 375—78. Chr. **Gulmann** i Tilskueren, **1906**, S. 245—56. Chr. Rimestad: Digtere i Forhør, s. A. Bogvennen **Juli 1912** og **1914**, Nr. 12—12 A. Tilskueren, **1913**, S. 1192—95.

K. K. Nicolaisen.

Bruun, Mads Pagh, **1809—84**, Politiker. F. 5. Sept. **1809** i Fredericia, d. 23. Sept. **1884** paa Jægergaarden ved Aarhus, begr. i Fredericia. Broder til H. B. og Johannes B. (s. d.). Gift 10. Sept. **1840** i Kbh. (Trin.) med sin Broderdatter Magdalene Barbara Bruun, f. 15. Juli **1821** i Assens, d. 2. Juni **1901** paa Frbg., D. af Købmand, Agent Søren Wedege B. (**1794—1826**) og Oline Cecilie Plum (**1797—1875**).

B. blev Student fra Fredericia **1826** og tog 2. Eksamen **1827**, men opgav derefter Studeringerne for det praktiske Forretningsliv. Han fik sin første Uddannelse i Faderens Filialforretning i Assens og fortsatte senere i Udlandet (Amsterdam, London, Hull), hvorefter han **1835** blev Medejer (sammen med en Broder) og **Ence**bestyrer af den af Faderen grundlagte Klædefabrik Bruunshaab ved Viborg. Efter at have opgivet **Fabriksvirksomheden** købte han **1857 Jægergaarden** ved Aarhus. B. blev en af de ledende Mænd i jysk Næringsliv, var Medlem af Viborg Amtsraad og Medstifter af Viborg Amts landøkonomiske Forening ligesom af Kreditforeningen for jyske Landejendomsbesiddere, i hvis Direktion han indtil sin Død havde Sæde. **1847** valgtes han til Stænderdeputeret og havde allerede Aaret før som Suppleant deltaget i Viborg Stænders 6. Samling, hvor han afgjort sluttede sig til den national-liberale Retning. Efter at han havde været valgt til den Forsamling af »erfarne Mænd«, der skulde have forhandlet om en Forfatning paa Grundlag af Januarkundgørelsen **1848**, valgte Viborgkredsen ham til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, hvor han sluttede sig til det nationalliberale Centrum. Skønt han nu som senere **ikke** traadte frem i første Række og gjorde sig lidet gældende som Taler, vandt han med sin solide og ligevægtige Personlighed og betydelige Sagkundskab en ikke ringe Respekt, hvad ogsaa viste sig derved, at han af **Regeringen** sattes ind i den store **Landbo**kommission af **1849** og virkelig her udfyldte den Plads, han var udset til, som »Tungen paa Vægtskaalen« mellem Bondevennerne og deres Modstandere. Ved Valgene til den første ordinære Rigsdag i **Dec. 1849** opnaaede han ikke Valg til Folketinget i **Viborg**kredsen, men valgtes samme **Maaned** til Landstingsmand for 9. Kreds (Midtjylland). Dette Mandat bevarede han indtil Juni **1853**, hvorefter han **Dec. 1854** til Juni **1855** var Folketingsmand

for Viborg Amts 4. Kreds og derefter paa ny Landstingsmand fra Jan. 1857 til Juni 1866 for 10. og fra Okt. 1866 til Okt. 1874 for 9. Landstingskreds. Under **Oktoberforfatningen** var han folkevalgt Medlem af Rigsraadet og under Novemberforfatningen af dettes Landsting. Under sin lange parlamentariske Virksomhed var B. lidet fremtrædende som Taler og Partipolitiker, men skattet for sin saglige Indsigt og i høj Grad personlig respekteret og afholdt. Dette gav sig ogsaa Udtryk i, at han 1862 valgtes til Formand for Landstinget. I denne Stilling gjorde han særdeles god Fyldest og genvalgtes Aar efter Aar, indtil han 1866 paa Grund af **svækket** Helbred selv ønskede at trække sig **tilbage**. Hans utrykte Dagbogsoptegnelser 1856—74 (Universitetsbiblioteket) vidner om god lagtagelsesevne og sund og rolig Dømmekraft. — Malerier af Constantin Hansen (Privateje) og posthumt af S. Vermehren (Rigsdagen). Silhouet 1816. Portrætteret af Constantin Hansen paa Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (paa **Fr.borg**, 1860—64). Skitsen til Portrættet kopieret af Elise Konstantin-Hansen.

Berl. Tid. 25. Sept. 1884. Dagbl. 26. Sept. s. A. S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Dsk. patr. Slægter, 1891, S. 56f. Daniel Bruun: **Slægts- og** Barndoms-minder fra Viborg-Egnen, 1925, S. 71—82. *N Neergaard* (C. St. A. Bille).

Bruun, Malthe Conrad (i **Frankrig** kaldet **Malte-Brun**), 1775—1826, Digter, satirisk Forfatter og Geograf. F. 12. Aug. 1775 i Thisted, d. 14. Dec. 1826 i Paris, begr. sst. (Cimetière Montparnasse ou du Sud). Forældre: Justitsraad, Amtsforvalter, senere Godsejer Adolph Christian B. (1741—1800) og Anna Christine Hoff (1755—1823). Gift i Paris med **Eléonore** Victoire Doyet, f. 22. Okt. 1787 i **Bosmont**, Aisne, d. 1847 i **Châtillon-sur-Seine**, begr. 20. Aug. s. A. i Paris, D. af Alexis D. og Marie Joseph Faret (el. Fovet).

B. dimitteredes privat 1790 til Universitetet og tog n. A. Filosofikum. **Embedsstudium** slog han hurtigt af Tankerne. Et ungt Menneske med hans overordentlige Tilegnelsesevne, Paavirkelighed og Trang til at vække Opmærksomhed **maatte** drages ind i Hovedstadens Litteraturverden paa denne Tid, da den franske Revolution havde givet yderligere Tilskyndelse til Reformerings- og Kritiseringsslysten, medens Publikums Maalestok for Ydelsernes Værdi endnu var ret uudviklet. Selv over ældre Publicister kunde der være saa meget ansvarsløst og naivt, at B.s Grønhed ikke stod hans Udfoldelse i Vejen. Skæbnesvanger kunde denne Periode ogsaa blive for en, hvis umiddelbare Dristighed ikke var parret med fast Mandsmod, fordi Myndighederne stod usikkert og **vægel-**

sindet over for den litterære Opposition og til en Tid **straffede** strengt, hvad de til en anden oversaa.

Den spædlemmede Knøs med den elskværdige, **fordringsløse Værmaade** blev Ven med ledende Litterater som Rasmus Nyerup, Pram og Rahbek og kom til at skrive Vers og Kritikker i Tidsskrifter. Teatret dyrkede han i et eget Tidsskrift »Svada« (Nov. **1795—Okt. 1796**), hvor han kom ind i et Kævleri om en Rollebesættelse (»Dyvekefejden«), der medførte et bittert personligt Sammenstød med P. A. Heiberg. Men allerede August **1794** havde han begyndt et politisk Tidsskrift »Vækkeren«. De tre Numre, der saa Lyset, optoges af ganske almindelige Betragtninger om Menneskets Ret og Samfundets Uret; uheldigvis var Myndighederne just da nervøse over Arbejdsnedlæggelse og Uro blandt Haandværkssvendene og mistænkte den anonyme Forfatter for agitatoriske Hensigter. Tidsskriftet blev forbudt, og Bogtrykkeren idømtes Bøde. At der i den Anledning foranstaltedes en Indsamling til Forfatteren som »værdig til et **Agtelsestegn** for . . . **fremssatte** vigtige og nyttige Sandheder«, har sikkert drevet B. videre ud i Rollen som uforfærdet Frihedshelt. Hans andre abstrakte og saglige Publikationer — en Pjece om **Pressereskriptets** vilkaarlige Anvendelse, et Ugeblad »Patrioten« — vakte dog ikke tilstrækkelig Interesse. Saa udgav han **1795** i Smaahæfter »Jerusalems Skomagers Rejse til Maanen«, **en** Satire efter »Niels Klim«s Mønster, der paadrog ham **en** ny Proces, men ingen Dom, og i Begyndelsen af **1796** »Aristokraternes Catechismus«, som ved sin Travesteren af Trosartikler og Salmer og sin Haan mod den ortodokse Kirke **maatte** støde stærkt an, og som foruden almindeligere Angreb paa Despoti og Kryberi indeholdt Hentydninger til, at Enevoldsmagten var »fremtvunget ved List, omgærdet af Vold«, og til, at Monarken havde »jaget en talentrig og ærlig Mand (o: Professor C. F. Cramer) i Landflygtighed«. Biskop Balle henledte Kancelliets Opmærksomhed paa Bogen, og der gjordes Skridt til Sagsanlæg. B.s Venner raadede ham til at gøre sig usynlig; en Tid holdt han sig skjult hos Chr. Drewsen paa Strandmøllen, og herfra flygtede han i Slutningen af April **1796** til Hven, hvor han opholdt sig ca. halvandet Aar (med Udflugter til Skaane), optaget af Studier og uskyldigere litterært Arbejde, bl. a. de **ikke-politiske** satiriske **Smaastykker** »Fluesmækken« (**1797**). A. P. Bernstorffs Død Juni **1797** foranledigede ham til en Ode, der gjorde saa stor Lykke, at hans Venner kunde medvirke til en Forsoning med Myndighederne. Han sendte Kancelliet en Skrivelse med Bortforklaring af Tendensen i Katekismen og Bøn om at faa Tiltalen hævet, hvad der bevilgedes »i Anledning

af Supplikantens Ungdom« og »i Forventning om, at han for Fremtiden gør bedre Brug af sine Evner«. Hjemvendt i Sept. styrkede han vel sin Stilling som patriotisk Digter ved at besynge Steen Billes Sejr ved Tripolis, ligesom han samlede sine »Poetiske Forsøg«; men sin Oppositionstrang tilfredsstillede han ved to Afhandlinger (forenet med en tredje af P. H. Mønster under Fællestitlen »Tria juncta in uno«, 1797), i hvilke han ret aabent gaar **Kronprinsregenten** personlig paa Livet paa Grund af Assessor P. Collets Afsættelse og vilkaarlige **Pressefølgelser**. Han blev nu atter sat under Tiltale, ogsaa for »Aristokraternes Catechismus«, senere indtoges en Pjece fra 1798, der satiriserede over den kongelige Udnævnelse af en Notarius publicus (ved hvilken P. A. Heiberg var forbigaaet), og 19. Dec. 1800 faldt den endelige Højesteretsdom, hvorefter B. »for sine formastelige Udtryk i samtlige under denne Sag **paaklagede** Skrifter forvises Kongens Riger og Lande«. Men allerede Dec. 1797 var B. flygtet til Skaane; han opholdt sig i Lund, indtil han i Foraaret 1799 udvistes af Sverige, hvor Udbredelsen af »Aristokraternes Catechismus« vistnok havde foruroliget Regeringen, og efter et forgæves Forsøg paa at opnaa Naade i Danmark gennem Ydmygelse drog han over Hamburg til Paris.

B.s Løbebane som dansk Forfatter var endt; kun dens opsigtvækkende Afslutning har givet den egentlig historisk Interesse; i Nationallitteraturen vejer den ikke til. Hans betydelige **formelle** Evne og forholdsvis ædruelige Smag kunde ikke gøre hans alvorlige Digtning til Poesi, og som Satiriker raader han kun over en rørig Angrebsevne; hans ensformige, massive Ironi er helt uden Vid. Hans senere fremragende videnskabelige Gerning tilhører helt hans nye Fædreland, Frankrig; det samme gælder hans øvrige **Publicistvirksomhed**, navnlig som Hovedmedarbejder siden 1806 ved »Journal de l'Empire« (»Journal des Debats«), og hans skiftende Holdning over for de skiftende Magthavere, i hvilken man genfandt hans Evne til umiddelbart at rives med og hans Ulyst til at blive Martyr for en Mening. Hans **Karakterbillede** bør dog ikke undvære **de** positive Træk, hans Liv i Paris lagde for Dagen: den sejrsvise Energi, hvormed han slog sig op i et Kulturland, der er lidet aabent for fremmede, hans støtte Virken for Hjem og Børn, hans smukke Kærlighed til Sagen og Faget, der saa daarligt lignede den Stræber, man stundom vilde gøre ham til paa Grund af hans politiske Vankelmodighed, hans godmodige Hjælpsomhed som Menneske uanset hans frygtede Kritik og Drillelyst som Skribent. I Modsætning til P. A. Heiberg, der kun havde Foragt og Bitterhed til overs for sit utaknemmelige Fædreland, holdt B. altid ved,

hvad dansk var. Danske Pariserfarere nød **Gæstfrihed** i hans Salon og blev hjulpet ved hans gode Forbindelser. 1801 digtede han paa Fransk om Slaget paa Reden, 1807 tordnede han mod de engelske »Røvere«, og hans travle Virken for Danmarks Interesser og en skandinavisk Union under den svenske Tronfølgersag 1809—10 **er et** Udslag af samme Sindelag. Ogsaa 1813—14 lagde han sig stærkt i Selen; hans Forhold til Regeringen som udenrigspolitisk **Medarbejder** ved dens officiøse Organ kunde vel bibringe hans sangvinske Natur overdrevne Forestillinger om, hvad han evnede. Han fulgte nøje med i dansk Aandsliv og skrev ofte derom, navnlig om Oldforskningen. Et Vidnesbyrd om hans Fædrelandskærlighed er ogsaa hans ivrige Ønske om at faa Landsforvisningsdommen hævet, uagtet han med sit franske Livsværk og sin franske Familie umuligt kunde tænke paa at **slaa** sig ned hjemme. 18. Jan. 1826 fik han sit Ønske opfyldt. — Efterladte Papirer i Universitetsbiblioteket. — Profiltegning paa Fr.borg af **Fournier** (Litografi derefter af Harald Jensen). Karikeret i Stik og Raderinger fra 1796—97 (»Synet«, »Emigranten« og »Tiderne« Nr. 1). Stik af Chretien 1799 og af Delannoy (efter Tegning af M. C. B.s Søn). Litografi af F. Erard.

Th. **Hauch-Fausbøll** og H. R. Hiort-Lorenzen: Patr. **Slægter**, III, 1915, S. 47 f. Fr. Birkedal-Barfod: Malte Konrad Bruun, 1871. Fr. Bajer i Nordens politiske Digtning 1789—1804, 1878. H. **Schwanenflügel** i Fremtidens Nyt-aarsgave, 1887. E. Holm: Den offentlige Mening og Statsmagten i den dansk-norske Stat 1784—99, 1888. F. **Rønning**: Rationalismens Tidsalder, 1886—99. R. Frenzel: M. C. B. Frankreichs **bedeutendster** Geograph im ersten Viertel des 19. Jahrhundert, 1908. G. B. Depping: Erinnerungen aus dem Leben **cines** Deutschen in Paris, 1832, S. 159—68, 319, 478—81.

Paul Læssøe Müller.

— B. var en af den moderne *Geografis* Grundlæggere. Af hans Livs Størværk, »Précis de la géographie universelle« udkom I. Bd. 1810, 6. Bd. 1826 kort før hans Død, medens 7. og 8. Bd. blev udgivet 1828—29 af J. J. N. Huot paa Grundlag af B.s efterladte Materiale. Denne store Haandbog, som har oplevet mange Oplag og er blevet oversat paa mange Sprog, er den første, der skildrer **baade** Landenes Natur og deres Befolkning og søger at vise, hvorledes Naturen og navnlig Klimaet indvirker paa Menneskelivet. I de to første Bind finder man, hvad man i Nutiden kalder »Almindelig Geografi«, nemlig en Skildring af Geografiens Historie, Jordskorpen, Havet, Luften og de levende Væsener, navnlig Menneskets Udbredelse under Indflydelse af Naturforholdene; de sidste fire Bøger er helliget de enkelte Landes Geografi.

M. Vahl.

Bruun, Niels Thoroup, 1778—1823, Forfatter og Oversætter. F. 19. Jan. 1778 i Kbh. (Garn.), d. 13. Juni 1823 paa Bistrup, begr. sst. Broder til Skuespilleren Carl B. (s. d.). Ugift.

B. blev 1800 udnævnt til Teateroversætter. Den Hurtighed, hvormed han efterkom alle Direktionens Ønsker om nye, oversatte eller originale Stykker, skaffede ham i Hauchs Direktionstid dennes Yndest i den Grad, at han tiltog sig en stadig voksende **Indflydelse** paa Repertoirevalget. I Løbet af en Snes Aar bearbejdede han 64 Syngestykker og 146 Syngespil, hyppigst lette franske Syngespil eller Kotzebue'ske **Konversationsstykker**, som han meget vilkaarligt digtede til i og om paa, alt med en nøje Beregning paa de Skuespillere, der skulde udføre Rollerne. Der berettes da ogsaa om lysende Fremførelser af de floveste Makværker. Hans **egne** Arbejder, bl. a. Komedien »Hittebarnet« (1811), Syngespillet »Husarerne paa Frieri« (1813) med Musik af Kuntzen, og »Betlerpigen« (1814) er lidet originale Rutinearbejder uden lokalt Præg. De har den samme Blanding af det følsomt rørende, af forlorne Aandrigheder og platte Morsomheder, som Oversættelserne viser. Af den bedre Kritik (Baggesen og Kragh Høst i »Dannora«) fik de en skarp Dom. Mod »Betlerpigen« reagerede Publikum ogsaa ved en eksempelløs kraftig Udpibning. — Bedst er B. i Gengivelsen af nogle af Sangene i **Syngestykkerne** (f. Eks. i Du Puys »Ungdom og Galskab«), bl. a. »Hvis et godt Raad I følge kan«, »Lad dadle Kvinderne, hvo vil«. I forskellige Nytaarsgaver (Janus og Muserne, 1815) eller »Bacchus og **Comus**, Vademecum til Vennelag og lystige Gilder«, 1814, rimer han i det 18. Aarhundredes Stil om Vin og Venskab, Ungdom og Glæde. Foruden Teateroversættelserne fik hans skrupelløse Pen ogsaa Tid til Oversættelser af Romanner af Lafontaine og andre af Tidens yndede Underholdningsskribenter og af Perraults »Feæventyr«. I den litterære **Jødefejde** 1813 deltog han med en Lejlighedsvisse, som fremkaldte et voldsomt Angreb af Baggesen. Han døde sindssyg.

T. Overskou: Den dsk. Skueplads, IV, 1862. Samme: Af mit Liv, **Udg.** af Robert Neiiendam, II 1916, S. 250. Dagen, 1823, Nr. 144. **Thalia** s. A. F. Thaarup: **Fædrenelandsk** Nekrolog, 1823.

Georg Christensen.

Bruun, Peter Daniel, 1796—1864, Jurist og Politiker. F. 18. Dec. 1796 i Fredericia, d. 7. Juni 1864 i Kbh. (Helligg.), begr. i Asmild. Broder til H. B., Johannes og M. P. B. (s. d.). Gift 18. Nov. 1824 i Viborg med Reinholdine Vilhelmine Christine **Schønheyder**, f. 18. Juni 1803 i Kbh. (Frue), d. 28. Okt. 1883 paa Asmild Kloster, D. af

Justitiarius, senere Stiftamtmand og Gehejmekonferensraad J. F. G. S. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student (privat) **1813**, vandt Universitetets Guldmedaille for en historisk Prisopgave (om slaviske Folks Besiddelser i Holsten) **1816**, blev **1818** cand. jur., juridisk Licentiat **1820**, s. A. Assessor i Viborg Landsoverret, købte **1830** Asmild Kloster ved Viborg (som han beholdt efter at være flyttet fra Viborg), blev **1839** Assessor i Højesteret. **1838** blev han kongevalgt Medlem af Viborg Stænder, **1841** og 47 folkevalgt Deputeret for otte Landdistrikter (Mols m. m.), valgtes **1848** i Æbeltoft til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, var Medlem af Landstinget for Kbh. **1849—53**, derefter for 9. Kreds (Aarhus, Randers og Viborg Amter), **udtraadte** Juli **1862** af Rigsdagen, **12. Sept. 1863** af **Rigsraadet**. Han var i Samlingerne **1842**, **1844**, **1846** som **J. Fr. Schouws** Efterfølger den jyske Stænderforsamlings Præsident, **1849—62** Formand i Landstinget. — B.s største Bedrift i Stænderne var, at han **1842** paa Trods af den **kgl.** Kommissarius' Indsigelse gennemførte Drøftelsen af den Hiort-Lorenzen'ske Sprogsag. I den grundlovgivende Rigsforsamling tilhørte han nærmest højre Fløj af de Nationalliberale; sammen med C. M. Jespersen stillede han det bekendte Forslag om Rigsdagens Sammensætning (o: Reglerne for **Valgbarhed** til Landstinget), der vandt Regeringens Tilslutning og skulde blive gennemført i Forsamlingen med **127** Stemmer imod **13**. Han var (som valgt af Landstinget, ikke af Højesteret) Medlem af den Rigsret, der dømte i Sagen imod Ministeriet Ørsted **1855**. Som parlamentarisk Forhandlingsleder var B. sikker og **frisindet**, myndig og elskværdig og til Trods for, at han havde en meget svag Stemme, velegnet til den grundlæggende Indsats, han kom til at øve. — **Justitsraad 1836**. Konferensraad **1856**. — R. **1847**. **DM. 1855**. K. **1856**. — Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (**1860—64**) paa Fr.borg. Studie hertil i Familieej. Træsnit efter en Tegning af H. Olrik efter Constantin Hansen **1864**. Maleri efter samme af A. Dorph i Rigsdagen, efter Fotografi af S. Vermehren sst. Granitmaske af Bundgaard paa Rigsdagsfløjens **Facade**. Tegninger af N. Rademacher **1840** og Kayser **1852** i Familieej. Portrætteret paa Gruppebilledet af de viborgske Stænderdeputerede **1844** (Litografi efter L. A. Smiths **Tegning**; stukket **1850** af A. Hansen). Litografi **1856**.

Ill. Tid. 26. Juni 1864. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlingers Historie **1830—1848**, II, **1934**. S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Dsk.

patr. Slægter, 1891, S. 50 f. Daniel Bruun: Slægts- og Barndoms minder fra Viborg-Egnen, 1925, S. 16—23. Hans Jensen.

Bruun, Palle, 1873—1910, Vandbygningsingeniør, Professor. F. 10. Maj 1873 i Kbh. (Holmens), d. 21. Okt. 1910 sst., Urne paa Holmens Kgd. Forældre: Kaptajn, senere Kontreadmiral Carl B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

B. blev Student 1891 fra Herlufsholm og cand. phil. n. A. 1898 blev han cand. polyt. som Bygningsingeniør og kom umiddelbart herefter til Vandbygningsvæsenet, hvor han til Sommeren 1899 var beskæftiget ved Esbjerg Havn. Efter i det følgende Aar at have været beskæftiget ved forskellige mindre Arbejder kom han 1. Aug. 1900 som assisterende Ingeniør ved Vandbygningsvæsenet til Kystsikringsarbejderne paa Agger Tange og forblev her til 15. Maj 1906; fra 1904 havde han tillige Tilsyn med Havneanlæggene i Skagen. I de følgende tre Aar studerede han Havneforholdene paa Færøerne og udarbejdede en fortrinlig Oversigt herover. Ved Konkurrencen om Professoratet i Vandbygning ved Polyteknisk Lærestalt efter Tellers Død 1909 blev B., der konkurrerede med Y. H. Dahlstrøm og G. Schønweiler, den foretrukne og blev Professor 1. Juli s. A. Skønt han døde allerede n. A., har man dog fra hans Haand en Lærebog i Vands Bevægelse (1910), hvori særlig Afsnittene om Vandets strømmende Bevægelse og Bølgebevægelsen nyder megen Anseelse og ligesom det paa selvstændige Iagttagelser og Slutninger baserede Afsnit om Materialvandring vidner om hans indgaaende Kundskaber og store praktiske Erfaring. Sammen med den senere Professor J. Munch-Petersen og Ingeniør Meden fik B. 1906 den tekniske Forenings Pris for Besvarelsen af en Opgave angaaende Sikring af Møens Klint mod Havets Angreb. — To Malerier af M. Ancher, det ene 1905 i Familieeje. Maleri af Jul. Paulsen 1910 i Familieeje.

Alba Schwartz: Skagen, 1913. Studenterne fra 1891, 1916. Universitetets Aarbog 1908—09, 1913, S. 867 f. J. Munch-Petersen i Ingeniøren, 1910, S. 357. Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patr. Slægter, III, 1915, S. 56. *Povl Vinding.*

Bruun, Peter Urban, 1785—1833, Søofficer. F. 14. April 1785 paa Ulstrup i Thy, d. 10. Marts 1833 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Broder til Malthe Conrad B. (s. d.). Gift 2. Juni 1813 i Nyborg med Nicolette Andræa Crone, f. 16. Maj 1794 i Næstved, d. 28. Aug. 1840 i Vester Egede, D. af Auditor og **Regimentskvartermester**, senere Amtsforvalter og Justitsraad Rasmus C. (1757—

1827, gift **2° 1812** med Anna Frederikke Lønborg, **1784—1819**) og Vilhelmine Hendrine Brasch (**1762—1811**).

B. blev Kadet **1798**, Sekondløjtnant **1803**, Premierløjtnant **1809**, Kaptajnløjtnant **1815** og Kaptajn **1824**. Efter forskellige Togter, deriblandt med Fregatten »Iris« til Middelhavet **1804**, blev han Aug. **1807** Chef for Kanonbaaden »Stubbekjøbing« ved Kbh.s Defension. Under Affæren i Svanemøllebugten 26. Aug. sprang Kanonbaaden i Luften, hvorved ca. Halvdelen af Besætningen blev dræbt, Resten saaredes, medens B. ved et rent Under blev reddet. Han fik straks Kommandoen over Kanonbaaden »Holbæk« sst. **1808** var han stationeret ved Faaborg med to Kanonbaade, med hvilke han 20. Juni angreb og fordrev to engelske Brigger ved Bjørnø. **1809—10** var han i **Rokanonbaadsflotillen** i Store Bælt og deltog i adskillige Træfninger, **1811—12** i det franske Linieskib »Dalmate« paa Schelden og efter sin Hjemkomst herfra **1813** Næstkommanderende i Rokanonbaadsflotillen i Store Bælt. Efter Krigen blev han Indrulleringsofficer i Nyborg, indtil han **1815** kaldtes til Kbh. som Skoleofficer og Lærer paa Søkadet-akademiet, hvor han virkede til **1821**. B. var en kundskabsrig og dygtig Officer, der paa forskellig Maade gjorde sig gældende. Han var saaledes **1819—20** Formand i Sølieutenantselskabet, **1820—22** Medlem af Konstruktionskommissionen og efter i to Aar at have været Chef for Vagtskibet i Store Bælt og derefter for Batteriet »Trekroner« atter Lærer ved Søkadetakademiet. Han var en af de virksomste ved Starten af »Archiv for Søvæsen« **1827** og var sammen med Kaptajn L. de Coninck Tidsskriftets Redaktør lige til sin Død. — R. **1809**. — Miniature i Familieeje.

Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patr. Slægter, III, 1915, S. 50.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Bruun, Samuel Olsen, d. **1694**, Præst og Salmedigter. F. i Arendal, d. 8. Jan. **1694** i Kragerø, begr. sst. Forældre: Gæstgiver Oluf Jenssen til Haavegaard (ca. **1621—64**) og Else Henriksdatter (gift **2°** med Peder Jørgensen **Mæsel**, d. **1670**, **3° 1671** med Sorenskriver **Povel Drucken**, d. **1688**, gift **1°** med **Alhed Stockman**, d. **1670**). Gift med Pernille Pedersdatter Braad, begr. 22. April **1704** i Kragerø, D. af Sognepræst i **Bamle** Peder Hansen B. (d. senest **1713**) og Inger (d. **1713**).

S. O. B. blev Student **1677** fra Aalborg og **1686** residerende Kapellan i Kragerø, i hvilket Embede han blev til sin Død. Han udgav **1690** »Dend siungende Tids-Fordrif eller Korsets Frugt«, som senere udkom i 22 Oplag i Danmark og Norge, sidst ved

J. Vahl (Odense 1865). De ældste Udgaver synes tabt. Det er en Samling religiøse Digte i Tidens Stil, undertiden kunstlede (som »Jeg drager op mit Seyerværk«, der til hver Times Tal søger en Parallel i Troens Verden og Bibelen); dog er der ofte en vis personlig Tone; som Titlen angiver, er Digterne ofte Udtryk for, hvad han selv har lært i Lidelsens Skole (»som i en Tornebusk jeg boer«); i Tilegnelsen til Oversekretær Moth omtaler S. O. B., at en tung Skæbne havde nødet ham til at rejse til Kbh., og i Fortalen antyder han, at stor Svaghed til Tider havde hindret hans Studier. Rejsesalmen »I Jesu Navn fra Hjemmestavn« og Aftensalmen »Nu Solen gaar ned« er i forkortet og bearbejdet Form optaget i **Landstads Salmebog**.

C. J. Brandt og L. Helveg: Den danske Salmedigtning, II, 1847, S. 1—6, 351. I. N. Skaar: Norsk Psalmehistorie, II, 1880, S. 485. S. H. Finne-Grønn: Arendals Geistlighed, 1898, S. 73 f. Francis Bull i Norsk biografisk Leksikon, 1925, . 270 . Valdemar *Ammundsen* (H. F. Rørdam).

Bruun, Svend, f. 1872, Gartner. F. 14. Juli 1872 paa Bernstorff. Forældre: Kgl. Slotsgartner F. Th. B. (s. d.) og Hustru. Gift 3. Nov. 1900 i Åbo med Fanny Wigelius, f. 2. Marts 1877 i Åbo, d. 7. Juli 1924 paa Frbg., D. af Grosserer Johan Gustaf W. (1829—1901) og Malvina Lovisa Mechtildis Ekholtz (1841—1919).

Efter Uddannelse hos Faderen og Studium paa Landbohøjskolen tog B. 1893 Havebrugseksamen og rejste derpaa til England og Belgien, hvor han søgte Uddannelse hos Hugh Low & Co. i London, i The royal Gardens, Kew, hos Orkidégartneren F. Sander i Briigge og i Sandringham Slotshave. Efter Hjemkomsten til Danmark var han i fire Aar Medhjælper hos Faderen i Bernstorff Slotshave og etablerede sig derefter 1900 som Handelsgartner ved Brøndbyvester Strand. Han blev Direktør for Interessentskabet Lagesmindes Æblehave, som han senere overtog alene og lagde ind under Gartneriet. Dette har B. oparbejdet til et moderne og rationelt Gartneri med mangeartede Kulturer i Væksthuse og paa Friland; under Verdenskrigen, da Danmark blev oversvømmet med hollandske Vindruer til Dumpingpriser, og Vindruedyrknin-gen her hjemme derfor gav Underskud, ryddede B. resolut Vin-stokkene i flere Huse, hvorved hans enestaaende Vinkulturer gik til Grunde, og startede i Stedet Tomatkulturer. Senere har han paabegyndt og med Held gennemført Dyrkning af Julestjerner, Begonier og Nelliker og Cyclamenfrøavl. B.s grundige Viden paa Fagets forskellige Omraader, hans administrative Evner samt hans klare Overblik har ført ham ind i mange Tillidshverv. Han blev

Medlem af Bestyrelsen for **Alm.** dansk Gartnerforening og var **1909**—**19** denne Forenings Formand, saaledes altsaa under Verdenskrigen, en Periode, hvor ogsaa denne Forening havde Brug for en kraftig Haand. Endvidere var han Medlem af det tekniske Landbrugsudvalg, **1915**—**23** Medlem af Statens Frugtavlssudvalg og fra **1923** af Statens Planteavlssudvalg; han er Bestyrelsesmedlem i forskellige Foreninger under Havebrug og Gartneri. **1920** udgav han sammen med Axel Lange »Danmarks Havebrug og Gartneri«, og han har leveret forskellige mindre Artikler til Fagbladene. — R. **1921**.

Th. **Hauch-Fausbøll** og H. R. **Hiort-Lorenzen**: Patr. Slægter, III, **1915**, S. 58.
H. C. Larsen: Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur, **1924**. . . .

Bruun, Søren, 1751—1830, Landmaaler. F. 20. Jan. **1751** i Fredericia, d. 6. April **1830** i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Tobaksfabrikant, Raadmand Bertel Johansen B. (**1708**—**61**, gift **1° 1733** med Gye Marie Madsdatter Bruun, **1694**—**1739**) og Kirsten Gudme (**1719**—**67**). Ugift.

B. blev Student **1767** fra Fredericia og n. A. Assistent ved den geografiske Opmaaling, som udførtes under Videnskabernes Selskabs Ledelse. **1773** blev han ansat som Landmaaler og **1798** udnævnt til Landmaalingsinspektør. Efter Th. Bugges Død **1815** blev Ledelsen af hele det geografiske Opmaalingsarbejde henlagt under en **Over-Landmaalingsinspektør**, hvortil B. blev udnævnt s. A. Da Videnskabernes Selskab **1821** opgav denne Side af sin Virksomhed, blev han afskediget. B. udarbejdede Tabeller til Brug ved Udmaaling af Fustager (**1797**, 2. Oplag **1847**), for hvilke han fik en af det nævnte Selskab udsat Præmie. Da han **1808** af Beskedenhed unddrog sig en paatænkt Optagelse som Medlem af Selskabet, tilkendte det ham **11. Nov.** sin Sølvmedaille som Anerkendelse for hans fortjenstfulde Arbejde. Foruden de nævnte Tabeller har B. **1807**—**23** udgivet en Række Tabeller over Værdiforholdet mellem danske og tyske Mønter, statistiske Tabeller og Miletabeller over Danmark og Slesvig, en Tabel over Kvadratindholdet af Marsk- og **Geest-Landerierne** i Slesvig og en Beregning af Danmarks Areal. — **Justitsraad 1821**. — R. **1812**.

C. Molbech: Videnskabernes Selskabs Historie, **1843**. S. **Elvius** og H. R. **Hiort-Lorenzen**: Dsk. patr. Slægter, **1891**, S. 60. *P P Freuch(A.Schneider*)*.

Bruun, Thomas Christopher, 1750—1834, Forfatter, Sproglærer. F. 2. Nov. **1750** paa Gaunø, d. 24. Juni **1834** i Kbh., begr. sst. (Helligg.). Forældre: Godsforvalter Ivar B. (ca. **1694**—**1770**) og Dorothea **Demang** (d. **1770**). Gift **1777** med Sophia Elisabeth

Thoroup, f. 12. Sept. 1752 paa Turebyholm, d. 26. Jan. 1830 i Kbh. (Helligg.), D. af Herredsfoged i Ringsted og Tybjerg Herreder, senere Borgmester i Næstved Niels T. (ca. 1713—77) og Anna Gødsen (ca. 1715—77).

B. gik i Skole paa Herlufsholm og blev Student 1767, underviste i levende Sprog og blev 1800 Lektor i Fransk og Engelsk ved det pædagogiske Seminarium, 1802 Professor i Engelsk ved Universitetet, 1808 Sproglærer ved Ingeniørkorpsens Læreinstitut. Ved Kongens Livkorps var han Kaptajn til 1828. Frugter af hans Lærervirksomhed er en Række franske og engelske Grammatikker og Læsebøger. Han har ogsaa leveret Oversættelser fra disse Sprog: Beaumarchais' »Eugénie« (1775), La Fontaines Fabler (1821), »Slagelse-Madamen« (1823), efter Pope. — B. kom tidlig ind i litterære Kredse og var et ivrigt Medlem af Norske Selskab. Han har skrevet adskillige Klubviser og besynger foruden Venskabet fortrinsvis Bacchus og Amor, men Rahbek vidner i sine Erindringer, at »han, den evigunge, var saa aldeles glad uden Drik, at man maaske kunde paastaa, han hele sin Levetid igennem ikke tilsammen taget har tømt en Flaske Vin eller en daværende Tolvskillingsbolle, og han var dog den glædste og overgivneste af alle«. Paa samme Maade synes hans Forkærlighed for en i Samtidens Øjne frivol Behandling af erotiske Situationer mere at være en Frugt af litterær Mode end at have personlig Baggrund. Han bruger et Sted Ovids Ord til Motto: *Vita verecunda est, Musa jocosamih.*

B.s Forfatterskab opviser Prøver paa næsten alle det udgaaende Aarhundredes Genrer. Han begynder som Dramatiker med **Fem-**aktsskuespillet: »Den uheldige Lighed eller Kjærligheds og Mistankes Magt« (1779), i engelsk, borgerlig rørende Stil. To Aar efter kom Komedien »Kjærlighed paa Prøve« med Personer og Stil fra Holberg. Ingen af dem gjorde Lykke. Et senere Skuespil »Pagten« blev 1825 kraftigt udpebet. De historiske Skuespil »Enevoldsregiæringen« (1811) om Frederik III. og »Erik Glipping« (1816) blev ikke opførte.

Mere karakteristiske er hans mindre Digte. De begyndte 1783 med »Mine **Frie-Timer** eller Fortællinger efter Boccaccio og Fontaine«, 1788 kom »Rimerier«, 1795 »Blandinger«, 1797 »Særsyn«, 1798 »**Skriftemaalet**«, 1799 »Omvendelsen«, 1811 »Sildinger«. Den første Samling skaffede B. en herostratisk Berømmelse. Biskop Balle henstillede nemlig, at det skulde paalægges Forfatteren at tilbageholde de endnu usolgte Eksemplarer af Bogen. Men Guld-

berg paalagde Politimesteren at konfiskere samtlige Eksemplarer og afkræve Forfatteren en Bøde paa **100 Rdl.**, og desuden, **saasom** man **maa** slutte, at det er et ondt, fordærvet og forargeligt Menneske, ganske ukyndigt i Religion og Kristendom, saa har du at paase, at han møder hos Vores Biskop Balle, hvor han undervises deri i tvende Præsters Nærværelse; og skulde han, som det er at formode, befindes uvidende og ukyndig i samme, da, i Fald ingen af Præsterne vil paatage sig at give ham behørig Undervisning, skal der antages en Skolemester, til hvem han saa længe skal gaa, til han faar den fornødne Kundskab. Skulde han derimod findes uvillig eller stridig, da ville Vi underrettes derom, for at han som et forargeligt og ondt Menneske kan hensættes i Tugt- eller **Rasp-**huset«. B. mødte og blev »meget honnet begegnet«, og hans »Kundskab blev funden saaledes, at han ikke kunde anses for uoplyst«. Regeringens Fremgangsmaade gav Anledning til megen Kritik, og B. fik baade Sympatien og Latteren paa sin Side. Det afskrækkede ham heller ikke fra at fortsætte med lignende versificerede Anekdoter, om hvilke han nok kan hævde, at »der ikke i dem alle findes et Ord, som jo i Skæmt kunde anføres i ethvert anstændigt Selskab«, men hvis Emner i hvert Fald er en lille Smule dristige. Han mangler baade Boccaccios og La Fontaines Gratie, men har Wielands uendelige Udenomssnak og en ikke videre aandfuld, ironisk **Ræsonneren**. Bedst er han i mindre Ting, naar han skæmtende lader al Verdens Daarskaber passere Revu (»Tidernes Forandring«, med den stadig tilbagevendende Begyndelseslinie »Da denne Krone engang var ny«; eller »Skriftemaalet« med dets raffinerede Skepticisme; eller det **Baggesen'ske** flydende, ustandselig varierede »Særsyn«). Hans versifikatoriske Talent er umiskendeligt i de vittige Smaating. I de større Digte »Kilde-Reisen« (1818), »Strømpebaandet« (1827), »Josephiden« (1831), og den heksametriske Travesti »Judith eller Bethuliaden« (1813) er han ofte skødesløs med det formelle og utaalelig bred, med idelige private Henvendelser til Læserne. Hans alvorlige Digte er sentimentale (»Heroiderne«: Anine til Julius — Christian II. til Elisabeth — Eleonora til Ulfeldt) eller traditionelle Betragtninger over Venskab, Forængelighed, Ungdom, Erindring o. 1.

I den litterære Jødefejde 1813 deltog B. til Forsvar for sin Søn med **forskellige** Brochurer, navnlig den meget kraftige Pamflet mod Baggesen »Ikke om Jøderne, men deres Gienløser, Justitsraaden«. — B.s »Samlede poetiske Skrifter« kom i syv Bind 1812—31 og »Samlede prosaiske Skrifter« 1813. Et Udvalgt af hans

Digte blev udgivet **1834** med hans Portræt og Selvbiografi — seksten Linier i alt. — Litografi fra **1834**. Satirisk Radering fra **1784**, »Verbesserung der Sitten«.

T. Overskou: Den danske Skueplads, **III—IV**, **1860—62**. K. Arentzen: Baggesen og Oehlenschläger, **1870—78**. F. Rønning: Rationalismens Tids-
er, **I** 99. Georg Christensen.

Bruun, Thomas, 1742—1800, Teatermaler. F. 27. Febr. **1742** i Dragør, d. **31. Juli 1800** i Kbh. (Nic), begr. sst. (Ass.). Forældre: Skoleholder, sidst i Fredensborg Rasmus B. (**1716—74**) og Lydia (Loidii) Palm (d. **1803**). Ugift.

B. blev først undervist af Faderen og kom **1754** for kongelig Regning i Huset hos Professor S. C. Stanley for at lære Malerkunsten. Han vandt Præmier ved Akademiet **1757** og **1762** og **1765** den store Guldmedaille. Han uddannede sig egentlig til at blive Historiemaler; men da han et Par Gange forgæves havde søgt et Stipendium, begyndte han at kaste sig over Teatermaleriet. I Sæsonen **1770—71** udførte B. — tillige med to andre Malere — Dekorationer til italienske Operaer, og **1776** fik han, muligt ved »Ordre fra Arveprinsen«, Ekspektance efter den højt skattede Teatermaler Peter Cramer. N. A. modtog han som Portrætmaler et **kgl.** Rejsestipendium, der satte ham i Stand til at foretage en treaarig Studierejse, under hvilken han fra Dresden hjemsendte en Del Tegninger, der vandt Akademiets højeste **Bifald**, og ved Hjemkomsten (**1780**) blev han »med Hæder« agreeret. B. fik allerede inden Cramers Død Lejlighed til at vise, hvad han havde lært paa sin Udenlandsrejse. **1781** malede han saaledes Dekorationer til Operaen »Armida«, og til Sørgefesten for Ewald s. A. gav han Forslag til Dekorationen. Ved Cramers Død **1782** blev han endelig beskikket til Teatermalerembedet, som han røgtede meget samvittighedsfuldt indtil **1800**. Hans Virksomhed paa Teatret lagde saa stærkt Beslag paa ham, at han først i Marts **1800** kunde indsende to Tegninger til Akademiet efter den Opgave, som han havde faaet **1780**, og han blev endelig nu, umiddelbart før sin Død, Medlem af Akademiet.

B., der repræsenterede Nyklassicismen paa Scenen, var en ikke særlig fantasifuld, men til Gengæld en saare omhyggelig og smagfuld Teatermaler, hvad en Række endnu bevarede Udkast tilfulde beviser. Datiden betragtede ham ikke som en saa betydelig Kunstner som Forgængeren P. Cramer, men man fandt dog, at han var i Besiddelse af en »god Teknik«, og at han »udførte arkitektoniske Sager nøie efter de forskellige Tidsaldere«. B. fik en ikke ringe Betydning for dansk Teaterkultur. Med sit Udstyr til Samsøes

»Dyveke« skabte han Grundlaget for en »historisk« Stil, og med sine Dekorationer til Thaarups »Høstgildet« og »Peters Bryllup« søgte han at give ægte Billeder af dansk Bondekultur. Endvidere fortsatte han og udviklede han den nordiske Stil, som Cramer havde anslaaet i »Balders Død«, og herigennem fik han en ikke ubetydelig Indflydelse paa den sceniske Stil, der laa til Grund for de **Oehlenschläger'ske** Dramaer. — Af hans Arbejder uden for **Teater** maleriet nævnes de **1775** udstillede Portrætter af Køller-Banner og Eickstedt samt Tegningerne af Professor Sporon og Justitsraad Hjorthøy. En Række fortrinligt malede Vægdekorationer af B. er fra Kbh. ca. **1920** flyttet til Overgaard i Jylland. — Klippede og tegnede Silhouetter paa Fr.borg.

Th. Overskou: Den danske Skueplads, III, **1860**. Torben Krogh: Danske Teaterbilleder fra det **18**. Aarhundrede, **1932**. Personalh. Tidsskr., 5. Rk., **III**, 906, s. 96.

Torben Krogh

Bruun Pedersen, Niels, **1839—98**, Veterinær. F. 4. Juni **1839** i Højet paa Falster, d. 26. Juni **1898** paa Frbg., begr. sst. Forældre: Skolelærer Jørgen P. (**1809—96**) og Hansine Bruun (**1807—75**). Navneforandring **10**. Juni **1892**. Gift **10**. Maj **1870** i Kbh. (Helligg.) med Karen Vilhelmine Nicoline Neye, f. **10**. Maj **1846** i Kbh. (Helligg.), d. 8. Marts **1927** i Vanløse, D. af Snedkersvend, senere-mester Lauritz Edvard N. (**1818—74**) og Else Margrethe Nielsen Høedt (**1815—72**).

Folkeskolen gav B. P. de første Kundskaber, siden tog hans Fader og Sognets Præst sig af hans Undervisning, og den fortsattes paa Hindholm Højskole. Efter en Læretid i praktisk Landvæsen kom han **21** Aar gammel ind paa Veterinærskolen, dimitteredes **1864** og var derefter med i Krigen som Reservedyrlæge. Efter kort Tids Virksomhed som praktiserende Dyrlæge i Fuglse ved Maribo fulgte Ansættelse som Assistent ved Veterinær- og Landbohøjskolens stationære Klinik (**1863—70**). Han praktiserede **1870—81** paa Fyn og havde samtidig en af Stamhuset Ravnholts Gaarde i Forpagtning. **1**. April **1881** udnævntes B. P. til Docent i Veterinær Retsslære ved Veterinærskolen samt til Politidyrlæge i Kbh. Praktisk erfaring, grundig og stærkt interesseret var han vel egnet til Lærergerningen, og han varetog den utrættelig, selv da Sygdom mærkede ham. I »Tidsskrift for Veterinærer« og »Maanedsskrift for Dyrlæger« har B. P. skrevet forskellige Afhandlinger, bl. a. bør nævnes fra hans sidste Aar en Artikel »Om vor Kødcontrols administrative Ordning« (i Maanedsskr. for Dyrlæger, X, **1898—99**), der viser, at han med Forstaaelse fulgte Veterinærvidenskabens Udvikling.

Først efter hans Død udkom sst. og s. A. den værdifulde Afhandling: »**Handelsfejl** hos vore Husdyr«; mere end noget andet af hans Arbejder har dette Skrift været paaskønnet og bevaret hans Navn. I ti Aar, fra 1888, sad B. P. i det veterinære Sundhedsraad. Udarbejdelsen af Lov af 14. April 1893 om smitsomme Sygdomme hos Husdyrene er i væsentlig Grad hans Fortjeneste. — R. 1892.

B. Bang i Medlemsbl. f. d. danske **Dyrlægeforen.**, 1923, S. 100 f. St. Friis i Den **kgl.** Veterinær- og Landbohøjskoles Festskrift 1858—1908, 1908, S. 276 ff. — Maanedsskr. f. **Dyrlæger**, X, 1898—99, S. 97 f.

... **Frii**

Bruun-Rasmussen, Fritz Charles, f. 1870, Biskop, Minister. F. 6. Maj 1870 i Kbh. (Johs.). Forældre: Postekspedient, senere Kontorchef i Bikuben og Justitsraad Lars Bonderup Rasmussen (1835—1923) og Marie Sophie Cathrine Vilhelmine Bruun (1842—1900). Navneforandring II. Maj 1892. Gift 15. Juli 1893 i Kbh. (Jakobs) med Emilie Charlotte Spies, f. 5. Juni 1859 i Maribo, D. af Købmand, senere Bogholder, cand. **pharm.** Wilhelm Theobald S. (1819—87) og Caroline Charlotte Marie Lorenz (1824—97).

B.-R. blev Student 1887 fra Haderslev Læreres Skole i Kbh., cand. **theol.** 1893, Kaldskapellan i Hillerød 1895, residerende Kapellan i Nykøbing F. 1907, Andenpræst ved Diakonissestiftelsen 1909, ved Roskilde Domkirke 1913, Stiftsprovst i Aarhus, Provst for Aarhus By og Hasle Herred samt Sognepræst ved Aarhus Domkirke 1922. Han var Medlem af Folketinget Juli—Sept. 1920 for Maribo Amt (Venstre) og Dec. 1926—April 1929 Kirkeminister i Ministeriet **Madsen-Mygdal**. I denne sidste Egenskab gennemførte han Præstelønningslovene af 8. Juli 1927 samt Lov af 4. April 1928 om Afvikling af de gejstlige Enkekasser og Lov om Naadensaars afløsning. Uden hans Medvirkning vedtoges Loven af 7. Marts 1928 om Nedsættelse af et Udvalg angaaende Forholdet mellem Staten og Folkekirken. — 1931 blev B.-R. Biskop over Aarhus Stift. Han har taget virksom Del i det praktiske Kirkeliv, bl. a. som Medlem af Præsteforeningens Bestyrelse 1920—26, af det kirkelige Udvalg 1921, af Bestyrelsen for Dansk Kirke i Udlandet m. m. 1923 udgav han Prædikensamlingen »Til Højtid i Helligdommen«. — R. 1924. K.² 1929.

Hans Koch.

Brikker, Georg Valdemar, 1852—1929, Præst og kirkelig Forfatter. F. 10. Dec. 1852 i Kbh. (Helligg.), d. 14. Jan. 1929 i Aagaard ved Kolding, begr. sst. Forældre: Kontorchef i Kultusministeriet, senere Borgmester i Nakskov Christian Daniel Gottlieb B. (1817—98) og Emilie Catharine Georgine B. (1824—95). Gift

16. Sept. **1880** i Kbh. (Vartov) med Inger Marie Marstrand, f. 24. Juli **1850** i Kbh. (Trin.), D. af Fabrikant Theodor Christian M. (**1817—63**) og Anna Henriette Mathilde Jansen Tiaden (**1822—1900**).

B. blev **1871** Student fra Haderslev Læreres Skole i Kbh. og studerede Polyteknik. Hans Ungdomsliv var stærkt bevæget i aandelig Henseende. Han fik Venner, bl. a. Johan Borup, F. Rønning, Brødrene Karl og **Alfr.** Povlsen, som fik stor Betydning for ham. I Vartov blev han grebet af det grundtvigske Menighedsliv. Indtrykkene herfra, der blev klaret for ham gennem Rasmus Nielsens filosofiske Forelæsninger, blev bestemmende for hans Livssyn. Efter at have taget den polytekniske Afgangseksamens første Del opgav han dette Studium for at gaa over til at studere Teologi. **1880** blev han teologisk Kandidat og s. A. Kapellan hos Pastor Blicher i Starup og Nebel ved Kolding. Her kom han i Forbindelse med de Folk, der var paavirket af Peter Larsen (Skræppenborg) i Dons, og der blev et meget inderligt Forhold mellem ham og denne Kreds. Han blev Medarbejder ved »Højskolebladet« i Kolding, og i sine Artikler her fremsatte han en konsekvent grundtvigsk Opfattelse: Troens Ord som det centrale, den kristnes Uafhængighed af Skriften. Undertiden fik hans Udtalelser en tilspidset Form — Bibelen skal aldeles ikke »hovmesterere hverken vor Erkendelse eller vort Liv«, »Jeg gaar til Læsningen af Bibelen som til Læsningen af en Bog af Bjørnson«. Saadanne og lignende Udtalelser gav Anledning til, at der blev Røre i Sognene, og i »Indre Missions Tidende« krævede **Vilh.** Beck, at B. skulde afskediges som Præst. Biskop Balslev i Ribe opfordrede ham forgæves til at nedlægge sin Stilling frivilligt. Saa valgte man at afskedige den gamle Pastor Blicher, hvorved B.s Stilling som Kapellan bortfaldt. B.s Venner dannede da en fri kirkelig Kreds og byggede Kirke i Aagaard **1887**. Der blev nægtet Kredsen Anerkendelse som Valgmenighed, og den stod da som Frimenighed, indtil Anerkendelse opnaaedes **1896**. B. øvede gennem sin Skribentvirksomhed og ogsaa som Taler Indflydelse langt ud over sin nærmeste Kreds. Sine Grundtanker, som han fremsatte i en Artikel »Om Grundtvigs Arv« (Højskolebladet, **1881**), fastholdt han alle sine Dage. Han ønsker Grundtvigs Linie fortsat paa alle Omraader: i Kirken og i Skolen. Hovedvægten lægger han paa »en virkelig gennemført Bibelbetragtning«, der kan »holde Stik over for den moderne Naturvidenskab«, en Betragtning, »som aflægger al Teologi« og tager »sit Udgangspunkt fra Troens Ord«. Over for Brandesianismen staar han i Kampstilling, men mere

forstaaende end almindeligt blandt Grundtvigs Disciple. I sin Polemik er han tankeklar, hans Form er bred, men med Glimt af Humor, han kan være hensynsløs, hans Ord kunde, som han indrømmer i sine Erindringer, »falde unødigt hvast og saare Personerne«. Indre Mission bekæmpede han med Lidenskab (»dette Hedenskab i kristeligt Skrud«). Ogsaa indad mod **den** grundtvigske Kreds vendte han sig tit, især da der med Kirkeligt Samfund af **1898** blev gjort Forsøg paa at stifte en grundtvigsk Landsforening. Han advarede mod at søge Styrke ad denne udvortes Vej. B. saa med Haab hen til en videre Udvikling af Folkehøjskolen. Han støttede, om end ikke uden Kritik, Askov udvidede Højskole, oprettede selv en Folkehøjskole i Aagaard **1899** med Friskolelærer Poul Lindholm og Elise Konstantin-Hansen som Medhjælpere og søgte **1909** at rejse en Bevægelse for at faa Grundtvigs Tanke om en stor folkelig Højskole (»Højskolen i Sorø«) ført ud i Livet. Som ung var han kommet i Venskabsforhold til Jakob Knudsen, og **1896** viede han denne i hans andet Ægteskab. Da Jakob Knudsen var fraskilt, tog mange grundtvigske Præster, deriblandt B.s nære Ungdomsven Karl Povlsen, Afstand fra ham. I en Anmeldelse af Jakob Knudsens »Den gamle Præst« hævdede B. den kristnes fri Stilling over for den vedtagne Moral. Der fulgte en langvarig Bladfejde, og herunder brugte B. Udtryk, som vakte Forargelse hos adskillige, og som han senere selv tog Forbehold overfor, dog uden at afsvække, hvad der for ham var Hovedsagen: Advarslen mod at sammenblande Kristendom og Moral. Der blev nu atter gjort Forsøg paa at faa B. sat ud af Folkekirken (3: frataget Anerkendelsen som Valgmenighedspræst). Men da Sagen naaede frem til Afgørelse, var Provst J. Bjerre nylig udnævnt til Kultusminister, og han lod den strande (**1900**). 22 Aar senere traadte B. frivilligt og fulgt af sin Menighed ud af Folkekirken som Protest mod den Retning, Udviklingen af den kirkelige Lovgivning havde taget siden **1901** (Menighedsraad, Bispevalg) og især Præsteløftets formentlige Skærpelse ved Myn-dighedernes Stilling i Ryslingesagen. I en Række Bøger har B. nedlagt sine kirkelige Hovedtanker: »Religiøse Overvejelser« (**1896**), »Ord og Skrift« (**1912**), hans Hovedværk »Et Livssyn« (**1916**), »Johannes Døberen« (**1918**), »Grundtvigs kirkelige Gærning« (**1921**). Et Udvalg af hans Artikler blev udgivet **1922** af Poul Lindholm. — Mindetavle paa Aagaard Kirkemur. Maleri af L. Find inde i Kirken (**1923**).

V. Brücker: Mit Livs Vej, I—II, **1925**—**26** (heri udførlig **Slægtsoversigt**). Th. Bredsdorff: Brücker og Grundtvigianismen i **Højskolebladet** **18**. Marts

1904. Poul Lindholm: Aagaard Valgmenighed 1887—1912 i Højskolebladet 28. Juni og 5. Juli 1912. Otto Møller og Skat Rørdam: En Brevveksling, I—II, 1915—16. Elise Konstantin-Hansen: Præsten V. Briicker i Højskolebladet 29. Marts 1929. Holger Begtrup: Dansk Menighedsliv i grundtvigske Kredse, IV, 1933. Samme: Det danske Folks Hist., IV, 1914, S. 445 f. A. Nordahl Petersen: Danmarks Højskoler, 1908, S. 280—84. Jacob Appel i Askov Folkehøjskole 1865—1915, S. 252—58. Helge Skovmand i Højskolebladet 5. April 1918. Johan Borup sst. 8. Dec. 1922.

Helge Skovmand.

Brückmann, se Bruggeman.

Briiel, borgerlig tysk Slægt, der skal stamme fra Thuringen. Den kom til Danmark fra Hannover med nedenn. Overførster Georg Wilhelm B. (1752—1829), der var Fader til Skovrider ved Skovavlægget paa Randbøl Hede, Forstraad Vilhelm Michael B. (1791—1852) og til Forstraad Erasmus Frederik Ludvig B. (1799—1880), hvis Søn var nedenn. Skovrider Georg Peter Ludvig B. (1829—1914). Foruden de her nævnte har flere andre af G. W. B.s Efterslægt været knyttet til Skovvæsenet.

S. O. Fasting: Lægen Frans Casper Djørups Slægt, 1913, S. 37, 47—53.

Albert Fabritius.

Briiel, Georg Peter Ludvig, 1829—1914, Forstmand. F. 25. Sept. 1829 i Fredensborg, d. 23. Febr. 1914 paa Frbg., begr. i Nøddebo. Forældre: Skovrider, senere Forstraad Erasmus Frederik Ludvig B. (1799—1880) og Anna Margrethe Gothardine Schulmeister (1807—70). Gift 1° 2. Dec. 1855 i Vium med Anine Sophie Bang, f. 20. Dec. 1833 paa Stendalgaard ved Viborg, d. 23. Jan. 1879 paa Rømersdal, Aaker Sogn, D. af Forstraad, senere Justitsraad Jens B. (s. d.) og 2. Hustru. 2° 3. Aug. 1883 i Nøddebo med Nathalia Hansine Elisabeth Dreier, f. 23. April 1858 i Rønne, d. 21. Jan. 1896 paa Skovfryd, Nøddebo Sogn, D. af Handskemager Hans Kofoed D. (1824—1912) og Boline Elisabeth Margrethe Jensdatter Christensen (1825—79).

B. deltog som frivillig Herregaardsskytte i første slesvigske Krig og tog Forsteksamen 1851, hvorefter han blev Assistent i Statstjenesten. Efter en Studierejse i Tyskland fik han 1853 privat Ansættelse som Bestyrer af Skovene paa Wrams Gunnarstorp i Skaane. 1864—67 var han i svensk Statstjeneste som Forstander for Skovskolen i Engelholm og Skovrider for det dertil hørende Skovdistrikt. 1867 kom han igen i dansk Statstjeneste, idet han blev Skovrider paa Bornholms Statsskovdistrikt, hvor han udførte betydelige Kulturarbejder i Almindingen og Rø Plantage. 1880

overtog han Kronborg (senere Nøddebo) Distrikt (den sydlige Del af Grib Skov), hvor baade Faderen og Farfaderen havde virket, og hvor ved hans Afgang 1909 Sønnen *Ludvig Bang B.* (f. 1858) blev Skovrider (indtil 1928). G. P. L. B.s mest omfattende litterære Arbejde var hans »Bidrag til det praktiske Skovbrug« (1900—04), men større Betydning har hans talrige mindre Afhandlinger haft, særlig angaaende Skovenes Administration. Han var en udpræget Personlighed, der ogsaa med sin Pen formaaede at give Udtryk for sine undertiden skarpe Standpunkter. — R. 1897. DM. 1909.

Tidsskr. f. Skovvæsen, 1914, S. 187.

C *Syrach-Larsen.*

Brüel, Georg Wilhelm, 1752—1829, Forstmand. F. 5. April 1752 i **Kellichausen** i Hannover, d. 18. Maj 1829 paa Egelund, Nøddebo Sogn, begr. i Stenholts Vang sst. Forældre: Amtsskriver, senere Amtmand Ernst August B. (1699—1759, gift 1° 1737 med Elisabeth Clara Sophie Ludwig, 1715—45) og Caroline Catharina Hemm(e) (ca. 1706—82). Gift 1° før 1788 med Mette Marie Budtz, døbt 23. April 1766 i Ørum, Galtens Herred, d. 25. Aug. 1791 i Sorø, D. af Birkedommer i Frisenvold Birk **Michael B.** (1724—86) og Johanne Dorothea Wedege (1738—83). 2° 30. Aug. 1796 i Kbh. (Frue) med Maren Christine Schnabel, døbt 15. Febr. 1774 i Glim, d. 30. Okt. 1849 i Fredensborg, D. af **Sogne-**degn i Rorup og Glim, tidligere Købmand i Slagelse Rasmus S. (ca. 1735—77) og Caroline Augusta Friborg (1737—1820).

Efter en omhyggelig og mangesidig Uddannelse paa Universitetet i Göttingen og i praktisk Skovbrug kom B. 1777 til Danmark, hvor han lagde Plan for den preussiske Minister Grev Hardenbergs Skove i Jylland og paa Lolland. Det var den første private Planlægning i Danmark; senere kom han gennem Grev C. D. F. Reventlow ogsaa til at lægge Plan for mange andre Skove. Paa Rentekammerets Opfordring udarbejdede han en Plan for Skov-anlæg paa de jyske Heder, og 1788 ansattes han efter at have opnaaet Indfødsret som Inspektør for Statens Skov-anlæg der og begyndte Tilsaaningen af Stendalgaard Plantage 1789. Allerede 1791 flyttede han til Sorø, hvor han var blevet Inspektør for Akademiets Skove og de sydlige spredte Statsskove, men samtidig beholdt han lige til sin Død Ledelsen af Skov-anlæggene paa Heden. 1803 blev han Inspektør for Staden **Kbh.s** Skove paa Bidstrup Gods og 1805 Overførster for Statsskovene i Kronborg, Fr.borg og Hørsholm Amter med Bolig i Overførstergaarden Egelund, hvor han forblev til sin Død. B. har skrevet et Par forstlige Afhandlinger, men størst Betydning fik han som praktisk Skovbruger og

Administrator, særlig som Grundlægger af vort Hedeskovbrug. Af hans Slægt har flere Generationer siden været Forstmænd i Stats-tjenesten. — Virkelig Justitsraad **1811**. — R. **1809**. — Mindesten i Stendalgaard Plantage 1930 og ved Mallehøje Østergaard. Silhouet paa Landbohøjskolen.

A. Oppermann: Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist., **1889**. Johs. **Helms** i Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark, III, **1910**, S. **24—41**. Dansk Skovforenings Tidsskr., **1930**, S. 435. A. Linvald: Bistrup **1661—1931, 1932**.

A. Oppermann (C. *Syrach* Larsen*).

Briiggeman, Hans, omkring **1520**, Billedhugger og Billedskærer. F. i **Walsrode**, Hannover. Henrik Rantzau kalder (**1597**) ogsaa H. B. for Maler, men om en saadan Virksomhed haves ingen sikker Oplysning, lige saa lidt som man ved, hvor H. B. har været bosat, eller hvor han døde.

H. B.s Hovedværk er den **15,7 m høje tofløjede** Altertavle, der siden **1666** findes i Slesvig Domkirke, men oprindelig var udført til Klosterkirken i Bordesholm Sydvest for Kiel. Ifølge Indskrift paa Predellen er Tavlen fuldført **1521**, og i en af de ældste Kilder angives dens Udførelsestid at have været syv Aar. I seksten Felter skildres Kristi Lidelseshistorie, og i Kompositionerne anvendte H. B. flittigt Motiver og Enkeltheder fra Albrecht Diirers lille Passion udført i Træsnit **1511**. Diirers frie Fladekompositioner forandrede B. med sikker plastisk Sans, og i det hele **maa** hans kompositionelle Evner fremhæves.

Til Mariekirken i Husum har H. B. udført forskellige Arbejder, af hvilken Grund ældre Forfattere angiver denne By enten som hans Føde- eller Dødssted. Ingen af Delene er dog Tilfældet. Ved Siden af Alteret stod i Husum et **Kæmpe-Monstranshus** udskaaret i Egetræ og betegnet med Aarstallet **1520**. Af dette er nu kun bevaret en stor smuk Madonnafigur og en lille lutspillende Engel. Den første ejes af det danske Kongehus og findes paa Amalienborg, mens Englen nu er i Kaiser **Friedrich-Museet** i Berlin. Ved Korets Nordmur var endvidere opstillet den glimrende Gruppe af St. Georg og Dragen, der **1830** af Byen Husum blev skænket til Oldnordisk Museum i Kbh. Alle disse tre Arbejder, der stod i Træets naturlige Farve og ikke var beregnet paa at stafferes paa middelalderlig Vis, er udført i en knap og kraftig realistisk Form; man mærker Renæssancens Opfattelse gennemtrænge Stilen, mens de ydre Rammer og Ornamentikken endnu er helt gotisk. H. B. har rimeligvis faaet sin Uddannelse i **Westfalen** og Nederlandene, hvor man særlig tidlig gik bort fra den

middelalderlige **Stafferingsmaade**. De kendte sikre Arbejder af H. B. er alle fra Tiden omkring 1520. Han har efter al Sandsynlighed ogsaa udført Modellerne til Hertug Frederiks og hans Gemalindes Figurer paa Bronzegravmælet i Bordsesholm, der maa være opstillet i Tidsrummet 1514—18. Yderligere har man tilskrevet ham det saakaldte Goschhofalter i **Thaulow-Museet** i Kiel. Det staar i hvert Fald hans Stil meget nær. I samme Museum findes endelig det »lille Bordsesholmalter«, et Relief med en Korsfæstelsesfremstilling, der sikkert er et Værkstedarbejde og stammer fra Kirken i Brugge. Desuden er bevaret en Kontrakt, som H. B. 5. Aug. 1523 sluttede med Kirkemyndighederne i hans Fødeby Walsrode om Levering af en Altertavle. Selve Tavlen kendes dog ikke længer.

A. Sach: Hans **Brüggemann**, 1865; 2. Opl. 1895. N. L. Høyen: **Skrifter**, II, 1874, S. 152—69. W. Bode: *Geschichte der deutschen Plastik*, 1887, S. 223 ff. A. Matthaei: *Zur Kenntnis der mittelalterlichen Schnitzaltäre Schleswig-Holsteins*, 1898, S. 71 ff. Samme: *Werke der Holzplastik in Schleswig-Holstein bis zum Jahre 1530*, 1901, S. 136 ff. og 177 ff. R. Doebner i *Repert. für Kunstwissenschaft*, 1901, S. 124 ff. M. Voss: **Chronik** des Gasthauses zum Ritter St. Jiirgen zu Husum, 1902. Fr. Beckett: *Danmarks Kunst*, II, 1926, S. 191—202. R. Struck i *Mitteilungen des Vereins für Liibeckische Geschichte und Altertumskunde*, 1930, S. 63 ff. V. Thorlacius-Ussing i *Aarbøger f. nord. Oldkyndighed og Historie*, 3. Rk., XIX, 1929, S. 263—82. Samme i *Mémoires de la société royale des antiquaires du Nord*, 1929—30, S. 271—90. Samme i *Tilskueren*, 1933, S. 358-64. *V. Thorlacius-Ussing*

Bryms, Jens Svendsen, d. ca. 1416, Rigskansler. Levede endnu 11. Dec. 1415, men maa være død snart efter.

J. S. B. tilhørte en saa godt som ukendt, vistnok sjællandsk Adelsslægt. En »Johannes B.« forekommer 1383 som Vidne, 1394 som Kancelliskriver i diplomatisk Sendelse til Hansestæderne; Identiteten med den senere Rigskansler er navnlig i sidste Tilfælde højst sandsynlig. Rigskanslerembedet synes J. S. B. at have beklædt allerede 1396, selv om han først 1399 udtrykkelig nævnes med Justitiartitlen. Allerede som Følge af sin Embedsstilling, som han uden Tvivl beholdt til sin Død, anføres han som Vidne i mangfoldige af Datidens Aktstykker; men han synes tillige at have spillet en ret fremtrædende Rolle ved den lange Række Godskøb, hvorved Dronning Margrethe paa een Gang styrkede Kronens og svækkede Adelens Magt; han har nemlig paategnet omtrent hvert eneste af de paagældende Skøder. 1421 erklærede Erik (VII.) af Pommern paa Sjællands Landsting, at J. S. B. ligesom sin da afdøde Eftermand Peder Falster havde beseglet nogle Breve, der »ej var aldeles skellige«; tilsyneladende sigtes her til en Misbrug af

Rettertingsseglet, men hvorvidt denne Anklage var berettiget eller blot en Udflugt fra Kongens Side, staar hen. Om J. S. B.s personlige Forhold vides næsten intet. Han synes at have ejet Sæddinge paa Lolland; dels ses han nemlig at have holdt **Retterting** paa denne Gaard, dels tilhørte den **1439** en Bertel B., der sandsynligvis er hans Søn. **1408** havde han det gamle Grimstrup Slot i Forlening, dog paa det Vilkaar, at han deraf skulde bygge et Kloster.

Will. Christensen: Dansk Statsforvaltning i det 15. Århundrede, 1903.

Henry Bruun (Thiset).

Brynjulfsson, Gísli Gíslason, 1827—88, nordisk Filolog. F. 3. Sept. **1827** paa **Ketilsstaðir** paa Vellir, Island, d. 29. Maj **1888** i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Holmens). Forældre: Pastor, Dr. **phil.** Gísli Brynjulfsson (**1794—1827**) og **Guðrún Stefánsdóttir Thora-**rensen (**1799—1890**). Gift 9. Okt. **1855** i Kbh. (Holmens) med Marie Nicoline Gerdtzen, f. 28. Sept. **1829** i Kbh. (Holmens), d. **12.** April 1900 i Lovrana i Istrien, D. af Fyrbøder ved Admiralitetet, senere Overgraver ved Holmens Kirke Nicolaus Johan Mathias G. (ca. **1789—1853**) og Birgitte Rosine Kirstine Greensteen (**1798—1877**).

B. blev Student **1845** fra **Bessastaðir** og studerede derefter Jura i Kbh., men tog aldrig nogen Embedseksamen. Hans Interesser var meget omfattende, men særlig beskæftigede han sig med Nordens Oldtid og Islands gamle Litteratur og blev **1848** Arnamagnænsk Stipendiær. **1848—49** udgav han sammen med Jon **Póroarson** (Thoroddsen) et islandsk Aarsskrift »**Norðurfari**«, hvor han bl. a. skrev med Begejstring om de europæiske Frihedsbevægelser og offentliggjorde sine første Digte. I den følgende Tid skrev han nogle mindre Afhandlinger om **nordisk-filologiske** Emner og udgav den kortere Bearbejdelse af Tristrams Saga (**1851**). I den vanskelige islandske **Forfatningssag** optraadte B. med Artikler i danske Blade (optrykt **1889** som særskilt Bog, »Om Islands statsretlige Forhold til Danmark«), hvor han paa den ene Side hævdede, at Island burde have fuldstændig Lovgivningsmagt i alle særlige islandske Sager, men paa den anden Side bekæmpede Jon **Sigurðsson**s Politik, som han fandt ensidig og doktrinær. Denne Opposition mod Islændernes beundrede Fører gjorde ham upopulær blandt en stor Del af hans Landsmænd. Ved **kgl.** Resolution af 24. April **1874** blev B., som tidligere mod Honorar havde holdt Forelæsninger ved Universitetet om Islands politiske Historie, ansat som ekstraordinær Docent i islandsk Historie og Litteratur, med Forpligtelse til ogsaa at holde Forelæsninger paa Island, hvorved han

skulde »bibringe sine Landsmænd rigtigere Forestillinger, end de i Almindelighed have, om deres Fødeøs naturlige og retlige Stilling«. Denne Side af hans Virksomhed blev dog aldrig til noget, og de Forelæsninger, B. holdt som Docent, bevægede sig hovedsagelig paa Omraader som Mytologi, Sagnhistorie og Nordens ældste Historie. B. var i Besiddelse af vidtspændende Kundskaber og udstrakt Læsning, men manglede Evnen til Kritik, Koncentration og Begrænsning, og hans videnskabelige Produktion blev derfor ubetydelig. En ny Udgave af Tristrams Saga (den længere Redaktion) samt af Mottuls Saga afsluttedes 1878. Som Digter har han et Navn i den islandske Litteratur, uden dog at staa i første Række (»Lj66mæli« 1891). — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml. 759, 8vo, 3264—65, 4to, 3310, 4to).

Kbh.s Universitets Aarbog, 1873—75, 1876, S. 155 ff. 1886—87, 1889, S. 18 f. Sunnanfari 1896, S. 73 ff. J. C. Poestion: *Isländische Dichter der Neuzeit*, 1897. R. Beck i *The Journal of English and Germanic Philology*, 1929. P. E. olason: J6n Sigurasson, I—V, 1929—33.

Jón Helgason

Briinnich(e), Andreas Pedersen, 1704—69, Portrætmaler. F. 4. April 1704 i Roskilde, d. 4. Nov. 1769 i Kbh., begr. sst. (Trin.). Forældre: Drejer Peder Jacobsen B. (1660—1731, gift 2° 1720 med Anna Ibsdatter, 1690—1744) og Anne Marensdatter (1670—1718). Gift 7. Juni 1735 i Aarhus med Margrethe Hvass Trane, f. 17. Febr. 1703 i Aarhus, d. 26. Nov. 1762 i Kbh. (Trin.), D. af Købmand Morten Mortensen Hvass T. (ca. 1649—1721, gift 1° med Margrethe Mogensdatter Juel) og Mette Sørensdatter Lyngbye (1683—1759).

B. kom i Lære hos Bendix Grodtschilling d. Y. og hos J. S. du Wahl og levede derefter i Kbh. som Portrætmaler, rejste ogsaa en Del paa Professionen i Provinserne. Han har malet Frederik IV. (Holsteinborg). 1733 reparerede han Billedet i Roskilde af Frederik III. paa lit de parade, og 1735 leverede han Billeder af Christian I. og Christian II. til Kunstkammeret. Paa Rosenborg hænger bl. a. Portræt af Dronning Sophie Magdalene (1764), paa Fr.borg af Prinsesse Charlotte Amalie i hel Figur (1759), af Dronning Sophie Magdalene, Poul Vendelbo Løvenørn, Nic. Brorson (1747?), Biskop Peder Hersleb (1757), Selvportræt og Hustruens Billede, paa Gl. Estrup Anders Skeel til Birkelse og hans Hustru (1758), paa Vemmetofte Christian VII. som Barn, som Kronprins (1764) og Arveprins Frederik som Barn; endvidere findes Billeder paa Gaunø, Vallø, Gisselfeld, Valdemars Slot, Wedellsborg og Sorø Akademi. B.s Portrætter er let kendelige paa deres gennem-

førte Dctaillebehandling, deres omhyggeligt udglattede Strøg og mattede Farveholdning; han er en typisk **Wahl-Elev**. Figurernes Holdning er som Regel stiv, Karakteristikken indholdsløs, men Billederne giver en udmærket Tidskolorit. B.s mest almindelige Baggrundsdekoration, et lysegrønt Landskab med en rødlig Himmel, er meget karakteristisk. — Selvportrætter paa Fr.borg og i Privateje.

J. **Brønniche**: Stamtavle over Familierne **Brünnich m. fl.**, 1910, S. II. Kunstmuseets Aarsskrift, I, 1914, S. 105 f., 108.

o A A h

Brunniche, Andreas Schytz Plum, 1823—1908, Læge. F. 25. Jan. 1823 i Skovlænge, d. 6. Juni 1908 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst, senere Provst Andreas B. (1771—1842, gift 1° 1796 med Anna Margrethe **Suhm**, 1751—1819) og Anna Agnete Plum (1780—1855). Gift 18. Dec. 1857 i Kbh. (Trin.) med Sophie Georgia Gad, f. 14. Marts 1834 i Kbh. (Trin.), d. 27. April 1913 sst., D. af Kapellan, senere Biskop P. C. S. G. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1840 fra Vordingborg, tog medicinsk Eksamen 1846 og var derefter to Aar Kandidat ved **Plejestiftelsen**. 1848—50 deltog han i Krigen og rejste efter endt Kandidattjeneste paa Frederiks Hospital 1852—53 i Udlandet (Paris). Hjemkommen blev han 1853 Koleralæge og var fra s. A. **Reservemedicus** paa Frederiks Hospital hos S. M. Trier til 1856. 1857 skrev B. som Disputats et dygtigt Arbejde om den akute Tuberkulose og blev n. A. Læge ved vort første Børnehospital (i Rigensgade), hvor han forblev til 1870, og hvor han som den første her hjemme holdt kliniske Forelæsninger over Børnesygdomme. 1862 havde han konkurreret med With og Reisz om Lektoratet i intern Medicin, og saavel Withs Valg som Reisz' senere Ansættelse uden Konkurrence blev B. en stor Skuffelse, navnlig dog det, at han ikke fik nogen Stilling som Overlæge ved det nyoprettede Kommunehospital 1863. Først 1870 opnaaede han dette og beklædte Overlægestillingen ved 2. Afdeling til 1896. B., der i sin Tid havde leveret flere Bidrag til Fengers »Hospitalsmeddelelser«, blev 1858 Medstifter og -redaktør af »Hospitalstidende« (til 1860), var derefter Redaktør af »Bibliothek f. Læger« til 1870. Større videnskabelige Arbejder har han ikke leveret, men adskillige mindre Artikler. Han var en skattet klinisk Lærer og har udgivet en Samling Praktikantklinikker (1892). Han interesserede sig meget for Hospitalsadministration og for Sygeplejerskeuddannelsen og har haft adskillige Tillids- og Æreshverv inden for Standen. — Tit. Professor 1865. Etatsraad 1893. — R. 1870. DM. 1888. K.² 1896. — Maleri af M. T. Briinnich 1833.

Buste af Brandstrup paa Kommunehospitalet 1901. Kultegning af Marie Christiansen, f. Bache 1904. Portrætteret paa Gruppebillede af Læger af Just Holm 1848. Træsnit efter Fotografi 1876. Litografi af I. W. Tegner efter Fotografi 1882.

J. Brønniche: Stamtavle over Familierne Brünnich m. fl., 1910, S. 13. E. Brünniche i L. Kraft: Lægeportrætter fra d. 19. Aarhundrede, 1931. F r ... r r.

Briinnich, Morten Thrane, 1737—1827, Zoolog og Mineralog. F. 30. Sept. 1737 i Kbh. (Trin.), d. 19. Sept. 1827 sst., begr. sst. (Helligg.). Forældre: Portrætmaler Andreas B. (s. d.) og Hustru. Gift 14. Febr. 1776 i Kbh. (Nic.?) med Vibecke Schou, f. 16. Okt. 1746 i Harre, Salling, d. 6. Jan. 1820 i Kbh. (Helligg.). D. af Niels Jepsen S. (1701—60) og Anne Bertelsdatter Ryberg (1718—60).

B. undervistes til sit tolvte Aar i Hjemmet, blev derefter optaget i Barns Sted af sin Onkel Matthias Pløen og kom 1754 i Kbh.s lærde Skole, hvorfra han dimitteredes 1757. N. A. tog han Examen philos. og proklameredes s. A. som Baccalaureus. Derpaa studerede han orientalske Sprog og Teologi, blev 1760 teologisk Kandidat, men gav sig saa til at studere Naturvidenskaberne, for hvilke han allerede tidligere, paavirket af Linnés Skrifter og af Kratzensteins og Oeders Forelæsninger, havde haft stor Interesse. Særlig beskæftigede han sig med entomologiske Studier, og den første Frugt af disse var hans Disputats »Prodromus insectologiæ Siællandicæ« (1761). N. A. blev han Alumnus paa Elers Kollegium og fik samtidig Opsyn med Gehejmerraad Thotts og Overauditor Fleischers store Privatsamlinger. Han leverede gode entomologiske Bidrag til Pontoppidans »Danske Atlas« (1763) og udgav s. A. »Eder-Fuglens Beskrivelse« med Tillæg. 1764 udkom hans »Ornithologia borealis« og hans »Entomologia eller Insect-Lære«, det første videnskabelige Arbejde paa Zoologiens Omraade, der fremtræder i vort eget Sprog. Hans Flid og Dygtighed havde henledet formaaende Mænds Opmærksomhed paa ham, og ved Fleischers, Moltkes og Pontoppidans Medvirkning blev han 1765 udnævnt til Lektor i Naturhistorie og Økonomi ved Universitetet. S. A. tiltraadte han med kgl. Understøttelse en længere Udenlandsrejse, paa hvilken han bl. a. besøgte Gruberne i Cornwall og studerede Middelhavets Fiskefauna under et Ophold i Marseille og i Dalmatien. Resultatet af disse Undersøgelser foreligger i hans »Ichthyologia Massiliensis« (1768). Efter at han havde forladt Dalmatien, gennemrejste han Ungarn og Siebenburgen for at bese Bjergværkerne og vendte 1769 tilbage gennem Tyskland, hædret af

forskellige lærde Selskaber. Nogle Maaneder før sin Hjemkomst var han blevet udnævnt til Professor i Økonomi og Naturhistorie ved Universitetet, og i Nov. s. A. blev han Medlem af Viden-skabernes Selskab.

Saa snart han var vendt tilbage til Danmark, arbejdede han med Iver paa at anlægge et naturhistorisk Museum, thi efter at det gamle Museum ved Frue Plads var brændt **1728**, havde Universitetet kun i ringe Grad søgt at genoprette dette Tab. Ved Gehejmeraad Thotts Bistand lykkedes det nu at faa Raadighed over et Lokale i Kommunitetsbygningen paa Nørregade, og da to Aar senere Naturaliekabinettet paa Charlottenborg blev overdraget til Universitetet og forenet med de af B. tilvejebragte Samlinger, var Universitetet **1772** i Besiddelse af et efter Datidens Fordringer meget anseeligt Museum. Til Brug ved sine Forelæsninger udgav B. **1772** »**Zoologiæ fundamenta**«, men dermed stand-sedes hans zoologiske Virksomhed for længere Tid. Senere lykkedes det ham for et kortere Tidsrum at genoptage sine zoologiske Studier, og **1782** udkom **1.** Bind af hans Arbejde »**Dyrenes Historie** og Dyresamlingen udi Universitetets Natur-Theater«, men Fortsættelsen, til hvilken han havde gjort omfattende Forberedelser, udkom aldrig, idet saavel Manuskript som 24 færdigstukne Kobbertavler tilintetgjordes ved **Kbh.s Brand 1795**; til Trods for sin Ufuldstændighed har Værket dog stadig Betydning ved som Indledning at give en fyldig Fremstilling af den danske Naturvidens-kabs Historie. Et andet Vidnesbyrd om B.s historiske Interesse er den store Bibliografi »**Literatura Danica scientiarum naturalium**«, der udkom **1783**. Ved dette Tidspunkt blev han imidlertid definitivt ført ind paa den mineralogiske Bane, og Resten af sit Liv viede han hovedsagelig til praktiske Opgaver.

Jonas Collin (*R. H. Stamm**).

— Som Professor i Økonomi og Naturhistorie foredrog B. ogsaa *Mineralogi* og benyttede hertil A. F. Cronstedts »**Versuch einer Mineralogie**« (**1770**), af hvilken han udgav flere udvidede Udgaver. Efter Struensees Fald fik han ganske uventet Ordre til at indtræde som Medlem af en anordnet Kommission til Undersøgelse af Arbejdernes Klager ved Kongsberg Sølvværk, og da en Anmodning om at blive fritaget for Hvervet blev afvist, afrejste han til Norge i Aug. **1772**. Efter et Besøg ved andre norske Bjergværker vendte han tilbage til Kbh. i Aug. **1775** og genoptog sin Virksomhed ved Universitetet. I **1777** udkom to Mineralogier, dels en norsk pris-belønnet og dels den første danske Mineralogi; den blev oversat

til Tysk (1781), men fik ingen blivende Betydning paa Grund af de store Fremskridt, som Mineralogien gjorde i Slutningen af det 18. Aarh. Ugunstige pekuniære Forhold tvang nu B. til at søge en ledig Stilling som Kommitteret i Bjergværkskollegiet, og i Febr. 1784 blev han udnævnt og **maatte** fra nu af ofre sin meste Tid i dettes Tjeneste. I April 1788 fik han atter Ordre til at rejse til Norge for at studere Kongsberg Sølvværk og andre **søndenfjeldske** Bjergværker, og i Maj tiltraadtes Rejsen, der varede tre Maaneder. N. A. blev B. beordret af Kronprinsen til at rejse til Norge for sammen med Overberghauptmand Hjort at forsøge at **bringe** Kongsberg Sølvværk paa Fode igen. En Anmodning om at blive fritaget for atter at rejse til Norge blev blankt afvist, og i Juli 1789 blev B. udnævnt til Overbergkommissær. Med tungt Hjerte brød han da op fra Kbh. og rejste i Sept. s. A. til Norge, hvor han med sin sædvanlige Energi helligede sig de nye og vanskelige Opgaver, der her stilledes ham, og som ikke bragte ham den Tilfredshed, hans trofaste og ihærdige Arbejde fortjente. 1791 blev han udnævnt til Overberghauptmand i det søndenfjeldske Norge samt Direktør for Kongsberg Sølvbergværk og **Modums** Blaafarveværk. Det lykkedes ham ikke at standse Tilbagegangen i **Sølv**værket, der siden 1769 havde arbejdet med Underskud, og han har derfor senere faaet Skylden for, at Værket maatte nedlægges i Efteraaret 1805. Fejlen i Driften skyldtes dog hans Forgænger, og Brydningsforholdene var desuden blevet vanskeligere. Først et heldigt Fund af rigere Sølvmalm senere i den norske Tid gjorde atter Værket rentabelt. 1814 vendte B. tilbage til Kbh., hvor han fortsatte sine 1772—75 paabegyndte Undersøgelser over de norske Bjergværkers Historie. 1819 udgav han sine »**Historiske** Efterretninger om Norges Biergværker 1516—1623« og i sit 89. Aar »Kongsberg Sølvbergværk i Norge 1623—1723« (1826), første Del af et større Værk, hvis Fortsættelse blev afbrudt ved B.s Død n. A. I denne sidste Bog giver B. en Fortegnelse over ca. 200 Bd. Samlinger til de norske Bjergværkers Historie, der da var blevet overladt til Universitetsbiblioteket, hvor hele B.s Samling nu opbevares, deriblandt en Autobiografi. — Etatsraad 1789. — Malerier af Jens Juel 1799 (Universitetsbiblioteket) og C. W. Eckersberg 1824 (Fr.borg), af ukendt 1804.

J. **Brønliche**: Stamtavle over Familierne Briinnieh m. fl., 1910, S. II. R. Nyerup i Hesperus, I, 1819, S. 193—219. Dansk Literatur-Tid., 1827, S. 133—40. C. C. A. Gosch: Danmarks 200. Litt., II, 1, 1873, S. 327—54. Holger Hansen i Hist. Medd. om Kbh., V, 1915—16, S. 184, 190, 197—201. J. K. Bergwitz: Kongsberg, 1924.

S A. Andersen (F. Johnstrup)

Brünnich(e), Morten Thrane, 1805—61, Portrætmaler. F. 14. Dec. 1805 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Juli 1861 i St. Petersborg, begr. sst. Forældre: Hof bogtrykker Boas B. (1768—1826) og Sophie Amalie Sejlflod (ca. 1772—1813). Sønnesøns Søn af Andreas B. (s. d.). Ugift.

B. besøgte Akademiet 1820—25, gik derefter over til andet Erhverv, men søgte 1838—39 tilbage til Akademiets Skoler. Sidstnævnte Aar fik han Tilladelse til at kopiere paa Fr.borg. Han udstillede 1839—40 paa Charlottenborg, i alt syv Portrætter. Ca. 1840 rejste han til Rusland, hvor han naaede en anset Stilling som Portrætmaler. Et satirisk Blad over Magister Lindbergs Prædikener ved Kalkbrænderiet 1831 er signeret M. Brunniche.

J. Brønniche: **Stamtavle over Familierne Brünnich m. fl., 1910, S. 13.**

O. Andrup.

Briinnlch(e), Peter, 1739—1814, Historiemaler. F. 4. Aug. 1739 i Kbh. (Trin.), d. 15. Sept. 1814 paa Frbg., begr. sst. Broder til Professor M. T. B. (s. d.). Gift 25. Aug. 1780 i Kbh. (Helligg.) med Inger Caroline Egeroed, f. 9. Okt. 1763 i Kbh. (Trin.), d. 20. Dec. 1815 paa Frbg., D. af Murermester Anders Nielsen E. (ca. 1733—95) og Johanne Poulsdatter **Kempe** (ca. 1725—tidligst 87).

B. synes at være kommet ind paa Akademiets Skoler straks ved dets Oprettelse; 1756 og 1758 vandt han den lille **Sølvmedaille**, 1759 den store, 1762 den lille **Guldmedaille** og efter to forgæves Forsøg 1764 den store (»Dronningen af Saba besøger Salomon«); han opnaaede 1765 det store Rejsestipendium paa seks Aar, tre i Paris, tre i Rom, og gennemførte programmæssigt sin **Uddannelse** »i Historieskildre-Konsten«, hjemsendte pligtskyldigst Arbejder, hvoraf Akademiet konstaterede hans Fremgang, og drog endelig 1771 over Napoli og Hamburg, hvor han havde en Del Arbejde, hjem til Kbh. 1773 foreviste han Akademiet »57 Tegninger og **Academie** Figurer, 8 ditto og Malerier efter Raphael, »Hercules Lavion«, tegnet, »Prometheus, malet efter Naturen«, »St. Paulus og Ananias« en esquisse efter Pietro Cortone og en Fortuna efter Guido Reni«, hvorefter han blev agreeret og fik som Medlemsopgave Mødet mellem Gram og Gro, efter Saxos Fortælling. N. A. malede han Billedet af Frederik VI. ved Foden af Athenes Statue (Gaunø) og en Kopi til Asiatisk Kompagni af **Als'** Billede af Christian VII. og 1775 et Portræt af Niels Ryberg, hvorfor han først 1776 kunde fremstille sit **Medlemsstykke**. Da Stemmerne for og imod stod lige, henskødes det til Præses, Arveprinsens, Afgørelse, og ved hans Stemme blev han Medlem. 1799—1801 var han Akademiets Kasserer, 1803 søgte han forgæves Professorpladsen

efter Jens Juel. 1778 var han blevet **kgl. Flaademaler**, og han drev en betydelig Malerforretning, der bragte ham i Strid med Malerlavet. Han blev en velhavende Mand ved sine Forretninger. Hans Akademiarbejder er uden større Interesse, Billedet af Frederik VI. stift, kedeligt og grovt; hans Kopier og »Prometheus« rostes af Samtiden. — Kancelliraad 1781.

J. Brønne: Stamtavle over Familierne Brünnich m. fl., 1910, S. 12.

0. Andrup.

Brünnich Nielsen, Kristian, f. 1872, Læge, Palæontolog. F. 25. Nov. 1872 i Kbh. (Johs.). Forældre: Raadstuearkivar Oluf Nielsen (s. d.) og 1. Hustru. Gift 2. Maj 1902 i Kbh. (Matth.) med Else Margrethe Dusine Didrichsen, f. 27. Dec. 1876 paa Frbg., D. af Bryggeriarbejder Anders D. (1828—86) og Ane Margrethe Petersen (1835—1907).

B. N. blev Student 1891 fra Schneekloths Skole, cand. med. 1898. Han nedsatte sig 1902 som praktiserende Læge i Sundbyerne, blev Korpslæge i Hæren 1908, Overlæge 1913 og Stabslæge (Generalkommandolæge) 1926. Fra 1933 er han Chef for **Kbh.s** Militærhospital. — Ved Siden af sin omfattende Virksomhed som Læge har B. N. med stor Interesse og Dygtighed foretaget betydelige Undersøgelser af Forsteningerne i vore **Kridtaflejringer**, og der foreligger en Række større og mindre systematiske Beskrivelser af flere vigtige Dyregrupper fra disse Jordlag. I sit første Arbejde (om Brachiopoderne, 1909) deler B. N. Danskekalken (det nyere Kridt) i en ældre og en yngre Afdeling. 1914 blev B. N. Dr. phil. paa en Afhandling om **Crinoiderne**. I en Afhandling om en Hydrocoralfauna fra Faxe (1919) fremfører han desuden en Række vægtige Grunde for, at Danskekalken ligesom de samtidige Aflejringer i Udlandet skal regnes til Tertiæret og ikke til Kridtet. — R. 1924. DM. 1931.

Studenterne fra 1891, 1916.

S. A. Andersen.

Bryske, gammel fynsk Adelsslægt, der muligvis er en Gren af den mecklenburgske Slægt Smecher eller **Smejer**, med hvilken den har Vaabenfællesskab. Vaabenet er ejendommeligt i dansk Heraldik ved at have en grøn Drage som Skjoldholder; **maaske** er det denne, der har skaffet Slægten Tilnavnet »de onde Ber«. Slægten var delt i to Linier, den ene knyttet til Flintholm; den anden, som var den talrigste og mest betydende, samlede ved Ægteskaber med Højadelen et omfattende Godskompleks i Nordfyn, omkring Dallund. Som Stamfader opstilles Markvard B. (om-

kring 1340), hvis Søn Hartvig B. (nævnes 1379—1408) havde otte Børn, blandt hvilke Iven B. (d. 1421) og Gert Hartvigsen B. (d. 1441). Sidstnævnte var Bedstefader til nedenn. Eiler B. (d. 1529) til Dallund. Denne havde syv Børn, blandt hvilke de nedenn. Rigskansler Antonius B. (ca. 1500—66) og Sidsel B. (d. 1573) til Margaard og Langesø, der ægtede Eskil Gjõe (d. 1560), samt Gert B. (d. 1552) til Dallund, blandt hvis syv Børn var Eiler B. (1541—1614) til Dallund og Carl B. (1547—1613). Sidstnævnte var Fader til Gert B. (1578—1651) og til Truid B. (1579—1653), der døde som Slægtens sidste Mand. Ovenn. Eiler B. var Fader til nedenn. Slægtbogsforfatterinde Lisbet B. (1585—1674), med hvem Slægten uddøde.

Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 120—30; VIII, 1891, S. 488; X, 1893, S. 538; XIV, 1897, S. 490 f.; XVIII, 1901, S. 541 f.; XXIII, 1906, S. 486; XXXII, 1915, S. 590. H. Berner Schilden Holsten: Minder om Familien B. (Aarbog for Hist. Samf. for Odense og Assens Amter, II, 1918—21,

Albert Fabritius.

Bryske, Antonius, ca. 1500—66, Rigskansler. D. 11. Juli 1566 paa Langesø, begr. i Vigerslev K. Forældre: Eiler B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

A. B. studerede i sin Ungdom ved Kbh.s Universitet og senere i Udlandet, i hvert Fald i Wittenberg. Efter sin Hjemkomst blev han Kannik i Viborg og Kansler hos Biskop Jørgen Friis. Efter Reformationen 1536 gik han i Danske Kancellis Tjeneste som Sekretær (1538 havde han et Kannikedømme i Roskilde, 1539 fik han Vissenbjerg Birk i Forlening). I Kancelliet maa hans Arbejde snart være blevet paaskønnet, thi han avancerede hurtigt. Han blev 1538 sendt til Norge med den indkaldte sachsiske Bjergmester Hans Glaser, der skulde undersøge Mulighederne for Bjergværksdrift, og snart efter blev han Bjerghøvedsmand for de nyoprettede Bjergværker i Norge og forlenedes med Skien Len og Gimsø Kloster (inden 29. Juni 1541). Da Rigskansleren Jørgen Henningsen Qyitzow 1544 døde, kaldtes A. B. ned fra Norge for at blive hans Efterfølger. Han blev samtidig Rigsraad og forlenedes med Provstiet i Odense, som ogsaa hans Forgænger havde haft, og som fra nu knyttedes fast til Rigskanslerembedet. Han fik desuden 1554 Kantordømmet i Ribe og 1559 Provstiet i Viborg. Om hans høje Anseelse vidner de mange Hverv, der overdroges ham. 1545 betroedes det ham at oppebære hele Landeskatten og Adelens store Laan til Afbetaling paa Gælden paa Kieleromslaget 1546. 1548 var han blandt Hertug Frederiks Ledsagere

paa Rejsen til Norge, og **1554** var han med til **Forhandlingerne** med de Svenske i Elfsborg. Vel kan hans Indsats ikke paavises i det enkelte, men den har utvivlsomt ikke været ringe. Han berømmes af Samtiden for sin Karakter og sin Lærdom. Han var Ejer af et endnu bevaret Haandskrift af Skaanske Lov. Efter sin Fader arvede han Langesø paa Fyn, som dog først han gjorde til en anselig Ejendom. **1554** byggede han en ny stor Hovedbygning. — Et Bryskebillede fra **1554** paa Fr.borg henføres, formentlig med Rette, til A. B. Ligsten med Portrætfremstilling i Vigerslev K. Kemitypi fra **1878** efter S. Abildgaards Tegning fra **1762** af Ligstenen.

Dsk. Mag., 4. Rk., IV, **1878**, S. **287—301**. Diplomatarium Norv., XI, **1884**, S. 757 f.; XVI, **1903**, S. 746 fJ Danske Herregaarde, II, **1923**, S. **474** ff.

Thiset (Astrid Friis).*

Bryske, Eiler, d. **1529**, Adelsmand. Nævnes tidligst **1486**, d. 5. Febr. **1529**, begr. i St. Hans K. i Odense. Forældre: **I** ven B. (d. tidligst **1469**) og Cecilie Pedersdatter Hogenskild (d. tidligst **1496**). Gift med Karen Gyldenstjerne (d. senest **1551**), D. af Peder Nielsen G. (d. **1492**) og Regitze Bille (d. tidligst **1492**).

E. B., der nævnes som Hofsinde **1486—87**, arvede efter sin Fader Dallund; som driftig Godsherre forstod han at øge sine Besiddelser, saaledes købte han ca. **1504** Langesø og Margaard. Allerede af Kong Hans modtog han forskellige Forleninger, deriblandt Lundenæs i Vestjylland, paa hvilket Len Christian II. **1515** gav ham Livsbrev. Efter Niels **Clementsens** (s. d.) Død **1518** overtog E. B. tillige dennes Forleninger, Aalborghus foruden adskillige Herreder og Gaarde i det nordlige og vestlige Jylland; s. A. blev han Landsdommer og viste sig nu meget ivrig i Kongens Tjeneste. **1520** mistede han imidlertid atter baade Aalborg, hvor Hans Bartholomæussen (s. d.) havde sværtet ham, og Landsdommerhvervet. **1523** havde Christian II. betroet ham Befalingen i Fyn, mens **de** jyske Oprørere med Magt fratog ham Lundenæs. I Begyndelsen viste han sig ogsaa meget ivrig, men trættedes hurtigt, og da han sendtes til Jylland for at udvirke en Stilstand for Fyn, udsøndede han sig med Magthaverne, hylkede Frederik I. og fik i Stedet for Lundenæs Næsbyhoved ved Odense. **1524** **maatte** han imidlertid atter afstaa dette Slot og fik først **1525** Lundenæs tilbage, dog kun mod en høj Pantenum. Som Følge af alle disse Omskiftelser havde hans tidligere Rigdom forvandlet sig til trykkende Gæld; misfornøjet med Forholdene stod han **1527** i hemmelig Forbindelse med Christian II., hvem han tilbød at rejse en Bondehær, naar han vilde vise sig i Jylland. — Ligsten i St. Hans K. i Odense.

C. F. Allen: Breve og Aktstykker til **Christiern** den Andens og Frederik den Førstes Historie, 1854. K. Hansen: Danske Ridderborge, 1876, S. 9—15. Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 22.

A.Hel(HemBruun)*

Bryske, Lisbet, 1585—1674, Slægtebogsforfatterinde. F. 14. Okt. 1585 paa Dallund, d. 4. Dec. 1674 i Vejle. Forældre: Eiler B. (1541—1614) og Gertrud Iversdatter Lunge (1543—1614). Gift 1° 6. Okt. 1605 i Odense med Mogens Krabbe til Vegholm, f. 2. Juli 1576 paa Vegholm, d. 17. Febr. 1614 i Kbh., S. af Niels K. (1541—84) og Berete Skave (1554—1636). 2° 28. Aug. 1616 paa Stjernholm med Henrik Bille til Billeskov, Skerrildgaard og Ørumgaard, d. 3. Marts 1655 paa Tirsbæk, S. af Knud B. og Hilleborg Gyldenstjerne (f. 1548).

Efter sine Forældre arvede L. B. Tirsbæk; selv oprettede hun en mindre Hovedgaard Bryskesborg, der i lang Tid havde Ejer fælles med Tirsbæk og endnu eksisterer under Navnet Williamsborg. Sammen med sin anden Mand grundede hun et Hospital i **Engom** ved Tirsbæk for fire fattige. I sine to Ægteskaber havde hun tretten Børn. Hun døde i en meget høj Alder som den sidste af B.-Slægten; endnu i en Alder af omtrent 80 Aar roser hun sig af, at hun **ikke** bruger Glarøjne. Naar hun endnu mindes, er det som genealogisk Forfatterinde. Der foreligger fra hendes Haand et Par Vaabenbøger, men særlig har hun skrevet forskellige Slægtebøger, der haves i to indbyrdes afvigende Redaktioner, af hvilke hver Redaktion er bevaret i en Række Haandskrifter, som for en stor Del er skrevne med hendes egen Haand. Med en forbavsende Flid har hun langt op i sin høje Alder syslet med dette Arbejde; Haandskrifter af hendes Slægtebøger findes spredte rundt om i Danmark og Sverige, og de er jævnlig mærkelige ikke blot ved hendes eget Forfatterskab, men ogsaa ved, at ikke faa ret bekendte Mænd og Kvinder senere egenhændig har suppleret hendes Arbejde.

Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 124. **Qvartal:**kr. Orion, I, 1843, S. 321 ff. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Hist., II, 1, 1887. Personalh. Tidsskr., 7. Rk., IV, 1920, 9. Rk., IV, 1932.

William Christensen.

Bryske, Sidsel, d. 1573, Adelsdame. Antagelig f. ca. 1510, d. 7. Febr. 1573 paa Langesø, begr. i **Voldum** K. Forældre: Eiler B. (d. 1529, s. d.) og Hustru. Gift, antagelig ca. 1550, med **Eskil** Gjøre, d. 2. Jan. 1560 paa Skanderborg Slot, S. af Mogens G. (d. 1544, s. d.) og 1. Hustru.

S. B. arvede 1551 Margaard efter sine Forældre; efter Broderen Antonius (d. 1566, s. d.) fik hun yderligere adskilligt Jordegods

og Løsøre; blandt det første **maa** navnlig **fremhæves** Hovedgaarden **Langesø**, blandt det sidste det bekendte **Runchaandskrift** af Skaanske Lov, Codex Runicus, som hun **1569** forærede til den lærde Læge Peder Sørensen. Som en Slags Arv efter Broderen modtog hun Jan. **1567** yderligere Renten af Odense Provsti i Forlening, men denne mistede hun allerede Sept. s. A., da Kongen overdrog den til den nye Kansler, Axel Urne. — Ligsten med Portræt i **Voldum K.**; Afstøbning paa Fr.borg. Kemitypi derefter af J. Magnus Petersen **1878**.

Dsk. Mag., 4. Rk., IV, **1878**, S. 287—97; **V**, **1884**, S. 333—52.

Thiset (Henry Bruun).*

Bræstrup, Christian Jacob **Cosmus**, **1789—1870**, Politidirektør og Overpræsident i Kbh. F. 26. Dec. **1789** i Kbh. (Nic), d. **11. Juli 1870** sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Læge, senere Provinsialfysikus i Lolland-Falsters Stift, Dr. med. Tycho B. (**1756—1814**) og Elise Christine Høyer (**1762—1843**). Gift 7. Juli **1832** i Kbh. (Frue) med Christiane Erasmie Lassen, f. **13. Okt. 1810** i Kbh. (Frue), d. **18. Marts 1864** sst. (Frue), D. af Departementschef, senere Konferensraad Christian Ludvig L. (s. d.) og Hustru.

Efter at være blevet Student **1806** fra Vordingborg blev B. **1809** juridisk Kandidat. Han begyndte straks efter sin **Embedsbanc** som Volontør i Kancelliet, men blev i Dec. **1810** Auditor ved det slesvigske Infanteriregiment. Med dette fulgte han **1813** under Felttoget i Nordtyskland, og n. A. deltog han som Brigadeauditor ved det danske Auxiliærkorps i Udrykningen. Dagbøger og Breve fra disse Ungdomsaar er udgivet af hans Søn, Tycho B. under Titelen »Geheimkonferensraad B.s efterladte Papirer fra **1813—14**» (**1894**). Efter Freden **laa** B. i Garnison i Slesvig By og udnævntes **1818** til Overauditor. **1821** forflyttedes han til Kbh., hvor han blev Assessor i Politiretten og **1823** tillige Vicepolitidirektør. Hermed var han traadt ind i Ledelsen af **Kbh.s** Politi, som han kom til at tilhøre i 40 Aar. **1834** udnævntes han til Politidirektør og Justitiarius i Politiretten, hvilken sidste Stilling han dog kun beklædte indtil Kriminal- og Politirettens Oprettelse **1845**. S. A. fratraadte Kierulff som Chef for Politiet, — et dengang eksisterende øverste Politiebede, hovedsagentlig af formel Natur —, og B. overtog hans Forretninger, men fik dog først **1859** Udnævnelse som Chef for Kbh.s Politi og Kystpoliti. I. April **1863** afgik han som Politidirektør. — B., der var en ypperlig Administrator med stor Handlekraft og en betydelig Arbejdsevne, var tillige en gennemkultiveret og overordentlig human Personlighed. Det var værdifulde Egenskaber for en

Politidirektør, der i Landets Hovedstad skulde formidle Overgangen fra Enevælden til det mere frie Styre og opretholde Retssikkerheden og **Ordenen** i den politimæssigt ikke lette Periode, i hvilken Befolkningen trods daarlige hygiejniske Forhold (Koleraen) voksede fra 119 000 Indbyggere (1834) til ca. 160 000 (1863), altsaa en Forøgelse paa 33 pCt. Selv om det ikke lykkedes B. at vinde Befolkningens Sympati i større Grad, **maa** han dog siges at have gjort udmærket Fyldest i Politidirektørstillingen, idet han **gengav** Kbh. den Retssikkerhed og Orden, der til Tider havde været savnet i Aarhundredets Begyndelse. Han bør i øvrigt navnlig mindes som den, der lagde Grundstenen til et særligt Opdagelsespoliti inden for **Kbh.s** Politis Rammer. Denne Nydannelse var et Led i det Forslag til indgribende Forbedringer i **Kbh.s** Politis Organisation, som B. indgav til Justitsministeriet 1857, og som resulterede i den endnu gældende Lov af 11. Febr. 1863, der fra 1. Juli s. A. førtes ud i Livet af B.s Efterfølger Crone. — B., der 1834—48 var Medlem af Karantænedirektionen, var endvidere Formand for den 1852 nedsatte Kommission, hvis Arbejde resulterede i Loven af 17. Marts 1856, den første Bygningslov for Kbh., og (indtil 1863) den første Formand for **Kbh.s** 1856 oprettede Bygningskommission. — Efter en kort Mission som overordentlig Gesandt til Grækenland i Anledning af de ioniske Øers Indlemmelse og Kong Georgs Regeringstiltrædelse, en Udsendelse, B. var blevet udvalgt til, bl. a. paa Grund af sine fremragende Sprogkundskaber, der ogsaa omfattede Nygræsk, udnævntes han 1864 til Overpræsident i Kbh. S. A. og 1865 sendtes han i særlige diplomatiske Missioner til Berlin, **April—Nov. 1865** var han Justits- og Kultusminister i Ministeriet **Bluhme**, hvor han afløste Heltzen, derpaa til sin Død atter Overpræsident i den By, hvor han havde nedlagt næsten hele sin Manddoms Virke. — B. var 1835—49 ekstraordinær Højesteretsassessor, 1864—70 Styrende Mester i Den danske store Landsloge. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet. Breve til og fra B. i Det **kgl.** Bibliotek. — Virkelig Etatsraad 1834. Konferensraad 1845. Gehejmekonferensraad 1863. — R. 1828. DM. 1836. K. 1850. S.K. 1860. — Malerier af J. V. Gertner paa Politigaarden, af Em. Bærentzen i Familieeje, formentlig af samme i Frimurerlogen i Helsingør og af N. C. Hansen 1869 i Frimurerlogen i Kbh. Tuschtegning af J. V. Gertner 1846 paa Fr.borg. Marmorbuster af E. H. Bentzen 1898 paa Kunstmuseet, 1920 paa Fr.borg efter Gipsbuste af samme 1870. Litografi af Em. Bærentzen 1844 og efter Daguerreotypi 1859, som Frimurer 1872, af E. Fortling 1867 efter Fotografi. Træsnit 1870.

III. Tid. 16. Dec. 1860. *Søndagsposten* 24. Juli 1870. E. Collin: Fremragende danske Frimurere, I, 1872, S. 179—94. O. Nielsen: Københavnske Politimestre og Politidirektører, 1880. S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: *Danske Patriciske Slægter*, 1891. Arthur Abrahams: Minder fra mine Forældres Hus, 1894, S. 85 f. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1916. Kbh.s Opdagelsespoliti 1863—1923, 1923. Heinrich Hansen: Kbh.s Bygningsvæsen, 1931.

H. Vestberg.

Brøchner, Hans, 1820—75, Filosof. F. 30. Maj 1820 i Fredericia, d. 17. Dec. 1875 i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Købmand Thøger B. (1781—1846) og Johanne Kirstine Kjeldsen (1786—1826). Gift 8. Juni 1862 i Holbæk med Ingeborg Dorothea Emilie Ipsen, f. 15. Febr. 1840 i Holbæk, d. 20. Febr. 1866 i Kbh. (Johs.), D. af Apoteker, senere Justitsraad Svend Christian Wessel I. (1812—86) og Sophie Madsen (1816—90).

B. gik nogle Aar i Latinskolen i Fredericia og fik derefter privat Undervisning af Skolens Rektor, E. P. Rosendahl, hvis Venskab han bevarede Livet igennem, og til hvem han dedicerede sin Doktorafhandling. 1836 blev han Student, og 1841 indstillede han sig til teologisk Embedseksamen; men Adgangen til at tage Eksamen blev ham forment, da han i sit Petikum havde vedkendt sig at være i Uoverensstemmelse med Kirkens Dogmer. Den af de saakaldte Venstre-Hegelianere rejste Kritik af Mesterens religionsfilosofiske Standpunkt havde i Forbindelse med de særlig af Feuerbach og Strauss rettede Angreb paa den kirkelige Lære bragt B. i Tvivl om Teologiens videnskabelige Karakter og ført ham til at indse Nødvendigheden af en kritisk, paa historiske og sproglige Undersøgelser hvilende Behandling af de bibelske Skrifter. Sit Standpunkt markerede han dels ved at oversætte Strauss' »Die christliche Glaubenslehre« (»Fremstilling af den christelige Troeslære« etc, I—II, 1842—43) og dels ved at udsende Pjecen »Nogle Bemærkninger om Daaben« (1843), i hvilken han med Martensens »Den christelige Daab« som Anledning rettede Angreb paa Teologien og den kirkelige Praksis og udtalte sin Overbevisning om, at »den frie Videnskab« til sidst vilde sejre, selv om den »i vore Dage paa alle ikke-videnskabelige Maader trykkes og trænges«. 1844—45 fortsatte og afsluttede han den af A. C. Lund og C. E. Keller 1839 paabegyndte Oversættelse af K. W. Bottigers »Weltgeschichte in Biographien« (I—VIII), idet han oversatte de fire sidste Bind (»Den nyere Historie i Levnetsbeskrivelser«, I—II, og »Den nyeste Historie i Levnetsbeskrivelser«, I—II). Politisk og æstetisk interesseret tog han livlig Del i Tidens Studenterliv i og uden for Studenterforeningen. Sammen med Ploug hjalp han Chr. K. F. Molbech

med at **affatte** Komedien »Johan Ludvig Heiberg efter Døden«, og ved Førsteopførelsen af Hostrups »**Gjenboerne**« (1844) udførte han Søren Kirks Rolle. — Efter at have opgivet Teologien gav B. sig til at **studere** Filosofi og orientalske Sprog, og 1845 tog han Magisterkonferens i østerlandsk Filologi. S. A. disputerede han for Magistergraden (Doktorgraden) med Afhandlingen »Om det jødiske Folks Tilstand i den persiske Periode«, der bl. a. tilsigtede at »vise Nødvendigheden af en anden Opfattelse af Historien end den hegelske«. I Foraaret 1846 rejste han til Udlandet, først til Berlin, hvor han studerede et Aar, og derefter til Italien. I Rom gjorde han Bekendtskab med en ung Italienerinde, Costanza Testa, som han under et senere Ophold i Italien (1852) forlovede sig med. Noget Ægteskab kom der dog ikke i Stand, da hendes Forældre **betragede** B.s religiøse Standpunkt som en uoverstigelig Hindring. Gennem de efterladte Breve og Dagbøger faar man et stærkt og levende Indtryk af, hvor meget den unge Pige var kommet til at betyde for ham. Under Treaarskrigen, som B. en Tid tænkte paa at deltage i som frivillig, mistede han Resten af sin Formue, der var anbragt i Broderens Forretning i Fredericia. Ved Hjælp af Universitetsstipendier og ved at give Timer i Borgerdydskolen i Kbh. lykkedes det ham imidlertid at sikre sig en beskeden Eksistens. 1849 var han som Privatdocent begyndt at holde Forelæsninger over den græske Filosofis Historie, og opmuntret bl. a. af Madvig fortsatte han sin akademiske Undervisning med Udsigt til at opnaa et filosofisk Docentur. I Efteraaret 1854 blev han af det nationalliberale Parti opfordret til at stille sig som Kandidat til Folketinget, og i Dec. valgtes han som Repræsentant for Vejle Amts 1. Valgkreds. Hans Virksomhed paa Rigsdagen, hvor hans Deltagelse i Debatten væsentlig indskrænkede sig til Sager vedrørende Undervisningsvæsenet, varede dog kun til Samlingens Slutning i April. For at kvalificere sig til en Lærerpост ved Universitetet offentliggjorde han et omhyggeligt udarbejdet Skrift, »Benedict Spinoza. En Monographie«, der udkom i Efteraaret 1856 (med 1857 som Trykkeaar). Kort Tid efter ansøgte han om Ansættelse ved Universitetet, og i Febr. 1857 blev han udnævnt til ekstraordinær Docent i Filosofi. I Jan. 1860 fik han Titel af Professor, og efter Sibberns Afgang (1870) blev han Professor ordinarius.

Bogen om Spinoza var tænkt som første Led i en Række Monografier og skulde have været efterfulgt af to planlagte Arbejder: »Frants Bacon af Verulam« og »Système de la nature«. Men Ønsket om at bidrage sit til at fjerne den Tvetydighed i Begre-

berne og den Overfladebehandling af Problemerne, der efter hans Mening karakteriserede den filosoferende Teologis og den **teologiserende** Filosofis Indlæg i den hjemlige Debat, medførte, at de nævnte Arbejder blev stillet i Bero. I Efteraaret **1867** holdt han en Række Forelæsninger over Forholdet mellem Tro og Viden, mellem Religion, Filosofi og Etik, og **1868** udkom Forelæsningerne under Titlen »Problemet om Tro og Viden. En historisk-kritisk Afhandling«, der bl. a. indeholdt en kritisk Undersøgelse af det **principielle** i Martensens, Søren Kierkegaards og Rasmus Nielsens Anskuelser. Mens Martensen forholdt sig tavs, svarede Nielsen med Pjecen »Hr. Prof. Brøchners philosophiske Kritik **gjennemseet**« (**1868**), som igen fremkaldte »Et Svar til Professor R. Nielsen« (**1868**, 2. Opl. s. A.), hvori B. i en skarp, til Tider vittig Form analyserede »det, som man, hvis man vil tage Videnskab i »videre Forstand«, kan kalde den »videnskabelige« Side af Prof. N.s Polemik«, mens han harmfuldt, men værdigt, tilbageviste Nielsens slet skjulte Insinuation, at en af Bevæggrundene til hans, B.s, Optræden skulde være utaalmodig hastende Iver for at komme »Aabenbaringstroen tillivs«. Som et positivt Supplement til »Problemet om Tro og Viden« udgav han **1869** »Om det Religiøse i dets Enhed med det Humane«, der indeholder en nærmere Udvikling af de Principper, der **laa** til Grund for Kritikken i »Problemet om Tro og Viden«, og giver det fyldigste Udtryk for hans religions-filosofiske Tanker.

Studiet af den europæiske Filosofis Historie, som B. omfattede med en ganske særlig Interesse, og om hvis forskellige Systemer han besad en indgaaende Førstehaandsviden, havde ret tidlig ført ham ind paa Tanken om en filosofisk Bestemmelse af Filosofiens historiske Udvikling. I Fortalen til Bogen om Spinoza havde han formuleret nogle almindelige Betragtninger over Udviklingsgangen i den europæiske Filosofis Historie; men en samlet Fremstilling af sine historiefilosofiske Tanker gav han først i »Bidrag til Opfattelsen af Philosophiens historiske Udvikling« (**1869**). Han søger her at vise, at den filosofiske Erkendelses historiske Udvikling **er** bestemt ved den i Tankens Princip grundede Nødvendighed og Lovmæssighed og er at forstaa som en Selvaabenbaring af det universelle Princip, der teleologisk virkeliggør sig i Menneskeaaanden under dennes Udvikling i Tiden. Det for de enkelte Perioder karakteristiske er givet ved den Maade, hvorpaa Forholdet mellem det universelle Princip Grundmomenter, Aand og Natur, opfattes. Inden for den græske Filosofi, der betegner den første Periode, opfattes Aanden i umiddelbar Enhed med Naturen, idet Tilværel-

sen betragtes som **et** besjælet Kunstværk. Men under den tiltagende Refleksion opløses denne Anskuelse, og Oldtidens Filosofi ender i en spiritualistisk Dualisme, der danner Forudsætningen for den kristelige Middelalder med dens skarpe Adskillelse mellem Aand og Natur og dens nedsættende Syn paa det naturlige. Den anden Periode, der omfatter den nyere Tids Filosofi, er karakteriseret ved **en** Stræben efter at overvinde Dualismen. Det naturlige anerkendes som eksistensberettiget med det **aandelige**; men ved den kritiske Sondring mellem Natur og Aand føres Filosofien ud i to **ensidige** Udviklingsrækker, der finder deres ekstreme Udtryk i det **18.** Aarh.s Materialisme (Système de la nature) og i det **19.** Aarh.s absolutte Idealisme (Hegel). For en ny, tredje Periode, der hører Fremtiden til, **maa** Opgaven da blive den at erkende Grundelementernes relative Modsætning og forstaa Forholdet mellem Natur og Aand som en Modsætningsenhed. Under den historiske Udvikling er Individuerne i deres bevidste Stræben efter Erkendelse ubevidst paavirket af de indre og ydre Forhold, de lever under, og i disse Forholds Indflydelse finder mange Vilkaarligheder og Tilfældigheder deres Forklaring. **Af langt** mere indgribende Betydning **er** den Indflydelse, der udgaar fra det universelle Princip, som ubevidst for Individuerne, snart **hemmende**, snart **fremmende**, bestemmer det bevidste Tankearbejdes Udvikling. Dette Forhold mellem det bevidste og det ubevidste fører til Opstillingen af fire afledede Udviklingslove, der siger, at en Periodes Grundtanke kan gøre sig gældende, længe før den kommer til fuld Udfoldelse; at et Tidsrums principielle **Synsmaade** ubevidst kan virke som en hemmende og begrænsende Magt over for den individuelle Tankes Stræben hen imod et mere fremskredent Udviklingsstadium, men tillige i sin hemmende Virken ubevidst blive Incitament for en dyberegaaende og mere alsidig Tankeudvikling, og endelig at to samtidige og sideordnede Udviklingsrækker Grundtanker ubevidst for Tænkerne kan indvirke paa hinanden, hvor meget de saa end for Bevidstheden staar i Modsætning til hinanden. B. støtter sin Opstilling af Udviklingslovene ved historiske Eksempler, idet han dog ikke blot vælger de Tilfælde, der tydeligt synes at stadfæste den paagældende Lov, men ogsaa saadanne, der tilsyneladende strider imod Loven.

1871 udkom **1.** Del af Martensens »Den christelige Ethik«, hvis Stilling til det principielle i Spørgsmaalet om Forholdet mellem Kristendom og Humanitet for B. afgav et nyt Eksempel paa »den halvspekulative, halvkristelige Theologies Forsøg paa en halvveis **Rationaliseren** af Dogmet, paa en halvveis Humaniseren af det

Kristelige, ved Hjælp af en **halvveis** Opgiven af det principielt Kristelige«. I Afhandlingen »Det Kristelige og det **Humane** som Modsætninger i vor Tids Bevidsthed« (trykt under Mærket »Constances« i »Nyt dansk **Maanedsskrift**«, II, 1871), der bl. a. tog Sigte paa Martensen, gjorde B. gældende, at der lige fra den græske Filosofis Dage har været og principielt vedblivende **maa** være en uforligelig Modsætning mellem fri Tænkning og enhver Form for positiv Religion, men at det er muligt uden at krænke Tankens Ret at give den i **Menneskeandens** Natur liggende religiøse Trang Udtryk i et alment Religiøst, en »Menneskeheds Religion«, tilgængelig for alle. I samme Tidsskrifts 3. Bd. offentliggjorde han s. A. en lille Afhandling om »Det ubevidste og det bevidste menneskelige Sjæleliv«.

En ondartet Brystsygdom, som han i mange Aar havde lidt af, havde i Forbindelse med Sorgen over Tabet af Hustruen, der var død efter knap fire Aars Ægteskab, nedbrudt hans Kræfter, saa han kun med det største Besvær kunde gennemføre den Opgave, der i Aarvis havde beskæftiget ham: at give en samlet Fremstilling af den europæiske Filosofis Historie. 1873 forelaa 1. Del af »**Philosophiens** Historie i Grundrids«, omhandlende den antikke Filosofi, og i det følgende Aar udkom 2. Del, der fremstiller den nyere Filosofis Historie. Værket, der er det første i sin Art her i Landet og endnu repræsenterer den eneste paa Dansk eksisterende samlede Fremstilling af den europæiske Filosofis Historie, er skrevet ud fra de i »Bidrag til Opfattelsen af **Philosophiens** historiske Udvikling« anlagte Synspunkter. De filosofiske Systemer refereres omhyggeligt, analyseres og kritiseres, men der gøres intet nævneværdigt Forsøg paa at se Filosofiens Udvikling i Sammenhæng med den almindelige Kulturhistorie, hvad der giver Fremstillingen **en** abstrakt og ensidig Karakter og sine Steder medfører **en** Skævhed i Bedømmelsen. Sine Mangler til Trods rummer Værket mange fortræffelige Enkeltheder, der vidner baade om Lærdom og Skarpsindighed. I sit sidste Leveaar udgav B. en lille, smuk Afhandling om Giordano Bruno, trykt i »Det nittende Aarhundrede« 1875. Nogle efterladte »Erindringer om Søren Kierkegaard«, nedskrevet i Tiden **Dec. 1871—Jan. 1872**, blev offentliggjort af Høffding i nævnte Tidsskrift 1877.

B.s Filosofi, der **er** en Udløber af den spekulative, tyske Idealisme, særlig i den Form, Hegel havde givet den, er et paa metafysiske Spekulationer og psykologiske Analyser støttet Forsøg paa at give det teoretiske Grundlag for en human Livsanskuelse, der ved den Maade, hvorpaa det humane Synspunkt søges gennemført, gør

Fordring paa at besidde det **religiøses** sande Karakter. Udgangspunktet er Mennesket som en sjælelig-legemlig Helhed med Trang til en harmonisk Livsudfoldelse under Tankens Førerskab. Erken- der Mennesket sin Enhed med Tilværelsens absolutte Princip, den i alt virkende »objektive Fornuft«, der aabenbarer sig i den indre og ydre Lovmæssighed, og stræber han efter at give sin Erkendelse af Enheden etisk Udtryk ved at søge at indordne sig som et Led i Tilværelsen, saa at han i al sin Tænken og Handlen bestemmes ved Forholdet til det absolutte, har hans Liv Retning mod det sande **religiøse** Forhold, der er »et absolut Forhold til det Absolute«, mens den positive Religions Tilhængere fornægter det religiøse ved at forholde sig absolut til noget relativt og endeligt og hemmer det naturlige Tankeliv ved at tage Fornuften fangen under Troens Lydighed. Ved en Slutning ud fra Menneskets sjælelig-legemlige Natur bestemmer B. det absolutte eller guddommelige Princip som et **ideelt-realt** Princip, der benævnes »den absolutte Subjektivitet«. Skønt han filosoferer ud fra Immanenssynspunktet og anser den panteistiske Opfattelse som væsentlig og nødvendig for Filosofien, statuerer han dog en Transcendens inden for Immanensen, og uagtet han betragter **Personlighedsbetegnelsen** som uanvendelig paa den absolutte Subjektivitet, tillægger han dog denne Egenskaberne Godhed, Hellighed, Retfærdighed og Kærlighed, hvad der giver hans antiteologiske Filosofi en principiel Usikkerhed, hvilket for en Del hænger sammen med, at han til Trods for sin Tilslutning til moderne Videnskab anlægger et teleologisk Syn paa Tilværelsen.

B. er en **Overgangsskikkelse** i dansk Filosofi. Hans historiske Betydning ligger i hans klare og bestemte Hævdelse af det humane Livs Ret og Værdi, i hans Forsøg paa at finde Ækvivalens for det dogmatisk-religiøse og i den anende **Forstaaelse**, der ligger i hans Ord om, at Fremtidens Filosofi til Forskel fra hans egen Tids vil støtte sig paa en rigere Udvikling af de enkelte Videnskaber, navnlig Naturvidenskaberne, og endelig i hans befrugtende Indvirkning paa adskillige af dem, der i 70'erne var med til at skabe **en** ny Epoke i dansk Aandsliv.

Dagbøger, Papirer og Breve i Universitetsbiblioteket. Breve i G. Brandes-Arkivet i Det **kgl.** Bibliotek. — Tegninger af J. V. Gertner 1845 (**Fr.borg**), Elisabeth Jerichau Baumann 1851 (sst.) og Hans Tegner. Træsnit 1876 og af H. P. Hansen 1886 efter et Træsnit fra 1877.

J. C. L. Lengnick: Stamtavler. **Personalh. Tidsskr.**, 7. Rk., I, 1916, S. 73—76. Universitetsprogram, Nov. 1845, S. 56 ff. Meddelelser **angaaende**

Universitetet etc. for Aarene 1857—63, S. 145—49, 162. O. Waage: J. P. Mynster og de philosophiske Bevægelser paa hans Tid, 1867, S. 152 f. Georg Brandes: Saml. Skr., XIII, 1903 (fra 1869), S. 115—23; II, 1899 (fra 1886), S. 426—39; XV, 1905 (fra 1902), S. 161—64. Samme: Levned, I, 1905, S. 110, 113, 123 ff., 129—32, 153, 154 f., 161 f., 166 f., 177 f., 193, 238, 245 f., 295, 317; II, 1907, S. 58, 60, 62, 143, 165, 176, 191, 193 f. H. Høffding 1 Theori og Praxis, 1870, S. 503—33. Samme i Nyt Dansk Maanedsskrift, VI, 1874, S. 279—96. Samme i Nær og Fjern, 1875—76, Nr. 182. Samme: Hans Brøchner og Chr. K. F. Molbech. En Brevvexling udg. og indledet, 1902. Samme: Danske Filosofer, 1909, S. 192, 196—206. Samme: Udv. Stykker af dansk filosofisk Litteratur. Med Indledninger, 1910, S. 214—21. Samme: Erindringer, 1928, S. 40, 45, 47, 61, 67, 77—80, 92 f., 95, 139. Kr. Arentzen: Fra yngre og ældre Dage, 1886, S. 25, 124 f. S. Schandorph: Oplevelser, I, 1889, S. 150, 152, 207 ff., 268. C. Hostrup: Erindringer fra min Barndom og Ungdom, 1891, S. 134 f., 265. Samme: Breve, 1897, S. 211, 213, 218 f., 223. H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historic, I, 1896, S. 67, 102, 455; II, 1898, S. 37, 51, 121, 123, 125 f., 171, 193, 248. Eduard Blau-miiller: Skilderier, 1903, S. 156—79. J. L. Ussing: Af mit Levned, 1906, S. 53, 157 ff. O. C. Molbech: Christian Molbech og hans Søn Christian K. F. Molbech. En Brevvexling, 1908, S. 17, 45, 59, 64, 68. M. Rubin: Nogle Erindringer, 1914, S. 56 f. Vilh. Andersen: Tider og Typer. Goethe, II, 1916, S. 192, 195, 197. Anathon Aall: Filosofien i Norden, 1919, S. 73, 161, 171 f., 174, 182. Gustav Philipsen: Af min Urtegaard, 1923, S. 22 og 52. Troels-Lund: Et Liv, 1924, S. 320, 398, 401. J. Himmelstrup: Søren Kierkegaards Opfattelse af Sokrates, 1924, S. 319 ff., 325, 329. Paul V. Rubow: Georg Brandes og hans Lærere, 1927, S. 5—9, u, 15, 18, 24, 29. Samme: Litterære Studier, 1928, S. 45—49. Samme: Georg Brandes' Brilller, 1932, S. 49, 78, 83, 104, 107, 114 f., 120 ff., 150, 163, 170, 177, 238, 248, 261—64, 269—82. Eduard Geismar: Søren Kierkegaard, VI, 1928, S. 87 f., 104 ff., 108, 111. A. Thorsøe: Erindringer, 1929, S. 56—71, 78 f., 81, 97. Paul Elsner i Fredericia Dagblad, 23. Dec. 1931. Skat Arildsen: H. L. Martensen, I, 1932, S. 163, 355, 390—402, 404 f., 458—62, 463 f., 471 f. Sejer Kühle i Personalh. Tidsskr., 9. Rk., V, 1933, S. 151, 206, 218. S. V. Rasmussen

Brøchner-Larsen, Lars Christian Jørgen, 1829—91, Skolemand. F. 12. Sept. 1829 i Nykøbing S., d. 29. Nov. 1891 i Kbh. (Stefans), begr. sst. (Garn.). Forældre: Lærer i Staarup ved Nykøbing S. Hans Larsen (1800—78, gift 2° 1845 med Nicoline Margrethe Hesseldahl, 1825—97) og Agnete Oline Gjorup (1807—43). Gift 28. Maj 1865 i Hørsholm med Flora Adolfine Wiuf, f. 6. Juli 1843 i Hørsholm, d. 22. Juli 1926 i Kbh., D. af Skræddermester Søren Larsen W. (1811—95) og Sophie Kristine Larsen (1812—97).

B.-L. dimitteredes 1853 fra Jonstrup Seminarium, blev s. A. Lærer i Odense og 1855 Huslærer i Gudme. 1857 tog han Artium og tre Aar efter anden Eksamen, medens han var Huslærer paa Engelholm. 1861 fik han Ansættelse ved Kbh.s Skolevæsen, hvor han avancerede til Skoleinspektør, 1884 ved Skolen paa St. Hans Torv og n. A. ved Skolen i Charlottetgade. — I en Menneskealder

tog B.-L. levende Del i Skolens og Lærerstandens Anliggender. Han var med til at stifte **Kbh.s** Almuelærerforening **1872** og var i en Aarrække et virksomt Medlem af Bestyrelsen for Pædagogisk Selskab. **1882** blev han Medlem af Danmarks Lærerforenings Bestyrelse og fik oprettet Foreningens Medlemsblad, som han redigerede fra **1883** til sin Død. Han udførte et stort Arbejde ved flere af de nordiske Skolemøder og var med til at udgive Beretning om Møderne **1877** og **1890**, ligesom han udgav Beretninger om Danmarks Lærerforenings Skolemøder **1879** og **1886**. — Han var Redaktør af Tidsskriftet »Den danske Folkeskole« **1889—91** og udgav **1884** sine instruktive »Meddelelser om Berlins Skolevæsen«. Hans Interesse naaede ogsaa ud til almindelige Samfundsspørgsmaal og Politik; men hans Forsøg paa at blive valgt til Folketinget (i Præstø **1869** og **1872** og i Nykøbing S. **1873**) lykkedes ikke. Ved denne vidtforgrene Virksomhed, til hvilken hans betydelige Arbejdsevne undertiden næppe slog til, og ved den Beredvillighed, hvormed han ydede Raad og Vejledning til de mange Lærere, der **henvendte** sig til ham, blev hans Navn et af de mest kendte i den danske Folkeskoles nyere Historie.

Danmarks Lærerforenings Medlemsblad **1891**, Nr. 24. Ill. Tid. 3. Jan. **1892**.

Joakim Larsen (Chr. Buur).*

Brøndal, Rasmus Viggo, f. **1887**, Romanist. F. **13.** Okt. **1887** i Kbh. (Helligg.). Forældre: Gartner og Frugthandler Christian Hansen (B.) (**1858—1930**) og Hansine Caroline Jacobsen (f. **1865**). Navneforandring 2. Jan. **1912**. Gift 27. Sept. **1912** i Kbh. (b. v.) med Rosally Ellen Meyer, f. 9. April **1887** i Kbh. (Mos.), D. af Kordirigent, Sanglærer Albert Meyer (**1839—1921**) og Camilla Oettinger (f. **1852**).

Efter at være blevet Student **1905** fra Lang og Hjorts Kursus drev B. ved Universitetet omfattende filosofiske, historiske og sproglige Studier, særlig dog i romansk Filologi, hvori han blev mag. art. **1912**. Derefter fulgte et Studieophold i Paris, hvor han sammen med sin Hustru især studerede hos M. Roques, Bédier og Meillet. Fra **1913** virkede han i nogle Aar som Lærer ved Skoler og Kursus. **1917** erhvervede han Doktorgraden med Afhandlingen »Substrater og Laan i Romansk og Germansk«. Efter at have virket som Assistent ved Stednavneudvalget **1917—25** var han **1925—28** Lektor i Dansk ved Sorbonne og blev **1928** Professor i romansk Sprog og Litteratur ved **Kbh.s** Universitet. B.s Interesser er vidtspændende, og med en stor Lærdom paa en Mængde Omraader forbinder han stor Idérigdom og Originalitet. Foruden i Doktorafhandlingen

og forskellige mindre Afhandlinger, væsentlig om etymologiske Emner, træder dette især frem i hans Bog »Ordklasserne (Partes orationis). Studier over de sproglige Kategorier« (1928), hvori han med megen Skarpsindighed gør et interessant Forsøg paa Udredning af vigtige Grundproblemer, og i »Morfologi og Syntax« (Universitetsprogram 1932), et interessant Bidrag til en rationel Inddeling af Grammatikkens forskellige Omraader.

Selvbiografi i Universitetets Progr. Nov. 1917.

AV. Sandfeld.

Brøndsted, Karl Gustav, f. 1851, Forfatter. F. 12. April 1851 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Kommunelærer, senere Skoleinspektør Carl Gustav B. (1818—1903) og Vilhelmine Mariane Thala Petersen (1820—1900). Gift 12. Juli 1881 i Kbh. (Johs.) med Clara Margrethe Kirstine Thomsen, f. 10. April 1858 i Kbh. (Garn.), D. af Overrevisor i Krigsministeriet, **Krigsraad**, senere Kontorchef i Finansministeriet og Etatsraad Hans Henrik T. (1817—92) og Ane Vilhelmine Krause (1827—87).

B. begyndte sin Skolegang i Borgerdydskolen i Kbh., men flyttedes til Metropolitanskolen, hvorfra han tog Studentereksamen 1869. Han studerede klassisk Filologi og blev cand. philol. 1876. Efter at have undervist ved forskellige københavnske Skoler og et Par Aar ved Gotfred Rodes Højskole i Ordrup fik han 1881 Ansættelse som Adjunkt i Rønne. 1894 forflyttedes han til Aarhus Katedralskole, hvor han 1902 blev Overlærer og 1919 Lektor. 1921 tog han sin Afsked. — I Litteraturen debuterede B. 1878 med Romanen »I Bølgegang«. Bogen udsendtes under Pseudonymet Vetulus, der skulde udtrykke Forfatterens gammeldags Anskuelser, hans Frontstilling mod Tidens Ideer. Synderlig Opmærksomhed vakte Romanen ikke. Heller ikke lykkedes det B. at »vende Tidens Smag« med det formelt betydeligere romerske Drama »Curtius« (1881). I ti Aar derefter var han tavs; saa kom 1891 »Junkeren fra Varnæs«, en lyrisk Digtning over et sønderjysk Sagn, og 1893 »Frihed«, en Nutidsfortælling, hvori B. med ikke ringe Kraft angriber Tidens sejrende Radikalisme i Kunsten og former sine Anskuelser om Frihedens opløsende Virkninger. Samme Tendens præger hans senere Digtning: Romanerne »Fædrenes Synd« (1895), »Borre-taarn« (1898), »Niels Glambæk. Historien om, hvorledes han blev en Mand« (1902), »Funk'erne. Et Stykke Familieroman fra Systemskiftets Tid« (1906) og »En Æsthetiker« (1914), de satiriske Skitser »Smaa danske Snobber« (1896) og den eventyrlige Komedie »Kong Gelos« (1900). En Gang imellem bliver hans Kampiver saa stærk, at han forlader den skønlitterære Ramme og betjener sig af Flyve-

skrifter og Pjecer, f. Eks. i »Bladet fra Munden« (1899) og »En Smule Sandhed ind i Løgner« (1908). I flere af Fortællingsamlingerne: »Tolv Historier fra Italien« (1909), »Tolv danske Historier« (1910), »Fra det fjerne« (1911), »Sommerferiehistorier« (1912) og »Mange Streng« (1917) er Tendensen mindre fremtrædende, men Fortællekunsten større; dette gælder især de to skønne Fortællinger i »Fra det fjerne«. — Yderligere har B. skrevet »Dialogus« (1894), »Digteren og Døden« (1903), et Mindeskrift om Estrup (1925) samt »Erindringer«, I-II (1931—32) og leveret en udmærket Oversættelse af Marcus Aurelius (1928). — B.s Forfatterskab er præget af forskellige kunstneriske Brist, men det er friskt og underholdende og giver Udtryk for en mandig Personlighed. — R. 1899. — Maleri af Regitze Brøndsted 1931. Buste af Knud Brøndsted s. A.

Selvbiografi i Nationaltid. to. Marts 1915. Alfred Ipsen: Litterære Portrætter, 1906. Holger Jørgensen: To Mænd, 1912. Harald Nielsen: Bøger og Mænd, 1926.

K. K. Nicolaisen.

Brøndsted, Peter Oluf (Ole), 1780—1842, Arkæolog. F. 17. Nov. 1780 i Fruering, d. 26. Juni 1842 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst i **Fruering**, senere Horsens, Provst Christian B. (1742—1823, gift 1° med Johanne Kirstine Hansdatter Hatting, 1745—79) og Mette Augusta Petersen (1758—1832). Gift 23. Okt. 1813 i Horsens med Frederikke Koes, f. 18. Sept. 1790 paa Antvorskov, d. 10. Maj 1818 i Kbh. (Frue), D. af Finansraad G. D. F. Koes (s. d.) og Hustru.

B. fik sin første Uddannelse i den lærde Skole i Horsens, hvis fortræffelige Rektor, den ansete Filolog Oluf Worm, tog sig meget af sin højt begavede Discipel og tidligt vakte den Begejstring for Grækenlands Oldtid hos ham, som blev bestemmende for hans Livsbane. 1796 tog han Artium ved Universitetet og forbavsede alle ved sine Kundskaber i Græsk. Efter 1798 at have faaet anden Eksamen studerede han, uden synderlig Lyst, Teologi og tog 1802 Attestats. Men derefter gik han over til Filologien og traadte ind i det »pædagogiske« Seminarium under **Moldenhawer**. Her sluttede han et nært Venskab med den dygtige unge Filolog Georg Koes, Søn af Finansraad K., og forlovede sig 1806 med hans Søster. Svogeren, der havde studeret i **Halle**, gjorde ham først bekendt med den nye af F. A. Wolf grundlagte Retning i Filologien. 1804 fik B. Universitetets Guldmedaille for sin Besvarelse af den filologiske **Prisopgave**. I Sommeren s. A. foretog han sin første Udenlandsrejse, idet han ledsagede sin Fætter, den lærde Provst W. F. Engelbreth, til Tyskland. Under et Ophold i Gottingen stiftede

han Bekendtskab med **Eichhorn**, paa hvis Anmodning han efter sin Hjemkomst til dennes »**Geschichte** der Literatur« forfattede en Udsigt over den danske skønne Litteraturs Historie (først udkommet 1810 i 4. Bd. af Eichhorns Værk under Titlen »**Schöne Redekünste** der **Dänen**«). Samtidig udarbejdede han sin Disputats (»Opuscula philosophici et philologici **argumenti**«), som han forsvarede for Magistergraden 1806.

Umiddelbart derefter tiltraadte han, med offentlig Understøttelse og Hjælp af sin ret velhavende Fader, sammen med sin Ven Koes en længe planlagt Studierejse, hvis sidste og væsentligste **Maal** skulde være en Vandring **gennem** Grækenland for ved Selvsyn at lære dette Land og dets Fortidsminder at **kende**. Over Dresden, hvor **Oehlenschläger** sluttede sig til dem, og Weimar, hvor de opholdt sig under Slaget ved Jena, naaede de i Nov. til Paris, hvor de blev i **halvtredie** Aar. Deres Omgangskreds var her hovedsagelig Landsmænd og Tyskere, **Oehlenschläger**, Brødrene Schlegel, Filologerne K. B. Hase og G. **Bredow** m. fl. I de **rigge** Kunstsamlinger og det store kejserlige Bibliotek arbejdede B. meget flittigt og søgte paa alle Maader at forberede sig til **Grækenland**-rejsen, bl. a. ved at ekscerpere Villoisons Optegnelser. I Sommeren 1809 **drog** de to Venner videre til Rom, hvor de overvintrede. Her traf de sammen med Arkitekten Haller v. Hallerstein fra **Nürnberg**, den **schwabiske** Landskabsmaler Linckh og den kunstselskende Baron Stackelberg fra Estland og bevægede disse tre til at slutte sig til dem som Rejsefæller. I Juni 1810 mødtes de alle i Napoli for derefter at drage gennem Storgrækenland til Otranto. Over Korfu og Korinth naaede de Athen i Sept. Vennekredsen forøgedes her yderligere med to unge engelske Arkitekter, Cockerell og Foster, og var nu saa stor, at den, med Athen som det fælles Samlingssted, kunde dele sig i forskellige Ekspeditioner.

Vinteren gik med til Undersøgelser i Attika og Ekskursioner til de nærmeste Landskaber. I Foraaret 1811 foretog Haller, Linckh og Englænderne de berømte Udgravninger i Athenetemplet paa Ægina, medens B., Koes og Stackelberg drog til Konstantinopel og efter et tre Maaneders Ophold her ned gennem Lilleasien til Smyrna. Koes vendte herfra tilbage til Athen, medens de to andre fortsatte til Efesos. Ved Tilbagekomsten til Smyrna blev de begge alvorligt syge, opgav derefter videre Rejseplaner i Lilleasien og vendte over **Thessalien** tilbage til Athen, hvor de ankom i Okt. Koes var imidlertid død paa Zante 6. Sept. Efter et kortere Ophold i Athen rejste B., ledsaget af Linckh, i December til Øen Keos, hvor han i de følgende Maaneder foretog Undersøgelser

og Udgravninger, især i **Ruinerne** af det antikke **Karthaia**. Foraaet **1812** tilbragte han dels med Studier i Athen, dels med mindre Ekskursioner bl. a. til **Ægina**, og paabegyndte derefter i Juni en Peloponnesrejse, under hvilken han deltog i de af Haller **ledede** Udgravninger i Apollotemplet ved Phigalia. I Sept. drog han til Zante for at besøge sin Vens Grav og rejse en Gravsten paa den, og efter **et** Par Maaneders Ophold her fortsatte han over Kefallenia og Ithaka til Epiros. Her fik B. Lejlighed til personligt at stifte Bekendtskab med »den genialske Tyran« Ali Pascha af Janina, af hvem han har givet en interessant Karakteristik i **de** nedennævnte Forelæsninger. Med Korfu som sidste Station forlod B. endelig i **Foraaet 1813** Grækenland, og efter mindre Ophold i Napoli, Rom, Wien og **fl.** Byer vendte han i Sept. tilbage til Danmark.

Straks efter sin Hjemkomst blev B. udnævnt til Professor extraordinarius i Filologi. Ved sit Ægteskab blev han velhavende og i Stand til at følge sin Tilbøjelighed for en komfortabel Grandseigneur-Tilværelse. Han havde en udstrakt Bekendtskabskreds, omgikkes alle betydende Videnskabsmænd i Kbh. og var med sin levende Personlighed og sine mange selskabelige Talenter, ikke mindst sine musikalske Evner og Færdigheder, som han havde opøvet flittigt lige fra sin Barndom, en velset Gæst ogsaa i andre Kredse, bl. a. i Rahbeks Hjem. Imidlertid kunde B. dog **ikke** rigtig finde sig til rette i de hjemlige Forhold. Det stillesiddende Liv passede ikke for hans urolige, oplevelseslystne Sind. **Professor-**gerningen tiltalte ham heller ikke. Han havde ogsaa svært ved at indordne sig under de Krav til Punktlighed og Stadighed, den stillede til ham. Baade dette og hans selvsikre Optræden og hele **verdensmandsmæssige** Apparition skabte nogen Animositet mod ham i Universitetskredse. Man efterlyste ogsaa Frugterne af den lange og kostbare Rejse. Selv om B. ganske vist i disse Aar kun publicerede lidt — og overhovedet alle Dage havde svært ved at gøre et Arbejde færdigt —, var han dog ingenlunde uvirksom. **1814** var han med til at stifte Det danske Bibelselskab, og i den n. A. oprettede **kgl.** Kommission til Udarbejdelsen af en ny Oversættelse af det nye Testamente blev han en betydende Kraft. I **Vinterhalvaarene 1815—17** gav han i Forelæsninger ved Universitetet for en talrig Tilhørerkreds en foreløbig, i populær Form holdt Skildring af sin Grækenlandrejse, dog med Undtagelse af Opholdet paa Peloponnes **1812**. Senere i sit Liv paatænkte B. selv at lade disse Forelæsninger trykke, men først efter hans Død blev de, efter hans Manuskript, udgivet ved N. V. Dorph (»P. O. Brøndsteds **Reise** i Grækenland i Aarene **1810—1813**«, I—II, **1844**).

De Egenskaber, der gjorde B. til en ypperlig Rejsende, hans altid vaagne Iagttagelse, hans fysiske og psykiske **Elasticitet**, hans Naturglæde og Eventyrlyst, i Forbindelse med den livlige og kundskabsfyldte Fremstilling af hans Oplevelser og Observationer over Naturen, Folkelivet og Oldtidsminderne i det **dengang** endnu kun lidet kendte Land giver dette Værk Rang blandt vor Litteraturs ypperste Rejsebeskrivelser. Fremdeles offentliggjorde han **1817—18** to Hæfter »Bidrag til den danske Historie og til Kundskab om Danmarks ældre politiske Forhold af udenlandske Manuscriptsamlinger« (indeholdende Uddrag af Robert Vaces Rimkrønike om **Rollo** og Hertugerne af Normandie). Men det store videnskabelige Værk, i hvilket Resultaterne af hans Forskninger i Grækenland skulde fremlægges, og som nu stod for B. som hans vigtigste Opgave, savnede han Ro og Midler til at udarbejde i Kbh. Han længtes meget efter igen at komme til Rom, hvor han under langt bedre Studievilkaar end hjemme kunde hellige sig dette Arbejde. Hans Hustrus tidlige Død forøgede yderligere hans Udlængsel. Efter at have faaet sine tre **smaa** Børn anbragt i sin Svigerinde, Fru Agaards Hjem paa Iselingen ved Vordingborg, forlod han **31. Okt. 1818** atter Danmark.

Efter undervejs at have gjort mindre Ophold i forskellige Byer, bl. a. i Weimar, hvor Goethe havde ønsket hans Besøg for at faa Oplysninger om **Skulpturfundene** fra Ægina og Phigalia, **naaede** B. Rom Jan. **1819**. For at have en fast og anset Stilling her havde han før sin Afrejse modtaget Udnævnelse til det danske Hofs Agent ved Pavestolen, hvad der for saa vidt sikkert var et Fejlgreb, som de diplomatiske Indberetninger og andre Hverv, denne Post paa-**lagde** ham, røvede megen Tid fra hans videnskabelige Arbejde. Fremmede for dette var det næppe heller, at han i Jan. 1820 lod sig friste til at ledsage Lord Guilford paa en Rejse til de **ioniske** Øer, hvorfra han saa alene over Malta drog til Sicilien. Medens han opholdt sig her, udbrød Revolutionen i Napoli (Juli **1820**). Bevægelsen forplantede sig til Palermo, hvor den førte til blodige Optøjer. Kun med Besvær slap B., som netop befandt sig i denne By, bort til Napoli. De Pøbeludskejelser, han saaledes paa nært Hold blev Vidne til, **formaaede** dog ikke at gøre noget Skaar i hans dybe Sympati for **Frihedsbestræbelserne**. Af sit fulde Hjerte glædede han sig over den frie Forfatning, Napoli havde opnaaet, og byggede derpaa Forhaabninger om **en** lykkeligere Fremtid for hele Italien. Men da han i officielle Indberetninger gav Udtryk for denne Opfattelse af Begivenhederne og ydermere i Fortalen til en lille Afhandling, han udgav i Napoli i dette **Efteraar** (»Sopra

un'iscrizione greca scolpita in un antico **elmo** di bronzo«), hyldede Kongen af Napoli for den Konstitution, han havde givet sit Folk, blev det tilkendegivet ham, at det danske Hof ikke **billigede** hans Meninger, og uden at afskedige ham fra Stillingen som Hofagent tilbageholdt man hans Gage. I et værdigt og frimodigt Gensvar tilbageviste B. denne Kritik af hans Optræden, og ogsaa fremtidig lagde han ikke Skjul paa, at han med levende Deltagelse fulgte de revolutionære **Rørelser** i forskellige Lande, i Særdeleshed den græske **Frihedskrig**.

Fra Slutningen af **1820** til Foraaret **1823** var B. i Rom. En Plan om at hjemkalde ham som Direktør for det **1822** genoprettede Sorø Akademi blev ikke til noget; skønt fristet af Tanken kunde B. selv heller ikke endnu bekvemme sig til at tage tilbage. Med det store Værk gik det vedblivende kun langsomt. Koncentration om en enkelt Opgave var ikke B.s Sag; økonomisk uafhængig og ganske frit stillet kunde han uhindret følge sin Trang til alsidig Fordybelse i sin Videnskab og pleje sine mange andre Interesser. Endelig i Maj **1823** besluttede han sig til at forlade Rom for at iværksætte Udgivelsen af hvad der var færdigt. Efter at have opholdt sig nogle Maaneder i **Genève** for at lade sit franske Manuskript **gennemgaa** af en indfødt kom han henimod Slutningen af Aaret til Paris og gik her i Gang med den endelige Redaktion af sit Værk. Atter afbrødes Arbejdet hermed ved en Rejse til England (sidste Halvdel af **1824**) med Studier i British Museum som Hovedformaal. Breve herfra giver Udtryk for den Vederkvælgelse, Opholdet i dette »med alle Frihedens og en lykkelig Forfatnings gode Frugter bugnende Land« beredte ham, efter de Skuffelser, Forløbet **af Frihedsbestræbelserne** paa Kontinentet indtil videre havde bragt. Fra Begyndelsen af **1825** var han igen i Paris, og sidst i dette Aar udkom endelig her **1**. Levering af hans Hovedværk »**Voyages et recherches dans la Grèce**«, samtidig med at en tysk Udgave (»**Reisen und Untersuchungen in Griechenland**«) udsendtes. Ogsaa **en** engelsk Udgave var forberedt, men standsedes ved det paagældende Forlags Fallit. B. skildrer i dette Bind sine Undersøgelser paa Keos, der især havde ført til vigtige topografiske Resultater, og behandler indgaaende denne Øs Oldtidshistorie, Mytologi m. m. Sangvinske Løfter om, at de næste Leveringer skulde følge umiddelbart efter, var B. ikke Mand for at indfri. I Foraaret **1826** tog han igen til London og derfra til Danmark for at besøge Slægt og Venner. Først i Aug. **1827** vendte han tilbage til Paris. Fraset et nyt Studieophold i London (**Sommeren 1828**) blev han **de** følgende Aar her og var **1830** et interesseret Vidne til **Julirevolu-**

tionen. Omtrent samtidig udkom endelig 2. Bd. af hans Værk, omfattende Undersøgelser over Parthenon og navnlig et meget lærd og skarpsindigt Forsøg paa at tyde **Sydsidens Metoperelieffer**, der den Dag i Dag bereder store Fortolkningsvanskeligheder. Dette Arbejde grundfæstede B.s europæiske Berømmelse. Men **dermed** gik Værket, der efter Planen skulde have omfattet i alt otte Leveringer, i Staa; en Beskrivelse af Parthenons Gavlgrupper vides at have foreligget i Manuskript, udarbejdet i London, hvor B. opholdt sig fra Begyndelsen af **1831**, men den udkom aldrig. Derimod offentliggjorde B. under dette Englandophold et Par mindre Skrifter om græske Vaser, hvoraf det betydeligste er Afhandlingen »On Panathenaic Vases«, trykt i Transactions of the R. Society of Literature (**1832**), i hvilket Selskab han kort forinden var blevet valgt til Medlem.

I Maj **1832** vendte B. endelig varigt tilbage til Danmark. Foruden andre Hensyn har formentlig ogsaa hans efterhaanden noget derangede økonomiske Forhold tilskyndet ham til, mens Tid var, at komme til Ro i en fast Stilling hjemme. B. havde tæret stærkt paa sin Formue. Rejselivet havde været dyrt, og han havde tillige selv ofret betydelige Summer paa sit store Værk, navnlig paa Fremstillingen af de meget smukke Kobberstik dertil; det engelske Forlags Fallit havde voldt ham et anseligt Tab; han havde ogsaa i rigeligt **Maal** føjet sin Trang til at omgive sig med smukke Ting og under sine Rejser erhvervet sig en kostbar Samling af antikke Kunstsager, især Bronzer. Under sit sidste Englandophold havde han set sig nødsaget til at afhænde en Del deraf; andet solgte han senere til den franske Regering. — Han blev nu Okt. **1832** udnævnt til Direktør for Den **kgl. Mønt- og Medaillesamling** og Nov. s. A. til Professor ordinarius i Filologi og Arkæologi. Ogsaa de følgende Aar foretog han vel gentagne Gange Rejser til England og Frankrig, bl. a. for at skaffe Afstøbninger til Møntsamlingen, af hvis Ordning han har væsentlige Fortjenester. Men Rejserne havde dog nu kun Karakter af midlertidige Afbrydelser i hans Embedsvirksomhed. Som Universitetslærer vandt han nu megen **Paaskønnelse**. Den Begejstring for og indtrængende Samfølelse med den græske Oldtid og den Skønhedsglæde, der er **Grundakkorderne** i hans Produktion, parret med hans meget omfattende og alsidige Viden og hans Evne til livlig og aandfuld Fremstilling **maatte** gøre hans Forelæsninger fængslende og inspirerende; uden Tvivl har de givet et værdifuldt Supplement til den Retning i Filologien, der samtidig fortrinligt repræsenteredes af hans yngre Kollega J. N. Madvig. Foruden over Grækenlands Geografi og Arkæologi m. m. læste

han med Forkærlighed over Pindar og Tragikerne, som han i særlig Grad følte sig i Stand til at forstaa og tolke. Hans sidste litterære Arbejde blev den **smukke** Oversættelse af Aischylos' »**Agamemnon**«, som han udgav **1842** og tilegnede Samfundet til den danske Literaturs Fremme, hvis Formand han var fra **1839**. I Manuskript efterlod han sig en omtrent færdig Oversættelse af »Eumeniderne« og »**Choëforerne**«, saaledes at Dorph kunde udgive B.s Gengivelse af hele Trilogien »Orestias« samlet **1844**. — Af videnskabelige Arbejder kom efter hans Hjemkomst ikke meget fra hans Haand. I »De cista aenea Praeneste reperta« (Universitetsprogram **1834**) publicerede han en af de prænestinske Cister; en Beskrivelse og Fortolkning af den berømteste og kunstnerisk værdifuldeste Repræsentant for denne samme **Monumentgruppe**, »den ficoroniske Cista«, med tilhørende Kobberstik, fandtes blandt hans efterladte Manuskripter og blev **1847** udgivet af Dorph. Betydeligere, en af B.s smukkeste arkæologiske Publikationer, er hans Skrift om »Bronzerne fra Siris«, to med prægtige Relieffer smykkede Stykker af en græsk Rustning fra 4. Aarh., der tidligere havde tilhørt B. selv, men som han havde afhændet til British Museum (først udgivet **1836** paa Engelsk af Society of Dilletanti, et Selskab, B. havde nær Tilknytning til; en revideret tysk Udgave udsendte han selv n. A. i Kbh.).

B.s Liv fik en brat Afslutning. Paa en af sine daglige Rideture faldt han ved en dristig Manøvre af Hesten og døde faa **Dage** efter af sine Læsioner. Hans videnskabelige Produktion var ikke blevet synderlig omfangsrig og kom ikke til helt at svare til hans egne og andres Forventninger. Mange andre Interesser havde bestandig jævnsides dermed lagt Beslag paa hans Tid og Kræfter. Stadigt Samkvem med andre Mennesker havde gennem hele hans Liv været en Fornødenhed for hans livlige og meddelsomme Natur. I Arkæologien blev hans Hovedindsats den store Ungdomsrejse i Grækenland. Ved den blev han en af Foregangsmændene for den nyere Tids arkæologiske Forskning, for hvilken Undersøgelsen i Marken gaar forud for Arbejdet i Studerekammeret. — B. var Medlem af et stort Antal lærde Selskaber i Udlandet, fra **1826** ogsaa af det danske Videnskabernes Selskab. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek.

Gehejmelegationsraad 1827. — R. **1815**. DM. **1826**. K. **1840**. — Malerier af C. A. Jensen **1819** (forsvundet), **1827** (Glyptoteket; Gentagelse **1842** paa Fr.borg), **1837** (Familieeje) og **1839** (Fr.borg, Kunstmuseet, Privateje; gengivet i Stylografi af E. Fortling, i Litografi **1844** og i Træsnit). Ungdomsportræt i Tegning af Ploetz

(Kgl. Bibl.). Gipsbuste af Evens **1889** (Fr.borg). Klippet Silhouet sst. Stik af A. Flint og **1808** af Chretien. Litografi **1833** af L. Dupré. Medaillonrelief af Pierre Jean David **1831**. Medaillon af H. V. Bissen.

Biografi ved J. P. Mynster som Indledning til Rejse i Grækenland. Uddrag af P. O. Brøndsteds **Reise-Dagbøger**, ved N. V. Dorph, **1850**. Breve fra P. O. Brøndsted **1801—33** (Memoirer og Breve, **XLVII**), **1926**. E. C. Werlauff: Erindringer af mit Liv (Memoirer og Breve, **XIII**), **1910**, S. **144**. V. Birkedal: Personlige Oplevelser, I, **1890**, S. **174—81**. Vilh. Andersen: Goethe, I, **1915**, S. **134—65**.

K. Friis Johansen (M. CL Gertz).

Brøndum, Christen Antonsen, **1777—1846**, Brændevinsbrænder. F. **12. Juli 1777** i Brøndum, Kollerup Sogn, Vester Han Herred, d. **12. Aug. 1846** i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Tømrer og Husfæster Anton Jensen (**1742—1812**, gift 2° med Birgitte Marie Jensdatter, ca. **1766—1837**) og Margrete Jensdatter (**1741—89**). Gift 8. Aug. **1806** i Kbh. (Trin.) med Maren Thomasdatter Rosenkrantz, døbt 25. Juli **1784** i Gram, d. 23. April **1850** i Kbh. (Trin.) D. af Gaardfæster Thomas Jensen R. (ca. **1735—1805**) og An Marie Godskdatter.

B. kom som ung til Kbh., hvor han allerede **1809** var Ejer af et Brændevinsbrænderi i Prinsensgade. For dettes gode Indretning indstilledes han **1815** til offentlig Opmuntring; om han end ikke fik den, vidner dette dog om teknisk Dygtighed paa Brænderiomraadet, og da der **1812** indførtes en Brændevinsbrændereksamen, blev B. **1819** af Øvrigheden beskikket til at give Undervisning i Faget. 1820 udgav han en af H. C. Ørsted gennemset »Kort Undervisning i Kunsten at brænde Brændevin« (2. Udg. **1822**), **1822** paa Landhusholdningsselskabets Opfordring »Anvisning til at tillave Vin af Æbler« og **1828** et Skrift om »Grundsætningerne for Ølbryggeriet« med Fortale af H. C. Ørsted og tilegnet Selskabet for Naturlærens Udbredelse, af hvilket B. var Medlem. Hans Brænderi med en Kedel paa ca. ti Tdr. og fire Mæskekar, hvert paa ca. 28 Tdr., var vistnok Datidens største her i Landet, og hans Akkvavit var Datidens »Harald Jensen«, ligesom hans Navn mindes i De danske Spritfabrikkers »B.s Snaps«. — DM. **1826**. — Maleri af D. Monies **1830**. — Samtidig med Christen B. virkede som Brændevinsbrænder i større Stil hans yngre Halvbroder *Anders Antonsen B.*, døbt 13. Febr. **1790** i Kollerup, d. 17. Juli **1861** i Kbh., født i Faderens 2. Ægteskab. Anders B. tjente først **1796—1812** i Nørhalne i Biersted Sogn, **1812** paa Slettegaard i Hjortdal Sogn, blev **1813** indkaldt som Soldat i Viborg og Kbh. og blev derefter Brændcrikarl hos Broderen. Ved Sparsommelighed og Dygtighed

svang han sig i Vejret, blev **1818** Forpagter og **1819** Ejer af Brænderiet Paradis i St. **Kongensgade** og senere ogsaa af Brænderierne i Store Kro i Lyngby, **Roskilde** Kro og Bagsværd Kro, ligesom han anlagde **et** af de første Dampbrænderier i Landet. I Forbindelse med Brænderi drev han betydelig Gærfabrikation og et stort Bajerskøl-Bryggeri. Han var kendt for sin store Godtgørelse til Trods for, at han havde tolv Børn, og under Pengekrisen 1857 var han til Støtte for mange. Sin Fødeegn omfattede han stedse med stor Kærlighed og tog sig af Folk der, som havde vist ham Godhed i hans unge Aar. — **Kgl.** Agent. — Litografi efter Fotografi.

L. V. Scheel: Brændevinsbrændingen i Danmark, **1877**, S. **122—26**. A. A. Brøndum: Optegnelser af Agent Anders Anton Brøndums Liv til Aaret **1860**, **1860**. Aalborg Stiftstidende 23. Juli **1861**. C *Klit* *d*

Brøndum, Christen Degn, 1856—1932, Hotelejer. F. **21**. Marts **1856** i Skagen, d. 18. April **1932** sst., begr. sst. Forældre: Hotelejer Erik B. (**1820—90**) og Ane Hedvig Møller (**1826—1916**). Ugift.

Det Hotel i Skagen, B. arvede fra sin Fader og fik udvidet, blev Hjemsted for de talrige Malere, der fra **1870'erne** søgte til Skagen, og med sit jævne og ejendommelige frimodige Væsen blev han dem en kær Kammerat. Han bidrog klækkeligt til Oprettelsen af Skagens Museum og testamenterede dette sit Hotel. Paa mange Maader støttede han ogsaa Byens Fiskerbefolkning. — Malerier af Chr. Krohg og P. S. Krøyer **1883** i Hotellets Malerisal, af G. F. Clement og Helga Ancher **1928** i Skagens Museum. Buste af Gyde-Petersen sst. Maleri af O. Bjorck i Familieeje. Portrætteret af Krøyer paa Hip, Hip Hurra **1888** og Jagtbillede **1898**.

Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 20. Marts **1931**. Axel Henriques sst. **18**. April **1932**. Karl Madsen.

Brøndum-Nielsen, Johannes, f. **1881**, nordisk Filolog. F. **2**. Dec. **1881** i Hejlskov ved Viborg. Forældre: Lærer, sidst i Gudbjerg paa Fyn Niels Christian B.-N. (**1852—1926**) og Hanne Kathinka Sofie Olsen (**1851—1928**). Gift 23. Dec. **1908** i Kbh. (Frue) med Anna **Elfrieda (Frieda)** Jensine Christensen, f. 22. Jan. **1886** i Frederikshavn, D. af Skipper sst., senere Vildthandler i Kbh. Peter Emilius C. (**1852—93**) og Rasmine Christensen (Snebang) (f. **1862**).

Efter **1902** at have taget Skolelærereksamen fra Skaarup søgte B.-N. til Kbh., blev **1904** Student fra Lang og Hjorts Kursus og forberedte sig i de følgende Aar, samtidig med at han var Lærer (**1909—19** ved Seminarium og Statens Lærerhøjskole) til en Magi-

sterkonferens i nordiske Sprog (1910). Allerede forinden havde han dygtigt besørget Udgivelsen af »De gamle danske Dyrerim« (1908) og praktisk deltaget i Optegnelse af Stednavne og **Folkemaal**. Han blev Medstifter af og 1911—30 Bestyrelsesmedlem i Det danske Sprog- og Litteraturselskab og blev straks en af Redaktørerne af »Ordbog over det danske Sprog« og Hovedudgiver af Samfundets næststørste Arbejde, de gamle danske Landslove (1920 ff.). Biprodukter af denne Udgivervirksomhed er nogle Afhandlinger i »Arkiv for nord. filologi« og det Tidsskrift, »Acta Philologica Scandinavica«, som han siden 1926 har været Redaktør af. For Selskab for nordisk Filologi udgav han »Gammeldags Skæmt« (sammen med Marius Kristensen, 1916) og »Lykebogen« (1917). 1914 blev han Dr. phil. paa Afhandlingen »Sproglig Forfatterbestemmelse«, hvor han søgte ad sproglig Vej at afgøre litterære Tvivlsmaal, en Fremgangsmaade, han senere med Held ogsaa har anvendt over for den senere Middelalders største Digterværk i Universitetsprogrammet »Om Rimkrønikens Sprogform og Tilblivelse« (1930). Her underbygger han sprogligt og stilistisk N. F. S. Grundtvigs Tanke, at Rimkrøniken er et Værk af flere Forfattere. — 1919 blev B.-N. knyttet til Universitetet som Docent i nordiske Sprog, og 1926 blev han Professor i samme Fag. Skønt han ogsaa efter den Tid har udgivet **fritstaaende** Skrifter (bl. a. 1926 »Leonora Christina Ulfeldts **Jammersminde**«, sammen med sin Hustru), har hans Universitetsvirksomhed, som har sat sig meget kendelige Spor, naturligt taget hans meste Arbejde, og ud af det er fremgaaet saa betydelige Værker som »Dialekter og Dialektforskning« (1927) og den store »Gammeldansk Grammatik«, hvis to første Bind (Lydlæren) fremkom 1928 og 1932. Hermed er for første Gang skabt et meget omfattende Grundlag for Studiet af gammeldansk Lydudvikling, og meget er stillet i ny Belysning. Omfattende og grundig Viden og en undertiden vel stor Skarp-sindighed præger dette Værk ligesom hans tidligere Arbejder og talrige Afhandlinger. Ved Siden af disse Arbejder har B.-N. ogsaa **faaet** Tid til at deltage i det nordiske Samarbejde. Han er dansk Hovedredaktør af det stort anlagte Værk »Nordisk Kultur«, Medlem af Komiteen for Samarbejde mellem Nordens Universiteter og har ledet nordiske Kursus paa Hindsgavl. B.-N. blev 1929 Medlem af Videnskabernes Selskab. — R. 1931. — **Buste af V. Gustafsson**. Linoleumstryk af Alex **Garff** 1931.

Selvbiografi i Univ. **Progr.** Nov. 1915. **Studerterne** fra 1904, 1929, S. 225 f.

Marius Kristensen.

Brønlund, Nikolaj Isak **Jørgen**, 1877—1907, Polarfarer. F. 14. Dec. 1877 i Jakobshavn, d. Nov. 1907 paa Lamberts Land i Nordøstgrønland. Forældre: Sælfanger Jakob B. (1831—ca. 80) og Concordia (1839—ca. 80). Ugift.

B. **nedstammede** fra en formodentlig norskfødt Tømrer Søren Christensen B., der i Slutningen af 18. Aarh. var ansat i Christianshaab og gift med en indfødt. Tidlig forældreløs opdroges han af en kvindelig Slægtning og var Barndomsven af Dr. Knud Rasmussen, hvis Fader var Præst i Jakobshavn. Efter Konfirmationen kom han paa Godthaabs Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1901 og ansattes som Kateket (Lærer og Prædikant) ved Pladsen Kangeq i Mundingen af **Godthaabsfjorden**. 1902—04 deltog han paa Knud Rasmussens Opfordring i Den **litterære** Grønlandsekspedition, under hvilken han gjorde uvurderlig Tjeneste som Tolk og Hundekusk, men navnlig ved sin Snarraadighed og forbløffende Orienteringsevne. Med Ekspeditionen fulgte han til Danmark for at søge videre Uddannelse, fik bl. a. Tegneundervisning hos Kr. Zahrtmann og opholdt sig nogle Maaneder paa Askov. 1906 blev han Medlem af Danmark-Ekspeditionen til Nordøstgrønland. Ogsaa her viste han fremragende Evner som Slædefører og Rejseledsager, hvorfor han blev udset til at følge Mylius-Erichsen og Høeg Hagen paa deres Færd nordover til Cap Glacier i Foraaret 1907. Herunder opdagedes det, at det saakaldte **Independence Sound**, der formodedes at skille Grønland fra Peary Land, ikke var et Sund, men en Fjord. Paa Hjemvejen standsedes Slædeholdet af aabent Vand og **maatte** afvente nyt Islæg, hvilket blev skæbnsvangert, idet de ikke traf paa Vildt og derfor, da de omsider kunde tiltræde Tilbagerejsen, var yderst slet udrustet med Proviant. Under utrolige Strabadser arbejdede de sig dog fremad, men i Nov. bukkede først Høeg Hagen og derefter Mylius-Erichsen under. B. naaede i yderst forkommen Tilstand frem til et paa Lamberts Land udlagt Depot, medbringende Ekspeditionsholdets Kortskitser og sin egen Dagbog (nu i Det **kgl.** Bibliotek), men omkom her, antagelig sidst i Nov. Hans Lig fandtes 19. Marts 1908 i en Klippehule ved Siden af de omhyggeligt tildækkede Papirer. — Mindestøtte i Godthaab med Portrætrelief af Gyde Petersen og Indskriften: »Han gik i Døden uden at tænke paa sig selv, kun opfyldt af Ønsket om at hjælpe andre«. Mindesmærke for B. o. fl. af Kai Nielsen paa Langelinie 1912. Tegning af Achton Friis 1906.

L. Mylius-Erichsen og H. Moltke: Grønland, 1906. Achton Friis: Danmark-Ekspeditionen, 1909. **Meddel.** om Grønland, XLI. 1913. Publikationer om Østgrønland, I, 1934 (heri B.s Dagbog).

H Ostermann.

Brøns, Villads Nielsen, Rektor, d. 1637. F. i Brøns i Tørning Len, d. 1637 i Viborg. Fader: den ansete Bonde i Brøns Niels Villadsen (ca. 1529—96). Gift 1° med Margrethe **Pedersdatter**, D. af Biskop i Viborg, Mag. Peder Thøgersen (1532—95) og Margrethe Jensdatter (d. 1603). 2° med Kirsten Pedersdatter Bering, D. af Borgmester i Viborg Peder Pedersen B. (gift 1° med Maren Justdatter Saxe (Ægteskabet opløst, hun gift 1600 med **Borgmester** Hans Grønbech i Aarhus, d. 1624), 3° med Margrethe **Frandsdatter**) og Maren Vitudatter Brun (ca. 1590—1626).

V. N. B. gik i Skole i Ribe, hvor han en Tid lang var i Huset hos den bekendte Lektor, senere Biskop Peder Hegelund, og blev Student 1584. Siden studerede han i Udlandet, fra 1590 i Leipzig og derpaa i **Wittenberg**, hvor han blev Magister 1591. Her udgav han ogsaa et — nu tabt — dogmatisk Skrift »Nucleus locorum communium theologicorum«, 1592. S. A. blev han Rektor i Aalborg og 1593 i Viborg. I den sidstnævnte Stilling forfattede han efter Biskoppens og Kapitlets Tilskyndelse en Straffelov for forfømmelige Disciple »Jus virgarum«, som indeholder adskillige højst mærkelige Bestemmelser. 1602 udnævntes han til **Lector theol.** i Viborg, men virkede dog siden jævnlig som vikarierende Rektor. Foruden af Lærergerningen var V. N. B. optaget af litterære Sysler. Han udarbejdede bl. a. nogle — nu forsvundne — kritiske Betragtninger over Hadrian Junius' »Nomenclator«, som senere kom Stephan Stephanus til Nytte, og flere historiske Afhandlinger, hvori han viser sig som en Tilhænger af den **saakaldte gullandske** Hypotese om den danske Kongeslægts Oprindelse. Iblandt hans Optegnelser findes ogsaa en Del Notitser, der er af Værdi for hans egen Tids Historie.

Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 481—88, 507 f., 538—42; 4. Rk., III, 1893—95, S. 426. H. F. Rørdam: Klavs Christoffersen Lyskanders Levned, 1868, S. 90—93, 154 f. Samme: Historiske Saml. og Studier, II, 1896, S. 178—87. Hist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1865—66, S. 128—46; V, 1866—67, S. 477—86.

Bjørn Kornerup.

Brønsted, Johannes Nicolaus, f. 1879, Kemiker. F. 22. Febr. 1879 i Varde. Forældre: Ingeniør ved Det danske Hedeselskab Sophus Theodor B. (1842—93, gift 2° 1881 med Emmeline Elisabeth Mullen, 1838—1913) og Nicoline Frederikke Schytte (1846—79). Gift 2. Jan. 1903 i Hillerslev, Svendborg Amt, med cand. **polyt.** Charlotte Louise Warberg, f. 12. Maj 1878 paa **Erikshaab** ved Ringe, D. af Godsforvalter cand. jur. Albrecht Christoffer W. (1839—1902) og Laura Marie Brandstrup (1845—1926).

B. blev Student **1897** fra **Metropolitanskolen**, tog **1.** Del af polyteknisk Eksamen for Fabrikingeniører **1899**, blev mag. scient. **1902**, Dr. phil. **1908**. **1905—08** var han Assistent ved Universitetets kemiske Laboratorium, hvorefter han blev Professor i Kemi ved Universitetet og Bestyrer af Polyteknisk Læreanstalts fysisk-kemiske Laboratorium og fra **1930** Bestyrer af **Universitetets fysisk-kemiske** Institut. — B.s Arbejder har, med Undtagelse af det første, et analytisk-kemisk Arbejde fra **1903**, alle haft fysisk-kemiske Emner til Genstand; blandt de betydningsfuldeste maa nævnes en lang Række Affinitetsstudier (**1906—18**), hvoraf Disputatsen »Affinitetsstudier III. Blandingsaffiniteten i binære Systemer« (**1908**) var et Led, en Række Afhandlinger om Saltopløsningers Egenskaber (fra **1919**), der bl. a. giver væsentlige Bidrag til Løsningen af Spørgsmaalene om de stærke Elektrolyters fuldstændige Dissociation og om Ionernes individuelle termodynamiske Egenskaber. Endvidere maa nævnes en Række Afhandlinger over Katalyse (fra **1924**, bl. a. i Kbh.s Universitets Program Sept. **1926**) og den første Gang **1923** fremsatte nye Definition af Syre- og Basebegrebet, hvis Anvendelse skaffer de iagttagne katalytiske Fænomener en fælles Forklaring. I de seneste Aar har B. ogsaa draget kolloid-kemiske Emner ind i sine Undersøgelser. Endelig maa nævnes, at B. (sammen med George v. Hevesy) har gennemført den delvise Adskillelse af **Grundstof isotoper** (Kvægsølv og Klor) ved fraktioneret Destillation (**1921**). — **1908** overtog B. efter Konkurrence med Niels Bjerrum det nyoprettede Professorat i Fysisk Kemi og holdt desuden indtil **1919** Forelæsninger over Kemi for Maskin-, Bygnings- og Elektroingeniørstuderende. Til Brug ved Undervisningen har B. udgivet »Grundrids af den fysiske Kemi« (**1912**) og »Grundrids af den uorganiske Kemi« (**1916**, 2. Udg. **1920**). — B. blev **1914** Medlem af Videnskabernes Selskab, **1921** Formand for Ramsay-Stipendiekomiteen. **1926** blev han indbudt som Visiting Professor ved **Yale-Universitetet** og holdt **1926—27** Forelæsninger ved Columbia- og andre amerikanske Universiteter; **1929** blev han Æresmedlem af The American Academy of Arts and Sciences. **1928** tildelte Selskabet for Naturlærens Udbredelse ham H. C. Ørsted-Medaillen. — Malerier af Ellen Thoft ca. **1900** og Aage Bertelsen, begge i Privateje.

Selvbiografi i Universitetets Festskrift Okt. **1908**.

Stig Veibel.

Buch, Peter Christian Nouvel, **1816—1904**, Dommer. F. 8. April **1816** i Kbh. (Trin.), d. **1.** Marts **1904** paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Urtekræmmer Peter Nicolai Valentin B. (**1788**

1833) og Anne Marie Schleyer (**1784—1870**). Gift 29. Maj **1852** i Tapdrup med Bertha Købke, f. 24. Marts **1828** i **Fredericia**, d. 25. Dec. **1904** paa Frbg., D. af Oberstløjtnant Niels Christian K. (**1793—1849**) og Mette Marie Bruun (**1798—1888**).

B. blev **1833** Student som Privatist, cand. jur. **1836**, **1839** Volontær i Kancelliet, modtog **1840** Universitetets Guldmedaille for en processuel Afhandling om Appel, blev **1843** Kancellist, var **1843—46** Protokolfører ved **Stænderforsamlingerne** i Roskilde og Viborg og blev **1847** Dommer i Landsoverretten i Viborg, **1861** i Højesteret, var Justitiarius sst. **1880—97** og fra **1897** ekstraordinær Assessor i Højesteret. **1850—55** var B. **Borgerrepræsentant** i Viborg, men deltog ellers ikke i det offentlige eller politiske Liv, bortset fra, at han nogle Gange var Stiller for Professor Ad. Steen. Hans Kald som Dommer opfyldte ham ganske. Den Klarhed og Konsekvens, der fremhævedes af Bedømmerne af hans Prisaafhandling — M. H. **Bornemann**, J. E. Larsen, A. W. Scheel og F. C. **Bornemann** —, var parret med en sjælden Skarpsindighed, understøttet af en eminent Hukommelse og præget af et Retsind, som ikke blev draget i Tvivl af nogen selv under 80'ernes politiske Kampe, hvis Dønninger ogsaa naaede Højesteret. I Litteraturen optraadte han ikke. Til Brug for den Suhr'ske Stiftelse, hvis administrerende Direktør han var **1885—1904**, dikterede han — helt blind — paa sit Dødsleje en lille Opsats »Nogle Bemærkninger om Stiftelsers Skattepligt«, hvilken fremkom posthumt i »Ugeskrift for Retsvæsen«, **1904**, S. 238 ff. B. var en faamælt Mand, der ikke uden særlig Foranledning udtalte sin velovervejede Mening om en Sag; i Ydre og Optræden var han meget beskedn, tilbageholdende og uden Lyst til at træde op. — **Justitsraad** **1861**. — R. **1866**. DM. **1876**. K.² **1878**. K.¹ **1881**. S.K. **1885**. R.E. **1894**. Malerier af Constantin Hansen **1863** og Aug. Jerndorff **1900** (Privateje). Portrætteret paa Træsnit (efter Tegning af K. Gam-borg) af Holstebrosagen for Højesteret **1886**.

Th. **Hauch-Fausbøll**: **Slægthaandbogen**, **1900**, S. 57 ff. H. R. Hiort-Lorenzen: Legatstamtavle for Bruun-Muus' Legat. 3. Udg., **1910**, S. 21.

Frantz Dahl.

Buchhave, Rudolph, **1737—96**, Læge. F. 24. Dec. **1737** i Pedersker, d. **16**. Nov. **1796** i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst, sidst i Herlufmagle, Provst Jens B. (**1699—1755**) og Anne Elisabeth Bagger (ca. **1707—78**). Gift 21. Maj **1773** i Sorø med Christiane Frederikke v. **Pultz**, f. 21. Juni **1740** paa **Mølle-gaard** ved Rudkøbing, d. **19**. Aug. **1788** i Kbh. (gift **1°** **1757** med

Sognepræst i Tranekær, senere i **Avnslev** Hans Dreyer, **1725—69**, gift 1° **1750** med Birthe Dinesdatter Krag, ca. **1733—senest 1757**), D. af Ritmester Henrik **Christoph** v. P. (**1699—1761**) og Birgitte Sophie Kaas (**1711—59**).

B. blev Student **1758** fra Køge, var Alumnus paa Valkendorfs Kollegium **1762—67**, tog medicinsk Eksamen **1766**, blev Dr. med. **1767**. S. A. blev han Læge ved Sorø Akademi, hvor han forblev til **1776**, da han købte Grevensvænge ved Næstved og optog medicinsk-botaniske Studier. Fra **1781** praktiserede han i Kbh. — B. havde vanskeligt ved at finde sig til rette. Allerede i Sorø havde han Vanskeligheder og blev endogsaa overfaldet af Apoteker Kierboe, hvilket førte til en større Sag. Da han havde forladt Sorø, kastede han sig over **botanisk-farmakologiske** Studier og navnlig over Nellikeroden (*Geum urbanum*), som han mente kunde erstatte Kinin som feberstillende Middel. **1781** udgav han en latinsk Afhandling herom og en dansk **Afhandling** om Brugen af **Nellikeroden**. Dette gav Anledning til en ret stor litterær Fejde, navnlig i Todes Sundhedstidende, men ogsaa i »Adresseavisen«; endnu **1790** skrev han derom. — B. var **1784—94** medicinsk Medarbejder ved »Kbh.s lærde Efterretninger« og udgav **1793—96** »Politisk og fysisk Magazin«, hvori han priste den franske Terrorisme og angreb **Regeringen**. — Stik af G. N. Angelo efter Tegning af P. Ipsen. Karikatur i Lahdes satiriske Stik i Tiderne, Nr. 2, **1797**.

C. E. Mangor i Politisk og fysisk Magazin, IX, **1797**, S. **732—45**.

Gordon Norrie.

Buchheister, Heinrich Carl Ludvig, **1825—1906**, Redaktør, Kommitteret ved Statsbanerne. F. **11. Jan. 1825** i Kbh. (Petri), d. **11. Juli 1906** sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Købmand Carsten Nicolai B. (f. **1791**) og Henriette Lassen (**1800—52**). Gift **1. Nov. 1856** i Kbh. (Trin.) med Albine Kirstine Albeck, f. **17. Febr. 1827** i Kbh. (Trin.), d. **3. Okt. 1902** sst., D. af Arbejdsmand, senere Værtshusholder Christen Nielsen A. (**1797—1875**) og Vilhelmine Jacobine **Brachhoff** (ca. **1802—68**).

B. fik i sin Ungdom merkantil Uddannelse i tyske og belgiske Handelshuse, men kastede sig særlig over Regnskabsvæsen, paa hvilket Omraade han blev en Autoritet. **1857** udgav han »Det dobbelte **Bogholderies Theorie**«. **1853** blev han Kancellist i Finansministeriet og **1854** Fuldmægtig i Generaldirektoratet for Post- og Befordringsvæsenet, men udtraadte af Statstjenesten **1858** for at overtage en Stilling som Kontorchef under Kbh.s Magistrat. Samtidig var han Medarbejder ved »Berlingske Tidende« paa handels-

mæssige Omraader, og da H. P. Holst 1860 trak sig tilbage fra Redaktørposten, blev B. Redaktør af Bladet (1861—64). Hans Virksomhed her faldt i en Periode, hvor Bladets Ledelse baade af Hensyn til Landets Forhold til Udlandet og til den indenrigske Situation var forbundet med ganske særlige Vanskeligheder, men B., der ikke stod Regeringen særlig nær, forstod at skaffe sig Respekt ved sin Dygtighed som Redaktør og at hævde sig ved sin stærke Personlighed. Under Krigen løste han den vanskelige Opgave at organisere Bladets Efterretningsvæsen paa en efter Datidens Forhold udmærket Maade. Han førte en kraftig Pen, og under Periodens heftige politiske Bladpolemik blev han ikke sine Modstandere Svar skyldig; det vakte stor Opsigt, da Redaktøren af Blixen Fineckes Blad »Danmark«, den senere Politiker Christopher Krabbe, efter en Meningsudveksling med »Berlingske Tidende« 1863 slog B. i Ansigtet. Politiske Forhold, i Særdeleshed B.s Modstand imod at føre Bladet ud i yderliggaaende konservativ Retning, medførte paa Regeringens Forlangende hans Afgang som Redaktør i Okt. 1864. Han skrev i de følgende Aar jævnlig i »Dagbladet«.

Efter at B. en Tid havde været Sekretær i Krigsskadeerstatningskommissionen, blev han ved Statens Overtagelse af Driften af de jysk-fynske Baner 1867 ansat i en ledende Stilling som Over-Regnskabsfører i Direktoratet i Aarhus, og han var derefter i 30 Aar knyttet til Statsbanerne med Takst- og Økonomi-Anliggender som Speciale, fra 1885 som Afdelingschef i Generaldirektoratet i Kbh., fra 1893 som Kommitteret hos Generaldirektøren. De fremragende administrative Evner, B. var i Besiddelse af, stod i denne hurtigt voksende Statsvirksomhed deres Prøve. Han organiserede Banernes Regnskabsvæsen i en klar, let kontrollabel Form, og det af ham skabte System viste en forbavsende Bæreevne over for den store Udvikling af Jernbanevæsenet i det følgende halve Aarhundrede. I Kraft af sin Foruddannelse og Indsigt i Regnskabsforhold, forbundet med en betydelig Orienteringsevne og Tankeklarhed, magtede han til Fuldkommenhed Jernbanedriftens kommercielle Side, og han løste paa fortrinlig Maade sin Tids Takstproblemer ud fra det Synspunkt, at Banerne skulde have saa god en Pris, som Konkurrencen med Skibsfarten tillod.

B.s Gerning ved Statsbanerne spændte over en Periode, hvor Samfærdselsmidlerne i Landet og Forbindelserne med Udlandet maatte bringes i Orden ud fra et Enhedssynspunkt. Indtil 1881 var Forbindelsen mellem Landsdelene i Hænderne paa tre Befordringsmyndigheder: Det sjællandske Jernbaneselskab, de jysk-fynske Statsbaner samt Post- og Befordringsvæsenet, der administrerede

Postdampskibsfarten paa Store **Bælt**. Med fast, ordnende Haand og **aarvaagent** Fremsyn deltog B. i **Løsningen** af den betydelige Opgave at lette Transportvæsenet mellem Landsdelene indbyrdes og mellem Danmarks Jernbaner og Nabolandenes. Mange Skranke for Samfærdselens naturlige Udvikling var han med til at bryde, da Landsdelene ved Transportmidlernes Hjælp knyttedes tættere til hinanden, og den Lettelse, der dermed **indtraadte** i Samfærdselsforholdene, ikke blot indvirkede paa Banernes eget økonomiske Liv, men havde i fremtrædende Grad Betydning for Befolkningen. B. udtraadte af Statsbanernes Tjeneste 30. Sept. **1897**.

B.s **Interessecomraade** var meget omfattende. I sine yngre Dage forsøgte han sig som dramatisk Forfatter, og han besad megen Forstaaelse af Scenens Kunst, om hvilken han lejlighedsvis skrev. **1870—73** var han Medlem af Aarhus Byraad. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — **Kancelliraad** **1869**. — R. **1875**. DM. **1890**. KJ **1894**. K.¹ **1897**.

Berl. Tid. **11. Juli 1906**. Politiken **12. Juli** s. A. Dansk Jernbaneblad **16. Febr. 1895**. C. St. A. Bille: Tyve Aars Journalistik, III, **1877**, S. **130—35**, 456. A. F. **Krigers** Dagbøger **1848—80**, II, **1921**, S. **198**, 200, 203, **228**.

A. *Ohmeyer*.

Buchholtz, Johannes, f. **1882**, Forfatter. F. **22. Febr. 1882** i Odense. Forældre: Dentist William B. (**1838—1905**) og Jensine Simonsen (**1839—1917**). Gift **19. Aug. 1908** i **Struer** med Olga Eskilda Vilhelmine Jagd, f. **3. Juni 1878** i Fredericia, D. af Postekspedient Christian Henrik J. (**1847—83**) og **Petra Madsine** Mariane Christine Eskildsen (f. **1852**).

B. var ansat ved Statsbanerne **1899—1924**, i mange Aar som Trafikassistent i **Struer**, hvor han endnu bor. Han debuterede som Forfatter med Romanen »Egholms Gud« (**1915**), der n. A. fuldførtes med »Clara van Haags Mirakler«. Blandt hans senere Arbejder er de vigtigste: Romanerne »Urolige Hjerte« (**1919**), »**De smaa Pile**« (**1923**), »Under det gyldne Træ« (**1925**), »Gudrun og Simon« (**1927**), »Susanne« (**1931**), der fik den danske Førstepræmie ved den nordiske Romankonkurrence, og »Frank Dovers Ansigt« (**1933**), Digtsamlingen »Ravne og Duer« (**1921**) og Skuespillene »Menneskeaben Charles« (**1921**, uopført), »Skænk mig Fjender« (opført paa Det kgl. Teater **1927**), »Blomsternes Hus« (opført paa **Dagmartheatret 1928**) og »Den retfærdige Fyrmester« (antaget til Opførelse paa Det kgl. Teater **1932**).

B. tilhører en Slægt af Forpagtere og Jorddrotter, hvis Stamfader kom til Landet ca. **1650**. Hans Fader fulgte ikke Traditionen; han var uddannet ved Handelen, men gav sig af med meget

forskelligt, var Fotograf, Jernbanemand, Tandtekniker, Opfinder, Teglværksejer, Bygmester og Forfatter. Det er ham, der for en væsentlig Del har været Modellen til den Skikkelse Egholm, som B. har skildret i sin første Roman med saa straalende en Galgenhumor, at han med eet erhvervede sig en Plads blandt vore bedste Skribenter. Man skal imidlertid ikke betragte denne Bog, lige saa lidt som de efterfølgende, som Referater af virkelige Begivenheder. B. har selv erklæret, at de, skønt de ret nøje følger de virkelige Forhold, er digtede; af nogle Oplysninger af hans Moder er der skabt levende Billeder. Mange af de enkelte Episoder er opdigtede. Det er saaledes galt, naar man, fordi B. selv var Jernbanemand, har opfattet et kendt Kapitel i »Urolige Hjerter« om en Rangering som bygget over en virkelig Begivenhed. Den har kun **fundet** Sted i B.s Fantasi. Tager man de øvrige Romaner og Noveller, gælder det samme: der er altid **en** Virkelighedens Baggrund, men derudfra er der trukket Linier saa langt, at Modellerne ikke kan kende sig selv, eller Meddeleren genkende det Stof, han har givet. Dette viser, i hvilken Grad B. baade instinktivt og bevidst arbejder med det **Maal** for Øje at gøre sine Personer, der er særdeles individuelt tegnet, til almengyldige Typer. Egholm er saaledes Typen paa Fantasten, Egoisten, Selvbedrageren. Han kan i mangt og meget erindre om Ibsens Hjalmar **Ekdal**, men Figuren **er**, som det sømmer sig i en Roman, der har mere Plads end et Drama, mere facetteret. For øvrigt har B. selv meddelt, at han, da han skrev sin Roman, ikke kendte Fotografen og Opfinderen Hjalmar Ekdal — havde han kendt Ibsens Værk, havde han ikke kaldt Datteren Hedvig og havde næppe vovet sig i Lag med Romanen om sin Fader.

B. havde, da han begyndte sit Forfatterskab, kun liden Læsning bag sig. Derfor fik ogsaa de to Digtere, han kendte og elskede, en overmægtig Indflydelse paa ham: **Hamsun** og Johannes V. Jensen. Det er dog kun rent formelt, at de to, især den første, har paavirket ham. Dels havde han selv et stort og broget personligt oplevet Stof at øse af, dels var han en saa selvstændig Skribentbegavelse, at al egentlig Imitation blev udelukket. Hvad man hæfter sig ved ved Siden af alt det straalende i hans Bøger, er et vist Hang hos ham til at give sig Inspirationens Luner i Vold, det fantastiske og springende og dirrende i hans Tænke- og **Følcmaade**. Den stundom noget overdrevne Optimisme, som præger Flertallet af hans Bøger, og som ogsaa kan føles mere præget af Fantasi end af Virkelighedsstudium, forklares naturligt ved, at han efter en vanskelig Barndom og Ungdom har fundet sig til Rette

med Tilværelsen, og at han ikke blot elsker Naturen, men ogsaa Menneskene, til Trods for deres Skavanker og Latterligheder. — I B.s Noveller synes hans Optegnelser at indgaa mest ubearbejdede. Mange af dem er snarere Anekdoter, sat raskt og friskt op. Hans nyeste Roman, »Frank Dovers Ansigt«, er heller ikke **opdigtet**, men bygget over Afrikafareren Frants Mikkelsens Oplevelser. Rimeligvis er det den af B.s Romaner der, hvad Stoffet angaar, nøjagtigst følger Virkeligheden.

B.s store Fortrin er hans Verve og hans Ynde, hans aandfulde **Kapricer**. Hans Sprog, der syntaktisk set er meget enkelt, glitrer af Lune eller dugges ømt af Vemod.

Malerier af Kr. Bjerre og af Sigurd **Swane** 1930. Buste af Anker Hoffmann 1930. Tegninger af Saltoft 1919, Otto Christensen, Ivan **Opffer**, Anders Thuborg, Gudrun Grove og Sigurd Swane.

Peder Hesselaa: Vor Tids Digtere, 1926, S. 35—50.

Chr Rimestad.

Buchwald t, udbredt holstensk Uradelsslægt, der har spillet en ikke ringe Rolle i Hertugdømmernes Historie. Slægten, der i ældre Tid førte Navnet van Bokwolde, sad oprindeligt i det gamle Vagrien nær Liibeck og har herfra bredt sig dels til Holsten og Danmark, dels til Mecklenburg. Slægten føres tilbage til Brødrene **Sifridus** (nævnes 1233), **Elerus** (nævnes 1242 og 1247) og **Timmo** de Bokwolde (nævnes 1238 og 1242), af hvilke Sifridus vistnok var Fader til Ditlevus de Bokwolde (d. senest 1274) og til Ridderen Sifridus de B. (nævnes 1251 og 1256), der muligvis var Farfader til den »lange Sifridus de B.«, der nævnes 1325 og 1338, og hvis Sønnesøns Søn Ditlev van Bokwolde til Sierau og Hasselburg (nævnes 1413 og 1460) var Stamfader til Linien til **Sierhagen**. Ditlev van B.s Sønnesøns Sønnesøn Jasper van Bokwolde (ca. 1528—87) til Borstel, Sierhagen m. fl. var Fader til Hans v. B. (d. før 1610) — der var Stamfader til Linien til Jersbek og Stegen, og Bedstefader til nedenn. Godske B. (1624—1700) til Olpenæs og Schønhagen — og til Claus van Bokwolde (d. 1626) til Skovbøllegaard m. m., hvis Sønnesøn, svensk Generalmajor Friedrich v. B. (1628—93), 1675 optoges i svensk **Friherrestand**. — Ovennævnte Ditlevus de Bokwolde (d. senest 1274) var Tipoldefader til Ridderen Nicolaus van Bokwolde (nævnes 1387 og 1440), hvis Sønnesøns Sønnesøn Detlev van Bokwolde (d. senest 1596) til Pronstorf af Linien til Wensin og Muggesfelde var Fader til Joachim van Bokwolde (1553—1635) til Pronstorf og Christopher van B. (d. senest 1617). Af disse var Joachim Fader til de nedenn. Brødre Officeren Frie-

drich B. (1605—76) — der 1642 blev naturaliseret som dansk Adelsmand — og Wolf B. (1588—1637) til Pronstorf og Rastorf, samt til Caspar B. (1591—1669), der efter at have været Kammerjunker hos Christian IV. blev holstensk Raad og Amtmand i Segeberg. — Den nævnte Christopher van Bokwolde (d. senest 1617) var Bedstefader til Oberst, Amtmand Wolf B. (nævnes 1638 og 1706) til Gudumlund, fra hvem Linien af samme Navn nedstammer. Hans Sønnesøn Major Peder Mathias B. (1717—53) til Gudumlund var Fader til Kammerherre Ludolf B. (1752—1812) — der 1784 fik Bevilling paa Friherretitlen og Navnet B.-Brocktorff — og til nedenn. Stiftamtmand Friedrich B. (1747—1814). Denne var Fader til Lektor Johan Heinrich B. (1787—1876) — hvis Søn var nedenn. Seminarieforstander Heinrich Emil B. (1844—1927) — og til Kaptajn Frederik B. (1790—1874), der var Farfader til nedenn. Forstmand Henrik Joachim B. (f. 1858).

Sikkert med Tilknytning til denne Slægt nævnes Wolf B., »ein unechter von Adel«, der 1630 forpagtede Gaarden Lutken Hastede i det sydlige Ditmarsken. Hans Søn Sogneskriver i Meldorf Ditlev B. (d. 1668) var Fader til nedenn. Livlæge, Etatsraad Johannes de B. (1658—1738), der var Fader til de nedenn. Læger Balthazar Johannes de B. (1697—1763) og Frederik de B. (1706—52). — Ogsaa andre borgerlige Slægter B. kendes.

Danmarks Adels Aarbog, XXX, 1913, S. 96—196; XL, 1923, S. 556. Svenska Adels Årtartavlor, I, 1925, S. 661 f. Lengnicks Stamtavler.

Albert Fabritius.

de Buchwald, Balthazar Johannes, 1697—1763, Læge. Døbt 22. Jan. 1697 i Kbh. (Petri), d. 20. Aug. 1763 sst. (Helligg.), begr. sst. (Helligg. Kapel). Forældre: Lægen Johannes de B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 22. Nov. 1724 i Kbh. (Frue) med Gunder Marie Rodriguez, døbt 28. Juni 1705 i Nakskov, d. 31. Aug. 1752 i Kbh. (Frue), D. af Sognepræst ved Trinitatis K., Provst Frederik Christian R. (1668—1726, gift 2° 1724 med Louise de Buchwald, 1699—1756, gift 2° 1726 med senere Finansdeputeret M. H. Basballe, s. d.) og Ida Sophie Hofman (1683—1722). 2° 25. Maj 1753 sst. (Helligg.) med Johanne Dorothea Juel, f. Holst, døbt 28. Sept. 1705 sst. (Holmens), begr. 20. April 1780 sst. (Helligg.) (gift 1° med Amtsforvalter over Kbh.s Amt, Kammerraad Christian Juel, 1692—1746), D. af Tøjhusskriver Jacob Nielsen (ca. 1642—1718, gift 2° 1707 med Hedvig Susanne Bornemann, 1686—1758, gift 2° 1728 med Højesteretsjustitiarius Diderich Seckmann, s. d.) og Maria Holst (d. 1705).

Som Søn af den energiske Livkirurg og senere Professor Johannes de B. fik de B. tidlig sin Interesse for Lægevidenskaben vakt. Han blev Student (privat dimitteret) **1714**, var Alumnus paa Borchs Kollegium **1715—19**, blev Dr. med. **1720** og rejste derefter udenlands, hvor han navnlig studerede Fødselsvidenskab. Da han kom hjem, blev han **1725** Landfysikus for Lolland-Falster med Bolig i Maribo. Efter Konkurrence blev han **1739** Professor medicinæ efter Faderens Død. Dermed fulgte, at han blev Medlem af Collegium medicum **1740**, af Jordemoderkommissionen **1741** og af Videnskabernes Selskab **1745**. Han havde ikke ringe Interesse for Jordemodervæsenet og skal stadig have undervist Jordemødre. Han udgav »Ny **Jordc-Modcr** Skole« (**1725**, ny Udg. **1735**), der dog nærmest er et Plagiat af den svenske Læge J. v. **Hoorns** »Siphra og Pua«, og **1749** lod han en **medicinsk** Student oversætte Mesnards »Guide des accoucheurs«, som han udgav. Som Professor medicinæ synes han at have taget sig sin Opgave meget let og overlod i alt Fald i en **Aarrække** Undervisningen i det væsentlige til sin Prosektor og Vikar Georg Heuermann. — Hans Tid optoges for en Del af Arbejder i Collegium medicum med en ny Medicinalforordning, som ikke blev til noget, og for en stor Del af de voldsomme Kampe mod Kirurgerne, som førtes, fordi disse efter Oprettelsen af deres selvstændige Læreanstalt **1736** paa forskellige Maader svækkede det medicinske Fakultets Autoritet, særlig ved at den kirurgiske Eksamen fratoges Fakultetet. Som Professor i Medicin **maatte** han naturligvis savne Hospitaler, hvor **Studenterne** kunde se syge, og han tog da ogsaa selv og gennem sine Elever til Orde for Nyttens af Hospitaler, men han fik ikke noget at gøre med Oprettelsen af eller Indretningen af Frederiks Hospital. Derimod fik han udvirket, at medicinske Studenter kunde faa Undervisning paa Fødselsstiftelsen, og at de skulde eksamineres i Fødselshjælp, inden **de** kunde faa Fysikater (Reskr. af 2. Jan. **1761**). Han og hans Hustru stiftede et Legat paa **4000 Rdl.** for fattige Studenter. — Virkelig Justitsraad **1749**. Etatsraad **1760**.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, **1873**. Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab **1700—1750**, **1893**. E. Ingerslev: Fragmenter af Fødselshjælpens Historie, II, **1907**. G. Norrie: Georg Heuermann, **1891**. Samme: Kirurger og **doctores**. **1929**. Samme: Theatrum anatomico-chirurgicum, **I—II**, **1931** **32**.

Gordon Norrie.

— **1739—61** var det overdraget B. at holde de *botaniske* Forelæsninger ved Universitetet, netop i de Aar, da Linné naaede sin højeste Berømmelse, og B. har en betydelig Andel i, at den store

Reformators nye Tanker saa sent vandt Indpas i Danmark, og at Oeder ikke blev ansat ved Universitetet.

Carl **Christensen**: Den danske Botaniks Historie, I, 1924—26, S. 64 f; II, 1924—26, S. 39.

Carl Christensen.

Buchwald, Heinrich Emil, 1844—1927, Seminarieforstander. F. 7. Maj 1844 i Kiel, d. 6. Febr. 1927 i Aalborg, begr. i Horsens. Forældre: Lektor, fhv. Officer Johan Heinrich B. (1787—1876) og Christiane Louise Amalie (Emilie) Voigt (1804—49). Gift 1° 1. Juni 1877 i Storring med Agnes Sophie Hansen, f. 27. Marts 1848 sst., d. 7. Dec. 1879 i Horsens, D. af Proprietær Christian **Dethleff** H. til Gammelgaard (1818—85) og Marine Amalie Petersen (1821—89). 2° 22. Dec. 1882 i Vesterborg med Maren Sørine Julie Jensen, f. 19. Juni 1860 sst., d. 17. Aug. 1931 i Kbh., D. af Gaardejer Rasmus J. (1814—91) og Vilhelmine Christine Jørgensen (1836—82).

B. blev Student 1863 fra Sorø og var derefter Huslærer paa Gammelgaard ved Aarhus 1866—69. Han studerede saa i nogle Aar Matematik og Fysik uden dog at tage nogen Embedseksamen og blev 1872 Lærer i disse Fag ved Borgerdydskolen paa Christianshavn. 1879 blev han Lærer ved Horsens lærde Skole, hvor han virkede som Matematik- og Fysiklærer, til han 1913 afskedigedes med Pension. — 1. Nov. 1878 begyndte B. sammen med Fængselspræst cand. theol. & philol. J. H. Andresen og Lærere dels fra den lærde Skole, dels fra de kommunale Skoler et Kursus, der skulde forberede Kvinder til Lærereksamen, som 1867—94 afholdtes af en Kommission, og som man uden særlig Bevilling kunde forberede til. Kursus'et fik Navn af Kvindeseminarium, et Navn, som første Gang anvendtes her, skønt N. Zahles Kursus til Lærereksamen allerede var begyndt 1873. Det gik smaa med Indmeldelserne, og Kursus'et var flere Gange nær ved at standse. Støttet af sin 2. Hustru holdt B. dog Virksomheden i Gang til 1894, da en ny Seminarielov gav Bemyndigelse til Opretelse af private, dimitterende Seminarier. Horsens Kvindeseminarium fik Statsanerkendelse, og der opførtes en Bygning 1896—97, efter at der var truffet Overenskomst med Byen om en Øvelsskole. Horsens Kvindeseminarium var dermed kommet under normale Forhold og fortsatte under B.s Ledelse til 1915, da Frk. Johanne L. Mohr blev dets Forstander. Da hun 1918 blev Forstander for Ribe Statsseminarium for Kvinder, blev Seminariet i Horsens nedlagt. — Sammen med Kollegerne Andr. Sch. Steenberg og L. F. Schmidt dannede B. i **Provisoricaarene** en **venstre-orien-**

teret Gruppe ved Horsens Latinskole og oprettede i Forening med disse en Undervisning for Arbejdere. Hans Frisind og noble Optræden gjorde ham velskikket til at forestaa et Kvindeseminarium. Han forstod og værdsatte Kvindens **Arbejde** og respekterede de særlig kvindelige Egenskaber. Han hadede al Unatur og aandelig Usundhed og skyede enhver Form for Humbug i Seminariearbejdet.

Lærerne og **Samfundet**, IV, 1914. Horsens **Kvindesem.** Program 1915 og 1917. **Seminariebladet** 1915. Horsens Statsskole 1532—1932, 1932. Danmarks Adels Aarbog, XXX, 1913, S. 177.

Chr B

de Buchwald, Frederik, 1706—52, Læge. F. 14. Jan. 1706 i Kbh. (Petri), begr. 16. Okt. 1752 i Aalborg. Broder til Balthazar de B. (s. d.). Gift 8. Juli 1744 i Aalborg med Maren Mortensdatter (Kirkegaard), f. 14. Okt. 1726 i Nibe, begr. 3. Juni 1793 i Aalborg (gift 2° 1758 med Krigs- og Landkommissær Elias Dietrich i Aalborg, 1699—1788), D. af Morten Hansen (d. senest 1776) og Marie Weidemann (ca. 1698—1776).

B. blev Student 1722 (privat dimitteret), var Alumnus paa Borchs Kollegium 1724—29, tog teologisk Eksamen 1729, rejste udenlands, immatrikuleredes som teologisk Student i Rostock 1734, studerede derefter Medicin i Kbh., var atter udenlands 1737—40 og blev Dr. med. i Kbh. 1740. Særlig interesserede han sig for Fødselshjælp og skal have studeret denne i Paris og Holland. 1741 skrev han en Afhandling om Ruysch's Muskel i Livmoderen, hvori han hævdede dennes Tilstedeværelse og Betydning under Efterbyrdens Fødsel, en Fejltagelse, som Ruysch vistnok allerede selv havde erkendt. — 9. Juni 1741 beskikkedes han til Medlem af Jordemoderkommissionen og tillige til Assessor collegii medici, men allerede s. A. nedsatte han sig i Aalborg. Han søgte 1746 om at blive Fysikus i Aalborg Stift, men dette afsloges.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, 1873. Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab 1700—1750, 1893. E. Ingerslev: Fragmenter af Fødselshjælpens Historie, II, 1907. G. Norrie: Et Blad af Jordemodervæsenets Historie, i Hosp. Tid. 1932. Samme: **Theatrum anatomico-chirurgicum**, II, 1932.

Gordon Norrie.

Buchwald, Friedrich, 1605—76, Officer. F. 7. Febr. 1605, d. 30. Okt. 1676. Forældre: Joachim van Bokwolde til Pronstorf (1553—1635, gift 1° 1583 med Helvig, d. 1586) og Adelheid Wolfsdatter Ahlefeldt til Kaden (ca. 1566—tidligst 1619). Gift 1° 26. Juni 1634 med Hedevig Buchwald, f. 2. Jan. 1614, d. 31. Marts 1641, begr. i Preetz, D. af Marquard B. til Borstel (d. 1626) og Hedevig Rantzau (f. 1594). 2° 1642 med Drude Rantzau, f. 6. Sept. 1612,

d. 29. April **1667** (gift 1° **1629** med Otto Buchwald til Borstel, d. **1635**), **D.** af Christopher R. til Bulk (**1578—1656**) og Emerentia Buchwald (**1588—1655**, gift 1° **1603** med Jacob Rantzau til Hohenfelde, d. ca. **1608**).

F. B. fik **1619** Rejsepas for at studere i Udlandet, men har tidlig betraadt Krigerbanen, thi han var efterhaanden i kursachsisk, kejserlig (**1631** som Major) og svensk Tjeneste (som Oberstløjtnant) og erhvervede betydelig Krigserfaring. Fra **1634** var han Oberstløjtnant i dansk Tjeneste og fik **1638** Patent til Opstilling af en Ryttereskadron i den lille Hærafdeling, der samledes i Holsten. Ved Begyndelsen af Torstensonfejden førte han det lille **Rytter-**korps, der Jan. **1644** blev kastet over Ende i Nærheden af Eltang (Kolding). F. B. selv blev fanget, men kort efter udvekslet, hvorefter han deltog i Krigen i Prins Frederiks (**III.s**) Hærafdeling i Holsten m. m., blev i April **1645** overfaldet i Heide og atter fanget. Hans Forhold til den danske Adel synes hidtil at have været godt, og det var med Rigsmarsken Anders Billes Samtykke, at der var tiltænkt ham **en** høj Stilling i den straks efter Krigen forstærkede Hær, og dette Forhold forblev bestaaende i de følgende Aar indtil næste Krig. Under Forberedelserne til denne blev F. B. **1657** udnævnt til Generalmajor og fik Kapitulation til Opstilling af et af Sogneryttere og **geworbne** bestaaende Regiment. Det hed sig en Tid, at Kong Frederik personlig, med F. B. som Medhjælper, vilde kommandere Hæren i Skaane, medens Anders Bille skulde have Kommandoen paa Sydgrænsen. Det omvendte vilde have været at foretrække, da Bille fra tidligere Tid stod meget skarpt over for den Del af den holstenske Adel, der nu skulde kæmpe under hans Ledelse, og F. B., der blev Billes næstkommanderende, føjede sig kun ugerne i Forholdet. I det Krigsraad i Slutningen af Maj, inden Krigsudbruddet, hvor man drøftede Feltogets Indledning, holdt F. B. for, at man med det kun halvt færdige Korps skulde foretage et Tog forbi **Wismar**, gennem Mecklenburg ind i Pommern, medens Bille først vilde have Korpset forstærket og dernæst sikre Flanken ved at erobre den svenske Provins Bremen m. m., hvad ogsaa Krigsraadets Flertal bifaldt. Det har sikkert stødt F. B., der var Rytterofficer, at da Hovedkorpset gik over Elben ind i Stift Bremen, fik Generalmajor Hans Rantzau Kommandoen over et Rytterkorps paa Sydøstgrænsen. Han fulgte vel med over Elben, men da Bille ved Karl Gustafs Fremmarch fra Øst vilde samle Korpsets Hovedstyrke Nord for Elben under sin egen Kommando og beordrede F. B. til at tage Kommandoen i Bremen, havde denne allerede indsendt Andragende til Kongen og Rigs-

raadet om Afsked paa Grund af Svaghed. Han forlod egenmægtig Hæren og begav sig til Kbh., hvorfra han tilstillede Bille et Forvarsskrift. Under Billes kortvarige Ophold i Kbh., inden han overtog Kommandoen i Frederiksdodde, rejste han Klage over F. B.; men Tiden var ikke da til Undersøgelse og Dom, og i **Dec.** fik F. B. Kongens Tilladelse til at rejse til Holsten, der var besat af Svenskerne, mod Løfte om til Fastelavn atter at indfinde sig i Kbh. for en Krigsret. En saadan blev dog først nedsat **1662**, hvor der rejstes Klage mod F. B. for Ulydighed og krævedes Dom paa Ære, Liv og Gods. Han unddrog sig imidlertid Undersøgelsen ved hemmelig at forlade Kbh., erkendte siden sin Skyld og fik **et** Forlig i Stand, hvorved han afstod en Del afsine Godser til Kongen. — Han havde **1642** købt Nedergaard paa Langeland og var efterhaanden bleven Godsejer i meget stor Stil. S. A. blev han naturaliseret som dansk Adelsmand. — **Bl. R. 1648.**

F. Meidcll: Fra **Enevældens** Dæmring, **1884**. K. C. Rockstroh: Indledningen til Krigen **1657** i Hist. Tidsskr., 7. **Rk.**, VI, **1905—06**. Danmarks Adels Aarbog, **XXX**, **1913**, S. **130 f.**, **159**, **184**; **XLVI**, **1929**, S. **130**; **XLVII**, **1930**, S. **147**, **168**.

Rockstroh (J. A. Fridericia).

Buchwald, Friedrich, 1747—1814, Stiftamtmand, Godsejer. F. **22. Juli 1747** paa Gudumlund, d. **9. Aug. 1814** i Pisa. Forældre: Major Peder Mathias B. til Gudumlund (**1717—53**) og Idalia Ilsabe **Ludvigsdatter** Bassewitz (**1729—1806**). Gift **21. April 1779** i Kbh. (Petri) med Margrethe Dorothea Rømeling, f. **22. Juli 1751** i Kbh. (Holmens), d. **4. Maj 1802** i Berlin, D. af Admiral, Statsminister Hans Henrik R. (s. d.) og Hustru.

B. studerede ved Sorø Akademi og senere ved Universiteterne i Gottingen og Strasbourg. Han var **1756** blevet Hofjunker og blev ved sin Hjemkomst **1769** Kammerjunker hos Kongen, fungerede fra s. A. som Legationssekretær ved det russiske og fra **1771** ved det østrigske Hof, blev **1774** Kammerherre, **1776** Amtmand over Dronningborg. Silkeborg og Mariager Amter, **1789** Stiftamtmand over Fyns Stift og Amtmand over Odense, Dalum, St. Knuds og Rugaards Amter, tog **1798** sin Afsked, dels fordi Kancelliet **ikke** vilde give ham Medhold i en bitter Strid, han havde med Stiftets Biskop og Odense Bys Præster, dels i Følelsen af, at han efter at have tilsat sin Formue ved private Foretagender ikke mere kunde handle, som en uafhængig Embedsmand bør handle, naar han alene var henvist til sin forholdsvis ringe Gage, og levede senere i Altona og Berlin, indtil han **1808** købte sig en Landejendom ved Lucca i Italien. — Sine Amtmandspligter røgtede B. med stor Nidkærhed, viste alsidig Interesse for offentlige Anliggender og

skaanede hverken sin Pung eller sin Person, naar han troede at kunne udrette noget for almennyttige Formaal; men disse gode Egen-skaber var forbundne med nogen Selvraadighed, og han viste baade som Embedsmand og som Godsejer af og til en saadan Mangel paa Respekt for Befalinger, der udgik fra Centraladministrationen, at han næppe var sluppet vel derfra, hvis **ikke skjulte** Indflydelser paa allerhøjeste Steder havde gjort sig gældende til hans Fordel. Som Ejer af Gudumlund, som han **1777** købte af sin Moder, indlagde han sig store Fortjenester, ikke alene ved der at anlægge den kendte Kanal, foretage Udtørringer, opføre forskellige Fabriker, opdyrke Hedestrækninger og udgrave Moser m. m., men ogsaa ved at udskifte det meste Gods af Fællesskabet, ophæve Hoveriet paa billige Vilkaar og afløse Tiendepligten mod en forholdsvis ringe Erstatning i Jord. Han blev for sine Fortjenester af Landbrugets Opkomst **1781** hædret af Landhusholdningsselskabet med dets store Guldmedaille; men den nævnte Tiendeafløsning imod Jord voldte ham i flere Aar store Bryderier, navnlig af Rentekammeret, der, støttende sig til Generalprokurør Bangs og Konferensraad Kofod Anchers Erklæringer om Foranstaltningens **Lov-**stridighed, søgte at komme ham alvorligt til Livs og fik udvirket en i den Retning gaaende **kgl.** Resolution. Efter at han gentagne Gange ved Ansøgninger havde søgt at faa sine Foranstaltninger godkendt, slap han til sidst ifølge kgl. Resolution af 27. Okt. **1784** nogenlunde naadigt, skønt langt fra uskadt, fra denne Sag, da det ved omfattende sagkyndige Undersøgelser havde vist sig, at han havde handlet uegennyttigt og til Bøndernes Fordel. Han havde desuden den Tilfredsstillelse, at Rentekammeret samtidig fik Ordre til at udarbejde en Plan, hvorefter den bestandige Afløsning af Tienden kunde indrettes saavel til Tiendeyders som til Tiendetagers Fordel. For at skaffe sig de fornødne Kundskaber om den fordelagtigste Benyttelse af Tørvemoser og om Afvanding gjorde han to Rejser, den ene til Holland og Ostfriesland, den anden til England, hvor han tillige anskaffede sig de til hans Indretninger fornødne Redskaber. Det lykkedes ham dog ikke at skaffe sig et tilstrækkeligt Udbytte af Tørvemoserne eller af sine vigtigste **Fabrik-**anlæg; hans Formuesomstændigheder forværredes mere og mere, og han **maatte 1798** sælge Gudumlund. Han udgav forskellige Afhandlinger, væsentlig af landøkonomisk Indhold. — Kammerherre **1774**. — Hv. R. **1790**. — Silhouet.

Luxdorphiana, II, **1791**, S. 346—443. J. N. Wilsø: *Reise-lagttagelser*, V, **1798**, S. 265—77. J. A. Fridericia: *Aktstykker til Stavnsbaandets Hist.*, **1888**, S. 268 ff. *Samlinger til Fyens Hist. og Topografi*, X, **1890**, S. 111 ff". Dan-

marks Adels Aarbog, XXX, 1913, S. 176. Personalh. **Tidsskr.**, 6. Rk., II, 1911, S. 155 f.

G. *Kringelbach* (S. Nygård*).

Buchwald, Godske, 1624—1700, Gehejmeraad. F. 17. Sept. 1624, d. 27. Nov. 1700 i Hamburg, begr. i Kiel (**Nic. K.**). Forældre: Casper B. til Jersbek og Stegen (1591—1629) og Anna Godskesdatter **Wensin** (d. tidligst 1660). Gift 1° 6. Maj 1657 med **Mette Ahlefeldt**, f. 2. Nov. 1627 i Slagelse, d. 8. Marts 1668 i Hamburg, Søster til Storkansler, Grev Frederik A. (1623—86, s. d.). 2° med Augusta Marie Schmieden (d. tidligst 1712), D. af Inspektør i **Tremsbüttel** og Steinhorst Amter og Overkammertjener Joachim S. (1628—84) og Ida Hecklauer (1636—70).

Allerede 1647 blev G. B. af Christian IV. udnævnt til »Rath vom Haus aus«. Senere blev han Landraad i Hertugdømmerne og 1657 Provst i Uetersen Kloster. Efter Karl Gustafs Fredsbrud 1658 begav han sig til Kbh. og blev i Nov. 1659 efter Slaget ved Nyborg sammen med Rigsraad Otte Krag sendt til de **braunschweig-lüneburgske** Hertuger for at faa disse til at opgive deres Alliance med Sverige. Dette lykkedes dog ikke, og Otte Krag og G. B. fortsatte derefter Rejsen til Nederlandene, hvor de arbejdede for at faa Generalstaterne til at støtte Frederik **III.** i hans Bestræbelser for at opnaa bedre Fredsbetingelser end i **Roskildefreden**. Heller ikke her udrettede de dog synderligt. 1662 blev G. B. valgt til Verbitter for Itzehoe Kloster, en Stilling, der skaffede ham en Mængde Bryderier med den stridbare Abbedisse i Klostret Emerentia v. Heesten. Han levede i den følgende Tid væsentlig optaget af Styrelsen af sine Godser, Olpenæs og Schönhagen i Holsten, indtil han 1676 sendtes som Gesandt til Berlin. Herfra forflyttedes han i Slutningen af 1677 til **Braunschweig-Lüneburg**, hvor han virkede til 1679. I April 1681 sendtes han paa ny til Berlin, hvor han i Jan. 1682 sluttede en tiaarig Alliance med Kurfyrst Frederik Vilhelm. 1683 valgtes han til at ledsage Prins Georg til England og afslutte den endelige Traktat om dennes Giftermaal med Prinsesse Anna. Efter sin Hjemkomst herfra var han 1684—85 Medlem af **cn** Kommission, der skulde ordne Forholdene i Oldenburg.

1686 afbrødes brat G. B.s Karriere. Efter Svogeren Storkansler Frederik Ahlefeldts Død fandt de Kommissærer, der skulde **gennemgaa** hans Papirer, i disse en Række (nu i Rigsarkivet opbevarede) Breve fra G. B., hvori denne kritiserede forskellige Regerings-handlinger og udtalte sig nedsættende om flere af de ledende Ministre, dels med Navns Nævnelse, dels under Betegnelser som Banden eller Kabalen. G. B. fik et skarpt Paalæg om enten at

gøre en uforbeholden Afbigt for sine Udtalelser eller føre **Bevis** for disse. Han **maatte** da gøre **en** ydmyg Afbigt og forlade **Kbh.**, hvorefter han tog Ophold i Hamburg. — **Gehejmerraad.** — **Bl. R. 1680.** — Epitafium i Nicolai K. i Kiel.

J. Møller: Cimbria lit., I, **1744**, S. 76. J. A. **Fridericia**: Adelsvældens sidste Dage, **1894**, S. 462 f. L. Bobé: Slægten Ahlefeldts Hist., V, **1899**, S. **120** f. Danmarks Adels Aarbog, XXX, **1913**, S. **183**. Ligprædikener over Hustruen af J. Lassenius og M. Kirstenius **1668**.

I I

Buchwald, Henrik Joachim, f. **1858**, Forstmand. F. 20. Nov. **1858** paa Estruplund. Forældre: Godsejer Jochum Christian B. (**1827—1903**) og Jensine Mariane Møller (**1832—85**). Gift 6. Okt. 1886 i Herslev ved Fredericia med Augusta Bay, f. 23. Maj **1861** paa Follerupgaard, D. af Godsejer Christian B. (**1835—1904**, gift 2° **1872** med Mary Qvistgaard, **1848—1929**) og **Bethsy** Nicoline Toft (**1838—68**).

B. blev Student **1876** fra Sorø og studerede **1876—77** paa Polyteknisk Lærestanstalt, men forlod denne for at søge praktisk Uddannelse i Skov- og Landbrug paa Odsherred Statsskovdistrikt og paa Estruplund Hovedgaard. Han afsluttede denne Uddannelse med at gennemgaa Skovbrugsundervisningen paa Landbohøjskolen, hvorfra han blev Forstkandidat **1881**. Efter to Aars privat Beskæftigelse ved Skov- og Landbrug blev han **1883** ansat som Assistent ved Statsskovbruget, hvor han kom til at forrette Tjeneste først ved Statens Skovregulering, derefter ved I. **Overførster-Inspektion**, indtil han **1896** udnævntes til Skovrider for Sorø Akademis II. Skovdistrikt. Efter elleve Aars Skovridertjeneste udnævntes han **1907** til **Overførster** for III. Overførster-Inspektion (Aarhus) og **1911**, ved Oprettelsen i Henhold til Lov af 13. Maj **1911** af et Direktorat for Statsskovbruget, til Direktør for Statsskovbruget; han afgik som saadan **1929**. Fra **1920** har han endvidere været Overinspektør for Sorø Akademis Skove, og **1912—30** var han som Direktør for Statsskovbruget Medlem af Dansk Skovforenings Bestyrelse og Foreningens Næstformand. **1903—08** fungerede han som sagkyndig Medhjælper ved Skoves Ansættelse til Ejendoms-skyld. Som den første Direktør for Statsskovbruget efter den gennemgribende Omordning af Statsskovbrugets Administration, der skete ved Oprettelsen af Skovdirektoratet **1911**, har B. i høj Grad præget Statsskovbrugets administrative og tekniske Udvikling igennem en Tid, der bragte meget nyt frem paa Skovbrugets Omraade. Hans Ledelse af Statsskovbruget har altid været stærkt præget af den erfarne Praktikers Evne til at overvinde ikke mindst

personelle Vanskeligheder og til at undgaa **aabent** Brud med Fortidens Principper og den deraf følgende Gnidningsmodstand. — Kammerherre 1914. — R. 1908. DM. 1918. K.² 1923. K.¹ 1928. — Maleri af Johs. Ottesen 1929 i Familieeje.

A. Howard Grøn.

de Buchwald, Johannes, 1658—1738, Læge. F. 7. April 1658 i Meldorf, d. 24. Okt. 1738 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). **Forældre**: Sogneskriver Ditlev B. (d. 1668) og Magdalene Boye. Gift 16. Okt. 1680 med Anne Margrethe Buchwald, begr. 21. April 1735 i Kbh. (Petri), D. af Overførster i **Pinnberg** Balthasar (Balster) Hans B. til **Kleinhastedt** (d. ca. 1695) og Catharine Margrethe Hudtwalcher.

Ti Aar gammel mistede de B. sine Forældre og kom i Huset hos en Farbroder, men 1674 sendtes han i Lære hos sin Morbroder, den meget ansete Kirurg, Amtsmester Nicolai Boye i Kbh. 1680 blev han Barbersvend og rejste straks til Udlandet paa den fireaarige pligtige Studierejse, hvorunder han besøgte mange Byer i Tyskland og Holland, overalt studerende ivrigt. Han kom til sidst til Wien, hvor han var et Aar og oplevede Byens Belejring af Tyrkerne 1683. Han vendte saa tilbage til Kbh., gjorde Tjeneste som Skibskirurg, drog atter til Udlandet, navnlig til Holland og Paris, hvor han flittigt studerede baade Medicin og Kirurgi. 1689 kom han tilbage til Kbh., blev s. A. Livkirurg hos Kronprins Frederik (IV.) og overtog n. A. Boyes Amt og blev Kirurg ved Kvæsthuset. 1690 tog han **Barberekksamen**. 1692—93 rejste han igen udenlands, denne Gang med Kronprinsen, og benyttede Lejligheden til at studere videre, ja fik endog Orlov af Kronprinsen for at besøge Montpellier og Angers. Ved sin Hjemkomst 1693 blev han Medicus og Kirurg ved Flaaden. Sammen med sin Elev Jacob Winsløw rejste han 1697 til Leiden, hvor han blev Licentiat medicinae. Han forholdt sig derefter rolig i Hjemmet, tog 1700 den medicinske Doktorgrad her, blev s. A. Overmedicus ved Kvæsthuset, 1707 Livmedicus, 1711 Feltmedicus og 1717 efter Konkurrence Professor medicinae.

Der er ikke mange Mænd inden for Lægestanden, hvis Betydning og Virksomhed har været saa omstridt som de B.s. Han er blevet haanet som faa — han siges at have været Model til Jens Blok i Peder Paars —, og det er ikke usandsynligt, at han ikke har kunnet stryge Barbervæsenet af sig, men det er ogsaa naturligt og **forstaaeligt** i den rangsyge Tid, at det vakte Forargelse i den lærde Verden, at en Haandværker, en Amtsmester, blev Dr. med. og

endog Professor, ja Universitetsrektor. Der er imidlertid næppe nogen, der har arbejdet mere for at uddanne sig og for at udfylde de Stillinger, der blev paalagt ham. Straks da han havde overtaget sit Barberamt **1690**, indrettede han et Anatomikammer, hvor han boede, og der holdt han Forelæsninger over Anatomi og Kirurgi. Disse **overværedes** af mange, ogsaa fornemme Herrer, og imellem hans Elever fandtes Folk som Jacob Winsløw og Simon Cruger. Samtidig arbejdede han jævnlig i Universitetets Anatomikammer som Assistent for Caspar Bartholin d. Y. Han vedblev med sin private Undervisning, til han blev Professor, og fortsatte saa indtil Ildebranden **1728** ved Universitetet, hvor han navnlig læste over Anatomi, Kirurgi og Botanik, men tillige som den første over Fødselsvidenskab. Han udgav en Beskrivelse af Væksterne i Botanisk Have med opklæbende Planter, men denne Bog er blevet stærkt kritiseret af Botanikere. — Som Kirurg havde han stor Anseelse, og navnlig hans **Brokoperationer** blev ogsaa kendt uden for Landet. Han foretog Operationen for den meget store Blæresten, som voldte Ole Borchs Død. I sin allersidste Disputats 1736 gjorde han Rede for sin Behandling af Saar og bekæmpede stærkt den gængse meget uheldige. Sammenligner man de B. med de andre Professorer i Begyndelsen af 18. Aarh., indtager han en meget fremragende Plads. Naar man har tillagt ham Æren for Jordemoderforordningen af **1714**, er det ikke ganske rigtigt, for vel var han som Livmedicus Medlem af den Kommission, der udarbejdede Loven, men Initiativet til den udgik ikke fra ham. — Justitsraad **1717**. Etatsraad **1728**.

J. D. Herholdt og F. V. **Mansa**: Samlinger til den danske Medicinal-Historie, **1835**. V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, **1873**. P. L. **Panum** i Universitetsprogr. **1880**. Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab **1700—1750**, **1893**. E. Ingerslev: Fragmenter af **Fødselshjælpens** Historie, II, **1907**. G. **Norrie**: Kirurger og **doctores**, **1929**. Samme: **Theatrum** anatomico-chirurgicum, I—II, **1931—32**.

Gordon Norrie.

Buchwald, Wolf, 1588—1637, holstensk Raad, Amtmand og Klosterprovst. F. 2. Maj **1588**, d. 13. Sept. **1637** paa Rastorf. Broder til Friedrich v. B. (s. d.). Gift **1626** med Catharina Rantzau til Hanerau, f. 21. Febr. **1590**, d. 14. Maj **1655** (gift 1° **1607** med Henrik Rantzau til Ncuhaus, d. **1620**), D. af Amtmand i Aabenraa Cai R. til Hanerau og Holstenklinken (**1566—1607**) og Elisabeth Henriksdatter Rantzau (**1567—1646**).

Efter lange Rejser baade i Europa, hvor han bl. a. **1608** studerede ved Universitetet i Orleans, og Forasien blev W. B. **1615** Hof-

junker hos Christian IV. **1617** ledsagede han Hertug Frederik til Bremen, og **1620** overværede han den svenske Konges Bryllup. **1621** nævnes han som Ritmester. **1621—24** var han Hofmarskal, i hvilken Egenskab han **1622** fulgte Kongen og Prinsen til Hertug Hans d. Y.s Ligfærd i Sønderborg og **1624** sendtes til Biitzow for at indrette den til Biskop i Schwerin valgte Hertug Ulriks Hofstat. Ved Krigsudbruddet **1625** blev han **Krigskommissær**, og i Juli s. A. ledede han ved Hoxter i det braunschweigske et Angreb af danske Tropper, som blev slaaet tilbage af Tillys Soldater; allerede **1626** opgav han sit Regiment. **1627** blev han holstensk Raad og Kommitteret ved Defensionsværket i Hertugdømmerne, **1627—29** var han Amtmand i Haderslev, **1631—37** Klosterprovst i Preetz. **1630** sendtes han sammen med sin Broder Caspar i Kongens Ærinde til **Glückstadt**. W. B., som foruden at drive sine egne Gaarde Pronstorf og Rastorf fra **1628** ogsaa forpagtede Kronens Ladegaard Beldringe (Sjælland) og **1627—30** i kongelige Skrivelser kaldes »til Bothkamp«, som han da vel har forpagtet af Breide Rantzau, synes at have været en energisk Landmand; han anlagde en Korn- og en Papirmølle, en Bro og en Vej paa Rastorf og tog sig ivrigt af Preetzerklostergodset, hvis Indtægter han skal have fordoblet. **1635** undertrykte han en Opstand af Husmændene i Preetz, fremkaldt af Skattepaalæg.

Urkundensammling der **schlesw.-holst.-lauenbg.** Gcsellsch. f. vaterlånd. *Gesch.*, I, **1839—49**, S. **417—20**. Danmarks Adels Aarbog, XXX, **1913**, S. **128** f. Kancelliets Brevbøger **1621—32**, **1922—32**. C O Bøggild Andersen.

Buchwaldt, Frantz Andreas, **1874—1923**, Officer, Geodæt. F. 26. Okt. **1874** i Helsingør (**Marie**), d. 27. Marts **1923** i Hellerup, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Oberst Frantz Ingstrup B. (**1832—1910**) og Meta Ottine Cathrine Kierboe (**1851—1929**). Gift **19**. Okt. **1905** i London med Dorothy Godwin, f. **10**. Marts **1878** i London, D. af Vinhandler Harold Frederic G. (d. **1915**) og Louise Maria Batley (d. **1929**).

Efter **1891** at have taget Studentereksamen ved Metropolitan-skolen gennemgik B. Officerskolen og tog Afgangseksamen fra dens næstældste Klasse **1894**. S. A. udnævntes han til Premierløjtnant i Fodfolket, og **1896—99** gennemgik han det geodætiske Kursus i Officerskolens ældste Klasse. Stærkt videnskabeligt interesseret, som B. var, fortsatte han sine geodætiske Studier ved Universitetet, hvor han **1901** tog Filosofikum og **1903** Magisterkonferens i Astronomi. **1904** ansattes han i Generalstabens topografiske Afdeling og var i Vinteren **1905—06** paa Studieophold ved Geodætisk Institut i Pots-

dam. 1909 udnævntes han til Kaptajn. Paa en **Opmaalingsekspe-**
dition 1913 til Island paadrog han sig en Knælidelse, hvorfor han
 1916 søgte sin Afsked fra Hæren, og fra nu af helligede han sig
 ganske sine matematiske og geodætiske Interesser. Han underviste
 i Matematik ved Borgerdydskolen paa Østerbro og var Assistent
 ved Polyteknisk Lærestalt, hvor han 1918 blev Lektor i Mate-
 matik. B. var en idérig Forfatter, der tit søgte helt nye Veje.
 Saaledes fremkom han i Diskussionen mellem Matrikulsvæsenet og
 Generalstabens topografiske Afdeling om en fælles Kortprojektion
 med en Afhandling i »Tidsskrift for Opmaalings- og Matrikuls-
væsen«, 1914, S. 55—65, i hvilken han foreslaar en Kortprojektion,
 der er væsensforskellig fra de almindeligt benyttede. Hans Forslag
 blev dengang upaaagtet, men 1929 blev hans Projektion under-
 kastet en Undersøgelse, der resulterede i, at den nu danner Grund-
 laget for Danmarks økonomiske Kortprojektion. — 1916 erhvervede
 B. den filosofiske Doktorgrad paa Afhandlingen »Geometrisk Bidrag
 til Geoidens Bestemmelse«. — 1918 blev B. Direktør for den danske
 Gradmaaling. Det var i en vanskelig Tid, hvor det internationale
 Arbejde var afbrudt, og hvor **Gradmaalingen** manglede tilstræk-
 keligt Personale. Først 1920 lykkedes det at faa Markarbejdet i
 Gang, og i dette og det følgende Aar udførtes Tyngdemaalinger
 paa Sjælland. 1922 blev der udført forberedende Arbejder paa
 Færøerne, Island og Grønland for ved Længdebestemmelser at
 kontrollere Rigtigheden af Wegeners Teori om Kontinenternes
 Forskydning, en Hypotese, der i høj Grad havde B.s Interesse.
 S. A. genoptoges de internationale Forbindelser, og B. deltog i
 Rom i det første Møde i Union géodésique et géophysique inter-
 nationale. Den Gren af Geodæsin, B. som Direktør særligt interes-
 serede sig for, var den statiske. 1921 offentliggjorde han »Hoved-
 linierne i den statiske Geodæsi« og 1922 »Les principes de la
 géodésie statique« (Den danske Gradmaaling, Ny Række, Hæfte
 17), der vakte megen Opsigt i Udlandet. I Fortsættelse af disse
 Studier blev der udført et meget omfattende **Beregningsarbejde**,
 til hvilket B. satte store Forhaabninger, men som afbrødes af hans
 pludselige Død. Gennem mange Aar havde B. udført et umaadeligt
 Arbejde, og alvorlig Overanstrengelse undergravede hans Helbred.
 — Foruden de allerede nævnte Afhandlinger har B. skrevet »Sfæro-
 idens Regnelinie« (1911), »Die formale Darstellung der Polhohen-
 beobachtungen« (Astr. Nachr. Nr. 4685, 1913), »Über Gültigkeits-
 bereich des Theorems von **Laplace**« (Astr. Nachr. Nr. 4768, 1914),
 »Remarques sur les rapports entre la géodésie technique et la
 géodésie scientifique« (Bulletin géodésique, 1924, Nr. 2).

Studenterne fra 1891, 1916. Tidsskrift for Opmaalings- og Matrikulsvæsen, X, 2, April 1923. Universitetets Festskr. Nov. 1917. Berl. Tid. 27. Marts 1923 og 3. April s. A. Bulletin géodésique, 1924, Nr. 2. A Schneider

Budde, Navnet paa flere Adels- og Borgerslægter. Af Adels-
slægterne er den mest betydende oprindelig tysk Uradel, der alle-
rede 1312 var bosat paa Rugen og som 1570 nævnes her i Landet.
Stamrækken begynder med Andreas B. til Nessow, hvis Søn Hen-
ning B. til Nessow var Fader til Godslev B. (d. 1622) til Nessow,
Rødslet og Gunderupgaard og til Mathias B. til Tollist paa **Øsel**,
der gjorde Tjeneste ved diplomatiske Sendelser. Mathias B. var
Fader til Frederik B. (d. ca. 1648) til Tollist, hvis Sønner var
Joachim B. (1626—70) — Fader til Giftmordersken Agnete **Sophie**
B. (1660—78) — og Frederik Otto B. (1616—79) til Thosø, der
var Fader til Officeren Vincents B. (1660—1729). — En lollandsk
Adelsslægt af samme Navn kendes i 15. Aarh. — En oprindelig
norsk Borgerslægt Bude begynder med Sognepræst Jonas Nicolai
i Sunde i **Jämtland**, der **maaske** var Fader eller Farfader til
Hospitalspræst i **Trondhjem** Jon Jonsen, hvis Sønnesøn Christopher
B. (d. 1701) var Fader til **nedenn**. Søofficer Oluf Christophersen B.
(1682—1744) og til Oberstløjtnant Christopher B. (1684—1745),
der var Fader til Sognepræst i Thingvold Christopher Frederik B.
(1724—95) og Helene Sophie B., der 1752 ægtede Provst i **Eger-**
sund Gregers Lund (1720—74), fra hvem Familien B.-Lund ned-
stammer. Pastor C. F. B. (1724—95) var Farfader til Sognepræst
i Sengeløse Christopher B. (1806—76), hvis Sønner var de **nedenn**.
Forfatteren Leopold B. (1836—1902) og Lægen Vilhelm Christian
B. (1844—93). — Ovens. Helene Sophie B. havde i Ægteskab
med Provst G. Lund Sønnen Krigsassessor Andreas B. L. (1756
—1819), der var Farfader til **nedenn**. Zoolog Gustav Henrik An-
dreas B.-L. (1846—1911).

Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. 128—34; VIII, 1891, S. 489; X,
1893, S. 538; XIV, 1897, S. 492; XVIII, 1901, S. 544; XXIII, 1906, S. 487;
XXXII, 1915, S. 591. Lengnicks Stamtavler. **Personalh.** Tidsskr., V., 1884,
S. 150—68.

Albert Fabritius.

Budde, Carl Christian Leopold Gether, 1836—1902, Forstander,
Forfatter. F. 15. April 1836 i Holbæk, d. 24. Aug. 1902 paa
Himmelbjerggaarden, begr. i Gl. Ry. Forældre: Kateket i Holbæk,
senere Sognepræst, sidst i Sengeløse, og Provst Christopher B.
(1806—76) og Anna Sophie Gether (1810—55). Gift 10. Maj
1869 i Førslev med Mathilde Dorthea Christine Hildebert Schilling,
f. 22. Jan. 1838 i Hammel, d. 31. Juli 1910 i Hesselager Sogn,

Fyn, D. af Handelsrejsende Hildebert og Nicoline Vilhelmine S. og Plejedatter af Forstanderen for Holsteins Minde **Børnehjem** Anders Stephansen (s. d.) og Hustru.

B. tilbragte sin Barndom paa Landet og i megen Frihed. Han var et tidlig læsende Barn, der fyldte sig med spændende Romaner. Fjorten Aar gammel kom han i Randers Latinskole og blev Student **1854**. I flere Aar vaklede han mellem forskellige Studier, opgav til sidst at studere og tog hjem til Faderen, der da var Sognepræst i Sengeløse. Under Indkaldelse til Militærtjeneste gjorde han Bekendtskab med Højskolemanden Chr. Nielsen (s. d.) og blev gennem denne ansat som Lærer ved Hindholm Folkehøjskole ved Fuglebjerg, som da blev ledet af Anders Stephansen. Her blev han med Afbrydelser i otte Aar; **1864** deltog han i Krigen, og **1866—67** opholdt han sig i Kbh. for at underkaste sig Magisterkonferens i Matematik, som han tog **1867**. **1869** overtog han Stillingen som Forstander for den nyoprettede Karise Højskole, men følte sig efterhaanden mere tiltrukket af Arbejdet blandt Børn og overtog derfor **1875** Stillingen som Overlærer for den til Kong Frederik VII.s Stiftelse paa Jægerspris knyttede Skole, hvorfra han **1879** lod sig kalde til Forstander for Børnehjemmet Holsteins Minde, ivrigt tilskyndet af Forstander Chr. Nielsen, der efter Anders Stephansen havde overtaget baade Børnehjemmet og den nærliggende Hindholm Højskole, men ønskede helt at hellige sig Højskolegerningen. Paa Holsteins Minde kom B. til at udføre sin Manddomsgerning, indtil han efter en Strid med Institutionens Patron, Lensgreve C. C. Holstein-Holsteinborg, opgav sin Stilling og **1897** grundlagde Børnehjemmet (nu Skolehjemmet) Himmelbjerggaarden, som han ledede til sin Død. B. gennemførte paa Holsteins Minde en gennemgribende Fornyelse af Hjemmets gamle Bygninger, fik delt Hjemmet i mindre Afdelinger, indkøbt Feriekoloni for Børnene ved Gumperup (Klinteby) og oprettet et særligt Hjem for Piger paa Skovgaarden i Førslev Sogn, men tillige blev han snart den førende blandt dem, der virkede i Børnesagens Tjeneste, og herunder kom han ind paa i Skrifter og Foredrag at slaa til Lyd for Børnehjemmene og deres Værdi som Led i Opdragelsesarbejdet for vanskelige og ulykkeligt stillede Børn ved Siden af Plejehjemmene. Han blev **1893** Medlem af Kommissionen om Statstilsyn med Børneopdragelsen, hvis Betænkning kom til at danne Grundlaget for den senere Lov af **14. April 1905** om Behandling afforbryderske og forsømte Børn og unge Personer (**Børneloven**). Børnetallet steg i B.s sidste Aar paa Holsteins Minde stærkt og udgjorde gennemsnitlig ca. **180**. I Beretning fra Det fuirendaler

Institut paa Holsteins Minde for Aarene **1891—96**, der udkom 1897, har B. gjort nærmere Rede for hele sit Arbejde der. Han havde stor Evne til at forstaa de vanskelige eller ulykkeligt stillede Børn, der blev betroet ham til Opdragelse, og **et** skarpt Blik for, at de — i Modstrid med, hvad der jævnlig blev hævdet paa den Tid — trængte til mildere Behandling og større Overbærenhed end de fleste andre, lykkeligere stillede Børn. Hans Opdragelse bares af et afgjort kristeligt Livssyn.

Ved Afrejsen til Himmelbjerggaarden **1. Juli 1897** tog B. en Del af Børnene med fra Holsteins Minde, og der anmeldtes talrige andre til Optagelse. B. havde først tænkt sig kun at oprette et mindre Børnehjem, men bestemte sig senere til at indrette en Opdragelsesanstalt af lignende Art som Holsteins Minde, d. v. s. for Drengene i Alderen fra syv til **fjorten-femten** Aar; med Tilskud fra Staten og frivillige Bidrag opførtes tre forskellige »Hjem«. Børnetallet steg indtil **1900** til ca. **150**, og Hjemmets økonomiske Stilling blev meget vanskelig. B. henvendte sig da **1901** til Staten med Andragende om Hjælp til Omdannelse af Anstalten til en selvejende Institution under Statens Tilsyn. Han døde imidlertid, inden en Ordning blev gennemført.

Allerede tidligt havde B. syslet med digteriske Forsøg, men atter opgivet dem, bl. a. efter Raad af H. C. Andersen; han fik dog **1860** trykt et **Arbejde** »Tre Dage i Vendsyssel« i »Berlingske Tidende«, og **1864** opførtes paa Casino en Vaudeville »Skam til Tak«, der dog var et svagt Arbejde. **1868** skrev han nogle Smaating til Chr. Nielsens Maanedsskrift »Hindholm«. **1871** indsendte han anonymt til »Fædrelandet« Fortællingen »En ungdommelig Historie«, der gjorde ham kendt som Forfatter og viser hans Særpræg. Han er den medfølende og samtidig muntre Fremstiller af de usammen-satte Naturer, f. Eks. i Barnet, den gamle og Dyrene. Gennem sit Arbejde havde han indgaaende Kendskab til Livets Skyggesider, men han bevarede sin lyse Tro paa Livet og paa Mennesker. Han kan betegnes som paa een Gang romantisk og virkelighedstro. Han har med megen Varme og Virkning skildret Børn, som ved Haardhed har lukket sig til, men hvis Sind aabner sig ved kærlig Behandling; Fremstillingen bliver til Tider noget bred og omstændelig. **1872**, **1875** og **1878** udkom 3 Bind »Smaahistorier«, **1874** »En Historie fra fattige Steder«, **1877** »Fra Lømmelalderen«, **1886** en Julefortælling »Dødens Gudsøn«. **1889** udsendtes et Udvalg af tidligere Arbejder under Titlen »Fortællinger«. **1890** og **1902** udkom to Bind »Julefortællinger«, **1893** »Juleaftensbilleder« og **1899** »En Historie om, hvorledes Fa'r ganske alene klarede det hele og andre

Fortællinger«. Julefortællingerne er efter B.s Død **kommet** i flere store Oplag. Foruden den skønlitterære Produktion har B. efterladt sig adskillige Afhandlinger og Artikler om Skole- og Opdragelsesspørgsmaal, blandt hvilke kan nævnes »Anders **Stephansen** og Holsteins Minde« i »Danske Børnehjem i Billeder og Tekst« (1900), B.s udførlige Beretninger fra Holsteins Minde og **Himmelbjerggaarden**, Uddrag af Bestemmelser i forskellige Lande om Forsorg for forsømte Børn (1893) og Kriminalstatistiske Meddelelser, trykt som Bilag til den ovennævnte Kommissionsbetænkning af 1895. — R. 1890. — Mindesmærke paa Himmelbjerget 1905 med Buste af R. Bøgebjerg (1900). Flere Træsnit, bl. a. signeret B. L. 1882 og Waldor 1890. Litografi af Harald Jensen 1898.

Erindringer i Nutiden 14. Aug. 1889 og i **Personalh.** Tidsskr., 4. **Rk.**, VI, 1903, S. 223—33. H. Rasmussen i Lolland-Falsters Stiftstid. 22. Febr. 1880. Zakarias Nielsen i Husvennen 1.—8. Okt. 1882 og Minder, II, 1911. Hver 8. Dag Okt.—Dec. 1896. III. Tid. 29. Nov. 1896 og (af L. C. Nielsen) 31. Aug. 1902. Højskolebladet 3. Okt. 1902 og (af Th. Lang) 15. Sept. 1905. Folkelæsning 7. Sept. 1902. For Kirke og Kultur, IX, s. A. C. C. Holstein-Holsteinborg i Kristeligt Dagblad 10. Dec. 1896. L. Budde: Holsteinsmindes pekuniære Forhold, 1897. L. Schrøder i Hjem og Skole 1904. Carl Christensen i De Hjæmløse, XI, 1898; XIII, 1900; XV—XVI, 1902—03; XVIII, 1905. Maanedsskriftet Hindholm, I—II, 1863—67; XIV, 1879. Barnet, Medlemsblad for Dansk Børnehjemsforening og Foreningen for Optagelses- og Iagttagelseshjem, Juni—Juli 1923. Danske Opdragelseshjem, 1926, S. 53—62.

Oluf J. *Skjerbæk.*

Budde, Oluf Christophersen, 1682—1744, Søofficer. F. 7. Nov. 1682 i Lille Fosen i Norge, d. 11. Jan. 1744 paa Ørsnes paa Nøtterø, begr. sst. Forældre: Kaptajn, senere Oberst Christopher B. (d. 1701) og Dorthe Melchiorssdatter Qyntler. Gift 27. Sept. 1726 i Tinn med **Petronelle** Kirstine Green, f. 1. Nov. 1706 i Tinn, d. 5. Sept. 1749 paa Nøtterø, D. af Sognepræst paa Tinn, Provst i Øvre Telemarken Peder G. (1670—1726) og Mette Røyen (**Røyem**) (d. tidligst 1726).

B. blev Student 1700, privat dimitteret, men gik derefter til Søs, sejlede 1704—09 i engelsk **Koffardifartog** blev 1710 Maanedsløjtnant i den danske Søetat. 1712 var han med Fregatten »**Heyren**«, der blev skudt i Sænk af den svenske Fregat »Hvide Ørn« ved Stevns, kom i svensk Fangenskab, men blev snart udvekslet. 1715 var han med Orlogsskibet »Prins Carl«, og deltog i Slaget paa **Kolbergheide** under **Gabel**, i hvilken Anledning han blev Premierløjtnant. I Vinteren 1715—16 var han i Eskadren ved Pommern, og 1719 blev han Næstkommanderende i Tordenskjolds Flagskib, Orlogsskibet »Laaland«, og efter nogle Maaneders Forløb Chef for

samme. Han deltog med Hæder i Marstrands Erobring og i Angrebet paa de svenske Skibe ved **Göteborg**, som han til Dels **ledede**, og blev s. A. Kaptajnløjtnant og n. A. Kaptajn. **1723—26** var han **Indrulleringsofficer** i Frederikshald og **1728—35** stadig paa Rejser for at besigtige og opkøbe Tømmer til Flaaden i Pommern og Holsten. **1732** blev han Kommandørkaptajn og **1738** Overlods i det **søndenfjeldske Norge**. — Postuleret Maleri paa Fr.borg.

Personalh. Tidsskr., V, **1884**, S. **158** ff. Olav Bergersen: Viceadmiral **Tordenskiold**, **1925**. Bidrag til den store nordiske Krigs Hist., X, **1934**.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Budde, Vilhelm Christian, **1844—93**, Læge. F. **19. Sept. 1844** i **Rimsø**, d. **8. Jan. 1893** i Kbh., begr. i Sengeløse. Broder til Forfatteren L. B. (s. d.). Gift **15. Nov. 1876** paa Frbg. med Maria Christiane Schiern, f. II. Okt. **1849** i Kbh. (Frue), d. **16. Jan. 1923** sst., D. af Statsbogholder, senere Departementschef og Etatsraad Einar Theodor Immanuel S. (**1814—76**) og Petromine **Florentine** Petersen (**1822—63**).

B. blev Student **1862** fra Roskilde, Sekondløjtnant i Reserven n. A. og deltog i Felttoget **1864**. Han begyndte derefter at studere Medicin, tog Embedseksamen **1869** og uddannedes som intern Mediciner (Reservemedicus paa Kommunehospitalets II. Afdeling under Overlæge **Brünniche 1871—74**), blev Dr. med. **1872** paa en Afhandling om »Diabetes mellitus med særligt Henblik paa dens Behandling« og praktiserede i Hovedstaden fra **1876**. Fra **1874** var han Redaktør af »Ugeskrift for Læger«. B. beskæftigede sig specielt med Sukkersyge og var her i Landet en af de første Læger, der gjorde dette Omraade til Speciale. I Lægeverdenen havde han Indflydelse som ivrig **Lægeforeningsmand** og som Redaktør. Bli-vende Betydning har han faaet gennem sin Interesse for Hygiejne. Han udførte hygiejniske Undersøgelser, som var udmærkede for deres Tid, f. Eks. over Dampdesinfektion, og skrev en Række gode Oversigter over hygiejniske Emner i »Ugeskrift for Læger« for at vække Lægestandens hygiejniske Interesse. Desuden benyttedes han meget af Læger og andre som frivillig Konsulent i hygiejniske **Spørgsmaal**. Ved Den alm. danske Lægeforenings **Aarsmøde** i Odense **1887** indledede han en Diskussion om Hygiejne som Lærefag og rejste ved denne Lejlighed tre Krav: Hygiejnen bør have sin egen Repræsentant ved Universitetet og ikke doceres som et Bifag til Retsmedicin — Hygiejnen bør optages blandt Eksamensfagene ved den lægevidenskabelige Eksamen — Undervisningen i dette

Fag bør støttes ved Oprettelsen af et hygiejnisk Laboratorium. B. oplevede ikke at se disse Krav gennemført. Ved hans Død viste det sig, i hvor høj Grad hans Udtalelser om Nødvendigheden af et **Universitetslaboratorium** havde været Alvor for ham. I sit Testamente skænkede han sin betydelige Formue (ca. 250 000 Kr.) til Staten, hvis denne vilde anvende Formuen til Oprettelse og Indretning af et hygiejnisk Laboratorium. Efter langvarige Forhandlinger modtog Staten Gaven **18. Jan. 1896** paa en **Række** Betingelser, men først efter Fru B.s Død **1923** blev der for Alvor Tale om at anvende Gaven efter dens Formaal. Universitetet havde **1898** oprettet et hygiejnisk Laboratorium, der senere blev flyttet, men stadig havde utilstrækkelige og gammeldags Lokaler. 1928 vedtoges det endelig at anvende B.s Gave **sammen** med en Statsbevilling paa 80 000 Kr. til Opførelse af en Nybygning ved Rigshospitalet for Universitetets hygiejniske Institut og Dr. med. **Vilh. B.** og Hustrus hygiejniske Laboratorium. — B.s samlede medicinske og hygiejniske Afhandlinger udkom **1894**. — R. **1888**. — **Marmorrelief** af L. Hasselriis i Universitetets hygiejniske Institut. Litografi af Harald Jensen **1894**.

T. M. Trautner i **Ugeskr. f. Læger**, **1893**, Nr. 3, S. **25—29**. Bibliotek for Læger, 7. Rk., IV, **1893**, S. **140, 156 f.** Joh. Mygge i **Ugeskr. f. Læger**, **1893**, Nr. 6, S. **73—81**.

L. S. Fridericia.

Budde-Lund, Gustav Henrik Andreas, **1846—1911**, Zoolog. F. **11. Jan. 1846** paa Frbg., d. **19. Sept. 1911** i Kbh., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Præst ved Ladegaarden, senere Sognepræst i Nykøbing S. Theodor Ferdinand B.-L. (**1811—73**) og Frederikke **Erasmine Thonning** (**1818—74**). Gift **22. April 1875** paa Frbg. med Amalie Dorothea Sophie **Brønniche**, f. **12. Jan. 1848** i Roskilde, D. af Købmand Søren B. (**1794—1865**, gift **1° 1822** med Karen Madsen, **1799—1838**) og Ida Oline Vilhelmine Rasmussen (**1809—49**).

B.-L. blev Student **1865** fra Roskilde og gav sig derpaa, som Elev af J. C. Schiødte, til at studere Zoologi, navnlig Entomologi; fra Ungdommen af var han nemlig en ivrig Insektsamler og fortjener at mindes som en af dem, der **21. Febr. 1868** stiftede Entomologisk Forening. **1872** forsøgte han at tage Magisterkonferensen, men uden at det lykkedes, en Begivenhed der sikkert med Urette blev betragtet som staaende i Forbindelse med Striden mellem de ledende Zoologer. Derefter opgav han fuldstændig Zoologien som Livsstilling og gik over i det praktiske Liv, blev Grosserer og Ejer af en stor Børstefabrik. I Tidens Løb vandt han megen Anseelse

og kom til at beklæde forskellige politiske og sociale Æresposter; han blev **saaledes** Medlem af Overskatteraadet for Kbh. og havde **1898-1904** og **1907-09** **Sæde** i Borgerrepræsentationen (liberal). **1903** var han Medstifter af Revisionsbanken. I sin Fritid vedblev han at sysle med sin Ungdomskærlighed, Zoologien, og fandt i **de isopode** Landkrebsdyr — **Bænkbidere** — et Speciale, inden for hvilket han vandt sig et Navn, ogsaa i Udlandet. Hans Hovedværk »Crustacea isopoda **terrestria**«, en samlet systematisk Oversigt over hele Gruppen, udkom **1885**; Supplementer **hertil** er senere leveret i forskellige Tidsskrifter og Rejseværker. — Maleri af Chr. Clausen **1897**. Træsnit **1898** og paa et Gruppebillede af Borgerrepræsentanter.

J. Brønning: **Stamt.** over Familiene **Brünnich m. fl.**, **1910**, S. **17**. Entomolog. Medd., XII, **1918**.

R H Stamm

Budtz-Jørgensen, Einar Rudolf, f. **1876**, Tandlæge, Professor ved Tandlægeskolen. F. **27. Marts 1876** i Odense. Forældre: Tandlæge **Rudolf Jørgensen (1845-1914)** og Dagmar Camilla Fusing (f. **1854**). Gift **20. Okt. 1905** i Kbh. (Helligg.) med Anna Wahlstrom, f. **23. Sept. 1872** i Olme Sogn, **Värmland**, D. af Brukspatron Carl Johan W. (d. **1886**) og Maria Charlotta Jonson (d. **1914**).

B.-J. tog Tandlægeeksamen **1897**, havde Vikar- og Assistent-tjeneste i Danmark, Norge og Schweiz **1897-1902** og Studieophold i Chicago **1902-03**, praktiserede i Kbh. fra **1903**. Han var Assistent paa Tandlægeskolens Afdeling for Tandfyldningslære **1907-10** og blev Docent, Chef for propædeutisk Klinik efter en i Jan. **1910** stedefunden Konkurrence. **1919** blev han Professor ved Afdelingen for videregaaende Proteselære. Han var Sundhedsstyrelsens Konsulent i Tandlægesager **1922-28**, Ærespræsident ved de internationale Tandlægekongresser i London **1914** og Paris **1931** og var tilkaldt som Sagkyndig af Karolinska Institutet i Stockholm ved Besættelsen af Lærerposten i Proteselære **1922** og af det norske Undervisnings- og Kirkedepartement i lignende Anledning **1932**. B.-J. blev **1928** Direktør for Tandlægeskolen i Kbh.; det var første Gang, denne Post blev besat med en Tandlæge. Han har skrevet forskellige Afhandlinger i inden- og udenlandske Tidsskrifter, hvoraf skal nævnes »Om Trykforholdene ved Broer« (**1923**), »Uheldige Følger og Bivirkninger ved Tandregulering« (**1923**), »Skoletandplejesagen« (Foredrag, holdt paa Engelsk ved Folkenes Forbunds Hygiejne-Komités Møde Juli **1924**), »Systematisk Terminologi ved Krone- og Broarbejde« (**1925**), »Indikationer for Ekstraktion ved

Tandregulering« (1929) og »Retningslinjer ved moderne ortodontiske Apparater samt en ny Laas til orale Buer« (1931). — R. 1927.

Otto Jørgensen: Slægten Jørgensen fra Følle, 1918, S. 158 f. Tandlægebladet, XXIII, 1919, S. .66; XXVI, 1922, S. 3. f.

Hedvig Strömgren.

Bugge, Niels, jysk Herremand, d. 1358 i Middelfart. Gift med Ingeborg.

Der hersker megen Usikkerhed med Hensyn til N. B.s Afstamning og Slægtsforbindelser. De adelige Slægtbøgers Tradition kan man ikke bygge paa; kun de samtidige Breve er gode Kilder, og det er fattigt nok, hvad de giver. I Erik (VI.) Mændveds Gælds brev til Rostock 20. Nov. 1302 nævnes blandt de Herrer, som borger for Kongen, »Nicholaus Buggy«, der muligvis er N. B.s Farfar, ligesom »Bucge«, der i Forliget i Kiel 10. Jan. 1332 staar blandt Grev Gerts Mænd, **maaskc** er hans Fader. Udelukket er det dog ikke, at Fornavnet Niels **cr** glemt i dette paa Plattysk affattede Dokument, hvori flere Fejl i de danske **Navnformer** forekommer, og at vi her har N. B. selv for første Gang. N. A. er han i hvert Fald at identificere; han staar 7. Aug. 1333 som Vidne paa Viborg Landsting. Endnu er han kun Væbner — som Ridder nævnes han ikke før 1348 —, men hører snart til Landets fremtrædende Mænd; han er en af de 24 Herrer, blandt hvilke ifølge Aftalerne i Helsingborg Aug. 1343 Opmænd skal tages til at bilægge al Tvist mellem Danmark og Sverige, og i Nov. s. A. staar han ved Mødet i Varberg vedrørende Afstaaelsen af Skaane som Garant for Overenskomsten tilsammen med en Række andre. 1350 ses han i Kongens nærmeste Kreds; da Valdemar rejser til Tyskland, er han i hans Følge tillige med de betroede Mænd Benedict Ahlefeldt (II), Niels Eriksen, Bo Falk og Henning Podebusk; men n. A. synes hele Situationen forandret. Claus **Limbek** paa Kalø bryder med Kongen, og N. B. og hans Frænder og Venner følger ham; de jyske Herremænd vil værgе sig mod Valdemars **haarde** Regimente. Forbindelse knyttedes med de holstenske Grever, og Kampen stod om Jyllands Borge fra Nord til Syd. Det nævnes et Par Gange, at N. B. kommer over til Sjælland for sammen med forskellige gejstlige og verdslige Herrer at føre Forhandlinger, der dog ikke havde noget Resultat; først i Sommeren 1353 kom det til Forlig. Særlig Aftale om Fangers Udveksling blev gjort med N. B. og hans Tilhængere.

I de følgende Aar raadede tilsyneladende Fred — N. B. sidder i Kongens Retterting i Jylland 1355, — men 1357 brød Striden ud

paa ny. Da man skred til Forhandlinger, stod N. B. atter blandt Ordførerne. Med Kongens og Hertug Christoffers Lejde kom han til Slagelse sidst paa Aaret **1358**; Valdemar var imidlertid ikke let at faa i Tale og stillede uantagelige Vilkaar; og paa Hjemvejen blev N. B. med sine Fæller Uffe Stigsen og Peder Andersen dræbt i Middelfart. Man ymtede om, at Kongen var Skyld i N. B.s Død, men Valdemar **rcnsede** sig, Orfejdebrevne blev givne, og N. B.s Søn Knud B. udsonede sig med Kongen og Hertug Christoffer. Middelfart Borgere kom til at bøde for Drabet; indtil **1874** betaltes aarlig »**Buggespenge**« af nogle Huse i Byen.

N. B. ejede meget Gods. Han købte, solgte og mageskiftede, og hans Døtre og Svigersønner og næste Generation gjorde ligesaa. Adskillige Breve taler om Slægtens Jordeje og Handeler, men at slutte tilbage fra Slægtens Besiddelse til N. B.s Gods er næppe sikker Vej. Der **er** imidlertid direkte Vidnesbyrd nok om, hvad der var i hans Hænder. I seksten af Jyllands Herreder havde han Jord og Gaarde — i Vendsyssel og paa Mors, i Østjylland og nede ved Kongeaa, mest dog i Salling og i Viborgeggen. Her **laa** hans stærke Gaard Hald i Hald Sø.

N. B., driftig og godskær, mægtig ved Frændskab og Venskab med jyske Herremænd og en Fører iblandt dem i Kampen mod Kongen, **maa** for Samtid og nærmeste Eftertid have staaet som en storladen Skikkelse. Fantasien kom i Flugt. Om hans Død blev digtet en Vise: »Hr. B. bygger op Hald med Ære«. Dens Omkvæd: »De fare saa fri igennem Jylland« giver Udtryk for Herrernes Trods og Selvstændighedsdrift. I Visen om Niels Ebbesen er N. B. atter den, der raader og leder; i hans Gaard har Modstanderne mod Grev Gert deres Tilhold. Viser og Sagn ude fra Vestkysten fremstiller ham som den ædle Stormand, der byder den skibbrudne Kongesøn Gæstfrihed, og som den, der lader Nørre Vosborg opføre. Nørre Vosborg ved Storaagens Munding ejedes i Begyndelsen af det **15.** Aarh. af N. B.s Datterdatter Fru Ingeborg, der var gift med **Predbjørn** Podebusk; dens Historie kan ikke forfølges længere tilbage.

Ellen Jørgensen.

Bugge, Thomas, 1740—1815, Astronom. F. **12.** Okt. **1740** i Kbh. (Nic.), d. 15. Jan. **1815** sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: **Kgl.** Kælderskriver, senere Proviantforvalter Peder B. (**1700—73**) og Oliva Saur (ca. **1720—85**). Gift 7. Jan. **1771** i Svallerup med Ambrosia (**Amborg**) **Wedseltoft**, døbt 22. April **1742** sst., d. Jan. **1795** i Kbh., D. af Sognepræst Simon Simonsen W. (**1706—82**) og Inger Magdalene From (ca. **1715—78**).

Efter Privatundervisning hos Justitsraad Saxtorph blev B. Student **1756**, tog Filosofikum **1758** og teologisk Embedseksamen **1759**. Samtidig havde han under Professor Hees Vejledning studeret ren og anvendt Matematik, for hvilket Fag han altid havde vist udpræget Begavelse. Han fortsatte sine matematiske og fysiske Studier, blev Assistent ved Observatoriet paa Rundetaarn under Chr. Horrebows og var **1760** og **1761** Dekanus paa det kgl. Kommunitet. **1761** sendtes han til Trondhjem for at observere Venuspassegen. Resultaterne er publiceret i det franske Videnskabsakademis »*Mémoires*« for **1761**. Efter Professor Koefoeds Død blev han **1762** af Videnskabernes Selskab ansat som geografisk Landmaaler, og **1765** blev han udnævnt til trigonometrisk Observator og Chef for Landmaalingskontoret.

B.s praktiske Sans og store, alsidige Dygtighed bevirkede, at han ogsaa blev stærkt benyttet i mange andre Retninger. Saalcdes udregnede han **1774** sammen med Professor Lous Tabeller til den almindelige Enkekasse (efter Eulers Formler) og var **1765—72** Arveprins Frederiks Lærer i Matematik. Aaret efter Chr. Horrebows Død blev han (**1777**) Professor i Astronomi. For at kunne bringe Observatoriet paa Rundetaarn paa Højde med Tiden foretog han snart efter sin Ansættelse en Studierejse til Tyskland, Holland, Frankrig og England. Et Uddrag af en Rejsebeskrivelse er trykt i et Universitetsprogram fra **1779**. Efter Hjemkomsten blev Observatoriet ombygget, og nye, bedre Instrumenter blev anskaffet. Hertil gav Kongen 7000 Rdl. Gode var Observationsforholdene paa Stedet dog ingenlunde. En Beskrivelse af Observatoriet samt de tre første Aars Observationer findes i B.s paa egen Bekostning **1784** udgivne »*Observationes astron. annis 1781—83*«. Hans egne og hans Elevers Iagttagelser findes i Protokoller paa Kbh.s Universitets Observatorium. Efter B.s Forslag blev der oprettet smaa Observatorier i Norge, Island, Grønland og Trankebar, hvor Pichl, Lievog, Ginge og Engelhart anstillede for den Tid gode Observationer. Man havde sikkert haabet, at B. skulde hæve den danske Astronomi til samme høje Stade, som den stod paa i Tyge Brahes og Ole Rømers Tider. Adskillige af hans Arbejder vidner ogsaa om, at han var paa Højde med sin Tid, f. Eks. hans Undersøgelser over Algol (*Philosophical Transactions* **1783**), af Saturns sfæroidiske Figur og Rotation, Undersøgelser over Variationen af Ekliptikas Skraahed. Naar han alligevel ikke fuldt ud indfrie de nærede Forhaabninger, skyldes dette uden Tvivl væsentlig, at man trak saa store Veksler paa hans Arbejdsevne i andre Retninger. B. blev Direktør for Enkekassen, **1782** blev han Lektor i Matematik ved

Søetaten og holdt Forelæsninger over Matematik og Vandbygningskunst. **1798** blev han af Regeringen sendt til Paris for at deltage i Konferencen om Metersystemet. Forhandlingerne trak dog saa meget i Langdrag, at han maatte rejse, inden de var afsluttede. Han udgav **1800** en Beskrivelse af Rejsen. Fra **1801** til sin Død var han Sekretær i Videnskabernes Selskab, af hvilket han allerede var blevet Medlem **1775**. Han var Medlem af Brolægningskommissionen og Kommissionerne for Brandvæsenet og Havnevæsenet i Kbh. **1773—83** var han Præsident for Det kgl. Landhusholdningsselskab. **Regeringskollegierne** og andre offentlige Institutioner benyttede hans Sagkundskab i alt, hvad der ahang af anvendt Matematik eller Fysik.

Ved **Kbh.s** Bombardement **1807** mistede B. en meget stor Del af sit **15 000** Bind store Bibliotek og mange af sine Instrumenter. Medens hans Hus brændte, reddede han først Originaltegninger og stukne Plader til de danske Specialkort og de dertil hørende Journaler og Beregninger.

Foruden de ovenfor nævnte Publikationer udgav B. flere Lærebøger i Matematik og Astronomi, talrige Afhandlinger i Vidsk. Selsk. Skrifter, **Svenska** Vetenskaps-Akad. Skrifter og Philosophical Transactions samt adskillige Observationer i Astron. Jahrbuch (Bode) og Monatl. Correspondenz (v. Zach). Efterladte Manuskripter findes i Det kgl. Bibliotek og Universitetsobservatoriet. En Samling paa otte Bind Breve fra udenlandske Videnskabsmænd i Det kgl. Bibliotek. — B. var tre Gange Universitetets Rektor (**1789—90**, **1801—02**, **1810—11**). Han var desuden Medlem af talrige Videnskabsakademier (Petersborg, Pisa, London, Stockholm, **Mannheim**, Haarlem, Trondhjem) og af Det skandinaviske Litteraturselskab i Kbh. — **Justitsraad 1784**. Etatsraad **1810**. — R. **1809**. — Maleri paa Observatoriet i Kbh. og af Wyck paa Fr.-borg. Tegning af J. Haas. Sortkunststik af Chretien efter Tegning af Fouquet. Kobberstik og Litografi efter Tegning af Jean Meno Haas. *Aug Svedstrup (Poul Heegaard*)*.

Sin første praktiske Uddannelse i *Landmaaling* fik B. **1759**, da han som Medhjælper hos Prof. Peder Koefoed deltog i Videnskabernes Selskabs Opmaalning af Roskilde Amt. Efter Koefoeds Død **1761** blev det overdraget Prof. Hee at fremkomme med en Plan til den geografiske Opmaalings Fortsættelse, og B. indsendte et Forslag hertil. **1762** ansattes B. som geografisk Landmaaler ved Selskabet, i hvilken Egenskab han aarligt **opmaalte** ca. 20 Kvadratmil af Sjælland og tillige underviste i praktisk Landmaaling. Da

man besluttede at prøve Kortenes Godhed ved trigonometriske og astronomiske Maalinger, blev B. 1765 udnævnt til trigonometrisk Observator, og da han s. A. tillige beskikkedes til Landmaalings-Konduktør ved den økonomiske Landmaaling og til i denne Egen-skab at forestaa det nye Landmaalingskontor under Rentekam-meret, ophørte hans umiddelbare Deltagelse i den geografiske Landmaaling. Som trigonometrisk Observator udførte han en Triangulation over det meste af Sjælland og Øresund og bestemte Polhøjden af en Række trigonometriske Stationer. Som Land-maalings-Konduktør opmaalte han en Række Godser og Lands-byer paa Sjælland. 1768 blev der udarbejdet en ny Plan for den økonomiske Opmaaling, og B. blev udnævnt til Overlandmaaler. Som saadan udarbejdede han Instruktioner for Arbejdet og ud-dannede en Stab af Landmaalere. Da B. 1775 blev Medlem af Videnskabernes Selskab, fik han en endnu større Indflydelse paa dets Opmaalingcr, og fra ca. 1780 til sin Død overtog han helt Ledelsen. B.s Indsats i Landmaalingen var af overordentlig Betyd-ning, og hans Virksomhed betød et Gennembrud for den økono-miske og geografiske Opmaaling i Danmark. — Af hans Værker om Landmaaling skal nævnes »Beskrivelse over den Opmaalings-Maade, som er brugt ved de danske geographiske Karter« (1779), »De første Grunde til Regning, Geometrie, Plan-Trigonometrie og Landmaaling« (1795) og »Den økonomiske og militaire Land-maaling« (1814) samt et stort Antal Afhandlinger i Videnskabernes Selskabs Skrifter.

P. C. B. Bondesen: Slægten Bugge i Danmark og Norge, 1891, S. 30—33. C. Molbech: Videnskabernes Selskabs Historie, 1843. Lindemans Zeitschrift für Astronomie, Sept. 1816. Dansk Litteraturtidende, 1815, S. 357—68. Athene, IV, s. A., S. 232—40. Riises Arkiv f. Historie og Geografi, XXIV, 1826, S. 42—47. Landøkonomisk Tidende, I, 1815, S. 487—95. N. Nielsen: Matematiken i Danmark 1528—1800, 1912.

A. Schneider (P. P. Freuchen).

Buhl, en paa **Koldingcgnen** hjemmehørende Landmandsslægt, der kan følges tilbage til ca. 1550, og hvortil hørte Borgmester, Stadshauptmand i Fredericia, Justitsraad Hans B. (1751—1814), der var Fader til Kancelliraad, Herredsfoged Hans Hofman B. (1784—1826), Thomas Severin B. (1797—1866) til Tveden og nedenn. Søløjtnant Peter B. (1789—1812). Af disse var Kan-celliraad H. H. B. Fader til nedenn. Kommandant i Tønning Frants Reinhold Conrad B. (1816—50) og til Skoleinspektør Peder B. (1815—69), hvis Søn var nedenn. Professor Frants Peder Wil-liam B. (1850—1932). Ovenn. Thomas Severin B. var Fader til

Gaardejer Orla B. (1840—1915), hvis Søn er Kreditforeningsdirektør **Orla B.** (f. 1871), og til nedenn. Skibsværftsejer H. V. B. (1844—1927).

Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 3. Okt. 1932.

Albert Fabritius.

Buhl, Frants Reinhold Conrad, 1816—50, Officer. F. 17. April 1816 i Fredericia, d. 29. Sept. 1850 ved Tønning, **begr.** i Tønning. Forældre: Kancelliraad, Herredsfoged Hans Hofman B. (1784—1826) og Louise Charlotte Zinn eller (efter **Stiffaderen**) Randlev (1788—1840). Ugift.

B. blev Landkadet 1831, Sekondløjtnant 1835 og Premierløjtnant 1842 i Fredericia. Ved Bytte med en Kammerat blev han 1843 **forflyttet** til Kbh., da hans Agt var at forberede sig til Landmaaler-eksamen, som han fik 1845; n. A. blev han paa Grund af en Strid med »Bataillon« forflyttet til Gluckstadt. Da hans Afdeling her 1848 sluttede sig til Slesvigholstenerne, søgte B. at naa Hamburg for derfra at komme til Danmark, men blev anholdt, **maatte** udstede Revers og kom **derfor** ikke til at deltage i Felttoget 1848. 1849 blev han Kompagnikommandør ved 4. **Reserve-Bataillon** og var med i Fægtningen ved Haderslev (3. April) og i Kampen ved Kolding, efter hvilken han i **Bataillonens** Rapport blev særlig fremhævet for »**Conduite** og Koldblodighed«. Han deltog i Ryes Tilbagetog s. A., i Fægtningen Nordøst for Vejle (8. Maj), i Slaget ved Fredericia og udnævntes kort Tid efter dette til Kaptajn II. 1850 hørte hans Afdeling til 3. (Schepelerns) Brigade, der i Begyndelsen af Aug. besatte den sydvestlige Del af Slesvig, bl. a. Frederiksstad og Landskabet Eiderstedt. B. blev med sit Kompagni detacheret til Tønning, hvor han de følgende Uger med sædvanlig Iver og Pligtfølelse ledede **Bevogtningstjenesten** og fungerede som Pladskommandant. 29. Sept. forsøgte et fjendtligt Detachment Fodfolk, der støttedes af Artilleri, ved Færgestedet Wollersum en Overskibning til den nordre Ejderbred. B. sendte først en mindre Styrke mod Overgangsstedet, men da denne Styrke snart **maatte** vige, ilede han selv til med Resten af sit Kompagni. Kort efter blev han dødelig kvæstet af en Kanonkugle, der knuste hans venstre Arm og Side. Skønt Borgerne i Tønning var fuldstændig tysk-sindede, udbad de sig »som en Naade, at de alene **maatte** sørge for B.s Begravelse«, og Kammerater lod rejse et Mindesmærke paa Graven. — R. 1849.

H. P. **Selmer**: Nekrolog. Samlinger, II, 1852. Den dansk-tyske Krig 1848—50. Udg. af Generalstaben, III, 1880—87. D. Recke: **Insurgenternes** Angreb paa den danske **Armées** Fløjstillinger Sept.—Okt. 1850, 1852.

S. A. Sørensen (**Rockstroh***).

Buhl, Frants Peder William, 1850—1932, Orientalist. F. 6. Sept. 1850 i Kbh. (Frue), d. 24. Sept. 1932 i Hillerød, begr. i Asminde-rød. Forældre: cand. theol., senere Skoleinspektør Peder B. (1815—69) og Nancy Cathrine Bolette Hammerich (1816—80). Gift 22. Juli 1879 i Dresden (Kreuzkirche) med Frieda Wilhelmine Gorne-mann, f. 15. Marts 1855 i Stendal, Preussen, D. af Pastor Friedrich Wilhelm G. (1823—54) og Emma Ottilie Voley (1824—1905).

B. blev Student 1868 fra Metropolitanskolen, cand. theol. 1874. Allerede i Studentertiden interesserede han sig særlig for det gl. Testamente, som han studerede under Hermansens Ledelse; sam-tidig drev han almindelige semitiske Sprogstudier, især Arabisk under van Mehren. 1874 fik han Accessit for en Prisopgave om Nægtelserne i Arabisk, sammenlignet med Hebræisk. Paa en Studie-rejse til Wien og Leipzig fortsatte han Studiet af det gl. Testamente og af Arabisk. I Leipzig søgte han Undervisning hos Franz Delitzsch og Fleischer. Resultatet af disse Studier var en Disputats, »Sproglige og historiske Bidrag til den arabiske Grammatik« (1878). Medens B. opholdt sig i Leipzig, udkom Wellhausens »Geschichte Israels«, I, der vandt største Delen af de tyske gammeltestamentlige For-skeres Tilslutning til den Opfattelse af Mosebøgernes Tilblivelse, som væsentlig allerede var udformet af Reuss, Vatke og Kuenen. B. forholdt sig først stærkt afvisende over for denne Opfattelse, saaledes i en Afhandling »Naar er femte Mosebog affattet?« i »Theol. Tidsskrift« 1878, men efterhaanden bøjede han sig for dens Argumenter, og han blev den, som indførte den kritiske Behandling af det gl. Testamente i Danmark. 1880 blev han Docent, 1882 Professor i det teologiske Fakultet med det gl. Testa-mente som Fag. Da han 1884 oversatte C. P. Tieses kortfattede Religionshistorie til Dansk, udelod han Afsnittet om Israel, der var skrevet ud fra den nye Skoles Synspunkter, fordi han endnu ansaa dens Resultater for at være alt for usikre. I en Række Artikler i »Theol. Tidsskrift« for 1884, 85 og 86 giver han Udtryk for sit Syn paa de gammeltestamentlige Undersøgelser Udvikling. Han slutter sig her til den nyere Opfattelse af den litterære Historie, især Delingen af Pentateuchen i Kilder og i alt væsentligt til den Datering, de fik i nyere Tid, dog med visse Forbehold. Der opstod herefter en almindelig Diskussion om »Bibelkritikken«, der navnlig førtes i »Theol. Tidsskrift« og kirkelige Blade som »Dansk Kirke-tidende«. B. skrev i disse Aar forskellige mindre Afhandlinger om specielle gammeltestamentlige Spørgsmaal i tyske Tidsskrifter (Zeit-schrift f. kirchliche Wissenschaft und kirchliches Leben 1881—82 og Zeitschrift f. die alttestamentliche Wissenschaft 1885 og 88) og i

danske Tidsskrifter om andre Emner, en Artikel om et Afsnit af Jødedommens Historie (Alexander Jannaj og hans Dronning i **Historisk Arkiv** 1886) og en om Indskrifter, der belyste Israels Historie (**Theol. Tidsskrift** 1887), endvidere et Par Bidrag til Fr. Nielsens »Smaaskrifter til Oplysning for Kristne« (»Om Prædikerens Bog«, 1886, »Om Jobs Bog«, 1887) og en Syntaks til Strack's af Kissmeyer oversatte hebræiske Grammatik (1885). Arbejdet med det **gl.** Testamente førte B. ind paa Undersøgelser af dets Tilblivelse som kanonisk Skrift og dets Historie i den jødiske og den kristne Menighed; deraf fremgik »Den gammeltestamentlige Skriftoverlevering« (1885), der ogsaa behandler Tekstens Historie, dens **Inddeling** i Kapitler og Vers, de forskellige ældre Oversættelser o. a. I Foraaret 1889 foretog B. en Rejse over Grækenland og Ægypten til Palæstina og derfra gennem Syrien og hjem over Konstantinopel. Han søgte fortrinsvis at faa et personligt Indtryk af Skuepladsen for Israels Historie. Jerusalem havde han i Forvejen skildret ret udførligt, som det var paa Kristi og Apostlenes Tid (1886), med Undersøgelse af de vigtigste topografiske Problemer. Efter Hjemkomsten udkom hurtigt en lignende Skildring af »Gennesaret Sø og dens Omgivelser« (1889, i Fr. Nielsens ovennævnte Smaaskrifter). Det følgende Foraar holdt han Forelæsning over Palæstinas **Geografi**, som den var under Israels Historie; denne Fremstilling, der kort efter blev udgivet (1890), søgte at give et almindeligt Billede af Landet og samtidig at stedfæste de mange geografiske Navne i det **gl.** Testamente. B. vedblev at bevare Interessen for topografiske Spørgsmaal. Han skrev nogle Artikler om enkelte af saadanne Problemer i »Zeitschr. d. deutschen Palästinavereins« (1890—91), og langt senere, fra 1913, skrev han mange Artikler om geografiske Steder inden for Islams Omraade i »Enzyklopaedie des Islam«.

Da Frantz Delitzsch paa Grund af Alder og Sygdom trak sig tilbage, blev B. kaldet til at være hans Efterfølger som gammeltestamentlig Professor i Leipzig; han modtog Kaldelsen og blev udnævnt fra 1. Okt. 1890. Som tysk Professor udsendte han et Par af sine før omtalte danske Værker paa Tysk, nemlig »Kanon und Text des Alten Testaments« (1891) og »Geographie des Alten Palästina« (1896), der begge blev stærkt benyttede Haandbøger, navnlig den sidste. En ny Studie var »Geschichte der Edomiter« (1893), der fremkom i et Universitetsprogram. Men under sin **Virksomhed** i Leipzig vedblev han at udgive Bøger som dansk Forfatter. For at give et Helhedsbillede af det gamle Testaments Indhold, naar det betragtedes som Kildeskrift efter den nyere

Metode, skrev han sin Bog om »Det israelitiske Folks Historie« (1893), som i en overskuelig Form giver et Indtryk af hele Folkets Udvikling fra dets Tilblivelse, til det ved Kristendommens Fremkomst nærmest var gaaet over til at blive en Menighed. Bogen kom det første Aar i to Oplag og er siden kommet i i alt seks Udgaver, der stadig har ændret sig efter den nyere Litteratur, som der bestandig gøres Rede for i Anmærkninger; den giver derfor gennem de skiftende Udgaver et klart Billede af den gammeltestamentlige Videnskabs Fremskridt paa alle Omraader, som berører Folkets Historie. B. lægger stærk Vægt paa Israels enestaaende Karakter. Han finder denne dels i dets ejendommelige Historie, dels i dets Profetisme, hvori han finder den overleverede Opfattelse af Israel som **Aabenbaringsfolket** virkeliggjort. Denne Opfattelse har han nærmere gjort Rede for i »De messianske Forjættelser i det gamle Testament« (1894), hvor han følger Udviklingen af de profetiske Fremtidsudsagn, i hvilke han ser den gammeltestamentlige Religion vise ud over sig selv til en fuldkomnere Virkeliggørelse af dens egne Ideer. Disse Bøger bragte paa ny Diskussionen om »Bibelkritikken« i Gang, og 1895 skrev B. da et lille Skrift »Til Vejledning i de gammeltestamentlige Undersøgelser«, hvori han fremstillede Grundlaget for den nyere Opfattelse af det gl. Testamente i overskuelig og letfattelig Form. Aaret i Forvejen var hans Oversættelse og grundige Kommentar til Jesaja bleven afsluttet (1894). Han sluttede sig heri til den daværende Forsknings almindelige Opfattelse af Kapitlerne 40—66 som hidrørende fra Eksilets Tid, en Opfattelse, som han omhyggeligt begrundede. I Leipzig var det blevet overdraget ham at udgive **Wilh. Gesenius: »Hebräisches und Aramäisches Hand-Wörterbuch über das Alte Testament«**. B.s første Udgave af dette Værk, 12. Oplag, udkom 1895, siden er fulgt indtil 16. Udgave, der gennemstilledes ad fotomekanisk Vej og betegnedes som 17. Udgave 1921 og flere Gange siden. Under B.s Bearbejdelse hævdede denne Ordbog sin Plads som det betydeligste hebræiske Leksikon. For hvert Ord samles det etymologiske Materiale fra andre semitiske Sprog, med Inddragning ogsaa af det ægyptiske. Hertil havde B. forskellige Medarbejdere, navnlig gennem alle Oplagene Assyriologen Zimmern. Den egentlige leksikalske Del er forsynet med rigelige Henvisninger baade for Sprogformers og Betydningers Vedkommende, og i Tidens Løb indførtes en meget righoldig Anvisning paa Litteratur, hvor nærmere Oplysninger og Begrundelse kunde findes. B. viste i dette Leksikon sit Herredømme over hele det gammeltestamentlige Fag.

Ved v. Mehrens Afsked blev B. opfordret til at søge tilbage til Hjemmet og overtage hans Lærestol som Professor i semitisk-østerlandsk Filologi. Han gik ind paa denne Opfordring og blev udnævnt **1898**. I den nye Stilling kunde han fortsætte sine Studier af det **gl.** Testamente og samtidig udvide dem til andre semitiske **Omraader**. Han skrev en større Afhandling om **Israeliternes sociale Forhold** (Dansk Tidsskrift **1898**) som et Forarbejde til den tyske »Die socialen **Verhältnisse** der Israeliten« (**1899**), °S kort **efter** den omfangsrige **Kommentar** »Psalmerne, oversatte og fortolkede« (**1900**), der giver en indgaaende sproglig og real Undersøgelse af en vigtig Samling af det **gl.** Testaments Skrifter. Der kom nye Udgaver baade af Kommentaren til Jesaja (**1912**) og af Salmerne (**1918**), begge omarbejdede af Hensyn til den nyere Forskning; det samme gælder »Det israelitiske Folks Historie« (6. Udg. **1922**). Kort efter **Hjemkomsten** skrev han »Om Sproget i Daniels Bog og dets Betydning for **Spørgsmaalet om Affattelsestiden**« (**1899**), efter at han i Forvejen havde skrevet om denne Bogs historiske Værdi (Dansk Tidsskrift **1898**), foranlediget ved Skrifter, der vilde fastholde Traditionens Opfattelse. Han bidrog ved forskellige Artikler til »**Realencyklopädie** fur protestantische Theologie und Kirche«, 3. Udg. ved A. Hauck, til »The Jewish Encyclopedia« og »Kirke-Leksikon for Norden«. I Kittels Udgave af den hebræiske Bibel paatog han sig Teksten til Salmerne og til Esters Bog (**1906**). **1910** udgav han, under andres Medvirken, en samlet Oversættelse af hele det gamle Testamente, oversat i et rent og klart Nutidssprog. Dette Værk ligger til Grund for den autoriserede Oversættelse af **1931**. Ved Siden af Hebræisk beskæftigede B. sig særlig med Arabisk, især den ældre klassiske Litteratur. Hans Studier koncentrerede sig om Koranen og Muhammeds Historie, og **1903** udkom »Muhammeds Liv«, der giver en omhyggelig kildemæssig Fremstilling af Profetens Udvikling og hans ældste Menigheds Tilblivelse. Bogen er senere omarbejdet til en tysk Udgave (**1930**). I Tilslutning dertil kom senere »Muhammeds religiøse Forkyndelse efter **Qurannen**« (**1924**), der fremstiller Indholdet af Profetens Tanker, hans Lære og Lov. Tidligere havde han givet forskellige Bidrag til Islams ældre Historie, »**Alidernes** Stilling til de shiitiske Bevægelser under **Umajjaderne**« (Vidensk. Selsk. Oversigt **1910**) og »Ali som Prætendent og Kalif« (Universitetets Festskr., Sept. **1921**), dertil en Oversættelse af et Udvalg af Koranen (i »Verdensreligionernes Hovedværker« ved P. Tuxen, **1921**). Over den senere Islam gav han en lille Oversigt i »Muhammedanismen som Verdensreligion« (**1914**). Om den ældre Islams Mænd har han skrevet

talrige Artikler i »Enzyklopaedie des Islam«. Paa aramæisk Omraade har B. foruden Skriftet om Daniel udgivet nogle Studier over de jødiske Papyri fra Elefantine (Vidensk. Selsk. Oversigt 1908, Theol. Tidsskr. 1910), som han i øvrigt benyttede til sin Ordbog. Om de vestsemitiske Folks Kultur har han skrevet i »Verdenskulturen«, udg. af Aage Friis (1908, samtidig paa Svensk, her ny Udg. »Orientens Forntidskultur«, II, 1927, S. 157—276). Til Oversættelsen af det gl. Testamente sluttede sig en Oversættelse af Apokryferne (1920), og i Forbindelse med dette Arbejde udgav han en særlig Behandling af Tobit- og Judithfortællingerne (1919). Et nytestamentligt Arbejde paatog han sig ved Udgivelsen af en Fortolkning til Hebræerbrevet (1922). B.s Arbejder udmærker sig alle ved stor og omfattende Lærdom, ved Sikkerhed i den sproglige Opfattelse af de Tekster, han arbejdede med, og ved en overordentlig Klarhed i Fremstillingen. Ved Siden af Videnskaben dyrkede han hele sit Liv med stor Iver Musikken, og han var en Tid Formand i Musikforeningens Repræsentantskab. Han blev Medlem af Videnskabernes Selskab 1900 og var 1917—28 Formand i dets historisk-filologiske Klasse. 1908 blev han Medlem af det norske Videnskabernes Selskab, 1911 Æresdoktor i Kristiania, 1912 i Athen, 1918 i Lund. Han var Universitetets Rektor 1911—12, Efor for Borchs Kollegium 1914—22, Medlem af Rask-Ørsted Fondets Bestyrelse 1919—23, Formand og senere Æresformand for Orientalisk Samfund og Medredaktør af Acta Orientalia fra dets Begyndelse (1923) til sin Død. — Breve til B. i Det kgl. Bibliotek. — R. 1899. DM. 1909. K.² 1912. K.¹ 1922. — Malerier af H. N. Hansen paa Fr.borg 1912 og i Familieeje 1910 og af N. V. Dorph paa Universitetet 1921. Buste af Kai Nielsen paa Studentergaarden.

Selvbiografi i Universitetsprogr. Nov. 1878 og 1890. Videnskabernes Selskabs Oversigt 1933. Bibliografi af J. C. Jacobsen i Teologisk Tidsskrift 1925 og 1933.

Johs. Pedersen.

Buhl, Harald Valdemar, 1844—1927, Skibsværftsejer. F. 16. Maj 1844 paa Tveden i Albæk Sogn i Vendsyssel, d. 18. April 1927 i Dragør, Urne paa Frederikshavns Kgd. Forældre: Proprietær Thomas Severin B. (1797—1866) og Cæcilie Kirstine Opitius (1806—72). Gift 26. Okt. 1870 i Kbh. (Holmens) med Louise Sophie Margrethe Moldenhawer, f. 5. April 1841 i Kbh. (Slotsk.), d. 2. Marts 1890 i Frederikshavn, D. af Inspektør ved Det kgl. Bibliotek, senere Justitsraad Carl Eduard M. (1795—1870) og Maria Elisabeth Brockhausen (1807—91).

B. anlagde 1870 et Skibsværft i Frederikshavn paa en af Havnen

lejet Grund og med det Formaål at bygge saavel nye Træskibe som at reparere den Mængde Havarister, der søgte Havn her efter at være strandet paa Vestkysten og paa Læsø. Værftet kom i Drift i Sommeren **1870** og fik straks meget Arbejde. Da Fiskeriet i Slutningen af **1870'erne** revolutioneredes, idet man gik over til at bruge søgaaende Kuttere med Snurrevod, og Strandingernes Antal samtidig aftog med Træskibenes Tilbagegang, blev Værftets Hovedarbejde Bygning af Fiskekuttere, og B. skabte her en Type, der vandt Anerkendelse viden om og skaffede ham Nybestillinger fra mange Lande. **1905** overdroges Værftet til Akts. Frederikshavns Værft og Flydedok og blev indrettet til ogsaa at bygge Staalskibe. **1904** udgav B. sammen med tysk Marinekaptajn R. Dittmer »Seefischereifahrzeuge und -Boote ohne und mit **Hilfsmaschinen**«. — R. **1892**.

Thomas **Larsen**: En Gennembrudstid, III, **1927**.

C. *Klitgaard*.

Buhl, Peter, **1789**—**1812**, Søofficer. F. **16. Maj 1789** i Fredericia, d. 6. Juli **1812** ved Lyngør, begr. paa Askerø. Forældre: Kancelliraad, Byfoged, senere Herredsfoged i **Elbo-Brusk** Herreder og Justitsraad Hans B. (**1751**—**1814**) og Mette Dorothea Thomsen (**1755**—**1806**). Ugift.

B. blev Kadet **1803**. Aug. **1807** blev han Fører af en armeret Barkas og underlagt Premierløjtnant Christian Wulff, som fik Station i Kallebodstrand med to Kanonbaade og to Barkasser for at forurolige Fjenden, der var ved at anlægge et Batteri ved Gamle Pesthus ved Enghaven. 27. Aug. aabnede Batteriet Ilden mod de danske Baade. B.s Barkas blev ramt af en Kanonkugle, der saarede flere af Besætningen og knuste B.s venstre Arm. Løjtnant Wulff afbrød Kampen og trak sine Baade tilbage inden for Langebro, og B. blev bragt paa Søetatens Hospital, hvor Armen blev amputeret. Nov. s. A. blev han udnævnt til Sekondløjtnant »for hans ferme, raske og modige Forhold i **Actionen** ved Kalleboløbet«. I Foraaret **1808**, da han omtrent var helt rask, sendtes han til Korsør for at føre Tilsyn med indkaldte Matroser, en Tjeneste, som ikke tilfredsstillede ham, hvorfor han søgte om atter at komme til Tjeneste paa Søen. Hans Ansøgning blev tilstaaet, og han fik i Maj s. A. Kommandoen over »Kanonjolle Nr. **1**« med Station i Kallebodstrand, men allerede den følgende Maaned fik han — vistnok paa Løjtnant Chr. Wulffs Foranledning — Ordre til at rejse til Nakskov og tage sig af Briggen »Tickler«s Ekviperings, der blev fuldført i Dec, hvorefter B. atter rejste til Kbh. I Marts **1809** fik han Ordre til at overtage Kommandoen over en Kanon-

chalup ved Nakskov, underlagt Løjtnant Wulff, og deltog under denne i Kampen med den engelske Fregat »Melpomene« 23. Maj ved Omø og tog i Løbet af dette og følgende Aar adskillige Priser, der indbragte ham gode Prisepenge. Jan. 1811 havde han den store Sorg, at hans Forlovede, Carla Brenni, der som forældreløst Barn var optaget i hans Forældres Hus og opdraget der, blev syg og døde. Febr. s. A. beordredes han til Chef for »Kanonchalup E. Nr. 7« ved Flotillen ved Fladstrand under Premierløjtnant Falsen. Han deltog i den uheldige Ekspedition til Anholt i Marts s. A. (se under J. C. Falsen), men maatte, efter at Landgangsforetagendet var mislykket og Resten af den landsatte Styrke var kommet om Bord i Kanonbaaden, flygte, forfulgt af Fregatten »Tartar« og Briggen »Sheldrake«. B. trak Briggen efter sig, hvorved det lykkedes de andre Kanonbaade at undslippe, medens han selv maatte overgive sig til Briggen, der førtes af en kæk og ridderlig engelsk Søofficer James Pattison Stewart, som B. skulde møde to Gange senere. B.s Fangenskab varede dog kun elleve Dage, hvorefter han udveksledes og blev Chef for »Kanonchalup J. Nr. 6«, som han kort efter ombyttede med en tidligere engelsk Kanonbaad »Prise Nr. 2«, begge hørende til Løjtnant Falsens Flotille. Under denne deltog han 5. Juli i Angrebet paa en stor engelsk Konvoj Sydøst for Hjelmsund, hvor han blev saaret i Ryggen og derefter taget til Fange, atter af Kaptajn Stewart paa »Sheldrake«. Efter en Maanedes Fangenskab paa Anholt blev han igen udvekslet, hvorefter han rejste til Fredericia for at komme til Kræfter og blive helbredet efter sit Saar. 1812 ansattes han som Løjtnant i den nybyggede Fregat »Najaden«, Chef Kaptajn H. P. Holm, og gik med denne til Norge. 6. Juli blev Fregatten, der havde søgt Tilflugt i Lyngør Havn, her angrebet af det engelske Linieskib »Dictator«, Chef Kaptajn Stewart, og efter 1 ½ Times Kamp fuldstændig ødelagt (se under H. P. Holm). B., der her for tredje Gang mødte Kaptajn Stewart, fandt Heltedøden og jordes paa Askerød sammen med alle de faldne i en stor Fællesgrav, hvor den norske Regering 1847 lod rejse et Mindesmærke. Chefen for »Najaden« skriver i sin Rapport efter Slaget om B., at »han var et ligesaa ædelt Menneske som kæk Officer«, St. St. Blicher hædrede ham med et Mindedig i »Jyllandsrejse i 6 Døgn« (1817) og paa Hundredaarsdagen for hans Død rejstes ham et Mindesmærke med Relief af L. Brandstrup paa Skanseodden i Fredericia. — R. 1809. DM. 1812. — Stik af A. Flint.

Axel Liljefalk: Fredericianeren Peder Buhl i Vejle Amts Aarbøger 1911.
P. Andersen: Peter Buhl i Tidsskr. for Søvesen 1912. Th. Topsøe-Jensen

Bukdahl, Jørgen Peter Pedersen, f. 1896, Forfatter. F. 8. Dec. 1896 i Sundby paa Falster. Forældre: Førstelærer Peder Kristian Pedersen (1848—1921) og Else Marie Jørgensen (f. 1857). Gift n. Juni 1925 i Oslo (b. v.) med Magnhild Ødvin, f. 28. Febr. 1899 i Stavanger, D. af Lærer Thorleif O. (f. 1868) og Lisa Larsen (f. 1874).

B. blev Student 1916 fra Ribe og studerede bl. a. Kunst og Historie uden dog at tage nogen afsluttende **Universitetsksamen**. Han debuterede 1921 med »Den gamle Bys Drøm«, en Skildring af Ribe, hvor Lyrik og Ideologi er smeltet sammen til et virkningsfuldt Hele. 1922 fulgte en saakaldt Mosaiknovelle, »Den sidste Frist«; ved sin vemodige Grundstemning leder den Tanken hen paa Johannes Jørgensens Ungdomsbøger, hvis Hovedmotiv ogsaa er den i nordisk Kunst og Litteratur ældgamle Fortælling om den kejtede Yngling, der forgæves søger at vinde den livsglade unge Pige; i en følgende Novellesamling, der meget betegnende hedder »Graa Eros« (1925), har B. yderligere uddybet dette Emne. Det er imidlertid som Kritiker, han har gjort sin Hovedindsats — i den selvstændig skabende Form, i hvilken Kritik er en særlig Genre, en Kunstart for sig. Han indledede denne Del af sit Forfatterskab med »Norsk national Kunst« (1924), der fortsattes med »Det skjulte Norge« (1926); derefter fulgte »Dansk national Kunst« (1929) og »Det moderne Danmark« (1931); da det er Hensigten at afslutte denne Skildring af nordisk Aandsliv med Sverige, er det unægtelig et Værk af Format. B. forsøger at se de nationale og religiøse Strømninger i det sidste halve Aarhundredes nordiske Kunst og Litteratur i Sammenhæng og tilvejebringer derved et aandshistorisk Epos af betydeligt Værd. I nogle mindre Bøger, »Thomas Olesen Løkken« (1927), »Aaret i Ribe« (1928) og »Det europæiske Menneske« (1933) finder han Lejlighed til en yderligere Uddybelse af sine Grundideer, som han ligeledes har søgt at klarlægge i talrige Artikler, især i »Politiken«, og i en Mængde Foredrag Landet over. — Malerier af Trier Hansen 1922, Wagner Baunvig 1925 og Lauritz Hartz 1926, alle i Privateje i Danmark, samt af Agnes Hjort 1929 og Anna Munch 1929 i Privateje i Norge. Billedhuggerarbejder af August Keil 1931 og Staale Kyllingstad 1931 i Privateje i Danmark og Norge.

Peder Hesselaar: Essays, 1924, S. 94—104. Kjeld Elfelt: Den lykkelige Flugt, 1925, S. 35—47. Samme: Litteraturen idag, 1926, S. 47—50. Henning Kehler: Kampen for Livsanskuelse, 1925, S. 116—24. Hakon Stangerup: Den unge Litteratur, 1928, S. 77—89. Oscar Geismar: Kirkemænd og Digtere, 1930, S. 58-64.

Peder Hesselaar.

Bukh, Niels Ebbesen Mortensen, f. 1880, Gymnastikpædagog, Højskolemand. F. 15. Juni 1880 i Snebjerg. Forældre: Gaardejer, senere Højskolelærer Peder Mortensen Jensen B. (1844—1924) og Maren Christensen Dissing (1837—1924). Navneforandring 30. Juli 1892. Ugift.

B. er vokset op og har modtaget sine første Indtryk blandt danske Landboere og Højskolefolk. Seksten Aar gammel gik han til Søs, men to Aar efter besluttede han at blive Landmand, lærte Landvæsen, besøgte forskellige Høj- og Landbrugsskoler og forpagtede 1902 Strandgaarden ved Lammefjord. Han havde allerede tidligt taget Del i Skytteforeningsarbejdet og virket som Delingsfører, og 1908 drog han til Kbh. for at faa en videregaaende Uddannelse som Gymnastiklærer. Han gennemgik Statens Gymnastik-kursus og et Kursus i Sygegymnastik og gik dernæst paa Vordingborg Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1912. S. A. valgtes han til Leder af et Hold Gymnaster, der repræsenterede Danmark ved De olympiske Lege i Stockholm, og hans Navn, der allerede forud havde en god Klang i de snævrere Kredse, hvor han havde færdedes, blev ved denne Lejlighed kendt over hele Landet. Alle, der kendte ham, var klar over, at han var en Mand med store Evner og store Planer, men næppe mange anede, at disse i Løbet af faa Aar skulde give sig Udtryk i en Virksomhed af ganske enestaaende Art og af verdensomspændende Format.

Denne Virksomhed har sit Midtpunkt i den sydfynske Landsby Ollerup. Efter at have tilbragt endnu et Par Aar med Lærer-virksomhed og Videreuddannelse i Kbh. begyndte B. 1914 at uddanne Delingsførere paa Ollerup Folkehøjskole, hvor hans Svoger var Forstander. Af denne beskedne Begyndelse er Gymnastikhøjskolen i Ollerup vokset frem. 1. Maj 1920 stod Skolen færdig, hvis man kan bruge dette Udtryk om noget, der synes at være i stadig Udvikling og stadig Vækst. Skolen er nu med sine fortrinlige Bygninger, sit fuldkomne Udstyr og sine smagfulde og imponerende Omgivelser en værdig Ramme for det Arbejde, der foregaar inden for dens Omraade, et Anlæg af ganske enestaaende Art her til Lands og vistnok ogsaa uden Sidestykke i andre Lande.

B.s Hovedværk er imidlertid ingenlunde det at have rejst en imponerende Bygning for sit Arbejde; hans Betydning og Fortjeneste ligger i selve dette Arbejde. Den Gymnastik, B. var oplært i, kom tidlig til at staa for ham som ufuldstændig og delvis forfæjlet, og han udformede da sin egen. Han har kaldt den Grundgymnastik eller primitiv Gymnastik, og den har vundet Indpas i saa at sige alle Lande, hvor man overhovedet dyrker Gymnastik. Den ud-

mærker sig bl. a. ved sit energiske Arbejdstempo og sine **kraftige** Virkninger. B. har selv klarlagt Principperne i en Bog (»Primitiv Gymnastik eller Grundgymnastik«, 1922), der er oversat paa en Mængde fremmede Sprog.

I øvrigt er ingen Side af den legemlige Opdragelse fremmed for B., og saa at sige alle Idrætsgrene dyrkes under fortrinlige ydre Vilkaar paa Gymnastikhøjskolen i Ollerup. Her uddannes aarlig et meget betydeligt Antal af unge Mænd og Kvinder; de kommer ikke alene her fra Danmark, men fra saa at sige alle Jordens Lande. Jævnlig samler B. et Hold af sine dygtigste Elever og drager ud til andre Lande for at vise sin Gymnastik; hans hidtil længste Rejse foregik 1931 og gik over Rusland til Japan og derfra over Canada tilbage til Europa.

B.s Evne til at virkeliggøre sine Ideer og gennemføre sine Planer beror paa hans Personligheds Styrke og Egenart, og disse Egenskaber synes at virke ganske umiddelbart; som Taler og Skribent ejer han ikke Evner, der kan forklare hans Indvirkning paa og Herredømme over andre. Han er den fødte Fører og en udpræget Handlingens Mand. Det har ikke manglet paa Kritik af hans Virksomhed, men endnu mindre paa Beundring og Anerkendelse. Den endelige Dom over hans Personlighed og hans Værk hører naturligvis Fremtiden til; Samtiden har saa meget mindre Anledning til at fælde en Dom, som Værket langt fra er sluttet. — R. 1923. — Buste af Eigil Knuth 1933. Litografi af Niels Hansen 1924.

Flensted-Jensen: Med Niels Bukh Jorden rundt, 1932. K. A. Knudsen: Niels Bukh og hans Gymnastik, Tilskueren, Febr. 1932. *H P r kil*

Bundgaard, Anders Jensen, f. 1864, Billedhugger. F. 7. Aug. 1864 i Ersted, Aarestrup Sogn. Forældre: Husmand, Træskomager Jens Christensen (Tved) (1825—1906) og Maren Andersdatter (B.) (1840—1914). Navneforandring 7. Nov. 1894. Gift 28. Nov. 1894 i Kbh. (Jac.) med Elisabeth Kabell, f. 20. Maj 1874 i Kbh. (Garn.), D. af Premierløjtnant, senere Kaptajn og Stationsforstander i Thisted Ernst Frederik K. (1841—1903) og Magnella Christine Petersen (1840—95).

B. kom som ung til Kbh. for at søge Beskæftigelse og fik en Tid Plads paa en Beværtning som **Billard-Markør**, da hans Tegnetalent tilfældigt opdagedes af Arkitekt Blichfeldt. Han kom ind paa Teknisk Skole (1884—85), og Bygningsinspektør R. L. Mathiesen, som han lærte at kende, tog sig af ham. I Somrene 1883 og 84 arbejdede han hos F. E. Ring og senere hen paa Sindings Atelier, blev 1885 optaget paa Akademiet, gennemgik dets Skoler og fik

Afgang 1887. 1889 var B. første Gang i Paris, og n. A. vendte han tilbage dertil paa et to-aarigt Studieophold. Fra Paris gjorde han i Begyndelsen af 1892 en mindre Rejse til Italien (Genova, Firenze, Rom, Pompeji og Napoli), og 1894—95 opholdt han sig i Italien med det Ancker'ske Legat. 1899—1900 foretog han med det store Akademistipendium en længere Rejse over Italien til Ægypten og hjem over Grækenland; 1921—22 var han atter i Italien. — B. har udstillet paa Charlottenborg 1888—1905, siden 1905 paa Den frie Udstilling, i hvis Bestyrelse han har været Medlem siden 1920. I Udlandet har han været repræsenteret paa Salonen i Paris 1892, i Chicago 1893, Verdensudstillingen i Rom 1910 og Vandreudstillingen i Amerika 1928—29. — B. blev en af sin Generations mest benyttede Billedhuggere, og allerede i en ung Alder blev der stillet ham store Opgaver. Den første af Betydning var den plastisk-dekorative Udsmykning af Nyrops Raadhus, som senere efterfulgtes af andre lignende Opgaver, bl. a. Udsmykningen af Telefonhuset, O. K.s Bygning og Christiansborg (Portrætmaskerne, Kongeportalen og Rigsdagsportalen). B.s mest populære Arbejde er nok Gcfionspringvandet ved Langelinie (1908), og af hans øvrige Arbejder kan nævnes »Heden« (1904, paa Løndal), Matzens Monument i Kongens Have (1914), Monumentet for de nordiske Frivillige i 1848 og 64 paa Smedelinien (1920), Mindehøjen for Dansk-Amerikanerne i Søndermarken (1925) og Genforeningsmonumentet i Randers (1926). Desuden »Skat i Gemme« (1915) paa Statens Museum og Arbejder i Aalborg, Ribe og Maribo Museum. — I sine unge Dage lærte B. som Elev af Sinding Naturalismen at kende i dens mere yderliggaaende Form, og i Paris studerede han med Interesse Billedhuggere som Falguière og Dalou. Arbejdet med Udsmykningen af Raadhuset førte ham imidlertid ind i et andet Spor, idet han kom til at tilhøre den Kreds af Kunstnere omkring Nyrop, der paa Grundlag af ældre Tiders Kunst søgte at skabe en national Stil. Hans Skulpturer, der huggedes i Granit, opfyldte det nyropske Krav til Materialet efter de gamle danske Granitkirkers Forbillede. Senere hen er det stadig de nationale Emner, der tjener som Udgangspunkt, som i Gcfionspringvandet, hvor han søger en Formidling mellem det naturalistiske Formsprog og en traditionel dansk-mytologisk Stil (Frølich), i »Skat i Gemme«, hvor det gamle Folkesagn faar Form, Mindehøjen i Søndermarken og Genforeningsmonumentet i Randers, hvor B. giver Symbolet: Moderen, der tager imod sin hjemvendte Datter, en enkel og naturlig Udformning. B.s Kunst er populær, fordi den ved sit Indhold kan blive Menigmands Eje. — R. 1908.

DM. 1930. — Interiør fra B.s Atelier af Hugo Larsen 1903. Maleri og Studie af Johs. Nielsen 1930. Tegning af Erick Struckmann 1924.

F. Beckett: **Kbh.s Raadhus**, 1908. Verden og Vi 9. Nov. 1917, sst. 24. Maj 1918. Hver 8. Dag 29. April 1921. Land og By 21. Aug. 1924. Berl. Tid. Søndagsnummer 22. Febr. 1925. Vilh. Andersen i Dagens Nyheder 28.

Merete Bodelsen.

Bundtz (Bonde), **Christen Nielsen**, d. 1679, Præst. F. i Aarhus, begr. 13. Maj 1679 i Kristiania (Hellig Trefoldighedsk.). Forældre: Borgmester Niels Christensen Skriver (d. 1629) og Sidsel **Pedersdatter**. Gift 2. Juli 1643(2) i Aarhus med Ellen (Abelone) Mortensdatter, begr. 2. Jan. 1679 i Kristiania, D. af Biskop Morten Madsen (s. d.) og Hustru.

C. B. dimitteredes 1635 under Navnet **Christiernus Nicol**. Budæus fra sin Fødebys Skole. 1639 blev han Kannik og Sognepræst ved Frue K. i Aarhus mod at love at ville ægte Formandens Enke. Da han imidlertid ikke vilde holde dette Løfte, købte han sig fri ved at stille hende en betydelig Skadeserstatning i Udsigt, som han endda ikke betalte. 1641 tog han Magistergraden, og 1642 blev han Sognepræst ved Domkirken i Aarhus. Christian IV. stadfæstede Valget med Bemærkning om, at C. B.s »Gaver« som Prædikant havde behaget ham. I Aarhus indgik C. B. en nær Venskabsforbindelse med sin tilkommende Svigermoder Bispinde Kirsten Johansdatter, men baade hun og han synes at have optraadt paa en saa uforsigtig Maade, at det gav Anledning til Rygter om, at de stod i Forhold til hinanden. Deres Fjender Lensmanden Erik Grubbe og Klokkeren Hans Hansen Skonning pustede til Ilden, og snart tog Sagen et saadant Omfang, at Regeringen saa sig nødsaget til at kræve en Undersøgelse sat i Værk. Uheldigvis blev denne lagt i Hænderne paa Erik Grubbe. C. B. blev derpaa suspenderet 1643 og sat i Forvaring paa **Havreballegaard**, og i seks Aar stod den uhyggelige Sag paa. Efter en vidtløftig Vidneførsel kom den 1647 for Viborg Landsting, der dømte C. B. og Bispinden skyldige i det paastaaede Forhold, og C. B. til Fortabelse af sit Embede, men efter en fornyet Prøvelse af Akterne frikendtes de anklagede ved en Herredagsdom 1649. For at C. B. kunde komme i Embede igen, **maatte** det teologiske Fakultet erklære sig, og 1652 fik han fuld Oprejsning ved at blive udnævnt til Kannik og **Lector** theologiæ ved Gymnasiet i Kristiania.

C. V. Hertel: Forsøg til en Beskrivelse over Aarhus Dom- og Cathedral-Kirke, II, 1810, S. 394—97, 499—500. Budstikken, III, Kristiania, 1821—22,

S. 435—38. J. R. Hubertz: Aktstykker **vedk.** Staden og Stiftet Aarhus, II, 1845, S. 103, 105 ff., 110, 116, 121, 127 ff., 143. Dsk. Saml., 2. Rk., II, 1872—73, S. 67. Dsk. Mag., 5. Rk., II, 1889—92, S. 151. Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udg. ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia, V, 1883—85, S. 405 ff.; VI, 1885—86, S. 364. Severin Kjær: Erik Grubbe til Tjele og hans tre Døtre, 1904, S. 38 ff.

Bjørn Kornerup

Bunkeflod, Hans Christian, 1761—1805, Præst og Digter. F. 30. Juni 1761 i Odense, d. 2. Febr. 1805 sst., begr. sst. Forældre: Hører Hans B. (1710—80, gift 1° med Maren Hetting, d. 1755) og Ane Birgitte Warde (1719—1812). Gift 30. April 1788 i Kbh. (Petri) med Marie Petersen, f. 20. Febr. 1767 i Kbh. (Petri), d. 2. Febr. 1833 i Odense, D. af Maleren Josias P. (ca. 1720—75) og Susanne Stubsach (ca. 1723—78).

B. blev Student 1778 fra Odense. I sine første Studenteraar var han Amanuensis ved Det kgl. Bibliotek; hans Skolekammerat R. Nyerup har sandsynligvis skaffet ham denne Ansættelse, og sammen med ham deltog han fra 1781 i det Ryberg'ske Øvelselskab, hvis Medlemmer skrev Taler og Afhandlinger og gensidig kritiserede disse. Selskabet samledes i Konferensraad Rybergs Gaard paa Østergade. Ved saaledes at træde i Forbindelse med denne Mand, der levende interesserede sig for Almuens Oplysning, og som faa Aar i Forvejen havde anlagt en Spindeskole paa sit Gods Øbjerggaard, fik han Tilskyndelse til at skrive sine »Forsøg til Viser for Spindeskolerne i Sielland«, hvis 1. Oplag (1783) blev trykt paa Rybergs Bekostning til Uddeling paa nævnte Gods. De røber ikke stort poetisk Talent, men de slog godt an, vandt betydelig Udbredelse (4. Opl. 1801), og B. fik ved disse Ry som Almuens Sanger. Det er ogsaa dette Arbejde, der har bevaret hans Navn for Glemmel; thi hans øvrige litterære Forsøg i disse Aar, f. Eks. »Hans Kristians samtlige Verker, Vers og Prosa«, I (1785), hvori han prøver at efterligne Matthias Claudius, er uden Betydning. 1784 tog han teologisk Attestats, og da den store liturgiske Fejde udbrød n. A., deltog han i denne ved et anonymt Flyveskrift »Til mine Medborgere«, i hvilket han priser Bastholms Forslag (se II, S. 232), men mener, det er kommet for tidligt; af større Betydning end Gudstjenestens Forandring vilde det være at faa oprette Skolelærerseminarier og faa en god, ny Lærebog i Kristendom. 1787 blev B. residerende Kapellan i Ærøskøbing, men her fandt han sig ikke tilpas, og 1790 blev han residerende Kapellan ved St. Hans Kirke i Odense, hvormed var forbundet Sognekalderet i Højby. I Mellemtiden havde han henledt Opmærksomheden paa sig ved sine »Forsøg til gudelige Psalmer« (1789), i hvilke han anslog

den rationalistiske Tone, Datiden satte Pris paa. 1799 forfremmedes han til Sognepræst ved samme Kirke. I hans Enkes Hus nød H. C. Andersen i sin Barndom megen Venlighed, og her hørte han første Gang Navnet »Digter« blive udtalt og nævnt med Højagtelse som noget helligt.

R. Nyerup i *Minerva* 1806, I, S. 314—26. Fredrik Nielsen: *Evangelisk-kristelig Psalmebogs Historie*, 1895, S. 36. Christine Reimer i *Aar bog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amt*, 1915, S. 313—17. Stamtavle for Familien Allesen de Fine Bunkeflod, 1932.

A ~ D n H: 1
A. Jantzen (R. Paula*).

Buntzen, københavnsk Handels- og Embedsmandsslægt, der oprindeligt var hjemmehørende i Sønderjylland, hvor Stamfaderen Thomas B. (d. 1748) var Ejer af en Avlsgaard i Medelby i Kjær Herred. Blandt hans syv Børn var Dispatchør, Stadsmægler Johan B. (1728—1807) — hvis Datter var Forfatterinden **Thomasine Gyllembourg-Ehrensvård**, f. B. (1773—1856, s. d.) — Grosserer og Skibsreder Andreas B. (1733—1810) og Overkrigskommissær Jacob B. (1736—1820), der var Fader til nedenn. Læge Thomas B. (1776—1807). Andreas B. (1733—1810) var Fader til Grosserer Andreas B. (1781—1830), der videreførte det af Faderen grundlagte Handelshus — et af Hovedstadens største —, men ikke formaade at klare de under Krigen 1807—14 opstaaede Vanskeligheder og 1820 maatte likvidere. Hans Søster Anna Bolette Saint-Aubain, f. B. var Moder til Digteren Carl Bernhard, han selv ægtede en Datter af Komponisten Du Puy, med hvem han havde de nedenn. Sønner, Lægen Andreas B. (1811—80) og Kammeradvokaten Jean Baptiste Louis Camille Edouard B. (1809—85), der var Fader til Journalisten Andreas B. (1859—1930). — Ifølge ubekræftede Familietraditioner skal der være Slægtskab mellem den her nævnte og en holstensk Slægt, hvortil bl. a. hørte nedenn. Direktør Johannes B. (1859—1922) og Forfatteren Alfred Ipsen (s. d.).

Poul Hennings: Stamtavle over Familien Buntzen, 1897. Frode Iurgensen og Poul Hennings: *Familierne Sangaard, Buntzen, Koch og Iurgensen*, 1910. Th. Hauch-Fausbøll: *Slægthaandbogen*, 1900, S. 62 f.

Buntzen, Andreas, 1811—80, Læge. F. 4. Marts 1811 i Kbh. (Frels.), d. 26. Juli 1880 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Grosserer, Kaptajn, Kornskriver Andreas B. (1781—1830) og Camilla **Cecile Victoire Du Puy** (1790—1871). Gift 25. Febr. 1875 i Rom med Maren Kirstine Nielsigne (Signe) Knudsen, f. 14. April 1849 i Kbh. (Frue), D. af Restauratør Jens K. (1813—67) og Anna Sophie Nielsen (1822—1911)

B. blev Student **1829** fra Borgerdydskolen paa Christianshavn. Efter **1834** at have fungeret som Koleralæge i Stockholm tog han **1838 Lægceksamen** og var derefter Kandidat og konst. Reserve-medicus paa Frederiks Hospital. **1840** tog han Licentiatgraden, **1842—44** studerede han i Udlandet og blev straks efter sin Hjemkomst Lektor i Kirurgi ved Universitetet efter en sejrrig Konkurrence med Bricka og Kayser. Sin endnu dengang meget mangelfulde Uddannelse i Faget søgte han at oprette ved i de følgende Aar at fungere som Reservekirurg paa Frederiks Hospital. Under Feltoget **1849** var han Overlæge ved et Lazaret i Odense. **1853** blev han Professor ordinarius i Fakultetet. Under **Kolera-**epidemien **1853** var han Overlæge ved St. Annæ Hospital. **1854—66** virkede han som Overkirurg ved Frederiks Hospital og i Forbindelse dermed som klinisk Lærer i Kirurgi ved **Universitetet**. Dette var det betydningsfuldeste Tidsrum i denne begavede Mands lægevidenskabelige Løbebane; han blev en talentfuld Operatør og Lærer, der i flere Henseender indlagde sig Fortjeneste af den kliniske Undervisning, og som — skønt dybere Studier ikke var hans Styrke — ogsaa gjorde sin Indflydelse gældende i litterær Henseende, navnlig gennem »Hospitalstidende«, der blev grundlagt af ham sammen med Hassing, og hvis Hovedredaktør han i mange Aar var. Foruden specielle kirurgiske Meddelelser skrev han heri ledende Artikler om almindelige lægevidenskabelige Emner, mellem hvilke **maa** fremhæves »Therapi og pathologisk Anatomi« (**1859**), et **medico-filosofisk** Indlæg mod den af hans Fakultetskollega C. E. Fenger repræsenterede nye naturvidenskabelig-skeptiske Retning i Terapien. Af en ikke ringe Interesse er ligeledes hans i et Universitetsprogram (**1869**) givne Fremstilling af Kirurgiens Historie i Danmark i det **18.** Aarhundrede. Ved Siden af sin ikke meget omfattende lægevidenskabelige Produktion udgav han 1852 anonymt et Lystspil i to Akter, »For ti Aar siden«, der opførtes første Gang paa Det **kg!** Teater 28. Febr. s. A., desuden de to Noveller, »Skjødesynderne« og »Declarationen«, der oprindelig tillagdes A. N. de Saint-Aubain, blandt hvis »Noveller« (I og III, **1836** og **1837**, og senere Udg.) de er optagne. Til den sidstnævnte var Martin Hammerich Medforfatter. B. var i det hele en Personlighed, hvis glimrende Evner og Egenskaber havde deres afgørende Tyngdepunkt i æstetiske Kategorier, og han har vistnok modtaget Impulser fra det **Heiberg-Gyllembourg'ske** Hus.

I en længere Arrække var han Medlem af Bestyrelsen for det Classen'ske Litteraturselskab for Læger, for Kbh.s Sygehjem og for Den almindelige danske Lægeforening. **1868** valgtes han til Uni-

versitetsrektor, men kort derefter ramtes han af en Hjernesygdom, der **1872** medførte hans Afskedigelse fra Universitetet. Sine **sidste** Leveaar privatiserede han, dels i Udlandet, bl. a. i Rom, dels i **Kbh.** — Tit. Professor **1849**. Etatsraad **1869**. — R. **1853**. DM. **1857**. — Portrætteret paa **Læge-Gruppebilledc** af W. **Marstrand** **1836** (Fr.borg). Litografi **1866**. Træsnit af H. P. Hansen **1869**.

Bibliothek for Læger, 6. Rk., X, **1880**, S. 633 ff. Hospitalstid., 2. Rk., VII, **1880**, S. 601 ff. J. Petersen: **Hovedmomenter** i den medicinske Lægekunsts hist. Udvikling, **1876**, S. 276—97. H. Schwanenflugel: Carl Bernhard, **1895**, S. 11 ff

Jul. Petersen (V. Meisen).*

Buntzen, Jean Baptiste Louis Camille **Edouard**, **1809—85**, Kammeradvokat. F. 9. **Dec. 1809** i Kbh. (Frels.), d. 2. Juni **1885** sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Broder til Lægen Andreas B. (s. d.). Gift **12. Juli 1845** i Kbh. (Frue) med Anna Sophie Laurentia (Laura) Nissen, f. 7. Febr. **1820** i Kalundborg, d. 28. April **1874** i Kbh. (Trin.), D. af Prokurator, senere Overretsprokurator Christian Ditlev Høegh N. (**1790—1867**) og Helene Birgitte Grandjean (**1794—1862**).

B. blev Student **1826** fra Sorø Akademi, cand. jur. **1832**, Prøveprokurator ved Den **kgl.** Landsover- samt Hof- og Stadsret i Kbh. **1833**, Overretsprokurator **1836** og Højesteretsadvokat **1838**. Fra sin Ungdom stærkt politisk interesseret valgtes han **1848** til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling som Repræsentant for Fr.borg Amts 3. Kreds (Ramløse) og blev **1849** Medlem af Folketinget for **Kbh.s** Amts 5. Kreds (Blæsenborg), men en stedse tiltagende Tunghørighed, der lagde ham store Hindringer i Vejen, tvang ham allerede **1852** bort fra aktiv politisk Virksomhed. **1854** blev han retskyndig Direktør i Østifternes Kreditforening, men efter at han **1863** var blevet konstitueret som Kammeradvokat, tog han sin Afsked fra Kreditforeningen. Han var en kundskabsrig, fintdannet Mand og en skarpsindig Jurist, der indtog en fremragende Plads i Advokaturen. **1865—66** var han konstitueret som **Søkrigsprokurør** ved Generalkrigsretten i den mod Orlogskaptajnerne Muxoll og Rothe rejste Sag (»Rolf **Krake**«-Affæren). — Justitsraad **1853**. Etatsraad **1869**. — R. **1866**. DM. **1874**.

Breve til P. Hjort. Ny Saml., **1869**, S. 382.

A. Falk-Jensen (G. Kringelbach).

Buntzen, Heinrich Christian August, **1803—92**, Landskabsmaler. F. 29. Sept. **1803** i Kiel, d. 12. Jan. **1892** i Ordrup, begr. i Gentofte. Forældre: Marskandiser Johan Ditlev B. og Margrethe

Sievertsen. Gift 28. Juni 1833 i Kbh. (Frels.) med **Caroline** Birgitte Hansen, f. 26. Dec. 1805 sst. (Frels.), d. 4. Febr. 1882 i Ordrup, D. af Blokmager Nicolai H. (ca. 1775—1834) og Frederikke Christine Hess.

B. lærte Malerhaandværket i Kiel og lagde sig desuden efter Landskabsmaleriet dels under Ledelse af **Brødrene** Biinsow, dels ved Selvstudium (Waterloos Raderinger). 1821 kom han til Akademiet i Kbh., vandt fra 1824 forskellige Præmier og solgte paa den aarlige Udstilling 1831 og 1835 Billeder til Kongen, der atter 1839 købte et Maleri af ham. 1838 rejste han udenlands med Støtte af Fonden ad usus publicos og anbefalet af Akademiet, 1840 fik han Rejsestipendium af Akademiet. Hjemkommen (1842) fra Udlandet (Dresden, Munchen, Rom) blev han agreeret til Akademiet (1845, »Lyngager med Trægrupper«) og 1850 Medlem (»Landskab, Motiv fra Hellebæk«). 1868 fik han en livsvarig Portion af det Sødring'ske Legat. Paa Thorvaldsens Museum hænger »Dansk Landskab; Ege ved en Sø«, malet 1840 i Munchen, og »Fra Villa Borgheses Haver«, malet 1843 i Kbh., typiske Vidnesbyrd om hans Kunsts Atelierkarakter. 1824—92 udstillede han ialt 379 Billeder. — Hans Landskaber er af dekorativ Holdning, udførte med megen Detaillering og med Flid for at give Karakteren af de forskellige Vækster, men er ikke altid lige behagelige i Farven og **Løvbehandlingen**. B. virkede som Tegnelærer og har desuden raderet nogle Blade og udgivet »Die Burg-Ruinen der Dynasten von Manderscheid in der **Eifel**« (Munchen 1840), et stort Blad, der roses for sin Tegning. Han var en meget duelig Tegner og stod en Tid lang højt i Høyens Gunst. — Tit. Professor 1863. — R. 1877. — Maleri af F. C. Lund 1869 hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg. Tegninger paa Fr.-borg af J. V. Gertner 1843 og C. Kierkegaard 1844. Litografi af W. Kuhl 1831.

Tidsskrift for Kunstindustri, 2. Rk., II, 1896, S. 154. Personalh. Tidsskr., 7. Rk., V, 1921, S. 131, 141 f.

O. Andrup.

Buntzen, Johannes Charles Martin, 1859—1922, Sporvejsdirektør. F. 16. Dec. 1859 i Kbh. (Helligg.), d. 2. Okt. 1922 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Gravør Josias B. (1802—64) og Juliane Franziska Köhler (1821—88). Gift 1° med Alvilda Philipa Amalie Carlsen, f. 23. Maj 1861 i Kbh. (Holmens), D. af Værftsarbejder Thorgreen C. og Maren Larsdatter. Ægteskabet opløst. 2° ca. 1890 i Vancouver med Marie Wendrich, f. 27. Dec. 1862 i Kbh. (Trin.), d. 6. Nov. 1927 sst. (gift 1° med Skuespiller Carl Vilhelm

Marx, 1858—1900. Ægteskabet opløst), D. af Urtekræmmer Adolph Johan Ewald W. (1833—71) og Ingeborg Møller (1830—1923).

Efter at B. 1876 var blevet Student fra Mariboes Skole, begyndte han at studere Jura og færdedes samtidig i litterære Kredse i Kbh., hvor han gjorde sig kendt ved sin Evne til at skrive kvikke Viser og var Axel Henriques' Medarbejder ved flere Revyer. 1878 afbrød han sine Studier, var 1878—81 Skibshandler i Liverpool, drev 1882—86 Journalistik i Kbh. og var 1886—89 Assistent paa Orlogsværftet. 1889 rejste han til Amerika, hvor den ejendommelige, rigt begavede Mand skulde komme til at udføre en Livsgerning, som vil bevare hans Navn i det moderne Canadas Historie. Ukendt og fattig kom B. til Vancouver i British Columbia. Han fik ret hurtigt Arbejde hos et »Real Estate«-Firma, Ross & Ceperley, som tillige var Likvidator for et Selskab, der var kommet i Vanskeligheder. B. fik nogen Ekstrabeskæftigelse ved det likviderende Foretagende, og der skete nu det, at han bragte hele Foretagendet paa Fode og selv avancerede fra Sekretær til Assistant Manager og snart efter til General Manager (administrerende Direktør). Foretagendet var The British Columbia Electric Railway Co. Ltd., nu det største Sporvejsselskab i Canada. B. øgede snart Opmærksomheden om sit Navn ved at opnaa en Overenskomst mellem Selskabet og dets Arbejdere, der længe havde saboteret Ledelsen. Han henvendte sig dristigt til dem og foreslog dem at overtage en Interesse i Driften. Trods Latterliggørelse og Mistro blomstrede fra den Dag Selskabet op. B. var i denne og andre Henseender Foregangsmand ved Gennemførelsen af Ideer, som kun langsomt trænger igennem andetsteds. — Til Driftens Fremme anlagde B. flere Kraftstationer, den første ved Lake Beautiful, hvilken Sø til Minde om ham derefter blev døbt Lake Buntzen. 1902—03 var han Medlem af den store Skattekommission, og paa et givet Tidspunkt fik han Tilbud om Posten som Finansminister i British Columbia, et Hverv, han dog vægrede sig ved at modtage. Af Helbredshensyn flyttede han 1905 til Europa, indtraadte i Selskabets Direktion i London, men flyttede n. A. til Danmark og udnævntes da til Adviser of the Board. Efter sin Hjemkomst gav han sig lejlighedsvis af med litterær og journalistisk Virksomhed. I de sidste Par Aar af sin Levetid var han Medarbejder ved »Finanstidende«. Han har skrevet Skuespillet »Paa Farten« (opført paa Casino), der kan betragtes som en Art Selvbiografi.

Axel Henriques: Glade Aar, 1930, S. 232—46. Vilhelm Petersen: Foran og bag Kulisserne, 1931, S. 107 f., 112. Studenterne fra 1876, 1901, S. 26.

A. Kamp.

Buntzen, Thomas, 1776—1807, Læge og Fysiker. F. 5. Sept. 1776 i Kbh. (Nic), d. 28. Juni 1807 i St. Petersborg, begr. sst. Forældre: Fuldmægtig ved Kbh.s Toldbod, senere Havnemester og Overkrigskommissær Jacob B. (1736—1820, gift 2° 1781 med Elisabeth Rohde, 1763—1836) og Johanne Cathrine Sangaard (1744—78). Gift 2. Marts 1804 i Korsør med Medea Cathrine Garb, f. 15. Dec. 1779 paa Holsteinborg, d. 6. Nov. 1859 i Kbh. (Frue), D. af Godsforvalter Frantz G. (1739—87) og Maria Fogh (1749—1816, gift 2° 1790 med Købmand Poul Berg, 1760—1822, gift 1° 1786 med Marie Christine Thomsen, 1765—89).

B. blev Student 1795, dimitteret privat, tog medicinsk Eksamen 1803, disputerede 1804, men virkede kun ganske kort Tid i Kbh. som praktiserende Læge, idet han s. A. drog til Rusland, hvor han tog russisk Lægeeksamen og kort Tid var Læge i Mohilev, men allerede 1805 blev Læge i Flaaden og senere s. A. Overlæge ved Kadetkorpset og endelig 1807 Inspektør over Marinehospitalerne i St. Petersborg og Kronstadt. Han nød i Rusland megen Anseelse, ogsaa ved Hoffet og fik Titel af Hofraad; Tsaren tilbød hans Enke Ophold, men hun foretrak at vende tilbage til Danmark, og han bekostede da hendes paa Grund af Krigsforholdene besværlige Hjemrejse gennem Tyskland.

I sin korte Levetid har B. paa det fysisk-fysiologiske Omraade og til Dels med Udgangspunkt i de **Galvani-Volta'ske** Forsøg udfoldet en genial og banebrydende eksperimental videnskabelig Virksomhed, hvis Resultater foreligger i flere større og mindre Afhandlinger, som baade ved Indhold og Fremstilling vidner om en rigt begavet Aand, men som først efterhaanden har tildraget sig fortjent Opmærksomhed. Saaledes har han publiceret: »Forskjellige galvaniske Forsøg« (i »Nyt Bibl. for Fysik, Medicin og Oeconomie«, IV, 1802, oversat i Gilberts »Annalen der Physik«, XV, 1803), endvidere sin Doktordissertation om Oprindelsen til den dyriske Varme og »Beiträge zu einer kunftigen Physiologie« (1805, tillige trykt i Uddrag i Gilberts »Annalen«, XXV, 1807 og paa Russisk). I disse Arbejder har han eksperimentalt paavist Varmeudvikling baade ved den galvaniske Strøm og ved Muskelkontraktion og givet en fuldt udviklet Teori om Varmens dynamiske Oprindelse, idet han navnlig lægger Vægt paa Udjævningen af positiv og negativ Elektricitet. Han har deri endvidere meddelt en dengang ny Konstruktion af galvaniske Søjler af fugtige organiske Stoffer (af Nerve- og Muskelvæv, Agaricus med Salmiak) og paa Galvanis Frøpræparat demonstreret Trækning ved Muskels Berøring navnlig med den skraat gennemskaaede Nerve. Endelig afleder han ogsaa

Modsætningen mellem Syrer og Alkalier af den elektriske Mod-sætning. Han synes væsentlig at have været Autodidakt; det er næppe rigtigt, som **Panum** formoder, at han har fundet Støtte hos **den** jævnaldrende H. C. Ørsted. B. aspirerede til at blive Professor i Fysik, men da Ørsted blev foretrukket til et Rejse-stipendium, opgav han denne Tanke og drog til Rusland. Af stor Betydning har det derimod været, at hans Farbroder, Dispathør John B., hos hvem han fandt den Forstaaelsc, som manglede i Hjemmet, havde stor Interesse og usædvanlige Anlæg for Mekanik og kunde støtte hans Arbejde. B. havde i Kbh. med store Ofre tilvejebragt en efter Datidens Forhold meget righoldig og højt anset fysisk Instrumentsamling; den Støtte, han derved havde haft af sin Kollega Instrumentmageren **Lic.** med. Jeppe Smiths fortrinlige fysiske Apparater, fremhæver han selv i sine Arbejder. — Pastel (Ungdomsbillede) og Malerier fra 1798 og ca. 1806, alle i Familieej.

Dansk Tidsskrift 1903, S. 576—84. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., IV, S. 123 ff., 132 ff., 137—40, 145. F. Jiirgensen og P. Hennings: Slægtregister over Familierne Sangaard m. fl., 1910, S. 45 f.

Jul. Petersen (H. M. Hansen).*

Burchardi, Adolph Heinerich, 1829—91, Mejeriforpagter. F. 25. Maj 1829 paa Gaarden Kuskrog i Kappel i Slesvig, d. 13. Jan. 1891 paa **Birkendegaard**, begr. i Værsløv. Forældre: Gaardejer Heinrich Ludwig B. (1785—1875) og Ida Sieck (1801—79). Gift 9. April 1858 i Heiligenhafcn med Anna Friederica Marcusine Wohler, f. 24. Okt. 1834 i Grossenbrode, Holsten, d. 9. Juni 1888 paa Birkendegaard, D. af Hufner Marcus W. (1801—83) og Anna Kruse (1799—1878).

B.s Fader købte 1842 Grøngaard ved Tønder, og B., hvis Modersmaal var Tysk, lærte nu det slesvigske Folkemaal. Han deltog som frivillig (sammen med 28 Fætre) i Istedslaget 1850 paa **Slesvig-holstenernes** Side. De to følgende Aar laa han som dansk Soldat i Kbh., men bevarede sit tyske Sindelag og fortsatte senere sin Uddannelse ved Landbrug og Mejerivæsen paa holstenske Herregaarde. 1858 forpagtede han en Gaard i Nørre Fahrensted ved **Isted**, men maatte 1860 opgive Forpagtningen, fordi Høsten 1859 paa Grund af Tørke slog aldeles fejl. Hans Svoger, Holsteneren Otto Lawaetz, var 1858 blevet Herregaardsforpagter paa Kalundborgegnen, og ved hans Mellekomst blev B. 1860 Mejeriforpagter paa Birkendegaard, og her fik han og hans Hustru, der var uddannet Mejerske, deres blivende Virksomhed. — B. var Foregangs-

mand baade paa Mejerivæsenets, **Roedyrkningens** og Kvægopdrættningens Omraade. Livlig og stemningsbevæget var han, og hurtigt følte han sig som Dansk blandt Danske, hans Hustru ogsaa, om **end** langsommere. B. var stærkt religiøst paavirket fra sit Hjem og sluttede sig nu nær til **Vilh. Beck**, dengang Præst i det nærliggende Ubby, men navnlig hans Venskab med Ernst Trier i Vallekilde førte ham ind i den grundtvigske Retning; han var Medstifter af Valgmenigheden i Ubberup, en varmhjertet Ven af Folkehøjskolen, ivrig for Oprettelse af Friskoler og Skytteforeninger. Slægtens Valgsprog var: »Vær glad! Naar du ligger i din Seng om Aftenen, saa tak! Naar du møder nogen, som trænger, saa giv!« Det lykkelige og glade Hjem paa **Birkendegaard** var en Virkeliggørelse heraf, et Midtpunkt for den grundtvigske Bevægelse paa Egnen, **et** godt Hjem og Lærested for mange unge, og B., der levede i trange økonomiske Kaar, gav med Glæde af det lidet, han havde. — Mindetavle i Ubberup Valgmenighedskirke. Litografi af I. W. Tegner **1892** efter Fotografi. Træsnit af H. P. Hansen **1891**.

Vort Landbrug, **1891**, S. **93—96**. Højskolebladet 6., **13**. og ao. Marts **1891** (ogsaa i Særtryk, s. A.). Ernst Triers efterladte Papirer i Udvalg, **1895**, S. **110—13**. Støvring Højskoles Aarskrift, **1911**, S. **42—47**. Minder fra gamle grundtvigske Hjem, **1921**, S. **113**. Kirkeligt Samfunds **Julebog**, **1931**, S. **117—31**. H. Begtrup: Dsk. Menighedsliv, II, **1932**, S. **172** ff. *Fred Nørgaard*

Burchardi, Georg Christian, **1795—1882**, Retslærd. F. 23. Okt. **1795** i Kettinge paa **Als**, d. **16. Juli 1882** i Kiel, begr. sst. Forældre: Amtsprovst Christian August B. (**1751—1839**) og Christiana Theresia Sophia Hiittenrauch (**1761—1832**). Gift 2. April **1823** i Grossbodungen med Johanna Eleonore Muller, f. **14. Juni 1800** i Grossbodungen, d. **10. Maj 1881** i Kiel, D. af Købmand Johann August M. (**1765—1827**) og Christiane Eleonore Lutteroth (**1773—1855**).

B. blev **1814** privat indskrevet som Student ved Universitetet i Kiel, cand. jur. **1818** i Slesvig, Dr. jur. **1819** i Kiel, s. A. Privatdocent og Prof. extraord. i Bonn, hvor han **1822** forsvarede E. M. Arndt i den mod denne rettede »Demagog«-Undersøgelse. **1821** blev han Prof. ord. sst., **1822** A. W. Cramers Efterfølger som Prof. ord. i Kiel, var **1845—67** Medlem af Overappellationsretten sst., **1850—51** af Overkrigsretten, blev **1835** Kiel-Universitetets Repræsentant i den holstenske Stænderforsamling og deltog som saadan i dens Møder **1838**, **1840**, **1842** og **1844**, blev **1853** Forsamlingens Præsident. **1854—61** var han kongevalgt Medlem af Rigsraadet for det danske Monarki. **1863** nægtede han at aflægge Ed til

Kong Christian IX. I sin politiske Færd var B. den typiske **Slesvig-holstener**, uforstaaende og uvenlig over for Danmark, Følelser, der giver sig uforbeholdne Udtryk i hans af Wilhelm Kluver 1927 udgivne »Lebenserinnerungen eines **Schleswig-Holsteiners**«. Som Retslærd var B. Elev af Savigny. Foruden en Række Tidsskriftafhandlinger og Anmeldelser, bl. a. af P. G. Bangs Romerret i »Maanedsskrift for Litteratur«, XII, 1839, S. 146—60, skrev han bl. a. »Grundziige des Rechtssystems der Romer aus **ihren Begriffen von öffentlichem- und Privatrecht**« (1822), »System des Romischen Rechts **im Grundrisse**« (1823), »Die Lehre von der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand« (1831) og »Lehrbuch des Romischen Rechts« (I—IV, 1841—47. Oversat paa Italiensk af Pasquale de Conciliis, I—II, 1857), der alle bærer Vidne om grundig Benyttelse af Kilderne og udmærker sig ved en klar og formfuldendt Fremstilling. Af B.s politiske Skrifter skal kun nævnes »Die Friedensprojecte in Betreff **Schleswig-Holsteins**, und der deutsch-scandinavische Bund« (1849). B. var bl. a. Medstifter af **Gesellschaft** für Schleswig-Holsteinische Geschichte. — R. 1840. DM. 1862.

Bertheau i Zcitschrift der Gcsellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte, XLII, 1912, S. 231—52. M. Liepmann: Von Kieler Professoren, 1916, passim.

Frantz Dahl.

van der **Burgh**, F. C, Pseudonym for Mathilde Christensen, se Christensen, Harald.

Buris, ca. 1130—ca. 67, Kongeætling. Forældre: Henrik Skadelaaar (s. d.) og Ingerid Ragnvaldsdatter (s. d.). Gift med en Datter af Herman af Winzeburg og Liutgard (s. d.), Erik (III.) Lams Enke.

B. var Sønnesøns Søn af Svend (II.) Estridsen. Hans Fader havde intrigeret i Slægten og var med ved Knud Lavards Drab; Moderen, der nedstammede fra Erik Sejrsæl, havde ikke godt Lov paa sig; hun rømte fra Henrik Skadelaar og ægtede efter hans Død den norske Konge Harald **Gille**; siden giftede hun sig endnu to Gange og havde dertil en Søn uden for Ægteskab. B. havde saaledes **flere** Halvbrødre og Frænder, der stod midt i den vilde Krig mellem **Kongsemnerne** i Norge. En Helbroder fandt Døden som Tronkræver i Sverige.

B. kæmpede paa Valdemars Side 1157. Der var imidlertid Folk i Kongens Omgivelser, som **raadede** til, da Sejren var vunden, at rydde op blandt Kongsemnerne, men Valdemar valgte at knytte de farlige Mænd til sig, Erik Lams Frillesøn Magnus saavel som Henrik Skadelaars Sønner Knud og B. Vi ser **dcm** forrest blandt Vidner ved Kongens Breve; Knud bærer Titlen Hertug, B. kaldes

Kongens Frænde, og efter Knuds Død nævnes han som Hertug. **1162** var han med Valdemar i Dole til Møde med Kejseren — for at han ikke skulde **spinde** Rænker hjemme, mener Saxo —, og i Paasken **1163** havde han **Kongen** til Gæst paa sin Gaard tillige med to Bisper, tre Cistercienserabbeder og adskillige Stormænd, en statelig Skare, forsamlet for at stadfæste B.s Grundlæggelse af et Cistercienserkloster i Tvis. B. deltog ogsaa i **Venderkampene** og viste sig tapper, men Valdemar nærede stadig Mistro til sin Frænde. Aaben Modstand mødte han, da han **1166** for at sikre Tronfølgen vilde have Stormændene til at sværge den lille Kongesøn Knud Troskab. B. erklærede, at han ikke, saa længe Valdemar var i Live, kunde blive en anden Herres Mand; siden gav han dog efter, men stillede visse Krav og tiltvang sig Udvidelse af sit Myndighedsomraade, — Saxos Fremstilling er paa dette Punkt meget vag. N. A. fik Kongen imidlertid at vide, at B. stræbte efter Kronen og stod i forræderisk Forbindelse med sine norske Frænder; han stævnedes B. for sig og lod ham sætte i Sikkerhed paa Søborg; senere lod han ham lægge i Lænker. Saaledes beretter Saxo, og de ældre Aarbøger noterer under **1167** kort og godt: B. blev fængslet, mens yngre Aarbøger meddeler, at han blev gildet og blindet — sagtens en begyndende Sagdannelse.

B.s Navn blev benyttet, B.s Skæbne, som den formede sig paa Folkemunde, blev delvis Motiv i en Vise (Sv. Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser, Nr. **126**). Her er han ikke den ærgerrige Kongeætling, men — efter Visefacon — »liden Kirsten«s Forfører. Kong Valdemar mishandler i vild Harm sin Søster, hun dør, B. lemlæstes og blindes. Liden Kirstens Lig bliver ført til **Vestervig**, hvor B. hver Dag i sine Lænker gaar til hendes Grav. — En mærkelig Dobbeltgrav fra **12. Aarh.** paa Vestervig Kirkegaard kaldes fra gammel Tid Liden Kirstens Grav. Dækstenens Indskrift, der i **17. Aarh.** blev tegnet af og gengivet med største Forbehold, kunde ikke dengang læses i Sammenhæng og er siden yderligere ødelagt. Kun meget dristige Tolkere kan tro her at finde Støtte for historisk Sandhed i Folkevisen og Kundskab om B.

Carl S. Petersen: **Den** dsk. Litteratur fra Folkevandringstiden indtil Holberg, '929, . **1023.**

Ellen Jørgensen.

Burman Becker, Johann Gottfried, **1802—80**, Apoteker og historisk Samler. F. 26. April **1802** i Kbh. (Petri), d. 6. Okt. **1880** sst. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Hofapoteker Gottfried Becker (s. d.) og Hustru. Antog Navnet B. B. **1825** ved kgl. Bevilling. Gift **1°** 24. Nov. **1830** i Kbh. (Garn.) med Anna Margaretha

Baden, f. 28. Jan. 1809 i Kbh. (Garn.), d. 30. Dec. 1832 sst. (**Hel-
ligg.**), D. af Sekretær ved Kunstakademiet, Slotsforvalter, Dr.
Torkel B. (s. d.) og Hustru. 2° 8. Nov. 1835 i Kbh. (Garn.) med
Jacobe Baden, Søster til I. Hustru, f. 29. Nov. 1810 sst. (Garn.),
d. 10. Marts 1874 sst. (Garn.).

Sin første Undervisning fik B. B. af forskellige Privatlærere og
blev 1821 Student. 1822 bestod han baade den filologiske og
filosofiske **Eksamen**, hvorefter han blev Discipel paa Faderens
Apotek; samtidig hørte han Forelæsninger over Botanik, Farma-
kologi, Fysik, Kemi og Mineralogi. 1825 blev han farmaceutisk
Kandidat. 1826—28 foretog han en Rejse til Tyskland, Schweiz,
Holland, England og Frankrig, hvor han studerede Fysik og Kemi;
en kort Tid havde han Apoteksplads i Paris. Efter Hjemkomsten
blev han Bestyrer hos Faderen og indsendte 1829 en kemisk Af-
handling til Universitetet i Jena, for hvilken han erhvervede
Doktorgraden. 1843 udnævntes B. B. til Hof- og Rejseapoteker
og overtog 1844 Hofapoteket, som han dog efter Faderens Død
1845 solgte paa Grund af betydelige Indskrænkninger i hans
Medicin-Leverancer til Hæren og Hoffet; samtidig opgav han
Stillingen som Hof- og Rejseapoteker. Som Apoteker var han
Medstifter af Danmarks Apotekerforening, men naaede i øvrigt
ikke at gøre sin Dygtighed gældende inden for sit Fag. — Derimod
benyttede han nu Tiden til meget grundige **personalhistoriske**
Studier, særlig vedrørende Familien Becker, samt inden for Apo-
tekervæsenets Historie. Af andre historiske Arbejder, der har bli-
vende Værdi, bør nævnes: »Efterretninger om de gamle Borge i
Danmark og Hertugdømmerne« (I—III, 1830—32) og »Forsøg
til en Beskrivelse af og **Efterretning** om vævede Tapeter og andre
mærkelige **Vægdecorationer** i Danmark« (1863, 2. Udg. 1878).
— 1847—60 ejede B. B. Kollekollegaard ved Farum, men boede
sine sidste tyve Aar i Kbh. Han foretog mange Studierejser til
Udlandet, sidste Gang i 1875. — R. 1856. — Malerier af C. A.
Jensen 1826, J. Viertel 1829 og J. Roed 1871. Tegning af J. F.
N. **Vermehren** 1855. Posthumt Litografi af I. W. Tegner efter
Fotografi.

Slægt se Becker. Archiv f. Pharmaci og teknisk **Chemi**, 1882, S. 251—64.
J. G. Burman Becker: **Geschlechts-Register** der Familie Becker, 1875, S. 37—42.

Poul Hauberg.

Burmeister, Carl Christian, 1821—98, Mekaniker. F. 7. Jan.
1821 i Kbh. (Petri), d. 11. Dec. 1898 i Kbh., begr. sst. (Holmens).
Forældre: Restauratør Carl Christian Friedrich B. (1794—1859,
gift 2° 1830 med Martine Henriette Mildenstein, 1803—76) og

Maria Hansen (ca. 1794—1829). Gift 12. Juni 1847 i Kbh. (Petri) med Catharine Elisabeth Johanna Pöhls, f. 31. Maj 1821 i Schonberg i Mecklenburg, d. 25. Jan. 1894 i Kbh., D. af Bagermester og Raadmand Christian Heinrich P. (1782—1829) og Catharina Sophie Hein (f. 1790).

Femten Aar gammel ansattes B. som Mekanikerlærling i Værkstederne paa Polyteknisk Læreanstalt, hvor han uddannedes 1836—42. H. C. Ørsted lagde Mærke til den opvakte unge Mand, som han ofte benyttede som Assistent ved fysiske Forsøg. Efter endt Læretid rejste B. med Støtte af det Reiersen'ske Fond til Udlandet og arbejdede i de fire Aar, Rejsen varede, paa de mest ansete mekaniske Værksteder i Berlin, Wien, St. Gallen og Paris. Da Baumgarten (s. d.) 1846 ønskede at udvide sit Maskinværksted ved et større Anlæg i den saakaldte »Kierulffs Have« paa Christianshavn, henledte H. C. Ørsted hans Opmærksomhed paa B., og efter dennes Hjemkomst stiftedes 20. Juli 1846 Firmaet Baumgarten & B. Virksomheden, som i Okt. s. A. flyttede til Christianshavn, voksede meget hurtigt, ikke mindst paa B.s Initiativ. Allerede 1847 blev der til Maskinværkstedet føjet et Jernstøberi. Der tilvirkedes ikke blot Dampmaskiner, Bogtrykpresser og Varmeapparater, men fra 1849 tillige Dampskibsmaskiner. Denne sidste Virksomhed førte til ny Udvidelse, idet Firmaet lejede »Engelskmandens Plads« ved Christianshavns Kanal og her anlagde et Jernskibsværft. Det første Jernskib afleveredes 1854. Det var Statens »Troppetransportfartøj Nr. 1«. Store Bestillinger, bl. a. fra Marinen og Postvæsenet, nødvendiggjorde stadige Udvidelser. Baumgarten & B., der ved Flytningen til Christianshavn beskæftigede 30 Arbejdere, var 1862, da Baumgarten traadte tilbage, oppe paa 450 Mand. 1862—65 var B. ene om Ledelsen. Sidstnævnte Aar optog han Englænderen William Wain (s. d.) som Kompagnon, særlig med Henblik paa Skibsbyggeriet, der var Wains Speciale. I Aarene 1867—69, da Firmaet byggede den nye Knippelsbro (nedrevet 1909), beskæftigedes der 700 Mennesker. Skibsværftet krævede stadig større Plads, og da der tilbød sig Lejlighed til at henlægge Værftet til Refshaleøen, hvilket krævede stor Kapital, omdannedes Virksomheden fra 1. Jan. 1872 til et Aktieselskab, Aktiekapital 3 Mill. Kr., med B. og Wain som Direktører og Tietgen som Selskabets Formand. Efter Wains Død 1882 var B. atter Enedirektør indtil 1887. Fra 1880 var Virksomheden blevet forøget med Fabrikationen af Centrifuger, der efterhaanden antog et meget stort Omfang. 1890 trak B. sig tilbage fra Ledelsen.

B. var fra sin Ungdom en meget initiativrig og virksom Mand, dertil en fast og retlinet Karakter. Han fulgte med vaagent Blik **ethvert** Fremskridt, der kunde komme hans Virksomhed til gode, og søgte stadig at optage nye Opgaver. Han var efter den Tids Forhold en human Arbejdsgiver. Ved Oprettelse af Syge-, Alderdoms- og Begravelseskasse søgte han at gavne sine Arbejdere. Initiativet til Stiftelsen af Arbejdernes Byggeforening **1865**, oprindelig bestemt for B. & Wains Arbejdere, udgik ogsaa fra ham. Ved hans Afgang beskæftigede Firmaet **1800** Arbejdere. — Etatsraad **1885**. — Malerier af J. V. Gertner **1870** og P. S. Krøyer **1885**. Buste hos Burmeister & Wain. Litografi af I. W. Tegner **1870**. Træsnit af C. L. Sandberg **1874**.

C. Nyrop: Bidrag til **den** danske Industris Historie, **1873**, S. 26, 32 ff. **Ill.** Tid. 8. Jan. **1899**. Aktieselskabet Burmeister & Wain, **1846—1906**, **1906**. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. **15. Dec. 1931**.

Georg Nygaard.

Burrau, Carl, f. **1867**, Astronom, Aktuar. F. 29. Juli **1867** i Helsingør (**Olai**). Forældre: **Karantæneofficiant** Christian Frederik Jensen (**1821—76**) og Caroline Frederikke B. (**1834—1920**). Navneforandring 25. Okt. **1893**. Gift 5. Juni **1895** i Ørtofte, Skaane, med Anna Elisabeth Lundgren, f. 27. Febr. **1877** sst., D. af Sognepræst Carl Albert Fredrik L. (**1841—1909**) og **Helesine** Ekdahl (f. **1857**).

B. blev Student **1885** fra Metropolitanskolen, **1890** cand. mag. med Matematik (Funktionsteori) som Hovedfag. Hans Interesse blev af Professor Thiele ledet over i Retning af teoretisk Astronomi, og han var **1893—98** Assistent ved Kbh.s Universitets Observatorium. Han kastede sig med stor Interesse ind i de af Professor Thiele **paabegyndte** Undersøgelser vedrørende Trelegemeproblemet og fik **1894** Videnskabernes Selskabs Guldmedaille for et herhen hørende Arbejde. **1895** blev han Dr. **phil.** for en Afhandling vedrørende Instrumentkonstanterne ved Observatoriets **Maale-**apparat for fotografiske Plader. For at skaffe sig et Levebrød gik han imidlertid over til Aktuarvirksomhed. **1898** var han Medstifter af og **1898—1915** først Aktuar, senere matematisk Direktør i Livsforsikringselskabet Tryg, **1901** Medstifter af Aktuarforeningen; Bestyrelsesmedlem i denne **1901—16**. Han var **1906—12** Privatdocent i Beregningsmatematik ved Universitetet, var **1913—18** knyttet til Danske Genforsikring, **1918—22** Direktør for et i Oslo af en Kreds af norske Forsikringselskaber oprettet Fælleskontor for Statistik og fra **1922** Aktuar i det danske Forsikringsraad. **1907** udgav han en Samling trigonometriske Tabeller og

1924 »Forsikringsstatistikens Grundlag«. Under alt dette **er** han vedblevet at interessere sig for Trelegemeproblemet, i Kontakt med de under Professor Stromgrens Ledelse foretagne Arbejder paa Kbh.s Observatorium.

Die *Naturwissenschaften* **1931**, S. **1014** f. Dansk Forsikringstidende, **XXXIV**, **1927**, S. **163** f.

Poul Heegaard.

Burrhi, se **Borri**.

Burser, Joachim, **1583—1639**, Professor. F. **1583** i Camenz i Lausitz, d. 26. Aug. **1639** i Sorø. Gift med Christiane Seifart fra Annaberg.

Efter at have studeret Medicin og Botanik og taget Doktorgraden praktiserede J. B. som Læge i Annaberg i Sachsen, da han **1625** blev kaldet til Professor i Medicin og Fysik ved Akademiet i Sorø, hvor han desuden drev et Apotek. Han er især kendt som Botaniker og berømmes som saadan for sine ualmindelige Kundskaber af Caspar Bauhin, med hvem han stod i nær Forbindelse. Han efterlod et Herbarium paa 25 Bind, foruden en Samling af danske Planter, der sammen med det Secfeldt'ske Bibliotek af Corfitz Ulfeldt blev overført til Sverige, og som nu opbevares i Universitetets botaniske Museum i Uppsala. Dette Herbarium har haft sin store Betydning ved, at Linné derigennem fik nøjere Kendskab til Bauhin'ske Arter. J. B. er Forfatter til nogle medicinske og fysiske Skrifter.

V. Ingerslev: Danmarks **Læger** og Lægevæsen, I, **1873**, S. 358 f. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, I, **1924—26**, S. **18**; II, **1924—26**, S. **10**. H. O. Juel: Studien in Bursers Hortus Siccus i Nova Acta R. Societatis **Scient. Upsalensis**, 4. ser., V, **7**, **1923**. *Carl Christensen* (G. L. Wad).

Busch, Herman Axel Emil Otto, f. **1854**, Præst. F. **31**. Okt. **1854** i Kbh. (Chr.). Forældre: Tidligere Professor i Kirkehistorie i Dorpat Andreas Caspar Friedrich B. (**1798—1877**) og Mathilde Juliane Leukfeld (**1825—77**). Gift 9. Nov. **1880** i Voldum med Fanny Andrea Ohsten, f. 4. Maj **1857** i Kappel i Angel, d. 8. April **1925** i Vallensbæk, D. af Toldforvalter Johann Christian O. (**1806—62**) og Francisca Mariane Frederikke Cæcilie v. Lind (**1821—77**).

Sin Barndom **levde** B. under **smaa** Kaar i et Hjem, der var præget af alvorlig Kristentro af den lutherske Type. Han blev Student **1873** fra Sorø og rejste til Hovedstaden vel oplagt til at tage Del i alle Studenterlivets Glæder, som **de** dengang opfattedes. Han valgte Teologien som Fag efter Faderens Ønske. Nogen ivrig

Teolog blev han aldrig, men han tog sin Eksamen 1879; n. A. blev han Sognepræst og Skolelærer paa Venø. To Aar efter blev han kaldet til Horne og Asdal, seks Aar efter til Feldballe og Nødager og 1893 til Bøvling og Flynder; 1901—09 var han Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Odense, 1911—14 ved Sions Kirke i Kbh. og 1914—25 i Vallengsbæk.

Det var den Præstegerning, som B. øvede i Horne, Feldballe og Bøvling, der satte Spor langt ud over det almindelige og gjorde hans Navn kendt, skattet og angrebet snart sagt i det hele Land. Selvsiger han: »Først ved min Forflyttelse til **Horne-Asdal** mødte Livet i Herrens hellige mig saadan, saa jeg fik Naade til at gribe det evige Liv«. Vist er det, at i de følgende Aar blev B. en Vækkelsesprædikant af en egen Art. Uden egentlig at være pietistisk forkyndte han Loven i dens Strenghed, men dermed ogsaa Guds tilgivende Naade i Jesus Kristus. Hans grundtvigske Kordegn har skildret Tiden i Feldballe saaledes: »Den ene efter den anden omvendte sig, hvilket viste sig i det ydre derved, at vedkommende holdt op at drikke, bande, spille Kort, brød med tidligere Omgang og sluttede sig til **Samfundet**, holdt Morgenandagt og Bordbøn«. Det betones yderligere, at B. og hans Hustru praktiserede den Kristendom, han forkyndte — ved Kærlighedens Gerninger og ikke mindst ved en storstilet Gæstfrihed. I de Aar bredte Vækkelserne sig viden om, naaede høje og lave, og B. var bestandig blandt de førende.

Det andet Omraade, hvor B. kom til at øve en Gerning af vidtrækkende Betydning, er Hedningemissionen. Fra 1904 er han Formand for Dansk **Missionsselskab** og har under vanskelige Kaar ført det fremad. Den urokkede Tillid, han nød i Indre Mission — og langt ud over dens Kredse — var aandeligt og pekuniært en mægtig Støtte; det gav ham ogsaa Mulighed for at formidle, naar Missionærernes teologiske Standpunkt afveg fra det hjemlige Lægfolks. Her som i sin Præstegerning har han lagt al sin Kraft ind, greben som han er af Missionens Sag, den, han lagde frem for Menighederne i mangfoldige Møder. Paa Rejser til Indien og Kina fik han paa nært Hold Indtryk af Missionsarbejdet, samtidig med at han vandt sig Venner i lige Grad blandt Missionærerne og de asiatiske Kristne. Siden 1926 har han givet al sin Tid til **Formandsarbejdet** i Dansk Missionsselskab, og endnu staar han i fuld Virksomhed, nidkær for den Gerning, der er ham betroet. — R. 1909. DM. 1921. — Maleri af N. V. Dorph 1925.

H. J. F. C. Matthiesen: En sognepræst, 1931. (Kr. Holm:) En gammel Degns Oplevelser, 1928.

Hans Koch.

Busch, Bagge Knudsen, 1627--87, Søofficer. F. 1627 i Kristiania, begr. 13. Maj 1687 i Kbh., (Holmens). Gift med Maren Thomasdatter, der overlevede ham.

B. B. kom hjem fra Ostindien med »Phoenix« 1676 og blev s. A. antaget som Skipper. 1677 førte han Kaperen »St. Bartholomæus« og tog i Slaget i Køge Bugt nogle smaa Priser, hvorfor han udnævntes til Kaptajn. 1678 og 79 var han Chef for Fregatten »Flyvende Hjort«, med hvilken han i Maj 1679 sammen med Kaptajn N. Barfoed paa »Delmenhorst« blev sendt til Bornholm for at hente 400 svenske Krigsfanger. Da disse var kommet om Bord, og Tilbagerejsen var begyndt, blev vore Skibe angrebet af en overlegen svensk Eskadre. Den indtrædende Nat gjorde det muligt for de danske Skibe at undslippe. Senere s. A. blev B. B. underlagt Admiral Marq. Rodsten og anvendt i særlige Sendelser til Bornholm og Gotland. 1680—81 var han paa Indrullering i Norge, derefter jævnlig Skibschef, sidste Gang 1686 paa »Churprintzen«, hvorfra han gik i Land som syg. S. A. forfremmedes han til Kommandørkaptajn.

J. H. Liitzow: Efterretninger om danske Søe-Officerer, 1788. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., II, 1923, S. 131 Ej IV, 1925, S. 207.

Th Topsøe-Jensen.

Busch, Carl Reinholdt, f. 1862, Musiker, Komponist. F. 29. Marts 1862 i Bjerre ved Horsens. Forældre: Herredsfuldmægtig, senere Prokurator Georg Ludvig B. (1826—85) og Ida Sophie Feller (1827—89). Gift 27. Dec. 1888 med Sally (Sarah) Saltonstall Smith, D. af Dr. Thomas Jefferson S. (d. 1889) og Margaret Holmes Mc Cullough (1828—98).

B. var 1883—85 Elev paa det kgl. danske Musikkonservatorium og uddannedes her af Gade, Hartmann, V. Tofte (Violin) og J. D. Bondesen (Klaver). Efter endt Studietid virkede han en Tid lang som Orkestermusiker; men da Forholdene her hjemme ikke helt tilfredsstillede ham, rejste han til Bruxelles og derefter til Paris (1885). Endelig drog han 1887 til Amerika, hvor han i Kansas City, Missouri, som Bratschist blev Medlem af en Strygekvartet, og længe varede det ikke, før den dygtige og initiativrige danske Musiker blev en ledende Kraft inden for Musiklivet i den amerikanske By, som han efterhaanden gjorde til et anerkendt Musikcentrum. Som Dirigent besad B. betydelige Evner, hvilke han fik rig Lejlighed til at vise i sin Egenskab af Leder af forskellige større musikalske Foretagender i Kansas City. Som Gæstedirigent har han bl. a. virket i New York, Chicago, Cincinnati, Leipzig, Dresden og Kbh. — B. fik, ligesom den i Amerika ligeledes bosatte Dansker Asger

Hamerik, ogsaa som Komponist en ikke ringe Betydning for det amerikanske Musikliv. Hans Kompositioner, der tydelig bærer Spor af, at han en Overgang havde studeret hos Benjamin Godard i Paris, virker nu i deres noget blege efterromantiske Klang ret forældede. De grupperer sig om to Poler, paa den ene Side om det stærke Indtryk, som den indianske Folkemusik, Longfellows Poesi og den amerikanske Nationalfølelse gjorde paa ham, hvilket bl. a. gav sig Udslag i forskellige Kantater som f. Eks. »The American Flag« og »The four winds« (efter Longfellows »Hiawatha«); paa den anden Side om Hjemlængslen, der inspirerede denne Danmarks gode Søn til Korværket »Paa Heden«, som 1913 opførtes ved Indvielsen af Nationalparken ved Ræbild Bakker. — R. 1912. — Buste af Jørgen Dreyer i Biblioteket i Kansas City.

The Kansas City Post 15. Sept. 1910. Dansk Amerikaneren 11. Okt. og 2. Nov. 1911. The Kansas City Star 1. Febr., 10. Maj og 5. Juli 1914. København 4. Juli 1909. Dagens Nyheder 31. Juli 1912. *Torben Krogh.*

Busck, borgerlig Slægt, der føres tilbage til Hjul- og Karetmager i Kbh., Borgerkaptajn Mathias Olsen Busch (ca. 1739—1802), hvis Søn Justitsraad, Bankdirektør Gunni B. (1765—1821), var Fader til nedenn. Præst Gunni B. (1798—1869) og til Proprietær August B. (1806—69), der havde ni Børn, blandt hvilke nedenn. Handelsmand Gunni B. (1840—1920), Kancelliraad, Klosterforstander Theodor B. (1830—1903) — hvis Søn er nedenn. Boghandler Arnold Andreas Bull Ahrensen B. (f. 1871) — og Gaardejer Carl B. (1831—1917), der var Fader til nedenn. Entomolog August B. (f. 1870).

V. A. Secher: Meddelelser om Slægten Secher, 1885, S. 208 f.

Albert Fabritius.

Busck, Arnold Andreas Bull Ahrensen, f. 1871, Boghandler. F. 29. Nov. 1871 i Roskilde. Forældre: Forstander for Duebrødre Kloster, senere Kancelliraad Theodor B. (1830—1903) og Fanny Elisabeth Ahrensen (1841—1931). Gift 1° 17. Juli 1902 i Viborg med Johanne Kirstine Camilla Gliemann, f. 28. Nov. 1875 i Egtved, d. 29. April 1918 i Kbh., D. af Apoteker i Egtved, senere i Viborg Theobald Vilhelm G. (1832—1919) og Clara Matilde Olsen (1844—1927). 2° 10. Juli 1924 i St. Magleby med Eva Kaia Gerda Jørgensen, f. 29. Juni 1887 i Kbh. (Garn.), D. af Oversergent, senere Grosserer Heinrich Otto J. (1859—1924) og Anna Dorteia Frederiksen (f. 1862).

B. etablerede sig som Boghandler sammen med J. L. Wisbech 1. Nov. 1896 i Kbh. under Firma B. & Wisbech; efter nogle Aars

Samarbejde udtraadte Wisbech 1903, og B. **førte** derefter Forretningen videre under eget Navn. Med stor **Dygtighed** og Energi har B. arbejdet den op til at blive en af **de** største københavnske **Sortimentsbogladere** med betydelig Handel med udenlandsk Litteratur; hans Lokales gode Beliggenhed nær ved Universitetet og lige over for **Regensen** har gjort det naturligt for ham at samle **et** Klientel i akademiske Kredse. Efter at have grundfæstet sin Forretnings Stilling har han ogsaa oparbejdet et ret betydeligt Forlag, baade af videnskabelig, topografisk og skønlitterær Art, i de senere Aar med **et** stærkt Islæt af den ganske unge Litteratur; for denne Del af sin Virksomhed skaffede han sig et godt Grundlag ved i Juli 1922 at overtage det af C. E. Nielsen og Otto Halling 1917 oprettede Nyt Nordisk Forlag, ligesom han senere ogsaa har tilknyttet Dele af Aage Marcus' Forlag 1925 og af Em. Langhoffs 1928.

A. Dølleris: Danmarks Boghandlere, IV, 1919, S. 50f.

Ove Tryde

Busck, August, f. 1870, Entomolog. F. 18. Febr. 1870 paa Mygdalgaard ved Bælum. Forældre: Gaardejer, senere Grundejer i Kbh. **Carl B.** (1831—1917, gift 1° 1857 med Christiane Birgitte Charlotte Lavrence Larsen, 1835—67) og Katty Lassen (1829—1916). Gift 21. Aug. 1895 i Hoboken med Vilhelmine (Ville) Marie Christensen, f. 13. Nov. 1869 i Holbæk, D. af Skibsfører Frederik Adolph C. (1833—99) og Christiane Andersen (1841—84).

B. blev Student 1889 fra Ordrup Latinskole og var derefter en Række Aar ansat som Lærer i Naturhistorie ved denne, idet han samtidig studerede Zoologi med Hovedvægten paa Entomologi. Da han imidlertid ikke havde Haab om her hjemme at opnaa en Stilling, i hvilken hans Evner kunde komme til deres Ret, forlod han sit Fødeland og fik 1896 en Ansættelse i Washington, D. C., ved Bureau of Entomology under United States Department of Agriculture. Ved sin fremragende Dygtighed og sin betydelige Arbejdskraft, der begunstigedes af fortræffelige Arbejdsforhold, har han i Aarenes Løb vundet sig et anset Navn og har i forskellige Tidsskrifter — »Proceedings of the U. S. National Museum«, »Proceedings of the Entomological Society of Washington«, »Smithsonian miscellaneous collections« — offentliggjort en lang Række Undersøgelser over Smaasommerfugle, Myg, parasitiske Fluer m. m. — Tegning af den belgiske Kanadier J. D. Gryze 1910 i Familieej.

Th. Hauch-Fausbøll: Studenterne 1889—1914, 1914, S. 139f.

R H Stam

Busck, Gunni, 1798—1869, Præst. F. 11. Maj 1798 i Kbh. (Nic), d. 28. Marts 1869 i Brøndbyvester, begr. sst. Forældre:

Bogholder, **senere** Bankdirektør og Justitsraad Gunni B. (1765—1821) og Dorothea Ludvigsen (1779—1855). Gift 1° 15. Maj 1824 paa Frbg. (Frue) med Andrea Pouline Gutfeld, f. 27. Juni 1797 i Korsør, d. 5. Juli 1832 i Stiftsbjergby, D. af Sognepræst i Korsør, senere Provst ved Holmens K. Frederik Carl G. (1761—1823) ^og Caroline Frederikke Bigum (1766—1848). 2° 11. Maj 1835 i Gentofte (Garn.) med Juliane Marie Bech, f. 10. Febr. 1815 i Kbh. (Trin.), d. 15. Marts 1896 i Vedbæk, D. af Assessor, senere Konferensraad Herman B. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1815 fra v. Westens Institut og studerede Jura, men **fik**, mens han færdedes i Provst Gutfelds Hjem, Lyst til Præstegerning. Han læste Luthers Skrifter, og en from gammel Krokone i Vedbæk, hvor hans Forældre boede om Sommeren, paavirkede ham stærkt i religiøs Henseende. Han havde helst opgivet Juraen, men hans Fader vilde, at Studiet skulde føres til Ende. 1820 tog da B. juridisk Eksamen, og derpaa begyndte han at forberede sig til den teologiske, som han underkastede sig 1823. N. A. blev han Præst i Stiftsbjergby ved Holbæk. Under hans tyveaarige Ophold her faldt den store Kirkekamp i Anledning af Grundtvigs »Kirkens **Gjenmæle**«, og B. stillede sig i flere Smaaskrifter paa Grundtvigs Side. Hans Stridsskrifter udmærker sig ved en mild og hensynsfuld Form, og hans Breve fra Kampens Aar viser, at han gjorde sig Umage for at stemme Grundtvig venlig over for Mynster. 1844 blev han kaldet til Brøndbyvester og -øster ved Kbh. Ogsaa herfra tog han Del i den kirkelige Forhandling og skrev navnlig et Par Smaaskrifter mod Biskop Martensen (1863) og Biskop Brammer (1867). Han var agtet og elsket baade af Venner og kirkelige Modstandere. Lige til sin Død stod han i et nøje Forhold til Grundtvig. Dette var indledet dengang, da B. stillede sig ved Grundtvigs Side i Kirkekampen, men det var blevet styrket i de Aar, da Grundtvig uden Embede opholdt sig i Kbh. **Dengang** bad B., der havde arvet en Formue efter sin Fader, om Tilladelse til at komme Grundtvig til Hjælp af sin Overflod, især for at denne skulde have Tid og Lejlighed til at arbejde paa sit »Sangværk«. Derfor priste Grundtvig i et Minde-digt sin milde og elskelige Ven som den, der »kjøbte Lovsang til Guds Hus«. — Tegning af P. C. Skovgaard 1844. Buste af H. V. Bissen 1861. Litografi efter Daguerreotypi af P. **Gemzøe** 1856. Træsnit af H. P. Hansen og efter Skovgaards Tegning af F. Hendriksen 1878.

H. Bech: Gunni Busck, et Levnedsløb i en Præstegaard, 2. Udg., 1878. Th. Møller i **Nationaltid.s** Tillæg 16. Febr. 1913. Augusta Pedersen, f. Busck.

i Minder fra gamle grundtvigske Hjem, 1921, S. 52—60, 135. A. J. Rud i Kirk. Samfunds **Julebog**, 1927. Breve fra og til Grundtvig, I—II, 1924—26.

Fr. Nielsen (A. J. Rud)*.

Busck, Gunni, 1840—1920, Handelsmand. F. 9. Juni 1840 paa Benzonseje, d. 20. Marts 1920 paa Frbg., Urne paa Ass. Kgd., Kbh. Forældre: Proprietær August B. (1806—69) og Johanne Marie Secher (1801—82). Gift 4. Jan. 1887 i Edinburgh med Charlotte Ann Hutchinson, f. 14. Maj 1838 i Leith, d. 4. Aug. 1921 paa Frbg., D. af svensk-norsk Vicekonsul i Leith, Tømmerhandler Thomas H. og Isabella Wight (ca. 1810—95).

B. vilde være Læge, men Sygdom tvang ham i en ung Alder til at opgive Studierne. Han løste da 1862 Borgerskab som Grosserer i Kbh. og begyndte en Eksport af sødt Smør i Blikdaaser (Tins) til Troperne, hvor hans Mærke, takket være et omhyggeligt Kvalitetsvalg, vandt stor Udbredelse. Fra 1874 skete Eksporten gennem Akts. The Scandinavian preserved Butter Company med B. som Leder. N. A. oprettede B. i Slagelse det første danske **Fællesmejeri** og gav herved Stødet til en for dansk Mejerivæsen overordentlig betydningsfuld Udvikling. Ogsaa paa Mælkeforsynin-gens Omraade var B. Foregangsmand. 1877 stiftede han Mejeri-selskabet Kjøbenhavns Mælkeforsyning, der i flere Henseender — Mejeriets Indretning og Kontrollen med Mælk og Besætninger — kom til at danne Mønster for andre Bymejerier her hjemme og i Udlandet. Det overtoges 1917 af Det danske **Mælke-Compagni** og havde paa dette Tidspunkt en daglig Leverance af 20 000 kg Mælk. Ved samme Lejlighed overtog D. M. C. Smørforretningen Solbjerg, der ejedes af B. personlig, og nogle Aar før sin Død opgav han ogsaa sine Interesser i Smøreksporthandelen. — R. 1887.

Børsen 6. Aug. 1912.

P. Koch Jensen (H. Hertel).

Buscoducensis, se v. Bruchofen.

Busk, Jens Andersen, 1845—1908, Politiker. F. 27. Juli 1845 i Aas ved Horsens, d. 29. Aug. 1908 i Horsens, begr. sst. Forældre: Gaardejer Anders Jensen B. (1798—1863) og Maren Sørensdatter (1818—90). Gift 29. Marts 1870 i Søvind med Kirstine Marie Jensen, f. 6. Juni 1841 i Aas, d. 9. Okt. 1920 i Horsens, D. af Husmand Jens Hansen (1807—68) og Grete Pedersdatter (1813—1906).

B. var eneste Søn af en ret velstaaende Gaardmand og overtog ved hans Død kun atten Aar gammel Bestyrelsen af Gaarden,

hvis Ejer han blev **1870**. Han var **1862—63** Elev paa Gedved Højskole, hvis Forstander P. Bojsen var, og modtog her en stærk Paavirkning i grundtvigsk og venstrepolitisk Retning. Opvakt og i Besiddelse af en sjælden naturlig Veltalenhed, som han var, kastede han sig som yderliggaaende Tilhænger af Det forenede Venstre tidlig ind i Hjemegnens politiske Liv og vakte Opmærksomhed ogsaa i videre Kredse ved sin friske og paagaaende Agitation. Ved et Suppleringsvalg til Landstinget **1875** blev han opstillet som Venstres Kandidat, men opnaaede ikke Valg, hvorimod han ved Opløsningsvalget **1876** blev opfordret til at stille sig til Folketinget i Ribekredsen, og skønt han var personlig ukendt der, og der kun var Tid til ganske faa Vælgermøder, erobrede han Kredsen med Glans og holdt den ved alle følgende Valg, indtil han **1906** frivillig trak sig tilbage. Paa Rigsdagen var B. Bergs og Hørups Mand og fulgte dem, da Det forenede **Venstre** sprængtes ved Novemberforliget **1877**, ligesom han senere fulgte **Hørup**, da dennes og Bergs Veje skiltes **1883**. Uden for Rigsdagen havde B. forskellige Tillidshverv: **1880** blev han Repræsentant i den jyske **Husmandskreditforening**, **1883** Medlem af Repræsentantskabet for de mindre jyske Ejendomsbesidderes Brandforsikringsforening og fra **1887** dets Formand, **1883—89** var han Medlem af Skanderborg Amtsråd og fra **1888** af Det **kgl.** Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesråd. — I det egentlige Rigsdagsarbejde kom B. aldrig til at spille nogen ledende Rolle; Fordybelsen i »det saglige« var ikke hans Sag, og der fattedes ham det rolige Overblik og den personlige Autoritet, som skaber den egentlige Partileder. Des større var hans Betydning som Agitator, og som saadan gjorde han sig virkningsfuldt gældende baade i og uden for Rigsdagen. Hans sjældne naturlige Veltalenhed var af en egen vildt voksende Art, og han var lidet kræsen i Valget af sine Midler, men kraftig og opfindsom, hvor det gjaldt at ramme Modstanderens svage Sider eller at finde Billeder og Slagord, som bed sig fast i Hukommelsen og af hvilke adskillige huskes den Dag i Dag. I en Periode, hvor Sindene var i Kog og de stærkeste Udtryk de bedst hørte, øvede hans voldsomme Indhug mod det herskende Regimente eller mod den ham inderlig forhadte Bojsenske »Moderation« ofte **en** ikke ringe Virkning, der — ham **selv** ingenlunde ubevidst — forstærkedes ved hans ramme Jysk og Bibeholdelsen af visse landlige Ejendommeligheder i Dragten. Særlig Opmærksomhed samlede B. om sig ved sin Forespørgsel om Behandlingen af Husarrekrutterne paa Jægersborg, hvor Angrebets Skarphed inspireredes af Erindringer fra hans egen Rekruttid som Dragon i Aarhus og

af hans levende Had til »Militarismen«. En stadig Bestræbelse hos B., som han ved enhver Lejlighed slog til Lyd for, var i videst muligt Omfang at bringe Bønder og Husmænd til at styre deres **egne** økonomiske Anliggender gennem Sparekasser, Forsikrings-selskaber **etc.** I de mislykkede Forligsforhandlinger i Paasken **1888** var B. en ivrig Deltager ligesom i Bestræbelserne for ved **Samvirken** med en Godsejerfløj i Landstinget at gennemføre **et** Forbud mod Margarinen. — I **Venstrereformpartiets** Dage var B.s Indflydelse dalende, men han bevarede sit Sæde i Partiets Bestyrelse og i Folketingets Finansudvalg, af hvilket han havde været Medlem siden **1879**. Han fulgte ikke den radikale Gruppe ved **Parti**-delingen **1905**, men hans Utryghed ved J. C. Christensens mere positive Politik i Forsvarssagen var væsentlig bestemmende for hans Ønske om ikke at søge Genvalg **1906**. — B. var et religiøst Gemyt, og for ham blev Grundtvigianismen et Overgangsstadium til Katolicismen, til hvilken han i sine senere Aar med fuld Overbevisning sluttede sig. — Maleri af Johs. Kragh **1908** i Museet i Ribe. Radering af H. **Dohm** **1903**. Træsnit **1878**, **1882**, af C. Poulsen **1885**, **1888**. Litografi af I. W. Tegner **1890** efter Fotografi.

H. Wulff: Den danske Rigsdag, **1882**. N. Bransager og P. Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, **1901—03**. Politiken 30. Aug. **1908**. Vejle Amts Folkeblad 31. Aug. s. A. Horsens Folkeblad 29. og 30. Aug. s. A.

N. Neergaard.

Bussart, se Bussert.

Busse, Otto Frederik August, **1850—1933**, Maskiningeniør, Statsbanedirektør. F. **16. Juli 1850** i Kbh. (Petri), d. **16. April 1933** paa Frbg., Urne paa Ass. Kgd. Forældre: Overmaskinmester ved Det sjællandske Jernbaneselskab Otto Friedrich August B. (**1822—83**) og Louise Albertine Rost (**1833—1901**). Gift 23. Maj **1877** i **Düsseldorf** med **Margarethe** Jacobi, f. 30. Marts **1857** i **Meissen**, D. af Maskinfabrikant Johann Ernst J. (**1814—67**) og Augusta Brosey (d. **1867**).

B. var saa at sige født til at blive Jernbanemand. Han blev født paa Kbh.s ældste Banegaard, hvor hans Fader, der var indvandret fra Hannover, som Overmaskinmester havde Embedsbolig i Etagen over Værkstederne. Efter at have været i Lære paa Frederiksværk uddannede B. sig paa Gewerbacademie i Chemnitz og tog Afgangseksamen herfra **1871**. I nogle Aar var han derefter Tegner paa engelske og tyske Fabrikker. **1876** blev han ansat som Maskiningeniør ved Statsbanerne med Tjeneste i Aarhus som Afløser for den gamle engelske Overmaskinmester J. Blair. **1882** forfrem-

medes han til Overmaskiningenør i Jylland. Da Banerne **1892** fik fælles Ledelse og den sjællandsk-falsterske og den jysk-fynske Maskinafdeling blev slaaet sammen, blev han Maskinchef (fra **1904** benævnt Direktør for Maskinafdelingen), og han var som saadan Medlem af Statsbanernes Generaldirektion. I denne Stilling forblev han til **31. Juli 1910**, da han paa Grund af Uoverensstemmelser med **Ambt** og den daværende Minister for offentlige Arbejder Weimann om, hvorledes Centralværkstederne skulde drives, blev afskediget af denne sidste. B. har haft en betydelig Indflydelse paa Statsbanernes Materiel. **1876** konstruerede han de **Tenderlokomotiver**, som benyttedes paa Klampenborgbanen indtil **1896**, og **1880** og **1894** konstruerede han de nye Iltoglokomotivtyper. B. havde endvidere en betydelig Indflydelse paa Udviklingen af de danske Dampfærger; **1881** havde han sammen med Direktøren for de jysk-fynske Statsbaner, Etatsraad Niels Holst, konstrueret de første to Færger, »Hjalmar« og »Ingeborg«, og efter at Færgemateriellet **1904** var henlagt til Maskinafdelingen, konstruerede han Færgerne »Christian IX.« og »Odin«. Det var endvidere ham, der foranledigede Indførelsen af Vakuumbremsen, ligesom han indførte Dampopvarmning af Jernbanetog og var virksom for at forbedre Ventilationen og Belysningen. En rationel Omordning af Værkstedsforsholdene ved Statsbanerne og Indførelsen af et Laboratorium for **Materialundersøgelser** f. Eks. af Kul og Olie skyldes ligeledes B. Som Konstruktør nød han betydelig Anseelse i Udlandet. Paa Udstillingen i Bruxelles **1910** udstillede et tysk Firma hans sidste Lokomotivtype. — **1888—91** var B. Medlem af Aarhus Byraad og **1912—22** af Industriraadet. Han var Medarbejder ved forskellige udenlandske Haandbøger og Tidsskrifter, f. Eks. Stockers Haandbog »Die Eisenbahntechnik der **Gegenwart**«, »Organ flir die Fortschritte des **Eisenbahnwesens**« o. a., og han var Medlem af Bestyrelsen for flere Aktieselskaber, saaledes Helsingørs Jernskibs- og Maskinbyggeri, Smith og Myginds Maskinfabrik, Akts. Vølund og Akts. Christiansholms Fabrikker. Endvidere var han Medlem af den Kommission, der takserede de københavnske Sporveje ved deres Overgang til Kommunen **1911**. — **R. 1880. DM. 1895. K.² 1907.** — Træsnit af W. Obcrmann (Gruppebillede med Elben) **1874**.

J. B. Bruun i Ingeniøren, **1910**, S. 253—58. H. G. Dorph sst., **1933**, S. 157 ff. **Järnbanetidningen**, **1910**. A. Ohmeyer i Dsk. Jernbanebl. 26. April **1933**.

Povl Vinding.

Busse (Bussius), Theodor, **1584—1631**, Landkansler i Slesvig og Holsten. F. 23. Febr. **1584** i Schoningen i **Braunschweig**, d. 23.

Okt. 1631 i Slesvig, begr. i Domkirken sst. Forældre: Amtmand i Schoningen, senere i Kahlenberg Tileman B. (d. ca. 1610) og **Ilsa** Steinbring (d. 1631). Gift 6. (25.?) Maj 1612 i Rostock med Anna Clinge (tidligst 1588—tidligst 1639), D. af Professor i Rostock, mecklenburgsk Raad Bartholomæus C. (1535—1610, gift 1° 1560 med Elisabeth v. Hervorden, d. senest 1577) og Margaretha Kron (1555—1618).

Th. B. gik i Skole i Hannover og Hildesheim, studerede ved Universiteterne i Erfurt, Jena, Altorf og Rostock, rejste i Holland, England, Frankrig og Italien og tog 1610 den juridiske Doktorgrad i Orléans. 1614 blev han Raad hos Administratoren i Stiftet Schwerin Hertug Ulrik, Christian IV.s Broder, 1615 tillige »Rat von Haus aus« hos Hertug August af Braunschweig. 1624 ansattes han af Christian IV. og Hertug Frederik III. af Holsten-Gottorp som Landkansler og Raad i Slesvig og Holsten, og efter Statholderen Gert Rantzaus Død 1627 blev han hans Efterfølger som Arkidiakon i Slesvig Domkapitel. Tb. B. synes at have været en fintdannet og harmonisk Personlighed med megen Arbejdsevne og et sundt politisk Blik, hvad der bl. a. viste sig i hans Ønske om et godt Forhold til Sverige — en af de bedste blandt Christian IV.s tyske Raader. — Ligsten i Slesvig Domkirke. — Hans Broder Georg B. var fra 1627 til sin Død 1645 Livmedicus hos Hertugen af Gottorp.

Chr. Sledanus: (tysk) Ligprædiken over Th. B., 1632. Joh. Møller: Cimbria literata, II, 1744, S. 130. J. A. Fridericia: Danmarks ydre politiske Historie 1629—1660, I, 1876, S. 91.

C O Bøggild Andersen.

Bussert (Bussart), Martin (Morten), d. 1553, kgl. Bygmester og Stenhugger. Begr. i Kbh. (Nic. K.). Fødselsaar og Forældre ukendte. Gift før 1523 med Bodil, D. af Borgmester Hans Mikkelsen (s. d.) og Hustru.

M. B. var 1523 bosat i Kbh., fik ved Byens Overgivelse s. A. sin Gaard sikret og sluttede sig i Modsætning til Hans Mikkelsens øvrige Familie senere til Frederik I; 1529 fik han tillige med sin Hustru Livsbrev paa Slangerup Kloster. Under Belejringen 1536 var han en af Hovedmændene for det Parti, der søgte Udsoning med Christian III. Hyppig nævnt som kgl. Bygmester har han bl. a. opført et Tøjhus ved Kbh.s Slot og et Spir paa Aarhus Domkirkes Taarn, ligesom han 1550 sammen med Jacob Binck sendtes til Kremepe for at anlægge Fæstningen. De skrevne Kilder nævner dog langt fra alle hans Værker. Han maa have ledet store Byggeføretagender paa Nyborg Slot, og Francis Beckett har paapeget,

at han **maa** være den Kunstner, som har skabt den ejendommelige Herreborg-Type og bygget dens ældste Repræsentanter, Rygaard og Hessclagergaard, med hvis Bygherrer han utvivlsomt har haft personlige Forbindelser. I et Brev fra Henrik Rosenkrantz paa Gotland **1534** omtales han som særlig dygtig til at give Tegninger til Ligsten, og efter at man i Tomten af Kbh.s Nicolai Kirke har fundet et Fragment af en Gravsten fra **1544** med hans og Hustruens Navne, bliver det i høj Grad sandsynligt, at han først har arbejdet i Claus Bergs Tjeneste, særligt paa Kong Hans' Gravsten i Odense, og at han derefter har ledet et betydeligt københavnsk **Stenhugger-**værksted, hvorfra der er udgaaet talrige og værdifulde Stenrelieffer med usædvanligt livfulde Portrætfigurer, bl. a. Dronning Elisabeths Relief fra Kbh.s Slot (før **1523**), Absalons Sten i Sorø (**1536**), Bygningsstenen paa Hessclagergaard (**1538**) og Mourits Olufsen Krognos' Gravsten i Ringsted (ved **1550**). Er denne Sammenstilling rigtig, har M. B. utvivlsomt faaet sin Uddannelse i Sydtyskland, og han bliver da Banebryderen for dansk Renæssancekunst og i det hele den ledende kunstneriske Personlighed i sin Tids Danmark. — Gravsten i Nicolai K.

F. **Beckett**: *Renaissancen og Kunstens Hist. i Danmark*, **1897**. Samme: *Danske Herreborge*, **1904**, S. 4.

4 1 t
Chr. Axel jensen.

Bussæus, Andreas, **1679—1735**, Filolog, Historiker, Jurist. F. **31. Marts 1679** vistnok i Lofoten, d. 4. Jan. **1735** i Helsingør, begr. sst. (**Olai K.**). Forældre: Foged i Lofoten, senere Viceamtmand i Nordland Peder Andersen Buss (d. **1686**) og Dorothea **Michelsdatter Storm** (d. tidligst **1735**, gift 2° **1689** med Viceamtmand i Nordland Joachim Bredal, ca. **1655—1708**). Gift Spt. **1712** med Mette Frandsdatter Wederborn, f. ca. **1639**, begr. 21. April **1738** i Helsingør (**Olai**).

A. B. blev Student **1696** fra Bergen og tog n. A. den filosofiske **Baccalaureus-Grad**. Efter at have absolveret teologisk Eksamen dyrkede han filologiske og historiske Studier, men kastede sig derefter over Juraen, blev **1710** Højesteretsadvokat og **1718** Borgmester i Helsingør, hvor han synes at have virket med Dygtighed. Af hans vidtløftige og ret forskelligartede Forfatterskab naaede kun en Del at blive trykt; han besørgede den første fuldstændige Udgave af **Are Frodes** fslcndingab6k (**1733**) med latinsk Oversættelse og Noter, men ikke engang for Samtidens Kritik kunde denne Udgave bestaa. Efter hans Død udgaves hans Frederik **IV.s** Dagregister (dansk Oversættelse **1770**, den tyske Original **1773**), der trods sine Mangler endnu lader sig bruge til denne Konges Personalhistorie.

Dänische Bibliothec, II, 1738, S. 426—44. Kirkehist. Saml., 5. Rk., V, 1909—11, S. 584—89. Francis Bull i Norsk biografisk leksikon, II, 1925, S. 422 ff. Laurits Pedersen: Helsingør i Sundtoldstiden, II, 1929, S. 282, 284, 300, 403.

R Paulli

Buur, Christian, f. 1864, Skolemand. F. 26. Sept. 1864 i Bukkær, Assing Sogn, Hammerum Herred. Forældre: Gaardmand Peder Jensen (1828—1916) og Ane Cathrine B. (1837—1913). Navneforandring 3. Juni 1893. Gift 9. Sept. 1893 paa Frbg. med Julie Elisabeth Hansen, f. 13. Dec. 1870 i Kbh. (Frels.), D. af Bogholder Hans Martin Julius H. (1832—83) og Elisabeth Kirstine Nielsen (1843—1918).

B. begyndte sin pædagogiske Virksomhed 1881 som Vinteriærer i Sønder Felding; var derefter Elev paa Hoven Højskole 1882—84, tog 1. Del af Skolelærereksamen 1884, blev Student 1887 fra Døckers Kursus, cand. mag. i Dansk 1894 og var de følgende Aar Lærer ved Borgerdydskolen i Helgolandsgade og ved Kbh.s Kommuneskoler. 1905 ansattes han som Timelærer ved Aarhus Katedralskole, men udnævntes allerede 1906 til Direktør for Aarhus kommunale Skolevæsen, i hvilken Stilling han indtil sin Afgang 1929 var med til at præge en Udvikling, der gav det kommunale Skolevæsen i Aarhus Anseelse som et af de bedst indrettede i Landet. Af anden pædagogisk Virksomhed kan nævnes, at B. siden 1911 har fungeret som Censor i Dansk ved Skolelærereksamen; i pædagogiske Fagskrifter har han offentliggjort en Række Artikler, der viser ham som en nøgtern, men altid interesseret Skolemand, vaagen over for nye Ideer, men med den sunde Fornufts Reaktion mod yderliggaaende Retninger. Paa Grundlag af omfattende førstehaands Studier har han behandlet Aarhus Skolevæsens Historie i tre anelige Værker: »Folkeundervisning i Aarhus før 1814« (1915), »Skoleliv og Skoleadministration i Aarhus for 100 Aar siden« (1919) og »Aarhus Skolevæsen gennem 80 Aar« (1930). — 1917—21 sad B. i Bestyrelsen for Dansk Retskrivningsforening, en Tid som Formand, 1923—27 var han Formand i Bestyrelsen for Aarhus Museums historiske Afdeling, en Tid Medlem af Bestyrelserne for Jydsk Forening for Historie og Sprog samt for English Club, Aarhus. Tidlig interesseret han sig for Oprettelsen af et jysk Universitet og tog paa virksom Maade Del i det forberedende Arbejde; 1928—33 var han Medlem af Bestyrelsen for Universitetsundervisningen i Jylland. — R. 1919. — Maleri af M. Kaalund-Jørgensen 1933.

J. F. Buur: Stamtavle over Familien »Buur« 1728—1911, 1912, S. u.

Emanuel Sejrs.

Buus, Niels Pcter Jensen, 1835—86, Landmand. F. 6. Febr. 1835 i Svenstrup Østermølle, Hornum Herred, d. 10. April 1886 paa Rosvang, begr. i Sjørring. Forældre: Ejer af Svenstrup Østermølle, senere af Kratgaard ved Løgstør Jens Mathisen B. (1788—1868) og Mette Sørensdatter (1807—86). Gift 18. Sept. 1867 i Skelby, Falster, med Laura Louise Charlotte Friis, f. 3. Maj 1836 i Kbh. (Frels.), d. 12. Okt. 1930 i Birkerød, D. af Skolebestyrer, senere Sognepræst i Skelby Christen Begtrup F. (1808—98) og **Kirstine Jensen (1811—89)**.

Syatten Aar gammel kom B. til Agerbrugsskolen paa Næsgaard, hvor han vakte Lærernes Opmærksomhed ved sin Flid, Pligtfølelse og sikre Tilegnelse af Undervisningsfagene. Da det toaarige Kursus var afsluttet 1854, fik B. Stipendium fra Det Classen'ske Fideikommiss for at uddanne sig videre i Kbh., hvor han tog Præliminæreksamen 1855 og polyteknisk Adgangseksamen s. A.; han studerede samtidig og derefter Landbrugsvidenskab paa Polyteknisk Lærestalt under Professor B. S. Jørgensen samt **Husdyrlære paa Veterinærskolen** paa Christianshavn under Professorerne Bendz og Prosch. Jan. 1856 tog han Landbrugseksamen med Udmærkelse og blev den første danske Landbrugskandidat. Kort efter blev han Underforvalter paa Ourupgaard hos Edw. Tesdorpf, der i B. snart saa en værdifuld Medhjælper og fra Maj 1858 overdrog ham Bestyrelsen af Gedsergaard, hvor B. kom til at indlede det intensive Landbrug med udvidet Rodfrugtavl, Anvendelse af Kunstgødning, stort Kraftfoderforbrug, rationel Kvægavl og forbedret Mejeribrug.

Samarbejdet med den initiativrige, vidt- og fremadskuende Tesdorpf var udbytterigt for den unge virkelystne B., der paa den anden Side ved sin Flid, grundige Indsigt og sjældne Tilegnelsesevne forenet med en nøgtern Vurdering og økonomisk Sans var en fortrinlig Støtte for Tesdorpf. 1867 flyttede B. til Thy for at lede Fuldendelsen af Sjørring Søs Udtørring samt bestyre Rosvang, en ca. 1300 Tdr. Land stor Avlsgaard, der var oprettet paa en Del af det udtørrede Areal. B. løste dette Hverv med overlegen Dygtighed. I de første Aar var han mest optaget af at faa Arealerne afvandede og bragt i Kultur; de udyrkede og øde Arealer forvandlede til frodige Græsmarker. I et hidtil ukendt Omfang blev der drevet Avl af Græsfrø, som enkelte Aar indbragte 40 — 50 000 Kr. Der blev tidlig drevet betydelig Faareavl, og snart samledes og oparbejdedes en fortrinlig Besætning af Malkekvæg. I Løbet af faa Aar forvandlede den øde **Udflyttcrejendom** til en veldreven **Mønstergaard**, der blev et søgt Lærested for unge Landmænd og

Hjemsted for en Række Forsøg vedrørende Fodring og Mejeri-brug.

Da **Kultiveringsarbejderne** paa Rosvang var afsluttede eller i støt Gang, koncentrerede B. sin Hovedinteresse om Kvægavlen; han var selv en kyndig og forstaaende Opdrætter, og gennem sin offentlige Virksomhed kom han til at øve stor Indflydelse paa Udviklingen af rationel Kvægavl i Danmark. Som Elev af Prosch holdt han paa de rene Racer, men han havde Indsigt og Selvstændighed nok til at udforme Avlsprincipperne efter sine Erfaringer fra Praksis. Allerede ved Landmandsforsamlingen **1869** var B. Dommer ved Kvægskuets; ved de følgende Landmandsforsamlinger **1872**, **1875**, **1878** og **1883** aflagde han Beretning om **Kvægskuerne**. Disse Foredrag var mønsterværdige ved deres klare, velordnede Form, overbevisende Argumentation og sikre Forstaaelse af de Vilkaar, hvorunder der arbejdedes i Praksis. B. fik ved sin offentlige Virksomhed ikke blot Indflydelse paa Retningslinierne for Kvægavlens Ledelse for hele Landet, men ved sit maalbevidste Arbejde for Dannelsen af en Malkebesætning paa Grundlag af den jyske Race øvede han stor Indflydelse paa Udviklingen af Malkekvæget og Mejeribruget i Thy, hvor der tidligere var udpræget Interesse for Fedning.

Trods sin store praktiske Virksomhed fik B. dog Tid til litterær Produktion; hans Hovedværker er »Malkekøernes Behandling Sommer og Vinter« (**1875**), der blev udarbejdet paa Opfordring af Landhusholdningsselskabet, udkom i tre Oplag og oversattes paa Engelsk, Tysk og Svensk, samt »Beretning om Bedømmelsen af de præmieæskende Is- og Vand mejerier paa mindre Gaarde i Jylland med under 30 Køer« (**1877**); desuden har han skrevet talrige Artikler i Møller Holsts »Landbrugs-Ordbog« samt i Landbrugsblade, særlig i »Tidsskrift for Landøkonomi« og »Ugeskrift for Landmænd«. I det landøkonomiske Foreningsliv spillede B. en betydelig Rolle; han var Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad fra **1872** til sin Død og meget virksom i Selskabets Lærlingeinstitution, Formand for Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrudvalg **1881—86** og Medlem af Mejeriudvalget **1876—86**, Formand i Thylands Amts landøkonomiske Selskab.

B. talte ikke meget, men naar han tog Ordet i en Forhandling, kom han altid med vægtige Indlæg; hans Foredrag var solidt underbygget; de holdtes i Reglen ved store Landbostævner og vakte altid Opmærksomhed. Han var ikke blot faglig Vejleder for mangfoldige ældre og yngre Landmænd, men trods sin ensidige

landøkonomiske Interesse ogsaa Raadgiver for mange uden for Landbostanden. — R. 1869. — Træsnit 1868.

Tidsskrift for Landøkonomi 1886, S. 557—67. Ugeskrift for Landmænd, s. A., S. 197—201. Vort Landbrug, s. A., S. 279—84. *AntoChristensen.*

Buxtehude, Diderik (Dietrich), 1637—1707, Komponist, Orgelspiller. F. 1637 formentlig i Helsingborg, d. 9. Maj 1707 i Lübeck, begr. i Mariekirken sst. Forældre: Organist i Helsingborg, senere Helsingør Johan (Hans) Jenssen B. (ca. 1602—74) og Helle Jespersdatter (d. 1671). Gift 3. Aug. 1668 i Liibeck med Anna Margarethe Tunder, f. 11. Aug. 1646 i Liibeck, d. Jan. 1715 sst., D. af Komponisten, Organist Franz T. (1614—67) og Hustru (d. 1680).

Man kender intet til D. B.s musikalske Uddannelse; de mange Navne, der i denne Forbindelse har været nævnt (Joh. Lorenz d. Y., Forster, Cracowit o. a.), er Gisninger; heller ikke vides det, om Faderen har undervist ham, hvilket er tænkeligt. D. B. maa tidligt have været holdt til Musikken, thi han har efter alt at dømme været Organist nogle Aar ved Mariekirken i Helsingborg (allerede fra 1657 eller 1658), inden han efter aflagt Prøve ganske ung udnævntes til Organist ved Mariekirken i Helsingør Okt. 1660. Det var et paafaldende Avancement, da han II. April 1668 fik Bestalling som Organist ved Mariekirken i Liibeck, et betydeligt Embede med stor Løn, fri Bolig, rigelige Accidenser fra den velhavende By; desuden forbandt han med **Organist**-embedet en Slags Inspektørstilling ved Kirken. Det store, nylig forbedrede Orgel har sikkert ogsaa virket lokkende paa den unge Musiker. I Lübeck befæstede D. B. hurtigt sit Ry som fremragende Orgelspiller og Komponist, ikke blot i Byen, men ud over hele Nordeuropa. Særlig Opmærksomhed vakte hans saakaldte »Abendmusiken«: **Kantateopførelser** fem Søndage omkring Advent om Eftermiddagen efter Gudstjenesten (siden 1673), til hvilke Opførelser han selv skrev Musik (Forbilledet er de Orgelopførelser, som hyppigt fandt Sted i protestantiske Kirker efter Gudstjenesterne, og som ogsaa D. B.s Forgænger i Embedet, hans Svigerfader Franz Tunder, havde praktiseret). Disse »Abendmusiken« fandt Sted under stor Tilstrømning fra Borgerskabet og støttedes pæknært af de rige **Købmandssammenslutninger**, hvorimod Kirkestyrelsen i denne som i andre kirkemusikalske Sager viste sig mindre imødekommende. Til sin Raadighed for disse berømte Opførelser havde D. B. et beskedent Kor af Skoleelever og som Instrumentister Stadsmusikanterne (ligesom ved Gudstjenesterne). Adskillige Elever flokkedes om den danske Komponist, Bruhns er en af de betyde-

ligste, men ogsaa Mattheson, **Händel** og J. S. Bach var imellem dem; sidstnævnte foretog sin noksom bekendte Fodtur fra Arnstadt i **Thü** ringen for med nogle faa Sparepenge i Lommen at besøge D. B. paa **cn** fire Ugers Orlov, men forglemte baade Tid og Penge og fordybede sig i D. B.s Orgelkunst et Fjerdingaar.

Af D. B.s Værker blev kun ganske faa trykt i hans Levetid: nogle »Hochzeitslieder« (strofiske Lieder med Generalbas og Instrumentalritorneller) og en Samling Triosonater. Resten af hans omfattende Kompositioner overleveredes til Eftertiden i Manuskript; en Del synes at være gaaet tabt, saaledes netop de Værker, der **oprindeligt** skabte størst Ry om hans Navn: hans »Abendmusiken« (en enkelt senere fundet i Uppsala af W. Maxton); en stor Del af D. B.s Kompositioner opdagede C. Stiehl i Uppsala Universitetsbibliotek, hvortil Værkerne er kommet med den **Düben'ske** Samling — den svenske Hofkapelmester G. **Düben** d. Æ. var **cn** af D. B.s nære Venner. Inden for samtlige de Musikarter, D. B. beskæftigede sig med, staar han for Eftertiden som den største Komponist kort før Bach, der paa mange Punkter synes dybt paavirket af D. B., som paa denne Maade kommer til at indtage en central Plads i europæisk Musikhistorie. De fleste af D. B.s Kompositioner er, ligesom Bachs og dennes øvrige Forgængeres, udsprunget direkte af den protestantiske Gudstjenestes musikalske Behov. Saaledes hans Koralforspil (Orgel), især de korte, der benyttedes som Indledning til Salmerne, eller vekselvis med Salmens Vers (eventuelt Afsnit af Vers), og hvis fremtrædende Egenskab er deres interessante Harmonik; desuden har han skrevet en Del større Koralbearbejdelser, der i Dristighed og Fantasi staar paa Højde med Bachs største (den saakaldte »mystiske Type«). Hans store frie Orgelkompositioner, der hører til det genialeste, der er frembragt inden for den rene Instrumentalmusik (Passacaglio, Ciaconaer, Præludier og Fugaer, Toccataer, m. m.), har rimeligvis været benyttet som »Udgangsspil« efter Gudstjenesterne og giver i Opfindsomhed og mesterlig kontrapunktisk Teknik heller ikke Bachs noget efter. I Triosonerne foreligger i Virkeligheden **cn** ledsagende Musik til den højtidelige Kommunion ved festlige Lejligheder; ogsaa Solokantaterne og de store Kantater for Kor, Soli og Orkester (for Tiden kendes over 100) har Tilknytning til den protestantiske Festgudstjeneste; desuden kendes Klaverværker af D. B. samt mindre **Lejlighedskompositioner**. Hos D. B. samles og afklares delvis en Række kompositoriske Principper, hvis Udspring i flere Tilfælde **maa** søges i Middelalderen, men paa hvis fastere Udformning især det 16. og 17. Aarh. ivrigt havde med-

arbejdet. Strømningerne er talrige — tyske, italienske, spanske, engelske, hollandske — og fører ad ulige Veje, direkte og **indirekte**, ind imod D. B.s Kunst, hvorfra de atter overgives til Bach. I Vokalværkerne nærmer D. B. sig romansk Stil, i Orgelværkerne er Form og Aand af germansk eller nordisk Karakter; man har endog i flere af hans Kompositioner villet se en Slags Danskhed i den ofte inderlige, vemodige, til Tider helt sværmeriske Tone, der **fornemmes** bag deres Formers Mangfoldighed. — Trykt i D. B.s Levetid er Triosonaterne Op. 1 og 2 (1696) og Bryllupsarier (1673, 1675, 1695, 1698). Siden 1931 eksisterer i Liibeck et **B.-Selskab**.

H. **Immerthal**: Dietrich Buxtehude, 1877. A. Pirro: Dietrich Buxtehude, 1912. S. A. E. Hagen: Diderik Buxtehude, 1920. Archiv für Musikwissenschaft, VIII, 1, 1926. — J. Mattheson: Grundlagen einer Ehrenpforte, 1740, S. 93—94, 191, 227. J. Møller: Cimbria literata, II, 1744, S. 132 f. C. Stiehl: Zur Geschichte der Instrumentalmusik in Liibeck, 1885. Die Organisten an der St. Marienkirche und die Abendmusiken zu Liibeck, 1886. A. Schweitzer: J. S. Bach, 3. Udg., 1920, S. 37 ff., 69 ff., 247 ff. Ph. Spitta: J. S. Bach, I, 3. Udg., 1921, S. 252 ff., 258, 260 ff., 289 ff. A. Hammerich: Dansk Musikhistorie indtil ca. 1700, 1921, S. 206—16, 218. — Breve i Mittheilungen des **Vereins** für Lubeckische Geschichte und Alterthumskunde, 1888 og 1889. Nodemanuskripter i Liibeck, Uppsala, Berlin, Bruxelles. — G. Ritter: Zur Geschichte des Orgelspiels, 1884. Beilage zu den Monatsheften für Musikgeschichte, 1884—86. M. Seiffert: Geschichte der Klaviermusik, 1899. Orgelværker, udg. af Spitta, revideret af Seiffert, 1906. **Denkmäler deutscher Tonkunst**, I, 11, 14. Ugrino-Selskabets Udg. af Kantater v. W. Gurlitt, I—IV. K. Straube: **Alte Meister** des Orgelspiels, N. F. Andre moderne Udgaver hos **Bärenreiter**, Kassel; 4h^{dg}. Udgave ved C. **Barnekow**. J. Müller-Blattau: Grundzüge einer Geschichte der Fuge, 1931. Fr. Dietrich: Geschichte des deutschen **Orgelchorals** im 17. Jahrh., 1932. F ;k Ah h

Bügel, Caspar Peter, 1759—1817, Grosserer, Godsejer. F. 4. (døbt 27.) Marts 1759 i Hamburg (**Nic.**), d. 1. Sept. 1817 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Petri K.). Forældre: Snedkermester Nicolaus B. og Anna Margarethe Rickertsen. Gift 21. Febr. 1787 i Kbh. (Petri) med Catharina Maria Adzer, f. 29. Okt. 1767 i Kbh. (**Petri**), d. 25. Jan. 1845 i Roskilde, D. af Medaillør Daniel Jensen A. (s. d.) og Hustru.

B. blev oplært ved Engroshandelen, rimeligvis i Hamburg og Kbh., og siges at føre inden- og udenlandsk Korrespondance, da han 1783 tager Borgerskab som Grosserer i Kbh. Han ejede da allerede Skibsparter og blev i Aarenes Løb Stor-Reder; saa lededes udsendte han 1798 seks Skibe til Middelhavet og enkelte Skibe til Ostindien, Vestindien, Sydamerika og Østersøen. Det var navnlig ved ostindisk og vestindisk Handel, Firmaet B. & Co. i Neutralitetstiden tjente sin Formue, og ved klog og forsigtig Penge-

politik forstod B. at dække sig mod de daarlige Tider. Han havde først Forretning paa Amagerstov, saa Bag Børsen og derefter i Nybrogade, hvor han ved Midten af 90'erne købte en Ejendom samtidig med, at han erhvervede den smukke Lystejendom Bonne Esperance ved Charlottenlund. Senere købte han det **Knuth'ske** Hotel ved Frederiksholms Kanal (nuværende Nr. 16) med stor Have bagved og 1809 Ringsted Kloster, som han betalte med 330000 Rdl. Da hans ældste Søn havde været uheldig i sin Handel, oprettede B. for at sikre sin Families Fremtid af det sidstnævnte Gods et Fideikommis med en i dansk Majoratshistorie **enestaaende** Arvefølge til Gunst for den førstfødte i hver af de fra hans seks Børn udgaaende Linier. 1813 trak B. sig tilbage fra Forretningen, som han var gaaet stærkt op i; han deltog slet ikke i det offentlige Liv, brød sig hverken om Titler eller Ordener, men stod paa en fortrolig Fod med det nye Frankrigs Udsendinge, der kaldte ham »Papa B.«. Hans Hustru dyrkede, navnlig i sin lange Enkestand, kunstneriske og litterære **Bekendtskaber**, C. F. Weyse, H. C. Andersen, Herman Freund, Thorvaldsen og Ingemann. — Maleri af C. A. Lorentzen 1817 paa Krogerup. Maleri paa Kronborg.

J. V. Christensen og Th. **Hauch-Fausbøll**: Ringsted Kloster og det Bugelske Fideikommis, 1916. C. Bruun: **Kjøbenhavn**, III, 1901, S. 766. Hist. Medd. om Kbh., IV, 1913—15, S. 518. Medd. fra hist. topogr. Selskab f. **Gjentofte**, I, 1924—28, S. 164. Eiler Nystrøm: Gjentofte, 1916, S. 259. Museum 1890, S. 406 og 1894, S. 82.

Th **Hauch-Fausbøll**

Bülche, Peter, 1605—71, Præsident i Kbh. F. 29. Aug. 1605 i Salzwedel i Mark Brandenburg, d. 13. Nov. 1671 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Forældre: Skolemester i Salzwedel, senere Rektor i Itzehoe og Liineburg Harder B. og Margrete Degdous. Gift 1° 1632 i Hamburg med Marie **Sillem (Selmer)**, d. efter ti Maaneders Ægteskab, D. af Borgmester S. i Hamburg. 2° 4. Maj 1634 i Wilster med Margrete **Thombs**, d. 26. April 1663, D. af Borgmester Titus T. i Wilster. 3° 1668 (Vielsesbrev 22. Sept.) i Kbh. med Agnete Schwencke (gift 1° med Raadmand Peder Pedersen, ca. 1594—1667), D. af Arkelimester Christopher S. (1583—1654) og 2. Hustru Maren Gundesdatter.

P. B. studerede fra 1621 først i Heidelberg, senere i Groningen og Leiden. Han dyrkede særlig Medicin og Botanik og praktiserede siden i nogen Tid som Læge hos Hertug Georg af **Braunschweig-Lüneburg**. Senere genoptog han sine Universitetsstudier og blev 1629 Dr. med. i Basel. Han nedsatte sig derefter i Hamburg, siden i Wilster, og blev 1638 Livlæge hos Christian IV. og dennes

Søn Hertug Frederik med Ret til at bosætte sig, hvor han **vilde**. Han bosatte sig i Flensborg og lønnedes tillige som Stadslæge af Byen. Under Krigen mod Sverige **1643—45** **maatte** han en Tid lang flygte fra Byen, men vendte tilbage efter Fredens Slutning. Hans Forbindelse med Hertug Frederik blev nøjere, da denne fik sin Residens i Flensborg, og da Hertugen **1648** blev Konge, **fulgte** B. med til Kbh. Det var dog ikke alene som Læge, at han nu vandt Indflydelse. Han gav sig tillige af med politiske Spørgsmaal, og trods hans besynderlige Manerer fandt Kongen Behag i ham. Hannibal Sehested betegner ham ogsaa som en meget forstandig Mand. Hans Sympatier gik vistnok i Retning af Enevælden, og han siges at have spillet en vis Rolle ved Statsforandringen **1660**, i alt Fald fik han efter denne indflydelsesrige Stilling, idet han i Nov. **1660** blev Kammerraad og Medlem af Statskollegiet. **1661** fulgte han Prins Christian til Norge, da denne skulde hyldes som Tronfølger. N. A. var der Tale om, at han skulde adles og paa ny sendes til Norge, hvad dog ikke blev til noget. Efter Hans Nansens Død **1667** blev P. B. Præsident i Kbh. Han vedblev stadig at nære Interesse for Forholdene i Norge, nævnes som en Modstander af den norske Generalløjtnant Jørgen Bielke og fik sin Søn Ditlev B. udnævnt til Oberberghauptmand, en Stilling, som denne dog kun gjorde liden Ære. — Stik af **Alb.** Haelwegh **1664** efter Maleri af Karel van Mander.

Universitetsprogram 1671. Oluf Nielsen: Kbh.s Hist., V, **1889**, S. **415** f.

L. Laursen (J. A. Fridericia).

Biilche, Titus, **1639—84**, Borgmester i Kbh. F. **1639** i Flensborg, d. 9. Aug. **1684** i Kbh. Forældre: Præsident Peter B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift med Anne Marie Laursdatter Mariager, d. 2. Marts **1695** i Kbh.

Efter at have studeret i Sorø og **1654** udgivet en deklamatorisk Tale »de regno Daniæ« blev T. B. **1655** privat immatrikuleret i Kbh. og fik **1657** et **kgl.** Rejsestipendium paa fem Aar til at fortsætte sine teologiske Studier udenlands; fra Rostock dedicerede han **1661** en teologisk Disputats til Frederik III.; **1662** blev han Kommissær over Kirkerne i Norge og lod i denne Egenskab **1664** det første norske Mandtal optage. **1665** blev han Borgmester i Kbh. Han var tillige Medlem af Statskollegiet og Højesteret og **1676** en af **Griffenfelds** Dommere. Enken døde i stor Fattigdom. — Virkelig Justitsraad **1684**.

Oluf Nielsen: Kbh.s Hist., V, **1889**, S. **422** ff.

J. A. Fridericia (L. Laursen).*

Bülów, en vidtforgrenet mecklenburgsk Uradelsslægt, af hvilken talrige Medlemmer siden Slutningen af 16. Aarh. har været i dansk Tjeneste; flere af Slægtens Linier er naturaliserede som dansk Adel. Slægten føres tilbage til Ridderen Gottfried B. (d. før 1258), med hvis to Sønner Johan (d. før 1309) og Heinrich (d. før 1267) den deles i to Hovedgrene. Til den ældre Gren hører mecklenburgsk Landraad Hartwig B. (1506—62), der var Fader til mecklenburgsk Raad Barthold B. (1533—1621) og mecklenburgsk Gehejmerraad Adam B. (1535—98) til Wedendorf; denne var Fader til nedenn. Lensmand **Joachim** B. (d. ca. 1615) til Ingelstad, hvis Sønnesøn Joachim Christopher B. (1637—89) til Rosenlund var Bedstefader til Major Christian Vind B. (1712—52), hvis Sønner var nedenn. Hofmand Johan B. (1751—1828) og Kammerherre Hans **Løwenhielm** B. til Testrupgaard (1737—1803), der var Fader til nedenn. Stiftamtmand Christopher Schøller B. (1770—1830). En Broder til ovenn. Joachim B. (d. ca. 1615) var mecklenburgsk Gehejmerraad Barthold B. til **Lützow**, hvis Sønnesøn Major Frederik B. (1676—1720) var Fader til Major Frederik Lorenz B. (1708—48), — hvis Søn nedenn. Officer Frederik Rubeck Christian B. (1744—1819) var Fader til den ligeledes nedenn. Officer Frederik Rubeck Henrik B. (1791—1858) — og til Generalmajor Carl Ulrich B. (1710—76), der var Oldefader til nedenn. Officer Otto Christian Severin August B. (1812—95). — Den ovenfor omtalte Raad Barthold B. (1533—1621) var Fader til Ditlev B. (d. 1662), — hvis Sønnesøns Sønnesøn Bernhard B. (1747—1826) til Wedendorf var Bedstefader til nedenn. Diplomat Bernhard Ernst B. (1815—79) — og til Hans Heinrich B. (1593—1653) til Holdorfog Scharbow, hvis Søn nedenn. Generalmajor Barthold B. (ca. 1620—94) var Fader til den ligeledes nedenn. Generalmajor Ernst Gottschalck B. (1672—1721). — Fra en yngre Søn af den nævnte Johan B. (d. før 1309), Nicolaus B. (d. før 1324) stammer Linien til **Radum**, hvortil den nedenn. Generalmajor Reimar Hans B. (1656—1712) hører; hans Sønnesøns Søn Etatsraad Adam Diederich B. (1769—1822) til Tøjstrup var Bedstefader til nedenn. Konsul Adam Dietrich B. (1840—1923).

Slægtens yngre Gren udspringer som nævnt fra Heinrich B. (d. før 1267), hvis Sønnesøns Søn Ridderen Heinrich B. (d. før 1381) var Fader til Ridderen Heinrich B. (nævnes 1376 og 1395) og Claus B. (nævnes 1391 og 1403) til Pluskow, fra hvem Linien til Pluskow nedstammer. Af disse var den førstnævnte Fader til Hartwig B. (d. 1436), Linien Wehningens Stamfader, fra hvem den nedenn. Officer Jacob B. (1626—81) stammer. Linien til

Pliiskow deles med den nævnte Claus B.s Sønnesønner Vicco B. (nævnes 1481 og 1506) og Joachim B. (d. før 1495) i to Linier. Vicco B. (nævnes 1481 og 1506) var Bedstefader til Jiirgcn B. (d. 1605) til Pliiskow, der var Fader til Vicco B. (nævnes 1609 og 1628) — hvis Sønnesøns Sønnesøn Kaptajn Christian Frederik B. (1736—1804) til Laage og Andrupgaard var Fader til nedenn. General Frantz Christopher B. (1769—1844); dennes Søn var den ligeledes nedenn. Gesandt, Dr. jur. Carl Ernst Johan B. (1814—90). Den omtalte Jiirgcn B. (d. 1605) til Pliiskow var endvidere **Fader** til Jiirgcn B. (nævnes 1590 og 1628), hvis Sønnesøns Sønnesøn Kammerherre Cay Frederik B. (1742—98) til Westensee var Oldefader til nedenn. Regeringspræsident Detlev v. B. (1854—1926) til Bossee. Ovenn. Joachim B. (d. før 1495) var Tipoldefader til Joachim B. (ca. 1580—1640) til Gramkow og Scharfsdorf, der var Fader til Paul Joachim B. (1607—69) til Scharfsdorf og Cord Josua B. (1612—71) til Prietzen. Af disse var Paul Joachim B. Fader til de nedenn. Baron Joachim Heinrich B. (1650—1724) og Generalmajor, Baron Thomas Christian B. (1651—1706), hvis Sønnesøn var Diplomaten, Staldmester, Kammerherre Baron Frederik Ludvig Ernst B. (1738—1811). — Cord Josua B. (1612—71) var Fader til Nicolaus Christopher B. (d. 1740) til Aggerupgaard, hvis Sønner var Major Conrad Hartwig B. (d. 1799) og Major Christian Frederik B. (1724—92). Sidstnævntes Sønnesøn Premierløjtnant Frantz Christopher Eichstedt B. (1825—95) var Fader til nedenn. Sparekassedirektør Sophus Heinrich Cornelius B. (f. 1857), hvis Søn er den ligeledes nedenn. Overpræsident Johan Keller B. (f. 1885). — Førnævnte Major Conrad Hartwig B. (d. 1799) var Fader til Oberst Adam Gottlob Josua B. (1751—1835) til Bjørnemose — der er Oldefader til Baneingeniør Poul Martin B. (f. 1877) — og til Toldkontrollør Nicolaus Diderik Christian B. (1764—1819), der er Oldefader til den nedenn. Jurist Frits Toxwerdt B. (f. 1872).

P. v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, 1858. Adolph v. Biilow: Bulowsches Familienbuch, I—II, 1911 —14. Goth. Geneal. Taschenbuch der adeligen Häuser. **Deutscher Uradel**, 1931, S. 45—100. Th. **Hauch-Fausbøll**: Slægtshaandbogen, 1900, S. 66—89. Lengnicks Stamtavler. *Albert Fabritius*

Biilow, Adam Dietrich, 1840—1923, Handelsmand. F. 1. Marts 1840 paa Mørup ved Sorø, d. 22. Maj 1923 i Sao Paulo, Brasilien, begr. sst. Forældre: Forpagter Engelke Theodor B. (1803—83) og Nikoline Mariane Elisabeth Holm (1806—82). Gift 23. April 1879 i Kbh. (Holmens) med Anna Louise Ottilie **Schaumann**, f. 31. Maj 1859 i Jundiahy, São Paulo.

Efter at have taget **Studentereksamen 1859** fra Sorø Akademi begyndte B. at læse Jura, men afbrød **sine** Studier og rejste **1865** til Brasilien. Efter en kort Tid at have haft Ansættelse som Huslærer i en dansk Familie i Rio de Janeiro begyndte han at drive Forretning, først i Rio, senere i **São** Paulo, hvor han knyttedes til et **Kaffefirma** som Prokurist. Efter kort Tids Forløb overtog han sammen med en anden Prokurist i Selskabet, Tyskeren Zerrenner, hele Firmaet, som derefter **fik** Navnet Zerrenner, B. & Co., og som det lykkedes dem at oparbejde til en meget omfattende Virksomhed. De to Kompagnoner supplerede hinanden udmærket. Firmaet beskæftigede sig med Import og Eksport i flere Brancher og overtog en Bryggerivirksomhed, Antarctica, som var paa Fallittens Rand. Det bragte Virksomheden paa Fode, bl. a. ved at flytte den til et Sted, hvor Vandet var bedre og gav et bedre Produkt, og Antarctica udviklede sig til et Kæmpeforetagende, langt det største Bryggeri i Brasilien. Bryggeriet er en mægtig Bygning, som bl. a. udmærker sig **ved** at være bygget saa solidt, at den kan modstaa et Bombardement. Dens Modstandsdygtighed bestod sin Prøve under Borgerkrigen **1933**. Anlægget staar i 900 **Mill.** Milreis. — Firmaet købte eller anlagde flere **Kaffe-Fazendaer**. Den største er Val de Palmas i Nærheden af Bauru, der er paa over 50 000 Tdr. Land og er beplantet med over 2 Mill. Kaffebuske. B. var **1891—1902** dansk Vicekonsul i Santos, **1902—23** i **São** Paulo. I øvrigt havde han ingen Tillidshverv, men han nød den største Anseelse inden for Handelsverdenen i Byen. De store Virksomheder drives videre under Ledelse af Sønnen, Konsul *Carl Adolph B.* (f. **1885**), som tillige er Hovedinteressent i de forskellige Selskaber. — R. **1891**. K.² **1922**. — Buste af G. Hammerich.

A Kamp

Bülw, Barthold, ca. **1620—94**, Officer. F. ca. **1620** i Mecklenburg, d. 7. Nov. **1694** i Frederiksort. Forældre: Hans Heinrich B. til Holdorf og Scharbow (**1593—1653**) og Margarethe v. Oertzen (d. **1652**). Gift 1° med Joachimine Dorothea v. Sporck, f. **1637**, d. **1665**, D. af Franz Joachim v. S. til Molzow og Clare Eleonore v. Behr. 2° med Anna Elisabeth v. Hitzacker, D. af Gottschalk v. H. til Dotzing og Eva Sophie v. Pentz (**1602—80**).

B. B. synes at have været i dansk Tjeneste **1657—60** som Kaptajn. **1670** dræbte han i Duel Oberstløjtnant Claus Josva Schack. **1675** var han i udenlandsk Krigstjeneste og anbefalede af General Carl v. Arenstorff til Indtræden i dansk, og ved Slutningen af Aug. s. A. var han i det danske Hovedkvarter ved Sydgrænsen og bad

om Salvegarde for sit Arvegods »Scharbauw«. 9. Okt. kom han til Kbh. og overtog som Oberst det fra nordjyske Distrikt nylig udskrevne Mandskab, med hvis ene Halvdel han rykkede ind i Kastellet som Kommandant under Jørgen Bielke. Han tog straks med Kraft fat paa Organiseringen af sit Regiment og viste paa alle Omraader den største Omhu for sine Jyder, som han kom til at vurdere højt som Soldater. I Febr. 1676 blev han midlertidig Kommandant paa Kronborg, men udnævntes allerede 1. April til Kommandant i Kastellet som Afløser af Steen Andersen Bille. 11. Marts var **Griffenfeld** blevet arresteret og ført til Kastellet, og efterhaanden som Anklagematerialet mod ham svulmede op, har man anset det for nødvendigt at have en af Partierne uafhængig, punktlig og myndig Mand som Kommandant der. I Juni fik B. B. udførlig Instruks af Kongen med Hensyn til **Griffenfelds** Behandling. Det har heddet sig, at B. B. skal have behandlet Fangen haardt og skaanselløst, men dette synes at være Folkesnak, og det **maa** antages, at en saa korrekt og pligtopfyldende Mand som B. B., paa hvis Karakter der ikke vides noget at udsætte, har gjort sin Skyldighed til alle Sider. — Med Undtagelse af en kort Udkommando til Landskrona 1678, da man forberedte Rømningen af Skaane, forblev B. B. i Kastellet til 1685, fra 1680 som Overkommandant. Det var ikke ham, men General Jacob B. (s. d.), der efter Ordre ødelagde Magasinerne m. m. omkring Landskrona før **Rømningen**. 1681 blev B. B. Generalmajor, og 1685 fik han den vigtige Post som Kommandant i Rendsborg, hvor han forblev, til han 1690 fik Retræteposten som Kommandant i Frederiksort. Sommeren 1694 har han midlertidig afgivet Kommandoen her, formentlig paa Grund af Sygdom. — Hv. R. 1684.

P. v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, 1858, S. 38 f. Adolf v. Biilow: **Bülowisches** Familienbuch, I 2, 1911, S. 70 f. *Rockstrol(P. F. Rist).*

Biilow, Bernhard Ernst, 1815—79, Diplomater. F. 2. Aug. 1815 i Cismar, d. 20. Okt. 1879 i Frankfurt a. M., begr. i Berlin (**Zwölf-apostelkirchhof**). Forældre: Amtmand i Cismar, Kammerherre Adolph Heinrich **Hartvig** B. (1787—1816) og **Rigsgrevinde** Susanne **Auguste** Adelheid Clara Baudissin (1790—1874, gift 2° 1823 med Jægermester i Pløn Hans Adolph v. Warnstcdt, 1791—1853). Gift 30. April 1848 i Hamburg (Petri) med Louise Victorine **Rücker**, f. 18. Okt. 1821 i Wendemuth ved Hamburg, d. 29. Jan. 1894 i Berlin, D. af tidligere dansk Konsul, Købmand Johann Wilhelm R. (1781—1847) og Emilie Jenisch (1790—1864).

Efter at have studeret i Berlin, Göttingen og Kiel traadte B.

1839 i dansk Statstjeneste, idet han først ansattes i det **slesvig-holsten-lauenburgske** Kancelli og derpaa i Udenrigsministeriet. 1842 udnævntes han til Legationsraad. Han fungerede som Sekretær ved den af Christian VIII. til Undersøgelse af Arvefølgeforholdene nedsatte Kommission, hvis Arbejde resulterede i det **kgl. aabne** Brev af 8. Juli 1846, hvori **paavistes**, at Kongelovens Arvefølge gjaldt for Hertugdømmerne Slesvig og Lauenburg, men var uvis for visse Dele af Hertugdømmet Holsten. Kommissionsbetænkningen, der indeholdt Motiverne til det aabne Brev, blev, i alt væsentligt efter de af Baron Fr. Pechlin optrukne Linier, med stor Dygtighed formuleret af B.

1847 udnævntes B. til **Chargé d'affaires** ved Hansestæderne, men traadte ved Udbruddet af den slesvigholstenske Rejsning ud af Statstjenesten og stillede sig 9. April 1848 til **Raadighed** for den provisoriske Regering i Kiel, uden at denne dog vilde modtage hans Tjeneste. Paa ny indtraadt i dansk Tjeneste **afløste** B. Nov. 1849 Baron Pechlin som **Repræsentant** for Holsten og **Laucenburg** ved den af Østrig og Preussen oprettede midlertidige Forbundsmyndighed i Frankfurt, den saakaldte Centralkommission, men anerkendtes ikke officielt af denne. Han var derefter dansk Gesandt ved den delvis genoprettede gamle Forbundsdag i Sept. 1850 og deltog i Begyndelsen af n. A. i de saakaldte frie Ministerkonferencer i Dresden, hvor der uden positivt Resultat forhandlede om en Reorganisation af det tyske Forbund.

1851—62 beklædte B. Stillingen som dansk Forbundsgesandt i Frankfurt. I førstnævnte Aars Slutning anvendtes han sammen med tidligere Gesandt i Stockholm C. H. Bille i en overordentlig Sendelse til Kabinetterne i Berlin og Wien. Han skulde her støtte de danske Gesandter, Greverne H. Bille-Brahe og W. Plessen i Bestræbelserne for at bevæge de to tyske Stormagter til at gaa ind paa den af Ministeriet **Bluhme foreslaaede** Ordning, hvorefter Planen om et Danmark-Slesvig (Ejderpolitikken) opgaves, hvorimod det danske Monarkis forskellige Landsdele skulde samles til en organisk Helstat (den kgl. Kundgørelse af 28. Jan. 1852). — Ogsaa ved det danske **Tronfølgespørgsmaals** Afgørelse var B. medvirkende, idet han i Marts 1850 sendtes til Hoffet i Oldenburg. Men da Arvestorhertugen her viste udpræget slesvigholstenske Sympatier, opgaves Tanken om at gøre ham til dansk Tronarving. Endvidere førte B. 1852, hovedsagelig gennem den preussiske Forbundsgesandt, v. **Bismarck-Schönhausen**, i Frankfurt de Underhandling, der bevægede Hertugen af Augustenborg til at gaa ind paa Afstaaelsesakten af 30. Dec. 1852.

Efter Indførelsen af den konstitutionelle Helstatsforfatning af 2. Okt. 1855 blussede den dansk-tyske Strid atter op. I Rigsraadets første Samling stillede i Marts 1856 elleve holstenske og slesvigske Medlemmer Forslag om, at den nye **Fællesforfatning** skulde forelægges Hertugdømmernes Stænder til Betænkning, og da de to tyske Stormagter senere støttede dette Forlangende, blev det danske Forfatningsspørgsmaal stærkt brændende. Da ingen af de samtidige danske Diplomater havde et saa skarpt og klart Blik for Kærnepunktet i det dansk-tyske Mellemværende som B., benyttedes han igen i overordentlig Sendelse og overrakte i Berlin og Wien Sept. 1856 Skrivelser fra Frederik VII., hvori Frederik Wilhelm IV.s og Kejser Frants Josefs Medvirkning paakaldtes til Fællesforfatningens Befæstelse; men denne Sendelse førte lige saa lidt som en tilsvarende til de samme Kabinetter i Marts 1857 til noget Resultat. Kort efter tilbød Hall ham **Udenrigsministerposten** efter Scheele, men B. afslog, sikkert fordi han mistvivlede om at kunne samarbejde med Ministeriets nationalliberale Elementer.

En vanskelig og opslidende Virksomhed begyndte for B., efter at Preussen og Østrig i **Efteraarct 1857** havde overdraget den tyske Forbundsdag at føre Forhandlingerne med den danske Regering om Ordningen af Monarkiets Forfatningsforhold. Med stort Talent **støttede** han Ministeriet Hall under dettes Forsøg paa at rekonstruere Helstaten og tilraadete stærkt, ligesom O. Plessen i St. Petersborg, Ophævelsen af Oktober-Fællesforfatningen for Hertugdømmerne Holstens og Lauenburgs Vedkommende (**kgl.** Kundg. af 6. Nov. 1858). Men hans og Regeringens Bestræbelser var og **maatte** forblive frugtesløse, da Hall kun kunde indrømme Hertugdømmerne en med deres Befolkningstal proportionel Indflydelse paa Monarkiets Fællesanliggender, medens **de** holstenske Stænder, med Tysklands Tilslutning, fordrede Monarkiet omdannet til **en** Føderativstat med fire ligeberettigede lovgivende Forsamlinger. Den politiske Situation blev saa meget alvorligere for Danmark, som den venskabeligsindede engelske Udenrigsminister, Lord Russell, i den **saakaldte Gotha-Depeche** af 24. Sept. 1862 tog Ordet for Oprettelsen af **en** dansk Føderativstat i Lighed med den ovenfor omtalte. Ministeriet Hall begyndte derefter at forberede den (**ejder-**)politiske Løsning af Striden, der fik sit Udslag i Kundgørelsen af 30. Marts 1863, medførende Holstens faktiske Udsondring fra Danmark-Slesvig.

Ved dette Vendepunkt i de trættende og indviklede Forhandlinger opgav imidlertid B. at fortsætte sin Virksomhed som dansk Forbundsgesandt i Frankfurt. Bevæggrunden til dette Skridt fra

hans Side var sikkert dyb Tvivl om, at han definitivt vilde **kunne** udrette noget til Held for Danmark, hvortil kom, at han som konservativ Helstatsmand og af Nationalitet følede sig som Tysk ikke **formaaede** at slutte sig til den Hall'ske Politik's sidste Udviklingsfase i ejderdansk Retning. — Inden sin Afgang gjorde han, allerede i April **1862** i en længere Depeche fra Frankfurt, udførlig Rede for hele sit Syn paa det dansk-tyske Spørgsmaal og fremlagde en virkelig Plan for den Fremgangsmaade, Regeringen burde følge. Navnlig tilraadete han deri at slutte sig til et af den engelske Udenrigsminister, Lord Russell, fremsat Mæglingsforslag, hvorefter Danmark fuldstændig skulde opfylde Forbundets Fordringer med Hensyn til Holsten og Lauenburg og søge Slesvigs Forhold ordnet ved en international Conference. Uden de tre udenforstaaende venskabelige Stormagters Indgriben vilde status quo blive stadig mere utaalelig, som Følge af de **tyske** Stormagters Indblandinger og Overgreb, og uden en af Europa godkendt Ordning paa det foreslaaede Grundlag vilde Monarkiets Deling blive Løset, og denne Deling vil »vanskeligt gøre Holdt ved Ejderen«. Allerede **1861** havde han i en Indberetning til sin Regering gjort opmærksom paa: »om denne (**de** tyske Magters og særlig **Bismarcks**) **Nølerpolitik** ikke **maaske** netop er den farligste for os«, og nu i sit politiske Testamente fremhævede han Nødvendigheden af en snarlig Ordning af Sagen, thi »snart turde det være forbi med vort Initiativ og med vor frie Villie« (**Indb.** af 4. April **1862**).

Imidlertid tog Regeringen intet Hensyn til hans Advarsler og Forudsigelser og kunde vel efter sin hele politiske Stilling næppe gøre det, medens for B. blot Monarkiets Bevarelse var Hovedsagen. Om det derved skulde blive nødvendigt at dele Slesvig, var for ham mindre væsentligt, og i **Foraaret 1862**, da Spørgsmaalet om Slesvigs Deling var stærkt fremme i Europas diplomatiske Kredse, fremhævede han, at »den Anskuelse, at det **maa** deles og skilles, som ikke kan eller vil gaa sammen, vinder mere Terræn, end det for to Aar siden syntes muligt«.

B. erklærede at ville forblive i den danske Stats Tjeneste, hvis han kunde blive forflyttet til en anden diplomatisk Post; men dette Ønske saa Regeringen sig desværre ikke i Stand til at opfylde. Dog tilbød man ham det holstenske Ministerium, men denne Stilling var det naturligvis umuligt for ham at modtage i et ejderdansk Ministerium. Han tog derfor sin Afsked fra den danske Stats Tjeneste 20. Okt. **1862** og afløstes som dansk Forbunds-gesandt af Baron U. **Dirckinck-Holmfeld**.

B. blev derefter Statsminister i Storhertugdømmet Mecklenburg-Strelitz, nogle Aar efter mecklenburgsk Gesandt i Berlin, og da Fyrst Bismarck i højeste Grad værdsatte hans Loyalitet og diplomatiske Dygtighed, udnævntes han **1873** til Statssekretær i det tyske Riges Udenrigsdepartement, hvor han virkede til sin Død som Bismarcks trofaste Medhjælper i alle **betydningsfulde Spørgsmaal**. I April **1877** hævdede han i den tyske Rigsdag over for H. **Krüger**, at Pragfredens Art. 5 ikke gav Nordslesvig nogen formel juridisk Ret.

B. var en fornem, fint dannet og kundskabsrig Aristokrat, en fremragende politisk Dygtighed, hvem Gortschakoff betegnede som det bedste Hoved af samtlige **Forbundsgesandter** (Bismarck deri indbefattet). Han besad en uhyre Arbejdskraft, forbundet med en klar og skarp Tænkeevne, og raadede over usædvanlige Evner til at tale flydende, »uden«, som Bismarck med let Ironi udtalte, »at efterlade Tilhøreren noget Indtryk af Meningen med hvad der blev sagt«. Som Statsmand i Danmarks Tjeneste var han en loyal og ubetinget Tilhænger af Helstaten, Typen paa en gammel-dags holstensk Aristokrat, men paa den anden Side ogsaa ganske uberørt af nationalt danske Følelser. Han er en af de dygtigste Diplomater, Danmark har haft. — Kammerjunker **1839**. Kammerherre **1847**. Gehejmekonferensraad **1862**. — R. **1846**. S.K. **1852**. DM. **1856**.

P. v. Biilow: **Familienbuch** der v. Biilow, **1858**, S. **194**. Adolf v. Biilow: Biilowsches Familienbuch, I, **1914**, S. 67, 70 f. Nær og Fjern 2. Nov. **1879**. Moritz Busch i Grenzboten, **1879**, 4. Viertelj., S. 90, 208 ff. Kolnische Zeitung, Okt. **1879**. Alex. Thorsøe: Frederik den Syvendes Regering, II, **1889**, S. **183** ff., 257, 542 ff., 574, 642. 899. H. v. Sybel: **Begründung** des Deutschen Reiches, Volksausg., I, **1913**, S. 276. N. Neergaard: Under Junigrundloven, **I—II**, **1892—1916**. Moritz Busch: Bismarck, **some** secret pages of his history, II, **1898**, S. **22**, 402 f., 406. Nord und Siid, April **1898**. Allg. Deutsche Biographie, XXXXVII, **1903**, S. **350—55**. H. v. Poschinger: Preussen im Bundes-tag, I, **1882**, S. 95. Fr. Bajer: Nordens særlig Danmarks Neutralitet under Krimkrigen, **1914**. A. F. Kriegers Dagbøger **1848—1880**, I, **1920**, S. **212**, **215—19**, **241** f., 252 f., 254 og passim; II, **1921**, S. 59, **124**, **171**, **189** ff., 229 f., **245**, 253, 266; VI, **1925**, S. 226 ff. Bernhard Fiirst von Biilow: **Denkwürdigkeiten**, IV, **1931**, S. 8 f., 22 f., 53 ff, **102** f., 273 ff., **288** ff, 348 f., 385 ff,

4 .. 502 ,

Fr. de Fontenay (A. Thorsøe).

Biilow, Christopher Schøller, **1770—1830**, Stiftamtmand. F. **1.** Nov. **1770** i Kbh. (Slotsk.), d. **11.** Aug. **1830** i Hamburg, begr. sst. (St. Georg). Forældre: **Kammerherre**, senere Amtmand over Skanderborg og Aakær Amter Hans Løwenhielm B. til Testrupgaard (**1737—1803**) og Isabella Schøller (**1747—1822**). Gift **1° 10.**

Febr. **1795** i Kbh. (**Nic.**) med **Baronesse** Anna Margrethe Bolten, f. 30. Okt. **1778** i Kbh. (Petri), d. **11. Dec. 1804**, D. af Baron **Henrik B.** (s. d.) og 2. Hustru. 2° 30. Nov. **1806** i Kbh. (Fred. ty.) med Hofdame **Baronesse** Emilie Augusta Marie Guldenchrone, f. **12. Dec. 1772** i Stockholm, d. **16. Nov. 1852** i Kbh. (Trin.), D. af Baron, Kammerherre, Envoyé i Sverige, senere Stiftamtmand og Gehejmerraad **Christian Frederik G. til Vilhelmsborg** (s. d.) og Hustru.

B., der blev Student **1787**, privat dimitteret, og **1792** cand. jur., blev **1795** Auskultant i Rentekammeret, **1801** Assessor i Kancelliet, **1802** Deputeret sst. og **1816** Stiftamtmand over Sjællands Stift og Amtmand over **Kbh.s** Amt. **1818** blev han dispenseret fra sit Embede, fordi han kom under Konkurs, **1820** suspenderet, fordi han sattes under Tiltale for at have tilvendt sig offentlige Midler, **1821** dømt ved Højesteret til at have sit Embede forbrudt og at hensættes i Fængsel, indtil de besvegne Beløb var betalt, s. A. ved kgl. Resolution berøvet Rang og Adelsrettigheder for sin Person. Han døde af et Slagtilfælde paa et Hospital i Hamburg, til hvilken By han under den mod ham anlagte Sag var undvejet. **1802** var han blevet udnævnt til ekstraordinær Assessor i Højesteret. **1798** havde han købt Tybjerggaard, **1800** Gyldenholm (sammen med Etatsraad P. Johansen Neergaard til Gunderslevholm) og **1806** Nordfeld og Aalebækggaard paa Møen. — Kammerjunker hos Kronprinsen **1790**. Kammerherre **1799**. Gehejmekonferensraad **1817**. — R. **1815**. — Maleri, forhen paa Vilhelmsborg. Portrætteret af C. W. Eckersberg paa Maleri fra Møen **1809**, ligesaa.

P. v. **Bülow**: Familienbuch der v. Biilow, **1858**, S. 44.

A. *Falk-Jensen* (*G. Kringelbach*).

v. **Biilow, Detlev** Wilhelm Theodor til Bossee, **1854—1926**, slesvigsk Embedsmand. F. **16. April 1854** i Schwerin, d. **11. Febr. 1926** i Wildungen, begr. paa Bossee. Forældre: Mecklenburg-schwerinsk Kammerherre Friedrich Gustav v. B. til Botkamp og Bossee (**1817—93**) og Grevinde Thekla **Wilhelmine Friederike** Luise Holstein (**1819—1903**). Gift **18. Aug. 1888** paa Eskilsmark med Magna Bertha Jenny v. Wedderkopp, f. **16. April 1867** sst., D. af Klosterprovst, Kammerherre Fritz v. W. (**1834—76**) og Marianne v. Hildebrandt (**1838—1912**).

Efter en grundig juridisk Uddannelse var v. B. i en Aarrække som Embedsmand knyttet til sit snævrere Hjemland, bl. a. som Assessor i den slesvigske Regering og som Landraad i **Stormarn**

(1887—94). 1893 overtog han Bossee og udtraadte n. A. af Stats-tjenesten. 1889—1907 var han Medlem af den preussiske Landdag, hvor han tilhørte det frikonservative Parti. Da den mildere Kurs i Nordslesvig efter Optantkonventionen skulde indledes, og da den dertil udsete **Overpræsident** v. **Dewitz** paa Grund af Sygdom **maatte** træde tilbage, udnævntes v. B. 1. Marts 1907 til denne Stilling, hvor han var den første »Slesvig-Holstener« siden Scheel-Plessens Dage. Det viste sig imidlertid hurtigt, at han ikke var stærk nok til at bryde den voldsomme Modstand, der rejstes mod den nye Kurs i Hertugdømmerne. Da han ved Landbrugskammerets Møde i Haderslev Juli 1907 fremsatte Forsoningspolitikken's Program, mødtes hans Tale med demonstrativ Protest. Under Indtrykket heraf veg v. B. tilbage, og en Udtalelse til den tyske Forening i Aug. s. A. var præget af **Imødekommenhed** over for Foreningens **paagaående** Fordringer. Da nye Stemninger efter hans Fætter Bernhard v. **Bülows** Tilbagetræden som Rigskansler gjorde sig gældende i Berlin, lod v. B. sig yderligere paavirke heraf. En Skærpelse af Politiregimentet kom da til at præge det tyske Styre i Aarene før Verdenskrigen. Fængslingerne af nordslesvigske Tillidsmænd og **Presseforbuddene** ved dennes Udbrud har han sammen med **Generalkommandoen** i Altona Ansvar for, og da hans Fremfærd ikke stemmede med Rigsregeringens Ønsker og Anvisninger, fik han 24. Aug. 1914 sin Afsked.

H. P. Hanssen: Et Tilbageblik, III, 1932, S. 132 f., 140 ff. **K. Alnor**: Johs. **Schmidt-Wodder**, 1929, S. 37 ff., 87 f. Samme: Handbuch zur schleswigschen Frage, II, 1926—29, S. 149, 665 ff. **Adolfv. Bülów**: **Bülowsches** Familienbuch, II, 1914, S. 368, 371—77. Taschenbuch der adeligen **Häuser**. Deutscher Uradel, 1931, S. 88.

Hans Lund.

Bülów, Ernst **Gottschalck**, 1672—1721, Officer. F. 22. Juli 1672 i Northcim i Hannover, d. 27. Dec. 1721 i Hamburg. Forældre: Kaptajn, senere Generalmajor Barthold B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 9. Febr. 1716 i Antvorskov Slots K. med Grevinde Charlotte Helene Schindel (s. d.).

Efter at have staaet i fransk Krigstjeneste fra 1692 kom B. i dansk 1700 og blev 1702 som Kompagniechef forsat til den Bataillon af Garden til Fods, der stod i Flandern. Han udmærkede sig ved **Höchstedt** 1704, hvor han førte Garden, da samtlige højere Officerer var faldne eller saarede, og blev Major s. A. Saavel ved **Oudenarde** 1708 som ved Malplaquet saaredes han, sidste Sted saa alvorligt, at han siden maatte fritages for at forrette den meget anstrengende Majortjeneste ved Bataillon. I Hertugen af **Württemberg's** Rap-

port fra Malplaquet hedder det om B., at han »i ualmindelig Grad har udmærket sig«. **1710** overførtes han til Dragonerne og deltog som Chef for det »Ungarske« Regiment i Felttoget i Pommern. **1711** blev han Brigader og blev haardt saaret ved det svenske Udfald fra **Wismar** **5. Dec.** s. A. — Han afskedigedes **1713** og blev s. A. Amtmand paa Antvorskov. Med Grevinde Schindel, Frederik **IV.s** tidligere Maitresse, der boede paa det for hende oprettede Grevskab Frederiksholm (Næsbyholm m. m.), indledede B. et Kærlighedsforhold, hvis Frugt blev en Datter. Dette opbragte Kongen, der beordrede B. til at ægte Grevinden og sammen med hende **uopholdelig** at forlade Riget. Fra Hamburg, hvor Parret tog Ophold, søgte Grevinden forgæves gennem Løvendal (s. d.) at skaffe B. en Stilling ved det polske Hof, og de **maatte** nøjes med at leve af den Aarpenge (**1000** Rdl.), som Kongen havde udsat for hende.

P. v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, **1858**, S. 38. Adolf v. Biilow Biilowsches Familienbuch, I, 2, **1911**, S. 70, 73. G. Brammer: Livgarden, **1908**. Bidrag til den store nord. Krigs **Hist.**, III, **1906**. A. P. Tuxen: P. V. **Løvenørn**, **1924**, S. **771**.

Rockstroh (P. F. Rist).

Biilow, Frederik Rubeck Henrik, **1791—1858**, Officer. F. 4. Febr. **1791** i Lille Nustrup Præstegaard, Gram Herred, d. **16. Juli 1858** paa Sandberg Slot ved Aissund, begr. paa Dybbøl. Forældre: Generalmajor F. R. C. B. (s. d.) og 3. Hustru. Gift **13. Okt. 1813** i Ubby med Henriette **Bertine** Dame, f. 20. Nov. **1790** i Tømmerup, d. 5. Okt. **1872** i **Gerlev**, Horns Herred, D. af Sognepræst i Tømmerup, senere i Ubby, Konsistorialraad Johan **Frederik D. (1755—1840)** og Marie Elisabeth Heineth (**1764—1826**).

B. havde fra sin tidlige Barndom Lyst til at blive Soldat som Faderen og Bedstefaderen, men Forældrene sendte ham, kun ni Aar gammel, til Søs, og han sejlede to Aar med en Skonnert paa England og Norge. Livet om Bord forekom ham ensformigt, og en Dag, da Skibet laa for Anker i Bergens Havn, rømte han og vendte hjem som blind Passagerer paa et Kornskib fra Mariager. Hans Fader forstod nu, at Drengen maatte følge sin Lyst, og fik — efter at B. en Tid havde faaet Undervisning og Ophold hos Pastor Laurits Lassen i Falslev — udvirket hos Kronprinsen, at Sønnen **1802** fik Patent som Fændrik, dog foreløbig uden Anciennitet. **1805** indtraadte han i Tjenesten i Rendsborg og kom n. A. paa det militære Institut i Kbh. Skolen skrev om ham, da han kom, at han var »skrækkelig provincial«; men at han hurtig udviklede sig til en brugbar Soldat, ses af, at han, da Eleverne **1807**

sendtes ud til Afdelingerne, med Bravur bar **1.** Livregiments Fane under Udfaldet fra Kbh. 20. Aug. mod Svanemøllebatteriet. Jan. **1809** afgik han fra Instituttet som Sekondløjtnant. Hans altformaaende Slægting, Generaladjutant Frantz B. (s. d.) ønskede at hjælpe ham frem, men det var ikke for at dyrke Hofflivet, at B. ønskede at blive Officer. Han foretrak **Tjencsten** i Geledet ved et af de Regimenter, der havde Strandvagt i Nordsjælland. Han, der **1811** blev Premierløjtnant, fik her gentagne Gange Lejlighed til at udmærke sig, saaledes da han paa **Baade** førte sine Jægere over til den af Englænderne besatte Nekselø og jog Fjenden bort.

Da Hæren fra Sjælland m. m. i Nov. **1813** i Anledning af de Allieredes Indfald i Holsten skulde trækkes sammen i Sydjylland og Fyn, fik ogsaa det Regiment, hvorved B. stod, Marchordre. Med sin Feltvagt tæt ved **Cismar** i Holsten havde han et rask lille Sammenstød med **en** Pulk Kosakker, men kort efter (**14.** Jan.) gjorde Freden i Kiel Ende paa Fjendtlighederne. April **1814** afgik B. med sit Regiment til Rhinen, men allerede midt paa **Aarec** vendte Tropperne tilbage. **1815** blev han Stabskaptajn og Forstander for Regimentets Eksercerskole i Aalborg — fra **1817** i Kbh. —, **1827** blev han Kompagnichef, **1836** Major.

Opholdet i Kbh. under den lange Fredsperiode indtil **1848** var ikke efter hans Smag, han var et Friluftsmenneske, der helst levede paa Landet, og desuden var Livet i Hovedstaden forholdsvis dyrt, og hans Kaar var kun **smaa**. Hele sit Liv igennem **maatte** han kæmpe med økonomiske Sorger. Den Formue, hans Fader havde samlet ved at sælge Bøndergodset fra sine Gaarde til fri Ejendom for Fæsterne, var gaaet tabt i de svære Aar efter **1807**. B. var »altfor villig til at hjælpe andre«, skrev en Kammerat om ham, »den ene Forpligtelse trak den anden efter sig«. Officersgagen var yderst ringe, saa at han ikke engang havde Raad til at holde et selvstændigt Hjem. Hans Hustru og Børn maatte til Stadighed blive boende i Ubby Præstegaard, hvor B. ogsaa selv tilbragte al den Tid, han kunde afse fra sin Tjeneste. Først efter **1827** kunde han forsvare at have sin Familie hos sig. Fra sin tidlige Ungdom havde han lidt af Gigt, der yderligere forværredes ved Feltlivet, thi han skaanede aldrig sig selv, om end han søgte at skaane andre, men naar Anfaldene var ovre, var han atter den livsglade, muntre Mand, der vandt alle ved sin fordringsløse Jævnhed, sit lyse Humør, sit Retsind og sit milde, overbærende Livssyn.

Da der ved Hærloven af **1842** bødtes de ved Reduktionen afgaaende Officerer nogenlunde **taalclige** Vilkaar, tænkte B. sig Muligheden af at tage sin Afsked, men til al Lykke blev det ikke saaledes,

selvskreven som han var til Hærens højeste Poster. **Infanteri-**inspektøren, General C. Rømer, skrev i den Konduiteliste, der forelagdes **Kongen 1841** og var bestemmende for **de** nye Ansættelser, at B. var en »brav og dygtig Officer saavel til Tjenesten i Garnisonen som i Felten« og i alle Henseender selvskreven til **Forfremmelse**. **1842** blev han Oberstløjtnant og Bataillonschef, Oberst **1847**.

I Anledning af den Udvikling, Forholdene i Hertugdømmerne tog i Marts **1848**, havde Regeringen bl. a. planlagt en Ekspedition over Eckernførde til Rendsborg. De hertil brugelige »March-batailloner« skulde sammendrages af Mandskab af de i Kbh. garnisonerende Afdelinger, og B. var designeret til at føre en af dem. Men Planen opgaves af det nydannede **Martsministerium**.

B. var en Mand, der kendte sit eget Værd og tillige havde den for **en** Hærfører uvurderlige Egenskab at nære en urokkelig Tillid til, at Lykken vilde følge ham, og ikke at være bange for at tage et Ansvar. Han indfandt sig ukaldet hos Krigsminister **Tscherning** og tilbød at føre Hæren i det kommende Felttog. Men Valget var allerede faldet paa Oberst Hedemann. Tscherning skrev selv i sine Erindringer, at B. »siden har vist, at hans Tilbud ikke havde været at foragte«. — 7. April fik han Kommandoen over den nyoprettede **1. Brigade**. Da General Hedemann 9. s. M. angreb den **slesvigholstenske** Hær, der stod i Stillingen ved Bov, beordredes B. til med sin Brigade, mens et Frontangreb indlededes, at **omgaa** Fjenden og angribe hans venstre Flanke for om muligt at afskære ham Tilbagetoget. Med Bravur udførte B. sit Hverv, Brigaden overvandt alle de Vanskeligheder, som en omgaaende Bevægelse under en Kamp altid medfører, særlig i saa vanskeligt Terræn som her. Den kastede Fjendens venstre Fløj og afskar en Del af hans Centrum og hele hans højre Fløj. Det er sagt, at det at ville skildre B.s Deltagelse i Felttoget **1848** vilde være det samme som at skildre hele Krigen, og med Rette, thi der fandt næppe nogen Begivenhed af større Betydning Sted, uden at B. og hans Brigade spillede en Hovedrolle deri. Under Slaget ved Slesvig 23. April fik han Lejlighed til at vise, at han havde det rette Blik for at angribe Fjenden paa hans saarbare Punkt, og at han, som General Hansen skrev om ham, i fremragende Grad ejede »le feu **sacré**«. Ved sit uformodede og glimrende Angreb paa **de** preussiske Gardebatailloner ved Bustrup bragte han den fjendtlige General i hvad denne selv kaldte »en kritisk Situation«, indtil Overmagten blev saa stor, at B. **maatte** gaa tilbage over Bustrup Mose. — Ved Panikken i Flensborg om Morgenens 25. April var

det B.s utrættelige Omsorg for det heles Vel, der bevirkede, at hans Afdelinger under den almindelige Forvirring, medens en stor Del af Tropperne i Uorden strømmede ud af Byen nordpaa, stod hurtig kampberedt paa Alarmpladserne og straks besatte Højderne Syd for Byen, saa at den øvrige Hær fik Tid til at ordne sig. Under Kampen ved Nybøl 28. Maj, da B. var blevet Generalmajor, og ved Dybbøl 5. Juni var det hans Brigade, der gjorde Udslaget. Nov. blev han Kommandant paa **Als**, hvis Besætning forstærkedes betydeligt for at sikre Øen mod et befrygtet Angreb. Marts 1849, da Hæren deltes i to Armékorps: Nørrejyske og **Flanke**-korpset, fik B. Kommandoen over dette sidste paa **Als**, med hvilket han ved Adsbøl og Arnbøl 3. og 5. April slog **Slesvigholstenerne**, ved Ullerup 6. April de hannoveranske og **württembergske Rigs**-tropper. Ved General Kroghs Tilbagetræden efter Katastrofen ved Eckernførde udnævntes B. til Overgeneral; han var fra alle Sider betegnet som den rette Mand. Efter det uheldige Slag ved Kolding 23. April tog han Stilling bag Lille Bælt med Fredericia som Brohoved. Nok havde Krigsminister Hansen gjort B. til Overgeneral, men han vilde stadig blande sig i Kommandoen; B. var imidlertid urokkelig overbevist om sin Opfattelses Rigtighed og rede til fuldt ud at tage sit Ansvar, og han skar gennem alle Indvendinger og al Modstand fra Ministeren, der skal have givet de Meza Fuldmagt til at overtage Kommandoen, hvis B. havde Uheld med sig. Han satte uden Vaklen sin Villie igennem: Udfaldet fra Fredericia 6. Juli, Sejren, der blev ham til uvisnelig Hæder, og om hvilken Feltmarskal Moltke senere udtalte, at den var »strategisk godt indledet og taktisk en glimrende Vaabendaad«. Med Rette skaffede den B. et udødeligt Navn i Danmarks Historie.

Da Felttoget var forbi og Vaabenhvilen afsluttet, **maatte** B. imidlertid nedlægge Kommandoen som syg, og da næste Aars Felttog begyndte, **maatte** Hæren forgæves vente paa »Sejrherrn fra **Frederits**«. Overkommandoen blev ham tilbudt, men han svarede: »at give Hæren en syg General er det samme som at udsætte den for de største Ulykker«. Hans Søn, der havde været hans **Ordonnansofficer**, forblev i samme Stilling hos hans Efterfølger og holdt ham å jour med, hvad der skete ved Hæren.

Efter Fredericia var han blevet udnævnt til Generalmajor og fik en Dotation paa 20 000 **Rdl.**, men først et Par Aar efter var han rask nok til at overtage Posten som kommanderende General i Slesvig. I Flensborg levede han derefter i tre Aar, til han flyttedes til Kbh. som kommanderende General i Hærens fornemste Kommandostilling. **1856** traadte han ud af aktiv Tjeneste og tog

Bolig paa Sandberg Slot i Sundeved, hvor han **levede** sine sidste Aar. — Sønderjyske Bønder bar ham til Graven.

R. 1841. K. 1848. DM. 1849. S.K. 1850. — Malerier af A. Hunæus 1843 og A. Jerndorff 1890 (Fr.borg). Miniature som **Løjtnant** (Privateje). Buster af H. V. Bissen og af A. Jerndorff (Forarbejde til Maleriet; i Kolding Museum). Litografier 1849, 1850 og efter Tegning af L. A. Smith 1853 samt efter Fotografi 1860. Træsnit efter Bissens Buste 1859. Medaille 1849. Mindesmærke med Bissens Buste rejst 6. Juli 1859 i Fredericia. Granitmaske af Bundgaard paa Christiansborg (Rigsdagsfløjen).

Titdskr. f. Krigsv., 1858, S. 396—402. O. Vaupell: Gen. B.s Levnedsløb, 1877. E. Høyer-Møller: Livs- og Krigserindringer, 1894. A. Larsen (Liljefalk): Dansk-Norske Heltehist., 1896. R. Bonn: F. H. R. B., 1899. J. T. Ræder: Krigserindringer, 1911. A. F. Tschernings Efterl. Papirer, I—III, 1876—78. Chr. Glud i Vor Fortid, 1918. V. Stilling: 1. Bataillon, 1913. K. C. Rockstroh: de Meza's Krigs-Dagbøger, 1928. Den dansk-tyske Krig 1848—50, udg. ved Generalstaben, 1867—78. Paul v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, 1858, S. 203 f. Adolf v. Biilow: **Bülowsches** Familienbuch, I, 1,

Biilow, Frantz Christopher, 1769—1844, Officer. F. 25. Febr. 1769 paa Laage, Sindbjerg Sogn, d. 12. Marts 1844 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Toldinspektør i Assens Christian Frederik B. (1736—1804) og Barbara Witttrup Høeg (1736—1807, gift 1° 1764 med Ritmester Frantz Thestrup, 1733—67). Gift 4. April 1803 med Baronesse Sophie Eleonore (Nelly) Selby, f. 22. Sept. 1785 i Kbh. (Frels.), d. 9. Febr. 1842 sst. (Helligg.), D. af Agent, senere Baron, Kammerherre, Generalkrigskommissær Charles August (eller Joseph) Selby (s. d.) og Hustru.

B. fik sin Opdragelse hos Professor J. C. Pingel i Odense. Han var først bestemt til at være Page hos Enkedronning Juliane Marie, men kom allerede 1781 ind paa Landkadetakademiet, blev 1787 Kadetunderofficer, 1788 Sekondløjtnant. 1791 beordredes han til at forrette **Adjutanttjeneste** hos Kronprinsen, blev s. A. Premierløjtnant og 1796 virkelig Adjutant. 1801 udnævntes han til Kaptajn og Generaladjutant og blev 1803, efter at Kronprinsen havde overtaget Militærstyrelsen, sat i Spidsen for **Generalkommandokontoret**. Major blev han 1806. Da Generalstaben nyordnedes 1808, ansattes han som Oberst og Chef for dens ene Afdeling, **Generaladjutantstaben**. 1809 blev han Generalmajor, 1828 Generalløjtnant, 1829 fungerende **Generalkvartermester**, 1830 Chef for den nyoprettede militære Højskole, idet han stadig samtidig beklædte

Stillingerne som Chef for Generaladjutantstaben og Generalstabens Bureau. Efter Kongens Død **1839** fik han Afsked som General.

Fra **1791** og lige til sin Død var B. nøje knyttet til Frederik VI.s Person og besad hans fulde Tillid og Yndest. Han var Kongens fortrolige Raadgiver og Ven, der fra sin oprindelige **Adjutant**-stilling efterhaanden udvidede sin Myndigheds- og Indflydelses-sfære, ikke blot i militær Retning, men snart sagt over et hvilket som helst **Omraade** af Statens Styrelse, i alle politiske Anliggender, indre som ydre. Hans Virksomhed gennem den lange Aarrække **er** blevet bedømt paa vidt forskellig Vis. Utvivlsomt har han altid været sin Herre en trofast og velmenende Medhjælper og med Dygtighed og Energi hjulpet Kronprinsen med de mange betydningsfulde og omfattende Reformer, der iværksattes i Aarhundredets første Aaringer, men i den for Landet saa skæbnesvangre Periode fra **1807** til Napoleons Fald har lige saa utvivlsomt hans uheldige Raad og svigtende militære og politiske Indsigt været i høj Grad medvirkende til, at Kong Frederik saa lidt viste sig den vanskelige Situation voksen. B. var Generalstabschef ved den stærke Hær, der stod paa Sjælland under Kongens Overkommando, efter at der ved Kejsermødet i Erfurt Sept. **1808** havde vist sig en hidtil uanet Mulighed for at sikre Danmark Herredømmet over begge Sundets Kyster. Frygten for, at de engelske Orlogsskibe, naar Isen paa det tillagte Øresund atter brød op, skulde umuliggøre et eventuelt Tilbagetog fra Skaane og afskære Ekspeditionens Forbindelse med sin Basis, har vel gjort sit til, at Kongen opgav sit planlagte Forehavende, men i hvert **Fald** blev det saaledes, at Hæren blev staaende uvirksom paa Sjælland. Ligesaa gik det paa Fyn **1813—14**, da Kong Frederik lod Hæren blive bag Lille Bælt paa en Tid, da det gjaldt om at **slaa** et **afgørende** Slag for Norges Bevarelse for Monarkiet. Man tilskrev Kongens militære Raadgivere, navnlig B., »den røde Fjer«, som han spotvis kaldtes, Landets holdningsløse Militærpolitik. Adressen var umiskendelig, da Frederik af Hessen skrev til Kongen sidst i **1813**: »Gud forlade den, der har raadet Deres Majestæt til at gaa bag Lille Bælt; han har opofret sit Fødeland, Armeen og Deres Majestæts Sikkerhed«. Men B. **bevarede** sin Yndest hos Kongen urokket, og hans Indflydelse blev efterhaanden end **mere** alt overvejende. Til den almægtige Generaladjutant **maatte** enhver henvende sig, der ønskede noget hos Kongen. Han var Kongens Ledsager til Kongressen i Wien, han blev Ordensceremonimester **1826**, Ordensskatmester **1828**, Ordensmarskal **1831**. **1822** fik han Ekspektancc paa det første ledigblivende Lensgods i Lauenburg. Han sad højest

ved Kongens Taffel, og hans Stemme var den afgørende, naar Beslutninger skulde tages. At Misundelsen mod ham var stor, er indlysende, og han holdt heller ikke sin Sti fri for Nepotisme, personlige Hensyn og Vindesyge; han var idelig i Pengeforlegenhed ved sin slette Økonomi, men gennem hele sit næsten halvhundredaarige Forhold til Kongen har han vist sig som en til det sidste hengiven og trofast Tjener og Ven. At Kong Frederiks Efterfølger til fulde anerkendte dette, viste han ved at lade den gamle General personlig kommandere Æressalverne, som Garden til Fods afgav ved Kong Frederiks Ligfærd i **Roskilde**. — R. 1809. K. 1811. DM. 1811. S.K. 1814. — Maleri paa Gaunø. Blyantstegning af G. L. Lahde 1809 (Fr.borg). Portrætteret paa Senns **Manøvre**-billede 1809 og paa N. Simonsens Maleri af Revuen ved Eremitagen 1830. Miniaturer bl. a. paa Stensgaard og af **Fraenckel** i Familieeje. **Litografi** af D. Monies efter egen Tegning. Ufuldendt Portrættstik af G. L. Lahde 1830.

Medd. fra **Krigsarkiverne, I—VIII, 1896—1902**. Fra Hoffet og **Byen** (Memoirer og Breve, III), 1906. H. B. Dahlerup: Mit Livs Begivenheder, 1815—1848, 1909, S. 265 ff. Th. Ewald: En Slægt, 1905. Østs Arkiv, VIII, 1827. P. v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, 1858, S. 114 f. Adolf v. Biilow: **Biilowsches** Familienbuch, II, 1914, S. 362.

S. A. Sørensen (*Rockstroh**).

Biilow, Frederik Rubeck Christian, 1744—1819, Officer, Godsejer. F. 28. Okt. 1744, fremstillet i Kirke-Helsing K. II. Dec. s. A., d. 2. Maj 1819 i Skive, begr. sst. Forældre: Major Frederik Lorenz B. til Espe og Bonderup (1708—48, gift 1° 1737 med Ellen Marie Haxthausen, 1705—38, 2° senest 1741 med Margrethe Vilhelmine **Brüggmann, 1723—42**) og Margrethe Kaas (1719—77, gift 2° 1769 med Major Ove Bernhard **Lüttichau** til Haraldskær, 1745—81). Gift 1° ca. 1770 med Grete Claudi, f. ca. 1752, bisat 27. Okt. 1772 i Almind ved Kolding, begr. i Skibet. 2° 24. Juni 1774 i Vesterbølle med Eva Louise Liittichau, f. 26. Aug. 1746 paa Lerkenfeld, fremstillet 14. Sept. i Vesterbølle K., d. 9. Jan. 1779 i Næstved, D. af Generalmajor **Wulf Caspar L.** til Lerkenfeld (1704—65) og Lucie Magdalene Ochsen (1705—75). 3° 13. Sept. 1793 i Havbro med Henrikke Marie Kold, døbt 4. Sept. 1766 paa Harrestruplund, Davbjerg Sogn, d. 27. Jan. 1843 i Kbh. (Garn.), D. af Herredsfoged i Fjends-Nørlyng Herreder Peder K. (d. 1782) og Else Marie Henriksdatter Brunow (ca. 1733—1807).

B. blev Underofficer ved Sønderjyske nationale Infanteriregiment 1755, Fændrik 1757, Premierløjtnant 1758. Han omtales 1764 af sin Regimentchef som en meget anselig, høj og smuk Officer,

der trods sin unge Alder med stor Duelighed havde udført sin Tjeneste under Udrykningen **1762**. **1771** søgte han sin Afsked og fik **1775** Afskedspatent som Major, men indtraadte **1801** paa ny i Tjenesten som Oberstløjtnant og **Bataillonskommandør** i Jyske Landeværn og blev **1803** Oberst og Chef for Vestjyske Landeværnsregiment. Efter at Landeværnet **1808** var blevet optaget i den aktive Hær, stilledes han å la suite og fik **1809** Afsked som Generalmajor. B. erhvervede ved Skiftet efter sin Svigermoder (**1775**) Mølgaard i Aars Herred, hvis Tilliggende han betydeligt forøgede, og købte senere (**1779** og **1785**) de nærliggende **smaa** Hovedgaarde Havbrogaard og **Ørndrup**. Efter at have solgt disse (Mølgaard **1796**) købte han **1798** sammen med flere Participanter Fuglsig ved Hjørring og Mariager Kloster, fra hvilke en stor Del Gods frasolgttes. Han skal ved disse Godshandeler, der blandt hans Standsfæller skaffede ham Øgenavnet »**Herregaardsslagteren**«, have erhvervet sig en ret betydelig Formue, men den gik tabt i Pengekrisens Tid, og **1817** **maatte** han gøre Opbud.

P. v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, **1858**, S. 50. Adolf v. Biilow: **Bülowsches** Familienbuch, I, 2, **1911**, S. 86, 88. Saml. t. jydsk Hist. og Top., VI, **1876—77**, S. 99, **103** ff.; 4. Rk., III, **1917—19**, S. 38.

S. Nygård (S. A. Sørensen).

Biilow, Frits Toxwerdt, f. **1872**, Jurist, Politiker. F. **16.** April **1872** i Aalborg. Forældre: **Byskriverfuldmægtig**, senere Auktionsholder Emil Faye B. (**1834—74**) og Marie Gabrielle Toxwerdt (**1839—1923**, gift 2° **1875** med Tobaksfabrikant Martin Jacob Cohn, **1842—1901**). Gift 28. Marts **1899** i Veggerløse med Fanny Frederikke Augusta Poulsen, f. **21.** Nov. **1870** i Kbh. (Trin.), d. **10.** Jan. **1933** sst., D. af Assistent i Justitsministeriet, senere Højesteretsassessor Jonas Nicolai Johannes P. (**1836—1914**, gift 2° **1878** med Marie Elisabeth Lemming, **1854—1911**) og Rebekka Magdalene Brandt (**1848—73**).

B. blev Student (privat dimitteret) **1894**, cand. jur. **1898**, Overretssagfører s. A., Højesteretssagfører **1903**. I Kraft af sit skarpe og hurtige Hoved og sin usædvanlige Arbejdskraft blev han snart en af **Højesteretsskrankens** dygtigste og mest benyttede Advokater, og da J. C. **Christensen** og S. Berg **1909** anklagedes for Rigsretten, valgte de B. til deres Forsvarer. Han gennemførte sit Defensorat med anerkendt Dygtighed, og han, der ikke tidligere havde beskæftiget sig synderlig med Politik, fik derigennem Tilknytning til ledende Venstrekredse og blev **1910—13** Justitsminister i Ministeriet Berntsen. Han viste som Minister megen Dygtighed og Forhandlingsevne og tilpassede sig hurtig og let til de ham tidligere

ret fremmede parlamentariske Forhold. Det **lykkedes** ham da ogsaa at gennemføre ikke faa Love af Betydning, særlig Tuberkuloseoven af **1912** og Lovene om Statspolitiet og om Apotekervæsenet. I hans Administration var det egentlig kun Afskedigelsen af Dr. **Muus** (s. d.) **1911**, som blev Genstand for skarp Kritik. I Ministeriets indbyrdes Forhandlinger spillede han **en** vigtig Rolle ved sin juridiske og forretningsmæssige Indsigt, saaledes bl. a. ved Forhandlingerne om Affattelsen af Grundlovsforslaget af **1912**. Ved sin Afgang blev han ekstraordinær Assessor i Højesteret. — Efter sin Udtræden af Ministeriet genoptog B. paa ny sin Virksomhed som Højesterets-sagfører, og den antog særlig i Krigs- og Efterkrigstiden store Dimensioner. Han blev Sagfører eller juridisk Konsulent for en Række af vore største Erhvervsvirksomheder, bl. a. Østasiatisk Kompagni og Landmandsbanken. I nogle Aar (indtil **1922**) var han ogsaa Formand for Nationalbankens Repræsentantskab. En Række Sager af betydelig offentlig Interesse førte han heldigt igennem, saaledes den store Lenssag, hvor han var Statens Advokat og hvor Dommen faldt **1920**. Hans politiske Interesser holdt sig under alt dette usvækket. Han var tingvalgt Landstingsmand **1920—24** og Landstingets Formand **1920—22**. — K.² **1912**. K.¹ **1933**. — Maleri af H. Vedel i Rigsdagen **1925**. Tegning af H. Bendix **1932**.

Taschenbuch der adligen **Häuser. Deutscher** Uradel, **1931**, S. 99.

N. Neergaard.

Biilow, Jacob, 1626—81, Officer. F. 5. April **1626** formentlig i Gudow, d. **12**. Sept. **1681** i Wehningen ved Elben, begr. i Gudow. Forældre: Joachim B. til Gudow m. m. (**1585—1640**) og Anna Sophie v. Grote. Gift **1°** 8. Sept. **1652** i Gudow med Dorothea Margrethe v. Wittorf, f. **16**. Juni **1635** i Stellicht ved **Lüneburg**, d. **12**. Juni **1668** i Gudow, D. af liineburgsk og nedersachsisk Raad, Amtmand Joachim Werner v. W. til Liidersdorf og Dorothea Elisabeth v. Behr. **2°** 20. Juni **1670** i Gudow med Margaretha v. Rathlow, Enke efter Paul v. Weissenau til Torgesdorf m. m.

Femten Aar gammel blev J. B. Page hos en Oberst i den weimar-ske Hær og deltog i Trediveaarskrigen til dens Afslutning, hvorefter han gik i spansk Tjeneste. **1651** overtog han og bestyrede de Godser i Lauenburg og Mecklenburg, han havde arvet efter Faderen og en Broder. **1664** valgtes han til Landraad og blev Arvemarskal i Lauenburg. **1671** gik han i Tjeneste hos Kurfyrst Friedrich Wilhelm af Brandenburg, blev Chef for dennes Livregiment og

deltog i Felttoget ved Rhinen indtil **1673**, men førte herefter et Rytterregiment i svensk **Tjeneste** under Wrangel den Yngre, **Generalguvernør** i Stift Bremen m. m., bl. a. ved Fehrbellin **1675**, hvor hans Regiment antagelig er bleven ødelagt. S. A. traadte han i dansk Tjeneste som Oberst for ved Hjælp af Generalguvernøren i Oldenburg, Baudissin, at hverve et Rytterregiment i Ostfriesland, hvad der dog mislykkedes, da Fyrstinden der nægtede Tilladelse til Hvervingen. Da 2. Jyske Rytterregiment blev ledigt ved Oberst Peder Juels Død i **Febr. 1676**, fik J. B. dette overdraget i Marts s. A. og deltog bl. a. i Slaget ved Lund, hvor Regimentet af atten Officerer mistede de femten som faldne eller haardt saarede, medens J. B. selv styrkede med Hesten og blev »kvæstet«. **Febr. 1677** blev han Generalmajor og ledede Forsvaret af Kristianstad, hvor han blev saaret under et Udfald i Maj. I Tiden indtil Sommeren **1678** fulgte han dels Krigen i Skaane i Generalitetet og deltog i Krigsraadene, dels var han »kongelig Guvernør i Holsten, Jylland, Slesvig og Wismar«, som han udtrykker sig, og opholdt sig snart i Tønder, snart i Holsten, snart paa sit Gods **Gudow** i Lauenburg. Et Forsøg paa atter at opstille et Rytterregiment kom ikke ud over den første Begyndelse. Eftersommeren **1678** var han blevet beordret til snarest at indfinde sig i Kbh., hvorefter han efter Ordre ødelagde Magasiner og Oplag i Egnen om Landskrona. Samme Efteraar søgte han Afsked paa Grund af Svagelighed og tog Ophold paa Gudow.

P. v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, **1858**, S. **106**, **108**. Adolf v. Biilow: **Bülowsches** Familienbuch, I, 2, **1911**, S. 207, **213** ff. *Rockstroh* (p *F Rist*)

Biilow, Joachim, d. ca. **1615**, Adelsmand. Levede endnu **17. Nov. 1615**, men var d. **1. Marts 1616**, begr. i Ingelstad K. Forældre: **Mecklenburgsk** Gehejmemaal og Hofmarskal Adam B. til Wedendorf (**1535—98**) og Ilsabe v. Halberstadt. Gift 4. Marts **1605** paa Kronborg med Else Grubbe, f. 23. Sept. **1585** paa Vordingborg Slot, bisat 8. Sept. **1628** i Ystad, begr. i Ingelstad K., D. af Eiler G. (d. **1585**, s. d.) og 2. Hustru.

J. B. kom i en ung Alder til Danmark, hvor han **1594** blev Hofjunker, **1598** Jægermester og **1602** tillige Køgemester. Han fulgte Kongen til Tyskland **1597**, til Nordkap **1599**, til Oslo **1602**. S. A. fik han et lille norsk Len, som han **1604** ombyttede med Fr.borg, Kronborg og Abrahamstrup; samtidig opgav han Hof-tjenesten. Under Kalkmarkkrigen gjorde han fortrinlig Tjeneste som Ritmester for en af ham selv hvervet Rytterfane og saaredes flere Gange. **1612** forflyttedes han som Lensmand, idet han nu fik

Vordingborg, Jungshoved og **Lekkende** Len, som han beholdt til sin Død. Hageløse Hovedgaard i Skyds Herred fik han vistnok gennem sit Ægteskab, men **mageskiftede** den **1611** bort til Kronen; endnu n. A. nævnes han til Wedendorf, men købte ca. **1613** **Ingelstad** i Oxie Herred.

C. F. Wegener: Hist. Efterretninger om **Abrahamstrup**, I, **1855**, S. **118—26**. Dsk. Mag., 4. Rk., II, **1873**; IV, **1878**. P. v. Bulow: Familienbuch der v. **Bülow**, **1858**, S. 44 f. Adolph v. Bulow: Bulowsches Familienbuch, I, 2, **1911**, S. **79**

ffn

Thiset (Henry Bruun*).

Bulow, Joachim Heinrich, **1650—1724**, Hofembedsmand. F. 29. Aug. **1650** i Hannover, d. 6. April **1724** sst. Forældre: **Kammerpræsident** i Hannover Paul Joachim B. til **Scharfsdorf** og **Abbenssee** (**1607—69**, gift 1° med Ilsabe Dorothee v. der Asseburg, d. **1647**) og Lucia Ahlefeldt (d. **1698**). Ugift.

B. studerede **1669** Jura i **Helmstedt**, var **1678** i London i en diplomatisk Sendelse for Hoffet i Hannover og traadte **1679** i Enkedronning Sophie Amalies Tjeneste som **Gehejmraad** og **Overhofmarskal** og var indtil Enkedronningens Død **1685** hendes mest betroede Raadgiver. Sophie Amalies Død kaldte imidlertid et Uvejr ned over hans Hoved. Christian V. var blevet ubehagelig overrasket ved at erfare, at Moderen uden hans Samtykke og Vidende **1681** havde oprettet et Testamente, der begunstigede Broderen Prins Georg, og havde deponeret dette hos Hertugen af Hannover. B., der havde skaffet sig mange Uvenner, beskyldtes nu for, at han mod sin Ed og Pligt over for Kongen havde skjult dette Testamentes Oprettelse for denne, og, da Sophie Amalie laa paa sit Dødsleje, ikke i Tide havde underrettet Kongen om hendes alvorlige Tilstand, saa denne ikke havde kunnet naa at tage den sidste Afsked med Moderen. Endvidere anklagedes han for hemmelig at have bragt 40 000 **Rdl.** ud af Landet til Liibeck og deponeret dem hos Hertugen af Hannover. B. hævdede, at Enkedronningen havde skænket ham disse Penge, men da han ikke kunde fremlægge det originale Gavebrev, troede man ikke paa denne Forklaring og mente nærmest, at det var Hertugen af Hannover, der havde faaet Pengene. Endelig rejstes der Anklager mod B. for paa forskellig Maade at have besværet og plaget Bønderne paa Enkedronningens Godser. I Jan. **1686** nedsattes en Kommission til at undersøge Beskyldningerne mod B. Denne fandt Situationen saa truende, at han umiddelbart efter hemmelig flygtede til Sverige, hvor han søgte Hjælp hos Dronning Ulrikke Eleonore. Denne, der jo var en af Arvingerne efter Sophie Amalie,

tog sig ogsaa af hans Sag. Fra hannoveransk Side intercederedes ligeledes for B., der bestemt hævdede, at han altid havde handlet efter den afdøde Enkedronnings Ordre. Resultatet blev, at Christian V. lod Sagen falde og tilbagegav B. hans beslaglagte Gods. B. begav sig derefter til sit Hjemland, hvor Sophie Amalies Broder, Hertug Georg Vilhelm af Celle, udnævnte ham til sin **Gehejme- raad** og **Overkammerherre**. 1705 blev han tillige med sine Brødre af Kejseren gjort til Baron. Senere blev han Statsminister i Hannover. Han efterlod sig et Bibliotek paa ca. 9000 Bd., som hans Arvinger efter hans Ønske skænkede til det nys oprettede Universitet i Gottingen. — Hv. R. 1684.

P. v. Bulow: Familienbuch der v. Bulow, 1858, S. 126 ff. Dsk. Saml., 2. Rk., V, 1876--77, S. 155 ff. H. G. Seraphim: Joachim Heinrich v. Bulow und seine Bibliothek (Vorstudien zur Gesch. der Gottinger Universität, VI), 1929. Adolf v. Bülow: Bülowsches Familienbuch, I, 2, 1911, S. 257, 261.

L. Laursen.

Biilow, Johan, 1751—1828, Hofmand og Mæcen. F. 29. Juli 1751 i Nyborg, d. 22. Jan. 1828 paa Sanderumgaard, begr. i **Davinde**. Forældre: Kar. Major, Vicekommandant i Nyborg Christian Vind B. (1712—52) og Vibeke Magdalene Brockenhuus v. **Løwenhielm** (1714—53). Gift 20. Maj 1785 i Kbh. (Garn.) med Else Marie Hoppe, f. 2. Okt. 1767 sst. (Holmens), d. 13. Febr. 1834 sst. (Helligg.), D. af Assessor i Højesteret og **Overadmiraltetsretten**, Etatsraad, senere Konferensraad Peter H. (1727—78) og Elisabeth Holst (1740—73).

Trods Forældrenes tidlige Død fik B. en omhyggelig Opdragelse takket være Mosteren Edel Margrethe Lehn, hos hvem han boede, først paa Hvidkilde, senere i Odense. Efter hendes Død kom han 1768 til Sorø ridderlige Akademi, hvor han med en enkelt kort Afbrydelse forblev til 1771. Paa det Tidspunkt havde han længe haft militær Charge, idet han allerede 1760, altsaa kun ni Aar gammel, var udnævnt til Kornet, 1766 til **»rcformé«** Sekondløjtnant ved de fynske Dragoner og 1769 til virkelig Sekondløjtnant i Fodgarden. Efter at have afsluttet Studierne i Sorø **tiltraadte** han den militære Tjeneste og avancerede 1772 til Premierløjtnant. Imidlertid blev det ikke som Militær, B. skulde gøre Karriere, men som Hofmand. Det skyldtes rimeligvis hans for en Officer usædvanlig gode Uddannelse, at han n. A. udnævntes til 2. Kammerjunker hos den femaarige Kronprins Frederik. For yderligere at perfektionere sig begyndte han nu at læse til juridisk Eksamen, men **maatte** opgive det, da han 1775 forfremmedes til 1. Kammerjunker.

Det Tidsrum af næsten 20 Aar, hvori B. var knyttet til Kronprins Frederiks Hof, falder i to, omtrent lige store Perioder. Den første halve Snes Aar, før Kronprinsen greb Magten 1784, var hans Gerning nærmest Opdragerens. Det var hurtigt lykkedes ham at vække Tillid og Hengivenhed hos Drengen, hvis forkvaklede Opdragelse paa det Tidspunkt, B. tiltraadte, var ved at føre hans Udvikling ind i et uheldigt Spor. B. kom til at øve en gavnlig Indflydelse paa ham, modarbejdede hans uheldige Tilbøjeligheder, lærte ham Omgængelighed, indgav ham gode Grundsætninger, vakte hans Pligtfølelse og søgte, alsidigt interesseret som han selv var, at udvide hans Horisont. Naar Kronprinsen voksede op som en ufordærvet ung Mand og i det hele taget som Personlighed paa flere Punkter kom til at danne en heldig Modsætning til sin Fader og Farfader, kan sikkert B. tilskrive sig en Del af Æren derfor. »For Aarene fra 1773 til 1784 skylder enhver Dansk B. Tak« (Edv. Holm).

Jan. 1783 blev B. indviet i Planerne om Kronprinsens Overtagelse af Magten og var derefter virksomt Medlem af Sammensværgelsen. Faa Dage før Statskuppet 1784 udnævntes han af de gamle Magthavere til Marskal hos Kronprinsen. I denne Egenskab var han Chef for Kronprinsregentens Hofstat og kom desuden til at fungere som en Slags Kabinetssekretær. Det var saaledes en vigtig Post, han indtog, og det skal siges til hans Hæder, at han ingen Sinde benyttede sin Indflydelse til egen Fordel, men altid var besluttet paa at tjene sin Herres Sag. Uheldigt var det derimod, at han ikke harmonerede med de **Reformvenner**, Kronprinsen politisk støttede sig til, Kredsen **Reventlow-Schimmelmänn-Bernstorff**. Han havde oprindelig næret visse **Fremskridtsideer**, bl. a. om Bondefrigørelsen, hvad der kom til Orde i den raadgivende Afhandling »En tro Tjeners Tanker for hans Herre«, som han havde overrakt Kronprinsen Dagen efter Regeringsskiftet. Men da Reformerne virkelig blev ført ud i Livet, vakte de dog hans **Uvillic**, og han sluttede sig nærmere til misfornøjede Folk som Guldberg, hvem han selv havde været med til at styrte, og P. C. Schumacher (s. d.), der var i den skarpeste Opposition til de nye Ledere. B. var derfor ikke velanskrevet i disses Kreds, og værre var det, at hans personlige Forhold til Kronprinsen heller ikke var uden Mislyd. B. har ikke formaaet helt at aflægge det opdragende Væsen i sin nye Stilling. Han var alle sine Dage fuld af Kritik over for Kronprinsen, og den evige Moraliseren, selv om den kunde være nok saa velment, har i Længden trættet denne; det har desuden generet Kronprinsen, hos hvem Følelsen af at

være Enevoldshersker var i høj Grad udviklet, om Folk paa Grund af B.s mange Raad og Formaninger skulde faa det Indtryk, at han var under hans Indflydelse. Men om end det saaledes nok er forstaaeligt, at Forholdet i Længden var uholdbart, **maa** den Maade, hvorpaa Kronprinsen afbrød det, dog kaldes i høj Grad upassende. Kun et halvt Aar efter at B. (1792) var blevet udnævnt til virkelig Ordenssekretær, opfordrede Kronprinsen ham under et ganske urimeligt Paaskud til at søge sin Afsked; da han nægtede dette, fik han den (4. Juni 1793), og i Afskedsaudiensen manifesterede Kronprinsen paa højst stødende Maade sin Utaknemmelighed mod den Mand, hvem han skyldte overordentlig meget, og som baade hvad Dygtighed og aandelige Interesser angik stod langt over de Mænd, han senere omgav sig med.

Kort før sit Fald havde B. købt Sanderumgaard paa Fyn for en Del af de Midler, han havde faaet ved sit Ægteskab, der tilsyneladende var lykkeligt, til Trods for at Hustruen baade i Ydre og Indre var saa karrigt udstyret fra Naturens Haand, at hun næsten virkede abnorm. Paa Sanderumgaard, hvis Have han gjorde til **en** Seværdighed, tilbragte han Resten af sit Liv, optaget af Godsets Forbedring og af at støtte videnskabelige Formaal. En Række Forskere har af ham faaet Rejseunderstøttelse, f. Eks. M. **Vahl**, J. H. Bredsdorff, J. F. Schouw, Rask, Finn Magnusen, C. Molbech, H. N. Clausen, ligesom han har bidraget til Udgivelsen af en Mængde videnskabelige Arbejder dels af forskellige af de nævnte, dels af E. Viborg, J. W. Hornemann, C. G. Rafn, **Werlauff**, Thorkelin, Grundtvig (Bjowulf), Rahbek og Nyerup o. fl. a. (jfr. Østs Archiv, VIII, 1827, S. 341—45 og Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, II, 1924—26, S. 113). Betegnende for B. er den Alsidighed, der præger denne storslaaede Mæcen-Virksomhed. I alt regnede han at have anvendt over 41 000 Rdl. til videnskabelige Understøttelser fra Aarhundredets Begyndelse til Aaret 1822, i hvilket han, der havde **lidt** svære økonomiske Tab, nødsagedes til at henvende sig til Frederik VI. om den **Pension**, han tidligere havde givet Afkald paa. Kongen, der efterhaanden i Aarenes Løb havde indtaget en mere forsonlig Holdning, som det ses af **nedenstaaende** Liste over B.s Udmærkelser, bevilgede ham 2000 Rdl. aarlig. — I taknemmelig Erindring om de lykkelige og betydningsfulde Aar, B. i sin Ungdom havde tilbragt paa Sorø Akademi, testamenterede han dette sit værdifulde Bibliotek.

B.s Generøsitet giver ham en smuk Plads i dansk Videnskabs Historie. Desuden vil han for Eftertidens Bevidsthed altid staa som den pæne Mand i det stærkt blandede Selskab, der udgjorde

det danske Hof i det **18.** Aarh.s Slutning. Han er en typisk Repræsentant for Oplysningstidens moraliserende Tendens, som hos ham undertiden gav sig Udslag i en **Pegepinds-Moral**, der staar i Forbindelse med en vis Smaatskaarenhed i hans Karakter. I hvad han skriver om sig selv, mærker man en god Portion Forfængelighed; at han ogsaa kan forfalde til Selvretfærdighed, er undskyldeligt i Betragtning af den slette Behandling, han **1793** havde været Genstand for.

B.s efterladte Papirer (Sorø Akademis Bibliotek, Sanderumgaard, Det **kgl.** Bibliotek, Rigsarkivet og Landsarkivet i Odense) med hans Dagbøger, vidtstrakte Korrespondance og historiske Aktstykker, han havde samlet, indeholder mange værdifulde **Første** - haandsbidrag til Tidens Historie, hvoraf noget som nævnt (II, S. 579 f.) blev benyttet allerede i hans egen Levetid af hans Veninde Charlotta Dorothea Biehl. Senere har Ludvig Daae udgivet »Af J. v. B.s Papirer« (**1864**) og Jul. Clausen og P. Fr. Rist Uddrag af hans Brevbog i »Memoirer og Breve«, III (**1906**) (jfr. Danske Studier **1907**, S. **123—27**). I Sorø Akademis Programmer **1860—78** og i »Dansk Maanedsskrift« (**1865**), I, S. 23—68 har J. H. Bang offentliggjort forskellige Dele af Samlingerne, og i »Hist. Tidsskr.«, 4. Rk., I (**1869—70**), S. **125—466**, har han trykt Guldbergs Breve til B. Hans Brevveksling med Provst Casper Schade findes i »Samlinger til **fydsk** Hist.«, 3. Rk., IV (**1905**), S. **334—45** og i »Hist. Aarbog for Mors«, **VII—VIII** (**1925—26**), Brevvekslingen med Thorkelin i »Aarbog for Bogvenner« **1925**, S. **49—95**. Spredte Bidrag findes i »Regeringsskiftet **1784**« (**1888** se Registeret S. **321**), i »Det nye Nord«, IV (**1922**), S. **211—14** og i »Sorønerbladet«, VIII (**1923**), S. **21—22**.

Kammerherre **1779** (med Anciennitet fra **1776**, anlagt Nøglen **1784**). Gehejmerraad **1790**. Gehejmekonferensraad **1808**. Rang med Gehejmestatsministre **1824**. — Hv. R. **1784**. DM. (og Medlem af Ordenskapitlet) **1815**. R.E. **1817**.

Malerier af A. **Brünniche** **1779**, E. Pauelsen s. A., Jens Juel **1785(7)** (stukket af J. F. Clemens **1802**; Maleriet **kopicret** af Aug. Behrends **1821**. Odense Museum) og af samme ca. **1794** (paa Kunstakademiet). Kopi af sidstnævnte af C. A. Jensen **1834** paa Fr.borg. Akvarel af Jens Juel paa Fr.borg. Relief af N. Dajon. Litografi af P. Copmann **1824**. Silhouettetstik.

Selvbiografier i Sorø Akademis Program **1878**, S. **3—9**, og i Dansk Tidsskrift **1899**, S. **406—28**, **474—93** (udg. af Aage Friis). Edvard Holm: Danmark-Norges Historie **1720—1814**, V—VI, **1906—09** (heraf et Afsnit trykt i lidt udvidet Form i Hist. Tidsskr., 8. Rk., I, **1907—08**, S. **337—59**). Hist. Tidsskr., IV, **1843**, S. **362 f.**; 4. Rk., IV, **1873—74**, S. **400—03**; 6. Rk., III, **1891**, S. **1—57**. G. L. Wad: Fra Fyens Fortid, I, **1916**, S. 255. H. N. Clausen: Af min

Reisedagbog 1818, udg. ved Carl S. Petersen, 1918, S. 12—62. Aarbog for hist. Samfund for Sorø Amt, XIV, 1926, S. 66—73. Olaf Carlsen: **Soranske** Studier, I, 1928, S. 9—61. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiefreds, X, 1931, S. 101 f. **Se** desuden Henvisningerne til Charlotta Dorothea Biehl og Frederik VI.

R P II:

Biilow, Carl Ernst Johan, 1814—90, Diplomat. F. 1. Jan. 1814 i Kbh. (Garn.), d. 6. Okt. 1890 paa St. Josefs Hospital sst., begr. i Vejlø ved Næstved. Forældre: General Frantz B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 16. Febr. 1840 i Kbh. (Garn.) med Adelgunde Elisa Marie Scholten, f. 2. Marts 1813 i Kbh. (Garn.), d. 21. Dec. 1841 sst. (Ty. ref.), D. af Kaptajn, Kammerjunker, senere Generalguvernør **Peter** Carl Frederik S. (s. d.) og Hustru. 2° 31. Marts 1851 i Kbh. (**Holmens**) med Frederikke (Friede) Louise Henriette Riegels, f. 19. Sept. 1825 i **Fredericia**, d. 3. Juni 1911 i Kbh. (Ansgars kat.), D. af Kaptajn, senere Oberst og Civilguvernør, Kammerherre H. C. R. (s. d.) og Hustru.

B. dimitteredes 1830 som Artilleriløjtnant fra den militære Højskole og **traadte** 1834 ind i Generalstabten. Han ansattes 1838 som Adjudant hos **Kbh.s** Guvernør, **Landgrev** Vilhelm af Hessen. 1842 blev han Kaptajn, og 1848, da han fungerede som dansk Militærkommissær ved det svenske Hjelpekorps under General Lowenhielm paa Fyn, forfremmedes han til Major. 1849 og 1850 var han Stabschef ved Divisionen paa **Als** og blev under sidstnævnte Aars Felttog haardt saaret ved **Isted**. Efter Krigens Afslutning virkede B. som Medlem af den resultatløse Grænsereguleringskommission i **Rendsborg** Marts—Dec. 1851. 1852—57, i hvilket Tidsrum han avancerede til Oberst, var han dansk Militærbefoldmægtiget ved den tyske Forbundsstad i Frankfurt. I Foraaret 1857 udnævntes han til Gesandt ved Hofferne i Hannover, Oldenburg, **Mecklenburg-Schwerin** og **Mecklenburg-Strelitz**, ligesom han ogsaa akkrediteredes som dansk Repræsentant ved Hansestæderne: Hamburg, **Lübeck** og Bremen. 1858 blev han Generalmajor à la suite. Han overtog i Juli 1862 den vanskelige Gesandtskabspost i Wien, hvorfra han tilbagekaldtes ved Udbruddet af Krigen mellem Preussen-Østrig og Danmark i Begyndelsen af 1864. Paa et Tidspunkt, da det østrigske Kabinet i Forening med det preussiske anbefalede Oprettelsen af et Slesvig-Holsten som den bedste Løsning af den dansk-tyske Strid, havde B. det besværlige Hverv over for den østrigske Udenrigsminister, Grev Rechberg at føre Forsvaret for Kundgørelsen af 30. Marts 1863 og den deraf følgende dansk-slesvigske Fællesforfatning af 18. Nov. s. A. B. støttede med Varme den Hall'ske Regerings Politik; thi hvor højt han end satte Hel-

staten, foretrak han dog at give Slip paa de tyske Hertugdømmer, hvis Slesvig derved uden Deling efter Nationaliteter kunde bevares for Kongeriget, men lige saa lidt som andre europæiske Diplomater **formaade** han at lodde Dybden i Bismarcks velberegnede politiske Skaktræk. **1865** udnævntes han til Gesandt ved det engelske Hof, hvorpaa han traadte ud af Hæren som Generalløjtnant. Han beklædte denne diplomatiske Stilling til Maj **1880**, hvorefter han trak sig tilbage til Privatlivet. " **1870** hædredes han af Universitetet i Oxford med et Diplom som Dr. jur. — Kammerherre **1844**. — R. **1842**. DM. **1850**. K. **1856**. S.K. **1873**. — Maleri paa Gaunø og af E. Peter **1851** i Privateje. Portrætteret paa Otto Baches Maleri af Schleppegrell **1896** paa Fr.borg. Træsnit af H. P. Hansen **1890**.

P. v. Biilow: Familienbuch der v. **Bülów**, **1858**, S. 270 f. Alex. **Thorsøe**: Frederik den Syvendes Regering, II, **1889**, S. 183. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, **1916**, S. 599 f, 601 f., 650, 680, 915, 1015. Aage Friis: Det nordslesvigske **Spørgsmaal 1864—79**, I—III, 1921—32.

A. **Thorsøe** (*Fr. de Fontenay**).

Biilow, Johan Keller, f. **1885**, **Overpræsident**. F. 10. April **1885** i Kbh. (Johs.). Forældre: Overretssagfører, senere Direktør i Bikuben Sophus B. (s. d.) og Hustru. Gift 2. Sept. **1909** paa Frbg. med Anna Marie Gertz, f. 22. Febr. **1886** i Kbh. (Johs.), D. af Professor M. Cl. G. (s. d.) og Hustru.

B., der blev Student **1902** fra Metropolitanskolen og **1907** cand. jur., var derefter Fuldmægtig hos Højesteretssagfører Møldrup og **fik 1911** Bestalling som Overretssagfører. **1909** ansattes han som **Assistent** i Indenrigsministeriet, blev **1918** Fuldmægtig, **1919** tillige Ekspeditionssekretær, **1921** Kontorchef, fra **1924** i det nyoprettede Socialministerium, hvor han **1925** blev Departementschef, fra **1926** i Ministeriet for Sundhedsvæsen og endelig **1928** Overpræsident i Kbh. — Paa talrige Omraader er der i øvrigt i Aarenes Løb lagt Beslag paa B.s Arbejdskraft og repræsentative Evner. Han var saaledes **1916—20** Sekretær i Boligkommissionen og **1917—25** Chef for Indenrigsministeriets Boligafdeling, **1918—28** Sekretær for Provinshandelskammeret, **1920—28** Forretningsfører for Carnegies Belønningsfond, **1924—28** Formand for Danske **Statsembeds-mænds** Samraad og for Ministerialforeningen, **1925—28** Formand for Socialraadet og for Indenrigsministeriets Arbejdsudvalg, **1922—26** Stedfortræder for Statens Forligsmænd i Arbejdsstridigheder, **1926—30** Formand. Siden **1928** Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab og af Livsforsikringsselskabet Hafnias **Kontrolkomité** (Formand i sidstnævnte fra **1930**); siden **1929** Formand

for den danske Styrelse af Nordisk administrativt Forbund, siden 1931 Formand for Repræsentantskabet for Ensomme Gamles Værn (Medlem siden 1928), siden 1932 Formand for Dansk Røde Kors og siden 1933 Medlem af Direktionen for Det Classenske Fideikommiss. — B. var 1922, 1925 og 1927 Regeringsdelegeret ved de internationale Arbejdskonferencer i Geneve og 1922 Raadgiver ved den internationale Finanskonference i Genova. — Kammerherre 1931. — R. 1922. DM. 1927. K.² 1933. F.M.G. 1930.

A. Falk-Jensen.

Biilow, Otto Christian Severin August, 1812—95, Officer. F. 4. April 1812 i Kbh. (Garn.), d. 24. Okt. 1895 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Kaptajn Frederik August Ulrich B. (1781—1823) og Cathrine Marie Rasmussen (1785—1834). Gift 1° 9. Okt. 1849 i Kbh. (Garn.) med Cecilia Ottilia Septima Falkenskjold, f. 10. Nov. 1818 i Kbh. (Trin.), d. 9. Sept. 1862 i Odense, D. af Stempelpapirkommissær, afsk. Major Andreas (Anders) Sehested F. (1781—1841) og Cathrine Hedvig Leth (1782—1844). 2° 30. Nov. 1866 i Ødum med Pauline Andrea Brønsted, f. 14. Sept. 1840 i Vraa, d. 7. Febr. 1920 paa Frbg., D. af Sognepræst i Vraa, senere Ødum Frederik Severin B. (1805—93, gift 2° 1877 med Elisabeth Kirstine Kragh, 1833—83) og Marie Dorothea Hein (1809—74).

Fra sit niende til sit syttende Aar gennemgik B. Landkadet-akademiet dels som Volontær, dels som »virkelig« Kadet og udnævntes 1829 (Anc. 1827) til Sekondløjtnant i Infanteriet, men forblev foreløbig ved Akademiet som Inspektionsofficer. 1836 blev han Premierløjtnant. Ved Krigens Udbrud 1848 ansattes han ved Overkommandoen, ved hvilken han som Kaptajn II deltog i alle Kampene dette Aar og blev stærkt fremhævet for sit Forhold. 1849 blev han, stadig ved Overkommandoen, Kaptajn I, deltog ved Kolding, Gudsø og Fredericia og udnævntes s. A., kun 37 Aar gammel, til Major, fik Kommandoen over en Bataillon, med hvilken han deltog i Kampene 25. Juli 1850 ved Gryde Skov og Isted Sø m. m. 1854 blev han Oberstløjtnant, 1862 Oberst. Som Brigadekommandør 1864 paa Dannevirkestillingens højre Fløj (Store Dannevirke) havde han en ret udsat Post og viste nogen Nervøsitet, men rostes med Grund for sin Føring ved Dybbøl 17. og 28. Marts. — 1867 blev han General og Chef for 2. jyske Brigade (Viborg), i hvilken Stilling han forblev til opnaaet Aldersgrænse (1882). Som Følge af, at han 1868 havde indstillet en Oberst til Afsked, til Dels paa Grund af formentlig mindre god Føring under Kampen paa Als 29. Juni, udvikledes B. i en skarp Avis-

fejde og blev selv angrebet af tidligere undergivne for sin Føring under denne Kamp. Sagen gav yderligere Anledning til lange Debatter i Folketinget Vinteren 1868—69, hvori B.s Forhold med Hensyn til Indstillingen og efter denne blev ret skarpt kritiseret. Hans Føring af større Styrker de første Generalsaar under Lejr-samlingerne ved Hald aabnede ham Udsigt til yderligere Avancement, men derefter synes hans aandelige Kapacitet, navnlig Beslutningsdygtigheden, ikke at have holdt Skridt med hans legemlige. Han forblev dog stedse en myndig og alvorlig Personlighed. — R. 1848. DM. 1849. K.¹ 1864. S.K. 1877. — Blyantstegning 1850 af N. Simonsen (Fr.borg).

Rigsdagstidende, Folketinget, 1868—69, Sp. 4421—87. Berl. Tid. 18. Dec. 1868. Nationaltid. 17. Dec. 1887. Militær Tidende, 1895, S. 420 f. P. v. Biilow: Familienbuch der v. Bülow, 1858, S. 205. Taschenbuch der adeligen Häuser. Deutscher Uradel, 1931, S. 55.

Rockstr(P. N. Nieuwenhuis).

Biilow, Reimar Hans, 1656—1712, Officer. Døbt 22. Juni 1656 i Proseken, Mecklenburg, d. 20. Dec. 1712 ved Gadebusch, begr. i **Gadebusch K.** Forældre: Engelke B. (nævnes mellem 1621 og 1662) og Dorothea v. Negendank. Gift med Sophie Elisabeth v. Bibow, D. af dansk Oberst Hardenack v. B. (1628—84) og Elisabeth Anna v. **Wietersheim** (d. 1692).

1675 var R. H. B. Fændrik i det nye sydjyske nationale Infanteriregiment og blev 1678 Sekondløjtnant. 1683 blev han Kaptajn i Dragonerne, 1694 Major, 1701 Oberstløjtnant og 1709 Oberst. Han havde staaet ved det danske Korps i **Sømagternes** Tjeneste, men overtog 1708 det fra kejserlig Tjeneste hjemvendte »Ungarske Dragonregiment«. 1710 blev han Brigader og indtraadte n. A. i Generalstabten. 1712 gik han med Korpset mod Stralsund og faldt i Slaget ved Gadebusch. Han var en dygtig Rytterofficer og viste ofte stor personlig Tapperhed.

P. v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, 1858, S. 80 f. Adolf v. Biilow: **Bülowisches** Familienbuch, I, 2, 1911, S. 142, 144. Bidrag til den st. nord. Krigs Hist., udg. af Generalstabten, II—III, 1903—06.

P.F.Rist (Rockstroh).*

Biilow, Sophus Heinrich Cornelius, f. 1857, Direktør i Bikuben. F. 29. Dec. 1857 i Kbh. (Garn.). Forældre: Premierløjtnant Frantz Christopher Eichstedt B. (1825—95) og Birgitte Jensine Mortensen (1835—1912). Gift 8. Maj 1884 i Kbh. (Johs.) med Maria Sophia Frederikke Keller, f. 17. Dec. 1860 i Kbh. (Trin.), D. af cand. theol., senere Forstander og Professor Johan K. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1876 fra Haderslev Læreres Skole, cand. jur. 1881, s. A. Sagførerfuldmægtig, Overretssagfører 1884 og drev selvstændig Sagførerforretning i Kbh. til 1894. Som Sagfører var hans **Speciale** Skiftevesen og Boadministration. Han var saaledes fast Medhjælper ved Nordre Birks Skifteret og blev Værge for Frederik VI.s umyndiggjorte Søn, Lensgreve Dannemand, og efter hans Død (1889) Administrator for Det grevelige Dannemandske Stift (Aastrup Kloster) 1891—1920. 1896—1921 var han Medlem af **Administrationskommissionen** for Stamhuset Estrup. — 1895 blev B. Direktør i Sparekassen Bikuben, som Aaret i Forvejen inden for sine Rammer havde oprettet en Forvaltningsafdeling (den første private Forvaltningsinstitution i Danmark). 1905 blev han Direktionens Formand. B.s Arbejde inden for Bikuben kom i første Række den nye Forvaltningsafdeling til Gode; dens Rammer og Arbejdsprincipper er i det væsentlige formet af ham, og dens stærke Vækst og stadig voksende Betydning skyldes derfor i første Række hans Arbejde. Nøje Kendskab til Arbejdets Enkelt-heder, utrættet Omhu og sikker Fastholden ved den engang valgte Linie har ogsaa kendetegnet B.s Virksomhed som Sparekassens administrerende Direktør. Igennem en Menneskealder, hvor Bikuben er gaaet stærkt frem, og hvor de økonomiske Forhold har været urolige og vanskelige, har hans faste og forsigtige Ledelse været hele Institutionen til uvurderlig Nytte. — B. er siden 1925 Medlem af Bestyrelsen for Centralforeningen af større Sparekasser i Danmark og var Medlem af den i Henhold til Lov af 13. April 1910 nedsatte Sparekasse- og **Bankkommission**. Uden for Bikuben er han bl. a. Formand i Københavns Brandforsikring og Bestyrelsesmedlem i Foreningen Fremtiden og Lægeforeningens Boliger. — R. 1906. DM. 1920. K.² 1927.

Bikuben 1907—1932, 1932.

Jens Toftegaard.

Bilow, Thomas Christian, Rigsgreve, 1651—1706, Officer. F. 2. Sept. 1651, d. 4. Sept. 1706. Broder til Joachim Heinrich B. (s. d.). Gift 1° 1685 med Charlotte Elisabeth v. **Uffeln**, d. 23. Okt. 1687, D. af **Generalfelttøjmaster**, Friherre Heinrich v. U. (d. 1678) og Victoria Dorothea v. Uffeln. 2° 1696 med Magdalene Sylvie de St. Hermine, Friherreinde af Laignac, D. af Elias de St. H. og Magdalene Sylvie de Valois, Enkegrevinde af Olbreuse.

T. C. B. blev Page hos Prins Jørgen og — muligvis 1677 — Ritmester. 1683 blev han Oberst til Hest og to Aar senere Hauptmann (Kompagnichef) ved Drabantgardens 1. Kompagni, som

ophævedes n. A. 1687—93 var han Kommandant i Christiansburg i Oldenburg og tillige 1690—93 Kommandør for den hjemmeverende Del af Oldenborgske Infanteriregiment. 1694 blev han Brigader til Hest og tog sin Afsked 1695. Han bosatte sig derefter i Hjemlandet Luneburg, hvor han blev Oberhauptmann over Grevskabet Dannenberg samt luneburg-cellesk Gehejmeraad. 1705 blev han tysk Rigsgreve.

P. v. Biilow: Familienbuch der v. Biilow, 1858, S. 126 f. Adolf v. Biilow: **Bülowsches Familienbuch**, I, 2, 1911, S. 257, 261 f. *P. F. Ri(Rockstroh.*)*

Bynch, Josias Leopold, 1747—79, Forfatter. Døbt 7. Jan. 1747 i Kbh. (Garn.), d. 1779 i Næstved. Forældre: Skrædder Niels Hansen B. og Anne Catharine Marie Lorentsdatter (Larsdatter) (ca. 1711—66, gift 1° med Johan **Christoph** Krieger). Ugift.

J. L. B. blev Student 1766 fra Roskilde, fik 1768 Regensen og tog s. A. Baccalaureus-Graden, men blev n. A. rejiceret til Attestats. Allerede 1766 havde han sin litterære Debut med Digtet »Sommeren«, men rigtig Fart tog hans Skrivelser først i den Struensee'ske Trykkefriheds-Periode 1771—72, hvor han udsendte en lang Række mest anonyme Pjecer, snart paa Vers, snart paa Prosa, om aktuelle Emner, »gemene Styverfængerpiecer, der vrimle af Galimathias«, kalder R. Nyerup dem. I det Vers, hvori Wessel anraaber Apollo om at sende sig en af Muserne, frabeder han sig derfor »een af disse Gadetøiter, som strax paa Pinde staaer, naar en Josias fløiter«. Blandt hans Publikationer er fem Numre af en »Homiletisk Journal« (1772), hvori syv forskellige af de københavnske Prædikanter gøres til Genstand for Vurdering, idet J. L. B. efter at have overværet Gudstjenesten gennemgaar og kritiserer Prædikenen; kun Bastholm faar udelukkende Ros, og det i de højeste Toner. Dette Blad gav Anledning til Reskriptet af 24. Dec. 1772, der forbød offentlig Kritik af utrykte Prædikener. Da **Suhm** efter Struensees Fald havde skrevet sit kendte aabne Brev »Til Kongen«, udgav J. L. B. anonymt »De Retsindiges Kritik over Hr. Conferentsraad P. F. **Suhms** Moraler til Kongen« (1772), men udsendte s. A. under sit Navn »Et Brev til Hr. Konferentsraad P. F. Suhm«, i hvilket han gjorde Afbigt for dette Angreb. I et paabegyndt Ugeblad »Statsmanden« (fortsat med »Anti-Statsmanden«) ytrede J. L. B. Sympati for den henrettede Struensee og udtalte sin Spot over den almindelige Lobhudning af Christian VII. og dem, der nu havde Magten over ham. Derved vakte han Arveprins Frederiks Forbitrelse og blev paa dennes Foranledning idømt en **Mulkt** paa 50 Rdl., som han paa Grund af sin Armod

afsonede med fjorten Dages Fængsel paa Vand og Brød. Senere rejste han til St. Petersborg, kom tilbage til Kbh. 1776 og døde som Korporal, formentlig ved Sjællandske Dragoner.

K. L. Rahbek og R. Nyerup: Dansk Digtekunst under Christian VII, 1828, S. 34 ff. E. Holm: Trykkefrihedstidens Historie, 1885, S. 117. Chr. Bruun: P. F. Suhm, 1898, S. 126 f. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, V, 1906, S. 151 f.

R. Paulli (A. Jantzen).

Bynch, Lorents, 1758—1829, Præst, Forfatter. F. 1. Jan. 1758 i Kbh. (Garn.), d. 8. April 1829 i Skanderborg, begr. sst. Broder til Josias Leopold B. (s. d.). Gift SI. Okt. 1796 i Kattrup med Sophie Engerslew, døbt 23. Sept. 1770 i Nebel, Vor Herred, d. 27. Febr. 1846 i Grundfør, D. af Forpagter paa Serridslevgaard, senere Proprietær Jens Jørgen E. til Borupgaard ved Skanderborg (d. senest 1810) og Karen Overby (ca. 1748—1810).

L. B. blev Student 1776 fra Fr.borg, tog 1780 filologisk Eksamen, 1783 teologisk Attestats og blev 1784 Alumnus paa Borchs Kollegium. Allerede som Student begyndte han sin satiriske Digtervirksomhed med et komisk Heltedigt i tre Sange »Trappiaden«, der handlede om et Slagsmaal af de dengang sædvanlige, som fandt Sted paa **Universitetstrappen** mellem de jyske og norske Studenter; Digtet, der er skrevet i Aleksandrinere, var kun bestemt for en Vennekreds og blev aldrig udgivet af Forfatteren selv, men kom dog uden hans Vidende og Villie i Trykken 1795. Under Opholdet paa Borchs Kollegium skrev B. Skæmtedigtet »Gravernes Lyksalighed«, udgivet i to Numre 1786—87 under Hans Jacob Schwindts Navn; denne var en i Studenterverdenen bekendt Frisør, der med Glæde lagde Navn til Digtet; dets Satire gik ud over Københavns Gravere, som Studenterne i Egenskab af Ligbærere havde Forbindelse med, og som havde Ry for Hovmod og velnæret Magelighed. Satiren, hvis Stil kan tyde paa Paavirkning baade fra Wessel og Baggesen, forekommer ikke Nutiden synderlig vittig, men den vakte stor Opsigt ved sin Fremkomst og gav Anledning til adskillige muntre Stridigheder og Løjer. 1787 blev B. Præst paa Anholt, og her inspirerede Havet ham til et højstemt Sømandsdigt »Vand-Tanker«, fuldt af maritime Fagudtryk; det udgaves under Schwindts Navn 1793. I øvrigt sagde B. selv, at Musen forlod ham paa den »golde stormende 0«, og hans Hu vendte sig nu til Historien. Han offentliggjorde bl. a. forskellige Artikler om Anholt i »Iris og Hebe« 1801—04, men paa det Tidspunkt var han allerede for længst forflyttet fra Øen. 1790 var han nemlig blevet Præst i Tønning og Træden i Aarhus Stift, hvor han forblev, indtil han

paa Grund af en pludselig indtruffen Blindhed **maatte** søge sin Afsked **1828**.

J. L. **Rohmanns** Indledning i hans Udgave af »Gravernes Lyksalighed«, **1831**.

R. **Paulli** (*A. Jantzen*).

Byskov, Jens, Pædagog, Sprogmand, f. **1867**. F. 1. Juni **1867** i N. Nissum. Forældre: Husmand Anders Olesen Futtrup (**1826—1917**) og Ellen Nielsen (**1835—1905**). Navneforandring **18. Maj 1905**. Gift 24. Aug. **1900** i Hodde med Ane Cathrine Johanne Bartholine (Line) Rasmussen (**Haurum**), f. 29. April **1874** i Vinding, Tyrsting Herred, D. af Gaardejer Anders R. (**1849—80**) og Maren Jensen (**1844—1926**).

B. kom tidlig paa Højskole og viste betydelige Evner, især i Matematik og Regning, under sit Ophold paa Hoven Vinterlærerskole. Han fortsatte sin Uddannelse paa Schmidts Seminarium i **Kbh.** og tog **1887** Skolelærereksamen. Efter et halvt Aars Virksomhed ved **Klank** Landbrugsskole blev han **1889** knyttet til Gedved Friseminarium, særlig som Lærer i Matematik og Regning. Han viste her en saadan Dygtighed og Perfektibilitet, at Martin Kristensen tog ham til Medforstander **1896**; **1903** købte han Seminariet, men beholdt Martin Kristensen som Medforstander til **1912**. Hans første Forfattervirksomhed var mindre Tidsskriftartikler af matematisk Indhold. For at kunne arbejde med Matematikken satte han sig ind i de fremmede Sprog og Latin, og de Lærebøger for Seminariet i Aritmetik og Algebra, som han udgav sammen med Dr. phil. C. Hansen (**1911—12**), hviler væsentlig paa franske Matematikpædagogers Arbejde. Imidlertid havde hans Trang til videre Syn ført ham ind i Studier over Astronomiens Historie og Renæssancetiden, især med Lionardo da Vinci som Hovedperson, og tillige ind i et dyberegaaende sprogligt Studium. I dette sidste tilskyndedes og støttedes han især af P. K. Thorsen, der selv var gammel Gedvedseminarist, og sammen med hvem han læste forskellige Sprog, ogsaa Gotisk og Litavisk. Disse Studier og hans daglige Gerning som Dansklærer førte til et værdifuldt Forfatter-skab om Modersmaalet, baade afpædagogisk Art og af mere almen. Hans »Dansk Sproglære« (**1910**) erobrede snart den største Del af Seminarierne og blev fulgt af nogle mindre Hjelpebøger til Undervisningsbrug, og med »Modersmaalet« (**1913**) fik han mange Læsere til at tænke over sproglige Spørgsmaal. I denne Bog **fremsatte** han bl. a. sin fine Iagttagelse, at sammensatte Stednavne med et Stednavn som Forled har Tryk paa Efterleddet. Han har ogsaa skrevet nogle skarpsindige **Smaaafhand**linger om dansk Sprog, især

den vigtige Afhandling om Artiklerne i Vestjysk (»Gjedved Seminarium 1862—1912«, 1913, optrykt i »Talt og skrevet«). I Ret-skrivningsstriden gav han et ensidigt, men velskrevet Indlæg for de store Bogstaver i Substantiverne (»Store og smaa Bogstaver«, 1922), og hermed er vi ved Grænsen af hans egentlig pædagogiske Forfatterskab. Hertil hører foruden Bogen om Rousseau (1916) en Række Foredrag og Afhandlinger (de vigtigste i »Talt og skrevet«, 1927), der viser hans Evne til at finde et rammende Udtryk for **Tanken**. Ogsaa om Samfundsspørgsmaal (Afholdssagen, **Mønt-reguleringen** i »En ærlig Krone«, 1924) har han taget til Orde med Mund og Pen, oftest i Modsætning til, hvad der i Øjeblikket havde Medbør. Han var Undervisningsminister i Ministeriet **Madsen-Mygdal** 1926—29 og gennemførte Loven om National-museets Nybygning, men aktiv Deltagelse i Politik har kun ringe Tiltrækning for B., som gennemgaaende er konservativt indstillet. Som Taler er han søgt og skattet, og hans ejendommelige Lune finder i den mundtlige Form sit bedste Udtryk. — R. 1920. **K.*** 1929.

P. K. Thorsen: Afhandlinger og Breve udg. ved J. Byskov og Marius Kristensen, III, 1930.

Marius Kristensen.

Bützow, Ole Nicolai, 1742—94, Matematiker og Astronom. F. 7. Febr. 1742 i Viborg, d. 15. Marts 1794 i Odense, begr. sst. Forældre: Stiftsprovst Henrik Christopher B. (1693—1763) og Cathrine Marie Elkjær. Gift 13. Nov. 1778 i Odense med Birgitte Cathrine v. Haven, f. 2. Jan. 1757 i Odense, d. 4. Febr. 1794 sst., D. af Professor i Græsk ved Odense Gymnasium Niels v. H. (1709—77) og Christiane Griiner (1725—82).

B. blev Student 1756 (privat dimitteret), tog 1757 Baccalauregraden og 1759 teologisk Embedseksamen. Han studerede Matematik og Astronomi og deltog i Landmaalingen i Kbh.s Amt. 1762 var han Alumnus paa Valkendorfs Kollegium, 1763—68 paa Borchs, 1766 blev han Dekan paa Kommunitetet, holdt Øvelser i teoretisk og praktisk Geometri. 1768 udnævntes han til Lærer i Fortifikation for Landkadetter. S. A. var han med Peder Horrebow i Nordland for at observere Venuspassagen. 1772 blev han Professor i Matematik og Filosofi ved Gymnasiet i Odense, 1773 tog han Magistergraden og var derpaa i Vardø for at anstille astronomisk-geografiske Observationer. Vinteren 1774 var han Observator paa **Rundetaarn** og beregnede Almanakken for 1775. 1777 blev han Medlem af det Norske Videnskabernes Selskab, senere af Landhusholdningsselskaberne i Kbh. og paa Inderøen i Norge.

Hans litterære Virksomhed er kun af ringe Betydning. Fem latinske Disputatser fra **1764—68**, et Par Taler udgivne i Odense og **nogle** Oversættelser i Tidsskrifter — alt i temmelig løs Forbindelse med hans Livsstilling som Matematiker og Astronom.

Schjellerup (Poul Heegaard).*

Bækhøj, Lars, f. **1876**, Højskoleforstander. F. **19. Nov. 1876** i Torup paa Mors. Forældre: Husmand Kristen Andersen (**1841—1913**) og Mette Thorsdatter (**1843—1901**). Døbt L. B. Andersen. Gift 9. Febr. **1906** i Valgmenighedskirken i Vallekilde med **Kirstine** Mortensen Bukh, f. 27. Juli **1874** i Øster Jølby paa Mors, D. af senere Højskolelærer Peder Mortensen Jensen B. (**1844—1924**) og Maren Christensen Dissing (**1837—1924**). Navneforandring fra Mortensen 30. Juli **1892**.

B. gik i Friskole hos Børnebogsforfatteren Morten Jensen, men **1889** udvandrede han med sine Forældre til Argentina, hvor han i de første Ungdomsaar arbejdede som Kvæghyrde, Mejerist og Landmand. **1897** vendte han tilbage til Danmark og blev Elev paa Vallekilde Højskole, men rejste atter **1899** til Argentina, **kom** igen hjem til Danmark **1901** og uddannede sig til en Lærergerning, bl. a. ved et toaarigt Ophold paa Askov Højskole. Et Par Aar, **1903—05**, var han Lærer ved Ollerup Højskole, men **1906** rejste han og hans Hustru til Argentina, hvor han blev Lærer ved den danske Børneskole i Tandil; ogsaa med de unge arbejdede han. Det havde længe været hans Drøm at rejse en Højskole i Argentina, men forskellige personlige Forhold gjorde, at han **maatte** opgive sin Plan, og fra **1911** virkede han igen som Lærer ved Ollerup Højskole, men han staar stadig i Forbindelse med sine Landsmænd i Argentina, fik **1916** Opfordring til at overtage Forstanderstillingen for en dansk Højskole, man var i Færd med at bygge; **1923** og **1933** foretog han Foredragsrejser til de danske Menigheder i Argentina. **1914** købte han sammen med sin Svoger, Niels Bukh (s. d.), Ollerup Højskole og blev dens Forstander, og han blev Eneejer af den, da Niels Bukh **1920** byggede sin Gymnastikhøjskole. Ogsaa i B.s Forstandertid har Ollerup Højskole været stærkt besøgt af Elever fra alle Egne af Landet. B. har bl. a. skrevet »Argentinas Historie« (**1910**). — Maleri **1933** af Fru J. L. M. Clausen.

Ollerup Højskoles Aarsskrift **1917**, S. **20—34**; **1922**, S. **75—79**; **1931**, S. 99 fi'. Højskolebladet 23. Jan. **1914**. Dansk Udsyn, VII, **1927**, S. **24—37**.

Fred. Nørgaard.

Bældenak, Jens, se Andersen, Jens.

Bäreus, Johan Hendrich, 1761—1813, Retskyndig. F. 26. Aug. 1761 i Kbh. (Fred. ty.), d. 5. Juli 1813 sst. (Helligg.), begr. paa de fattiges Kirkegaard. Forældre: **Kammerraad**, tysk Assignationsbogholder Johan Georg B. (1732—1802) og Blomstermalerinden Magdalene Margarete **Schäffer** (1737—1808). Gift 13. Marts 1811 i Kbh. (Helligg.) med Anna Cathrine Thonboe, f. Winkel (gift 1° 1788 med Forvalter Ole T., ca. 1760—ca. 1810), døbt 10. Nov. 1766 i Kbh. (Trin.), d. 8. Aug. 1828 sst. (Trin.), D. af Fuldmægtig, senere Inspektør ved **Stadens** Brændemagasin Peder W. (ca. 1716—97) og Anne Sørensdatter Holm (ca. 1725—71).

B. blev Student 1779, privat dimitteret, blev 1780 ved Luxdorps Velvillie Volontør i det danske Kancelli, cand. jur. 1782, 1786 Fuldmægtig i Hof- og Stadsretten, 1788 Assessor sst., 1792 tillige Medlem af og 1799 Justitiarius i Fattigvæsenets Politiret. Alsidig begavet og interesseret, varmhjertet og reformvirig, uegennyttig og retsindig, hørte B. til den Skare af Oplysningstidens Mænd, der i Praksis fulgte Tidens Motto »Non nobis«. Fra 1780 til 1799 samlede og arbejdede han daglig »for engang i Tiden at kunne vinde Navn af Lovkyndig«; disse hans Forhaabninger gik ikke helt i Opfyldelse. Videnskabsmand i dybere Forstand blev B. ikke; ved **Kbh.s** Bombardement 1807 mistede han tilmed Manuskripterne bl. a. til en Lovhistorie, til de danske Lovkyndiges Historie og til Kancelliets Historie foruden sit Bibliotek, der efter hans egen Opgivelse bestod af ca. 4000 Bind og af over 40 000 juridiske Disputatser. Foruden Bidrag til forskellige Tidsskrifter — »Iris«, »Minerva« o. a. — offentliggjorde han »Formularer til Kontrakter, Skiøder, Obligationer, Vexel-Obligationer, Vexler, Opsigelser etc.« (1788, 9. Opl. 1820), »Noget om Fallitvæsenet i Dannemark, tilligemed den befalede Kommissions Forestilling og Udkast til en Fallit-Anordning« (1791, anonymt), »Juridisk Lommebog« for **Aarene** 1795, 1796 og 1797, »Nok en Draabe i det store Hav af Skrifter om Skrivefriheden. — Til Kommissionen« (1797) og et nyt Register til Danske Lov (1797), medens Oplaget af en af ham besørget Udgave af Loven gik til Grunde ved **Kbh.s** Ildebrand 1795. 1788 udsendte B. en tysk Oversættelse af P. Kofod Anchers »Dansk Lehns Ret« (1777) med Anmærkninger og en udførlig Skildring af den store Retshistoriker, som havde optaget ham blandt sine Venner.

1787 blev B. beskikket til Sekretær ved en Kommission angaaende Fattigvæsenets Ordning og førtes derved ind i en Gerning, som fyldte ham helt og blev hans opofrende Livs Hovedinteresse. 1799 blev han Medlem af Direktionen for **Kbh.s** Fattigvæsen og havde

som saadant en »ikke liden Del« i Udarbejdelsen af Plan af 1. Juli 1799 for Kbh.s Fattigvæsen og i de af Direktionen udstedte Instrukser m. m. Talrige Forbedringer i Forholdene paa Almindelig Hospital og paa St. Hans Hospital skyldtes ham, ligesom han med sin vante Flid ogsaa paa disse Omraader var litterært virksom - »Efterretning om Fattigvæsenets Tilstand i Danmark« (1790), »**Kiøbenhavns-Magasin** for Industri-, Skole- og Fattigvæsen«, I (1799), »Penia eller Blade for Skole-, **Industrie**-, Medicinal- og Fattigvæsen« (I—VII, 1806—12, fortsat fra VIII. Aargang til 1813 af Fr. Thaarup); Indtægten af »Penia« skænkede han til en af ham 1804 grundlagt Undervisningsanstalt for Pigebørn af Embedsmænd, ligesom han foruden andet overdrog Anstalten det Honorar af 1000 Rdl., han ved kgl. Resolution af 1809 modtog som Erstatning for Udlæg m. m. i den ovennævnte Fattigkommissions Tjeneste — at arbejde for de fattige burde efter B.s **Overbevisning** ikke betales. Ogsaa for Skolevæsenets Forbedring virkede B. med Mund og Pen. Han var Medlem af den ved kgl. Kommissorium af 7. Juli 1809 nedsatte Kommission for Borger- og **Almueskole**-væsenet i Kbh. Han bidrog til Opfostringshusets forbedrede Indretning, og Frue Arbejds- og Læseskole blev under hans Ledelse den Almueskole i Kbh., der »først i Henseende til Lærefagenes Fuldständigkeit opfyldte en oplyst Pædagogs Fordringer«. Han underviste selv, skrev Skolebøger — »Dansk Grammatik for Indfødte« (2. Opl. 1805) o. a. — og arbejdede for Fremme af Sang-, Gymnastik- og Svømmeundervisningen; det var vistnok B.s Eksempel, der ledede Gehejmekonferensraadinde Martha **Wærn** ind paa Ideen om Oprettelsen af det **Wærn'ske** Institut. At ophjælpe den indenlandske Kunst- og Husflid var i adskillige Aar B. en kær Tanke, og ogsaa i denne Henseende var han virksom. Fra sin Moder tog B. kunstneriske Evner i Arv. Han tegnede, modellerede og malede, fik som ung **Medaille** paa Kunstakademiets **Modelskole**, og hans **Interesse** for de skønne Kunster tabte sig aldrig; han holdt Forelæsninger derover og skrev adskilligt derom. 1799 var han Medstifter af et Selskab for Musikkens Udbredelse; senere lagde han Planen til et andet Selskab, hvis Øjemed var med Tiden at gøre Musikken til et nationalt Anliggende, han forfattede en Instruks for Musyklærere, udgav »Noticer for Musikliebhave« (1817) o. a. Ogsaa om økonomiske og medicinske Spørgsmaal udtalte han sig. I den litterære Jødefejde 1813 deltog han med de mod Thomas Thaarup rettede Indlæg dels i S. Soldins »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn« (1813), dels i »Tillæg til Moses og Jesus« (1813). B. ønskede at begraves mellem de ham saa kære fattige

med en simpel Gravsten med Indskriften: »Peniæ Forfatter: Hans Liv var Daad«. Der blev dog senere rejst et anseligt Gravmonument, som efter forskellige Omskiftelser 1921 har fundet sin Plads paa en Plæne i St. Johannes Stiftelsen (Almindelig Hospital) i Ryesgade. — Etatsraad 1813. — R. 1811.

N. H. Gude: Tale ved J. H. B.s Grav, 1813. J. H. B.s *Biografie*. Udg. af P. W. Heiberg, 1813. Dansk *Litteratur-Tid.* for Aaret 1813, S. 477—84. Penia, VIII, 1813, S. 197—200, jfr. 1814, S. 144. S. Soldin: Nyeste *Skilderie* af *Kjøbenhavn*, XIX, 1813, S. 869—73, 879 f., 905 f. Victor Krohn i Historiske Meddelelser om Kbh., 2. Rk., I, 1923—24, S. 51—64. Manuskript af Alexander Hansen (Tardini) i Kbh.s Magistrats 3. Afd.s Bibliotek. Villads Christensen i Museum, 1890, S. 141—45. A. T. Høy: Det kgl. Opfostringshus 1753—1903, 1903, passim. Joakim Larsen: Den dsk. Folkeskole 1784—1818, 1893, S. 134 ff.

Frantz Dahl.

Bærentsen, Christian, f. 1862, Jurist, Embedsmand. F. 14. Maj 1862 i Thorshavn. Forældre: Købmand, senere Redaktør Enok Daniel B. (1831—1900) og Anna Cathrine Jacobine Pouline Kiergaard (1831—71). Gift 3. Okt. 1890 paa Frbg. med Anna Dorothea Maria Kock, f. 4. Nov. 1865 i Thorshavn, D. af Sørenskriver, senere Borgmester, endelig Auktionsdirektør Emil Laurits Frederik K. (1828—1913) og Maren Vangine Djurhuus (1824—1905).

B. blev Student fra Herlufsholm 1880, studerede Filologi i to Aar og blev cand. juris 1886. Han var derefter Assistent i Justitsministeriet 1889—96, Fuldmægtig sst. 1896—97, Udgiver af Lov- og Ministerialtidende 1891—97, juridisk Manuduktør 1886—97. 1. April 1897 udnævntes han til Amtmand over Færøerne, tog af Helbredshensyn sin Afsked 31. Marts 1911, blev s. A. kst. Overretsassessor i Kbh., var Dommer i Østre Landsret 1919—33 og er Censor ved Universitetets juridiske Eksaminer fra 1915. Han var Medlem af Landstinget 1902—06 (Venstrereformpartiet), af Rigsretten 1903—06, af Retsplejeudvalget 1919—33 og af Retsraadet 1919—24; Formand i Bankraadet for Føroya Banki 1906—11, for den færøske Landbokommission af 1908, forskellige københavnske Huslejenævne 1916—20 og 1926—31, Telefon-Voldgiftsnævnet fra 1926, Retsplejeudvalget 1927—33. — B. nød megen Agtelse paa Færøerne, for hvis Trivsel han interesserede sig levende. Den store Udvikling, der foregik paa Øerne i hans Embedstid, skyldes for en stor Del hans Initiativ; nævnes kan den forbedrede Postforbindelse mellem Øerne indbyrdes, Tilvejebringelsen af et Inspektionsskib til Værn mod fremmede Fiskeres Overgreb, Vej- og Telefonsagen. Han var en dygtig Parlamentariker og tog i Tinget Del i Behandlingen af Retsreformen og de kirkelige Love.

Det af ham udgivne og redigerede Værk »Forslag og Betænkninger afgivne af den færøske Landbokommission med Tillæg« (1911) er en ypperlig Haandbog til Belysning af det færøske Landbrugs (og Færøernes) Historie. Sammen med Sørenskriver T. E. Bang har han tillige udgivet »Færøsk Lovsamling« (1901). — R. 1898. DM. 1928. K.² 1930. K.¹ 1933.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den dsk. Regering og Rigsdag, 1901—03, 91.

Anton Degn.

Bærentzen, Emilius Ditlev, 1799—1868, Portrætmaler og Litograf. F. 30. Okt. 1799 i Kbh. (Garn.), d. 14. Febr. 1868 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Tjener hos Grev Reventlow, senere Fyrbøder i Kancelliet Christian B. (1766—1847, gift 2° 1817 med Ane Jørgensen, 1778—1848) og Marie Kirstine Hansen. Gift 1829 med Frederikke Helene Marie Winning, f. 29. April 1801 i Kbh. (Holmens), d. 13. Sept. 1849 sst. (Frels.), D. af Proviantforvalter i Marinen Poul Hansen W. (1774—1842) og Johanne Marie Lund (ca. 1775—1855).

B. kom 1813 i Apotekerlære i Nykøbing S. og tog derefter til Christianssted paa St. Croix, hvor han fik en Kontorplads i Administrationen. Her begyndte han at male Portrætter; 1820 rejste han tilbage til Kbh., tog dansk-juridisk Eksamen, men opgav Kontorvejen for at blive Kunstner, kom 1821 ind paa Akademiet, blev Elev af C. V. Eckersberg, fik 1826 den lille, 1827 den store **Sølvmedaille** og 1830—32 Rejseunderstøttelse af Fonden ad usus publicos. Han drog til Munchen og opholdt sig 1831—32 i Paris. Efter sin Hjemkomst blev han agreeret ved **Akademiet**, men hans Medlemsstykke, Eckersbergs Portræt, blev forkastet; det erhvervedes dog af Tronarvingen Prins Christian Frederik, der synes 1 særlig Grad at have protegeret B., og som flere Gange lod ham male sig og Caroline Amalie. Han kom snart i Mode inden for de aandeligt interesserede Kredse og malede bl. a. Fru Heiberg (Thorvaldsens Museum), **Oehlenschläger**, Thorvaldsen og Laur. Skau (Fr.borg). Med Kong Christian VIII.s Død synes han at være traadt i Baggrunden. Fra 1826 udstillede han paa Charlottenborg, men holdt op 1851 og udstillede sidste Gang kun en stor Række Kopier efter Arbejder af Verdenskunstens store Navne. Han har udført en meget stor Mængde Billeder, mest i lille Format, **endogsaa** som Miniaturer, elskværdige, ulastelige, sikkert velignende Portrætter, men uden større Uddybelse af Karaktererne eller Blik for artistiske Problemer, nettede, **tidsinteressante**, men kunstnerisk ret ligeegyldige Værker. Paa Rosenborg findes Frederik

VI. paa lit de parade (købt 1841), paa Fr.borg foruden de nævnte bl. a. Portrætter af Skuespillerinden Anna Nielsen, Violoncellisten Chr. **Kellermann** (1844), Søofficeren S. L. Tuxen (1837) og Orla Lehmann (1841) samt Tegninger af J. C. C. Dahl, Jonas Collin og Fr. Kuhlau; paa Kunstmuseet »En Invalid paa 110 Aar« (1833), paa Akademiet en Pastel af J. F. Clemens' **Søn**, i Odense Museum Christian VIII., paa Jægerspris samme og Dronning. — B. har ogsaa Betydning som Litograf. I Paris havde han 1831 lagt sig **efter** Litografien og udført to nydelige Blade af sin Hustru og sig selv. De Arbejder, han efter sin Hjemkomst fik udført i »Stenstrykkeriet« i Kbh., var ham for grove, og da en Voksdugsfabrikant H. L. Danchell havde Presser ledige, forsøgte han sig som Stenstrykker med det Resultat, at Firmaet Em. B. & Co.s litografiske Institut 1837 blev stiftet. Det var den kunstnerisk dominerende Reproduktionsfabrik her hjemme og sysselsatte en Række Kunstnere (**Gemzøe**, Lehmann, Hunæus, Kiærskou, Kauffmann). Selv udførte B. en stor Mængde Portrætblade, bl. a. af sceniske Kunstnere, og til en Serie Litografier efter Galleriets Mesterværker tre Blade efter Kiichler, Ernst Meyer og Marstrand. 1843 udtraadte Danchell af Firmaet og erstattedes af B.s Svoger Emil **Winning** (1816—1900). 1845 udtraadte B. Det skyldes utvivlsomt B.s franske Erfaringer, at Stenstrykkene blev saa gode, lette og følsomme, som de stundom var. — Selvportræt i Familieeje. **Olie**-skitse til Selvportræt paa Fr.borg. Litografiske Selvportrætter 1831 (fra Paris) og ca. 1841.

Pietro Krohn i Tidsskr. for Kunstindustri, 2. Rk., II, 1896, S. 147 ff.

O. Andrup.

Bærentzen, Emma, 1882—1921, Legatstifterinde. F. 17. Febr. 1882 i Hjørring, d. 20. Aug. 1921 paa Thurø, Urne paa den protestantiske Kirkegaard i Konstantinopel. Forældre: Apoteker, sidst i Kerteminde Carl Alexander Johannes Zoffmann (1854—95) og Johanne Christiane Christensen (1858—98). Gift 1° 17. April 1907 i Kristiania (b. v.) med Købmand Halvard Balthazar Rolfsen (gift 2° 1913 med Anna Schrøder), f. 3. Sept. 1871 i Drammen, S. af Overretssagfører, senere Sørenskriver Ole Ambrosius R. (1826—1906, gift 1° med Kirsten Christine **Thams**, 1829—61, 3° med Martine (Tina) Jeanette Collett Steenstrup, 1840—1928) og Ellen Ovidia Lange (1841—78). Ægteskabet opløst 1913. 2° 19. Marts 1913 i Kbh. (**Helligg.**) med Billedhugger Thomas Vilhelm B. (s. d.). Separeret 1917.

E. B. blev Student 1901, privat dimitteret, cand. phil. 1902

og dyrkede fra Ungdommen forskellige kunstneriske Interesser. Med sin første Ægtefælle boede hun nogle Aar i Konstantinopel og blev levende optaget af det brogede orientalske Liv, hvorfra hun hentede Motiver til flere Fortællinger (»I Kalifens Nærhed«, 1909, »Kuplen«, 1915, »Stambuls vandrende Skygger«, s. A., »Irene« 1917). Efter hendes Død udkom »Carla, Stoppekonens Datter« (1922), en Fortælling fra Kbh. og Paris. Af sin betydelige **Formue**, en Arv fra Morfaderen, oprettede hun ved Testamente af 1918 (Fundats 17. Jan. 1923) »Forfatterinden Fru E. B. f. Zoffmanns Legat for Kunstnere« paa 300 000 Kr., hvis Renter aarlig uddeles til en skønlitterær Forfatter, en bildende Kunstner, en Tonekunstner og en Skuespiller.

Gunnar Sally i Forord til Carla, 1922. Frank Møller: Stamtavle over Familien **Zoffmann** (u. A.), S. .6. Povl *Engelstoft*.

Bærentzen, Thomas Vilhelm, f. 1869, Billedhugger. F. 6. April 1869 i Kbh. (Holmens). Forældre: Kaptajn, senere Kommandør i Marinen og Raadmand Alexander Christian Riber B. (1830—1902) og Anna Rosa Elise Magnussen (1841—1920). Gift 1° 19. Marts 1913 i Kbh. (Helligg.) med Emma Rolfsen, f. Zoffmann (se Bærentzen, Emma). Separeret 1917. 2° 28. Marts 1924 i Herfølge med Johanne Bay, f. 22. Maj 1878 i Kbh. (Frue), D. af Grosserer Julius B. (1848—1920) og Johanne Henrica Johansen (1853—1921).

B. har arvet sine kunstneriske Anlæg fra Bedstefaderen, **Portræt**-maleren Emilius Ditlev B. (s. d.). I sin Barndom nærde han Ønske om at blive Landskabsmaler, hvilket hans svigtende **Farve**-syn dog ikke tillod. I **Syttenaarsalderen** lærte han at tegne paa Billedhugger Fr. Hammeleffs Atelier, og herved førtes han ind paa Skulpturen. 1887 blev han Student fra Metropolitan-skolen, n. A. cand. phil. Han besøgte Akademiet et Aars Tid, men sin væsentligste kunstneriske Uddannelse fik han hos St. Sinding, paa hvis Atelier han arbejdede 1888—91, og til hvem han følte en stærk Tilknytning baade som Kunstner og som Meneske. 1890—91 opholdt han sig i Paris sammen med Sinding og andre af dennes Elever og udstillede 1891 paa Salonen. 1892—94 var han paa en Studierejse i Italien med Akademistipendier og var repræsenteret paa den internationale Kunstudstilling i Rom 1893. 1911—12 rejste han med det Ancker'ske Legat til Tyrkiet og Grækenland og 1921 atter til Rom paa et fleraarigt Studieophold. B. har udstillet paa Charlottenborg mellem 1889 og 1920, og af hans Arbejder skal særlig nævnes Figurerne »Skovstemning«

(1890), »Støvets Aar« (1905), »Diogenes med sin Lygte« (1907; ved Indgangen til Frijsenborg) samt »En Olympier« (1916), desuden en Række dekorative Bygningsskulpturer i Kbh. (Kristkirken, Nazarethkirken, Lucaskirken, Andreaskirken) og Odense (Ansgarskirken). Sammen med Arkitekt C. Brummer har han udarbejdet et Forslag til Rekonstruktion af Fontænen paa Kronborg (1899) og tegnet Lysekronerne til Riddersalen og Valdemarssalen paa Fr.borg. Endvidere kan nævnes Sølvopsatsen, der skænkedes Kbh.s Raadhus af de sjællandske Landboforeninger (1906) og Fanestang og Fodstykke til Rigsbanneret (1919), udført i Forening med H. Slott-Møller. — Siden 1921 har B. været optaget af Udarbejdelsen af en Række Aquatinte-Raderinger fra det gamle Rom. 1930 afholdt han en Udstilling af 200 Tegninger, udført i Italien som Forstudier hertil. — B. har flere Gange været Medlem af Charlottenborgs Censurkomité. 1903—04 var han Formand for Skandinavisk Forening i Rom, og 1905—10 Sekretær for Selskabet for dekorativ Kunst og Udstilling af Skønvirke. — Tegning af Rasmus Christiansen 1920. *Merete Bodelsen.*

Bærthelson, Hans Peter Hansen, 1814—82, Forsikringsmand. F. 29. Jan. 1814 i Svendborg, d. 11. Nov. 1882 i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Smed Hans Henrich Berthelsen (1788—1844) og Sophie Elisabeth Rasmusdatter (1786—1877). Gift 16. Nov. 1850 paa Frbg. med Ida Mathilde Sophie Jørss, f. 7. Maj 1826 i Kbh. (Petri), d. 2. Marts 1905 sst., D. af Bagermester Johann Daniel Heinrich }. (ca. 1791—1859) og Agnete Anna Cathrine Weidemann (ca. 1800—64).

Allerede som tolvaa­rig ansattes B. paa Postkontoret i Svendborg, og fire Aar senere (1830) blev han Skriver i Danske Kancelli. 1836 blev han Elev paa Jonstrup Seminarium, hvorfra han dimitteredes n. A. Sin Lærereksamen benyttede han dog ikke paa den sædvanlige Vis, men vedblev at arbejde i Kancelliet, senere i Justitsministeriet, hvor han 1852 blev Bogholder i Købstædernes og Landbygningernes Brandforsikringskontor. Da et nyt justitsministerielt Kontor 1858 blev oprettet alene for Landbygningernes Brandforsikring, blev B. dets Chef. Ved Lov af 23. April 1870 fik den af det nævnte Kontor administrerede Forsikringsbestand Selvstyre fra 1. April 1872 og udskiltes som et gensidigt Forsikringsselskab med Navnet Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger fra Justitsministeriets Administration. Paa Grund af sin Dygtighed og sit gennem den mangeaarige ministerielle Tjeneste erhvervede indgaaende Kendskab til Brandforsikrings-

forholdene paa Landet var B. selvskreven til som den første administrerende Direktør at overtage Ledelsen af det store Selskab, og han forblev i Direktørstillingen til 1879, da han tog sin Afsked. — Ogsaa uden for Landbygningernes Brandforsikring har B. sat sig blivende Spor i dansk Forsikringsvæsens Udvikling; han var saaledes Sjælen i det store forberedende Arbejde, der gik forud for Stiftelsen 1861 af Det gensidige Forsikringsselskab Danmark, hvis første Direktør han — med Grosserer Jul. C. Hedemann som **Meddirektør** — blev og var til 1871, da han **fratraadte**, fordi Stillingen som Direktør i **Landbygningerne** vilde lægge saa stærkt Beslag paa hans Kræfter, at han ikke samtidig kunde bestride en **Direktørgerning** i Danmark. B. udgav 1878 en Samling Love og Resolutioner vedrørende Landbygningernes Brandforsikring. — **Kancelliraad** 1858. Justitsraad 1868. — **Litografi** af I. W. Tegner 1866 efter Fotografi.

Det gensidige **Forsikringsselskab** »Danmark«, 1911.

Chr Thorsen

Becher, Mathæus Bartholomæus, 1811—86, Søofficer. F. 3. Jan. 1811 i Kbh. (Helligg.), d. 8. Nov. 1886 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajn i Borgervæbningen, Vinhandler Ulrik Bugge B. (1774—1822) og Anna Cathrine Lang (1777—1813). Gift 15. April 1836 i Helsingør (**Olai**) med Emilie Sophie Frederikke Kornrup, f. 1. Jan. 1810 i Helsingør (**Olai**), d. 26. Febr. 1882 i Kbh. (**Holmens**), D. af Købmand Johan K. (1773—1859) og Maren Kirstine Leerbech (1778—1829).

B. blev Kadet 1822, Sekondløjtnant 1828, Premierløjtnant 1838, Kaptajnløjtnant 1847, Kaptajn 1853 og Orlogskaptajn 1858. Som yngre var han meget anvendt til Opmaaling i danske Farvande, nemlig 1838—43, 1847 og 1856—59. 1845—46 var han Næstkommanderende i Briggen »Ørnen« til Guinea, hvor Negerkongen Adum af Aquapim og Stortolken Sabo Akim ved Krigsret, hvori B. havde Sæde, blev dømt til Døden, men benaadct. I Aarcne 1848—51 var han Krydstoldinspektør paa Østkysten, en Tjeneste, der dog blev afbrudt ved, at han 1849 var Næstkommanderende i Linieskibet »Skjold« paa Blokade af Kielerfjord. 1853—54 var han Chef for Barkskibet »Saga« til Island, Nordamerika og Vestindien, 1855 Chef for Dampskibet »Hekla« og 1858 Medlem af Konstruktionskommissionen. 1859—64 var B. **Departementsdirektør** i Marineministeriet og 1860 Medlem af Kommissionen angaaende Orlogsværftet. 1864 blev han Chef for **Orlogsværftet** med Kontreadmirals Karakter og blev i denne Stilling til 1870. Han afskedigedes 1876 ved opnaaet Aldersgrænse. — B. var en kund-

skabsrig Mand, og de af ham udførte Opmaalinger udmærker sig ved stor Nøjagtighed. Han var en hensynsfuld og human Officer, der var meget afholdt af sine underordnede. — R. 1843. DM. 1856. K. 1860. S.K. 1876.

Tidsskr. for **Søvesen**, Ny Rk., XXII, 1888, S. 22 f.

*Th. Th.¹
Th. Topsøe-Jensen.*

Becker, Anders **Kappel** Frederiksen, f. 1867, Skolemand, Forfatter. F. 7. April 1867 paa **Gøl**. Forældre: Skolelærer Lars Frederiksen B. (1837—74) og Christiane Caroline Kappel (1842—1915). Gift 22. Sept. 1894 i Vær med Mette Katrine Pedersen, f. 18. Okt. 1861 i Ørskov, Vor Herred, d. 20. Okt. 1916 i Kbh., D. af Gaardejer Peder P. (1838—1921, gift 2° 1869 med Kirstine Marie Vilhelmsen, 1849—1932) og Michaeline Marie Knudsen (1838—67).

B. dimitteredes fra Ranum 1886 og fik n. A. Timer ved **Kbh.s** Kommuneskoler. Samtidig med sin Skolevirksomhed her læste han til Artium (1892) og blev cand. phil. Siden 1907 har han været Skoleinspektør, indtil 1912 ved Haderslevgades Skole og derefter ved Skolen i Vognmandsmarken. — Allerede 1890 debuterede B. som Forfatter med Fortællingen »Jørgen«, og han har fra den Tid gennem mere end 30 Aar udfoldet en betydelig Forfattervirksomhed dels med større Fortællinger, f. Eks. »Søskende« (1893), »Uvejrstider« (1895) og »Nordborgerne« (1909), hvori han med kraftig Realisme skildrer landlige Forhold og Personer, dels med **Smaa historier** og Eventyr, især beregnet for Børn og unge. Hans Eventyr, der 1922—23 samledes i fem Bind »Udvalgte Eventyr og Fortællinger for Børn«, illustreret af danske Kunstnere, rummer baade Fantasi og sund Moral; de har da ogsaa i rigt **Maal** fundet Optagelse i Skolernes Læsebøger, f. Eks. i den Serie Bøger, som han har udgivet sammen med C. Jakobsen og H. **Rützebeck**, og mange af dem foreligger i tysk Oversættelse. — B. har i sine Børnehistorier vist en ualmindelig Evne til paa baade indtrængende og lunerig **Maade** at tale til Ungdommen om alvorlige Spørgsmaal, og denne Evne har han især udfoldet som Religionslærer. Han forlanger ingen Lektier, ingen Udenadslæren af sine Elever. Med skabende Fantasi paa Grundlag af alvorligt Arbejde med Bibelens Tekst og Begivenhedernes kulturelle Baggrund forstaar han at fastholde Børnenes Interesse for sin Gengivelse af Bibelens Fortælling og derigennem at vække deres religiøse Følelse. B.s Religionsundervisning har vakt megen Interesse hos Skolernes Lærere, og han har efter Indbydelse ved Foredrag og Demonstrationer i en Mængde af Landets Byer gjort Skolemænd bekendt

med sin **Fremgangsmaade** og ogsaa vundet mange Tilhængere, der har søgt at følge ham efter i en Metode, som vel dog er hans personlige Ejendom. I »Barnets Bog til Religionstimen« (1917, 3. Udg. 1927), »Læsebog til Religionstimen« (1919) og »Lærerens Bog til Religionstimen« (1922—23) har B. i Bogform givet Børn og Lærere en Fremstilling af den **personlighedsprægede** Religionsundervisning, som er hans særlige Indsats i Skolen. — Maleri af Carl **Schwenn** 1932 paa Vognmandsmarkens Skole.

P. B. Grandjean: Studenterne fra 1892, 1917. Lærerne og Samfundet, I og IV, 1913—14.

Chr Buur.

Bdckmann, Frantz, 1669—1741, Borger i Flensborg. F. 10. Jan. 1669 i Flensborg, d. 2. April 1741 sst., begr. sst. (Marie K.). Forældre ukendte; Faderen var indvandret **Mecklenburger**, Moderen d. 1709. Gift 1° ca. 1705 med Anna Ausburg (gift 1° 1679 med **Silkehandler** Peder Hollensen, d. 1692), begr. 19. April 1735 i Flensborg, D. af Peter A. i Sønderborg (d. tidligst 1679). 2° 19. Sept. 1736 i Flensborg med Else Helene Turnier (d. tidligst 1741), D. af Forvalter paa Avnbølgaard Christian Carl T.

F. B. var en velstaaende Købmand (Firma: B. & Behrens), som sammen med en anden Borger en Tid forpagtede Satrupholms Gods og ejede et Hus ikke langt Nord for den danske Kirke i sin Fødeby. Han skylder sit Ry den Rolle, han spillede under Krigsbegivenhederne i Slesvig 1713. Den eneste Kilde til Kundskab om hans Oplevelser er hans egne Optegnelser, som han nedskrev paa Tysk flere Aar efter Begivenhederne. Stilen i disse Optegnelser er kejtet og stedvis uklar, men man sporer bag den en livfuld og frisk mundtlig **Fortællerbegavelse**. Det er tydeligt, at F. B. i Medborgerlag har yndet at berette om sine mærkelige Oplevelser i Krigstiden, og at hans personlige Indsats i hans Fortælling har faaet en Betydning, som næppe overalt stemmer med det faktiske Hændelsesforløb, selv om der ikke synes at være Tale om bevidst Forfalskning. Hertil kommer — hvad F. B. selv undskylder med svigtende Hukommelse — nogen Forvirring, hvad Tidsfølgen angaar. F. B. fortæller, at han, da den svenske General Stenbock efter sin Sejr over de danske og sachsiske Tropper ved Gadebusch i Mecklenburg (20. Dec. 1712) vendte sig mod Hertugdømmerne, fik Lejlighed til at udspejde den svenske Hærs Bevægelser, idet han, forklædt som Herregaardsjæger med Gaver af Karper og Kød **naaede** ind i Feltherrens Køkken i Schwartau ved Lubeck. **Stenbock** havde Kvarter her 31. Dec. 1712—1. Jan. 1713, og F. B. kan da ikke have Ret i, at hans Udsponering fandt Sted, efter

at han paa sin Bys Vegne havde været paa en Sendelse til Kong Frederik IV. i Fredericia, da Kongen først 5. Jan. kom hertil fra Flensborg. B.s første **datérbare** Sendelse til Fredericia fandt, som det fremgaar af et bevaret Regnskab, Sted 10. Jan.; dens Formaal var at bevæge Kongen til at lade sine Gardetropper blive liggende i Byen til Værn mod den fremrykkende Stenbock, som ved Breve havde udskrevet en haard **Brandskatning** af de slesvigske Byer. Efter sin Fortælling opnaaede F. B. en kongelig Ordre til Tropperne om ikke at forlade Flensborg, før Fjenden nærmede sig Ejderen. Kongen paahørte desuden hans Beretninger med Interesse og bad ham fortsætte sin Spejdertjeneste. Da Stenbock derpaa forberedte sin Overgang over den islagte **Ejderflod**, red F. B., som sammen med sin Medborger Jacob Deertzen var sendt sydpaa af Byraadet for at rekognoscere, over Ejderen ind i Ditmarsken og var, med Fare for at blive fanget af Fjenden, ved **Frederiksstad** Vidne til, at en svensk Oberst og hans to Ledsagere kørte over Isen. F. B. fortæller, at da han Morgenen derefter 15. Jan. naaede hjem til Flensborg, havde Kongens Tropper allerede for to Dage siden forladt Byen; men ogsaa her **maa** der foreligge en Erindringsforskydning, da den svenske Hærs Ejderovergang først fandt Sted 16.—18. Jan., de kongelige Troppers Udmarch 17. Jan. Kort efter blev F. B. af Raadet sendt til det russiske Hovedkvarter Syd for Rendsborg med Anmodning om Hjælp og opnaaede af Tsar Peter, som han forhandlede med med hans Hofnar som Tolk, og af den danske Kommissær Grev Chr. Ditlev Reventlow Løfte om et Hjelpekorps paa 1200 Mand. Det Rytterkorps, som under F. B.s Førerskab 22. Jan. færgedes over Slien til Mysunde, var dog kun paa 200 Mand, og den heldige Træfning, som det s. D. udkæmpede med en lille svensk Forpost i Klapholt Skov, var uden Betydning; Flensborg **maatte** af med en Brandskat paa 62 000 Rdl. — Da Kong Frederik ved Budskabet om de allierede Troppers Indrykning i Slesvig ilede mod Syd, tog han efter F. B.s Raad over Eckernførde og naaede Natten derpaa i Sikkerhed Tsarens Kvarter i Rendsborg. Morgenen derefter, 29. Jan., fik F. B., efter hvad han fortæller, Audiens hos Kongen og Tsaren og berettede, at Fjenden ikke, som man mente, vilde rykke mod Syd over Ejderen, men sandsynligvis vilde kaste sig ind i den gottorpske Fæstning Tønning. B.s Fortælling er urigtig i visse Enkeltheder, og hans Meddelelse synes ikke at have haft den Betydning for de senere Operationer, som han gerne vil tillægge den, da den danske General Scholten allerede forinden var orienteret med Hensyn til de Svenskes Bevægelser. Kongen skal dog

senere — fortæller F. B. — have prist hans **Kendskab** til disse og bevidnet ham sin kongelige Naade, men det er ikke kendt, at **denne** har faaet noget andet Udslag — medmindre man vil anse det for et saadant, at F. B., da han **1730** i økonomiske Vanskeligheder ansøgte Kongen om et femaarigt Gældsmoratorium, **opnaaede** en Ordre til Flensborgs Magistrat om, saa vidt muligt, at bevæge hans Kreditorer til at give Henstand. At Kongen, som Traditionen vil, har skænket en Æreskaarde til F. B., omtales ikke af denne. Kan man tro F. B., skal Stenbock, da han under sit Fangenskab i Flensborg efter Tønnings Overgivelse uden for F. B.s Butik var ved at se paa Tøj til en Sommerfrakke og af F. B. blev budt ind paa et Glas Vin, have udtalt, at F. B. »havde gjort mere, end **1000** Heste havde kunnet gøre«. Vist er det, at F. B. nød Anseelse i sin Fødeby, som gentagne Gange valgte ham til Fører for den borgerlige Hestgarde, og Folketsagnet har lige til vor Tid vidst at fortælle om hans Bedrifter. Da disse første Gang fremdroges for Læseverdenen i Mallings »Store og gode Handler«, var det paa Tale at rejse den tapre Borger et Mindesmærke i hans By, men der blev dog intet deraf. — Maleri paa Raadhuset i Flensborg. Træsnit **1865** derefter.

H. F. Ewald: F. B., **1861**. A. Wolff: Franz **Böckmann** in der **Volkssage**, Aus **Flensburgs** Vorzeit, I. H., **1887**, S. 104f. Zeitschr. der Gesellsch. f. **Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch.**, XVII, **1887**, S. 105—57; XVIII, **1888**, S. 101—30. Bidrag til den st. nord. Krigs Historie, udg. af Generalstaben, IV, **1905**, S. 264, 271 f. Chr. Voigt i **Heimatsbuch** von Flensburg, I, **1929**, S. 412—28.

C. O. Bøggild Andersen.

Bødtcher, Ludvig Adolph, **1793—1874**, Digter. F. 22. April **1793** i Kbh. (Nic.), d. 1. Okt. **1874** sst. (Trin.), **bcgr.** sst. (Ass.). Forældre: Forvalter ved det Laurvig'ske Jernmagasin Søren B. (**1746—1824**) og Christiane Conradine Qvist (ca. **1760—1819**), en Plejedatter af Grev C. C. **Danneskiold-Laurwigen** (s. d.). Ugift.

B. gik i Borgerdydskolen i Kbh. og dimitteredes herfra **1812**. Allerede som Dreng havde han elsket Poesi og Musik, især Oehlen-schlåger og Mozart, og i Skoletiden begyndte han selv at skrive Digte, bl. a. oversatte han sit Horats'iske Pensum paa rimede Vers. **1813** tog han anden Eksamen, men fortsatte ikke med noget Embedsstudium, var **1816** Lærer ved Borgerdydskolen paa Christianshavn og havde en Tid en Kontorplads i Overformynderiet, men han foretrak med beskedne Kaar at føre en fri **æstetiserende** Tilværelse. Som ung Student var han blevet forelsket i en ung Pige, Pauline Paulsen, og var i næsten tre Aar hemmelig forlovet med hende, indtil hun døde af Brystsyege, kun atten Aar gammel.

Sine Kærlighedsdigte og Brevene til hende brændte han: »det faldt mig intet Øjeblik ind at høste offentlig Roes eller Vinding for disse inderlige Følelser, som var en sød Hemmelighed imellem os Begge«. De erotiske Digte, han lod komme frem (til »Lina«), er da ogsaa ganske traditionelle (»Strengen«, »Oldingens Tilbageblik paa Livet«) eller humoristiske (»Da jeg var syg«). Nogen romantisk Erotiker som Staffeldt, Winther og Aarestrup blev B. ikke. I fulde Drag nød han sin Ungdom: »Hvor gylden var vor **Ungdomsscene!** De ranke Stammer Sundheds Lykke fik«. (»Til en gammel Ven«). Han skrev Digte, sang med sin smukke Stemme til Guitar, spillede Komedie i de dengang florerende dramatiske Selskaber. Paa hans Hybel i Faderens Gaard i Laksegade samledes en begejstret Kreds af Studenter, Malere og Skuespillere, knyttet sammen ved deres fælles Interesser for Poesi og Teater. Som Rus var B. blevet Medlem af det litterære Studenterselskab »Hebe« (Carl Otto, Thiele, Abrahams m. fl.), og han leverede poetiske Bidrag til dets haandskrevne Maanedshæfter. Fra **1817** begyndte der at fremkomme Digte af ham i Tidsskrifter og Antologier, Nyerups »Hertha« (hvori »Den fromme Clara«), »Ny Morgenpost« m. fl. I Liunges »Literatur-, Kunst- og Theaterblad« skrev han **1823—24** de ugentlige **Teateroversigter**. Det er kun i et Par af de sidste Ungdomsdigte, at B. hæver sig over det traditionelle og Paavirkningen fra Oehlenschläger. »Dag og Nat« (i »Harpen« for **1821**) har en egen sølvren Tone og et genremæssigt Blik for Detaillen, der peger hen paa den senere **B.**, og i »**Fredensborg**« (i »Harpen« for **1823**) har han for første Gang udtrykt sin »Livsfilosofi«, der skyr de store Følelser (»Omtaager **Sandserne** Forstanden, vil Bægret skumme over Randen —«) for af Livet at suge den rene Drue. — Ved Faderens Død tilfaldt der B. en lille Arv, tilstrækkelig til at gøre ham økonomisk uafhængig, og han bestemte sig til at foretage en større Udenlandsrejse. **1824** rejste han over Tyskland til Rom. To Aar havde han tænkt sig at være ude, men han blev i Rom i elleve Aar, hans lykkeligste Tid. Nogle Dagbogsoptegnelser fra **1825** og **1826** (trykt i »Nær og Fjern« **1877—78**, Nr. **305—06**) viser, hvorledes Italiens Natur og Folkeliv har gjort ham til **Virkelighedsiaagttagere** og skærpet hans Blik for den karakteristiske Detail. Han kom i nært Venskabsforhold til Thorvaldsen og **indlemmedes** i den Kreds af Kunstnere og danske Romafarere, der samledes om ham. For B.s Poesi har dette Kunstnermilieu været afgørende: »Her under Italiens Himmel blev meget, som forhen havde været mig dunkelt, klart, og navnlig lærte jeg her Plastiken at kjende, især i Vaticanet og af Thorvaldsen«. De franske Malere og Eckersberg udviklede hans Øje

for Farverne og for sober Penselføring. Under den muntre Livsnydelse blev, som altid, hans Digtning kun til draabevis, men efter hans egen Opgivelse nedskrev han dog i Rom foruden en Rejse-skildring »Terracina« (trykt i »Ny Portefeuille« for 1844) »adskillige Digte«, hvortil vi maa henregne Digte som »Opmuntring«, »Nemi«, »Morgen i Nemi«, »Gjenkomst til Nemi«, »Aften ved Ariccia« og »Piazza Barberina«, der alle dokumenterer, at Rom for B. betød et digterisk Gennembrud. 1835 vendte B. tilbage til Danmark om Bord paa Fregatten »Bellona«, der hjembragte en Del af Thorvaldsens Arbejder. Det skyldes for en væsentlig Del B.s Omtanke og Overtalelse, at Thorvaldsen 1833 havde oprettet et lovformeligt Testamente, hvorved hans Arbejder og Kunstsamlinger sikredes for Danmark. I Kbh. fortsatte B. sin uafhængige Tilværelse; ikke engang Thorvaldsens Anmodning til ham om at overtage Posten som Inspektør ved Museet kunde lokke ham. Som Digter lod han kun høre fra sig med spredte Digte, bl. a. i »Portefeuillen«, »Figaro«, P. L. Møllers »Gæa« (hvori »Fuglen«, 1845, og »Mødet med Bacchus«, 1846). Det var først 1856, at han udsendte et Bind »Digte, ældre og nyere«. Det er den lille Haandfuld Digte heri fra Rom-Tiden og Aarene efter Hjemkomsten, der har givet B. hans Plads i dansk Poesi. Italienske og danske Billeder skifter i hans Digtning som i hans Liv. B. er som Winther og Aarestrup Idylliker, men i Stedet for disses Understrøm af romantisk »Zerrissenheit« har B. et Stænk af det 18. Aarh.s borgerlige Anakreontik, der nu kun føles som en Ynde mere. Det Spil mellem Sanserne og Forstanden, som allerede Fredensborg-Digtet anslaar, har givet Motivet til hans kraftigste Poesi, de fortællende Digte »Mundus og Paulina«, »Athenodorus« og »Fiskeren i Nemi« og det store Digt »Mødet med Bacchus«, hvor en tilfældig Rejseoplevelse har faaet dionysisk Sving, samtidig med at Humoren underfundigt spiller igennem. I poetiske Skjuledigte som »Philosophen« og »Farvel til Marthes Kilde« (en Kilde ved Broderens Gaard, Nebbegaard, ved Rands Fjord) har B. fundet Udtryk for sin Personlighed og sin Poesi. — De nye Udgaver af hans »Digte« (1867 og 1870), hver med en lille ny Ring af Digte, og et Bind »Sidste Digte« (1875, besørget af en Slægtning Thorvald Smit) viser, hvorledes hans Poesi indtil det sidste var »uden Rynke«. Han kan stadig bevæges af Tingene omkring ham, men de fleste Digte er digtet paa Minder, bl. a. kommer nu hans Ungdomskærlighed forklaret til ham (»Natten«, »Høstminde«, »Et Varsel«). En religiøs Tone, en lydig Resignation over for Døden og en Fortrøstning ved at tilhøre det store Hele, præger hans Gammelmandsdigte. B. beboede en lille Lejlighed i Sværte-

gade, og her gled Dagene efterhaanden hen i **afmaalt** Ensformighed. Eftermiddagen var forbeholdt en lille udsøgt Kreds af Originaler — hans »Menageri« —, som det morede ham at omgive sig med. Hans Stuer med »det kostbare Tapet« af mange Aars Cigarrøg, med Guitaren paa Væggen, med Palmen — »mit grønne Springvand« — og med Rosentræerne i Vindueskarmen var som en fredlyst Plet, hvor Tiden ingen Magt havde og kun den evige Poesi levede. — R. 1873. — Malerier af A. Kuchler paa Fr.borg og af C. A. Jensen 1836 forhen hos Johan Hansen; Maleri fra Romopholdet i Privateje. Portrætteret paa Lindaus Gruppebillede af Kunstnerudflugten 1825 (Fr.borg) og i Radering paa E. Meyers Gruppebillede af Kunstnere s. A. Træsnit af J. F. Rosenstand 1871 og efter H. Olrik 1866. Staalstik af Magnus Petersen 1868 paa Gruppebillede af nordiske Digtere.

Manuskript til Selvbiografi i Det kgl. Bibliotek. — Erik Bøgh: Et Blomsterliv i Udvalgte Feuilletoner fra 1874, 1875. Alex. Schumacher: L. B. Et Digterliv, 1875. Georg Brandes: L. B., 1879 (Saml. Skr., II). Kr. Arentzen: L. B. En biografisk Pennetegning, i 4. Udg. af Digte, gamle og nye, 1878. Vilh. Andersen: L. B., i Litteraturbilleder, I, 1903, S. 141—58. W. Schorn: Da Voldene stod, 1905, S. 159—87, og i Julebogen, 1912, S. 46—52.

Oluf Friis.

Bøgebjerg, Rasmus Sørensen, 1859—1921, Billedhugger. F. 19. Marts 1859 paa Rerslev Mark ved **Ruds-Vedby**, d. 14. Jan. 1921 i Gentofte, begr. sst. Forældre: Husmand Søren Pedersen (1820—94) og Ane Rasmussen (1824—1903). Navneforandring 21. Juli 1877. Gift 15. Juli 1892 i Gilleleje med Olga Lendorf, f. 5. April 1868 i Odense, D. af Arkitekt Carl Vilhelm Frederik L. (1839—1918) og Ida Sophie Christiane Jørgine Anchersen (1848—1901).

B. voksede op paa Landet som Vogterdreng. Man lagde Mærke til hans Evne til at modellere Dyr, og Grev E. Moltke paa Nørager fattede Interesse for ham og støttede hans kunstneriske Uddannelse. Efter Konfirmationen kom han i Billedskærerlære et Aar og blev derefter Elev af Vilh. Bissen. Samtidig lærte han Tegning hos Arkitekt C. V. Nielsen, af hvem han 1876 dimitteredes til Akademiet. 1881 fik han Afgang, og s. A. debuterede han paa Charlottenborg, hvor han, med enkelte Aars Undtagelse, udstillede til 1915. 1882 (med »Narcissus«) og 1884 (med Relieffet »Stefanus' Stening«) konkurrerede han uden Held til Guldmedaillen. Han modtog en **Række** Legater, med hvilke han 1890—91 rejste til Italien og senere flere Gange til Paris, Tyskland og Østrig. Af hans Arbejder kan nævnes »Ung skrivende Dame« i Marmor (1894), der købtes af Kunstmuseet, Portrætbusten af Prof. Ad. Steen

(1886) og »En Dreng sliber en Pil« (1890) i Odense Museum, Figurerne, der symboliserer »Søfart« paa Det forenede Dampskibsselskabs Bygning (1895), samt Bronzestatuer af Apostlene Paulus og Johannes i St. Thomas Kirken paa Frbg. Desuden et betydeligt Antal Portrætbuster. Et Udkast til et Monument for Grundtvig (»G. løfter den danske Folkefugl, Lærken, til fri Flugt og Sang«) var paa Tale til Udførelse, da der rejste sig en heftig Debat i Dagspressen, hvor navnlig Kunsthistorikeren Sigurd Muller tog kraftig til Orde imod Statuen. B.s Kunst, som tilhører den naturalistiske Skole, er i høj Grad traditionsbunden og afspejler ikke noget stærkt kunstnerisk Temperament. — Relief af Søren Madsen 1876. Selvportræt i Buste 1911.

R. **Bøgebjerg**: Til Belysning af Striden om min Grundtvig, 1912. Aarhus Stiftstid. 4. Marts 1918. Gads dsk. Mag. Okt. s. A. København og Nationaltid. ,9. Marts 1919.

Merete Bodelsen

Bøggild, jysk Slægt, der føres tilbage til Købmand i Ans Thyri Jensen B. (d. 1729), som havde Navn efter sit Fødested B. i Torning Sogn. Han var Fader til Daniel og Peter Thyresen B. (1709—91), der begge var Købmænd i Aarhus. Sidstnævntes Søn Regimentskvartermester, senere Byfoged i Aalborg, Justitsraad Jens B. (1759—1812) havde i sit Ægteskab med Ane Margrethe Jelstrup (1767—1829) elleve Børn, blandt hvilke Købmand og Raadmand i Aalborg Lars Johan Peter B. (1793—1857) — hvis Sønnesøn var nedenn. Mælkeritekniker Bernhard Christopher Wilkens B. (1858—1928) — Forpagter, Stænderdeputeret Balthasar Gebhard B. (1801—73) og Bogholder Ove Henrik B. (1802—81), der var Farfader til nedenn. Mineralog Ove Balthasar B. (f. 1872). Ovenn. Købmand Daniel Thyresen B. var Fader til Sogndegn i Todbjerg Johannes B. (1765—1833), hvis Søn Pastor Jens Lassen B. (1797—1868) var Farfader til nedenn. Gesandt og Generalkonsul Johannes Erhardt B. (1878—1929).

J. **Vahl**: Slægtbog over Afkommet af Christjern Nielsen, 9. Hft., 1892,

Albert Fabritius.

Bøggild, Bernhard Christopher Wilkens, 1858—1928, Mejeritekniker. F. 1. Marts 1858 i Vammen, d. 27. April 1928 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Skivholme Balthasar Christoffer B. (1816—92, gift 1° 1843 med Jenny Mathilde de Hoffmann, 1818—45) og Charlotte Cathrine de Hoffmann (1823—98). Gift 1° 17. Juni 1889 paa Frbg. med Agnete Poulsen, f. 28. Maj 1868 i Kbh. (Trin.), d. 21. Febr. 1901 i Middelfart, D. af Assi-

stent i Justitsministeriet, senere Højesteretsassessor Jonas Nicolai Johannes P. (1836—1914, gift 2° 1878 med Marie Elisabeth Lemming, 1854—1911) og Rebekka Magdalene Brandt (1848—73). 2° 12. Marts 1902 i Nørre Sundby med **Dagmar** Vilhelmine Trojel, f. 5. Juli 1861 i Slesvig, D. af Premierløjtnant, senere Kaptajn Einar Adolph Emanuel T. (1821—81) og Anna Christine Meyer (1837—1902).

B. blev Student 1877 fra Aarhus og 1882 polyteknisk Kandidat i anvendt Naturvidenskab. Som Student var han en kort Tid Assistent hos Professor Johnstrup ved Universitetets mineralogiske Museum, og kort efter Eksamen kom han ind i den Virksomhed, som optog ham hele Livet, nemlig Mælkeribruget, der paa dette Tidspunkt stod ved et Vendepunkt. Centrifugen var indført 1878, og 1882 oprettedes det første Andelsmejeri i Hjedding ved Varde. 1860—80 havde Th. R. Segelcke været Mejerikonsulent for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab og var nu Lærer ved Landbohøjskolen i Mejerilære og Indenrigsministeriets Konsulent i Mejerivæsen. Selskabet henvendte sig da til Polyteknisk Lærestalt for at faa udpeget en Mand, der var egnet til Konsulentstillingen, og fik Anvisning paa B., som nu under Segelckes Vejledning fik en fyldig Uddannelse i Faget i de følgende fire Aar, bl. a. gennem talrige Rejser. 1886 ansattes B. som Konsulent, en Virksomhed, der optog ham levende, og som han varetog, indtil han 1903, efter Segelckes Død, blev dennes Afløser som **Professor** ved Landbohøjskolen. I Segelckes Konsulenttid var det Herregaardene, der var de førende i Mejeribruget, men nu blev det, ikke mindst paa Grund af B.s Arbejde, Andelsmejerierne. Han var utrættelig som Taler og Skribent, naar det drejede sig om at faa Landbrugerne til at forstaa den økonomiske Fordel ved at faa Mælken oparbejdet til **ensartede** Produkter af god Kvalitet; kun derved kunde der opnaas gode **Priser**. Et ikke mindre Arbejde udførte B. ved Projekteringen af talrige nye Mejerier og ved sine mange Rejser i Udlandet, dels som Danmarks Repræsentant ved internationale Udstillinger og Kongresser og dels for at studere de Forfalskninger, der Tid efter anden dukkede op, og som skadede de danske Mejeriprodukters voksende Renommé. B.s Virksomhed som Skribent er meget omfattende; foruden talrige Artikler i »Tidsskrift for Landøkonomi«, »Ugeskrift for Landmænd«, »Vort Landbrug« og »Mælkeritidende« har han skrevet: »Andelsmælkerier« (1887), »Mælkeriregnskaber« (1889), »Mælkeribruget i Danmark« (1891), hvoraf 4. Oplag kom 1916, »Mælkeribruget i fremmede Lande« (1897), »Mælkerilære for Elever i Landbrugsskoler« (1899),

og særlig de to næstsidste af disse Bøger var meget kendte og meget anvendte. Stillingen som Professor ved Landbohøjskolen i **Mejeri**-lære og Landbrugsbogholderi beklædte B. indtil **1923**. Ved sin Afgang oprettede han et Flidslegat for Mejeribrugsstuderende og skænkede en stor Del af sin Bogsamling til Landbohøjskolen. **1888** var han Medlem af Mælkeriudvalget ved den nordiske Industri-, Kunst- og Landbrugsudstilling i Kbh. **1897** blev han Æresmedlem af British Dairy Farmers Association og fik dette Selskabs **Guld**-medaille; endvidere var han Medlem af **Fédération Internationale de Laiterie**. **1910—28** havde han Sæde i Det kgl. danske Landhus-holdningsselskabs Bestyrelsesraad; **1906—21** var han Formand i Internationalt Mælkeriforbunds danske Afdeling. Endvidere var han Medlem af Bestyrelsen for Danmarks amerikanske Selskab fra dets Stiftelse til **1924**, Medlem af Bikubens Repræsentantskab og Medlem af Bestyrelsen for Koefoed, Hauberg, Marstrand og **Helweg**, Akts. Titan. **1905** deltog B. i Stiftelsen af Foreningen til spæde Børns Vel og sad i Bestyrelsen, til Foreningen opløstes. **1919** blev han Æresmedlem af Det kgl. svenske Landbrugs-Akademi. — R. **1907**. DM. **1928**. — Maleri af Marie Holbek ca. **1923**. Buste af Gustafsson **1926**. Træsnit.

Slægt i J. **Vahl**: Slægtebog over Chr. Niensens Afkom, II, H. 9, **1892**. P. B. Grandjean: Stamtavle over P. J. Deichmanns Efterkommere, **1905**. G. Ellbrecht i Ingeniøren, **1928**, S. **241**.

P I V di

Bøggild, Johannes Erhardt, **1878—1929**, Gesandt, Generalkonsul. F. 28. Marts **1878** i Ribe, d. 23. Nov. **1929** i Montreal, begr. i **Ribe**. Forældre: Bankdirektør Børge Thorlacius B. (**1835—95**) og Sophie Magdalene Aagaard (**1838—83**). Gift 19. Dec. **1905** i Brooklyn, New York (Danske Kirke), med Helga Pouline Nielsen-Aarestrup, f. 22. Juli **1873** i Virring, D. af Skolelærer Anders Nielsen (fra **1905** Nielsen-Aarestrup) (**1837—1909**) og Stina Maria Lund (**1841—1922**). Navneforandring 15. Juni **1905**.

Efter at være blevet Student **1896** fra Ribe og cand. juris **1903** skaffede B. sig en alsidig Handelsuddannelse ved Rejser i De forenede Stater og Rusland og fik derefter Ansættelse som Assistent i Udenrigsministeriet **1906**. S. A. blev han Vicekonsul, sendtes som saadan til Hamburg **1907** og udnævntes til Fuldmægtig **1908**. Som Konsul sendtes han **1910** til San Francisco, **1914** til Chicago og som fungerende Generalkonsul til London **1915**. Da De forenede Stater i Marts **1917** gik ind i Verdenskrigen, virkede B. midlertidig som Handelsraadgiver ved Gesandtskabet i Washington for der at deltage i de handelspolitiske Forhandlinger om Tilførslerne til

Danmark. Samtidig hermed bestyrede han en Tid Konsulatet i New York. Efter Verdenskrigens Afslutning vendte han 1919 tilbage til London som Generalkonsul for Storbritannien og Irland, men udnævntes s. A. til Gesandt i Reykjavik, hvor han, efter at Danmark ved Forbundsloven af 30. Nov. 1918 havde anerkendt Island som selvstændig Stat, fik den betydningsfulde Opgave at virke for den voksende Forstaaelse mellem de to Folk under det nye statsretlige Forhold. 1924 forlod han Reykjavik, og med Bibeholdelse af sin Titel som Gesandt sendtes han som Generalkonsul for Canada og New Foundland til Montreal, hvor han virkede til sin Død. — B. var en energisk og praktisk dygtig Embedsmand, hvis konsulære Erfaring der blev lagt stærkt Beslag paa under Verdenskrigen. — R. 1916. DM. 1921. K.² 1924.

Politiken 22. Juli 1915, 28. Marts 1928 og 25. Nov. 1929. Barsen 1. Aug. 1915 og 26. Nov. 1929. Det danske Selskab i Reykjavik 1923—5. Juni—'933, '933. S. 5 f.

Fr. de Fontenay.

Bøggild, Ove Balthasar, f. 1872, Mineralog. F. 16. Maj 1872 paa Mosegaard ved Jetsmark. Forældre: Forpagter Carl Andreas Hoftved B. (1833—92) og Marie Sofie Fischer (1833—1905). Gift 1. Dec. 1901 i Gadstrup ved Roskilde med Rigmor Johanne Schmidt, f. 21. Maj 1877 i Fredericia, D. af Købmand Jens Weillgaard S. (1839—85) og Thora Emilie Thilo (1848—1932, gift 2° 1885 med Handelsfuldmægtig Christian Papsøe, 1859—1926).

B. blev Student 1890 fra Aalborg og tog 1896 Skoleembeds-eksamen i Naturhistorie og Geografi. Fra 1896 var han Forelæsningsassistent ved Mineralogisk Museum, 1898—1904 Assistent sst., fra 1904 Hjælpedocent ved Polyteknisk Lærestalt og fra 1910 Docent sst. Ved Prof. N. V. Ussings Død udnævntes B. 1. Febr. 1912 til Professor i Mineralogi og Geologi ved Universitetet og til Direktør ved Mineralogisk Museum. 1913 blev han Medlem af Kommissionen for videnskabelige Undersøgelser i Grønland, 1919 af Videnskabernes Selskab og 1931 af Konsistorium. — B.s første Afhandling omhandler Skurestriberne i Danmark (1899), men ellers har han hovedsagelig arbejdet med forskellige mineralogiske Emner, der ofte har været af stor Betydning ogsaa for andre Grene af Geologien. Efter et Studieophold i München 1899—1900 ledsagede B. Prof. N. V. Ussing 1900 paa en Undersøgelsesrejse til Julianehaab-Distriktet i Sydvestgrønland. I de følgende Aar fremkom en Række Afhandlinger med Beskrivelser af flere til Dels nye Mineraler fra Grønland (Epistolit, Steenstrupit, Erikrit m. m.) og 1905 i »Medd. om Grønland« et større samlet

Arbejde paa 625 Sider om Grønlands Mineraler: »Mineralogia Groenlandica«. 1906 foretog B. en geologisk Studierejse til de dengang dansk-vestindiske Øer, men fortsatte ellers sine Undersøgelser over grønlandske Mineraler (Ussingit, Dahlit, **Leifit** m. m.). Desuden har han skrevet Hæftet om Grønland (1917) i »Handbuch der regionalen Geologie« og flere Steder om Geologi og Minedrift i Grønland (»Greenland«, 1929 m. m.). Endvidere har han foretaget mineralogiske Undersøgelser af Bundprøver fra Ishavet, Nordhavet, Middelhavet og det indiske Ocean, optagne af Ingolf-, Hertugen af **Orléans'**-, Thor- og **Siboga-Ekspeditionerne**. Til Danmarks **Gcologi** har han leveret et vigtigt Bidrag gennem Undersøgelser over den vulkanske Aske, hvis Tilstedeværelse i det tertiære Moler blev bekendt her i Landet 1902 (Vulkansk Aske i **Moleret**, 1902). B. fuldførte senere nogle af Ussing paabegyndte Undersøgelser over den relative Alder af de mange Askelag i Molerklinterne ved Limfjorden og offentliggjorde dem 1918 sammen med en Oversigt over Danmarks ældre Tertiærbjergarter. Af senere Arbejder **maa** fremhæves en indgaaende og værdifuld Undersøgelse over Skælstrukturen hos Molluskerne (Vidensk. Selskabs Skrifter 1930). Som Lærer ved Universitetet har han udgivet en Lærebog i Krystallografi og Mineralogi (1917, 2. Udg. 1926) og flere nyere Udgaver af N. V. Ussings »Kortfattet Lærebog i den almindelige Geologi«. — Maleri af H. O. Bøggild Andersen 1920.

S. A. Andersen.

Bøgh, jysk Præsteslægt, der kan føres tilbage til Tømrer Christen Jensen i Viborg, hvis Sønnesøn Christopher Nielsen B. (1663—1736) var Sognepræst i Trige og Ølsted. I sit Ægteskab med Kirstine Nicolsdatter Seidelin (1691—1733) var han Fader til Hans Jørgen B. (1714—73), der ligeledes var Sognepræst i Trige, og til nedenn. Provst **Nicol** Seidelin B. (1717—78), hvis Søn nedenn. Forfatter Matthias Frederik Georg B. (1762—1831), var Fader til nedenn. Gartner Georg Julius B. (1821—1904) og til Sognepræst til Gamtofte Nicolai Seidelin B. (1805—80). Denne var Fader til nedenn. Forfattere Matthias Frederik Georg B. (1836—82) og Nicolai Seidelin B. (1843—1905). — Ovenn. Pastor Hans Jørgen B.s Datter Friderica B. (f. 1765) havde i sit Ægteskab med Rasmus Olesen til Rosenlund Sønnen Skolelærer Hans Hendrik B. (1795—1872), der var Fader til de nedenn. Forfatteren Erik Nicolai B. (1822—99) og Dyremaleren Carl Henrik B. (1827—93), hvis Søn var den nedenn. Ingeniør Valdemar B. (1864—1910).

F. E. Seidelin: Stamtavle over Familien Seidelin, 1877, S. 61—77.

Albert Fabritius.

Bøgh, Carl Henrik, 1827—93, Dyremaler. F. 3. Sept. 1827 i Kbh. (Frels.), d. 19. Okt. 1893 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Lærer ved Frue Sogns Borgerskole, senere i Sneslev Hans Hendrik **B.** (1795—1872) og Marie Dorothea Møller (1803—65). Gift 12. Maj 1863 i Brønshøj med Anne Cathrine Sophie Henriette (Nanny) Møller, f. 29. Sept. 1831 i Roskilde, d. 5. Marts 1916 paa Frbg., D. af Overauditør Niels M. (1785—1837) og Elisabeth Margrethe Gærtner (1798—1878).

Da Faderen blev Lærer i Nærheden af Næstved, lærte B. nogen Tegning paa Herlufsholm, kom i Malerlære i Næstved og blev Svend 1849, var Soldat 1850, blev derefter Elev af Kunstakademiet, særlig af J. L. Lund, og udstillede 1854—94 i alt 140 Arbejder. Efter et forgæves Forsøg 1855 vandt han 1857 Neuhausens Præmie for »En Hestepanger«. 1860—61 var han paa Rejsestipendium i Udlandet, især i Paris, og rejste senere meget i de nordiske Lande. Kunstmuseet ejer af ham »Paa Malkepladsen« (1870) og »En Rensdyrhjort drives til Malkepladsen« (1875) samt »Svensk Landskab med Kvæg«; desuden er der Arbejder af ham paa Aalborg og Odense Museer. Hans Kronhjortbilleder var en Tid meget populære i Bourgeoisiet og Højadelen. — Tit. Professor 1873. — Pastel af Elisabeth Bøgh 1887. Træsnit 1875 og af H. P. Hansen 1884.

O. Andrup.

Bøgh, Erik Nicolai, 1822—99, Forfatter, Teaterdirektør, Redaktør. F. 17. Jan. 1822 i Kbh. (Frels.), d. 17. Aug. 1899 paa Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). Broder til Maleren Carl B. (s. d.). Gift 7. Juni 1850 i Grue i Norge med Andrea Schøyen, f. 17. Aug. 1824 i Odalen, d. 21. Marts 1906 paa Frbg., D. af Kaptajn og Lærer ved Krigsskolen **Aslak** Ludvig S. til Schøyengaarden (1778—1853) og Anna Sophia **Bühning** (1784—1851).

B.s Fader, en Seminarist med adskillige Evner og Interesser, men uden praktisk Initiativ og Energi, underviste først i københavnske Skoler, forsøgte sig saa med en Beværtning og blev 1832 Skolelærer i **Karrebækstorp**, senere i Sneslev. Drengen havde gode Dage, saa længe hans Morfader, Havnefoged Møller, levede; i hans solide københavnske Smaaborgerhjem opfostredes han med den gammeldags Selskabelighed, i hvilken Klubviserne var **Hoved-**underholdning, og med Teaterinteresse og beundredes for sin Lærenemhed og Deklamation. Hverken her eller medens han benyttedes som Medhjælp i Beværtningen eller under den mere oplivende Tilværelse paa Landet, tog nogen sig planmæssig af hans Undervisning og Udvikling, og han blev snart i højere Grad Faderens Hjælpelærer end hans Elev. Selvlært, selvhjulpnen og

selvglad formedes hans Personlighed, og Barndoms- og Ungdomsaarenes Modgang og Ydmygelser fæstnede hans Villie til samfundsmæssig og økonomisk at staa paa sit eget. Efter Konfirmationen blev han en Slags Skriver hos Stedets Provst. Her fik han kun Tid til at udvide sin spredte forslugne Læsning med Provstesønnens Skolelatin (det, han siden ikke vilde sælge for hundrede Daler), men 1839 kunde han dog bestaa Optagelsesprøven til Jonstrup Seminarium, og skønt han ikke evnede at købe Lærebøgerne og næppe at bestride Opholdet, gennemførte han det toaarige Studium og tog Eksamen med første Karakter, og efter halvandet Aars Huslærervirksomhed paa Farumgaard fik han Kald i Fuglebjerg. Her fandt han sin Sognepræst saa embedsvigtig og ildesindet, at han Sept. 1844 brød overtvært og drog til Sverige i en sidsterangs omrejsende dansk Skuespillertrup, og efter dens Opløsning ud paa Sæsonen klarede han sig som Portrættegner i mellemsvenske Byer og Storgaarde — herfra hans Kendskab og Kærlighed til Sveriges Litteratur og Folkeart, hvad der senere gengældtes ham fra svensk Publikums Side. En Afstikker til Sydnorge i Efteraaret 1848 gav hans Skæbne dens endelige Retning. Af Digte havde han i alle Ungdomsaarene skrevet Masser, oprevne og selvpersiflerende i Byrons og Heines Stil, skæmtsomme i dansk Rimbrevs og komisk Fortællings; nu fandt hans Form- og Tilpasningsevne et tiltrækkende Felt ved Kristianiascenens Trang til let moderne Repertoire ud over det andetsteds fra indførte. Han fik et Par Vaudeviller opført, 31. Dec. 1848 desuden »Nyttaarsaften 1848—49«, en Gennemgang af Aarets Hændelser ved Hjælp af optrædende Typer (»Journalistiken«, »Kritiken«, »Industrien« o. s. v.). Den litterære Tilskyndelse kom fra August Blanchés »1844—45«, og ad denne Vej opstod altsaa den første norske Revue ligesom snart efter den første danske. Da nemlig Stillingen som dansk Teaterforfatter i Norge maatte blive uholdbar i Længden, og da B. som nyforlovet maatte tænke paa sikrere Udkomme, drog han Sept. 1849 til Danmark, og allerede 31. Dec. opførte Casino hans »Nyttaarsnat 1850« med overordentligt Held. Det føltes som en Ploug'sk Atellan lempet efter en bredere Offentligheds Forstaaelse; originalest var Behandlingen af Sangene, idet B.s musikalske Følsomhed og Takt ydede noget usædvanligt ved Teksterne til de givne Rytmer, ligesom han senere selv skrev fikse, let tilgængelige Melodier. Som fast Leverandør til Casino forfattede han i det næste Tiaar en lang Række større og mindre Sangspil, de færreste paa egen Haand (som »Fastelavnsgildet« 1855, »Califen paa Eventyr« 1857, og »Huldrebakken« 1852, det eneste, han forsøgte at faa

frem paa Det **kgl.** Teater); men ogsaa naar Ramme eller dog Idé var taget fra franske Mønstre, som han langt foretrak for de hidtil mere gængse tyske (f. Eks. »Et enfoldigt Pigebarnd« **1853**, »Alle mulige Roller« **1857**, »Valbygaasen« **1856**), havde han med sikkert dramatisk Haandelag tildannet Stoffet efter sit Teaterpublikums Tarv. Det er overhovedet ikke, fordi B. var den skarp-synede Laaner, at hans nationale Lystspildigtning virker blegere end selv Fritz Holsts bedste og Hostrups ringere Arbejder; det skyldes en vis Mangel paa umiddelbar Livsglæde og Gemyt; ud-spekulerede Finter og Ordleg, der ganske vist blev tilstrækkelig beundrede og erindrede i et Par Menneskealdre, gjorde det ofte ud for den dybere Sympati for Emnerne. Hans Frugtbarhed var for lidet frodig. Friskest har nogle af de Viser, der ikke indlagdes i Stykkerne, holdt sig (»Hr. Madsen«, »Aa hør nu go'e Venner«). Talrige Enkelt- og samlede Udgaver vidner om den hele Produktions Publikumslykke. **1855—60** var B. Casinos artistiske Direktør; hans sidste store Succes under dette, »Grevinden og hendes Søkendebarn« (**1859**), var ogsaa en Bearbejdelse fra Fransk, men blev fremført som en Imødekommenhed mod Hovedstadens Harme over Grevinde Danners formodede politiske **Indflydelse**. Casinoaarene stillede de største Krav til B.s næsten udtømmelige Arbejdsevne og hans, efter Opgavernes Art at regne, ufejlbare kunstneriske Samvittighedsfuldhed. Teatret trivedes; men dets Bestyrelse blev ham for fordringsfuld og uforstaaende. Jævnside med sit Scenearbejde havde han været Causeur i »Dagbladet«, nu overtog han Redaktionen af den nylig oprettede »Folkets Avis«, som han ledede til **1877** og i de første Aar slog op til Landets mest udbredte Dagblad, væsentlig i Kraft af sine staaende Feuilletoner om alle Dagens Emner. Ogsaa her var han det brede Borgerskabs Mand, der just gav Form til, hvad det magtede at føle og fatte. I Tiden om **1864** stod han paa det mest ubetingede nationalliberale Stade; saa fulgte han med over til Højre. Bondevenstre og Socialismen var ham lige taabelige og skadelige (i hans Digt »Mester **Oles** Prædiken«, **1878**, **12** Oplag, gaar det ud over Folketingets Holdning i Forsvarssagen). Det lykkedes ham vist ikke at komme paa Fremtidens Side i noget som helst litterært, kunstnerisk eller musikalsk Spørgsmaal; den stigende Interesse i **1870'erne** for Søren Kierkegaard behandlede han saaledes som skabagtig Mode. Men personlig Sanddruhed og Frihed for Snobberi kan man ikke frakende ham. Hans Meningsfællesskab med de nationalliberale Akademikere, af hvem han havde følt sig overset som Seminarist, førte ham ikke ind i klikemæssig Gensidighed, og hans Illusion

om at være den **uhildede**, uden for Massen staaende Ræsonnør var ægte nok. Han indøvede i hvert Fald sine Folk i at gennemtænke deres egne Tanker, sindrig og livfuld Logiker og Polemiker som han var, og som kulturhistorisk Materiale vil hans Feuilletoner bevare Værdi. Han kunde samle dem i Bogform hvert Aar («Dit og Dat» og «Udvalgte Feuilletoner» **1862—86**); de fortsattes efter **1877** i »Dagens Nyheder«, af hvis Redaktion han var Medlem. Til disse Samlinger slutter sig nærmest hans moraliserende »Syv Forelæsninger« (**1857**), »Otte nyere Forelæsninger« (**1874**), »En liden Hverdagspostille« (**1877**) og »Jonas Tværmoses Ærgrelser« (I **1864**, II **1875**), Københavnsoplevelser i Jeg-Form, illustrerede af Forfatteren. Hans dramatiske Virksomhed («Redaktionssekretæren», **1863**, »Jomfru Æselsskind«, **1879**) var imidlertid ebbet ud — til det sidste oversatte han Operetter («Orfeus i Underverdenen», **1871**, »Mikadoen«, **1892**) og Operaer («Bajadser», **1895**, »Don Juan«, **1899**). Ogsaa af sine Fortællinger og sine Digte, af hvilke nogle rummer en lidt bleg, men følt romantisk Alvor («September»), har han givet Udvalg. Han foretog mange Rejser, til Tyskland, til Italien, oftest til Paris; **1872** havde han det Ancker'ske Legat. Med de frembrydende Retninger i Litteratur og **Samfundsbetragtning** **maatte** han komme paa en stedse mere spændt Fod, og efter at han havde opgivet Deltagelse i Dagens Debat, holdtes Uvillien mod ham varm ved hans Varetagelse af Censorstillingen ved Det **kgl.** Teater fra **1881** til sin Død. Hans baade moralsk og kunstnerisk motiverede Modstand mod de fleste Værker af moderne Karakter, selv de allerbetydeligste, skadede Nationalscenens Udvikling, om end han langt fra altid fik Medhold hos Direktionen. Som artistisk Raadgiver for Forfattere og Iscenesættere var han dog ikke uden Fortjeneste.

B.s dramatiske Arbejder kom i syv Bind **1858—71**, »Udvalgte dramatiske Arbejder« i tre Bind **1885—86**, »Hundrede Viser med Musik« i to Bind **1862**, »Udvalgte Fortællinger« i to Bind **1876** og »Digte« i tre Bind **1879—81**. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — R. **1881**. DM. **1892**. -- Maleri af Otto Bache paa Fr.borg **1892**. Buste af Th. Stein **1872**. **Portrætmedaillon** i Elfenben af O. O. Glosimodt **1880**. Litografi af I. W. Tegner **1854**. Træsnit af E. Skill **1868**, H. P. Hansen **1869**, **1872** og **1876** og af A. Bork efter Fotografi **1895**; endvidere Træsnit **1867**, **1875** og **1883**.

O. Borchsenius: Fra Fyrerne, I, **1878**, S. **21—40**. E. Bøgh: Erindringer fra mine unge Dage, **1894**. Samme: Min første Forfattertid. Erindringer, II, **1897**. Annie Foss: Erik Bøgh, **1920**. Breve i Gads dsk. Mag. **1927**, S. **34—56**, **108—25** («Vandreaar»). R. Neijendam: Det kgl. Teaters Historie **1874—1922**, I—V, .92.-30. Samme: **Casino**, **1923**, S. **37—43**. *PauLæssøe* Muller.

Bøgh, Matthias **Frederik** Georg, 1836—82, Forfatter. F. 4. Nov. 1836 i Skamstrup, d. 31. Jan. 1882 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Gamtofte, Provst Nicolai Seidelin B. (1805—80) og Charlotte Dons (1816—88). Gift 8. Maj 1870 i Gamtofte med Anna Elisabeth (Elisa) Plum, f. 17. Sept. 1836 i Roslev, d. 22. Febr. 1910 i Charlottenlund, D. af Sognepræst, sidst i Taarnby Niels Munk P. (1803—65) og Charlotte Elisabeth Blædel (1811—93).

B. dimitteredes 1857 privat til Universitetet og valgte Jura til Fagstudium, men blev, stærkt æstetisk interesseret som han var, først 1866 cand. juris. 1861 udgav han anonymt »Valkyrien, et nordisk Digt i 20 Sange«, der er **oehlsenschlägersk** Epigonpoesi, men som vakte en vis Opmærksomhed, saa at Bogen i Løbet af faa Maaneder udkom i 2. Oplag. 1865 blev han Medarbejder ved »Illustreret Tidende« og 1868 desuden ved »Berlingske Tidende«; begge Steder skrev han Artikler om Litteratur og Kunst. 1872 ramtes han af en Rygmarvssygdom, der efterhaanden berøvede ham Arbejdsevnen. 1887 udgav hans Enke som Manuskript et Bind »Efterladte Arbejder«. I sine unge Aar havde han hørt til den Kreds, der samledes om Frederik **Algreen-Ussing** (s. d.), og som er skildret af Vilh. Bergsøe i »Fra Piazza del Popolo«; B. er her **Frederik** From (»Fromhedens Frederik«), medens Algreen-Ussing selv er Brandt. Tegning af Carl Bloch 1866, gengivet i Træsnit af G. Pauli 1887.

Elisa Bøgh: Frederik Bøgh, 1887.

Carl S. Petersen.

Bøgh, Georg Julius, 1821—1904, Gartner. F. 13. Dec. 1821 i Herfølge, d. 19. Febr. 1904 i Horsens, begr. sst. Forældre: Sognepræst, Amtsprovst M. F. B. (s. d.) og Hustru. Gift 24. Juli 1855 i Vejle med Henriette Amalie Diederich, f. 16. Dec. 1824 i Kolding, d. 15. Juli 1911 i Horsens, D. af Kaptajn ved Skarpskytterne Johan Gottlieb D. (1778—1837) og Ida Sophie Juliane v. Brincken (1785—1868).

Efter Faderens Død flyttede Moderen til Kbh., hvor B. blev sat i Efterslægtsselskabets Skole. Sin Uddannelse til Gartner nød han ved Sorø, Frbg. Have og Rosenborg Gartnerlærestalt, hvorfra han tog Eksamen 1843. Til videre Uddannelse arbejdede han derpaa i Hamburg i Booths **Handelsgartneri** samt hos en Mr. Stear, og han virkede derpaa i tre Aar som Bestyrer af Firmaet Emmerich, Klausal & Co.s Handelsgartneri i Wien. Efter sin Hjemkomst blev han Gartner paa Palsgaard, hvor han gjorde sig bemærket ved sin dygtige Ordning af Haven, der ganske omlagdes. 1854 etablerede han sig, idet han paa et Areal ved Horsens grundlagde et Handelsgartneri, der Gang paa Gang **maatte** udvides.

Tvende Omraader under B.s gartneriske Virksomhed — Frugt-avlen og Frøavlen — fangede i særlig Grad hans Interesse. I sine Planteskoler tiltrak han Frugttræer efter en **meget** stor Maalestok, ikke alene af de kendte og gængse Sorter, men ogsaa af lokale jyske Sorter, som han fandt ved sine Rejser, og blandt hvilke han udvalgte dem, som han ansaa for de bedste og mest yderige, men **efter** deres Herkomst tillige haardføre og derfor just egnede for jyske Forhold. Tillige arbejdede han stærkt for en fornuftig og hensigtsmæssig Læplantning omkring Haverne for derigennem at forbedre Kaarene for Frugttræplantningerne. Hans Raad med Hensyn til hvilke Træer og Buske man burde vælge for dette **Formaal** var grundet paa egne Erfaringer, indvundne, inden Hedeselskabet var begyndt at arbejde paa denne Basis, og han meddelte med Glæde sine Erfaringer til andre. B. var saaledes paa disse Omraader forud for sin Tid, men ogsaa i sine Beskæringsregler viste han Klarhed og Forstaaelse af, hvad det egentlig kommer an paa, i langt højere Grad, end de fleste af hans samtidige formaaede. Ogsaa inden for Frøavlen var B. Foregangsmand, idet han i en Tid, da Gartnerne og Landmændene dækkede næsten hele deres Forbrug og Frø ved Indkøb i Udlandet, dristigt tog den Opgave op at avle Frø her hjemme af Runkelroer, Gulerødder, Kaalarter og enkelte andre Køkkenurter, og han gennemførte Opgaven med Held, saa at hans Virksomhed i denne Retning blev grundlæggende for den senere danske Frøavl. Sin Viden frugtbargjorde han for videre Kredse i Smaaskrifter som »Frugttrædyrkning i Jylland« (1865) og »Bemærkninger om Rodfrugtdyrkning«, der udkom i to Udgaver. — Han var Æresmedlem af Almindelig dansk **Gartnerforening**. — R. 1899.

Gartner-Tidende, XV, 1899, S. 77 ff.; XX, 1904, S. 33 ff. **Haven**, 1904, 73 ,

Axel Lange.

Bøgh, Matthias Frederik Georg, 1762—1831, Præst, ortografisk Forfatter. F. 26. Nov. 1762 i Kerteminde, d. 17. Okt. 1831 i Herfølge, begr. sst. Forældre: Provst Nicol Seidelin B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 22. Marts 1800 i Stenstrup ved Svendborg med **Wictorine** Juliane Fog, f. 4. Nov. 1781 i Stenstrup, d. 3. Juni 1861 i Kbh., begr. i Herfølge, D. af Sognepræst Lars F. (1745—1818) og Else Kirstine Bendz (1746—1816).

B. blev Student 1783 fra Odense og efter ni Aars Studietid, som dog til Dels havde været optagne af Undervisning, cand. theol. 1792. Derpaa blev han Lærer ved Landkadetakademiet, 1797 Sognepræst i Præstø, hvorfra han 1810 forflyttedes til Herfølge

og Sædder. Fra 1807 var han tillige Amtsprovst. B. interesserede sig meget for det danske Sprogs Ortografi. Han fremsatte i »Minerva« 1805 et Forslag til en Lovkommission for det danske Sprogs Retskrivning og udgav 1807 »Almindelig dansk orthographisk Under-søgelse« og 1822 »Dansk Retskrivningslære, foredraget som selv-stændig videnskabelig Lære«. Han er nærmest konservativ i sin Retskrivning, dog skriver **hanj** (ikke *i*) i Gjenstand, hjælpe o. lign.; hans Hovedregel er, at man skal følge Brugen, men helt retter han sig dog ikke efter den.

Marius Kristensen.

Bøgh, Nicol Seidelin, 1717—78, Præst og Digter. F. 17. Aug. 1717 i Trige, d. 23. Aug. 1778 i Kerteminde, begr. i Kirken .sst Forældre: Sognepræst, Provst Christopher B. (1663—1736, gift 1° med Dorothea Andersdatter Winding, gift 1° med Sognepræst i Trige Hans Nielsen Brandt (ca. 1624—92, gift 1° med Gertrud Hansdatter, d. 1680), 2° med Sognepræst sst. Peder Mortensen Laug, ca. 1660—93) og Kirstine Nicolsdatter Seidelin (1691—1733). Gift 1° 31. Jan. 1747 i Kbh. (Helligg.) med Cæcilie Marie Bentsen, f. 8. Maj 1719 i Kbh. (Helligg.), begr. 11. Aug. 1756 i Kerteminde, D. af Brygger Bent B. (d. 1754) og Johanne Christence Norman (d. tidligst 1756). 2° 20. Maj 1758 med Mette Cathrine Birch, f. 2. Marts 1741 i Ellested, d. 31. Okt. 1796 i Torning, D. af Forpagter paa Lykkesholm, senere Proprietær til Klarskovgaard Mads B. (d. 1746) og Karen Møller (d. tidligst 1751, gift 2° med Herredsfoged Hans Pedersen til Hindema, d. 1751).

B. fik Skoleundervisning paa Tysk hos den kendte Præst P. **Wøldike** i Sommersted, der holdt en stor Skole i sit Hjem. Derfra dimitteredes han 1735 til Universitetet, hvor han 1738 tog Attestats. Som teologisk Kandidat udgav han en temmelig omfangsrig, original Salmesamling »Den siungende Theologus« (1742), hvori Salmerne er systematisk ordnet til de to første Trosartikler, medens Salmer til den tredie mangler. 1743 blev B. Skibspræst, var med U. A. Danneskiolds Eskadre i Algier 1746, og udgav efter Hjemkomsten et omfangsrigt Værk om Togtet, skrevet paa Aleksandrinere, »Den Algierske Freds-Historie« (1747). S. A. beskikkedes han til Sognepræst for Kerteminde; 1761 blev han Provst for Bjerge Herred. Nogle Aar før sin Død paatænkte han at udgive et Ugeskrift, hvori Religionslærdømmene skulde behandles paa Vers, og han havde 100 Ark skrevne, men hverken Tid eller Penge til Udgivelsen. Der udkom da et Brudstykke »Poeten eller Et poetisk Skrift, som handler tildeels om de høieste og vigtigste Sandheder i den Christelige Religion, i sær om de vigtigste Ting i Adams Historie«

(1774). Heri allegoriserer han, atter i Aleksandrinere, over Menneskehedens ældste Historie, idet han mener, at aldrig nogen før har været inde paa denne »heel sælsomme Forklarings-Maade«. Som Digter virker B. temmelig aandløs, med tydelig Paavirkning af Barokstil. — I Landsarkivet for Fyn findes en værdifuld haandskreven Beskrivelse af Kerteminde og Bjerge Herred, som B. har forfattet omkring 1770. — Miniature i Familieej.

K. L. Rahbek og R. Nyerup: Den danske Digtekunst under Frederik V., 1819, S. 15—18. G. Strøm i Samlinger til Fyens Historie og Topographie, III, 1865, S. 26—28. Kay Larsen i Tidsskrift for Søvesen, 1917, S. 391—96. V. Woll i Personalh. Tidsskr., 7 Rk., IV, 1920, S. 183.

R. *Paulli* (A.Jantzen).

Bøgh, Nicolai Seidelin, 1843—1905, Forfatter. F. 12. Maj 1843 i Skamstrup, d. 13. Okt. 1905 paa Frbg., begr. sst. Broder til Frederik B. (d. 1882, s. d.). Gift 2. Juni 1876 paa Frbg. med Anna Regitze Theodora Henriette Lundgren, f. 5. Sept. 1853 i Malmø, d. 12. Marts 1928 i Kbh., D. af Urmager Georg Tycho L. (1805—75) og Frederikke Lose (1812—62).

Som ganske ung var B. i ti Aar i Huset hos Præsten N. G. Blædel, fik en noget uregelmæssig Undervisning og blev først 1866 Student fra Borgerdydskolen i Kbh., n. A. cand. phil. Han begyndte at studere Teologi, men gennemførte ikke Studiet. I Foraaret 1873 ledsagede han H. C. Andersen paa dennes sidste Udenlandsrejse. Et halvt Aar tidligere — 1. Okt. 1872 — var han blevet ansat som Lærer ved Søetatens Underofficersskole med Dansk som Hovedfag, en Post, han bestred til sin Død. Han var en ypperlig Pædagog, elsket af sine Elever, som hædrede ham ved at gøre ham til Æresmedlem af Underofficersforeningen »Ørnen«. — B. skrev i sin Studentertid sammen med William Bloch et Par muntre **Studenterkomedier** (»Hr. Volmer i Sorø«, »En fix Idé«, »Kanmariefuglen«) og Lystspillet »Hvide Roser« (1872, Det kgl. Teater). 1866 havde han offentliggjort sine første Digte (bl. a. i Robert Watts »Figaro«); sin Lyrik samlede han i »Digte« (1875), »De Nygiftes Sange« (1880), »Minder og Melodier« (1890) — ubetydelig, lidt dilettantisk **Epigonpoesi**. Men allerede 1868 havde han med en Afhandling i »Aftenlæsning« om »Kamma Rahbek og hendes nærmeste Omgivelser« fundet sit specielle **Omraade: Guldalder-Personalhistorien**. Hans første større Monografi skildrer »Signe Læssøe« (1877); »Fra Oehlen-schlægers Kreds« (1881) tegner tre Kvindeportrætter: Maria Heger, Sophie Ørsted og Christiane **Oehlen-schlæger**; Kunstnerparret Jerichau, hvis Bekendtskab B. havde gjort hos Blædels, er biograferet i »Erindringer af og om Jens Adolf Jerichau« (1884) og »Elisabeth

Jerichau Baumann« (1886). Efter store Forarbejder kom 1893—1901 Hovedværket »Christian Winther« (tre Bind); samtidig hermed er en større Levnedsskildring af Fritz Jurgensen (1897). B., der var uhyre flittig, efterlod sig ved sin Død flere Arbejder i Manuskript; heraf er Bøgerne om Kaalund (1906) og Fru Sødring (1910) senere udgivet. Til Tidsskrifter har B. skrevet talrige biografiske Essays (om Ægteparret Rosing, Johs. Ewald, Weyse, Peter Foersom, det heibergske Hjem, H. C. Andersen m. m.); han har endvidere sammen med C. St. A. Bille med Smag og Takt **besørget** Udgivelsen af Andersens Korrespondance (1877—78) og var Medarbejder ved »Dansk biografisk Leksikon«. — B.s Hovedinteresse var selve Levnedsskildringen; en æstetisk Vurdering indlod han sig ikke paa, **en** almindelig psykologisk Karakteristik var heller ikke hans Sag. Hans større Bøger er næsten alle Samlinger af Breve og Aktstykker i en biografisk Ramme, Materialer til Biografier snarere end udførte Værker. Deres Betydning ligger i deres Rigdom paa værdifuldt Stof; i den Retning er Winther-Bogen med dens omhyggelige Indsamling af baade skriftlige Kilder og mundtlig Tradition et ret enestaaende Værk; men dette Stof meddeles i Reglen **uforarbejdet**, uden kritisk Prøvelse. Nogen fremragende Skribent var B. ikke; den Livfuldhed, som prægede hans Fremtræden, giver hans Skrifter ingen Forestilling om. — Papirer i Bakkehusmuseet. — Tit. Professor 1890. — R. 1897. — Tegning og Relief i Bakkehusmuseet. Træsnit efter Fotografi 1886.

E. v. d. **Recke** i Ill. Tid. 22. Okt. 1905. Regitze Barner: Minder, II, 1911, S. 113—16.

ti. 1 opsøe-Jensen.

Bøgh, Valdemar, 1864—1910, Ingeniør, Kemiker. F. 28. Febr. 1864 i Kbh. (Holmens), d. 13. Nov. 1910 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Dyremaleren Professor Carl B. (s. d.) og Hustru. Gift 2. Juni 1893 i Aarhus med Thyra Sofie Helene Johansen, f. 19. Nov. 1860 paa Sofiendal ved Bregentved, D. af Proprietær Johannes Otto J. til Daurup, senere til Vivebrogaard, Hindsted Herred (1829—77) og Christine Frederikke Manlia Thomsen (1832—92).

B. blev 1881 Student fra Mariboers Skole og 1886 cand. polyt. som Kemiker. S. A. ansattes han som Bestyrer af Garveriforeningens Forsøgsstation og beklædte denne Stilling til sin Død. 1887 foretog han paa Reiersens Fond og Larssens Legat en seks Maaneders Studierejse til Wien for at studere Garvning og Læderindustri. Senere var han i Frankrig, England, Skotland, Sverige, Tyskland og Østrig med samme Formaal. I Vintrene 1891—92 og 1892—93

var B. paa Foranledning af **Fællesrepræsentationen** for Industri og **Haandværk** paa Foredragsrejser i danske Provinsbyer, og **1894** holdt han paa Polyteknisk Lærestalt Forelæsninger over Garvning og Farvning. **1891—1906** var han Forklarer ved Industriforeningens Udstillinger, **1894—1901** Sekretær i Den **tekniske** Forening og fra **1901** til sin Død Medredaktør af »Ingeniøren«. **1897** var han Sekretær ved den kemiske Afdeling paa det nordiske Teknikermøde, der holdtes i Anledning af Udstillingen i Stockholm, **1898** var han Sekretær i den danske Komité for den 3. internationale Kongres for anvendt **Kemi** i Wien og **1899—1900** Vicepræsident for den internationale Garvcrikemiker Forening; **1900** modtog han den af denne Forening udsatte Seymour **Jones'** Præmie for et Arbejde vedr. **Garvestofbestemmelse** i syreholdige Garvevædsker. **1904** fik han en Sølvmedaille for sine Arbejder. B. var i **ikke** ringe Grad en Kunstnernatur og havde i denne Henseende baade taget Arv efter sin Fader og sin Farbroder Erik B.; han skrev udmærkede Viser og komponerede og arrangerede gerne Musik. Bekendt er bl. a. hans smukke Kantate til **Materialprøvningskongressen 1909**.

Ax. G. V. Petersen i Ingeniøren, **1910**, S. 381.

Poul Vinding..

Bøgholm, Niels Hansen Petersen, f. **1873**, engelsk Filolog. F. **11.** Juni **1873** i Lundtofte. Forældre: Møller, Gaardejer Peter Petersen (**1830—1911**) og Karen Marie Nielsen (**1838—1911**). Navneforandring 30. Aug. **1897**. Gift 18. Aug. **1897** i Vejstrup Valgmenighedskirke med Dorthea Lund, f. 18. Aug. **1874** i Vejstrup, D. af Højskoleforstander Jens L. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student **1890** fra Birkerød, cand. mag. **1896**, Dr. phil. **1906** paa Afhandlingen »Bacon og Shakespeare« og s. A. Adjunkt ved Fr.borg lærde Skole, **1911** Docent i Engelsk ved Universitetet og **1919** Professor. **1904—19** var han Forstander for Købmandskolens Afdeling for Kvinder. — Foruden en Række engelske Lærebøger og Tidsskriftartikler og Afhandlinger har B. udgivet »Robert Browning: Ringen og Bogen« (**1918**), »English Prepositions« (**1920**), »Engelsk Betydningslære« (**1922**), »Sprog og Kultur i det 19. Aarhundredes England« (**1928**), der senere er indgaaet som Led i »Sprog og Kultur i det moderne England« (**1929**), og endelig »Milton and Paradise Lost« (**1932**). — I sine rent sproglige Arbejder har B. især beskæftiget sig med Fraseologi og Semasiologi (herunder Ordhistorie), navnlig i »English Prepositions« og »Engelsk Betydningslære«. I Disputatsen føres et afgørende sprogligt Bevis for, at Bacon ikke kan være Forfatter til de Shakespeare tilskrevne Skuespil. Tillige gøres der særligt opmærksom paa det subjektive Moment,

man **maa** tage i Betragtning ved Undersøgelsen af det litterære Sprog. I »Sprog og Kultur i det moderne England« har B. sat sig som Opgave at »belyse forholdet mellem tidsaand og sprog«, dels ved et Studium af enkelte Forfatteres Indflydelse paa det almindelige Ordforraad og ved en Paavisning af, hvorledes den historiske Udvikling genspejler sig i Sproget, dels ved en saglig ordnet Gennemgang af oprindeligt mere specielle Ord og Fraser (Sømands-, Militær-, Jagtudtryk, etc.), der er gaaet over i det almindelige Ordforraad. B. har engang udtalt, at »den etiske side ved et kunstværk er den største«. Dette Grundsyn ligger bag ved hans Interesse for Milton og hans Værk, som han har behandlet ud fra en omfattende aandshistorisk, ogsaa teologisk, Viden. — R. 1926. — Malerier af Axel **Bredsdorff** 1924 og 1925. Kultegning af samme 1924. Buste af V. Gustafsson 1930.

C. A. Bodelsen i Berl. Tid. 10. Juni 1933.

Niels Haislund.

Böhling, Johannes, ca. 1687—1737, Miniaturemaler. F. ca. 1687 i Tyskland, d. 4. Nov. 1737 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Helligg.). Gift med Anna Sophie Lube, døbt 9. Sept. 1685 i Kbh. (Trin.), begr. 8. Nov. 1736 sst. (Helligg.), D. af Theodor L. og Maren Jensdatter.

B. malede ved Juletid 1723 Prins Christian (VI.) og hans Gemalinde. 1728 omtales han som boende paa Slotsholmen, og fra den Tid maa det oliemalede Portræt af Dronning Anna Sophie stamme, som oprindeligt var i hendes eget Eje og nu hænger paa Gl. Estrup. Efter Christian VI.s Tronbestigelse fik B. en Del at gøre som Konservator af Malerier og Loftsbilleder paa de kongelige Slotte (**Rosenborg**, Frbg., Fr.borg); samtidig leverede han Kongen hans Portræt to Gange malet i Miniature (1732) og en stor seksfløjet Skærm med Landskaber. Hans Specialitet var ellers **smaa** Gouachebilleder, Kopier efter større **Portrætmalerier**. Paa Fr.borg findes **Griffenfeld** (1721) og **Corfitz Ulfeldt** (1723). — **Hans** Søn og Navne (d. 29. Juli 1757) var Lakaj hos Enkedronning Sophie Magdalene Han leverede 1753—56 Kongen en Del Miniaturebilleder og **smaa** Malerier af Søslag.

O Andrup

Böhme, Emilio Julio Alexandro, 1877—1921, preussisk Landraad. F. 21. Dec. 1877 paa Halvøen Ohe i Angel, d. 29. Juli 1921 i Niebull, begr. i Nieblum paa Før. Forældre: Godsejer Emil Julius Alexander B. (1824—85) og Josica (Jesuita) Gezabal (1846—85). Gift ca. 1906 med Maria Johanna Valeria **Tekla Friederike** v. Hauenschild, f. 27. Dec. 1883 i Tscheidt i Schlesien, d. 2. Febr. 1924 i Flensborg, D. af Riddergodsbesidder,

Løjtnant, senere **Gehejmregeringsraad** Max v. H. (1851—1930) og Cornelia v. Kaissler (1851—1902).

Efter afsluttet juridisk Uddannelse, under hvilken B. bl. a. havde opholdt sig ca. fire Aar hos en Broder i Meksiko, til hvilket Land han tillige var knyttet gennem sin Moder, der var Meksikanerinde af spansk Afstamning, blev han April 1914 Landraad i Tønder som den første Slesviger gennem mange Aar paa denne Post i Hertugdømmet. Ved Krigens Udbrud bar han Ansaret for den **haarde** Behandling, der blev de arresterede Danskere fra Amtet til Del. Efter det tyske Sammenbrud 1918 kastede han sig lidenskabeligt ind i Kampen om Hjemlandet. Først i Nov. 1918 formede han et Forslag, der tilstilledes Regeringen i Slesvig, om en **Grænse-regulering** — den nye Grænse skulde føre Syd om Rømø, Ballum, Døstrup gennem Bredebro over Arrild og Toftlund til Nord for Christiansfeld —, der skulde forhindre **dyberegaaende** Ændringer og hidføre en Afspænding af Modsætningsforholdet til »samtlige Nordgermaner«. I de følgende Maaneders indre Brydninger i tyske Kredse repræsenterede B. sammen med den aktive Tønderkreds omkring Seminarielærer Ortmann mod den rene Protestholdning det Standpunkt, at man fra tysk Side som Modvægt mod det danske **maatte** opstille et positivt Afstemningsprogram for derigennem at tilkæmpe sig en nordligere Grænse end den af Danskerne tilstræbte. De 19. Dec. offentliggjorte Grundsætninger for Afstemningsspørgsmaalet er i det væsentlige hans Værk. Han ønskede tillige Slesvig sikret en vis Autonomi inden for Preussen. 15. Jan. 1919 valgte det tyske Udvalg Pastor Schmidt (Vodder) og B. til sagkyndige Repræsentanter i Berlin. Sidst i Maaneden søgte B. med Grev Schack som Mellemmand H. P. Hanssen i Anledning af, at der paa Grund af Forstyrrelser af danske Møder i Mellem-slesvig var rejst Fordring om Landets Besættelse af allierede Tropper, og i Samtalen mellem de to Mænd, der senere gav Anledning til megen Diskussion, drøftedes Oprettelsen af en dansk-tysk Kommission med en skandinavisk Formand til Sikring af Forsamlingsfriheden. April 1919 lykkedes det B. at samle alle tyske Partier i Slesvig om det saakaldte **»Neumünster-Program«**. Da den internationale Kommission traadte i Forbindelse med den tyske Regering om Gennemførelsen af Afstemningen i Slesvig, sendte det tyske Udenrigsministerium Aug. 1919 B. til Kbh. som tysk Sagkyndig. Ved Kommissionens Overflytning til Flensborg overtog Dr. Koster denne Stilling. Efter Genforeningen var B. Landraad for Sydtønder Kreds med Sæde i **Niebuß**. Han omkom ved en Kørselsulykke i Marsken.

R. Ortmann i Der Schleswig-Holsteiner, II, 1921, S. 201—04. K. Alnor: Handbuch zur schleswigschen Frage, III, 1931, S. 162, 169, 201—04, 415—19, 439—43. A. Tardieu og Fr. v. Jessen: Slesvig paa Fredskonferencen, 1926, S. 89, Anm. 2, 294 f. H. Ewald Hoff: Schleswig-Holsteinische Heimatgeschichte, III, 1925, S. 532 ff., 547 f.

Hans Lund

Böhme, Friedrich Wilhelm, —1710—, Landskabsmaler. F. i Tyskland.

B. fik 1702 100 Rdl. af Partikulærkassen for fem Skilderier, og i de følgende Aar indtil 1711 oppebar han stadig Betaling for Lakering, Marmorering, Perspektivmaleri o. 1. paa Rosenborg og Frbg.; særligt nævnes Maleriet »Frederik IV. til Hest. Jagtstykke« (1704). 1711 var han i Pengevanskeligheder og har da formentlig forladt Kbh. Kunstmuseet ejer forskellige Billeder af ham, bl. a. et nature morte Billede fra 1704 (paa Fredensborg) fra Magnus Berghs Bo og et Par Søstykke, erhvervede 1745. Paa Fr.borg hænger et langt malet Prospekt af Slottet set fra Jægerbakken (1711), et meget net og delikat Billede, miniatureagtigt udført, men af hel Billed virkning; det er yderst omhyggeligt tegnet og af en behagelig gullig-graalig Farveholdning.

O Andrup

Bøhndel (Bøndel), Conrad Christian August, 1779—1847, Portrætmaler og Litograf. F. 7. Marts 1779 paa Store Tønde, Hostrup Sogn, Slogs Herred, d. 18. Dec. 1847 i Slesvig, begr. sst. Forældre: Forpagter Christian August B. og Frederikke Louise Staack. Gift med Anna Maria Struck, f. 29. Maj 1777 i Hamburg, d. 15. Juni 1830 i Slesvig (gift 1° med v. Duhn), D. af Slagtermester Johann Christopher S. og Catharine Maria Bercns.

B. kom antagelig 1796 ind paa Akademiets Skole, vandt 1798 den lille, 1799 den store Sølvmedaille og opnaaede 1802 Rejsestipendium fra Fonden ad usus publicos, 1806 forlænget med to Aar. Han besøgte Italien, vendte hjem til Slesvig 1810 og oversendte da en Del Malerier til Akademiet. Dette fandt hans Arbejde for broget og Koloritten ikke harmonisk nok. 1811 indsendte han paa ny Arbejder, vist mest Kopier; en Karl Stuart roses som fortræffelig udført. 1812 malede han Akademiets Præses, Prins Christian Frederik og Gehejmerraad Schütz, blev agreeret og 1813 Medlem paa Billeder af Bygningsdirektøren Professor C. F. Hansen og Greve Schimmelmänn (begge nu paa Akademiet); s. A. søgte han forgæves Lejlighed paa Charlottenborg. Han flyttede til Slesvig og naaede en vis Anseelse som Portrætmaler. Paa Fr.borg hænger et Portræt af C. Winsløw, der har været tillagt ham. Hans Betydning er væsentligst knyttet til de litografiske Blade af H.

Briiggemans Altertavle, som han planlagde 1824, og som udkom med Tekst af N. L. Høyen 1828—34 med et Tilskud fra Staten. Han litograferede endvidere Landgreve Carl af Hessen (1830) og hans Gemalinde, Louise af Danmark (1832), Provst Claus Harms (1836) o. fl. B. udstillede 1811, 1812 og 1825 i alt fjorten Arbejder, deraf nogle af de Brügge-man'ske Litografier. — Breve i Det kgl. Bibliotek. — Maleri af Geskel Saloman 1843. O Andrub

Boekel Bockel, adlet **von Boekeln (Böckeln)**, **Martin**, 1610 :„, gottorpsk Kansler. F. 23. Juni 1610 i Güstrow i Mecklenburg, d. 2. Sept. 1688 i Hamburg. Forældre: Hertugelig mecklenburgsk Sekretær Martin B. (ca. 1568—1641) og Anna Eken. Gift 4. Maj 1640 i Lübeck med Judith Christina Tanck, f. ca. 1620, d. 3. Aug. 1680 i Lübeck, D. af Dr. utriusque juris og Syndicus i Lübeck, senere Domprovst Otto T. (1587—1637) og Johanna Juliana Steuernagel (1598—1669).

M. B., hvis Slægt efter Traditionen skal være flamsk (fra Boekeln ved Antwerpen), er et typisk Eksempel paa Aarhundredets nordtyske Lykkeriddere inden for Embeds- og Diplomatifaget. Efter Studier ved tyske Universiteter, bl. a. Greifswald, hvor han 1639 blev Dr. jur., og efter at have ledsaget Landgrev Frederik af Hessen paa Rejser i Frankrig, Holland og England var han skiftevis i Tjeneste hos Grev Anton Günther af Oldenburg (Hofraad 1637), det slesvig-holstenske Ridderskab (Syndicus 1647), Lübeck (Syndicus 1648—66, i hvilken Egenskab han gik som Sendemand til Danmark (1648), Sverige og England), Sverige (Assessor ved Tribunalet i Wismar 1653, Hofraad og Resident i den nedersachsiske Kreds med Bopæl i Hamburg 1667—70, Gehejmerraad og Kansler i Bremen og Verden 1670, Envoyé ved det lümburgske Hof 1671, afskediget 1672), Braunschweig-Wolfenbiittel (Kansler 1674 og atter 1678) og Sachsen-Halle (Kansler 1676). 1668 blev han svensk Adelsmand og indførtes paa Riddarhuset. 1680—83 var han Gehejme Kammerraad og Kansler i Gottorp, i hvilken Stilling han bl. a. afsluttede Traktaten i Eutin med Pløn 1681. Han var meget bestikkelig baade over for Udlandet, bl. a. Danmark, og i sin Retspleje, og det var næppe ufortjent, at han 1683 forvistest som Amtmand til Femern. S. A. tog han sin Afsked og bosatte sig i Lübeck. Han ansaas af sin Samtid for en fin Jurist og Kender af den skønne Litteratur og samlede et værdifuldt Bibliotek.

J. Møller: *Cimbria literata*, II, 1744, S. 67 f. G. Elgenstierna: *Den introducerade svenska adelns åttartavlor*, I, 1925, S. 718.

C. O. Bøggild Andersen.

Belle, dansk Adelsslægt, hvis Hjemsted rimeligvis enten har været Fyn eller **Skaane**, dog træffes Slægtens Vaaben — fire **Sølvbølger** i **blaat** — ført af den i Jylland hjemmehørende **Johannes Nannesen** (nævnt **1385** og **88**). Slægten tog — efter Forordningen af **1526** — Navn efter **Vaabenmærket**. **Stamrækken** tager sin Begyndelse med **Anders Eriksen** — muligvis **identisk** med den **Væbner**, der **1409** nævnes paa **Bahus**. Hans Søn **Mads Andersen** træffes først i **Skaane**, men ejede siden **Gods** paa **Fyn**. Han skrives **1463** til **Nakkebølle** og døde senest **1466**. Blandt hans Børn var nedenn. **Biskop Eiler Madsen (B.)** (d. **1501**) og **Erik Madsen (B.)** (nævnt **1450** og **92**), hvis Sønner var de nedenn. **Rigsraader Eiler Eriksen B.** (d. ca. **1534**) til **Nakkebølle** og **Mads Eriksen B.** (d. **1539**) til **Tersløsegaard**, **Orebygaard** og **Fuglsang**. Sidstnævnte havde Sønner, nedenn. **Rigsraad Erik Madsen B.** (ca. **1495**—**1562**) til **Tersløsegaard** og **Orebygaard**, der døde som Slægtens sidste Mand. Han var Fader til nedenn. **Birgitte B.** (ca. **1530**—**95**) til **Orebygaard**.

Danmarks Adels Aarbog, VII, 1890, S. **148**—**52**; VIII, **1891**, S. 489; X, **1893**, S. 539; XIV, **1897**, S. 493; XXVIII, **1911**, S. 566; XXXII, **1915**, S. **591**.

Albert Fabritius.

Belle, **Birgitte**, ca. **1530**—**95**, Adelsdame. F. antagelig **1530**, d. 3. Maj **1595** paa **Avnsbjerg**, begr. i **Gunderslev K.** Forældre: **Rigsraad Erik Madsen B.** (s. d.) og **1. Hustru**. Gift senest **1549** med **Christoffer Gjøe** (d. **1584**, s. d.).

B. B. arvede efter sin Fader **Orebygaard**; hendes Mands **Hovedbesiddelser** var **Gunderslevholm** og **Avnsbjerg**. Det **velstaaende** Ægtepar synes at have haft en Svaghed for at stille sin Rigdom iøjnefaldende til Skue, og en samtidig Slægtetog betegner endog **Fru B. B.** som »de Brahers gale Moster« (hun var en Halvsøster til **Tyge Brahes Fader**), men i øvrigt taler adskillige **Vidnesbyrd** til hendes Fordel; saaledes grundlagde hun **1581** et Hospital med fem Pladser i **Sakskøbing**. Som Enke lod hun **1587** rejse en ny og prægtig Hovedbygning paa **Orebygaard**; Bygmesteren var vistnok **Hans v. Steenwinkel d. Æ.** Usædvanlig mange **Indbydelser** og lignende Breve til hende fra **Standsfæller** og andre er bevaret til vore Dage; er dette ikke tilfældigt, kan det **maaske** tolkes som en **Hyldest** til hendes selskabelige Fortrin — eller til den barnløse **Frues store Rigdom**. — Gravsten med **Portrætfigur** i **Gunderslev K.** Epitafium med **Portrætskulptur** sst. (**Afstøbning** paa **Fr.borg**).

C. H. Brasen: Gamle Eiere af **Bregentved**, **1873**, S. **203**—**05**. Breve til og fra **Kristoffer Goje** og **B. B.**, udg. ved **Gustav Bang**, **1898**—**99**. **Danmarks Adels Aarbog**, VII, **1890**, S. **151**.

Henry Bruun (Thiset).

Bølle, Eiler Madsen, d. 1501, Biskop. D. 16. (13.) April 1501, begr. i Aarhus Domkirke. Forældre: Mads Andersen B. (d. senest 1466) og Susanne Eilersdatter Rantzau.

E. B. blev 1444 immatrikuleret ved Universitetet i Erfurt med Hjemstavnsbetegnelse »de Ottonia« og forekommer 1451 som Provst i Aarhus, da han fik Tilladelse af Paven til med sit Provsti at forbinde nogle ellers ikke forenelige Beneficier. 1461 blev han af Kapitlet valgt til Ærkedegn sst. og 1482 til Biskop efter Jens Iversen Lange. Da Paven havde reserveret sig Bispestolen, kasserede han imidlertid Valget, men udnævnte derefter ved Provision E. B. til Biskop. 1483 fandt hans Bispevielse Sted. Snart kom han i Strid med Aarhus By og erhvervede i den Anledning 1486 en pavelig Befaling til Biskoppen, Provsten og Kantoren i Odense om at undersøge og paakende hans Mellemværende med Borgerskabet i Aarhus, der havde villet forgribe sig paa Bispestolens Ejendomme og havde tilføjet ham mange Krænkelser. 1488 sluttede han et Forlig med Borgmester og Raad i Aarhus og n. A. med Kong Hans, med hvem han ogsaa var kommet i Trætte. Blandt Tvistepunkterne nævnes Manddrab, Vold, Hærværk og Krænkelse af Plovfred og Tingfred, som Biskoppen eller hans Folk skulde have gjort sig skyldige i. Poul Helgesen siger om E. B., at da han ikke formaaede hverken at vinde Kongens eller Folkets Gunst, og da han ikke var i Besiddelse af Kløgt, nødtes han efter faa Aars Forløb til at nedlægge sit Bispeembede. Dette skete 1490. Af sin Efterfølger betingede han sig en aarlig Pension paa 24 Dukater og beholdt vistnok tillige Silkeborg til sin Død. I Aarhus Domkirke lod han 1487 indbygge Hvælvinger i den nordlige Korsfløj og indstiftede en Gudstjeneste til Kristi Legemes Dyrkelse. — Gravsten i Aarhus Domkirke, Afstøbning paa Fr.borg.

Script. rer. Dan., VII, 1792, S. 210, 213 f. H. F. Rørdam: Monumenta historica Danica, I, 1873, S. 19, 20; 2. Rk., II, 1887, S. 168 f., 172. Acta pontificum Danica, III, 1908, Nr. 1980, 2228; IV, 1910, Nr. 2830—33, 2835, 2840, 3015, 3055, 3190—92. J. R. Hübertz: Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus, I, 1845, S. 41, 46, 57, 61, 68 f. Kirkehist. Saml., 5. Rk., II, 1903—05, S. 652. Dsk. Mag., 4. Rk., II, 1873, S. 207—10. J. B. Løffler: Danske Gravstene fra Middelalderen, 1889, Tavle XXXIV.

n: v
Bjørn Kornerup.

Bølle, Eller Eriksen, d. ca. 1534, Rigsraad. Antagelig d. 1. Jan. 1534 (jfr. nedenfor), begr. i Aastrup K. ved Faaborg. Forældre: Erik Madsen B. (d. tidligst 1492) og Anne Sivertsdatter Blaa. Gift ca. 1503 med Anne Bild, D. af Bild Pedersen (d. tidligst 1498) og Hustru af Slægten Sandberg.

E. E. B., som ejede Nakkebølle paa Fyn, var 1507—10 Lens-

mand paa Dronning Christines **Livsejegods** Tranekær. Han blev Rigsraad ved **Regeringsforandringen 1523**, men forekommer for øvrigt sjældent. **1531**, da Christian II. ventedes, har han sammen med to andre fynske Rigsraader i et Brev til Frederik I. givet en stærkt farvet Skildring af Almuens oprørske Stemning og de Foransaltninger, der paatænkte til Øens Forsvar. Formodentlig var han allerede dengang gammel og svagelig; i hvert Fald forekommer han slet ikke ved de paafølgende store Herredage og Rigsraads**møder**. **Baade** Gravskriften i Aastrup K. og — **maaske** paa Grundlag deraf — hans Dattersøn Eiler Brockenhuus' Kalenderoptegnelser angiver, at han døde Nytaarsdag **1534**. Huitfeldt lader ham derimod blive ført som Fange til Svendborg, hvor han nødtvungen **maatte** anerkende Christian II. Dette beror rimeligvis paa en Forveksling med hans Svigersøn Claus Eriksen Ravensberg (s. d.), som arvede Nakkebølle, og hvem Huitfeldt andetsteds betegner som »Claus Ericksøn Bøller Ravensberg«. — Gravsten i Aastrup K.

Arild Huitfeldt: **Danmarckis** Rigs Krønike, **Folioudg.**, 1652, S. **1254**, **1428**. Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, **1873—74**, S. 517 f. N. Rasmussen **Søkilde**: Holstenshus og Nakkeballe, **1875**, S. 230 f. Danmarks Adels Aarbog, VII, 90, 151.

Henry Bruun (A. Heise).

Bølle, Erik Madsen, ca. **1495—1562**, Rigsraad. D. **1562** paa Tersløsegaard, begr. i Tersløse K. Forældre: Rigsraad Mads Eriksen B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° før 22. Juli **1528** med Sophie Rud til Elvedgaard, d. 1. Marts **1555** paa Tureby (gift 1° ca. **1513** med Tyge Brahe, d. **1523**, s. d.), D. af Jørgen R. (d. **1504—05**) og Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz (d. **1509**). 2° 31. Aug. **1561** i Køge med Margrethe Urup, D. af Axel U. (s. d.) og Hustru.

E. B. var **1523** blandt de Adelsmænd, som Christian II. havde betroet Kbh.s Forsvar, men efter Byens Overgivelse sluttede han sig til Frederik I. Ca. **1528** tilgiftede han sig med Tyge Brahes Enke den fynske Herregaard Elvedgaard og Isolte Len i Halland, som hun havde i Pant af Kronen. Under Grevefejden blev han tillige med Faderen og andre fremtrædende sjællandske Adelsmænd Grev Christoffers Fange og førtes til Tyskland. Efter Fredsslutningen **maatte** han ligesom Faderen udstede Troskabsrevers til Christian III. Han deltog dog allerede i **Herredagen** Okt. **1536**. Da Faderen **1539** døde, arvede han Tersløsegaard og Orebygaard og dennes Len: Tureby, Spanager, Egby og Nagelsti Birk paa Lolland. **1540** blev han Rigsraad. Af Æreshverv, han sad inde med, **maa** nævnes, at han sammen med Hans Barnekow oppebar Landeskatten af **1555** til Bygningsbehov for Øst-Danmark; men

i øvrigt kunde hans ringe Deltagelse i Herredagsarbejdet i 1550'erne nok begrunde, at Regeringen i 1556 fratog ham Tureby under Henviisning til, at han var forsynet med andre Len, og at Kongen kun havde faa Lensmænd paa Sjælland, der kunde bruges i Rigets Tjeneste. Dette opflammede ham aabenbart til at deltage i Herredagen 1557. Hans Interesse kølnedes dog hurtigt igen, thi efter Frederik II.s Regeringstiltrædelse »sagde han sig af« som Rigsraad, dog vel næppe af Affældighed, thi 1561 giftede han sig anden Gang. Efter sin første Hustrus Død havde han maattet afstaa Elvedgaard til sine Stifsønner, da han selv kun havde to Døtre med hende. — Gravsten i Tersløse K. *Thiset (Astrid Friis*)*

Bølle, Mads Eriksen, d. 1539, Rigsraad. D. 1539, antagelig i sidste Halvdel af Aaret, i hvert Fald før 14. Nov., begr. i Tureby K. Broder til Eiler Eriksen B. (s. d.). Gift mellem 7. Aug. 1494 og 3. Febr. 1495 med Birgitte Daa, d. 1522 (gift 1° med Claus Neb, d. ca. 1492), D. af Claus D. (d. ca. 1496) og Dorte **Herlufsdatter** Snekken (d. senest 1494).

M. E. B., der efter sin Moder arvede Orebygaard paa Lolland, var indtil 1495 Dronning Dorotheas Hovedsmand paa Haraldsborg; 1495—ca. 1500 var han bispelig Lensmand paa Hjortholm Slot ved Furesøen, derefter paa Tureby ved Køge; 1505 modtog han af sin Slægtning Johan Jepsen Ravensberg (s. d.) Livsbrev for sig selv, sin Hustru og sin Søn Erik paa Bispegodserne Tureby, Spanager og Egby m. m.; ca. 1507—ca. 1515 havde han tillige St. Agnetes Kloster i Roskilde. Senest 1512 optoges han i Rigsraadet; kort efter Christian II.s Tronbestigelse blev han Ridder. Han deltog 1523 i Kbh.s Belejring paa Frederik I.s Side. Da Christian II. 1531 ventedes, var han blandt de Rigsraader, der førte Befalingen i Kbh., og udvirkede tillige med flere andre Rigsraader paa samme Tid, at Frue Kirke tilbagegaves til Katolikkerne. Han **maa** saaledes anses for at have tilhørt Rigsraadets katolsksindede Flertal, selv om han paa Herredagen 1533 efter Frederik I.s Død ikke synes at have deltaget i de mest yderliggaaende katolske Skridt. Under Grevefejden **maatte** han ligesom de øvrige østdanske Raader slutte sig til Grev Christoffer; alligevel blev han fra Jan. 1535 tillige med sin Søn Erik holdt i Indlager i Kbh., hvorfra **dc** i Begyndelsen af 1536 med en halv Snes andre højadelige Herrer sendtes som Fanger til Mecklenburg. Først efter Kbh.s Overgivelse udleveredes de til Christian III., hvis Naade M. E. B. genvandt ved en Revers af 28. Okt. s. A. Han fik Lov at beholde sine Len, men mistede sin Plads i Rigsraadet og nævnes i den store

Reces 1536 kun blandt den menige Adel; hans Deltagelse i Halmstadoverenskomsten n. A. kunde imidlertid tyde paa, at han ogsaa i denne Henseende senere toges til Naade. — Gravsten i Tureby K.

Dsk. Mag., 3. Rk., III, 1851, S. 226 f. *Annaler f. nord. Oldk. og Hist.*, 1853, S. 83—120. *Hist. Tidsskr.*, 4. Rk., III, 1872—73. *Danmarks Adels Aarbog*, VII, 1889, S. 149 f. *Henry Bruun (A. Heise).*

Bølling, Jørgen Andresen, 1792—1862, Biblioteksmand. F. 29. Aug. 1792 i Kbh. (Nic.), d. 18. April 1862 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Fhv. Møller, Favnesætter, senere Kontrollør ved Det kgl. Teater og Formand for Ligbærerne Lars Andersen, kaldet B. (1758—1830) og Pernille (Petronelle) Sørensdatter (1766—1843). Gift 16. Juli 1825 i Kbh. (Holmens) med Veronique **Françoise Dumont**, f. 9. Okt. 1803 sst. (Nic), d. 24. Jan. 1836 sst. (Frue), D. af Blomsterfabrikant, Modehandler og Miniaturmaler Michel **Vessière**, kaldet **François D.** (1773—1857) og Maria Catharina Østerbye (1776—1852).

B. blev Student 1810 fra Metropolitanskolen og var forinden bleven optaget i Huset hos D. G. Moldenhawer, der var Bibliotekar ved Det kgl. Bibliotek, og som allerede 1812 fik ham ansat som Kopist ved Biblioteket. 1815 tog han teologisk Eksamen, men forblev i sin Kopiststilling; 1820 blev han Undersekretær, 1823 anden og 1859 første Sekretær. Moldenhawer benyttede B. som sin »højre Haand«, og han blev derved tidligt oplært i alle Grene af Biblioteksvirksomheden og paavirkedes stærkt af Plejefaderens vaagne Sans for Bibliotekets Nyttevirkning. Han blev derfor i sin **mangaarige** flittige Virksomhed dets bærende Kraft i Forholdet til Publikum, ikke blot fordi han var en altid venlig og utrættelig Vejleder, men ogsaa fordi han havde aabent Øje for alle Forbedringer, som kunde gøre **Bogskattene** lettere tilgængelige. Han var saaledes Hovedmanden ved Udarbejdelsen af det store systematiske Katalog over den udenlandske Afdeling (1816 ff.), og 1844 fremsatte han Planen til et tilsvarende Katalog over den danske Afdeling. Det var ligeledes B., der dannede Bibliotekets Inkunabelsamling og forsynede den med et fortrinligt Katalog (trykt i »Aarsberetn. og Meddelelser«, IV, 1898). Hans Interesse for Autografer førte ham ind paa den mindre heldige Idé at udtage Breve af Haand-**skriftsamlingerne** og deraf danne den saakaldte »B.s Brevsamling«, der dog nu atter er opløst. 1861, Aaret før sin Død, blev B. Werlauffs Efterfølger som Bibliotekets Leder, og først da befriedes han for de økonomiske Sorger, der altid havde plaget ham, men som ikke havde kastet Skygge over hans muntre og vennelsæle Sind.

Han har ikke efterladt sig noget Navn i Litteraturen, men udelukkende nedlagt sin Viden i sine store Katalogarbejder. — En Del Breve til B. og Koncepter til Breve fra ham findes i Det **kgl.** Bibliotek. — **Kancelliraad 1829.** Virkelig Kancelliraad **1840.** Justitsraad **1842.** — R. **1856.**

Chr. Bruun: Erindringer fra det **gamle kgl. Bibliothek, 1906, S. 26—42**

Svend Dahl.

Bønecke, Peter Christian, 1841—1914, Stadsbygmester. F. **19.** April **1841** i Kbh. (Garn.), d. 23. Okt. **1914** i Hellerup, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Murermester, senere tillige Kaptajn i **Brand-**korpset Christian Conrad B. (**1811—65**) og Dorothea Østerbye (**1824—56**). Gift 3. Juni **1866** i Kbh. (Helligg.) med Augusta Vilhelmine Lorentze Biørn, f. 28. Febr. **1845** i Kbh. (Helligg.), d. 10. Okt. **1928** paa Frbg., D. af Forgylde, senere Stadsbedemand Ludvig August B. (**1806—89**) og Ane Martine Svendsen (**1812—1900**).

Efter endt Læretid hos sin Fader og efter samtidigt i Vintermaanederne at have besøgt først N. S. og derefter N. H. Nebelongs Tegnekontorer i Kbh. (idet der hos disse Arkitekter tillige gaves Undervisning) fortsatte B. sin Uddannelse ved et fleraarigt Ophold paa Bygningsskolen i Holzminden og endelig fire Aar som Tegner hos Theophilus Hansen i Wien. Denne blev B.s egentlige Lærer og Forbillede. Efter Opholdet i Wien tilbragte B. to Aar paa Rejser, særligt i Italien. Hjemvendt løste han **1865** Borger-
skab som Murermester i Kbh., men fik snart en Del arkitektonisk Praksis: Fredericiagade **15**, Vodrofsvej **11**, Nørresøgade **49**, **G1.** Kongevej **94**, Vækstbygningen i Botanisk Have og, sammen med Brygger J. C. Jacobsen, Glasbygningen med »Pompeji« paa **G1.** Carlsberg; egen Villa »Dorothea«, Brodersens Vej **4**, Hellerup. **1871** vandt B. sammen med V. **Friederichsen** 3. Præmie i Konkurrencen om Det kgl. Teater i Kbh., og **1875** fik han den Hansen'ske Medaille for Projekt til en Musikforeningsbygning sst. Det var dog ikke som **udøvende** Arkitekt, B. skulde faa sin Betydning, men i **Bygningsadministrationens** Tjeneste. **1873** var han ansat som Bygningsinspektør i Kbh., og **1888—1913** beklædte han Embedet som Stadsbygmester sst. Allerede som Bygningsinspektør udførte han et stort Arbejde for en ny københavnsk Byggelov. En saadan, i hvilken B.s **1878** til Kommunalbestyrelsen indsendte Udkast havde en væsentlig Andel, blev stadfæstet **12. April 1889.** B. var en paapasselig og indsigtfuld Embedsmand. Han var heller ikke ængstelig for ved Dispensationer at imødekomme

Tidens praktiske og **kunstneriske** Krav. — B. var Medlem af Kommissionen til Bedømmelsen af Svendeprøver i Kbh. og i Bestyrelsen for Foreningen af 1865 for Tilvejebringelse af billige Arbejderboliger samt for Kbh.s Husflidsforening m. m., desuden Medlem af Akademisk Arkitektforening og Indehaver af en af de øverste Stillinger i Frimurerordenen. — Tit. Professor 1893. — R. 1899. DM. 1909. K.² 1911. — Maleri af Otto Bache 1912 hos Bygningskommissionen paa Kbh.s Raadhus. Træsnit 1895.

Architekten, X, 1907—08, S. 169 f.; XVII, 1914—15, S. 33—37; XXXI, 1929, Maanedshæfter, S. 149. Heinr. Hansen: **Bygningskommissionens** Historie, 1906. Samme: Historiske Meddelelser om Kbh.s Bygningsvæsen. 1931. Berl. Tid. 24. Okt. 1914.

Knud Millech.

Bønnelycke, Emil Christian Theodor, f. 1893, Forfatter. F. 21. Marts 1893 i Aarhus. Forældre: Fyrbøder, senere Lokomotivfører Christian Vilhelm Bønnelykke (1867—1930) og Caroline Nielsine Elisabeth Holm (f. 1870). Gift 4. Maj 1920 paa Frbg. med Eddy Julie Margrethe Eskildsen, f. 15. Aug. 1903 i Kbh., D. af Togbetjent, senere Pakmester ved Statsbanerne, siden Forretningsfører Olaf Louis E. (f. 1870) og Martha Hansen (f. 1881).

B. tog alm. Forberedelseksamen fra Belønningsskolen i Kbh. 1909 og var ansat i Statsbanernes Kontorer i Aarhus 1909—11, i Kbh. 1912—15. Han læste til Artium, men opgav **baade** det og Kontorpladsen og opholdt sig 1916—17 i Norge, hvor han skrev sin første Digtsamling. Han var Medarbejder ved »Politiken« 1919—21 og ved »Berlingske Tidende« 1921—22. 1922 fik han Carl Møllers Legat. Han debuterede som Forfatter med Digtsamlingen »Ild og Ungdom« (1917), og i de følgende Aar kom en Række Bøger, Digtsamlingerne »Taarer« og »Festerne«, Prosadigtene »Asfaltens Sange« (alle 1918), Digtsamlingen »Buer og Staal«, Prosadigtet »Rosa Luxembourg«, Romanen »Spartanerne« (alle 1919), Romanen »Aurora«, Fortællingen »Joschja **Ogoll**«, Digtsamlingen »Gadens Legende«, Skuespillet »Den Troskyldige« (alle 1920), Digtsamlingen »Guldæblerne« og Romanen »Margrethe Menckel« (1921), »Florian og andre Fortællinger« (1924), Skuespillet »Den barmhjertige Samaritan« (1925, opført i Odense og Aarhus), Romanerne »Ny Ungdom« og »Pilgrimmen«, Digtsamlingen »Hymnerne« (alle 1926), Skuespillet »Appassionata«, opført paa Arbejdernes Teater, Romanen »Flugten til Ægypten« (1926), Skuespillet »Det gyldne Slot«, Digtsamlingen »Københavnske Poesier«, Fortællingerne »Historier om Lokomotivførere« (alle 1927), Skuespillet »Trappen« (1928) og Skuespillet »Ansgar«, opført paa Komediehuset (1930) og Romanen »Lokomotivet« (1933).

B., der i sine første Forfatteraar producerede mere end nogen anden samtidig dansk Skribent, har i **Aarene 1928—33** været mere tavs. En af Grundene er hans Udenlandsrejser. **1928** rejste han fra Montreal til Detroit og senere til New **Denmark** og op i Rocky Mountains. **1931** tog han til Lilleasien, hvor danske Ingeniører paa det Tidspunkt byggede Jernbaner, og opholdt sig syv Uger i Anatolien. **1933** besøgte han Verdensudstillingen i Chicago. Om sine Rejser har han holdt en Mængde Foredrag hele Danmark over.

Sven Lange har engang karakteriseret B.s særegne Talent ved Udtrykket »hans Pens magiske Flyveevne«. I Virkeligheden prenter han sine Ord saa omhyggeligt som nogen middelalderlig Munk. Dette forhindrer imidlertid ikke, at der er noget i høj Grad forbavsende ved hans Pens »Flyveevne« og hans Ordforraads over**daadige**, til Tider i den Grad overstrømmende Yngleevne, at baade Tanker og Følelser er ved at forsvinde i enorme Bølgemasser af Ord. Han har imidlertid gennemgaaet en Udvikling i denne Henseende som i andre. Sammenligner man hele Rækken af hans Ungdomsbøger med de senere, vil man se, at han har forstaaet at rense og forenkle sin Stil. Han giver ikke mere alle opdukkende Idéassociationer frit Løb, og Strømmen af Billeder og Sammenligninger **er** svundet synligt ind.

For øvrigt var hans Debutbog, en af hin Tids bedste, **paafaldende** sober i Forhold til hans senere Arbejder i samme Periode, hvor Oversvømmelsen af Lyrik og Rusen i Ord kulminerede i Romanen »Aurora«. Skal man pege paa det mest **repræsentative** Arbejde i hans omfangsrige Ungdomsproduktion, bliver det Prosadigtene »Asfaltens Sange«, hvor hans ustandselige Henrykkelse over Tilværelsen faar de mest personlige Udtryk. Selv Fænomener, der ikke kan aftvinge Flertallet af hans Medmennesker synderlig Interesse, som det at gaa paa Gaden, køre i Sporvogn eller staa uden for et Teater og se Folk strømme ind, blev for ham en Kilde til heftige Nydelser. Fyrighedens Eksaltation var hans Ungdoms ekspressionistiske Lyriks stadige Kendemærke. Fra **1925** skiftede imidlertid hans Fysiognomi afgørende Karakter. I Romanen »Ny Ungdom« optraadte han som Moralist, der skarpt og stundom helt ubehersket revsede Tidens Daarligdom, navnlig dens **Nydelse**-syge. Hans Livssyn blev religiøst bestemt, om der end ikke var Tale om nogen egentlig Omvendelse. I Bøgerne »Historier om Lokomotivførere« og »Lokomotivet« viste han for første Gang i sit Forfatterskab Evne til objektiv Menneskeskildring og endda Skildring af Mennesker, der i deres Virksomhed og hele **aandelige** Væsen stod hans egen stormfulde, kaotiske, af Lyrik indtil Hjerte-

rødderne **gennemtrængte** Ungdom meget fjernt. Det var, som om han trængte til at rehabilitere Mennesker, der udførte praktisk vanskelige og betydningsfulde Opgaver, som han tidligere havde set paa med den Æstetiker og Poeten iboende Ligegyldighed for **de** beskedne praktiske Livshverv. Samtidig vendte han sig skarpt mod sin Ungdoms radikale Tendenser. Han var begyndt med at forherlige Rosa Luxembourg som Kommunisternes store Martyr, og naar han i Foredragssalen oplæste sit Digt, affyrede han paa et givet Tidspunkt en Revolver — Skud, der gjorde ham mere berømt, end hans Bøger havde formaaet. Nu derimod følte **han** sig draget til Bondestanden og tog aktiv Del i **Venstrepolitik**. Den store Roman, han (**1934**) arbejder paa, »Terror«, **er** et Opgør med Kommunismen. — Malerier af Axel Bentzen **1917**, Karl Larsen **1920** og Vilh. Lundstrøm **1921**.

P. **Hessclaa**: Vor Tids Digtere, **1926**, S. **77—93**.

Chr. Rimestad.

Børgesen, Frederik Christian Emil, f. **1866**, Botaniker. F. **1**. Jan. **1866** i Kbh. (Holmens). Forældre: Grosserer og Fabrikant Skjold Christian Gotlob Eli B. (**1830—1905**) og Antoinette Marie Berg (**1835—94**). Gift **29. Okt. 1897** i Kbh. (Trin.) med Magdalene Sophie Øllgaard, f. **23. Aug. 1873** i Kbh. (Frue), D. af Fuldmægtig i Justitsministeriet, senere Højesteretsassessor Hans Ø. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student **1884** fra **Lyceum**, studerede Naturhistorie med Botanik som Hovedfag og tog Magisterkonferens **1891**. I nogle Aar var han Assistent ved Botanisk Museum og blev **1900** Bibliotekar ved Botanisk Haves Bibliotek, hvilken Stilling han endnu beklæder. — B. er en meget flittig og produktiv botanisk Forfatter, der hidtil har udgivet ca. 75 videnskabelige Afhandlinger. Under sin Lærer Warmings Paavirkning arbejdede han først med **morfologisk-anatomiske** Opgaver og har ogsaa senere skrevet nogle Afhandlinger i Warmings Stil, saaledes **1898** og **1909** om Dansk Vestindiens og **1924** om de kanariske Øers Vegetation. Langt de fleste af hans Skrifter handler dog om Havalger, og han er en af Nutidens mest kyndige og mest kendte Forskere af den tropiske Algeflora, som han har studeret under flere Rejser (til Vestindien **1892**, **1895** og **1905**, til **Kanarerne 1920—21** og til Indien og Ceylon **1927—28**). Han har desuden gentagne Gange besøgt Færøerne, hvis Algevegetation han har beskrevet i sin Doktordisputats **1904**. Hans talrige, rigt illustrerede Arbejder om Dansk Vestindiens, **Kanarernes** og Indiens Alger udmærker sig ved stor Grundighed og **Paalidelighed** og anses for Hovedværker i den **algologiske** Litteratur.

Carl Christensen: Den danske botaniske Litteratur 1880—1911, S. 141 f., med flere Tillæg i Bot. Tidsskr.

C. I. C. L. 't

Børresen, Hans Peter, 1825—1901, Missionær. F. 29. Nov. 1825 i Kbh. (Frels.), d. 23. Sept. 1901 i Ebenezer i Santalistan, begr. sst. Forældre: Skibstømrer Magnus B. (ca. 1792—1833) og Inger Marie Hilden (d. 1867). Gift 5. Juni 1855 i Berlin med Caroline **Wilhelmine** Ernestine Hempel, f. 22. Marts 1833 i Wittstock i Brandenburg, d. 27. Nov. 1914 i Ebenezer, D. af Smedemester Johann Friedrich Christian H. og Friederike Wilhelmine Heiser (f. 1808).

B. kom i Smedelære og blev Maskinsmed. 1852 rejste han til Berlin, hvor han blev Civilingeniør og fik Arbejde paa en Lokomotivfabrik. I Berlin oplevede han et kristeligt Gennembrud, og fra den Stund var hele hans Liv præget af barnlig Tillid til Gud og taknemlig Glæde over Guds Faderkærlighed. Ogsaa hans unge tyske Hustru var stærkt grebet af Kristendommen. Paa sin Konfirmationsdag havde hun lovet Gud, at hun vilde drage ud som Missionær; men hendes Fader havde modsat sig dette. Da hun nu i sit Ægteskab mistede tre Børn som ganske smaa, følte hun det som et Kald fra Gud til, at hun skulde holde sit Løfte. 1863 meldte hun og hendes Mand sig til det **Goszner'ske** Missionsselskab i Berlin, der arbejdede blandt Kolerne i det nordlige Indien. S. A. udsendte dette Selskab en ung Nordmand, som B. i Berlin var kommet i Forbindelse med, Lars Olsen Skrefsrud, og n. A. blev B. og hans Hustru udsendt. De to Skandinaver arbejdede sammen paa Missionsstationen Purulia Vest for Kalkutta; men da de tyske Missionærer vilde skille dem ad, brød de Forbindelsen med Gosznermissionen. De tilbød Det **danske** Missionsselskab deres Tjeneste, men dette mente ikke yderligere at kunne udvide sin Virksomhed. 1867 begyndte da B. og Skrefsrud en Mission blandt Santalerne, der boede Nord for Kolerne og ligesom disse hørte til Indiens ældste Befolkning. De gav den Navnet Indian Home Mission to the Santhais, fordi de ønskede, at den skulde bæres oppe ved Bidrag fra Kristne i Indien. Den første Missionsstation kaldte de Ebenezer (efter 1. Sam. 7, 12), og allerede 1869 blev de første Santaler døbt. B. og Skrefsrud repræsenterede henholdsvis »Hjertet« og »Hovedet« i Missionen. B. besad ikke Skrefsruds glimrende Evner, hans ualmindelige Sprogbegevelse og glødende Veltalenhed, men hans apostoliske Skikkelse og hans milde og elskelige Personlighed havde en sjælden Evne til at vinde Menne-skers Hjerter. Med stor Iver søgte Missionærerne at værne Santa-lerne mod Undertrykkelse fra Hinduernes Side, og det lykkedes

dem at faa **Regeringen** til at udstede en Forordning (1872), der sikrede Santalcrne Ret til Jorden og en retfærdig Retspleje. Under en stor **Hungersnød** overdrog Regeringen B. Ledelsen af forskellige Nødhjælpsarbejder (Anlæggelsen af Veje og af Damme til at opsamle Regnvandet).

For at skaffe de fornødne Pengemidler til det stærkt voksende Missionsarbejde foretog B. 1876—77 en Rejse til Europa. Her i Danmark var adskillige utilfredse med, at den ganske **uteologiske** B. ikke delte den grundtvigske Opfattelse af Daabsordet; men hans Personlighed gjorde et stærkt Indtryk paa mange, særlig inden for grundtvigske Kredse. 1877 blev der oprettet en Komité for Santalmissionen med Vilhelm Birkedal som Formand og Ludvig Hertel som Sekretær, og som et Udtryk for Santalkirkens Forbindelse med den danske Kirke blev B. ordineret af Biskop Martensen i Vor Frue Kirke i Kbh. (21. Nov. 1877). Til Afskedsfesten for B. samme Aften havde Chr. Richardt digtet den smukke Sang: »Du, som i din Barndoms Dage **leged** paa den danske Strand«.

1878 var B. atter i Indien. 1880—81 ledede han Anlæggelsen af en Koloni i **Assam** ved Brahmaputra, hvor Regeringen havde stillet et Stykke Land til **Raadighed** for kristne **Santaler**. I selve Santalistan udvidedes Arbejdet mere og mere. Der blev anlagt flere **Missionsstationer** og udsendt nye Missionærer. 1889 var B. atter paa Besøg i Europa; men ellers levede han Resten af sit Liv blandt Santalerne. Betegnende for hans barnlig fromme Personlighed er hans sidste Ord: »Varme Hjerter! Varme Hjerter!«.

B. er den mest kendte danske Missionær i det 19. Aarh. Foruden hvad han har udrettet som »Santalernes Apostel«, har han i den danske Kirkes Historie haft den Betydning, at han **merc end** nogen anden enkelt Mand har tilskyndet den danske Menighed til at arbejde for Missionen. Baade B.s Personlighed og Arbejdet for Den Nordiske Santalmission har vist sig i Stand til at forene Kristne af forskellige Retninger, **ikke** blot i Danmark, men ogsaa i Norge og Sverige og blandt Skandinaver i Nordamerika. — Litografi af I. W. Tegner efter Fotografi 1892. Portrætteret paa litografisk Dobbeltbillede af **Santalmissionens** Grundlæggere. Træsnit 1878 af Søborg, 1881 af H. C. Olsen samt 1878 og 1885. Mindetavle af A. V. Saabye og Magdahl Nielsen i Frelzers K. i Kbh. 1904.

L. Hertel: Den nordiske **Sant** halmission. 1884. Samme: **Santhalmissions-**bevægelsen i Danmark, I, 1903. H. F. Jørgensen: Evangeliet blandt **Sant-**talerne, 1920. Chr. Ludwigs: H. P. B., 1916. K. B. Birkeland: H. P. B., 1916. G. Thaning: Den Grundtvigske Retning og Hedningemissionen, 1922.

Børresen, Axel Ejnar **Hakon**, f. **1876**, Komponist. F. 2. Juni **1876** i Kbh. (Holmens). Forældre: Forretningsfører, Løjtnant, senere Grosserer, Kaptajn William Hakon **Ammon** B. (**1839—1916**) og Emilie Bruhn (**1848—1902**). Gift 25. Aug. **1916** i Kbh. (Jak.) med Nanna Berg, f. 8. Maj **1875** i Kbh. (Garn.), D. af Korpslæge, senere Stabslæge Hans Vilhelm B. (f. **1840**, gift 2° **1894** med Ingeborg Lange, f. **1873**) og Vilhelmine Wanscher (**1840—92**).

Som ung var B. **tre—fire** Aar Elev af Johan Svendsen, hvis Stil og Teknik satte dybe Spor i hans Musik. Efter i **Kammermusikforeningen** at have faaet opført et Par Arbejder debuterede han **1901** med en Symfoni (**C-Mol**) ved en af det kgl. Kapels **Symfonikoncerter** under Johan Svendsens Ledelse; for det Ancker'ske Legat studerede han **1902** i Tyskland og Frankrig, hvorefter han fortsatte sin kompositoriske Virksomhed og skrev dels Symfonier (bl. a. C-Dur, Op. **21**, udgivet **1931** af Samfundet til Udg. af dansk Musik), en Violinkoncert (G-Dur. Op. **11**), Kammermusik, en Del Klavermusik (**»Klavierstücke«**, Op. **10**, **»Morceaux«**, Op. **14**), Sangene Op. 2 (heri de to mest populære: **»Tal Du sagte, unge Nattergal«** og **»Hvis Du har varme Tanker«**), Op. 8 (til **Tekster** af J. P. Jacobsen), Op. **12** (**»Havørn«**) og Op. **19**, **24** og **26**, Mandskor m. m., dels dramatiske Værker, der er B.s betydeligste Indsats.

En særlig Evne for **Konversationstone** i Musikken lægger B. for Dagen i Operaen **»Den kongelige Gæst«** (efter Henrik Pontoppidan, Det kgl. Teater **1919**), en let og elegant Komposition, melodios uden bevidst Fordybelse i Melodik, hvor Sangen sjældent **slaar** over i Arie, men saa meget mere spiller paa den rapide Diktion, hvis korte, løsrevne, næsten recitativiske Sætninger understøttes af et virkningsfuldt orkestralt Akkompagnement. I **»Kaddara, grønlandske Folkelivsbilleder«** (C. Norman Hansen, Det kgl. Teater **1921**) giver B. en Serie stemningsfulde Billeder af arktisk Folkeliv, troværdig i sin Tone, rammende som musikalsk Illustration til de brogede Optrin; Operaen fremkom senere paa Théâtre Royal de la Monnaie i Bruxelles (i den danske Iscenesættelse ved Jul. Lehmann) **1924** og paa **»Komische Oper«** i Königsberg **1925**. B.s Stil, der baade kan eje lyrisk Varme og koncis gennemsigtig Form, **maatte** naturligt henvise Komponisten ogsaa til Ballettens **Omraade**; i **»Tycho Brahes Drøm«** (Viggo Cavling, Det kgl. Teater **1924**, Stockholm **1928**) fandt han den smukkeste Anvendelse for denne Side af sit Talent, ikke mindst i en Række Karakterdanse (chevalereske fornemme Danse, Bondedansene, Skotternes Dans, Stjernernes Dans, den sidste af en særlig varm lyrisk Betoning), der virkningsfuldt indrammer den livfulde Beskrivelse i Toner af det

astronome Sceneri paa Hven. Mindre **kendt**, men utvivlsomt bestemt til at indtage en fremskudt Plads i B.s Produktion, er det melodramatiske Værk »Historien om en Moder«, hvor det talte Ord og Musikken paa særegen Maade er indgaaet en inderlig Forening, og Musikken til »Knud Lavard« (Axel Juel, Odense Teater 1932), af hvilken en hel Del har Betingelser for at blive folkeligt Eje som Heises eller **Lange-Müllers** Musik. — B. varetager flere Tillidshverv af faglig Art og har navnlig som Formand for Dansk Tonekunstnerforening fra 1924 gjort et stort Arbejde i dansk Tonekunsts Tjeneste og for det nordiske Samarbejde i Musikken. — R. 1927. DM. 1933. — Malerier af Michael Ancher paa Brøndums Hotel i Skagen og 1908 i Privateje samt af Aug. Tørsleff 1909. Buste af Axel Locher 1924, Statuette af samme 1931. Kul-tegning af P. S. Krøyer 1907. Pennetegning af Willy Gretor.

Erik Abrahamsen.

Børresen, Johannes Anders Ernesto, f. 1884, Belysningsdirektør. F. 9. Sept. 1884 i Kbh. (Trin.). Forældre: Varemægler Jørgen Marius B. (1838—1933) og Clara **Catharine** Larsen (f. 1858). Gift 1° 9. Dec. 1910 i Hellerup med Anna Petersen, f. 22. Jan. 1890 i Kbh. (Frue) (gift 2° 1927 med Ingeniør, Premierløjtnant Emil Einar Roepstorff Bentzon, f. 1888 (gift 1° 1910 med Karen Haar Jensen, f. 1888; Ægteskabet opløst)), D. af Murermester Rasmus P. (1848—1907) og Christiane Nielsine (Signe) Raahauge (f. 1864, gift 2° med Grosserer Hans Bie Nielsen, f. 1863; Ægteskabet opløst). Ægteskabet opløst. 2° 2. Juni 1933 med Karen Gelbjerg, f. 5. Maj 1886 i Middelfart (gift 1° med Fabrikant, Grosserer Poul Thorsen, f. 1884; Ægteskabet opløst) D. af Sagfører, Godsforvalter Niels Anton Philip Hansen (1850—1910) og Mariane Petersen (1857—1928). Navneforandring 10. April 1931.

B. blev Student 1903 fra Industribygningens Latinskole og 1908 cand. juris, s. A. Assistent i Overpræsidiets, hvorfra han n. A. overgik til Kbh.s Magistrats 2. Afd., hvor han 1912 blev Fuldmægtig. 1908—11 var han tillige Sagførerfuldmægtig, og 1911 fik han selv Bestalling som Overretssagfører. Ved Udbuddet af Verdenskrigen blev B. stærkt beskæftiget med en stor Del af de af Krigen foranledigede særlige Foranstaltninger; han var saaledes Sekretær for Kbh.-Frbg. Kommuns Fællesudvalg **angaaende** de ekstraordinære Forhold, Chef for Kbh.s Kommunes Dyrtidskontor, Chef for Ernæringskontoret, **Brændelskontoret** og Centralkontoret for Flæskehandelen. 1917 blev han Kontorchef og Chef for Magistrats 2. Afd.s Sekretariat. 1918 overtog han Stillingen som merkantil

Direktør i Akts. Kbh.s Flydedok og Skibsværft og blev n. A. ved Hj. Arentz' Afgang administrerende Direktør sst. Da Windfeld-Hansen 1920 gik af som Belysningsdirektør i Kbh., valgtes B. til hans Efterfølger. Der er i hans Dircktørtid sket store Udvidelser af Elektricitetsforsyningen og virket stærkt for et øget Forbrug af Gas og Elektricitet blandt Byens Indbyggere. B. er Formand for Danske Elektricitetsværkers Forening og for Prøvningsudvalget for Installationsmateriel samt for Dansk Terrierklub, Næstformand for det **raadgivende** Udvalg for Elektricitetskommissionen og Medlem af Udvalget ang. fremtidige Retningslinier for økonomisk Fremskaffelse og Fordeling af Elektricitet samt af Dansk Elektroteknisk Komité. 1925—30 var B. Formand for Dansk **Reklameforening**. - R. 1928. DM. 1933.

Poul Vinding

Børresen, Christian Ludvig, 1799—1867, Præst. F. 25. Jan. 1799 paa **Ourø**, d. 20. Sept. 1867 i Købelev, begr. sst. Forældre: Sognepræst Tellef B. (1753—1834, gift 1° 1791 med Louise Nyboe, 1761—95) og Frederikke Juliane **Gørlt** (1776—1843). Gift 4. Okt. 1828 paa Ourø med Bolette Sophie Gad, f. 5. Nov. 1803 i Kbh. (Nic), d. 26. Juli 1872 i Nakskov, D. af Tehandler og Skibsreder Svend G. (1754—1831, gift 1° 1785 med Anna Falslew) og Anna Sophie Bang (1778—1848).

B. blev Student 1819 fra Metropolitanskolen, cand. theol. 1825, Kapellan pro persona hos Faderen paa Ourø 1826, Sognepræst i Pedersker 1828, i Næsby og Tyvelse 1834, i Kyndby og Krogstrup 1846, i Købelev 1854. Han var en praktisk virksom Personlighed af den Præstetype, der har udmærket sig ved at dyrke omfattende sociale Interesser; 1841 fik han Det norske Videnskabernes Selskabs mindre Guldmedaille for en Afhandling om Almenoplysningens Indflydelse paa Moralitet og Velvære. Hans Livs egentlige Bedrift var Udgivelsen (1836—54) af det oplysende og underholdende Ugeblad »Den danske Bondeven«, der var skrevet med sikker Sans for Landalmuens Forudsætninger, og som gennem en forholdsvis betydelig Udbredelse (1841 2100 Abonnenter, især paa Sjælland) har tjent til Fremme af Kundskab og Læselyst. Bladet støttedes af Landhusholdningsselskabet, men det svækkede dets Position, at B. i Landbopolitikken sluttede sig til de store Grundejeres og ikke til Bondevenneselskabets Krav (hvorved han kom i Modsætning til baade »Almuevennen« og »Fædrelandet«). B. var **cn** overbevist Modstander af den tvungne Skolegang.

Jens Peder Jensen: Sjællandsk Bondeliv, 1927, S. 6—14.

Hans Iensen.

Børtning, Peter Jørgensen, 1626—1702, Ridefoged, Herremand, Jernværksejer. F. 8. Marts **1626** i Trondhjem, d. **13. Juni 1702** paa Fossum Jernværk, begr. i Gjerpen K. Forældre ukendte. Gift Efteraaret **1656** i Haagerup med Sophie Abelsdatter Speet (Sphit), f. ca. **1632**, d. 22. Aug. **1699** paa Fossum Jernværk.

Om P. B.s Slægt og Ungdom vides intet; hans Efternavn synes at stamme fra et trøndersk Gaardnavn. Han dukker første Gang op i Danmark **1652** som Ridefoged paa den bekendte Adelsmand Kai Lykkes (s. d.) fynske Gods Rantzausholm med Bolig i en større Gaard, Skriversgaarden i Haagerup. **1656** ægtede han sin Husbonds Frille, Tjenestepigen Sophie Abelsdatter, og fik Fribrev paa Haagerup-Gaarden, som af Lykke forsynedes med nye Bygninger, for sin og sin Kones Levetid. P. B. var en betroet Mand, som havde betydelig Indflydelse hos sin Herre, og han var under Krigene **1657—60** den egentlige Styrer af Rantzausholm. Han udnyttede sin Magt til energisk og hensynsløs Varetagelse af sine egne Interesser over for Godsets Bønder, paa hvilke han fik store Pengefordringer for Laan ydede i Krigstiden. Samtidig ses han at have drevet Handel, bl. a. med norske Varer (trondhjemske Sild, Bergfisk, Tjære) og Salt. Det er uvist, hvornaar Kai Lykke fik Kendskab til, at P. B. i sin Besiddelse havde hans letsindige Brev af **12. April 1656** til Sophie Abelsdatter, hvori han beskylder Dronning Sophie Amalie for at staa i Forhold til sine Lakajer, men det er mærkeligt, at P. B. gik straffri for Deltagelse i et Overfald paa en Gartner fra Løjtved i Julen **1657**, som endte med den overfaldnes Død. Først da P. B., trods hans Forbud, fik Rantzausholms Birkefoged Jens Pedersen, som var gift med hans Kones Søster, til at dømme en personlig Fjende af Ægteparret, Delefogeden Hans Lauridsen af Nybo, fra Ære, Liv og Gods paa Grundlag af en falsk Anklage for Tyveri og Bedrageri (**1660**), greb Kai Lykke ind. Han lod en nyindsat Birkefoged frikende den dømte og afskedigede **1661** P. B., over hvis Regnskabsførelse han ogsaa førte Klage. Saa slog P. B. til. Han overlod Regeringen det kompromitterende Brev og gav derved Stødet til den — ikke mindst ved det danske Kongepars og dets Redskabers Adfærd — uhyggelige Proces, som medførte den flygtede Kai Lykkes Henrettelse in effigie og Konfiskationen af alt hans Gods. To Maaneder efter Dommen (2. Nov. **1661**) beskikkede Generalfiskal Søren Kornerup P. B. til Overinspektør over det Kai Lykke fradømte fynske Gods; s. D. fik han Bestalling som Ritmester, og kort efter blev han Amtsforvalter over Nyborg Slot og Len. For en Fordring i sin tidligere Herres Bo fik han udlagt forskellige Gaarde og Husc,

bl. a. Skrivergaardcn. Efter Hævnens over Kai Lykke kom Turen til den **Delefoged**, han havde beskyttet. Den **genindsatte Birkefoged Jens Pedersen** lod 22. Nov. **1661**, virksomt støttet af Generalfiskalen, Hans Lauridsen dømme til Døden, og Dagen efter lod P. B. ham hænge. Det var et oplagt Justitsmord, og da den henrettedes energiske Enke fik Sagen genoptaget, blev den døde frikendt af Højesteret (**1664**), som idømte de implicerede Retsembeds mænd, ogsaa **Generalfiskalen**, høje Straffe, men P. B., som **Juli—Okt. 1663** sammen med sin Hustru sad fængslet paa Nyborg Slot, gik fri for Straf, skønt **en** af Højesteretsdommerne havde udpeget ham som den egentlig skyldige, og en anden insisterede paa Tiltale mod ham. Han **maatte vel** fratræde **Amtsforvalterembedet**, men **1665** fik han Bestalling som Raadmand i Odense. S. A. var han blevet Herremand, idet han af nogle Hamburgkøbmænd købte den til dem udlagte, fra Kai Lykke konfiskerede Gaard Gelskov, som han i nogle Aar havde bestyret for dem. Han **laa** i disse Aar i stadige Processer, især med sine Bondeskyldnere, og havde Tab paa sit Landbrug, skønt han i Kompagni med sine hamburgske Venner drev en ret omfattende Handel med Øksne og Svin. Et, i øvrigt særdeles velskrevet, Forslag, som han **1664** indgav til Regeringen, om Ophævelse af Salttolden mod en Hartkornsafgift, nød ikke Fremme. Han søgte uden Held at faa sit Jordegods i Rantzausholms Birk afhændet til Gaardens nye Ejer Statholder Ghristoffer **Gabel**, men **1667** lykkedes det ham at faa Gelskov solgt til Hofraad Adolf Hans v. Holsten, og efter ogsaa at have **afhændet** sin Ejendom paa Vestergade i Odense og **have** nedlagt sit Raadmandsembede tog han Bolig paa Christianshavn. To Aar efter købte han af Amtmand i Nordlandene Preben v. Ahnen Fossum Jernværk og forlagde nu sin Virksomhed til Norge, hvor han senere ogsaa erhvervede Baseland (nu: Næs) Jernværk. Han drev sine Værker med stor Dygtighed, leverede Stangjern, Kanoner og Ammunition til Kronen og blev en meget rig Mand, om hvem der stod stor Respekt, selv om han paa Grund af sin Stridslyst og Processyge heller ikke var **folkeyndet** i sit Fødeland. — P. B. var efter alt at dømme en Person, som naturligt hørte hjemme i en Galge. At han undgik en saadan og endte som holden Mand og **Samfundsstøtte**, vidner ikke blot om hans store Smidighed og erhvervsmæssige Dygtighed, men kaster tillige et tidshistorisk overordentligt værdifuldt Lys over det Samfund og de Kredse, hvori han udfoldede sig. — Virkelig Kommerceraad **1698**.

N. Rasmussen **Søkilde:** **[Kaj Lykkes Fald med dets Forspil og Følger, 1876. Personalh. Tidsskr., I, 1880, S. 242 f. Chr. Bruun: Kaj Lykke, 1886. Personalia vedrørende B. i det norske Rigsarkiv. C O Bøggild Andersen.**

Børup, Morten, ca. 1446—1526, Skolemand, Latindigter. F. antagelig paa den nu forsvundne Børupgaard i Adslev Sogn ved Skanderborg, d. 30. Maj 1526 i Aarhus, begr. sst.

M. B. var bondefødt, og først i en Alder af 27 Aar søgte han bort fra Arbejdet paa Landet; ifølge sin ældste Biograf, Rasmus Glad, blev han en Dag under Hovedarbejdet ved Skanderborg trakteret med Skældsord og Hug af **Fogeden** og flygtede til Aarhus; her tiggede han sig ind i den lærde Skole, hvor Kammeraterne gjorde sig lystige over den gamle Pebling med det store Skæg, mens Lærerne til Gengæld hurtigt anerkendte hans udmærkede Evner. I **Skoleaarene** fik han Støtte af Ærkedegnen i Aarhus Morten Krabbe; senere søgte han til det nyoprettede Universitet i Kbh., hvor han især synes at have skattet den lærde skolastiske Teolog Peder Skotte højt. M. B. tog Magistergraden i Kbh. og studerede derefter ved Universitetet i Koln; ifølge Rasmus Glad erhvervede han den juridiske Doktorgrad, andre mener den teologiske. Efter Hjemkomsten til Danmark overtog han ca. 1490 Ledelsen af Skolen i Aarhus, som i de følgende Tiaar nød stor Anseelse, saaledes at f. Eks. Johan Friis, den senere Kansler, af sine Forældre sendtes fra Fyn »til Aarhus til **Doct.** Morten Børup, som i **de** Dage vaar naffnkundig offuer alt Riget for sin Lærdom oc Flittighed«. Blandt hans Elever nævner Rasmus Glad endvidere Andreas Glad, Torkel Abildgaard, Jens Sinding, Simon **Christiernsen** og Peter Paulinus; senere Biografer tilføjer de første lutherske Biskopper Jørgen **Sadolin**, Jacob Schønning og Hans Tausen; det er dog ikke meget sandsynligt, at disse har gaaet i Aarhus Skole. — Til Brug for Disciplene skrev M. B. en Del Skuespil paa Latin; vi ved, at saadanne er opført i Aarhus af »vor store Frue Gilde« bl. a. 1501, den tidligste offentlige Fremførelse af Skuespil i Danmark, vi kender. Muligvis til lignende Fester komponerede M. B. en Kordans, kaldet »Daaredansen«, som **maa** have haft en vis Berømmelse, siden den mere end 50 Aar efter M. B.s Død opførtes i Kbh. i Anledning af Festlighederne ved Christian **IV.s** Daab. — Foruden at have Ledelsen af Skolen var M. B., i hvert Fald i sine senere Aar, tillige Kantor ved Domkirken og varetog som saadan alt, hvad der vedkom Kirkesangen; **maaske** han derfor har redigeret »Breviarium Arhusiense«, trykt 1519, og da der heri findes en Del Hymner, som ikke kendes andetsteds, er der Mulighed for, at disse skyldes M. B. Af Tekster, som med Sikkerhed kan tillægges ham, haves imidlertid kun to, Majvisen »**Carmen** vernale« og de syv **Byrim**, som begynder med de kendte Linier »Clericali et **regali** turba gaude Hafnia«. Majvisen »In **vernalis** temporis ortu **læta-**

bundo« tilhører stilmæssigt **de naturlyriske Vagantviser**, men synes ogsaa paavirket af Datidens kirkelige Digtning (Adam af St. Victor). Digtet har dog sin egen særprægede Tone, der har bevaret det friskt gennem Tiderne, og i sin latinske Sprogdragt er det den første Vaarbebuder af dansk Naturlyrik, beslægtet i Stemning med Ambrosius Stubs Foraarsvise. **Carmen vernale**, der skreves til Disciplenes aarlige Majfest, brugtes ved mange andre Skoler, ogsaa i Sverige, naar der førtes Sommer i By, og den findes med en særlig Melodi, muligvis den oprindelige, optaget i Sang-Samlinger fra Slutningen af 16. Aarh. I nyere Tid er fremkommet en Række danske og svenske Oversættelser (danske bl. a. af H. H. **Blache**, Fr. Moth, **Vilh. Andersen** og Marinus Børup), ligesom Digtet har inspireret flere Komponister til nye Melodier, saaledes A. P. Berggreen, **Alfr. Tofft**, Sv. Sveinbjørnsson og Carl Nielsen (den sidste to Melodier). — Byrimene indeholder en Karakteristik af **de** danske Stiftstæder, der bortset fra Kbh. faar en saa ilde Medfart, at Anders Sørensen Vedel, som optog Digtet i sin Vise-Udgave, finder, at det nærmest **maa** kaldes et **Skandskrift, libellus famosus**. M. B. viser sig her som en Aandsaristokrat og gaar især haardt frem mod Munkene, men er i det hele taget kritisk over for kirkelige Forhold. Han mødes i denne Kritik med Poul Helgesen, med hvem han da ogsaa stod i Forbindelse. Byrimene er delvis oversat af H. F. Rørdam og Vilh. Andersen, fuldstændigt af Marinus Børup (»Tøbrud«, 1923, S. 111—23). — Som Kantor, altsaa en af Kapitlets Prælater, havde B. et Præbende, vistnok Tunø; herfra er endnu bevaret (i Nationalmuseets 2. Afd.) Gengivelsen af **et** paa en Kirkestol udskaaret, primitivt udført Billede af M. B. og hans Insignier: Greb, Ris og Ferle, de samme, som indhuggedes paa den Marmorplade, der lagdes over hans Grav mellem Domkirken og Skolen i Aarhus. Omkring 1800 var Pladen forsvundet, men et nyt Mindesmærke (af J. Herskind) rejstes 1882 paa samme Sted og med samme Indskrift. I Litteraturen mindedes M. B. bl. a. af N. F. S. Grundtvig i det smukke Digt »Alt som det ringed til Aftensang«, af Blicher i det kendte »I Skanderborrig Enge« og af Olaf Hansen i »Ved Morten Børups Mindesten«.

Erasmus **Lætus** (Rasmus Glad) i H. F. Rørdam: **Monumenta hist. Dan.**, II, 1875, S. 667—72. Cl. Lyschander: Vita Martini Borupii i Vidensk. Selskabs Skrifter, XI, 1777, S. 391—98. E. G. Tauber: Historia **scholæ** Cathedralis Arhusiensis, 1817, S. 14—24. Arosia. Medlemsblad for **Aarhusianer-Samfundet**, 1926, S. 21—27, 37 f.; 1928, S. 85—89. G. Bruun: Dronning Dorotheas Skolehus, 1928, S. 157, 190 f. **Kr.** Kongstad og Vilh. Andersen: Den gamle Købstad. Ny Saml., 1929, S. 19 ff. Hans Brix: Analyser og Problemer, I,

1933, S. 46--56. Emanuel Sejr i Aarhus Stifts Aarbøger, 1926, S. 130--77 (med Bibliografi). Supplement sst., 1927, S. 255 f. Emanuel Sejr

Bøsse, Hans, ca. 1536, Borgmester. F. i Westfalen; levede endnu 1547.

H. B. var Borgmester i Kbh. under Grevefejden 1534--36 jævnsides med Ambrosius Bogbinder (s. d.); han var en af dennes **mest** fremtrædende Hjælpere og nævnes jævnlig sammen med ham som en heftig og fanatisk Mand. Han var saaledes medskyldig i Nedhugningen af Borgerne under Belejringen, nævnes ogsaa i Overgivelsesakten og stævnedes efter Ambrosius' Død af Jens Kammer-svends Slægtninge som skyldig i dennes Halshuggelse. Udfaldet af denne Sag kendes ikke; næste Gang, man hører om H. B., er 1544, da han nævnes som Fuglekonge. Han synes at have været Købmand ligesom Ambrosius Bogbinder.

O. Nielsen: Kbh.s Diplomatarium, I--IV, 1872--79. A. Heise: Familien **Rosenkrantz's** Historie, II, 1882, Dipl. S. 156f. R * .

Batcher, Laurids, 1725--91, Præst, Forfatter. F. 4. April 1725 i Ribe, d. 24. April 1791 i Lumby, **begr.** sst. Fader: Skoleholder i Ribe Morten B. Gift 26. Aug. 1757 med Anna Cathrine Børgesen, f. 23. Juli 1716 i Føns, d. 18. Febr. 1789 i Lumby (gift 1° 1753 med Sognepræst i Houlbjerg og Granslev Mikkell Lerche, 1692--1756, gift 1° med Ellen Pallesdatter), D. af Degn Børge Rasmussen.

L. B. blev Student 1744 fra Ribe og cand. theol. 1748, var dernæst Huslærer i en Del Aar, blev 1755 Sognepræst i Laurbjerg og Lerbjerg og 1765 i Lumby paa Fyn. — L. B. hørte som Teolog til den (yngre) supranaturalistiske Skole, som det fremgaar af hans livfuldt skrevne »Breve . . . over Jesu Christi Lidelse«, 1770, oprindeligt forfattede som et Trøsteskrift for hans Patron, Generalløjtnant Ove Juul til Ravnholt. Med særlig Interesse beskæftigede B. sig med Nadverlæren og fremsatte paa dette Omraade en Særopfattelse, der først kom til Orde i hans anonymt udgivne »Nadverens **Sacramente**, et Læredigt«, 1777 (med Nic. Bøgh o. fl. at frakende L. B. Forfatterskabet hertil er urigtigt), senere mere tydeligt blev udviklet i hans »Frimodige Tanker over Nadverens Sacramente«, 1779, og nærmere begrundet i et Par Smaaskrifter 1782--83. Paa Grundlag af 1. Kor. 10--11 udvikler L. B. en **spiritualiserende** Nadverlære med Forkastelse af den krasse luthersk-ortodokse Opfattelse, idet han lægger Hovedvægten paa at godtgøre den aandelige Forbindelse mellem **Kristi** Forsoningsdød og Nadvergæsternes etiske Udvikling. Ved Formuleringen af denne Nadverlære haabede han

at have fundet en Vej, ad hvilken Tilhængerne af de forskellige kristne Kirker og Retninger kunde forenes i et Broderskab.

Nicolai Bøgh: Christian Winther, I, 1893, S. 13.

Bjørn Kornerup.

Böttger, Elisabeth Cathrine Amalie, se Rose.

de Bötticher, Johannes Gottlieb, 1676—1762, Læge. Antagelig f. 18. Maj 1676 i Falkenburg i Pommern, bcgr. 19. Juni 1762 i Kbh. (Petri). Forældre: Borgmester Jovinianus B. og Elisabeth v. Rahn. Gift 27. Marts 1708 i Holbæk med Magdalene Margrethe Smidt, f. ca. 1678, begr. 20. Nov. 1754 i Kbh. (Helligg.), D. af Renteskriver Jacob Sørensen S. og Sophie Amalie Bruun.

de B. besøgte Universiteterne i Frankfurt, Wittenberg, Leipzig, Jena og Kbh. Det sidstnævnte Universitet maatte han imidlertid snart igen forlade paa Grund af sine Forældres Død, og efter nogen Tids Ophold i Hjemmet fortsatte han Studeringerne i Rostock, hvorfra han paa ny tog til Kbh. Efter et Par Aars nyt Studieophold her begyndte han at praktisere i Helsingør, men vendte snart tilbage til Kbh. og tog 1705 den medicinske Doktorgrad ved en Afhandling om Pestsygdomme, hvorpaa han nedsatte sig her som Læge. Under den heftige Pestepidemi i 1711 viste han sig fra en meget fordelagtig Side og virkede utrættelig baade i privat Praksis og i de københavnske Pesthospitaller. Det synes for saa vidt at være med god Grund, at han senere beklager sig over Autoriteterne, der aldeles ikke ydede ham nogen officiel Paaskønnelse for al hans opofrende Virken. Men i øvrigt gjorde han i det hele sin Stilling vanskelig ved en alt for fremtrædende Selvvurdering, Stridbarhed og Uomgængelighed, hvorunder hans Praksis ogsaa i høj Grad kom til at lide, saa at han tilbragte sin Alderdom i dyb Armod. En Klage over Kvaksalvere og licentierede Operatører, som han 1735 indgav til Magistraten, og Bartskeeramtets skarpe og affejende Imødegaaelse deraf illustrerer godt den skæve Stilling, han efterhaanden var kommet i som den noget kværunderende Projektmager, han synes at have været. I øvrigt har han sikkert haft solid videnskabelig Indsigt og var Medlem af det lærde Academia naturæ curiosorum i Wien, i hvis Akter der findes flere Afhandlinger fra hans Haand.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen. II, 1873, S. 187 ff. J. D. Herholdt og F. V. Mansa: Saml. til den danske Medicinal-Hist., I, 1835, S. 298 ff. Kr. Carøe: Medicinalordningens Historie, 1917, S. 39—42, 43.

Jul. Petersen (V. Meisen*).

v. **Bötticher**, Karl Heinrich, 1833—1907, tysk Embedsmand og Politiker. F. 6. Jan. 1833 i Stettin, d. 6. Marts 1907 i Naumburg, begr. i Berlin (**Zwölfapostelfriedhof**). Forældre: Overpræsident, **Gchejmraad**, Chefpræsident i **Oberrechnungskammer** Karl Wilhelm v. B. (1791—1868) og Frøiin **Henriette** Wilhelmine v. **Bodenhansen** (1797—1833). Gift 27. Okt. 1869 i Stralsund med Sophie Marie Luise Berg, f. 14. Sept. 1851 i Stralsund, D. af **Bankbogholder** Ernst Heinrich Christian B. og Julie Albertine Johanne Schultze.

Efter at have fuldenendt sin juridiske Uddannelse var v. B. i nogle Aar knyttet til Centraladministrationen og forskellige Provinsregeringer, indtil han 1873 udnævntes til Landdrost i Hannover. 1876 afløste han Bitter som **Regeringspræsident** i Slesvig, og 1879 efterfulgte han Grev Scheel-Plessen som Overpræsident i Provinsen Slesvig-Holsten. **Medens** der i Bitters Periode havde hersket Krigstilstand mellem Administrationen og den danske Befolkning i Nord-slesvig, prægedes Forvaltningen nu straks af en human Aand. Det faldt i v. B.s Lod at gennemføre to mod Danskheden fjendtlige Foranstaltninger: Administrationens sproglige Fortyskning 1876 og den tvesprogede Skole 1878. v. B. erhvervede sig som Embedsmand hurtigt stor Popularitet i Landsdelen; et Udtryk herfor var hans Valg til Rigsdagen i Flensborg-Kredsen (mod Hans Kriiger) 1878. I Rigsdagen, hvor han kun repræsenterede Kredsen i denne Valgperiode, sluttede han sig til Rigspartiet; han vandt Bismarcks Tillid, optoges i Sept. 1880 i det preussiske Ministerium og blev tillige tysk Statssekretær for det Indre og ganske kort efter ydermere Leder af Handelsministeriet. 1881—90 var han Rigskanslerens Stedfortræder og fra 1888 Vicepræsident i det preussiske Ministerium. Han var i disse Aar Bismarcks højre Haand. Hans Holdning ved den gamle Kanslers Tilbagetræden 1890 opfattedes af denne som illoyal, og han blev Genstand for en dyb Uvillie fra Bismarcks og hans Venners Side. I 90'ernes sociale **Reformaar** var v. B. en af de førende, og han spillede en fremtrædende Rolle ved Udformningen af Caprivis Handelspolitik. Da ved Midten af 90'erne nye Strømninger fik Magt, **maatte** han sammen med andre socialreformatorisk-prægede Ministre vige sin Plads (Juni 1897). Kort efter blev han Overpræsident i Sachsen, afgik 1906. 1901 optoges han som Medlem af Herrehuset. — Træsnit 1881.

H. P. Hanssen: Fra **Kampaarene**, I, 1927, S. 81 f. Th. Kaftan: Erlebnisse und Beobachtungen, 1924, S. 109 f.

Hans Lund.

Bøving, Adam Giede, f. 1869, Zoolog. F. 31. Juli 1869 i Sæby. Forældre: Skolebestyrer i Sæby, senere Sognepræst i Nørre Sundby og Bariøse Niels Orten Mathias B. (1838—1923, gift 2° 1904 med Johanne Marie Nielsen, f. 1862) og Ottilia Louisa Augusta Giede (1838—99). Gift 1° 3. Nov. 1903 i Kbh. (b. v.) med Paula Margrethe Brønnum, f. 14. Aug. 1873 i Kbh. (Holmens), d. 28. Aug. 1911 sst., D. af Forretningsfører, senere Maskinfabrikant Ludvig Frederik Henrik B. (1841—1902) og Henriette Kristine Mathilde Giede (1846—1920). 2° 31. Jan. 1916 i New York med Anna Kirstine Christensen, f. 4. Aug. 1887 i Kbh. (Holmens), D. af Bogbindermester Carl Frederik C. (1849—1910) og Anna Kirstine Jensen (1853—1915).

B. blev Student 1888 fra Aalborg, studerede derpaa Naturhistorie, tog 1894 Magisterkonferens i Zoologi, var derefter zoologisk Manuduktør og Lærer ved forskellige Undervisningsanstalter i Kbh. og endvidere 1902—13 Assistent ved Zoologisk Museums 3. Afdeling (Leddyrene). Samtidig drev han med Iver selvstændig videnskabelig Forskning; 1906 udkom saaledes som Disputats en stor Undersøgelse over Sivbukkenes Larver »Donaciin-Larvernes Naturhistorie«, i hvilken disse Dyrs Bygning og biologiske Forhold behandles lige saa alsidigt som grundigt, fremdeles 1910—11 et Par Arbejder over hidtil ukendte Løbebillelarver og 1913 en morfologisk Undersøgelse over de Organer, der hos Vandkalvene staar i Æglægningens Tjeneste. Forholdene her hjemme behagede ham imidlertid ikke i Længden, og da 1913 en god Stilling tilbød sig for ham i Washington ved United States Department of Agriculture, Bureau of Entomology, modtog han gerne denne, i hvilken han siden har virket. Han har her dels fuldført en Række mindre Arbejder over forskellige Billelarver, dels i Samarbejde med F. C. Craighead udgivet et meget værdifuldt, med 125 Tavler illustreret Værk over Billelarverne »The principal larval forms of the order Coleoptera« (Entomologica Americana, XI, 1931). 1924—32 var han Vicepræsident i Washington Academy of Science.

Slægt i Svendborg Amt, 1915, S. 51—72. **Selvbiografi** i Univ. Progr. Nov. 1907, S. 83. L. F. la Cour: Studenterne fra 1888, 1913. D H

Bøving-Petersen, Jens Orten, f. 1864, naturvidenskabelig Forfatter. F. 24. Juni 1864 i Egtved ved Kolding. Forældre: Sognepræst i Dedsbøl, senere i Torslev og Lendum Philip Petersen (1811—76) og Johanne Bothilde Bøving (1830—1913). Gift 7. Nov. 1906 i Kbh. (b. v.) med Henriette (Henny) Axelline Schytt, f. 7. Nov. 1876 i

Kbh. (Holmens), D. af Restauratør Sophus S. (1837 94) og **Christine Dige** (ca. 1842—86).

B. P. blev Student 1883 fra Aalborg og mag. scient. i Zoologi 1890. I Ungdommens **Studieaar** kom han ind i en Kreds af **unge ikke** mindst for Udviklingslæren stærkt interesserede studerende. Af hans Lærere fik især Warming, Boas og Rudolph S. Bergh Betydning for ham. Fra sin Ungdom havde han tillige stærke æstetiske Interesser, ogsaa her paavirket gennem en Vennekreds — den æstetisk betonede Naturiagttagelse har præget hans Forfatterskab i høj Grad. Stor Betydning havde hans talrige Rejser, paa hvilke hans modtagelige Aand fik Indtryk, som han formaaede senere at gengive i en klar og for en større Læsekreds let tilgængelig Form. Særlig vigtig var hans Rejse til Brasilien, hvor han 1891—93 var Bestyrer af den biologiske Afdeling af en Landbrugsstation, oprettet af den brasilianske Regering. Efter sin Hjemkomst blev han knyttet til forskellige københavnske Skoler og tog sin Afsked 1931 som Lektor ved St. Jørgens Gymnasium. Hans pædagogiske Virksomhed har bl. a. givet sig Udslag i Udarbejdelsen afforskellige Lærebøger for den højere Skole, væsentligst i Samarbejde med andre Pædagoger. Hans biologiske Studier har især omfattet Havets Dyreverden; han foretog som ung (1890) Undersøgelser i Vesterhavet for Zoologisk Museum, har skrevet flere specielle Afhandlinger og var 1906—21 Konsulent for Dansk Fiskeriforening og **Redaktør** af dens Blad »Dansk Fiskeritidende«. Sin største Betydning har han dog som populariserende Forfatter. Han har dels udgivet større Værker, dels virket gennem selvstændige Skrifter. Han har udpræget Lyst og Evne til at udbrede naturhistorisk Kundskab og var i mange Aar en stærkt benyttet Kraft ogsaa i Tidsskrifter og Dagblade. Af større Værker har han udgivet »Vor Klodes Dyr« (I—III, 1899—1903), sammen med W. Dreyer, **Brehm**: »Dyrenes Liv« i populariseret dansk Udgave (»Frem«, I—III, 1907) og »Universets Undere« (1913—15). Foruden disse **Udgiver**-arbejder har han forfattet en Række større eller mindre populære Skrifter som: »Skabelse eller Udvikling« (1897), »Havets Erobring« (1910), »Vor Klodes Saga« (1912), »Dybhavsforskning« (1923), »Svundne Fortidsverdener med deres Fabeldyr« (1927). Disse Bøger er alle præget af solid Viden og Forstaaelse af Stoffets Tilrettelæggelse for en større Offentlighed. Sin fine **Naturfølelse** har han især vist i den 1918 udkomne smukke, poetiske Bog »Aaret i Danmark«, ligesom tidligere i en Del naturhistoriske Eventyr i »Børnenes Juleroser«. — Naturfredningssagen har i B.-P. fundet

en varm Tilhænger. Han har skrevet flere Artikler og Indlæg i denne Sag, bl. a. i Sigv. Werners »Dyrehaven«. Han er Medlem af Hovedbestyrelsen for Danmarks Naturfredningsforening. 1928—32 var han skolekyndig Censor ved Universitetet ved Skoleembedseksamen i Zoologi.

Studenterne fra 1883, 1908.

Hakon Jørgensen.

Bøyesen, P. Rostrup, se Rostrup Bøyesen.

Bøysen, Christian, 1677—1739, Søofficer. Formentlig døbt 10. Okt. 1677 paa Akershus, d. 24. Jan. 1739 i Kbh., begr. sst. (Holmens K.). Forældre: Ammunitions- og Materialforvalter ved Akershus, senere **General** vej mester og Justitsraad Andreas B. (1644—1708) og Maria Ottersdatter (1643—1714). Gift med Gedskc Muller, d. 1763, D. af Sognepræst Niels Pedersen M. i Stange paa Hedemarken (d. 1710 el. 11, gift 2° med **Malene** Bergmann, ca. 1669—1747) og Margrethe Mechlenburg (1646—1706, gift 1° 1665 med Sognepræst i Stange Christopher Stockfleth, d. 1679).

B. blev Lærling 1694, var 1696—99 i hollandsk Orlogsfart, blev Underløjtnant 1699, Premierløjtnant 1701, Kaptajnløjtnant 1706, Kaptajn 1710, Kommandørkaptajn 1711 og Kommandør 1723. Han var atter i hollandsk Tjeneste 1702—03 og blev 1704 ansat ved Indrulleringen i Frederikshald. Under den store **nordiske** Krig var han 1712—13 og 1715 Chef for Orlogsskibet »Svanen« og deltog med dette under Gyldenløve i Slaget ved Rugen 29. Aug. 1712, hvor ca. 50 svenske Transportskibe blev ødelagte, og 8. Aug. 1715 under **Raben** ligeledes ved Rugen. 1712 havde han den ubehagelige Oplevelse, at to af hans Officerer forgreb sig paa ham om Bord i »Svanen«; de blev begge dømt til Døden, men paa B.s Forbøn be-naadede. I de sidste Krigsaar var han Chef for forskellige Skibe uden dog at komme til at spille nogen Rolle. 1718 blev han tiltalt ved Overkrigsret for med Orlogsskibet »Lolland« at have forladt sin Post, men frikendt.

J. H. Lützow: Saml. af hist. Efterretninger om Danske **Søe-Officerer**, 1788, S. 143—48.

Th Topsøe-Jensen (C With-Seidelin).

Labott, Johan Herman, 1756—1814, Historiemaler, **Hofdekora** tør. F. 7. Aug. 1756 i Kbh. (Petri), d. 5. Dec. 1814 sst. (Petri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Stadskaptajn, Juvelerer Poul C. (1721—96) og Anna Marie Kruse (ca. 1725—80). Gift . Aug. 1796 i Rom, gentaget 19. Dec. 1796 efter protestantisk Ritus i Kbh. (Petri) med Komtesse Maria Gertruda **Pericoli**, f. 19. Dec. 1778 i Rom, d. 30. Nov. 1851 i Kbh. (Holmens), D. af Grev P. og Giovanna Francisca de Rossi (ca. 1758—1822).

C. var af en **velstaaende**, oprindelig reformert Borger-slægt. 1770—83 gennemgik han Kunstakademiets Skoler og vandt 1781 den lille Guldmedaille (»Salomon lader Pagtens Ark opsætte i Templet«), hvorimod Konkurrencen om den store 1783 mislykkedes. C. **rejste** da paa egen Bekostning til Rom, hvor han levede til 1791; hans Malerier »Sokrates' Død« og »Abels Død« omtales rosende. **Efter** sin Hjemkomst agreeeredes han ved Akademiet (»Orest, der forfølges af Furierne«), men han fuldførte aldrig sit Medlemsstykke og fik derfor aldrig Plads i Akademiet. Hans Kopi af Rafaels »Skolen i Athen« blev gennem Arveprinsen erhvervet til Akademiet, og C. drog da 1792 atter til Rom, denne Gang ledsaget af Asmus Carstens, malede 1793 en Kopi efter Rafaels »Gravlægningen« i Palazzo Borghese (nu i Rye Kirke i Voldborg Herred) og aftegnede 1794 for **Zoëga** til Kobberstikning Ornamenterne i en nyfunden antik Grav. Efter sin Hjemkomst opgav han sine kunstneriske Aspirationer og søgte og fik den ikke højt ansete Stilling som Informator ved Akademiet (1797); han arbejdede desuden som Dekorationsmaler og fik 1799 Prædikatet Hofdekoratør. 1814 fik han Fribolig paa Akademiet. Hans Enke var Lærerinde i Italiensk, bl. a. for flere af Kongehusets Medlemmer, men **maatte** til sidst støttes af Akademiet. — Breve i Det kgl. Bibliotek. *O Andrub*

Caesar, Philip, se Cæsar.

Calixt, Georg (Callisen, Jørgen), 1586—1656, Teolog. F. 14. Dec. 1586 i Medelby, d. 19. Marts 1656 i **Helmstädt**, begr. sst. (Stefansk.). Forældre: Sognepræst i Medelby Johann C. (Kallisøn) (1539—1618, gift 1° med Cæcilia Lutken, d. 1583) og Catharina Nissen (1540—1634, gift 1° med Stickert). Gift 3. Okt. 1619 i **Helmstädt** med Catharina Gertner, f. 31. Marts 1592, d. 8. Febr. 1654 i **Helmstädt** (gift 1° 1610 med Borgmester Conrad Pauli, d. 1617), D. af Borgmester i **Helmstädt** Conrad G. (d. 1617).

G. C. udgik fra et Hjem, der var stærkt filippistisk præget, idet hans Fader personlig havde været Discipel af Melanchton. G. C. besøgte først Latinskolen i Flensborg, hvorfra han blev Student 1603, og drog saa til Universitetet i Helmstådt, hvor der endnu blomstrede en filippistisk-humanistisk Retning under Filosoffen J. Caselius' Førerskab. 1605 blev G. C. Magister, og han holdt derpaa filosofiske Forelæsninger i streng aristotelisk Aand, indtil han 1607 gav sig til at studere Teologi. Fortrinsvis lagde han sig efter Studiet af Kirkehistorie og Kirkefædrene og tilegnede sig derved et friere Blik paa de dogmatiske Modsætninger mellem de forskellige Kirkesamfund. Denne Opfattelse uddybede han endnu mere ved sine Rejser i Tyskland, England, Holland og Frankrig 1609—13, og den mærkes allerede i hans første større Skrift »De præcipuis religionis Christianæ capitibus« (1611), hvori han bl. a. tager Afstand fra den strenge Ubikvitetslære. N. A. blev han Professor i Teologi i Helmstådt, 1616 kreeredes han til Dr. theol. Til sin Død udfoldede han en meget paaskonnet Lærergerning, og det manglede ikke paa Forsøg paa at drage ham til andre Akademier. Selv søgte han 1626 og 1635 at blive ansat ved Universitetet i Kbh. Christian IV. var stemt for ham, men synes ikke at have kunnet sætte sin Villie igennem over for Teologernes Modstand. — G. C. hører til sit Aarhundredes mest fremragende Teologer. Han besad usædvanlige Kundskaber, især i Patristik, og betydelige stilistiske Evner. Han kaldes undertiden »Synkretismens Fader«; han repræsenterede i hvert Tilfælde en Retning, der ønskede at se bort fra **Konfessionsforskellighederne** mellem de enkelte Kirkesamfund som uvæsentlige og i Stedet for at vende tilbage til den Lære, der var udtrykt i den apostolske Trosbekenndelse, og hvorom der herskede Enighed hos Oldkirkens store **Kirke**-lærere i de første fem Aarhundreder (den **saakaldte** consensus quinqvesæcularis). Paa Grund af sine ireniske Bestræbelser endog over for Romerkirken blev G. C. i høj Grad lagt for Had hos de ortodokse Lutheranere. Særlig efter **Religionssamtalen** i Thorn 1645 lykkedes det hans Modstandere — deriblandt navnlig Abra-

ham Calovius — at vende Stemningen mod G. C., der i en Aarrække blev angrebet som den argeste Kætter. — Ogsaa i andre Retninger har G. C. spillet en Rolle i Teologiens Historie. Han har anlagt en analytisk Behandling af Troslæren i sin »Epitome theologiæ« (1619), og i »Epitome theologiæ moralis« (1634) udsøndrede han Etikken fra Dogmatikken og gav en særskilt Behandling af denne Disciplin. Han var desuden Tilhænger af en mildere Opfattelse af Inspirationsdogmet. Størst Betydning har G. C. haft ved over for den lutherske Ortodoksens ensidige Dogmatisme at pege paa en mere historisk Opfattelse af Kristendommens Udvikling, paa Forskellen mellem Tro og Lære, mellem Lære og Liv, og ved i Modsætning til Tidens almindelige teologiske Stridssyge at kæmpe for større Fordragelighed. — Epitafium i Stefansk. i Helmstädt. Stik bl. a. af J. v. Meurs og Chr. Romstet.

P. Freher: *Theatrum virorum eruditione clarorum*, 1688, S. 586 ff. Johs. Møller: *Cimbria litcrata*, III, 1744, S. 121—210. Georg Calixtus' **Briefwechsel**, herausg. von E. L. Th. Henke, 1833. E. L. Th. Henke: G. C. und seine Zeit, 2. Ausg., 1853—56, specielt I, S. 386; II, S. 72. Andreas **Räs:** Die Convertiten seit der Reformation, VI, 1868, S. 368 ff. J. P. Bang: Om Trosartiklens Begreb, 1894. Otto Ritschl: Dogmengeschichte des Protestantismus, IV, 1927, S. 363—444, 455 ff. A. Halling: **Beiträge** zur Familiengeschichte des Geschlechtes Callisen, 1898, S. 12—35. D: "

Callesen, Nis Henriksen, 1837—1922, nordslesvigsk Bonde. F. 8. Jan. 1837 paa Lerskov i Øster Løgum Sogn, d. 30. Maj 1922 sst., begr. sst. Forældre: Gaardejer Rasmus Iversen C. (1808—87) og Anna Eugenia Kier (1809—74). Gift 27. Juli 1865 i Øster Løgum med Ingeborg Ludvigsen, f. 20. Aug. 1845 i Avnbøl, d. 2. Febr. 1931 i Nørre Hostrup, D. af Gaardejer Nikolai L. (1805—82) og Maren Jakobsen (1810—81).

C. tilhørte en Bondeslægt med rige Traditioner. **Fødegården** havde været i Slægtens Eje siden Begyndelsen af 16. Aarh. Navnet Nis Henriksen havde C. fra sin Frænde, Fogeden paa Haistrupgaard, der i Christian II.s Tid tørnede skarpt sammen med Bønderne paa Urnehoved Ting. Hans Morfader var den for sine historiske Interesser kendte rationalistiske Præst P. Kier i Øster Løgum. Sin Skolegang fik C. i Folkeskolen og, for at lære Tysk, i en Privatskole i Aabenraa. 1853—54 var han Elev paa Rødding Højskole. 1863 deltes Fødegården mellem ham og en Søster, og den nye Gaard blev C.s, indtil han 1905 overlod den til en Søn. I Besiddelse af sin fædrene Slægts Almensans blev han allerede fra ung sine Standsfællers Tillidsmand. Fra Kredslovens Indførelse 1868 var han med en kort Afbrydelse Medlem af Aabenraa Kreds-

dag til **1900**, da han nægtede at tage mod Genvalg; fra **1872** var han Medlem af Herredsrådet for Riis og Sønder Rangstrup Herreder med Varnæs Birk indtil dets Ophævelse, **1872—1900** Formand for Øster **Løgum** Sogns Fattigvæsen, **1879—95** Medlem af Provstisynoden og **1882—95** Kirkeældste. Fra de sidste to Stillinger blev han afskediget paa Grund af »Krænkelse af den kirkelige Orden«, da han hjemme paa sin Gaard havde ladet sin Datter og Svigersøn vie af en dansk Frimenighedspræst. Et Par Aar var han Formand for Udvalget for kristelig Virksomhed i Nordslesvig. I det nationalt udsatte Aabenraa Amt var han en af Danskhedens værdifuldeste Støtter. — Fra sin Slægt havde C. arvet en levende historisk Sans, og Arbejdet med Hjemstavns og Slægtens Minder var ham en kær Sysselsættelse. I **Sprogforeningens Almanak** har han offentliggjort enkelte Ting, og da sidst i 80'erne Sønderjyderne selv tog det folkelige Oplysningsarbejde op, var han blandt de Bønder, der paatog sig at tale ved Foredragsmøderne. I Type minder han om N. J. Termansen. — R. **1920**.

H. P. Hanssen i Sprogforeningens Almanak **1923**, S. 97 f. Schleswig-Holsteinisches Jahrbuch **1922**, S. 111 f.

H T A

Callisen, en af de lærde slesvigholstenske Slægter; den føres tilbage til en Skomager Jiirgen Kallisøn, der levede i Aabenraa i Begyndelsen af det **16.** Aarh., hvis Søn Sognepræst i Medelby Johann Kallisøn (Calixtus) (**1539—1618**) i **1.** Ægteskab var Fader til Købmand Hans (Johann) C. (**1574—1634**) i Flensborg og i **2.** Ægteskab til ovenn. Teolog Georg Calixt (**1586—1656**). Den nævnte Købmand Hans (Johann) C. var vistnok Bedstefader til Bager i Tønder Heinrich C. (**1665—ca. 1757**), hvis Søn **Klosterprovst** i Preetz Johann Leonhard C. (**1695—1759**) var Fader til Generalsuperintendent for Holsten Johann Leonhard C. (**1738—1806**), nedenn. Konferensraad, Dr. med. Henrich C. (**1740—1824**) og Overretsadvokat i **Glückstadt**, Justitsraad Christian C. (**1742—1836**). Sidstnævnte havde Sønnerne Over- og Landretsadvokat Wilhelm Leonhard C. og de nedenn. Brødre Generalsuperintendent Christian Friedrich C. (**1777—1861**) og Professor, Dr. med. Adolph Carl Peter C. (**1786—1866**).

A. Halling: **Beiträge zur Familiengeschichte** des Geschlechtes Callisen, **1898**.

Albert Fabritius.

Callisen, Adolph Carl Peter, **1786—1866**, Læge. F. 8. April **1786** i Glückstadt, d. 7. Marts **1866** i Wandsbeck, begr. sst. Forældre: Overretsadvokat, senere Justitsraad Christian C. (**1742—**

1836) og Gertrud Sophie Henriette Winkler (**1749—1826**). Gift 8. April **1815** i Kbh. (Garn.) med **Engelke** Juliane (Julie) Christine From, f. 17. Jan. **1784** i Kbh. (Helligg.), d. 30. April **1859** i Wandsbeck, D. af Tjener hos Hofapoteker Becker, senere Konsumtions-skriver paa Amager Abraham F. (**1757—1834**) og Anne Johanne Heusching (ca. **1761—1824**).

C. gik i Skole i Gliickstadt og Kiel og dimitteredes derfra **1803**, kom til Kbh. **1805** og tog kirurgisk Eksamen **1808**. Han var derefter Reservekirurg ved Kirurgisk Akademi **1808—12**, fik i denne Periode Guldmedaille, blev kar. **Regimentskirurg 1809**, tog medicinsk Eksamen og Doktorgraden i Kiel s. A. og rejste udenlands **1810—12**. **1812—14** var han Reservekirurg ved Frederiks Hospital, **1812—16** Adjunkt ved Kirurgisk Akademi, **1813—43** Regimentskirurg i Kbh. **1816** blev han Professor extraordinarius, **1830** ordinær Professor ved Kirurgisk Akademi, og ved dettes Forening med det medicinske Fakultet blev han Professor ved Fakultetet **1842**, men tog allerede n. A. sin Afsked og flyttede til Altona. — C. var en meget belæst Teoretiker, men egnede sig ikke til praktisk kirurgisk Virksomhed. Han erkendte det selv og afslog saaledes at overtage Overkirurgposten paa Frederiks Hospital, da det blev hans Tur dertil. Det var vel ogsaa denne Følelse, der fik ham til at protestere mod Akademiets Forening med Fakultetet, idet han udtalte, at man let kunde tænke sig en heldigere Maade for den vordende Kirurgs og ogsaa Medici Foruddannelse end at lade dem lære Græsk og Hebraisk samt perfektionere sig i det latinske Sprog. Hans Forelæsninger skal have været gode, og han gjorde sig fortjent ved Ordningen af Akademiets Bibliotek. — Blandt hans Værker maa fremhæves hans Oversættelse af Onklen Henrich C.s Kirurgi med saa vidtløftige Kommentarer, at han kun naaede at udgive to Bind (**1822—24**), en ringe Del af hele Arbejdet. En lignende Vidtløftighed bevirkede, at hans **Medicinisches Schriftsteller-Lexikon der jetzt lebenden Aerzte, Wundärzte, Geburtshelfer, Apotheker und Naturforscher aller gebildeten Völker** kom til at omfatte ikke mindre end 25 Bind og otte Supplementsbind (**1830—45**). — Etatsraad **1839**. — R. **1836**. — Litografi af B. Bendixen **1837**.

Hospitals-Tid., IX, **1866**, S. 53 f. Ugeskrift for Læger, 3. Rk., XXII, s. A., S. 416. G. Norrie: Kirurgisk Akademis Historie, III, **1920**. A. Halling: Beiträge zur Familiengeschichte des Geschlechtes Callisen, **1898**, S. 225—78. Samme: Meine Vorfahren, II, **1905** (se Register). Gordon Norrie.

Callisen, Christian Friedrich, **1777—1861**, Generalsuperintendent. F. 20. Febr. **1777** i Gliickstadt, d. 3. Okt. **1861** i Slesvig, begr. sst.

Broder til Adolph C. (s. d.). Gift 11. Maj 1803 i Kbh. (Ty. ref.) med Johanne Leonhardine C, f. 27. Juli 1780 i Kbh. (Petri), d. 5. Nov. 1855 i Slesvig, D. af Professor Henrich C. (s. d.) og 2. Hustru.

Efter at være blevet dimitteret fra Gluckstadt 1794 studerede C. først i Kiel, hvor han med stor Flid lagde sig efter Teologi og Filosofi. Senere drog han til Leipzig og Jena. Sidstnævnte Sted tog han 1799 den filosofiske Doktorgrad og fik tildelt en Prisbelønning for en indsendt Prædiken. S. A. underkastede han sig den teologiske Embedseksamen i Gluckstadt og gik 1800 som Privatdocent til Kiel. Han holdt Forelæsninger over Filosofi og udgav en Række praktiske Oversigter over de filosofiske Discipliner. Af den Grund forsømte han dog ikke sine teologiske Studier, og til præstelig Virksomhed forberedte han sig desuden ved jævnlig at prædike og ved at deltage i frivillig Fattigpleje. 1803 blev C. Sognepræst i Hollingsted ved Slesvig, men allerede 1804 forflyttedes han som Sognepræst til **Frederiksberg** i Slesvig og Provst i Hiitten Provsti. Trods sin unge Alder gjorde han fortrinlig Fyldest i dette store Embede. Han var i høj Grad virksom, og ved sin elskværdige Karakter faldt det ham let at træde i et venskabeligt Forhold til sin Menighed. For videre Kredse fik han især Betydning ved at stifte et Bibelselskab og ved sin omfattende Forfattervirksomhed. 1817 blev C. Medlem af det gottorpske Overkonsistorium, 1834 gejstligt Medlem af Regeringskollegiet og 1835 — efter J. G. C. Adlers Død — Generalsuperintendent for Hertugdømmet Slesvig og (indtil 1845) Slotsprædikant paa Gottorp. S. A. udnævntes han i Kiel til Dr. theol. honoris causa, og 1840 deltog han i Christian VIII.s Kroning i Fr.borg Slotskirke. Som gejstlig Tilsynsmand var C. almindelig afholdt, og Præsterne saa op til ham som til en Fader. Mindst Betydning fik han for de dansktalende Egne, da han kun ufuldkomment beherskede det danske Sprog. Da Krigen 1848 brød ud, kunde C. af Veneration for Danmark ikke gaa med Slesvigholstenerne. Paa den anden Side kunde han som indfødt Holstener ikke nære Sympati for den danske nationale Bevægelse. Han foretrak da at nedlægge sine Embeder og modtog 3. Juli 1848 sin Afsked af den provisoriske Regering. Sine sidste Aar henlevede han i Slesvig.

C. har efterladt sig et meget betydeligt Antal Skrifter af teologisk, filosofisk og almindelig oplysende Art. Til Bedste for **Almue**-undervisningen udgav han en Række højt skattede Oversigter over Geografi, **Naturhistoric**, Historie og Religion. Ogsaa hans **teologiske** Arbejder havde gerne et praktisk Præg, saaledes hans

»Handbuch **zum** Gebrauch nachdenkender Christen **beim** Lesen der heiligen Schrift« (1—2, 1813—14 til det nye Testamente, og 1—3, 1821—23 til det gamle Testamente). Meget udbredt var ogsaa hans »**Christliche** Glaubenslehre nach **Vernunft** und Schrift« (1810) og hans »**Anleitung** fur Theologie Studierende und angehende Prediger in den **Herzogthümern** Schleswig und Holstein, mit den Landesherrlichen Verordnungen zur **Wahrnehmung** ihrer Pflichten bekannt zu **werden**« (1810, 2. Aufl. 1834), der i en knap, men dog overskuelig Form indeholder et rigt Stof. I filosofisk Henseende var C. oprindeligt Tilhænger af en eklektisk Wolffianisme, senere nærmede han sig Kant, hvis System danner Baggrunden for hans religionsfilosofiske Udviklinger (især »Entwurf zu einer durchaus auf practischem Grunde ruhenden Religionsphilosophie«, 1856). Teologisk repræsenterede C. en rationaliserende Supranaturalisme. Han fastholdt Aabenbaringens Nødvendighed og gjorde Indsigelse mod at omdanne Kristendommen til en blot og bar Fornuftreligion, men hans Forstaaelse af **Hoved-**dogmer som Forsoningen, Nadveren o. fl. virker i Forhold til den ældre Ortodoksi stærkt afsvækket. — C. har stiftet en Række Legater, bl. a. til Fordel for Domsolen i Slesvig. — R. 1821. DM. 1836. K.² 1840. — Maleri af Friederike Westphal 1845 paa Fr.borg og i Frederiksberg K. i Slesvig. Litografier af J. M. Graack og J. J. Becker.

Jahrbucher fur die Landeskunde **der** Herzogthumer Schleswig, Holstein und Lauenburg, V, 1862, S. 329—35. Zeitschrift der Gesellschaft **für** Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte, XIX, 1889, S. 70 ff. A. Halling: Beiträge zur Familiengeschichte des Geschlechtes Callisen, 1898, S. 154—212. **Schriften** des Vereins fur schleswig-holsteinische Kirchengeschichte, 2. Rk., I, 3. Hft., 1898, S. 96—99, 104—10. **Breve** fra C. sst., 2. Rk., I, 5. Hft, 1900, S. 145—158; II, 1901—03, S. 412—22.

Bjørn Kornerup.

Callisen, Henrich (Hinrich), 1740—1824, Læge. F. 11. Maj 1740 i Preetz, d. 5. Febr. 1824 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Forældre: Præst Johann Leonhard C. (1695—1759) og Christiane Westhoff (1714—78). Gift 1° 24. Marts 1773 i Kbh. (Holmens) med Cathrine Birgitte Braun, f. 13. Jan. 1752 i Kbh. (Slotsk.), d. 11. Aug. 1777 sst. (Petri), D. af Livkirurg og Kammertjener, Justitsraad Simon Gottfried B. (1702—72) og Frederikke Louise Gundelach (ca. 1717—67). 2° 20. Marts 1778 i Kbh. (Holmens) med Marie Amalie Walcker, f. 29. April 1756 i Kbh. (Ty. ref.), d. 24. Juli 1837 sst. (Petri), D. af Vinhandler Daniel W. (1700—59) og Cathrine Elisabeth Colsmann (1732—87, gift 2° 1762 med Købmand Peter **Wasserfall**, ca. 1719—82).

Som Dreng fik C. særlig god Undervisning i Latin, hvilket blev ham til stor Nytte senere hen i Livet. Femten Aar gammel sendtes han til Kbh. for at uddannes til Kirurg. Han anbefaledes særlig til Generaldirektør for Kirurgien **Crüger**, som satte ham i Lære hos Regimentskirurg Spierling, der **1757** blev den første fungerende Overkirurg ved Frederiks Hospital. Samtidig studerede han ved Theatrum anatomico-chirurgicum under Criiger. **1758** blev han Barbersvend og **maatte** søge en Plads i Nordsjælland, men **1760** blev han Kompagnikirurg i Kbh. Da Criiger døde s. A., var hans Stilling meget daarlig, og han siger selv, at han var nær ved at gaa til Grunde. En Insubordinationsforseelse bevirkede, at han søgte sin Afsked fra Hæren, og han underkastede sig derpaa Prøven som Overmester i Flaaden og gjorde to Aars Tjeneste paa en Fregat. Derpaa blev han Reservekirurg ved Theatrum anatomico-chirurgicum og Frederiks Hospital og tog **1764** kirurgisk Eksamen. **1766** tog han medicinsk Eksamen paa Latin indledet med en smuk latinsk Tale. Med Rejsestipendium studerede han i flere Aar dels i Paris, dels i London hos Datidens største Kirurger, og medens han opholdt sig i London, fik han **1771** Udnævnelse til Divisionskirurg i Flaaden. Efter at være kommet hjem tog han **1772** Doktorgraden ved en Afhandling om Maaden at bevare Sundheden i Flaaden. I de følgende Aar var han Medstifter af flere Lægeselskaber, hvoraf Medicinsk Selskab endnu bestaar.

Da Christian Berger fængsledes sammen med **Struensee**, søgte Mathias Saxtorph og C. hans Professorat, endnu inden han var afskediget fra Universitetet. Kancelliet fik **kgl.** Ordre til at forestille **C.s** Ansøgning, og Resultatet blev **1773** efter Fakultetets Forslag, at Saxtorph blev Professor ved Universitetet, medens C. blev Professor designatus med Løfte om at blive Hennings' Efterfølger som Generaldirektør for Kirurgien, idet Theatrum anatomico-chirurgicum samtidig skulde forenes med Universitetet.

Da Indfødsretsloven traadte i Kraft, og man samtidig begyndte at oprette Distriktskirurgikater rundt om i Landet, viste det sig, at det ikke var muligt at skaffe tilstrækkelig mange indfødte Kirurger, da mange af de her studerende var Udlændinge, særlig Tyskere, og der nedsattes da **1776** en Kommission til Kirurgiens Ophjælpning. I denne Kommission var C. eneste Kirurg, og dette vakte stor Forbitrelse imod ham, skønt han selv i første Møde gjorde opmærksom paa det uheldige i denne Ordning. Kommissionen udarbejdede et stort Forslag, som gik frem og tilbage mellem forskellige Myndigheder, men aldrig førte til noget.

Imidlertid skete Regeringsskiftet **1784**, hvorved Kronprinsen

overtog **Regeringen**; seks Kirurger kom med et Forslag om Opretelse af Kirurgisk Akademi, og særlig ved Livkirurgen Bodendicks Hjælp lykkedes det at gennemføre det **1785**. Akademiet skulde være ganske uafhængigt af Universitetet. Der ansattes tre Professorer, hvoraf den ene var Generaldirektør for Kirurgien, og det bestemtes, at de skulde succedere hinanden. Herved var C. tilsyneladende slaaet ud, men **1787** fik han Tilbud om et Professorat i Berlin, og han forespurgte da om, hvorledes det ham tidligere givne Løfte skulde opfattes. Han fik et naadigt, men uklart Svar. Han blev dog her i Landet, **1791** blev han ansat som Professor ved Kirurgisk Akademi, og **1794** blev han ved **Hennings'** Død Generaldirektør for Kirurgien og fratraadte sin Stilling ved Universitetet. **1805** fik han Fritagelse for sine Forretninger som Professor, men vedblev at være Generaldirektør til sin Død **1824**.

C.s Forhold ved hans Ansættelse ved Universitetet, ved hans Stilling i den kirurgiske Kommission og ved flere andre Lejligheder vakte megen Vrede blandt Kirurgerne og gav Anledning til en af de voldsomste Fejder i den danske Lægehistorie, hvor C. blev angrebet meget hensynsløst og ikke sjælden uretfærdigt, men hvor hans Forsvar ikke altid var helt fyldestgørende. Det varede dog ikke længe, før han vandt alle for sig, og faa er blevet hædret, som han blev ved sin Afgang **1805**, da der bl. a. blev slaaet en Medaille for ham. Dette Omslag er meget ejendommeligt, men skyldes vel navnlig hans store Elskværdighed og hans ualmindelige Dygtighed som Lærer.

C.s litterære Virksomhed er betydelig. Hans Disputats var et udmærket Arbejde, ja vel endog det første betydelige i sit Slags. Mest berømt er hans kirurgiske Lærebog blevet. Den første Udgave, »*Institutiones chirurgiæ hodiernæ*« udkom **1777**, den næste, »*Principia systematis chirurgiæ hodiernæ*«, **I—II, 1788—90**, den tredie og fjerde, »*Systema chirurgiæ hodiernæ*«, **I—II, 1798—1800** og **1815—17**. De er alle skrevet paa ualmindelig let læseligt Latin, og navnlig den første synes beregnet paa Udenadslæren. Udgaverne blev større og større, og de var udmærket egnede til Undervisning paa Universiteter, hvor de medicinske Studenter skulde lære lidt Kirurgi, men ikke selv skulde praktisere som Kirurger. Dette gælder navnlig for den første Udgave. Ordningen af Stoffet i de senere Udgaver gør det vanskeligt at benytte dem, da Systemet er meget kunstigt. Bøgerne indeholder intet nyt og staar langt tilbage for andre samtidige Værker, der er skrevet til Undervisning af Kirurger. Lærebogen blev dog meget anset og er oversat til flere andre Sprog. — Set fra Nutidens Standpunkt er et andet Værk

af C. langt betydeligere, »Physisk-medizinske **Betragtninger** over Kiøbenhavn«, **I—II (1807—09)**, der indeholder en overordentlig stor Mængde Oplysninger om en Masse, særlig hygiejniske, Forhold i Danmark i **18.** og Begyndelsen af **19.** Aarh. og viser, at han i mange Henseender var langt forud for sin Tid som Hygiejniker.

C. var første Dekanus i Sundhedskollegiet. Justitsraad **1784.** Etatsraad **1802.** Konferensraad **1812.** — R. **1809.** K. **1813.** — Malerier af Kratzenstein Stub paa Fr.borg og i Familieej; Kopi af Hans Hansen paa Fr.borg. Farvelagt Tegning af Paul Ipsen **1790** i **Medicinsk-historisk** Museum. Buste paa Kirurgisk Akademi. Stik af Clemens **1778**, Lahde **1805** og af H. Lips efter Hornemans Tegning **1807.** Medaille af Jacobson **1805.**

Bibliothek for Læger, **1824**, S. **119—28.** V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, **1873.** G. Norrie: Kirurgisk Akademis Historie, **I—III**, **1896—1923.** E. Schmiegelow i Hospitalstidende **1933.** A. Halling: **Beiträge zur Familiengeschichte des Geschlechtes Callisen**, **1898**, S. **65—80.**

Gordon Norrie.

Callisen, Jørgen, se Calixt, Georg.

Calle, Paul Anker, f. **1882**, nordslesvigsk Kreditforeningsdirektør. F. 24. Jan. **1882** i **Erlev** ved Haderslev. Forældre: Gaardejer **Dambe** Markussen C. (**1846—1920**) og Stifteren af Nordslesvigsk Kvindeforening Anne Marie Hansen (**1848—1916**). Gift 12. Jan. **1908** i Branderup (Bovlund Frimenighed) med Maren Thorsmark, f. 24. April **1882** i Bovlund, D. af Gaardejer Nis T. (**1844—1914**) og Anna Fisker (**1856—1930**).

C. blev **1902**, da han var Elev i Haderslev Latinskoles øverste Klasse, sammen med nuværende Amtmand Kr. Refslund Thomsen bortvist fra Skolen paa Grund af sit danske Sindelag. De rejste begge til Kbh. og tog **1903** dansk Studentereksamen, privat dimitterede. **1907** blev C. cand. polit. og umiddelbart derefter H. P. Hanssens Medhjælper ved det Optantkontor, der oprettedes i Berlin til Behandling af de talrige Sager vedrørende **Undersaats**-forhold, som meldte sig efter **Optantkonventionens** Vedtagelse. Efter fortsatte Studier i Berlin og Jena blev C. **1908** Forretningsfører for Sparekassen for Frøs og Kalvslund Herreder i Rødding. Som Medarbejder ved »**Hejmdal**« i Aarene før Krigen skrev han Artikler om økonomiske og nationale Forhold, der vakte Opmærksomhed baade ved deres saglige Styrke og deres ofte skarpe Form. Ved Krigsudbruddet **1914** var C. en af de faa, der fængsledes i Haderslev Amt. Efter Løsladelsen blev han uddannet til Soldat og deltog i Krigen til dens Slutning. Da han Jul **1918** vendte hjem

fra Militærtjenesten, ventede der ham store Opgaver. Han blev Sekretær i Vælgerforeningens økonomiske Udvalg og **1919** Direktør for den nyoprettede Sønderjyllands Kreditforening. Paa disse Poster har han fra Overgangsaarene frem til denne Dag taget fremtrædende Del i det økonomiske Genforeningsarbejde. Adskillige af de økonomiske Hjelpeforanstaltninger over for Grænselandet i Landbrugskrisens Aar har deres Udspring i hans Forslag. Samtidig med, at han med utrættelig Energi har søgt at bøde og hjælpe over for den Nød, ugunstige Tidsforhold har skabt, har han i ganske særlig Grad været Genstand for Urobevægelsernes Angreb. Dristig og kamplysten har han i Pressen og paa Møder imødegaaet Kritikken, og med stor Kyndighed har han over for den danske Offentlighed redegjort for Sønderjyllands særlige Vanskeligheder. Fra **1920** er han Medlem af Den sønderjyske Laanekasses Bestyrelse, fra **1931** af Akkordudvalget for Haderslev Østeramt og fra **1933** af Realkreditkommissionen. — Inden for Kreditforeningsvæsenet har han i Opposition mod hævdvundne Traditioner peget paa nye Veje. — R. **1930**. — Maleri af Robert Leepin.

Hejmdal 23. Jan. 1932.

Hans Lund

de la **Caimette**, Gérard Pierre **Antoine** de Bosc, **1752—1803**, Amtmand. F. **21**. Sept. **1752** i Lissabon, d. 7. April **1803** i Kbh., begr. i Damsholte K. Forældre: Nederlandsk Gesandt i Lissabon, senere i Kbh. Charles **Francois** Bosc de la C. (**1710—81**) og Antoinette Elisabeth de Godin (**1719—59**). Gift **17**. Jan. **1777** i Kbh. (Fransk ref.) med (Anna) Catharina Elisabeth (Lisa) Iselin, f. 5. Dec. **1759** i Kbh. (Tysk ref.), d. 29. Maj **1805** i **Genève**, D. af Baron Reinhard I. (s. d.) og Hustru.

de la C. kom **1759** med Forældrene til Kbh., blev **1769** Kornet reforme i Garden med Sekondløjtnants Karakter, **1770** virkelig Kornet, **1772** Ritmester af Kavaleriet og Sekund Ritmester i Garden. **1781** arvede han Marienborg (af ham kaldet **Calmettenborg**) paa Møn, som hans Fader havde købt af M. Beringskjold; ved Skøde af **1784** (Købekontrakt **1783**) erhvervede han Sømarkegaarden sst., som han omdøbte til Liselund, og opførte her **1792** det saakaldte gamle Slot. Gennem sin Hustru fik han det for hende af hendes Moder **1781** oprettede Stamhus Rosenfeld. **1783** blev han Amtmand over Møn, **1794** tillige over Nykøbing Amt. — de la C.s levende Skønhedssans har bl. a. sat sig Spor i Haverne ved Liselund og Marienborg, som han anlagde i den da moderne engelske Stil, og til hvilke han fra Udlandet forskrev sjældne

Træer og Blomster. — Naturaliseret som dansk Adelsmand 1776. — Kammerjunker 1769. Kammerherre 1774. Gehejmerraad 1803. — Hv. R. 1801. — Miniaturer paa Fr.borg 1781 og paa Gyldesten. Pastel (som ung) paa Liselund. Buste i Damsholte K. Stik af **Chrétien** 1806 efter Tegning af Hessel.

Danmarks Adels Aarbog, XXXIX, 1922, S. 508. C. Nyrop: Joh. Fr. Glassen, 1887. Liselund, udg. af Foreningen af 3. December 1892, 1918. Personalh. Tidsskr.. 8. Rk., III, 1924, S. 147.

Poul R

Calnein, se Kalnein.

Calundan, Hans Jacob Bircherod, 1880—1924, Landbrugskonsulent og Redaktør. F. 29. Sept. 1880 i Æbeltoft, d. 18. Marts 1924 i Lyngby, begr. i Hjørring. Forældre: Branddirektør, sidst i Sæby Peter Martinus Bircherod C. (1827—1906) og Marthe Kirstine Hove (1853—1916). Gift 17. Maj 1908 i Haslev med Elisabeth (Lilli) Krohn, f. 19. Jan. 1880 i Kalø Læge bolig ved Rønde, D. af Læge, senere Distriktslæge i Sakskøbing Vilhelm Tetens K. (1837—1909) og Maney Charlotte Lund (1842—1912).

C. gik i Sæby Realskole og tog 1906 Præliminæreksamen, var ved praktisk Landbrug som Elev og Forvalter 1896—1900, Elev paa Lyngby Landbrugsskole 1901, Assistent ved Vester Hassing Forsøgsstation 1902—05, studerede derefter paa Landbohøjskolen, hvorfra han tog Eksamen som Landbrugskandidat 1907. 1907—08 var han Lærer ved Vestbirk Højskole, 1907—19 Konsulent i Planteavl for Hjørring Amts landøkonomiske Selskab, Brønderslev og Omegns Landboforening, Dronninglund Herreds Landboforening samt for Husmandsforeningen i Hjørring Amt. G. var en dygtig Konsulent, der ved Afholdelse af Markforsøg, Demonstrationer, Kursus og Foredrag med utrættelig Iver søgte at sprede Oplysning og bringe Fart i det landøkonomiske Arbejde; hans Bestræbelser bar ogsaa Frugt i flere Henseender bl. a. ved Oprettelse af Kartoffelmelsfabrikker o. 1. 1913 oprettedes »Nordjysk Landbrug« som Medlemsblad for Vendsyssels Landboforeninger og med C. som Redaktør. Han skrev her ikke alene en Række oplysende og vækkende Artikler af rent landbrugsfaglig Art, men optog desuden en energisk Kamp for Landbrugets erhvervspolitiske Interesser; han tog kraftig til Orde mod Indskrænkningerne i Landbrugets Produktions- og Handlefrihed og var en af de mest virksomme ved Dannelsen af Landmandsforeningen. De erhvervspolitiske Interesser greb ham efterhaanden saa stærkt, at han 1. Jan. 1919 opgav sin omfattende Konsulentvirksomhed, overtog Redaktionen af Land-

mandspartiets Blad »Landmands-Tidende« og flyttede fra Hjørring til Lyngby. Med Iver og lidenskabelig Energi fortsatte han ved Artikler i Bladet og ved talrige Foredrag omkring i Landet Agitationen for sine Ideer, indtil Sygdom lammede ham. Medens alle erkendte, at C. havde fremragende Evner og stor Betydning som faglig Landbrugskonsulent, blev han som landbopolitisk Agitator en omstridt Mand, men ingen tvivlede om hans Retsind, ærlige **Villie** og varme Sindelag.

Landmands-Tidende 18. Marts 1924. Nordjysk Landbrug 21. Marts 1924. Ugeskrift for Landmænd, 1924, S. 192. Vort Landbrug, 1924, S. 164.

Anton Christensen.

Camerer, Johann Friedrich, 1720—92, Ridefoged og Forfatter. F. 1. Sept. (efter Kirkebogen; egen Opgivelse 20. Okt.) 1720 i Oettingen, Bayern, d. 6. Nov. 1792 i Vodder, begr. sst. Forældre: Stadsfysicus Georg Albrecht C. (1692—1721) og Maria Dorothea Rosina Kessler. Gift 1754 med Maria Dorothea Erius, f. 27. Maj 1730 i Tønder, d. 18. Maj 1800 i Haderslev, D. af Overretsraad, Justitsraad Moritz Christian E. (d. 1753).

Efter Studier i Gottingen blev C. 1752 Auditør ved det danske Livregiment Dragoner i Haderslev og opholdt sig her (hvor han anlagde en Linnedfabrik), til han 1760 forflyttedes til Uetersen. 1768 tog han sin Afsked som Auditør og blev 1769 Ridefoged i Hvidding og Nørre Rangstrup Herreder med Bolig i Vodder, fra hvilken Stilling han afgik 1780. C. var stærkt præget af Tidens Interesse for humane og »almennyttige« Formaal og skrev i Aarenes Løb adskillige Indlæg, dels i »Schleswigsches Wochenblatt« (1755), hvis Medudgiver han var, dels i »Nachrichten vom baltischen Meere« (1765—66), som han selv udgav, dels endelig i »Provinzial Berichte« o. 1. Tidsskrifter. I talrige af disse Indlæg sysselsatte han sig med det vestjyske Rav, ivrigt optaget af Tanken om en rationel Udnyttelse af denne naturlige Rigdomskilde. Af »Liebhaveri« var han tidligt blevet historisk-topografisk interesseret, og i ganske særlig Grad fængslede de vestslesvigske Øer hans Opmærksomhed. I hans store Samleværk »**Vermischte historisch-politische** Nachrichten in Briefen von einigen merkwürdigen Gegenden der Herzogthümer Schleswig und Hollstein« (I—II, 1758—62) spiller disse da ogsaa Hovedrollen. Hans egne Indledninger og Afhandlinger er uden synderlig Værdi og mødte en ikke ringe Kritik ved deres Fremkomst; men i det nævnte Værk offentliggjorde han (i Optryk og Nytryk) en lang Række Skildringer, som skyldtes dels meget ældre, dels samtidige Forfattere, og som hver for sig

gav ypperlige Bidrag til Vestslesvigs Historie og Topografi. Hertil hjalp ham hans personlige **Forbindelse** med Mænd som Johann Lass, O. H. Møller og J. F. Noodt. — Krigsraad 1761. *Vilh la Cour*

Camradt, Frederik Christian, 1762—1844, Porcellæns- og Miniaturemaler. Døbt 9. Nov. 1762 i Kbh. (Frels.), d. 12. Okt. 1844 i Nyhuse ved Hillerød, begr. i Hillerød. Forældre: Portrætmaler Jørgen Frederik C. (1736—84) og Maria Schrøder (1738—1814). Ugift.

Kunstnerbiograferne har til Stadighed, ligesom allerede Samtiden, blandet de to Brødre sammen; deres Navne er forvekslede og melerede, nye Personer er konstruerede over Forvekslingerne o. s. v. Vel synes de to Brødre at have staaet hinanden nær, men den ansete Miniaturemaler C. er aabenbart F. C. C. og ikke J. L. C. — Om den ældre Broder ved man kun, at han 1779 kom til Akademiet, hvor han 1785 vandt den lille Sølvmedaille; samtidigt kom han i Arbejde paa **Porcellænsfabrikken** som Dekoratlærling, og i Budgettet for 1784 beregnedes hans Løn til 100 Rdl. Han blev dog omtrent samtidigt udlært og havde nu indtil 1796 større Arbejder, som betaltes ham enkeltvis, især med Dekorering af Pragtstykkerne med Billeder i Grisaille af den kongelige Familie og andre Dekorationer med Genier (det **Müller'ske** Stel), hvilket ofte indbragte ham mere end det dobbelte af det budgetterede. Han er mest kendt for sine fint gennemførte, sirlige, noget smaaligt behandlede Miniaturebilleder. Paa Charlottenborg udstillede han 1830—38. Han restaurerede ogsaa Miniaturebilleder, bl. a. for Rosenborg Kommissionen ca. 1840. Af hans Arbejder findes Miniaturerne af Kierkegaards Forældre, af Charles **Selby** og v. Schmidten paa Fr.borg. Kaufmann litograferede efter et af ham udført Portræt Billedet af Gartner Holbøll 1835.

E. Hannover: Keramisk Haandbog, II, 2, 1924, S. 429, 442—46. H. P. Selmer: **Nekrologiske** Samlinger, II, 1852, S. 456.

O A d h

Camradt, Johannes Ludvig, 1779—1849, Blomstermaler. F. 20. Sept. 1779 i Kbh. (Trin.), d. 4. Dec. 1849 i Nyhuse ved Hillerød, begr. i Hillerød. Broder til F. C. C. (s. d.). Gift 1° 9. Okt. 1804 i Kbh. (Trin.) med Blomstermalerinden Maria **Elisabeth** (Johannette) **Weise**, f. 24. Juni 1781 i Kbh., d. 12. Nov. 1832 sst. (Frue), D. af Instrumentmager Erik Baltzer W. (f. 1750) og Anna Elisabeth Frederikke Weidemann (ca. 1752—1825). 2° 10. Aug. 1836 i Kbh. (Frue) med Ane Magdalene **Høpfner**, f. Becker (gift 1° 1822 med cand. pharm., Skrivelærer Nicolai Christian H.,

1787—1834), f. 25. April **1794** i Kbh. (Garn.), d. 6. Okt. **1857** i Kbh. (Trin.), D. af afdanket Soldat Georg Christian B. og Anne Johanne Jobsdatter.

C. kom fjorten Aar gammel som sin ældre Broder i Lære paa Den **kgl.** Porcellænsfabrik (**1794—97**) og besøgte derefter Akademiets Skoler, hvor han **1802** kom i Gipsklassen, **1803** i **Model-**klassen og **1806** vandt den lille Sølvmedaille for et Blomsterstykke. Han ernærede sig som Tegnelerer, var **1807** med til at **oprette** et Institut for Metalarbejdere, forsøgte gentagne Gange (**1810**, **1812** og **1813**) ved indsendte Malerier at henlede Akademiets Opmærksomhed paa sig. **1816** udgav han Blomstertegninger til Brug ved Undervisningen, stukne af **O. O.** Bagge. **1819—20** opholdt han sig med Støtte fra Fonden ad usus publicos i Dresden og opnaaede n. A. at blive agreeret, **1823** Medlem af Akademiet, men videre kom han ikke, skønt han **1831** ansøgte om Bolig paa Charlottenborg, **1835** om Professoratet i Anatomi. Han havde en meget besøgt Tegne- og Maleskole, blandt hvis Elever kan nævnes Christine Løvmand og **Hermania** Neergaard; hans Billeder var ret populære; Kongen købte saaledes ni Gange (**1824—37**) Billeder af ham; **1829** malede han et Par Dørstykker til Charlottenborg (Dronningens Toiletværelse). Kunstmuseet har ejet tretten Arbejder af ham; andre Blomsterbilleder findes paa Akademiet og Hirschsprungs Museum. **1806—43** udstillede han i alt 90 Arbejder. Han har selv udført nogle Blomsterbilleder i Litografi. C. har malet nogle Landskabsprospekter og Portrætter, men næppe **Miniaturebilleder**. I sine sidste Aar led han af Øjensvagthed og fik fra **1839** aarlig Hjælp fra Akademiet, senere ogsaa fra Finanserne. Han var nær bekendt med Brødrene Ørsted og hørte til Bakkehuskredsen. — Maleri af C. A. Jensen **1836**. Tegning af J. V. Gertner **1842** (Fr.borg).

H. P. **Selmer**: Nekrologiske Samlinger, II, **1852**, S. 456. Personalh. Tidsskr., 7. Rk., V, **1921**, S. **131**, **139**, **141**.

O **Andrup**

Cantor, **Theodor** Edvard, **1809—60**, Læge og Naturforsker. F. 6. Febr. **1809** i Kbh. (Holmens), d. 26. Marts **1860** paa Rejse fra Malakka til Kalkutta. Forældre: Grosserer Levin Isaac C. (**1751** el. **54—1828**) og Nanine Wallich (**1782—1867**). Ugift(?).

C. blev **1826** privat dimitteret til Universitetet, studerede derefter Medicin, tog **1832** Eksamen ved Kirurgisk Akademi og blev n. A. Doktor ved Universitetet i **Halle**. Hans senere Virken kom dog til at ligge fjernt fra Fædrelandet; under et Besøg, som hans Onkel, den i Kbh. fødte Direktør for Kalkuttas botaniske Have

N. Wallich, aflagde i Hjemmet, vakttes nemlig hans Interesse for naturhistoriske Studier i den rige tropiske Natur i saa høj Grad, at han **1835** fulgte Onklen til Indien, hvor han fik Ansættelse i Det engelsk-ostindiske Kompagnis Tjeneste. Herved fik han Lejlighed til som Deltager i adskillige Ekspeditioner, til Dels aflængere Udstrækning, at foretage betydelige Indsamlinger, og i engelske og indiske Tidsskrifter publicerede han en Række mindre Afhandlinger af botanisk og zoologisk Indhold, f. Eks. om Slanger. I Nutiden er disse Arbejder for længst glemte, og naar C. overhovedet endnu mindes, er det alene paa Grund af de store, og navnlig i sin Tid saa værdifulde Samlinger, som han gentagne Gange skænkede sin Fødeby's Museer. — C. skal have været en livlig og velbegavet Mand og højt skattet af sin Omgangskreds. Han virkede i sine sidste Aar som Læge ved en Sindssygeanstalt. Sin betydelige Formue testamenterede han til Wellington College og Society of Arts i London. — Tegning (Fotografi i Medicinsk-historisk Museum).

R H Stamm

Capeteyn, Peter, 1511—57, Læge og Matematiker. F. **1511** i Middelburg i den nederlandske Provins Zeeland, d. 6. Jan. **1557** i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Gift **1539**; Hustruens Navn ukendt.

P. C. studerede i sin Ungdom i Louvain og i Paris og tog den medicinske Doktorgrad ved Akademiet i Valence. Derpaa blev han Lærer ved Universitetet i **Köln**, hvorfra han, efter at have sluttet sig til den lutherske Reformation, **1545** kaldtes til medicinsk Professor i Rostock og n. A. i samme Egenskab til Kbh., hvor han **1547** tillige blev Livlæge hos den tilkommende Konge, Hertug Frederik og forlenedes med Hvidøre Gaard og Gods, som han dog atter maatte afstaa **1556**. **1547** valgtes han til Universitetets Rektor (paa ny **1551**) og fik Knardrup Kloster og Gods, som dengang tilhørte Universitetet, under sin Bestyrelse. **1548** fulgte han Prinsesse Anna paa hendes Brudfærd til Sachsen. For Aaret **1549** forfattede han en Almanak, forsynet med astrologiske og medicinske Anvisninger og tilegnet Christian III. **1550** gjorde han en Rejse til Nederlandene, paa hvilken han blev overfaldet og udplyndret af Røvere, men slap dog derfra med Livet. Da Pesten **1553** rasede i Kbh., opholdt han sig paa Halsnæs, ligesom den Tids Læger ofte havde for Skik at rejse bort, naar farlige Epidemier indtraf. For dog at gøre noget skrev han en Anvisning paa de Præservativmidler, man bedst kunde anvende mod Sygdommen, og gav Apotekerne Recept paa en Lægedrik, man kunde bruge, naar man blev angrebet af **Smitsoten**. Skriftet blev udsendt af

Peter Palladius med en opbyggelig Indledning og Slutning, der danner en aandelig Ramme om P. C.s Lægeraad. S. A. forlenedes han med Dekanatet i Lunds Kapitel.

H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets Hist. 1537—1621, I, 1868—69, S. 614. Chr. Bruun: Aarsberetn. fra det st. kgl. Bibl., II, 1869—74, S. 362. F. R. Friis: Optegnelser om Gjentofte Sogn, 1877, S. 66—70. Lis Jacobsen: Peter Palladius' danske Skrifter, II, 1914—15, S. 324.

H. F. Rørdam (V. Meisen*).

Capion, Etienne, d. før 1759, Traktør og Skuespilentreprenør. F. i Languedoc. Gift før 1700 med Susanne le Creux; Ægteskabet synes opløst senest 1715.

C. kom ca. 1700 til Kbh. og blev ansat hos et Par Vintappere og Tobaksimportører. Mulig har hans Uddannelse i Vintapperfaget været mangelfuld, thi hans Begæring om 1703 at faa Borgerkab som Vinhandler mødte den Indvending fra Magistraten og Lavet, at han ikke var udlært Fasbinder, og kun et kgl. Missive muliggjorde den af ham søgte Tilladelse til at udskænke og forhandle Vin. Rimeligvis har Traktørfaget været hans oprindelige Felt, thi han benævnes »fransk Kok«, da han umiddelbart forinden fik Borgerkab til Handel en gros med Schweizer- og Nürnberg-varer (7. Nov. 1703). Hans Virksomhed som Traktør og Vinhandler synes i alle Tilfælde tidligt at have medført en vis Forbindelse med Hoffet; saaledes leverede han allerede 1704 Champagne til Dronningens Hofholdning.

Den en Overgang stærkt økonomisk truede C, der under den store nordiske Krig gjorde Tjeneste som »Hof- og Stabs-Traiteur«, 3: Hof-Marketender, gjorde nu imidlertid — uvist af hvilken Grund — 1. Juli 1713 det ejendommelige Spring over i Virksomheden som Dekorator og Teatermester ved den franske Hoftrup, dog uden at opgive sit Traktørerhverv. C. søgte i det hele taget at bane sig Vej til en ledende Stilling inden for Datidens københavnske Forlystelseliv og kom herigennem til at indskrive sit Navn for bestandig i den danske Skueplads' Historie. Efter at han af Kongen havde opnaaet Tilladelse til at spille »med Marionetter«, ansøgte han 1718 om, at han tillige »maatte nyde allernaadigst Privilegium paa at have Inspection over alle fremmede Comedianter og Liniedandsere, saa at ingen deslige Folk maae tilstedes at agere, førend de med hannem derom er blevne forenede«. Da den fra Holbergs Komedier noksom bekendte tyske Bandeprincipal v. Quoten allerede havde en Spilletilladelse, strandede Sagen; men den snilde C. løste n. A. Spørgsmaalet ved ganske simpelt at gaa i Kompagni med v. Quoten,

sammen med hvem han opnaaede Tilladelse til at »agere Comedie i det lidet Giethuus paa Kongens Torv«. 3. Dec. 1719 opnaaede de to Entreprenører Monopol paa Skuespil, men snart efter fortrak v. Quoten, og C. stod alene tilbage med et Privilegium (17. Maj 1720), der gik ud paa, at han alene **maatte** »lade indrette Comedier her sammesteds«. I Vinteren 1720—21 spillede han med en tysk Skuespillertrup i det lille Gæthus; dog havde han en svær Konkurrent i Ekvilibristen, den stærke Mand J. C. v. Eckenberg, der gav Forestillinger i et Fjællehus paa Nytorv. Sagen ordnedes **saaledes**, at C. og han **traadte** i »Kompagni og Maskenpi«, ganske vist kun for kortere Tid.

Da Søetatens Generalkommissariat 1721 opsigde C. Gæthuset paa Kongens Nytorv, besluttede han sig til selv at bygge et Teater. I Sommerterminen s. A. ordnedes Købet af en Grund mellem Gothersgade og Lille Grønnegade (Ny Adelgade), og i Efteraaret blev Huset rejst for Penge, som den virksomme Entreprenør for største Delen havde laant hos Byens Jøder. Det nye Teaterhus blev aabnet med en fransk Forestilling 19. Jan. 1722, og i den efterfølgende Maaned gik det løs med stærkt besøgte Komedier, Baller og Maskerader. Komediehuset havde været dyrt at bygge, og trods tilsyneladende Medgang var Forholdene i økonomisk Henseende dog saare vanskelige for C. Det kom ham derfor meget belejligt, at han kunde gaa i Kompagni med René de Montaigu, der i Sommeren 1722 havde faaet Privilegium paa Indrettelsen af en dansk Komedie. 23. Nov. 1722 begyndte da endelig de danske Aktører deres Virksomhed paa Scenen i Lille Grønnegade, hvor saa mange af Holbergs Komedier første Gang saa Rampelyset. Imidlertid sank C. dybere og dybere i Gæld, og til sidst blev det nødvendigt for ham at forsvinde. Fra Sommeren 1724 havde han intet mere at gøre med den danske Skueplads. Sandsynligvis tog han tilbage til sit Fædreland, men i 1730'erne træffes han paa ny her i Landet, hvor han paa forskellig Maade prøvede at **slaa** sig igennem; bl. a. forsøgte han 1738 forgæves at blive Gæstgiver i Odense. 1759 hedder det om ham, at han er død »for nogle Aar siden«. C. tilhørte uden Tvivl den Klasse af Eventyrere og Lykkeriddere, som Datiden var saa rig paa. Holberg giver et sikkert træffende Billede af ham i et latinsk Epigram (oversat af Vilh. Møller, Tilskueren, 1898, S. 654).

Eiler Nystrøm: Den danske Komedies Oprindelse, 1918. E. C. Werlauff: Historiske Antegnelser til Holbergs Lystspil, 1838. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., III, 1912. Vilh. Møller i Tilskueren, 1898, S. 653 f.

Torben Krogh.

Capozzi, *Dominico* (*Domenico*) *Raphael Francisco*, ca. 1792–1862. **Hofviktualiehandler**. F. ca. 1792 i Napoli, d. 29. Jan. 1862 i Kbh. (Kat.), begr. sst. (Kat. Ass.). Gift før 1824 med Maria **Clementia** Spositi, f. ca. 1797 i Napoli, d. 23. Maj 1869 i Kbh. (Kat.).

C. kom til Kbh. 1816 som Kammertjener hos den sicilianske *Chargé d'affaires d'Ambrosio*, men mistede Synet ved et Ulykkestilfælde og fik ved kgl. Reskripter til Magistraten 1821, 25 og 37 Tilladelse til at handle med Makaroni, Ost, tørrede Frugter, Sæbe, lugtende Vande samt Olie og siciliansk Vin. Hans Fortolkning af tørrede Frugter, hvortil han henregnede Vindruer, bragte ham i Strid med Urtekræmmerne, der saa skævt til, at han efterhaanden havde faaet den meste Handel med Desserter til fornemme og formuende Folks Tafler. 1840 lykkedes det ham dog at faa Bevilling til at handle med saadanne friske Frugter, der ikke var nævnt i Urtekræmmernes Artikler. 1845 blev han **Hofviktualiehandler**. — C. var den første, der indførte Hermetik her i Landet. 1835 havde han faaet Tilladelse til at have Udsalg af friske saa vel animalske som vegetabiliske Levnedsmidler, hermetisk indesluttede til Brug paa Sørejser. Han indførte Hermetikken fra Frankrig, men da han mente, den kunde laves billigere her hjemme, og dertil vilde indforskrive en fransk Kok, fik han 1840 Tilladelse til at gøre et saadant Forsøg. Imidlertid erfarede han, at Handelshuset Hambro & Søn havde fattet en lignende Plan, og da dette raadede over flere Pengemidler, opgav han sit Forehavende mod at faa Eneret til at sælge Firmaets Produkter. Efter kort Tids Forløb nedlagde Hambro & Søn Fabrikken, og den franske Kok F. J. Petit, som de havde benyttet, fortsatte for egen Regning og overdrog Udsalget til andre, hvorfor C., der kendte Hemmeligheden ved Fremstillingen, paa ny ansøgte og fik Bevilling til ligesom Petit at producere Hermetik. — Ved forskellige Lægeudtalelser var C. blevet opmærksom paa, at Kbh. manglede transportable Badekar, der ellers brugtes i Europas Hovedstæder til syge og svage, der ikke kunde tage Bad uden for Hjemmet, hvorfor han 1841 søgte og fik Bevilling til under Stadsfysicus' Tilsyn at betjene saadanne med forskellige Slags Bade hjemme. — C. ejede en Gaard paa Kongens Nytorv og var en Mand, der havde mange Jern i Ilden, men 1848 saa han sig nødsaget til at opgive sit Bo, og i de senere Aar levede han under meget beskedne Forhold i Restaurationsfaget. I sin Alderdom solgte han fra sit Hjem Billetter til Vesterbros Teater, medens han i sine Velmagtsdage havde sat Penge i sin Landsmand Petolettis forskellige Teaterforetagender og i Casino. — Miniature i Familieeje.

Eiler Nystrøm: Guldsmed Anton Michelsen, 1909, S. 20. Samme: Offentlige Forlystelser i Frederik VI.s Tid, I, 1910, S. 190, 220, 256. Carl C. Christensen: Fra Voldenes København, 1924, S. 33 f. Villads Christensen: København 1840—57, 1912, S. 185, 388.

Th Hauch-Fausbøll.

Cappel, Joachim Dietrich, 1717—84, Apoteker. F. antagelig 1717 i Wismar, døbt 14. Febr. 1721 sst., d. 4. Febr. 1784 paa Joachimsdal uden for Østerport ved Kbh., begr. i Petri K. Forældre: Brygger og Købmand Joachim C. (d. 1729, gift 1° med Anna Emerentia **Schäfer**, d. 1712) og Maria Catharina Junge. Ugift.

C. fik sin første Undervisning i Wismar og kom derefter i Apotekerlære i Riga. **Sencre** havde han Ansættelse paa Apoteker i St. Petersborg og i Halberstadt; derfra kom han 1742 til Kbh. efter Opfordring af Apoteker Bernhard Hagen, Kong Salomons Apotek. Efter dennes Død 1747 blev han Bestyrer af Apoteket og tog den nødvendige Eksamen. 1756 fik C. Bevilling som Apoteker ved det nyoprettede Kgl. Frederiks Hospital. Apoteket indrettede han efter Datidens Forhold overordentlig smukt og praktisk, men blev selvegentlig kun Forpagter heraf mod en aarlig Afgift til Hospitalet. Efter mange trange Aar endte han som en meget velhavende Mand, der oprettede et Rejsestipendium og et Pensionslegat, ligesom han efterlod sig righoldige Samlinger, særlig af Bøger (trykt Katalog 1785). — C. var en dygtig og pligtopfyldende Apoteker samt en fremragende Kemiker, der arbejdede ivrigt med Tidens nye Opdagelser. Som Medlem af Videnskabernes Selskab skrev han flere naturvidenskabelige Afhandlinger og var Medarbejder ved »Pharmacopoea Danica« (1772). 1780 fik han Rang med Doctores **medicinæ**, som dengang var ligestillede med Kammerassessorer. — **Malerier** paa Rigshospitalet, paa Farmaceutisk Læreanstalt og af G. M. Fuchs 1764 i Fysiologisk Laboratorium.

Archiv f. Pharmaci og techn. **Chemi**, 1862, S. 40—48. C. Nyrop: Det kgl. Frederiks Hospitals Apotekere, 1917, S. 11—54, 171—81. A. **Schæffer**: De danske Apotekers Historie, II, 1926, S. 311—14. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., III, 1924, S. 197—201.

Poul Hauberg.

Carisius, se Charisius.

Carit Etlar, se Brosbøll.

Carl den Danske eller den Gode, Greve af Flandern, ca. 1084—1127. Eneste Søn af Kong Knud den Hellige (s. d.) og Dronning Edel (**Adela**) (s. d.). D. 2. Marts 1127 i Brugge, begr. sst. Gift med Margrethe af Clermont.

Da Kong Knud myrdedes **10. Juli 1086**, flygtede Edel med sin lille Søn til sin Faders Hof i Brugge; hun forlod dog nogle Aar **efter** Sønnen for at ægte Hertug Roger af Apulien, medens hendes Broder, Korsfareren Robert, sørgede for **C.s** Opdragelse. Efter at C. var bleven Mand, drog ogsaa han til det hellige Land for at øve tapre Bedrifter og fromme Gerninger. Efter hans Hjemkomst tog hans Fætter Grev Balduin VII. (**1111—19**) ham til Raadgiver og Medregent; Landefred blev forkyndt og overholdt, og efter det taknemmelige Folks Ønske udnævnte Balduin ham endog til sin Efterfølger. Ikke desto mindre rejste der sig ved Grev Balduins Død **et** Parti imod den danske Prins; denne overvandt dog sine Modstandere. C. sørgede under sin Regering for Landets Opkomst, værnede om Kirken og **dømtc** retfærdigt; han blev kaldt »Kirkens Fader« og »den Gode« og vandt saa stor Anseelse, at baade Jerusalems Krone og Kejserkronen blev ham tilbudt. Imidlertid havde hans strenge Tilsyn med, at Lovene overholdtes, vakt Uvillie hos mange og især hos Bertulf, Provst ved St. Donatianskirken og Kansler, dennes Brodersøn Burchard og de øvrige Medlemmer af denne Familie, som fra simpel **Herkomst** havde svunget sig op til høje Stillinger; de sammensvor sig om at dræbe C. Skønt advaret begav C. sig som sædvanlig til St. Donatianskirken om Morgenens tidlig 2. Marts **1127**; han **laa** knælende foran Alteret, da Burchards Sværd kløvede hans Hoved. Folket grebes af Raseri over denne **Udaad** og tog snart Blodhævn over de sammensvorne. C. blev jordet i St. Donatianskirken; **1827** overførtes hans Ben til Kirken Saint-Sauveur, i hvilken der er bevaret et gammelt, paa Træ malet, efter Konturerne udskaaret Billede af ham. C. blev hurtigt af Folket anset som Helgen og æret i Bispedømmet Brugge, men først **1883** godkendte Paven en almindeligere Hylding af ham som »salig« (beatus), og n. A. blev hans Ben under stor Højtidelighed skrinlagt i et nyt kostbart Relikvieskrin. Hans Skæbne ligner mærkelig hans Faders; som denne var han en ivrig og stundom hensynsløs Fremmer og Forsvarer af Kirken og dens Ret, og han led Martyrdød paa en lignende **Maade** som Faderen.

C. F. Wegener: Om Carl Danske, Greve af Flandern, **1839**. **Kervyn de Lettenhove**: Histoire de Flandre, I, **1847**. Biographie nat., publ. p. l'Acad. Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, III, **1872**. **H. Pirenne**: Histoire de Belgique, I, 3. ed., **1909**. Samme: Histoire du meurtre de Charles le Bon, **1891**. E. Le **Glav**: Charles de Danemark, Charles le Bon, **1878**. Aarbøger f. nord. **Oldk.** og Historie, **1877**. Nord. **Kirketid.** f. **katholske** Kristne, **1884**.

Johannes Steenstrup.

Carl, 1680—1729, Prins. F. 26. Okt. 1680 i Kbh., d. 8. Juli 1729 paa Vemmetofte, begr. i Roskilde Domkirke. **Forældre:** Kong Christian V. (s. d.) og Dronning Charlotte Amalie (s. d.). Ugift.

I **C.s** Barndom var J. G. Holstein, den senere Statsminister, hans Hofmester fra 1693 til 1696, da han afløstes af Grev Carl Ahlefeldt (s. d.); dog havde **Gehejmeraad** Christian Sigfred Plessen ogsaa Tilsyn med Prinsens Opdragelse. Som det var at vente, spillede Tysk en Hovedrolle i Undervisningen; først senere kom Dansk til, og Tysk vedblev hele Livet at være det Sprog, der **laa** Prinsen nærmest, ligesom det var Tilfældet med Frederik IV. Da C. allerede som Barn var sygelig, sendtes han 1696 paa en Udenlandsrejse til sydligere, varmere Egne, opholdt sig længst i Montpellier i Frankrig, men besøgte ogsaa de vigtigste Stæder i Italien. Han skulde dog, **som** det hed i Instruksen for Grev Carl Ahlefeldt, der ledede Rejsen, saa vidt muligt undgaa Hofferne og Hovedstæderne, da Opholdet her hverken vilde gavne hans Studier eller hans Religøsitet. April 1699 vendte han hjem fra Rejsen og fik 1703 af sin Broder Frederik IV. Jægerspris Gods paa Livstid; efter Moderen arvede han 1714 Vemmetofte og Højstrup paa Sjælland samt Charlottenborg Slot i Kbh. og nogle mindre Ejendomme. Han ejede ogsaa et Lyststed, den saakaldte Prinsens Have uden for Nørre Port, det senere Blaagaard. 1701 blev han valgt til Koadjutor i Lubeck Stift, men da en Del af Kapitlets Medlemmer havde stemt paa den gottorpske Prins Christian August, satte denne, da Biskop August Frederik døde 1705, sig straks i Besiddelse af Stiftet. Striden endte med, at C. 1708 mod en rigelig Pengeerstatning af England og Nederlandene gav Afkald paa Stiftet. I Statsforretninger tog C. aldrig Del, men levede som en stilfærdig, godgørende Godsejer, der gerne hjalp sine Bønder og var ivrig for at fremme Undervisningen blandt dem. Han var en godmodig, men lidet betydelig Mand og en religiøs Natur, der synes at have hældet til Pietismen. Saa længe hans svagelige Natur tillod det, yndede han Jagt og Ridning og holdt en kostbar Stald. — Da Frederik IV. lod Anna Sophie krone til Dronning 1721, kom det til et Brud mellem Brødrene, og C. tog nu sammen med den ugifte Søster, Prinsesse Sophie Hedevig, stadigt Ophold paa Vemmetofte, hvor de førte et forholdsvis rigt og kostbart Hofliv. Blandt deres ret talrige Hofstat var den betydeligste Prinsens **Overkammerherre**, den senere Statsminister Carl Adolf Plessen, der havde stor Indflydelse baade paa Prinsen og Prinsessen og nærmere var at betragte som en trofast Ven end som Hofembedsmand. Senere kom dog en Udsoning i Stand mellem Kongen og

C, der endog gik ind paa at staa Fadder til et af Kongens Børn med Anna Sophie. — Ungdomsbillede paa Rosenborg (af Hiller?). Malerier paa Fr.borg (bl. a. af Jacob d'Agar), Gripsholm, Vemmetofte, Valdemars Slot, Saltø o. fl. St. Stik af B. Picart 1733.

C. H. Brasch: *Vemmetoftes Hist.*, 1860, II, S. 63—165. C. F. Wegener: *Hist. Efterretn. om Abrahamstrup Gaard*, II, 1856, S. 60—86. F. Ahlefeldt-Laurvig: *Prins Carls Rejse*, 1925.

L Laursen (E. Holm).

Carl (f. 1872), Prins, se Haakon VII.

Carl, 1813—78, Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Gliicksborg. F. 30. Sept. 1813 paa Gottorp, d. 24. Okt. 1878 paa **Glücksborg**, begr. sst. Broder til Kong Christian IX. (s. d.). Gift 19. Maj 1838 paa Amalienborg (Slotsk.) med Vilhelmine Marie af Danmark (s. d.) (gift 1° 1828 med Prins Frederik Carl Christian (Frederik VII.) (s. d.).

C. udnævntes 1831 til Stabskaptajn i **Oldenborgske Infanteri**-regiment, s. A. fik han efter Faderens Død Hertugtitlen, blev 1837 Major à la suite i Armeen, 1838 Oberstløjtnant à la suite i **Lauenburgske Jægerkorps**, 1839 Kommandør for nævnte Korps og s. A. Oberst. Som Chef for Huset Gliicksborg nedlagde han 1846 Protest mod det aabne Brev og tog i Aug. s. A. sin Afsked fra Hæren. Han fik 28. Febr. 1848 Generalmajors Karakter, men overtog kort efter Kommandoen over den ene af den provisoriske Regerings Infanteribrigader. Med sin Hustru flyttede han dog allerede i Efteraaret s. A. til Dresden, hvor de blev til 1852. Som Følge af Bruddet med den danske Regering mistede C. sine danske Ordensdekorationer og fik dem først tilbage 1856. 1864 forlod han atter Landet; han vendte tilbage 1865 og formentes — sikkert uden Grund — at drive danskfjendtlig Politik 1870. Hertugparret havde 1838 faaet Kiel Slot til Residens og ejede endvidere Slottene Louisenlund og Gliicksborg. — S.K. 1836. DM. 1838. R.E. s. A. — Maleri paa Gliicksborg. Litografier af C. Fortling efter Tegning af C. Kierkegaard 1839, af Em. Bærentzen og af Fr. **Hanfstängl**, Dresden efter J. M. Graacks Tegning. Træsnit af A. Hansen og R. N. Nielsen.

A. Thorsoe: *Frederik VII.s Regering*, I—II, 1884—89 (se Register). N. Neergaard: *Under Junigrundloven*, I—II, 1916 (se Register). Christian **Molbech** og hans Son Christian K. F. Molbech. En Brevveksling udg. af O. C. Molbech, 1908 (se Register). Aage Friis: *Danmark ved Krigsudbrudet Juli—August 1870*, 1923 (se Register).

Svend Larsen (A. Thorsøe).

Carl, 1744—1836, Landgreve af Hessen-Kassel, **Generalfeltmarskal**. F. 19. Dec. 1744 i Kassel, d. 17. Aug. 1836 paa Louisenlund, begr. i Slesvig Domkirke. Forældre: Landgreve Frederik II. af

Hessen-Kassel (**1720—85**, gift 2° **1773** med **Philippine** Auguste Amalie af Brandenburg-Schwedt, **1745—1800**) og Marie af Storbritannien (**1723—72**). Gift 30. Aug. **1766** paa Christiansborg (Slotsk.) med Louise af Danmark (s. d.).

Efter **Faderens** Overgang til Katolicismen kom C. sammen med sine to Brødre Vilhelm og Frederik til deres Fætter Frederik V i Danmark **1756** og blev opdraget her. **Medens** Brødrene senere forlod Landet, knyttedes C. varigt til den danske Stat. Den unge Prins valgte den militære Løbebane og udnævntes **1758** til kar. Oberst. **1760** blev han Chef for Falsterske Regiment, og herefter steg han rask i Graderne. Inden Frederik V.s Død var han kommet i Spidsen for Artilleriet, en Stilling som den unge Mand aldeles ikke var voksen, men hvori han fik udmærket Hjælp af den fra Hessen indkaldte General H. W. v. Huth. Ved Christian **VII.s** Tronbestigelse **1766** aabnede der sig nye Muligheder for den unge Prins. Ikke alene hævedes han til de højeste militære Kommandoposter som Generaløjtnant og Kommandør over Fodgarden, men han fik ogsaa betydelig politisk Indflydelse som Præsides i det høje Krigsraad og som Medlem af Gehejmekonseillet. Et Par Maaneder tidligere havde han modtaget de titulære Stillinger som Statholder og Vicekonge i Norge, og som det stærkeste Tegn paa sin Velvillie lod Kongen ham i Aug. **1766** ægte sin yngste Søster, den sekstenaarige indtagende-Prinsesse Louise.

C.s Magtperiode blev imidlertid kun af kort Varighed. Christian VII. tabte hurtigt Interessen for sine Yndlinge, og allerede **1767** forlod det unge Fyrstepar Hovedstaden. **1768** udnævntes C. til Statholder i Hertugdømmerne, en Stilling, der ikke forlenede sin Indehaver med nogen reel Magt, og fra s. A. og indtil sin Død havde han med enkelte kortvarige Afbrydelser fast Ophold paa Gottorp Slot og det i Nærheden liggende Louisenlund. Om det var med særlig stor Sorg, han forlod Kbh., lader sig meget betvivle. Indflydelsesrige Mænd, deriblandt Kronprinsens Opdrager Johan **Bülow**, var hans svorne Fjender og beskyldte ham for at føre an i det løsslupne Liv ved Hoffet, hvilke Beskyldninger dog paa det kraftigste tilbagevises af Mænd som P. F. **Suhm**, U. A. Holstein og Reverdil, der alle hævder, at det var ganske andre Personer, der havde Indflydelse paa Kongen i sædelig Henseende.

De rolige Aar paa Gottorp blev **1772** brudt af en kort begivenhedsrig Periode. I Aug. gjorde Gustaf III. Statskup, og i Kbh. frygtede man alvorligt et Angreb paa Norge. Man udnævnte derfor C. til Overgeneral over den norske Hær, og et Aars Tid

tog han og Prinsesse Louise Ophold i Kristiania. I Begyndelsen var **Prinseparret** yderst populært, men man opdagede hurtigt, at det ikke var ganske gratis at have en Vicekonge **boende** i sin Midte, og da Faren var trukket over, og C. forlod Landet, vakte det ingen dybere Sorg i Befolkningen. Hos Prinseparret havde dette korte Ophold skabt megen Interesse for Landet og dets Beboere, en Interesse, som hos C. næppe kølnedes med **Aarenc.** Uagtet han fra **1774** paa ny tog Ophold i Hertugdømmerne, bevarede han med Titel af Feltmarskal stadig Overkommandoen over de norske Tropper, en fortvivlet administrativ Ordning, der fik skæbnesvangre Følger under Felttoget **1788**.

Atter henrandt **en** Række stille Aar i den lille By Slesvig, afbrudt af en kortere Periode i fuldt politisk Rampelys. C. havde ikke helt tabt Forbindelsen med **Kbh.**, og da Kronprinsen 1784 gjorde sit Statskup, blev dette Signalet for C. til en fornyet Optræden paa den politiske Scene. Kronprinsen følte sig **tiltrukken** af **C.s** militære Interesse, og hans Forslag blev lagt til Grund for den nye Organisation af Hæren. Da det **1788** trak op til **en Konflikt** med Sverige, overtog C. Ledelsen af det Troppekorps, der rykkede ind i Bahus Len, og som ved Kvistrum Bro tvang en svensk Afdeling til Overgivelse. Prinsen fik dog ikke Lejlighed til at erhverve sig yderligere militær Hæder. Paa Stormagternes Bud sluttedes Krigen, og det kaster en mørk Skygge over C.s Krigsførelse, at Forplejningen var organiseret saa slet, at et stort Antal Soldater døde af smitsomme Sygdomme. I Norge vakte dette megen Misstemning mod C, og den sidste Rest af Popularitet svandt bort. Ogsaa i Kbh. var hans politiske Stjerne i Dalen. Selv om C. **1789** udnævntes til Præsides i **Generalitets-** og Kommissariatskollegiet, og selv om Kronprinsen syntes at have knyttet sig ret nær til ham ved at ægte hans Datter Marie Sophie Frederikke og holdt ham underrettet om alle de større politiske Sager, fik Svigerfaderen aldrig rigtig Lov til at øve politisk Indflydelse. Han havde flere personlige Venner inden for den ledende Statsmandskreds, men man frygtede hans reaktionære Ideer og Modvillie mod flere af Tidens frisindede Love. Betydning havde det ogsaa, at der herskede et vist Modsætningsforhold mellem C. og Kronprinsens Svoger, Hertugen af Augustenborg, bundende i en naturlig Frygt for, at **Hesserne** skulde **overstraale** Augustenborgerne.

Hertil kom, at C. tidlig var kommet under Indflydelse af forskellige udenlandske Frimurerordener, der troede paa Aabenbaringer og drev Aandemanerier i vid Udstrækning. I sine talrige Breve til Kronprinsen delagtiggjorde C. denne i alle sine Aaben-

baringer, og hvor mærkeligt det **end** lyder, var den sunde, ligevægtige og ellers saa snusfornuftige unge Mand stærkt optaget af alle disse sygelige Tanker. Efter A. P. Bernstorffs Død **1797** var det navnlig hans Aand, man arbejdede med og modtog Budskaber fra, men lidt efter lidt gjorde Kronprinsen sig fri for alt dette, og fra da af var **C.s** Indflydelse **synkende**.

Dette pinte i høj Grad den evigt urolige og virkelystne Statholder, og da man ikke i Kbh. var lydhør for hans Raad, kastede han sig med Iver over Europas almindelige politiske Forhold. Han havde en sygelig Trang til at ville give alle gode Raad, men da han i udstrakt Grad manglede Taktfølelse og Forsigtighed, bragte han sig Gang paa Gang i meget pinlige Situationer. Ud fra de bedste Motiver søgte han **1806** ad privat Vej at arbejde paa en Tilnærmelse mellem England og Danmark. Da man i Kbh. fik Nys om disse private Henvendelser i London, blev man stærkt ophidset, og den engelske Gesandt fik udtrykkelig at vide, at Landgreven ikke alene ikke havde nogen virksom Andel i Regeringens politiske Forholdsregler, men ogsaa var fuldkommen uvidende om, hvad man virkelig havde til Hensigt at gøre. Ogsaa Kronprinsen blev meget forbitret, og mere end nogen Sinde var han paa Vagt over for Landgrevens Henvendelser.

C. blev meget gammel, men selv i sin høje Alderdom fulgte han med levende Interesse de politiske Forholds Udvikling her hjemme og i Udlandet. Julirevolutionen satte hans Sind i den største Bevægelse, og da den revolutionære Bølge med **Uvc** Jens Lornsen skyllede frem mod Helstatens Bredder, bombarderede han sin Svigersøn med det ene voldsomme Brev efter det andet, hvori han kraftigt opfordrede ham til at gaa frem med Ild og Sværd. C. synes paa et vist Tidspunkt at have bragt Kongen helt ud af Ligevægt, men snart fik de ansvarlige Ministre ham beroliget, og kun daarligt formaaede C. at skjule sin Skuffelse over den Lemfældighed, hvormed man gik frem mod Lornsen.

Generalfeltmarskal **1814**. — R.E. **1766**. Storkommandør af Dannebrog **1817**.

Af de talrige Billeder nævnes Miniature af Corn. Høyer (Rosenborg), forsvundet Maleri af Jens Juel, hvoraf Kopier paa Clausholm og i Frederiksværk Museum (deponeret af Fr.borg), Maleri af C. A. Lorentzen (Fr.borg), Pastel af Horneman (sst.), flere ukunstneriske Malerier af C. som gammel (Rosenborg). Sortkunstblad af Joh. E. Haid **1774**, Stik af L. Schlemmer efter Tegning af Goos **1805**. Litografier efter Tegning af M. Mendel

1828, af C. C. A. Bøhndel **1830**, af J. F. Fritz efter Maleri af V. Wasmer **1834** og af G. Muller **1837**.

Le Prince Charles de Hesse: *Mémoires sur la Campagne de 1788 en Suède, 1789. Samme: Mémoires de mon temps, 1861*. Chr. Blangstrup: Begivenhederne i Norden i Efteraaret **1788, 1889**. Axel Linvald: Kronprins Frederik og hans Regering, **1923**, S. 30 f., 57 ff. og **158—62**. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie, **1830—48**, I, **1931**, S. **103** ff. E. Holm: Danmark—Norges Historie, **IV—VI, 1902—07**. K. C. Rockstroh: Den nationale Hær, III, **1926**. L. Mention: Saint-Germain et ses reformes, **1884**.

Harald Jørgensen.

Carl, Prins (Landgreve) af **Hessen-Philippsthal, 1682—1770**, Officer. F. 23. Sept. **1682** i **Schmalkalden**, Thuringen, d. 8. Maj **1770** paa **Philippsthal**, begr. i Kirken sst. Forældre: Landgreve Philip af **Hessen-Philippsthal (1655—1721)** og Grevinde Cathrine Amalie af **Solms-Laubach (1654—1736)**. Gift 24. Nov. **1725** i **Eisenach** med **Caroline Christine** af **Sachsen-Eisenach**, f. 15. April **1699** i **Jena**, d. 25. Juli **1743** paa **Philippsthal**, D. af Hertug **Johann Wilhelm (1666—1729)**, gift 1° **1690** med Grevinde **Amalie** af **Nassau-Dietz, 1654—95**, 3° **1708** med **Magdalene Sibylle** af **Sachsen-Weissenfels**, d. **1726**, 4° **1727** med Rigsgravinde **Maria Christine Felicitas** af **Leiningen-Hildesheim, 1692—1734**, Enke efter Markgrev **Christoph I. af Baden-Durlach, 1684—1723**) og **Markgravinde Christiane Juliane** af **Baden-Durlach (1678—1707)**.

Landgreve Philip af **Hessen-Philippsthal** — Enkedronning **Charlotte Amalies** Broder — tilbød under de truende Krigsudsigter i Efteraaret **1699** at oprette en Bataillon i Danmark, hvis Chef skulde være hans attenaarige Søn Prins C; Forhandlingerne herom førte imidlertid ikke til noget, men i Okt. **1700** blev Prinsen Kaptajn i Livgarden til Fods (Rang som Major) og deltog med sit Kompagni (i engelsk-hollandsk Sold) i det brabantiske Felttog **1702**. Jan. **1703** udnævntes han til Oberstløjtnant i Bataillon **en Fyen**, der kæmpede ved **Höchstädt** Aug. **1704**; s. A. blev han Oberst og Chef for et Regiment paa **Sjælland**; han udnævntes til Brigader **1709**, og i Slaget ved **Helsingborg 1710** førte han Kommandoen over Centrum **2**. Træfnings otte Batailloncr. I den Uorden, som indtraadte, viste han — selv efter at være ret alvorlig kvæstet — megen Beslutsomhed og Konduite under Forsøget paa at ordne sine Afdelinger, og hans udførlige Rapport er en vigtig Kilde til Slagberetningen. Juni s. A. fratraadte han Kommandoen over sit Regiment og blev Generalmajor og Chef for den Gardebataillon, der i engelsk-hollandsk Sold stod i Brabant. Han deltog i **Belcj-**

ringen af Bouchain (1711), af Quesnoy (1712) og vendte med Korpsets Fodfolk tilbage til Danmark Juni 1714. S. A. ansattes han i Generalstaben, deltog 1715 i Belejringen af Stralsund og Erobringen af Rugen, hvor han blev haardt saaret, og udnævntes kort Tid efter (Dec. 1715) til Generalløjtnant; samtidig tog han sin Afsked af dansk Krigstjeneste, blev 1721 Generalløjtnant i fransk Tjeneste og gik senere til Østrig, hvor han blev Feltmarskal. — Bl. R. 1731. — Maleri paa Gripsholm.

Bidrag til den store nordiske Krigs Hist., udg. af **Generalstaben**, I—III, VII, 1899—1922. J. C. W. Hirsch: Fortegnelse over de i Slaget ved Helsingborg faldne etc. Officerer i Personalh. Tidsskr., 3. Rk., V, 1896. **Histoire** généalogique de la **maison** souveraine de Hesse, II, 1820, S. 299 f.

Rockstroh (P.F.Rist).

Carl, ca. 1152, Jarl af Halland. Forældre: Erik, »Goternes Jarl«, og Cæcilia, Knud den Helliges Datter (s. d.). Gift med en Datter af Ærkebiskop **Eskil**.

C. hørte i Kraft af sin Byrd til Landets Høvdinger. Blandt Vidnerne ved Ærkebiskop Eskils Gavebrev 1. Sept. 1145 staar »Jarl Erik og hans Sønner C. og Knud« næst efter Kong Erik (II) **Emunes** Søn Svend og Knud Magnussen; og man maa vel ogsaa identificere C. med den »Hr. Karl«, der er forrest blandt verdslige Vidner ved Svend Grades Gavebrev til Ringsted 1148, udstedt i Haraldsted. Han var ifølge Saxo Jarl af Halland. — Mens han en Gang var bortrejst, blev hans Hustru og hans Søster røvede af den svenske Kongesøn Jon Sverkersøn, og skønt Sverker og Folket med ham tvang Jon til at sende dem tilbage, og Voldsmanden snart efter blev dræbt af Bønderne paa Tinge, tog Svend Grade af Kvinderovet Anledning til at gøre et Tog til Sverige. Forgæves søgte den pavelige Legat Nicolaus Breakspear at faa ham derfra (1152); Svend og med ham C. rykkede hærgende frem i Småland, men maatte paa Grund af Sne og haard Frost vende tilbage. Paa Hjemvejen var C. og hans Broder Knud nær blevet indebrændte af Smålændingene i en Lade; de reddede selv Livet, men nogle unge Mænd, som C. for Frændskabs Skyld havde optaget i sit Krigerfølge, blev fanget og druknede i den isfyldte Nisaa. C. havde tre Sønner, der bar Slægtens Navne Carl (s. d.), Knud og Bent; den sidste var en Frillesøn.

Saxo: Gesta **Danorum**, ed. J. Olrik et H. Ræder, I, 1931, S. 328, 388 ff.

H. Olrik (Ellen Jørgensen).*

Carl, ca. 1176, Stormand. Forældre: Carl, Jarl af Halland (s. d.) og Ærkebiskop Eskils Datter.

C. og hans Broder Knud var af **Kongeslægten**, thi deres Farmor var Knud (II.) den Helliges Datter. Ligesom Buris og Erik (III.) Lams Frillesøn Magnus følte de sig som Kongsemner eller krænkedes Prætendenter og **tragede** efter at gøre Ende paa Valdemar **I.s** nye kraftige Herredømme. De forberedte Oprør sammen med Magnus og flere andre og gjorde et Par Gange Forsøg paa at bringe Kongen af Dage. Valdemar fik Nys herom, men tøvede med at **slaa** ned paa sine **Ætmænd** og svarede tilsyneladende imødekommende paa **C.s** Anmodning om Len og kongelig Tjeneste. Snart efter erfarede de sammensvorne, at deres Forehavende var røbet, og C. og hans Broder, som var i Ribe for at møde Ærkebiskop **Esquil**, der kom hjem fra Frankrig (1176), ilede til Randers og derfra til Sverige til deres Frænde Jarlen Birger Brosa. Forgæves bad den gamle Ærkebiskop gennem Absalon og Domprovst Asser om **Naade** for sine Dattersønner; Kongen var ubønhørlig.

I Landflygtigheden var imidlertid C. og Knud med de Forbindelser, de kunde knytte, en truende Fare, og de gjorde virkelig ogsaa efter en Tids Forløb Indfald i Halland, hvor deres Fader havde styret, og hvor de ventede at finde Tilslutning. Men de mødte i Stedet kraftig Modstand. C. fik Banesaar under Kampen i en af Grænseskovene, og Knud blev fangen og kom til at dele Magnus Eriksens Fængsel paa Søborg. Kongen inddrog deres Gods. — Saxo er vor eneste Kilde til **C.s** Historie.

C. Weeke (*Ellen Jørgensen**).

Carl, Adolf Peter Antonius, 1848—1908, Skibsfører. F. 15. Marts 1848 i Kbh. (Frels.), d. 31. Jan. 1908 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Skibsfører, senere Reder og Etatsraad Lindhard (**Linehard**) Hansen C. (1813—93) og Martha Marie Olsen (1824—1906). Gift 1° 4. Juli 1876 i Vindinge med Marie Hedvig **Kauffmann-Bendix**, f. 16. Okt. 1853 paa Arresødal, d. 30. Juli 1890 i Kbh. (Jakobs), D. af Kaptajn i Artilleriet Herman Ernst Balthasar Kauffmann (1817—58) og Karen Marie Strøm (1822—57), adopteret af Sognepræst i Højbjerg, senere i Vindinge, Provst Peter **Vincens** Bendix (1809—87) og Julie Sofie Meyer (1815—90). 2° 19. Jan. 1892 i **Hartlepool** med Caroline (Carrie) Fannie Nielsen, f. 12. Marts 1866 i Hartlepool, d. 2. Jan. 1897 i Kbh., D. af Skibsfører, Vicekonsul Christian N. (1824—96) og Francis Bell (1826—66). 3° 15. Sept. 1900 i Kbh. (Holmens) med **Ellie** Mary Norman, f. 17. Aug. 1873 i Kbh. (Helligg.), D. af Fuldmægtig, senere Direktør i Privatbanken Axel N. (1841—1927) og Ingeborg Harriet Stegmann (1851—1915).

Slægten C. stammer fra Rømø. Farfaderen var Kaptajn paa et **Hvalfangerskib**, og Faderen L. H. C. kom allerede inden Konfirmationen til Søs. Han var **en** af **de** første, der her **hjemme** interesserede sig for Fragtfart med Dampskibe til England, og da C. P. A. Koch **1856** startede Det almindelige danske Dampskibsselskab, forestod han Bygningen af dettes første Damper »**L. N. Hvidt**«. I de følgende Aar førte han forskellige af Selskabets Baade, men da disse **1866** overtoges af Det forenede Dampskibsselskab, begyndte han **1867** Rederiet L. H. C., der blev Moderfirma for Dampskibsselskaberne Skjold, Carl og Gorm. Han blev R. **1883**, Etatsraad **1892**. — Adolf C. indtraadte **1876** i Faderens Rederi efter Uddannelse i Kbh., England og Tyskland med Ansættelse i flere Rederifirmaer. Fra **1888** var han Rederiets egentlige Leder og administrerede dets Dampskibsselskaber med megen Dygtighed. Samtidig erhvervede han sig ved sine repræsentative Evner og sit lidenskabsløse, **forhandlingsdygtige** Væsen en betydelig kollegial Position, der **1894** førte ham frem til Formandsposten i Dansk **Dampskibsrederiforening**, hvis Næstformand han havde været siden Starten **1884**. Ligeledes blev han Formand for Fællesrepræsentationen for dansk Skibsfart, og da en international Kreds af Redere beskæftiget i Nord- og Østersøfart **1905** oprettede **The Baltic and White Sea Conference** (nu **The Baltic and International Maritime Conference**) med **det** Formaal at skabe ensartede og for Rederne tilfredsstillende Certepartibetingelser, valgtes han til Konferencens første Præsident. For Københavns Flydedok og Skibsværft, hvis Medstifter han var **1897**, var C. Formand fra Starten, og endvidere var han Kommitteret hos De private **Assurandører**. En samtidig Udtalelse fremhæver hans »Dygtighed, Upartiskhed og Energi i Forbindelse med diskret, gentlemanlik Optræden«. Særlig Betydning fik disse Egenskaber, da det **1907** lykkedes ham at afværge **en** Sprængning af Dampskibsrederiforeningen. Rederiet L. H. C. førtes efter **C.s** Død videre af Sønneren Poul C. og Direktør A. **O.** Andersen (s. d.), indtil Dampskibsselskabet Gorm — hvori de tre ovennævnte Selskaber **1917** var forenet — Marts **1920** overtoges af Det forenede Dampskibsselskab. — R. **1897**. — Portrætteret paa P. S. Krøyers Børsbillede 1895 (Børsen). Posthumt Maleri **1908** af Knud Larsen. Litografi efter Fotografi **1892**.

Etatsraad L. H. Carl's **Historic**. Bearbejdet og udgivet af Axel Carl, **1923**. De danske Byerhverv i Tekst og Billeder. København, II, **1904—11**, S. 55—58. Borsen 1. Febr. **1908**. Eilert Maegaard og Jens **Vestberg**: Dansk Dampskibsrederiforening **1884—17. Januar—1934, 1934**, S. 48.

P Koch Jensen

Carl, Christian Thomesen, 1676—1713, Søofficer. F. 1676 i Assens, d. 29. Marts 1713 i Greifswald, begr. i Kbh. (Holmens K.). Forældre: Færgemand og Raadmand, senere Borgmester Thomas Iversen (d. 1698) og Helvig Jensdatter (d. 1717). Gift 1° 1. Juni 1702 i Kbh. (Holmens) med Mechtele Dorothea Klauman, f. ca. 1675 i Kbh., d. 1704, D. af Vinhandler, senere Materialskriver ved Søetaten Peter K. (ca. 1637—1710, gift 2° 1679 med Maren Friederichsdatter Seenders, d. 1682 (Enke efter Brygger Gørris Tillufsen, d. 1679)); 3° 1683 med Dorothe Mathiesen, d. 1709) og Eleonora Teresa Dulieu (d. 1679). 2° 19. Febr. 1706 i Kbh. (Holmens) med Mechtilde Magdalene Klauman, fremstillet i Holmens K. 28. Marts 1682, d. 1711, D. af Bogholder, senere Mønstringskommissær ved Søetaten Nicolaj K. (ca. 1646—1707) og Apolonia Jensdatter Snistorph (d. 1733).

C. blev Lærling 1695 og fik n. A. Tilladelse til at gaa i hollandsk Tjeneste, hvor han blev i to Aar. Medens han var der, blev han 1697 Underløjtnant. 1698—99 var han i russisk Tjeneste. 1700 forfremmedes han til Premierløjtnant, 1705 til Kaptajnløjtnant, 1708 til Kaptajn, 1710 til Kommandørkaptajn og 1712 til Kommandør. Ved Søkadetakademiets Oprettelse 1701 blev han ansat som Officer ved dette og forblev her til 1708. I de første Aar af den store nordiske Krig var han Skibschef i Østersøflaaden og 1712—13 Chef for Orlogsskibet »Ditmarsken« i Flaadestyrken ved Pommern under Viceadmiral Sehested. Han deltog med Hæder i Træfningerne 21.—23. Juli og i Affæren ved Nydyb 31. Juli 1712. I Nov. 1712 overtog han midlertidig Kommandoen under Sehesteds Fraværelse. Under et Ophold i Greifswald kom han i Ordstrid med den russiske Generalmajor de Staff, der stak ham ihjel paa Torvet.

J. H. Lützow: Hist. Efterretninger om Danske Søe-Officerer, 1788. Personalh. Tidsskr.. 7. Rk.. V, 1921, S. 24, 27.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Carl, Johan Samuel, 1677—1757, Læge. Døbt 16. Aug. 1677 i Oehringen i Grevskabet Hohenlohe, Wurttemberg, d. 13. Juni 1757 i Meldorf, begr. sst. Forældre: Apoteker Johan Ernst C. (ca. 1653—1706) og Anna Maria Rupp. Gift med Johanne Sophie v. Bülow.

C. studerede og tog 1699 Licentiatgraden i Halle hos de to berømte medicinske Professorer Fr. Hoffmann og Stahl, til hvilken sidste han nøje sluttede sig saa vel i medicinsk Opfattelse som i den dermed forbundne Pietisme. Stahl udtaler sig paa flere Steder

i sine akademiske **Skrifter** med den højeste Anerkendelse om sin begavede Discipel og betragter ham som en af **de** faa, **der** fuldt forstod Dybsindigheden i den Stahl'ske Doktrin, Animismen. Det var derfor naturligt, at Christian VI., som under Dronningens langvarige Sygdom **1735** ønskede at tilkalde en anset **Halle-Medicus**, efter Samraad med sin Fætter Grev **Stolberg-Wernigerode** henvendte sig til C, der da længe havde levet som Læge og Ven ved pietistiske tyske Grevehoffer og samtidig udfoldet et frugtbart medicinsk og religiøst Forfatterskab. C. modtog Kaldelsen, og da ved hans Ankomst til Danmark ogsaa Kongen blev ramt af **en** alvorlig Sygdom, der hævdedes under den nye Læges Behandling, blev denne straks efter udnævnt til Livlæge og indtog i den følgende Tid en anset og betroet Stilling. Allerede **1736** fik han sammen med A. Hojer og Stabskirurg Montzinger Sæde i den Kommission, der skulde bilægge den skæbnesvangre Tvist mellem Simon Criiger og det medicinske Fakultet, og hvis Resultat **1740** blev Oprettelsen af **Collegium medicum**. **Efterhaanden** blev dog Christian VI. mindre tilfreds med sin nye Læge, som viste sig at være en umedgørlig og revolutionær Natur, hvad der allerede **fremgaar** af hans ivrig fortsatte Forfatterskab. I lærde latinske og populære tyske (nu ulæselige) medicinske Afhandlinger søgte han at rokke ved sin Lærers Dogmer og hævdede et i flere Henseender mindre doktrinært og mere praktisk Standpunkt, medens han dog samtidig førte Animismen videre til en fuldstændig Mysticisme. I sine religiøse Traktater viste han sig som Tilhænger af den mest yderliggaaende Pietisme. Ved sine Angreb paa Statskirkens Gejstlighed udæskede han de mere moderate danske Hofpræster og beredte selve Kongen alvorlige Vanskeligheder. Da end ikke Monarkens Advarsler kunde sætte en Stopper for hans Skriverier, gav Christian VI. ham **1742** Afsked. Med en aarlig Pension vendte han tilbage til Tyskland, hvor han synes at have taget Ophold i **Halle** hos sin Svigersøn, Præsten Adam Struensee. Senere boede han i Holsten hos en Søn, som var Fysikus der. — Justitsraad **1739**. — Stik af C. Liebe og af Grundler efter egen Tegning **1750** i Halle. Sortkunstblad af J. J. Haid i Augsburg **1748** efter Maleri af Gabr. Spizelius **1747** i Halle.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, **1873**, S. 298 f. **Allg. deutsche Biographic**, III, **1876**, S. 782 f. H. L. Møller: Kristian VI. og Grev Kr. E. af **Stolberg-Wernigerode**, **1889**, S. **127—31**. Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab **1700—50**, **1893**, S. **58—62**, **160—66**, **193—200**. H. F. Ror-dam: Hist. Saml. og Studier, III, **1898**, S. 95. Kr. Caroe: Medicinalordningens Historie, **1917**. Gordon Norrie: *Theatrum Anatomico-Chirurgicum*, I, **1931**.

Jul. Petersen (V. Meisen).*

Carl Bernhard, se Saint-Aubain.

Carl Christian **Erdmann**, Hertug af Württemberg-Oels, 1716—92, Officer. F. 25. Okt. 1716 paa Wilhelminenort, Oels, d. 14. Dec. 1792 i Oels. Forældre: Hertug Christian Ulrich af W. af den **Julianske** Linie Oels (1691—1734) og Grevinde Charlotta Philippina v. Reder (1691—1758). Gift 28. April 1741 med Grevinde Maria Sophia **Wilhelmina** af **Solms-Laubach**, f. 3. April 1721, d. 25. Marts 1793 i Oels, D. af **Grev** Friedrich Ernst af Solms-Laubach (1671—1723) og Grevinde **Friederike** Charlotte af **Stolberg-Gedern** (1686—1739).

C. C. E. blev opdraget i Stuttgart og udnævntes Dec. 1736 til dansk Generalmajor, 1738 til Kommandør for Livgarden til Hest og for det 1737 oprettede Husarkompagni og kom snart til at høre til Hoffets intime Omgangskreds. Med sin Hustru tog han Ophold paa Frydenlund ved Vedbæk, hvor de førte stort Hus og ofte modtog Besøg af Majestæterne. Da C. C. E.s Farbroder, Hertug Carl **Friderich**, 1744 nedlagde Regeringen i Oels, overlod han den til Brodersønnen, der hyldedes 15. Okt. s. A., ligesom han 8. Febr. n. A. overtog Bernstadt efter den sidste Hertugs, Carls, Død uden Livsarvinger. Han vendte imidlertid snart tilbage til Danmark og blev 1746 Generaløjtnant, idet han stadig beholdt Kommandoen over Garden til Hest. Efter Christian VI.s Død, der gik ham nær til Hjerte, søgte han sin Afsked og traadte Okt. 1747 med samme Charge i preussisk Tjeneste. Han døde som den sidste Mand af sin Linie. — **Bl. R.** 1737. L'Union parfaite 1738. — Lille Maleri af Tischbein i Tyskland. Smaa **Stik** i Berlin og Breslau.

Ch. D. Biehl: **Historiske** Breve i Hist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1865—66, S. 181, 191 f., 202, 205, 218 f., 221

S A Sørensen (Rockstroh*)

Carl den Rede, Ærkebiskop, se Eriksen, Carl.

Carl Frederik, 1700—39, Hertug af **Slesvig-Holsten-Gottorp**. F. 30. April 1700 paa Stockholms Slot, d. 18. Juni 1739 paa Rohlfs-hagen, Trittau Amt, begr. i Bordsesholm K. Forældre: Hertug Frederik IV. af Slesvig-Holsten-Gottorp (s. d.) og Hedevig Sophie af Sverige (1681—1708). Gift 1. Juni 1725 i St. Petersborg (Troitsa-kirken) med Storfyrstinde Anna Petrovna, f. 7. Febr. 1708 i Moskva, d. 15. Maj 1728 i Kiel, D. af Tsar Peter I. Aleksejevitsj af Rusland (1672—1725, gift 1° 1689 med Jevdokija Feodorovna Lopuchina, 1669—1731. Ægteskabet opløst) og Martha (Jekaterina Aleksejevna), senere Kejserinde Katharina I. (1684—1727, gift 1° 1702 med den svenske Rytter Johan Kruse).

C. F. levede sine første nitten Aar i Sverige; han opdroges under Ledelse af sin Moder og sin Oldemoder Enkedronning Hedevig Eleonora, der gav hans Uddannelse et lærd og stærkt lutheransk-religiøst Præg, som en svensk Prins, i hvem man almindeligt saa hans barnløse Morbroder Carl **XII.s** Efterfølger. En Tid var Arvid Horn hans Guvernør. De gottorpske Lande styredes, efter at Hertug Frederik **IV. 1702** var faldet ved **Klissow**, af den afdøde Broder Christian August; Enkehertuginde, som døde allerede **1708**, opholdt sig stadig i Sverige og var uden Indflydelse paa deres Forvaltning og Politik. Det samme gælder naturligvis den umyndige Hertug, hvis Navn de gottorpske Statsledere med G. H. v. Gortz i Spidsen endog tillod sig at misbruge i den Grad, at de fabrikerede en Ordre til **Fæstningen** Tønnings Kommandant Zacharias Wolf om at **aabne** den for General Stenbocks **svenske** Tropper, dat. **Carlberg 23. Juli 1712** og forsynet med C. F.s eftergjorte Underskrift. **Görtz'** Politik førte til den danske Konges Besættelse af Landene (**1714**). Jan. **1716** lod Formynderregeringen C. F. erklære for myndig i det af Danmark inddragne Slesvig, men han var vedblivende uden Indflydelse paa den gottorpske Politik og opholdt sig stadig i Sverige, hvor han efter **Carl XII.s** Tilbagekomst (**1715**) i Beundring og Kærlighed knyttede sig til denne, som synes at have anset Søstersønnen for sin naturlige Efterfølger og tog Gortz til sin Minister og vigtigste Raadgiver. Gortz arbejdede i de følgende Aar paa at sikre C. F. Arvefølgen til den svenske Trone og fortrænge den anden Prætendent Prins Frederik af Hessen, der var gift med Kongens yngste Søster Ulrika Eleonora, og søgte under Fredsforhandlingerne med Rusland Tsar Peters Støtte hertil. Ved Carl XII.s Død **11. Dec. 1718** befandt C. F. sig i Krigslejren for Frederikshald, men savnede i sin Nærhed Raadgivere, som kunde udnytte Situationen til hans Fordel, og var selv for ung og for modløs til at handle. Det hessiske Parti sejrede i Kampen om Tronen, og Gortz' Henrettelse gjorde for en Tid Ende paa den holstenske Indflydelse i Sverige. C. F. følte sig forladt af ene og forlod Maj **1719** Stockholm, udstyret af **de** svenske Stænder med en Rejsesum paa 50 000 **DL**. Hans Hovedraadgiver blev nu i en Aarrække **Mecklenburgeren** H. Fr. v. Bassewitz, paa hvis Godser i Mecklenburg han opholdt sig en Tid, hvorpaa de begge begav sig til Christian Augusts Hof i Hamburg. Her overtog C. F. som myndig Styrelsen af Holsten, som dog stadig var besat af Danskerne, og dannede et Gehejmeraad med Bassewitz som Præsident og dennes Slægtninge (Joachim Otto v. Bassewitz, Johannes v. Clausenheim o. fl.) som ledende

Medlemmer. Efter forgæves at have søgt Hjælp mod Danmark i Hannover, Berlin og Dresden opnaaede Bassewitz ved Kejsereus Melleukomst, at den danske Konge **Dec.** 1720 gav C. F. hans Andel af Holsten tilbage. Den hertugelige Del af Slesvig forblev derimod i Kongens Besiddelse, som sikredes ved Englands og Frankrigs Garanti og Sveriges Løfte om ikke at understøtte Hertugen til dets Generhverselse. Det blev Hovedmaalene for Bassewitz' Politik at genvinde Slesvig for Gottorp og at faa Hertugens Ret til den svenske Trone anerkendt, og han søgte i dette Øjemed Støtte hos den nye Stormagt Rusland. Marts **1721** kom C. F. til Riga, hvor han modtoges venligt af Tsaren. Denne **maatte** vel i Nystadfreden love ikke at blande sig i den svenske **Tronfølge-**ordning, men det **laa** i Ruslands Interesse at benytte sig af **de** gottorpske Fordringer ved sine Bestræbelser for at hævde sin Indflydelse over for de nordiske Stater, og Tsaren beholdt C. F. hos sig, anviste ham og hans Følge et rigeligt Underhold og forlovede ham 5. Dec. **1724** med sin ældste Datter Anna. Ved det holstenske Partis af Rusland støttede Indflydelse i Sverige opnaaedes det, at Sverige anerkendte Hertugens Ret til Titelen »Kgl. Højhed« og bevilgede ham en Aarpenge paa 25 000 **Dl.**, indtil han genvandt Slesvig, og over for Danmark indtog Rusland en stedse mere truende Holdning. Katharina **I.s** Tronbestigelse øgede den gottorpske Indflydelse i St. Petersburg, C. F. formæledes med Anna og blev Medlem af det russiske Gehejmerraad (Marts 1726), Rustninger, rettede mod Danmark, fandt Sted, og Rusland forbandt sig med Kejsereus og Preussen til Støtte af **de** gottorpske Krav paa Slesvig. Baade fra kejserlig, russisk og spansk Side fik Hertugen Tilsagn om betydelige Aarssubsidier, indtil Slesvigs Generhverselse var sikret. Modstanden fra Vestmagternes Side i Forbindelse med Kejsereusens Død (**1727**) kulkastede dog C. F.s Forhaabninger. Fyrst **Mensjikov** saa skævt til den gottorpske Indflydelse, og Aug. 1727 rejste C. F. og hans Storfyrstinde til Kiel under Ledsagelse af en russisk Eskadre. Det var første Gang, den nu 27-aarige Hertug betraadte sit Arvelands Jord.

Med Forlæggelsen af C. F.s Residens til den lille holstenske Universitetsby svandt Udsigterne til Virkeliggørelsen af hans store Drømme Aar for Aar mere ind, selv om han stædigt vedblev for sig og sin lille Søn Carl Peter Ulrich (s. d.) at opretholde sine Krav baade om Slesvig — for hvilket han udnævnte gottorpske Embedsmænd — og om Tronfølgeret i Sverige og Rusland. Bassewitz' diplomatiske Bestræbelser led Nederlag, Tronskiftet i Rusland **1730** berøvede Hertugen hans russiske Aarpenge og løsnede For-

bindeisen med Petersborghoffet, som allerede efter Hertugindens Død (1728) havde været svækket, end yderligere. De russiske Subsidiars Bortfald nødvendiggjorde en Indskrænkning af Hof- og **Regeringsbudgettet**, da det lille Hertugdømmes egne ordinære Indtægter, som kun beløb sig til et Par Hundrede Tusinde **Rdl.** aarligt, ikke rakte langt. Efter Bassewitz' Fald (1730) fjernedes ogsaa de andre Medlemmer af hans Familieklike, som i Forening havde oppebaaret en Trediedel af alle **Statsindtægterne**, og en sparsommeligere Forvaltning indførtes under Ledelse af Ernst Joachim v. Westphalen (s. d.). C. F. søgte Trøst for de smaa Kaars Pinagtighed i Haabet om, hvad Fremtiden kunde bringe ham eller hans Søn, og i Eksercitsen med sine Livgrenaderer i Slotshaven i Kiel eller i Byens Omegn, smaa Kærlighedseventyr og Vinens Glæder, tre Ting, som Livet ved Tsarhoffet havde givet ham Smag for. I Lighed med sin Søn og sin Sønnesøn, Ruslands to første Tsarer af Huset Holsten-Romanov, synes Dynastiets Stamfader aldrig at have **naaet** fuld aandelig Modenhed. Hans svage Personlighed savnede dog ikke faste Punkter; et var hans **stejle** Hævden af, hvad han ansaa for sin og Slægtens Ret, et andet en barnlig Ærbødighed for Kirken, dens Lære og Mænd. De gottorpske Lande fik under ham et Overkonsistorium, en ny Katekismus (1736) og en ny Salmebog (1739). Til Ære for sin afdøde Hustru, hvis Skønhed, Aand og Elskværdighed han i hendes Levetid lidet havde paaskønnet, indstiftede han 1735 St. Anna Ordenen. — Gravmæle i Slesvig Domkirke. Malerier paa Fr.borg og af D. v. Krafft paa Gripsholm. Stik bl. a. af C. Fritsch 1737 efter Maleri af Teuring, af P. Busch i Berlin og af Kilian.

(P. F. Arpe:) Geschichte des Herzogl. **Schlesw.-Holstein-Gottorfischen** Hofes, 1774. Büschings Mag., IX, 1775, S. 281—380. G. Ph. Schmidt i **Schlesw.-Holst.-Laucnb. Provinzialberichte**, 1825, S. 385—440; jfr. sst., 1826, S. 257 f. Neues Staatsburg. Magazin, X, 1841, S. 316. E. Hermann: Geschichte des russischen Staates, IV, 1849. **Dnevnik** kammer-junkera Bergholtza (overs. fra Tysk af I. Ammon), 1857—60 (jfr. Uddr. af samme Dagbog i Büschings Mag., XIX, 1785, S. 1—202). H. Ratjen i Zeitschr. d. Gesellsch. f. **schlesw.-holst.-laucnb. Gesch.**, II, 1871, S. 395—403. Fr. Volbehr sst., III, 1873, S. 111—22. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, I—II, 1891, 1894. C. F. **Malmström**: Sveriges politiska historia från konung Karl XII:s död till stats-hvålfningen 1772, 2. uppl., I—II, 1893, 1895. Bidrag til den store nordiske Krigs Historie, udg. af Generalstaben, IV, 1910, S. 256—60 o. fl. St. L. Weibull i Scandia, II, 1929, S. 244-48.

C O Bøggil Andersen.

Carl Peter Ulrich, 1728—62, Hertug af Slesvig-Holsten-Gottorp og Kejser af Rusland under Navnet Peter III. (Feodorovitsj). F. 21. Febr. 1728 i Kiel, d. 17. Juli 1762 paa Ropsja ved St.

Petersborg, begr. i St. Petersborg. Forældre: Hertug Carl Frederik af Slesvig-Holsten-Gottorp (s. d.) og Hustru. Gift 1. Sept. 1745 i St. Petersborg med Sophia Augusta Friedrika af Anhalt-Zerbst (Jekaterina Aleksejevna), den senere Kejserinde Katharina II., f. 2. Maj 1729 i Stettin, d. 17. Nov. 1796 i St. Petersborg, D. af preussisk Generalmajor og Guvernør i Stettin Fyrst Christian August af Anhalt-Zerbst (1690—1747) og Johanna Elisabeth af Slesvig-Holsten-Gottorp (1712—60).

C. P. U., som allerede faa Maaneder efter sin Fødsel blev moderløs og elleve Aar gammel mistede sin Fader, fik en Opdragelse, som ikke tog tilstrækkeligt Hensyn til hans svagelige Helbred og utvivlsomt degenererede Anlæg, der synes at skyldes Krydsning af sjælelige Sygdomstendenser fra baade fædrene og mødrene Side. Det Had til Danmark, som gennem Generationer var vokset op i hans Slægt, og som havde fyldt hans Fader under hans forgæves Kamp for at genvinde den hertugelige Del af Slesvig, fik hos C. P. U. en næsten monoman Karakter, hvad der fik en skæbnesvanger Betydning, efter at han Nov. 1742 af sin barnløse Moster Kejserinde Elisabeth af Rusland var blevet gjort til russisk Tronfølger. Skønt han fra Febr. 1742 levede i Rusland og gik over til den græsk-ortodokse Kirke, vedblev han altid at føle sig først og fremmest som Hertug af Holsten, hvor han 1745 blev erklæret for myndig, og som han styrede gennem et holstensk Konseil i St. Petersborg. I sin 20-aarige Tronfølgerperiode modsatte han sig Gang paa Gang de Forsøg, som blev gjort baade fra dansk og russisk Side paa at faa en Overenskomst i Stand — saaledes 1750—51, da den russiske Kansler Bestusjev og den danske Gesandt Grev Lynar (s. d.), støttet af C. P. U.s holstenske Raadgiver Pechlin, var ved at enes om et Mageskifte mellem den hertugelige Del af Holsten og Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst. I samme Retning paavirkedes han — skønt Forholdet mellem Ægtefællerne i øvrigt paa Grund af C. P. U.s hele ringe sjælelige og legemlige Udviklingstrin var meget slet — af sin begavede og herskelystne Hustru, indtil det under Syvaarskrigen lykkedes den danske Diplomat A. S. v. Osten at omstemme hende. J. H. E. Bernstorffs Bestræbelser for at faa en Mageskiftetraktat i Stand strandede dog paa C. P. U.s Modstand, og da Kejserinde Elisabeth 5. Jan. 1762 pludseligt afgik ved Døden, sluttede han, som nu besteg Tronen som Kejser Peter III., Fred og Forbund med Frederik II. af Preussen, af hvem han var en entusiastisk Beundrer, og lod den russiske Hær rykke gennem Nordtyskland mod Danmark, som stod ganske isoleret. Det var den sidste og for Danmark

tilsyneladende mest truende Fase i den gamle Kamp med Gottorp, men Faren drev snart over. Det var ikke Ruslands Interesse at lade sin Hær være Redskab for den gottorpske Politik, og samtidig gjorde Kejserens voldsomme — i øvrigt i mange Henseende velbegrundede — indre Reformvirksomhed **Landets herskende** Klasser, Adelen, Hæren og Gejstligheden, til hans Fjender. Der dannedes en Sammensværgelse under Ledelse af Kejserinden, som lod sig **udraabe** til Selvherskerinde og 9. Juli tvang sin Mand til at underskrive en Abdikationserklæring. En Uge efter blev han dræbt under et Drikkelag, næppe efter direkte Befaling fra Katharina, men utvivlsomt i Overensstemmelse med hendes Ønsker, og uden at Drabsmanden straffedes. **Katharina** genoprettede straks det fredelige Forhold til Danmark. — Maleri af Rokotov (Lenin-grad) og Antropov **1762** (Moskva) samt paa Gripsholm. Stik bl. a. af Fritzsche efter Maleri af Teuring, af Jean Sokolov **1748** efter G. C. Groth, af J. Stenglin efter samme, af J. E. Nilson **1762** og af J. J. **Bausc** efter Schutze.

Mémoires de l'impératrice **Cathérine** II., écrits par elle-même, 1859 (dansk **Overs.** af A. Schumacher **1917**). C. v. Saldern: Hisloirc de la vie de Pierre III., empereur de toutes les Russies, 1802. (G. A. W. Helbig:) **Biographie** Peters III., I—II, **1809**. F. Krogh: Historiske Minder, **1882**. E. Holm i Historisk Arkiv, Ny Rk., I, **1882**, og: Danmark-Norges Historie fra den store nordiske Krigs Slutning til Rigernes Adskillelse (**1720—1814**), II—III, **1894**, **1897—98**. R. Nisbet Bain: Peter III, Emperor of Russia, **1902**. E. Lobedanz: Aufzeichnungen des holsteinischen Amtmanns David **Reinhold** von Sievers, Zeitschr. d. Gesellsch. f. schlesw.-holst. Gesch., XXXVII, **1907**, S. **167—220**. K. Ståhlin: Aus den Papieren Jacob von **Ståhlins**, **1926**. O. Brandt: Caspar von Saldern, **1932**. C. O. **Bøggild Andersen**.

Carl Rudolph, Hertug af Wurttemberg-Neuenstadt, **1667—1742**, Officer. F. 29. Maj **1667** i Neuenstadt a. d. Linde, d. 17. Nov. **1742** sst., begr. sst. Forældre: Hertug Friedrich af Wurttemberg-Neuenstadt, der i sin Ungdom havde været i dansk Tjeneste (**1615—82**) og Clara Augusta af **Braunschweig-Wolfenbüttel** (**1632—1700**). Ugift.

Efter fleraarig omhyggelig Uddannelse ved tyske Universiteter gik C. R. **1687** i venetiansk Tjeneste mod Tyrkerne, men **indtraadte** **1690** i det af hans ældste Broder Ferdinand Wilhelm (s. d.) kommanderede danske Hjelpekorps i Irland, hvor han Sept. **1691** blev Oberst og Chef for et Kyrassérregiment. Med dette deltog han i Felttogene i Flandern indtil **1697** — fra **1696** som Brigader — og rejste derefter sammen med Broderen til Danmark, hvor han **1698** **udnævntes** til Generalmajor i Kavaleriet. S. A. fik han

Kommandoen over et til Sachsen-Polen udlejet dansk Korps, der dog vendte hjem allerede n. A. I det kortvarige Felttog 1700 havde han Kommandoen over et lille Korps i Holsten og førte i Nov. s. A., udnævnt til Generalløjtnant, et Hjælpekorps til Sachsen, hvor han dog straks blev afløst af Christian Gyldenløve, for derefter at overtage Kommandoen over det Hjælpekorps paa 10 000 Mand, der samtidig udlejedes til Holland og England under den spanske Arvefølgekrig. Fra 1702 til 1713, da den Halvdel af Korpset, der var i engelsk Sold, marcherede hjem, deltog C. R. i Felttogene i Flandern, Bayern, ved Rhinen o. s. v.

Naar Talen er om fyrstelige Personer i hin Tid, er det som oftest vanskeligt at afgøre, hvor meget af deres høje Stillinger der skyldes særlig Dygtighed, hvor meget deres høje Fødsel. I den spanske Arvefølgekrig var **Krigsmidlerne** af alle Arter saa overvældende og Prins Eugen og Mariborough Feltherrer af saadant Format, at det danske Korps og dets Chef kun i beskedent Omfang kunde gøre sig gældende, navnlig da Korpset aldrig optraadte samlet under C. R. Den Kritik af de danske Generaler, som Tsar **Peter fremsatte** 1715, gjaldt ogsaa C. R. For sin Føring ved **Höchstädt** 1704 høstede han dog megen Anerkendelse af de to nævnte Feltherrer, og i Slaget ved Ramillies 1706 førte han paa et kritisk Tidspunkt en Hærafdeling frem i Slaglinien, kastede de franske Gardetropper tilbage og erhvervede sig Mariboroughs og den engelske Dronnings m. fl.s Erkendelse af, at hans energiske Indgriben væsentlig medvirkede til den endelige Sejr. Ogsaa ved Oudenarde førte Prinsen med Dygtighed sine Afdelinger i Slaglinien. Ved Malplaquet 1709, det sidste store Slag i denne yderst blodige Krig, blev han af Mariborough beordret til i Ilmarch at rykke frem med sit Korps og rette det afgørende Stød mod nogle hidtil uindtagelige fjendtlige Forskansninger. — Af C. R.s talrige og udførlige Beretninger til Kong Frederik og af hans omhyggeligt førte Dagbøger fremgaar, med hvilken overordentlig Omhu han tog sig af sine undergivnes Ve og Vel, hans dybe Medfølelse med Ofrene i de blodige Slag samt hans Fasthed med at holde de to Sømagter til at **opfylde** deres Forpligtelser over for det ham betroede Korps. — 1707 var han bleven udnævnt til General af Kavaleriet. Ved sin Tilbagekomst til Danmark 1713 blev han Generalinspektør for Rytteriet og traadte ind som Næstkommanderende efter Kongen ved Belejringen af Tønning. Fra dansk Side ledede han **Kapitulationsforhandlingerne** med Stenbock og deltog n. A. i Belejringen og Indtagelsen af Tønning. Ved Belejringen og Indtagelsen

af Stralsund **1715** havde han atter Overbefalingen næst Kongen, men fik **ikke** Lejlighed til at lægge særlig fremragende **Fører-**egenskaber for Dagen.

1716 rejste C. R. hjem for at overtage Regeringen af Hertugdømmet, og n. A. søgte han og fik Afsked fra dansk Tjeneste. Under det kortvarige, begivenhedsløse Felttog ved Rhinen **1734** udnævnte Kejseren ham til Generalfeltmarskal. **1737** **maatte** han tillige overtage Regeringen i **Württemberg-Stuttgart**, hvor en Flok Lykkeriddere og Bedragere med den nu atter saa meget **omtalte** »Jud Siisz« Oppenheimer i Spidsen havde tilrevet sig Ledelsen. Siisz blev henrettet og andre paa anden Vis uskadeliggjort, men C. R. savnede i sin høje Alder tilstrækkelig Kraft til at gennemføre Udrensningen, hvorfor han afgav Regeringen til en Slægtning og trak sig tilbage til Neuenstadt. — **Bl. R. 1703.** — Stik bl. a. af J. J. Haid, Rossler og J. M. Bernigeroth.

J. H. F. Jahn: De danske Auxiliairtropper, II, Tropperne i den spanske Successionskrig, **1841. Allg. deutsche Biogr., XV**", **1882**, S. 372 ff. **n** , ,

Carlebye, se Karlebye.

Carlsen, Carl, **1813—99**, Vandbygningsingeniør. F. **31. Aug. 1813** i Kbh. (Holmens), d. **13. Febr. 1899** sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Kanoner, senere Tøjhusløjtnant i Marinen Andreas C. (**1785—1853**, gift ^{2^o} **1821** med Anna Margrethe Sommer, **1797—1877**) og Johanne Helene Bechmann. Gift **20. Febr. 1855** i Hørsholm med Juliane Caroline Bigum, f. **9. Febr. 1822** i Tikøb, d. **24. Juli 1913** i Hellerup, D. af Lærer i Tikøb Mads Andersen B. (**1784—1832**) og Jannike (Jane) Jensen (**1787—1866**).

C. blev **1828** Elev paa Marinens Skibsbyggeri og gennemgik **1831—35** Søetatens Skibsbygningsskole; sidstnævnte Aar tog han tillige polyteknisk Adgangseksamen. **1839** blev han polyteknisk Kandidat i Mekanikken, som det dengang betegnedes. Det var dog særlig Vandbygningsfagene, som paa dette Tidspunkt endnu ikke doceredes paa Polyteknisk Lærestalt, der interesserede C., og efter Eksamen optog han paa egen Haand Studiet af disse. Efter at have bygget den første Havn ved Bandholm fik han **1842** offentlig Understøttelse til en Studierejse til Frankrig, som han tiltraadte s. A. og som varede et Aar. Han besøgte paa denne Rejse alle de vigtigste franske Havne og besaa adskillige Floder og Kanaler. Vinteren **1842—43** tilbragte han i Paris, hvor han hørte Forelæsninger ved **École** des ponts et chaussées og sammen med Orla Lehmann og den senere Oberst Fr. Læssøe hørte til den

danske Kolonis faste Stok. Efter Hjemkomsten blev han konstitueret som Brolægnings- og Vejinspektør i Kbh. Stillingen, der sorterede under Den **kgl.** Brolægnings- og Vejkommision og ikke kom under Kommunalbestyrelsen før ved Kommunalloven af **1857**, var den første af de til Byen Kbh. knyttede tekniske Stillinger, der blev besat med en polyteknisk Kandidat. Allerede **1845** forlod C. dette Embede og overgik til den s. A. oprettede Stilling som Vandbygningsinspektør under Generaltoldkammeret. **1868** blev denne Post sammenlagt med Havne- og Kanalinspektoratet til et Vandbygningsdirektorat, hvortil han dog først fik kgl. Udnævnelse **1871**. **1849—52** fungerede C. tillige som Havnebygmester i Kbh., og **1859—60** var han Medlem af Kbh.s Havneraad. **1882** afgik han som Vandbygningsdirektør paa Grund **afsvækket** Helbred. I den lange Aarrække, C. var i Statens Tjeneste, udførte han en Række betydningsfulde Arbejder. I de første Aar af sin Embedstid ledede han **Arbejderne** ved Havnen i Gluckstadt, under Treaarskrigen foretog han forskellige omfattende Undersøgelser i Jylland; som Havnebygmester i Kbh. ombyggede han Langebro og **Stormbroen**. Senere ledede han bl. a. Reguleringen af Gudenaa mellem Silkeborg og Tange, hvorom der **1861** paa Indenrigsministeriets Foranledning blev udgivet en udførlig Beretning, endvidere havde han Overledelsen af følgende større Arbejder: Løgstør Kanal, Udvidelsen af Helsingør Havn og Bygningen af Esbjerg Havn, ligesom han var Medlem af de fleste af de i hans Embedstid nedsatte Kommissioner, hvis Arbejde havde Berøring med **Vandbygningsspørgsmaal**.

C.s Embedstid falder i en Periode, der **maa** betegnes som en Gennembrudstid for Vandbygningsvæsenet, og det har været af ikke ringe Betydning, at han stedse følte sig som Ingeniør, saaledes at han overalt, hvor det var muligt, søgte at komme et Skridt videre i Retning af rationel Behandling af Opgaverne i Stedet for at blive staaende ved de overleverede empiriske Løsninger, en Indsats, der ofte har stillet store Krav til C. selv, fordi man dengang endnu ikke havde en erfaren og teoretisk kyndig **Entrepreneur**-stand, der kunde paatage sig saadanne Arbejder. Af de Hverv, C. foruden sin Embedsgerning, varetog, maa nævnes, at han ved Stiftelsen af Den **tekniske** Forening **1877** blev dennes første Formand og beklædte denne Stilling i fire Aar til almindelig Tilfredshed.

Justitsraad **1855**. Etatsraad **1867**. Konferensraad **1882**. — R. **1858**. DM. **1862**. K.² **1873**. K.¹ **1879**.

Ingeniøren, **1899**. Orla Lehmanns efterladte Skrifter, I, **1872**, S. **143**. Den tekniske Forenings Tidsskrift, **1898—99**. Povl Vindine

Carlsen, Camillo Alphonzo Johannes Peter, f. 1876, Kirkemusiker, Komponist. F. 19. Jan. 1876 paa Frbg. Forældre: Kaptajn, Landinspektør, Kassekontrollør i Overformynderiet Carl Wilhelm C (1833—95) og Christiane Augusta Marie Frederikke Christensen (1837—1916). Gift 24. Aug. 1900 i Kbh. (Kristk.) med Amalie Thora Johanne Heggum, f. 31. Aug. 1872 i Kbh. (Holmens), D. af Skibsprovieranteringshandler Niels Andreas H. (1835—91) og Thora Olivia Cecilie Haagensen (1838—1917).

C. gik paa Konservatoriet 1893—96, var Organistvikar i Slotskirken og Matthæuskirken og virkede samtidig som Lærer i Klaver, Violin og Teori og som Sanglærer ved københavnske Kommuneskoler. 1900 blev han Organist og Kantor ved **Kristkirken**. Han var Medstifter af og 1904—05 Dirigent for Studenterhjemmets Sangkor, havde det Ancker'ske Legat 1909 (Tyskland, Østrig) og udnævntes til sin nuværende Stilling som Organist ved Roskilde Domkirke 1911. 1916—22 fungerede han som Sanglærer ved Katedralskolen og var en Tid ogsaa Kordirigent i Roskilde; han er Medlem af Bestyrelsen for Roskilde Musikforening og Danske Organisters Enkepensionskasse. C. har i Tidens Løb givet en stor Del Koncerter i Kristkirken og i Roskilde Domkirke, desuden paa Turneer i hele Danmark. Han debuterede som Komponist 1895 med otte Novelletter for Klaver, desuden Sangcyclus »Foraar« og Violinromance; n. A. udkom hans Opus 1: Violinlegenden. Han har siden udgivet mange Sange, saavel verdslige som **aandelige** (over 50), firstemmige Sange (ca. 35) og Klaverstykker (ca. 50), desuden Orgelkompositioner (»Symfonisk Suite«, »Kamp og Sejer«, »Den signede Dag«, »Fantaisie Impromptu«), Vokalværker med Orgel, Kammermusik (4 Strygekvartetter, 2 Strygekvintetter), Orkesterfantasier. Alle disse Værker er opført, nogle af dem flere Gange (Dansk Koncertforening, Kirkekoncerter, Radio, Udlandet), enkelte desuden optaget i udenlandske Samlinger. C.'s Sats er teknisk fordringsfuld og viser overlegen Beherskelse af de musikalske Udtryksmidler; hans Motivers Melodiositet er bemærkelsesværdig, den anslaaede Stil konsekvent gennemført; et karakteristisk Træk er Overførelsen af Former til Orgelet, der ellers sjældent dyrkes paa dette Instrument. — R. 1928. — Maleri af Sophie Pedersen 1930.

G. Lynge: Danske Komponister ved 20. Aarh.s Beg., 1917.

Erik Abrahamsen.

Carlsen, Carl Christian, 1812—65, Skolemand. F. 12. Juni 1812 i Slagelse, d. 13. Jan. 1865 sst., begr. sst. Forældre: Købmand,

senere Lotterikollektør og Fattigforstander Hans C. (1768—1843) og Lisbeth **Christensdatter** Knudsen (ca. 1768—1845). Gift 1° 7. Maj 1839 i Slagelse med Frederikke Lovise Jørgensen, f. 4. Juli 1813 sst., d. 16. Okt. 1857 sst., D. af Skræddermester Jens J. (1786—1867, gift 2° 1834 med Caroline Grønning, 1795—1855, Enke efter Vævermester Jørgen Fog Faber, 1798—1826) og Sophie Margrethe Braun (ca. 1790—1832). 2° 19. Nov. 1858 sst. med Frederikke Christiane Emilie Høyer, f. 17. Sept. 1828 sst., d. 6. Maj 1863 sst., D. af **Bagermester** Joachim Jacob Georg H. (1793—1873, gift 2° med Bartholine Bernstein, ca. 1816—88) og Christiane Christensdatter (1798—1834).

C. arbejdede fra sit 14. til sit 18. Aar som Linnedvæver. Han sparede Penge sammen og læste flittigt om Aftenen, saa han 1831 kunde optages i Byens lærde Skoles næstældste Klasse. Faderens Sygdom tvang ham til 1833 at forlade Skolen og søge et Erhverv for at kunne forsørge Familien. Han tog 1834 Privatisteksamen ved Jonstrup og **oprettede** en Privatskole i Slagelse, som han ledede, indtil han 1840 ansattes ved Byens Borgerskole. Fra 1860 var han tillige Klokke ved St. Mikkel's Kirke. C. hører til Forkæmperne for Forbedring af Lærerstandens Stilling og for en Reform af det offentlige Skolevæsen. Han udgav Lærerblade som »Skolelærervennen« 1848—50 og »Samleren for Skolen og Læreren« fra 1857 til sin Død, var i fjorten Aar Formand for den stedlige Lærerforening og foranledigede under Forhandlingerne om Skoleloven af 8. Marts 1856 en Række Lærermøder i Slagelse og Ringsted. Ved en Hædersgave paaskønnede Danmarks Lærere 1856 hans Arbejde for Skolens Sag. C. var i det hele en overordentlig virksom Mand. Han var Medarbejder ved »Slagelse Avis«, stiftede flere velgørende Foreninger og var Borgerrepræsentant, Fattigforstander og Kirkeværge for St. Peders Kirke. Desuden udgav han Skolebøger, som »Nordens Mytologi« (2. Udg. 1847), Lærebøger i Tysk og Regning. Hans **Hovedregningstabeller** opnaaede 36 Oplag inden hans Død. 1864 i den store Skolelovs Mindeaar udsendte han »Erindringer om Skolevæsenet og Omrids af Folkeskolens Historie«, en livlig og endnu læseværdig **Bog**.

Samleren for Skolen og Læreren Jan. 1865. Lærerne og Samfundet, I, 1913, S 137, 175.

Joakim Larsen (Chr. Buur*).

Carlsen, Carl Peter August Schlichting, se Schlichting Carlsen.

Carlsen, Charles Ivan Theobald, 1831—61, Søofficer. F. 1. Maj 1831 i Kbh. (Trin.), d. 1. Maj 1861 sst., begr. sst. (Holmens).

Forældre: **Exam.** juris, Toldassistent Carl Michael C. (1806—52) og Caroline **Jacobine** Rose Sendrup (1804—59). Gift 15. Juni 1859 i Kbh. (Holmens) med Emilie Lautrup, f. 7. Dec. 1832 i Kbh. (Helligg.), d. 2. Jan. 1895 sst., D. af Justitsraad, Bogholder i, senere Direktør for Den almindelige Enkekasse og Etatsraad Christian Nicolai L. (1800—82) og Pauline **Charlotte Schiøtt** (1805—96).

C. blev Kadet 1845, var 1849 med Korvetten »Valkyrien«, blev 1851 Sekondløjtnant med Gerners **Medaille** og 1858 Løjtnant. Efter forskellige Udkommandoer gennemgik han, der særlig havde vist Anlæg og Interesse for Artilleri, 1855—59 den militære Højskole i Kbh., hvor han tog begge Eksaminer med smukt Resultat, og sendtes 1859 paa en Rejse til Frankrig og England for at studere disse Landes Artilleri. Ved sin Hjemkomst i Efteraaret 1860 udnævntes han til Underdirektør ved Søartilleriet med Kaptajn-løjtnants Karakter og Undertøjmester. Dec. s. A. blev han Medlem af en Kommission, der skulde afholde Skydeforsøg med den nye **Whitworth'ske** Bagladekanon, af hvilken der til Prøve var anskaffet to Stykker. Ved en Prøveskydning paa Amager 18. April 1861, hvor C. der var en Modstander af Systemet og i sin Rapport havde fraraadet dets Indførelse, selv affyrede Kanonen, sprængtes denne, og C. blev haardt saaret og døde fjorten Dage efter. Han var en Officer, hvis Dygtighed og Kundskaber berettigede til store Forventninger om hans Fremtid. — **Kultegning** efter Fotografi i Familieej.

Tidsskr. f. Sov. 1861.

Th Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Carlsen, Ernst Søren **Terman** Ditlev, f. 1875, Forretningsmand. F. 23. Maj 1875 i Haderslev. Forældre: Cigarfabrikant Wolfgang C. (1844—1905) og Christiane Sørensen (1843—1918). Gift 5. Maj 1898 i Kolding med Adolphine Bronée, f. 28. Maj 1879 i Kolding, D. af Bagermester Theodosius B. (1841—1908) og Nielsine Nielsen (1847—1912).

C. var Boghandler i Vejen 1898—1906 og kom her ind paa Bladvirksomhed. Senere bosatte han sig i Lyngby, hvor han redigerede »Nordre Birks Tidende« og »Københavns Amtstidende«. 1914 tog han Ophold i Kbh. og har siden drevet forskelligartet Forretningsvirksomhed. Han er Direktør for Aktieselskaberne Sporvognsreklamen, Jernbanereklamen, **Kbh.s** Plakatsøjler, Kbh.s Telefon-Kiosker og Danske Erhvervs Annoncebureau. 1926 udnævntes han til Generalkonsul for Estland. — Den mest betydende Del af hans Gerning gælder Kampen mod Kræften. 1912 var han med til at stifte Radiumfondet. Han sad i dets Forretningsudvalg og

var dets meget initiativrige og energiske Sekretær lige indtil Fondets Sammenslutning 1929 med Den danske Kræftkomité. Han ledede den store Landsindsamling, der 1921 indbragte Fondet Millioner. »Der er«, hed det i Røntgenologen, Prof. Fischers Beretning herom, »endnu ikke foretaget nogen Indsamling, som er **foregaaet** saa stilfuldt og stilfærdigt og med saa godt et Resultat«. C. er Medlem af Den danske Kræftkomité, Viceformand for Hovedbestyrelsen for Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse og Medlem af Landsforeningens Direktion. — Selv Nordslesviger har C. gjort et stort Arbejde for Nordslesvig og dets Befolkning. Paa hans Initiativ dannedes i Nov. 1918 Nationalfondet for Tilvejebringelse af Kirkeklokker til Sønderjylland — som Erstatning for de gamle Klokker, der under Verdenskrigen var blevet omstøbt til Kanoner. C. er Medlem af Sønderjydsk Fonds Bestyrelse, har inden Genforeningen, med Udfoldelse af sine organisatoriske Evner, forestaaet store Tilførsler og en stor Indsamling til Sønderjylland. — R. 1920. DM. 1924. F.M.G. 1931. — Maleri af Herman Vedel 1933 i Privateje.

C. A. **Clemmensen**: Radiumfondet. Et Afsnit af Kampen mod Kræften i Danmark, 1931.

C. * C.
C. A. Clemmensen.

Carlsen, Franziska Antoinette Hilleborg, 1817—76, historisk Forfatterinde. F. 13. Nov. 1817 paa Gammel Køgegaard, d. 28. Febr. 1876 paa Vallø, begr. paa Claras Kgd. i Aasen ved Køge. Søster til Godsejer Hans Rasmussen C. (s. d.). Ugift.

F. C. opholdt sig dels paa Rønnebæksholm og Gammel Køgegaard, dels i Kbh. og paa Vallø, hvor hun var Stiftsdame. Hun nærede fra sin tidlige Ungdom en varm og levende, noget romantisk betonet Interesse for sin Hjemegns historiske Minder. Efter i flere Aar at have syslet med en omfattende Indsamling af saavel trykt som utrykt Materiale, udvidet med mange Optegnelser fra den stedlige Folketradition, udgav hun 1861 Bogen: »Noget om og fra Rønnebæk Sogn med Rønnebæksholm«, og kort før sin Død fik hun sendt **første** Del af »Efterretninger om Gammelkjøgegaard og Omegn« (1876) i Trykken. Anden Del, som forelaa omtrent fuldført i Manuskript, udkom 1878. Desuden har hun i »Ny kirkehist. Samlinger«, V og VI, skrevet et Par Afhandlinger: »Helgensager« og »Om Helgene, som Kirker og Stiftelser i Kjøge og Omegn have været indvieede til«. — Bogen om Rønnebæk indtager i flere Henseender en Særstilling inden for vor ældre historisk-topografiske Litteratur, ikke mindst ved den Rigdom af Sagn, Folketro og Viser, den rummer. Og hele Fremstillingen vidner

paa den smukkeste **Maade** om Forfatterindens dybe Følelse over for Stedet og dets Historie. Noget lignende gælder den store Bog om Gammel Køgegaard, som dog mere er en rent historisk Skildring, hvilende paa et meget betydeligt **Arkivmateriale**; i sidste Afsnit, der omhandler Egnens Folkeminder, findes en Række udmærket gengivne Eventyr og Folkeviser, men dette Afsnit naaede Forfatterinden ikke at fuldende. — Breve paa Gammel Køgegaard. — Maleri af **Aumont** ca. **1840** sst.

Danmarks Adels Aarbog, XLV, 1928, II, S. 5. H. Ellekilde i Aarbog for Historisk Samfund for Præstø Amt, **1932**.

''' 71

Carlsen, Hans Rasmussen, **1810—87**, Stamhusbesidder, Politiker. F. 28. Okt. **1810** i Køge, d. 2. Juli **1887** paa Gammel Køgegaard, begr. paa Claras Kgd. i Aasen sst. Forældre: Godsejer Christen Rasmus C. (**1777—1818**) og Else Margrethe Nyhuus (**1792—1857**; gift 1° **1809** med Købmand i Køge Carl Frederik Rasmussen, **1778—1829**. Ægteskabet opløst). Gift 14. Aug. **1841** i Hammel med Komtesse Clara Sophie **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 15. Maj **1822** paa Frijsenborg, d. 26. Dec. **1852** i Kbh., begr. paa Claras Kgd. i Aasen ved Køge, D. af Lensgreve Jens Christian Carl K.-J.-V.-F. til Frijsenborg (**1779—1860**) og Henriette Frederikke Magdalene zu **Inn- und Knyphausen** (**1791—1866**).

C. gik nogle Aar i Skole paa Sorø Akademi og sendtes derfra efter eget Ønske til Forstintituttet i Kiel, hvor han **1832** tog Forsteksamen. **1833** overdrog Moderen ham Gammel Køgegaard, som **1845** oprettedes til Stamhus. Faderen var **1817** blevet adlet med **Lange'ernes** Vaaben, og C.s Søn, der døde tidlig, skulde ved sin Overtagelse af Stamhuset have antaget Navnet C.-Lange. C. var en praktisk dygtig Godsejer, der med særlig Interesse omfattede Skovvæsenet, og **1841** valgtes han af Sædegaardsejernes Valgklasse til Medlem af Østifternes Stænderforsamling. Han spillede her ikke nogen særlig fremtrædende Rolle, men gjorde sig dog bemærket ved i Modsætning til de fleste af sine Standsfæller at vise Sympati for de konstitutionelle Ideer, dog med tilbørlige konservative Garantier, navnlig paa Valgretsbctingelsernes Omraade. Ved Frihedstidens Gennembrud **1848** indtog han en politisk ret isoleret Stilling og kunde ikke fuldt ud slutte sig til nogen af de herskende politiske Retninger, ligesom han misbilligede den efter hans Mening alt for demokratiske Karakter, **Juni**-grundloven havde **faaet**. Dette i Forbindelse med det Tryk, hans Hustrus langvarige Sygdom lagde paa ham, gjorde, at han i de første Aar ikke søgte Valg til nogen af de lovgivende Forsam-

linger. Dog modtog han 1856 Stillingen som kongevalgt Medlem af Oktoberforfatningens Rigsraad, og fra nu af indtil hans Død var det de politiske og kirkelige Interesser, som **overvejende** tog ham fangen. Fra 1859 forbandt han med sit Sæde i Rigsraadet tillige Mandatet som Landstingsmand for 8. Kreds i Kongerigets Rigsdag.

C, der selv var adelig Godsejer og ved sit Ægteskab med en Søster til den, der nu var Lensgreve paa Frijsenborg, var traadt i nært Slægtskabsforhold til Landets højeste Aristokrati, manglede ingenlunde en aristokratisk Standsfølelse, der til Tider — f. Eks. under Forhandlingerne om Fæstelovgivningen — kunde give sig ret stærke Udslag, men der var andre Sider i den aandslivlige og alsidigt interesserede Mands Natur, som drog ham i modsat Retning af den, hans Standsfæller sædvanlig fulgte. Først og fremmest hans varme kirkelige Interesse og en Nationalfølelse saa stærk, at den **undertiden** kunde føre ham til Yderligheder. Hans Søster, Enkefru Tofts Ægteskab med N. F. S. Grundtvig 1851 lagde, skønt kun kortvarigt, Grunden til et nært Forhold til denne og hans kirkelige og folkelige Meningsfæller, som yderligere styrkedes ved hans anden Søsters Ægteskab med Præsten Peter Rørdam. Paa Rigsdagen nærmede C. sig mere og mere til **det** grundtvigsk prægede nationale Venstre og blandt de ledende bondevenlige Politikere til **Balth.** Christensen, som stod disse Kredse nær. Denne Tilnærmelse gav sig sit første stærke Udslag i **C.s** ivrige Deltagelse i **Dannevirkeforenings-Bevægelsen**, som havde til Formaal at modvirke den Hall'ske Nølerpolitik og drive Regeringen frem til en ren **ejderpolitisk** Afgørelse. Under alt dette kom C. til at indtage en stærkere og stærkere Oppositionsstilling over for den Hall'ske Regering og nærmede sig Venstre mere og mere, saaledes at han ogsaa over for dettes rent demokratiske Krav kom til at stille sig mere imødekommende, end det egentlig **laa** i hans Natur. Paa Kirke- og Skoleomraadet var han derimod af sit fulde Hjerter med til at føre de grundtvigske Frihedskrav frem. Helt lod han sig dog aldrig opsluge af noget Parti, men bevarede principielt sin uafhængige Stilling. Under Forhandlingerne om Novemberforfatningen af 1863 indtog C. længe sammen med Venstre en oppositionel Holdning, men lod sig dog i den ellefte Time overtale til at stemme for Forslaget. For den skandinaviske Bevægelse, som kulminerede 1862—63, var C. en af de mest begejstrede Forkæmpere. Da Alliancehaabet brast, og Krigens Ulykker brød ind over Landet, saa C. Fremtiden i de mørkeste Farver. Skulde Danmark vedblive at staa ene, saa han, som han April 1864 skrev

til Kong Carl XV., ingen anden Mulighed for det end enten at blive en Vasalstat af Rusland eller at blive tvunget til »mod nogle Papirsgarantier for sin Nationalitet at indgaa et Militærforbund med Tyskland«. Det var under Indtryk som disse, han greb det Halmstraa, som rakes ham, ved at indgaa i Forhandling med Carl XV., v. Quanten, Monrad o. a. om de dødfødte Forslag om en Union mellem de nordiske Riger og en Familiepagt mellem Fyrstehusene. Maaske har disse Forhandlinger været medbestemmende for Monrad til i Maj **1864** at optage C. i sit Ministerium som Indenrigsminister, men rimeligvis **har** dog Hovedmotivet været ved denne Udnævnelse at knytte Venstre nærmere til sig. I det afgørende Statsraadsmøde 20. Juni **1864** voterede C. for at fastholde Slilinen og afslaa det Russell'ske **Voldgiftsforslag**, men kort Tid efter indgav han under Indtrykket af **Situationens** Haabløshed sin Demission, idet han dog modstræbende lod sig **overtale** til at blive siddende indtil Ministeriets samlede Afgang i Juli. Den Fortvivlelse, der greb G. ved Meddelelsen om de tyske Magters Forslag til **Fredspræliminærer**, fandt sit Udtryk i Rigsraadets lukkede Møde 1. Aug.: »Saa lige saa godt risikere det hele; Hohenzollern eller Glucksborg **er** da lige meget«.

Under Forfatningsforhandlingen **1864—66** stod C. i det hele sammen med Venstre og det endda med Partiets venstre Fløj. Han havde allerede umiddelbart efter Rigsraadets Godkendelse af Hertugdømmernes Afstaaelse nedlagt sit Mandat som kongevalgt Medlem af dets Landsting og gik som Medlem af Rigsdagens Landsting imod den Fællesudvalgsindstilling, som senere blev til den »gennemsete Grundlov«, og fastholdt Modstanden gennem alle Stadier. Han havde som de fleste af de andre Grundlovsmodstandere paa forskellige Stadier af Forhandlingen været villig til at gaa ind paa en Census ved **Landstingsvalgenc**, men af det Kompromis, der blev det endelige Resultat, var han en afgjort Modstander. Han havde været indbudt til Deltagelse i Fønixgildet 1865, men udeblev og holdt sig ogsaa uden for Oktoberforeningen. Forud for det afgørende Valg i Sommeren **1866** dannedes der til Ledelse af Nejsigernes Valgkampagne en Komité, af hvilken C. var Medlem sammen med bl. a. B. Christensen og **Tscherning**. Selv faldt han ved Landstingsvalget, men valgtes Okt. s. A. til Folketingsmand for Vejlkredsens. I **Valgperioden 1866—69** gjorde **C.s** Dygtighed i det saglige Rigsdagsarbejde sig stærkt gældende, særlig i Udvalgene og i de store Kommissioner, som i denne Periode nedsattes: den soranske Kommission, hvis Formand han var, Forsvars-, Teater- og Kirke kommissionen. Hans Tankerigdom og selv-

stændige Syn paa Sagerne i Forbindelse med hans omfattende Livserfaring gav ofte hans Indsats i Forhandlingerne en ikke ringe Vægt. Ogsaa politisk gjorde han sig gældende som den anerkendte Førstemand i den Gruppe af grundtvigsk **prægede** Folketingsmænd, der betegnedes som Det nationale Venstre og en Tid lang talte en Snes Medlemmer, og hans udpræget oppositionelle Holdning over for Ministeriet Frijs lettede ham Samarbejdet med de øvrige Venstregrupper. Dog var og blev han en Ener, for hvem egentlig Partidisciplin ikke **laa**, og henimod Slutningen af Perioden, da Tendensen til partimæssig Sammenslutning mellem alle Venstregrupperne under et udpræget demokratisk **Fællesprogram**, paa hvilket **Folketingsparlamentarismen** og Tvangsafløsning af **Fæsteforholdet** spillede Hovedrollerne, voksede sig stærk ogsaa inden for de grundtvigske Rigsdagsmænds Kreds, meldte han sig fra og besluttede ikke at stille sig mere til Folketinget. Han søgte nu Tilslutning til **Centrum** og Godsejerne og udnævntes Juni **1870** til kongevalgt Landstingsmand. Han blev fra nu af en erklæret Modstander af Det forenede Venstre, og om han end med Betænkelighed imødesaa det afgjorte Brud mellem Folketing og Landsting og til Tider underhaanden søgte at gribe mæglende ind, fastholdt den fælles Modstand mod Folketingsparlamentarismen ham dog, ogsaa under Ministeriet Estrup, i de ministerielle Rækker, hvor kritisk han end stillede sig over for adskilligt i Ministeriets Politik. — Hans Datter *Emmy Henriette Marie Elisabeth Bertha Hilleborg C.* (**1842—1912**), der døde ugift, skænkede i Samklang med Faderens Ønske ved Testamente af **1901** Gammel Køgegaard med tilhørende Fideikommiskapital til den **C.-Lange'ske** Stiftelse, hvis Midler gaar til kulturelle og velgørende Formaal samt til Skovbrugets Fremme. — Efterladte Papirer paa Gammel Køgegaard og i Rigsarkivet. — Hofjærgermester **1841**. Kammerherre **1873**. — **1876** rejste Beboerne af alle Samfundsklasser paa hans Gods en Ærestøtte for ham, hans Fader og Bedstefader. — Maleri af N. P. **Holbech** ca. **1840** paa Gammel Køgegaard. Tegning af J. V. Gertner **1858** paa Fr.borg. Træsnit af E. **Skill** **1867**.

Danmarks Adels Aarbog, XLV, **1928**, II S. 5. Th. **Hauch-Fausbøll**: Stamtavle over C. Langes Legatfamilie. **1914**. F. Carlsen: Efterretninger om Gammel Kjøgegaard, II, **1878**. H. Wulff: Den danske Rigsdag, **1882**. Dagbladet 3. Juli **1887**. **Østsjæll.** Folkeblad 2. Juli s. A. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, **1916**. Sofus Høgsbro: Brevveksling og Dagbøger. Udg. af Hans Lund, I, **1924**. A. F. Kriegers Dagbøger **1848—1880**, udg. af A. Friis, P. Munch og Elise Koppel, I—VII, **1920—25**. Povl Engelstoft i Køge Bys Historie, .93*, S. **409—12**.

N Neergaard.

Carlsen, Jens Kjær, f. 1866, Præst og Forfatter. F. 16. Dec. 1866 i Engum. Forældre: Boelsmand Søren Peter C. (1835—94) og Christence Jensen Kjær (1840—96). Gift 17. Okt. 1893 i Hornstrup med Marie Daugaard, f. 28. Febr. 1868 sst., D. af Gaard-ejer Niels Andersen D. (1839—1921) og Mette Marie Hansen (1843—1930).

C. gik til sit ellefte Aar i Landsbyskole, hvorefter han fik Fri-plads i Vejle Latinskole. Han blev Student herfra 1885, studerede Teologi og blev Kandidat 1891. Han manuducerede en kortere Tid og blev derefter Medhjælper hos Digterpræsten Chr. Richardt i Vemmetofte, 1893—1902 var han Sognepræst i Thyregod og Vester, hvorfra han forflyttedes til Øster Starup og Vester Nebel. Siden 1915 har han været Sognepræst i Ringe paa Fyn. 1925 besøgte han efter Indbydelse de Danske i Argentina for at prædike og holde Foredrag. To Gange har han været paa Rejser i Sverige for at studere den chartauanske Bevægelse. Han er Rejsepræst for Kirkeligt Samfund af 1898. I mange Aar har han været Med-arbejder ved »Vejle Amts Folkeblad«, »Fyns Tidende« og »National-tidende« (»Dagens Nyheder«). Han er Tegner og Maler og har udgivet Digtsamlingen »Brombær« (1929) foruden en Række op-byggelige Skrifter (»Vinterprædikener«, 1908, »Vaar-Prædikener«, 1914, »Sommerprædikener«, 1923, »Ved Kirkeporten«, 1924—26, »Fra Dødninge-Hjem til de levendes Land«, 1927). 1928 kom hans Biografi af Chr. Richardt, og 1933 af Præsten Johannes Clausen. — Blyantstegning af Niels Larsen-Stevns 1890. *A 7 Rud*

Carlsen, Johan Niels Gottlob, 1850—1919, Læge. F. 13. Jan. 1850 i Kbh. (Frue), d. 11. Juni 1919 paa St. Hans Hospital, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Skolebestyrer, senere Kordegn i Rødby Johan Jacob C. (1818—94) og Karen Christine Hansen (1828—1914). Gift 13. Okt. 1882 i Østerlarsker med Elisabeth Marie Frederikke Hauch, f. 1. Aug. 1847 paa Lervanggaard ved Ring-købing, d. 10. Maj 1922 i Kbh., D. af Godsejer Henrich Andreas Roscnaur H. til Hastrup og Timgaard (1811—61) og Pauline Elsiné Hauge (1817—92). Ægteskabet opløst 1915.

C. tog Skolelærereksamen 1868 som Privatist i Kbh., var derefter Huslærer og blev 1875 Student, privat dimitteret. 1881 tog han medicinsk Eksamen og praktiserede 1882—86 paa Bornholm, i Gudhjem til 1883, i Hasle til 1886, flyttede saa til Kbh., hvor han, efter at han et halvt Aar havde været Kandidat paa Vestre Hospital, var praktiserende Læge. C. havde tidligt faaet udpræget Interesse for Epidemiologi, historisk-geografisk Patologi og socialmedicinske

Spørgsmaal. 1890 disputerede han med et dygtigt Arbejde: »Bidrag til Difteriens Historie i Danmark og Tydskland«, og s. A. blev han Udgiver af Sundhedskollegiets Mortalitetsstatistik, 1897 Kommuncelæge og 1910 Leder af Sundhedsstyrelsens medicinal-statistiske Kontor. Som Udgiver af den aarlige Medicinalberetning og »Døds-aarsagerne i Danmark« har han gjort sig meget fortjent af dansk Medicinalstatistik og har desuden leveret forskellige andre Bidrag af epidemiologisk Indhold, ogsaa Oversættelser. Stor Betydning har hans filantropiske Virksomhed haft. Med praktisk Sans og uopslideligt Humør tog han, der som Kommuncelæge var vel kendt med Armoden i Byen, fat paa en Række Opgaver, af hvilke navnlig Indstiftelsen af Børnehjælpsdagen, for hvilken han var Hovedmanden, fik stor og blivende Betydning og affødte flere Foretagender i lignende Retning. Desuden var han Medlem af Centralbestyrelsen for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse 1903—08, Medlem af Skolekommissionen, Medredaktør af »Dansk Sundhedstidende« 1896—1900, af Værket »Danmarks Kultur ved Aar 1900« (1900), i Bestyrelsen for Dansk Forfatterforening 1902—08 m. m. Saa længe hans Helbred tillod det, gjorde han et stort og uegennyttigt Arbejde i Humanitetens Tjeneste.

Universitetets Program Nov. 1890. Søndagsbladet 6. Maj 1906. Ugeskr. f. Læger Juni 1919.

Fr Lützhaft.

Carlsen, Niels Christian, f. 1884, Præst i Amerika. F. 1. Juni 1884 i Vennebjerg. Forældre: Fabrikarbejder Carl Christian Jensen (1849—1909) og Ane Christine Jensen (1856—1916). Døbt Jensen. Gift 15. Juni 1910 i Ringsted, Iowa, med Caroline Martine Neve, f. 21. Febr. 1883 i Taars ved Hjørring, D. af Husmand Eberhard David N. (1844—1920) og Sara Marie Jensen (f. 1854).

C. kom til Amerika som en ti Aars Dreng med sine Forældre, studerede først paa Dana College i Blair, Nebr., og tog 1910 sin teologiske Embedseksamen fra Trinitatis teologiske Seminarium, den danske Præsteskole i Blair, Nebr. S. A. blev han i Racine, Wisc, ordineret til Præst i Den forenede dansk-evangelisk-lutherske Kirke i Amerika af Kirkesamfundets Formand og Ordinator, Pastor G. B. Christiansen. Han har været Præst i Byerne Superior og Milltown i Wisc. (1914—19) og i Royal, Iowa (1919—30), er nu i Blair, Nebr. Han har været Medarbejder ved Tekstbøger for Søndagsskolen. 1925 blev han Formand for Den forenede dansk-evangelisk-lutherske Kirke i Amerika og har været det siden. 1931 Æresdoktor ved Capitol University Columbus, Ohio. M F Blichfeld

Carlsen, Hans Heinrich **Vilhelm**, 1850—1914, Journalist. F. 5. Jan. 1850 i Aalborg, d. 13. Juni 1914 i Hellerup, begr. i Hjørring. Forældre: Faktor, senere Redaktør Heinrich Martin Emil C. (1817—99) og Regine Cathrine Henriette Staudt (1823—74). Gift 17. Maj 1874 i Aalborg med Caroline Eleonora **Lautherborn**, f. 28. Jan. 1855 sst., d. 31. Okt. 1926 i Kbh., D. af Typograf, senere Faktor og Kammerassessor Andreas Ferdinand L. (1827—1902) og Methea Petrea Nicoline Maarup (1826—1904).

C. uddannedes som Typograf og Journalist ved Faderens Blad »Aalborg Stiftstidende«. Kun 22 Aar gammel blev han opfordret til at overtage Ledelsen af det ved Aarsskiftet 1872—73 oprettede »Vendsyssel Tidende« i Hjørring. Hans alsidige og initiativrige Personlighed prægede Bladet og hele det sociale, politiske og økonomiske Arbejde, der udførtes i Landsdelen og gav den Skikkelse baade aandeligt og landskabeligt. Fredssagen, Afholdssagen og Plantningssagen var nogle af de **Spørgsmaal**, C. viede sin største Indsats. Han var i ti Aar Medlem af Danmarks Afholdsforenings Hovedbestyrelse og Medstifter af Sammenslutningen af danske Afholdsorganisationer. Journalistisk og teknisk var han stadig optaget af alt nyt. 1894 oprettede han den første Billedreproduktionsanstalt ved et Provinsblad. Omkring Aarhundredskiftet hidførte en Ændring ved Bladet, som C. hidtil havde været Eneejer af, men som han da overdrog til et Interessentskab (C. selv, Jørgen Berthelsen, **Vilh.** Lassen, Herman Bing og H. Witzansky), nogen politisk Uro, hvorfor der dannedes et Aktieselskab af Egnens Folk til Overtagelse af Bladet. Dette gav C. mere Tryghed for Fremtiden, og i de følgende Aar udfoldede han en rig og mangeartet Virksomhed. Ved Bladets 40 Aars Jubilæum (2. Jan. 1913) gav han et samlet Udsyn over sin **Livsgerning** og over Udviklingen i den Landsdel, hvor han havde virket. C. var en frisk og alsidig Skribent med personlig Stil; han havde et poetisk Sind, der gav sig Udslag i smukke Lejlighedssange, hvoraf flere bl. a. findes i **Afholdssangbøgerne**. 1912 gav han for Provinsens Vedkommende Hovedstødet til den store Radium-Indsamling. Han har udgivet »Krigen, som den er« (1892) og en Turistbog for Hjørring Amt. — Granitstatue af A. Bundgaard i Plantagen Christiansgave ved Hjørring 1920.

Journalisten 1. Dec. 1906. Ths. Larsen: En **Gennembrudstid**, II, 1921—22. Vendsyssel Tid. 14.—21. Juni 1914 og 16. Dec. 1922. Dansk Provinspresse, 1925, S. 88 f. J.V.Christensen.

v. **Carlstein**, se Frederik Carl af **Nordborg-Pløn**.

Carmiencke, Johan Hermann, 1810—67, Landskabsmaler. F. 9. Febr. 1810 i Hamburg (Jacobi), d. 15. Juni 1867 i Brooklyn, begr. sst. Forældre: Arbejdsmand Meinert Jasper C. (1757—1824) og Anna Elisabeth Paulsen (1768—1840). Gift 22. Maj 1838 i Kbh. (Petri) med Marie Wilhelmine Karoline Klein, f. 28. Dec. 1817 i Kbh. (Petri), d. 4. April 1882 i Brooklyn, D. af Bagermester Ludvig (Louis) K. (1777—1847) og Cathrine Magdalene Muller (1786—1856).

C. kom i Malerlære hos en Broder i Hamburg og drog 1831 med Johan Mohr til Dresden for at lære hos J. C. Dahl; afsluttende Uddannelse søgte han i Kbh. paa Akademiet fra 1834, udstillede allerede 1835 ^oS blev støttet ved, at Kongen købte nogle af hans Malerier. De følgende Aar var han snart i Tyskland (f. Eks. hos Grevinde Schonburg paa Wechselburg ved Leipzig 1838, eller i Miinchen 1842), snart i Sverige (Småland 1841), snart her hjemme. 1845 naturaliseredes han som dansk Borger og fik Akademiets Hjælp til en toaarig Italienrejse. 1835—51 udstillede han paa Charlottenborg 50 Arbejder. Stemningen i Kbh. mod alt tysk var efter Krigen saaledes, at C. med sin Familie foretrak at udvandre. 1851 drog han til Amerika, hvor han opnaaede stor Anseelse og var Medstifter af Akademiet i Brooklyn. Det var især Skovbilleder med Søer og Fosser, han malede. Hans lette, behagelige, almenfattelige, men saare uintime og upersonlige Kunst vandt ham mange Venner og megen Ære hos Samtiden, mindre hos Eftertiden. Derimod har han Ry som Raderer; allerede 1835 begyndte han at lægge sig efter denne Kunst, og i Tidens Løb udsendte han 35 Blade, hvoraf Kunstforeningen 1850—51 udgav to Rækker. Kunstmuseet ejer syv af hans Malerier, deponerede i Ministerier og paa Slotte. — Blyantstegnet Selvportræt paa Fr.borg.

Mathilde Blixenkroner **Grøn**: Slægten Grøn-Muller-Klein, 1908, S. 119—29.
A. Andresen: Deutsche Maler-Radierer des XIX. Jahrh., IV, 1875, S. 46.

O. Andrup.

Caroc, pommersk Slægt, der her i Landet navnlig har været knyttet til Militær- og Embedsvirksomhed. Slægten føres tilbage til Borger i Rostock Johannes C. (ca. 1500), hvis Efterkommere i flere Generationer var Borgere i Rostock. Hans Sønnesøns Sønnesøn Zacharias C., der var Præst i Lassan i Pommern, var Fader til den bekendte Professor i **Greifswald**, Landsyndicus Alexander C. (1643—1711), hvis Sønner var Landsyndicus, Dr. juris Georg Adolph C. (1679—1730) — denne havde Sønnen Generalauditør Herman Alexander C. (1714—71) — og Løjtnant Ernst Ludvig

C. (1686—1715), der var Fader til Major Alexander C. (1709—97). Denne sidste var sammen med sin nævnte Fætter de første af Slægtens Medlemmer, der **traadte** i dansk Tjeneste. **General-auditør** H. A. C. (1714—71) var Bedstefader til Ingeniørkaptajn Herman Alexander C. (1784—1827), hvis Sønner var de nedenn. Brødre Generalmajor Frederik Carl Vilhelm C. (1811—82) og Konferensraad, Departementschef Christian Alexander C. (1823—1910). Af disse var Generalmajoren Fader til nedenn. Kontreadmiral Gustav-Adolph C. (1845—1905).

Fr. Kaas: Familien Caroc, 1926. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 89—92. Lengnicks Stamtavler.

Albert Fabritius

Caroc, Frederik Carl Vilhelm, 1811—82, Officer. F. 25. Nov. 1811 i Kbh. (Garn.), d. 20. Sept. 1882 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kaptajn i Ingeniørkorpset Herman Alexander C. (1784—1827) og Johanne Marie Schultz (1791—1859). Gift 2. Nov. 1839 i Kbh. (Garn.) med Clara Augusta Resch, f. 12. Aug. 1818 paa Kongsdal, d. 26. Juli 1885 i Kbh. (Garn.), D. af Godsejer Jacob Bentzen R. til Kongsdal, tidligere Petersgaard og Nordfeld (1767—1848) og Anne Laurentze Neergaard (1787—1843).

C. blev Kadet 1826, Sekondløjtnant 1830, kom 1832 ind paa den militære Højskole og udnævntes 1834 til Premierløjtnant. N. A. blev han Adjoint i Generalkvartermesterstaben, 1839 i Generalstaben og Kaptajn sst. 1845. Som militær Topograf vandt han sig et godt Navn og ansattes ved Krigens Udbrud 1848 som Stabschef ved Flankekorpsen under Schleppegrell. Juli s. A. blev han Major og ved Felittogets Begyndelse 1849 Chef for Hærens Topografer og Leder af Overkommandoens Rekognosceringsarbejder. I denne Stilling forblev han under begge Aars Felttog, og en Række Kort over Krigsskuepladsen blev Resultatet af hans Virksomhed. Han blev Oberstløjtnant 1854, Oberst 1856 og n. A. Direktør for Hærens topografiske Tjeneste. Som Leder af denne indlagde han sig betydelig Fortjeneste, og baade teknisk og administrativt virkede han dygtigt for Kortfremstillingens Udvikling; saaledes blev der 1862—63 fremskaffet egnede Lokaler i den gamle **Proviantgaard**. 1863 udnævntes han til Generalmajor og overtog 3. Febr. 1864 Kommandoen over Infanterireserven. Et Par Dages Ophold i Dannevirkestillingen var nok til at rive ham ud af de Forestillinger, han havde næret om Stillingens Styrke og Tilstanden i Hæren, og i Krigsraadet 4. Febr. stemte han for Tilbagetoget, idet han erklærede, at »der udfordredes mere Mod til at stemme for dette end til at modtage et Angreb paa Stillingen«. 24. Marts

overtog han Kommandoen over 3. Division, efter at General Wilster var blevet saaret, men **fratraadte** efter eget Ønske 27. Juni Kommandoen efter et Sammenstød med Overkommandoen, hvorefter han atter overtog Direktørposten ved den topografiske Tjeneste. Ved Hærreduktionen **Dec. 1864** fik han Afsked, men hans mangesidige Evner og Interesser anviste ham **nyc** Virkefelter. **1850** var han valgt til Medlem af Kommissionen angaaende Krigsinvalidernes Pensionering og n. A. af Bestyrelsen for de militære Underklassers Pensionering og for Invalideforsørgelsen, og efter sin Afsked fra Hæren blev han Formand i Bestyrelsen for Den almindelige Enkekasse. **1870** valgtes han til Formand og Forretningsfører for Livrente- og Forsørgelsesanstalten af **1842** og for **Livsforsikringsanstalten** i Kbh., og efter dens Omdannelse **1871** til Formand i Bestyrelsen for Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af **1871**, hvilken Stilling han beholdt til sin Død. **1859—70** var han Borgerrepræsentant i Kbh. — R. **1848**. DM. **1850**. K. **1862**. — Portrætteret af F. C. Lund **1885** paa Maleri af de danske Troppers Indtog i **Flensborg 1848**. Træsnit.

Generalstaben **1808—1908**, **1908**, S. 22. Den dansk-tyske Krig **1864**, udg. af Generalstabens, I, **1890**, S. 256. K. C. Rockstroh: General de Meza og Dannevirkes **Rømning**, **1930**, S. **127**, **136f**. *Rockstr(P N Nieuwenhuis).*

Caroc, Christian Alexander, **1823—1910**, Departementschef. F. 23. Nov. **1823** i Kbh. (Cit.), d. 9. Juni **1910** sst. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Broder til Carl C. (s. d.). Ugift.

C, der blev Student **1841** fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og **1850** cand. jur., var fra Juni s. A. til April **1851** konstitueret som Regnskabsfører i Armeen, blev **1851** Assistent under Bestyrelsen for de militære Underklassers Pensionering og Invalideforsørgelsen og udnævntes **1855** til Kancellist i Pensionskontoret. **1857** blev han Fuldmægtig i Finansministeriets Sekretariat, **1858** Chef for Pensionskontoret og **1873** Chef for Finansministeriets I. Departement, **1876** tillige Chef for Koloniernes Centralbestyrelse. — Udrustet med **cn** ualmindelig Arbejdsevne styrede C, der kendte Sagerne inden for sit Departements Omraade til de mindste Enkeltheder, sit Embede paa fortrinlig **Maade**. Han var en myndig, karakterfast Personlighed, hvis een Gang tagne Standpunkt ikke var til at rokke. Hans væsentligste Virksomhed faldt under Estrup, hvis Departementschef han var **1875—94**, og i denne politisk vanskelige Tid havde han, pligtopfyldende og arbejdsivrig som han stedse var, en betydelig Indflydelse inden for Administrationen. Hans noget bureaukratiske **Styremaade** med dens stærke Krav om

den nøjeste **Iagttagelse** af det formelle i **Administrationsreglerne** kunde ikke andet end bevirke, at der i Forhandlingerne, saaledes med Forstsvæsenet, der i hans Tid sorterede under Finansministeriet, ikke sjældent opstod visse Vanskeligheder, og da hans Samarbejde med den langt yngre Konsejlspræsident H. E. Hørring som Finansminister heller ikke altid var helt let, førte dette til hans Afgang **1898**. — Konferensraad **1898**. — R. **1862**. DM. **1875**. K.² **1877**. K.¹ **1880**.

S-S (∴) H. C. V. Schau og M. F. C. A. Sødtring) i **III**. Tid. 22. Nov. **1903**.

A. Falk-Jensen.

Caroc, Gustav Adolph, **1845**—**1905**, Søofficer. F. 20. Marts **1845** i Kbh. (Garn.), d. 6. Marts **1905** sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Generalmajor Frederik Carl Vilhelm C. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 25. Okt. **1872** i Kbh. (Frue) med Ingeborg Cathrine Blom, f. 3. Maj **1852** i Kbh. (Trin.), d. 1. Okt. **1885** i Roskilde, D. af Grosserer Sigvard Alfred B. (**1816**—**1900**, gift 2° 1869 med Camilla Algreen Ussing, **1839**—**1923**) og Louise Augusta Gottschalck (**1826**—**59**). 2° 28. Sept. **1888** i Kbh. (Johs.) med Ella Thomsen, f. 16. Juni **1869** i Kbh. (Johs.) (gift 2° **1920** med Chef for Gentofte Kommunes økonomiske Forvaltning Immanuel Dam, f. **1876**, gift 1° **1910** med Ellen Petersen, f. **1885** (gift 2° **1914** med Grosserer Henningsen, d. **1914**, 3° **1920** med Thøgersen)), D. af Handelsbogholder, senere Grosserer Thomas Peter T. (**1830**—**1920**) og Juliane Ovidia Adolfine Arntzen (**1843**—**1919**).

C. blev Kadet **1860**, var **1864** med Fregatten »Sjælland« i Østersøeskadren og blev Løjtnant **1866**, Kaptajn **1881** og Kommandør **1893**. Af hans Udkommandoer skal nævnes, at han **1867**—**68** var med Korvetten »Dagmar« til Brasilien og Vestindien og **1869**—**70** med »Sjælland« til Middelhavet og Ægypten i Anledning af Suez-Kanalens Aabning. **1879**—**83** førte han Postskib mellem Korsør og Kiel og i den strenge Isvinter **1881** Skonnerten »Absalon«, der vedligeholdte Postforbindelsen mellem Korsør og Nyborg, for hvilken Virksomhed han modtog Indenrigsministeriets Anerkendelse af hans Dygtighed og Aktivitet. I adskillige Aar sejlede han med Torpedobaade først som Chef og senere som Delingschef, var Chef for Fregatten »Fyen« til Vestindien **1895**—**96** og derefter jævnlig Chef for Panserskibe i Eskadren. **1902** og **1904** var han Chef for Eskadren. — C. var en dygtig og frisk Søofficer og en udmærket Chef, afholdt og beundret af sine Undergivne. Han havde i sin Tid opdraget en Stab af dygtige Torpedobaadschefer, og da Eskadren blev ham betroet, medens han endnu var for-

holdsvis ung, bragte han et hidtil ukendt Liv ind i Øvelserne. Han døde efter et Fald med Cyklen faa Dage før han blev Kontre-admiral, hvortil han var udnævnt. — R. 1877. F.M.G. 1881. DM. 1893. K.² 1899. K.¹ 1904. — Portrætteret paa Aug. Jern-dorffs Maleri: Christian IX. modtager Kong Georg paa Fredens-borg Slotstrappe (1903, Christiansborg) og paa Chr. Mølsteds Maleri af Fregatten »Fyen« (1896, Slottet i Oslo).

Tidsskr. f. Søv. 1906.

Th Topsøe-Jensen.

Caroline, 1793—1881, Arveprinsesse. F. 28. Okt. 1793 paa Christiansborg (Slotsk.), d. 31. Marts 1881 i Kbh., begr. i Roskilde Domkirke. Forældre: Kong Frederik VI. (s. d.) og Dronning Marie (s. d.). Gift 1. Aug. 1829 paa Frbg. Slot (Slotsk.) med Arveprins Frederik Ferdinand (s. d.).

C. blev 1812 forlovet med sin Onkel, Landgrev Carl af Hessens Søn Christian, men han blev sindssyg og døde 1814. Kongen, som var lidet tilbøjelig til at samtykke i nogen udenlandsk Forbindelse, hvorved hans Datter vilde blive fjernet fra Landet, bestemte sig 1829 sluttelig for et Ægteskab mellem hende og Prins Frederik Ferdinand, hvorved ogsaa de to Linier af Kongehuset vilde blive knyttede sammen med Arvefølgespørgsmaalet for Øje. Ægteskabet blev barnløst, men i det hele lykkeligt. Et **Inklinationsparti** var det fra Prinsens Side ikke: Prinsessens Ydre var lidet heldigt og skæmmedes yderligere ved en hende 1830 overgaaet Brandulykke, der efterlod vansirende Ar, men efterhaanden knyttede hendes udmærkede Karakteregenskaber den godmodige og elskværdige Prins nærmere og nærmere til hende, som omfattede ham med inderlig Kærlighed og bar over saavel med hans Letsindighed i Pengesager, som hun af bedste Evne søgte at raade Bod paa, som med hans **smaa** erotiske Eskapader. I sine yngre Aar deltog hun som dristig Rytterske i sin Mands militære Inspektionsrejser; senere levede hun, fra 1863 som Enke, baade Sommer og Vinter mere rolig i sin Bolig i Kbh., det **Bernstorff'ske** Palæ i Bredgade (senere Kong Georgs), og foretog kun nu og da Besøg hos Søsteren og Hertug Carl af Gliicksborg i Kiel eller Dresden. Hertugens Deltagelse i den slesvigholstenske Bevægelse var hende en Hjertesorg, men den personlige Forbindelse vilde hun, trods sit udpræget danske Sindelag, ikke opgive. I Kolera-Sommeren 1853 var hun og Prinsen de eneste af den nærmere Hofkreds, som blev i Hovedstaden for at dele Befolkningens Kaar, hvad heller aldrig blev glemt af Københavnerne. Hun hang med stor Troskab ved Traditionerne fra Fædrene-

hjemmet, og det at være **en** af dem »fra Papas Tid« var altid den sikreste Adkomst til hendes Yndest. Med Frederik **VII.** kunde hun **ikke** sympatisere, og med Grevinde Danner vilde hun ingen personlig Forbindelse have, hvad der gav Stof til adskillige Rivninger. I det hele stod hun fremmed og uforstaaende over for den nye Tid efter **1848**, og en stærkt tiltagende Tunghørighed bidrog yderligere til at isolere hende. Af Karakter var hun sin Fader meget lig: den samme korte, lidt barske **Udtrykmaade** og det samme gode Hjertelag, som altid gjorde det let for hende at forsone sig med dem, hun i Forivrelse havde krænket eller følte sig krænket af. Hun lignede ogsaa Faderen i sin Forening af borgerlig Jævnhed med udpræget monarkisk Slægtsfølelse. Til Christian IX. og hans Slægt sluttede hun sig i varm Hengivenhed, som ogsaa gengældtes af **baade** ældre og unge inden for Kongefamilien. — Malet med sine Forældre af Viertel 1793 (**Gunderslevholm**) og af **C. V. Eckersberg 1821** (Rosenborg). Tegnet paa Spadsereur med Faderen alene eller med Familien af J. H. Senn ca. **1815**. Malet bl. a. af F. G. Groger **1807** (Rosenborg), **Aumont 1830** (sst.), Edv. Lehmann **1852** (sst.) og A. Schiøtt **1854** (sst.). Paa Fr.borg bl. a. Maleri af F. C. Groger **1809**, **Tegning** af J. V. Gertner **1846** og Akvarel af J. H. Senn. Buste af Thorvaldsen **1819**. Stik af Wolff efter Greves Barneportræt, af A. Flint efter F. C. Groger og af Heuer (i Paris). Litografier af C. **Henckel** efter F. Mullers Tegning, af J. F. Fritz **1833**, af **D. Monies** efter **Grünbaums** Tegning fra ca. **1832** (paa Rosenborg), af E. Fortling efter R. A. Smiths Tegning og af **I. W.** Tegner efter A. Schiøtts Maleri.

C. F. Holten: Erindringer, **1899**. E. **Bodenhoff**: Svundne Tider, **1912**. Samme: Hoffet under trende Konger, **1913**. Samme: Kongesorger, s. A. Samme: Den gamle General, **1914**. Ill. Tid. to. April **1881**. **nr nr J**

Caroline Amalie, 1796—1881, Dronning. F. 28. Juni **1796** i Kbh. (Slotsk.), d. 9. Marts **1881** paa Amalienborg, begr. i Roskilde Domkirke. Forældre: Hertug Frederik Christian af Augustenborg (s. d.) og Prinsesse Louise Augusta (s. d.). Gift 22. Maj **1815** paa Augustenborg med Prins Christian Frederik, senere Kong Christian **VIII.** (s. d.).

C. A. var Hertugparrets ældste Barn, og sine første Aar tilbragte hun skiftevis i Palæet i Bredgade i Kbh. og paa Augustenborg Slot. Efter Bruddet mellem Kronprinsen og Hertugen forlod denne for stedse Hovedstaden, og fra da af blev Slottet paa **Als** Familiens faste Opholdssted. I sunde, landlige Omgivelser voksede den lille Prinsesse op. Hun blev en frisk, naturlig ung Pige, der

omgikkes alle **Børnene** i Augustenborg paa kammeratlig Fod. Forældrene, der var meget forskellige i Interesse og Temperament, gjorde alt for at gøre Hjemmet lyst og venligt for deres Børn, og ud af alle C. A.s Barnebreve lyser Glæden og Tilliden til Fader og Moder. Ogsaa til de to yngre Brødre Christian August og Frederik Emil følte hun sig meget nært knyttet.

1802—07 lededes den lille Prinsesses Opdragelse af Frederike Pedersen, en Datter af Tegnemester Troels Pedersen i Sorø. Mellem Lærerinde og Elev udvikledes hurtigt et varmt og inderligt Venskab, og det er uden for al Tvivl, at C. A. under denne jævne, sjællandske Lærerindes Paavirkning modtog Indtryk, der prægede **hende** for Livet. Hjemmet paa Augustenborg var stærkt rationalistisk farvet, men den hjertevarme og fromme Lærerinde saaede i sin lille Elevs varmtfølelse og stærkt modtagelige Sind en Sæd, der senere voksede op til positiv, levende Kristentro. Allerede **1807** **maatte** C. A. give Afkald paa sin »elskede **Selle**«, men saa længe hun levede, gik **der** Breve frem og tilbage mellem dem, og lige til det sidste bevarede den fortrolige Tone imellem dem. Den nye Lærerinde hed Frk. Delolme og var af en ganske anden Type. Med Iver sørgede hun for, at hendes Elev blev oplært i alle de Færdigheder, som man naturligt maatte kræve af en Prinsesse, herunder at tale flydende Fransk. **1812** blev C. A. konfirmeret, og ved Faderens pludselige Død **1814** sattes der en brat Slutning paa en Række lykkelige Ungdomsaar. C. A. var dybt grebet af denne Begivenhed, og det gjorde et uudsletteligt Indtryk paa den unge Pige at høre Brødrene blive kaldt frem ved Faderens Dødsleje og afgive det højtidelige Løfte aldrig at svinge deres Families Sag.

I Foraaret **1813** havde C. A. for første Gang set sin tilkommende Mand, Prins Christian Frederik. Han havde hørt Rygtet om sin Kusines blændende Skønhed, lagde Vejen til Norge over Augustenborg og fik her et overordentlig gunstigt Indtryk af den unge Prinsesse. Prinsen synes ikke paa dette Tidspunkt at have erklæret sin Kærlighed, men for Moderen **aabnede** han sit Hjerte, og i Breve holdt hun ham underrettet om den unge Piges **Følelser** over for ham. Da han efter de stormfulde Begivenheder i Sommeren **1814** træt tyede til Augustenborg, og Louise Augusta, der imidlertid var blevet Enke, gæstfrit aabnede sit Hus for ham, udvikledes hurtig Fortroligheden mellem de unge, og i **Dec. 1814** blev de forlovet. C. A. var meget forelsket i Prins Christian, og i et jublende Brev meddelte hun den elskede Selle den glædelige Nyhed. 22. Maj **1815** fejredes Brylluppet paa Augustenborg.

Det **unge** Par tog derefter Ophold i **Kbh.** Om Vinteren boede **de** paa Amalienborg, om Sommeren paa Sorgenfri. Forholdet til Hoffet var imidlertid ikke godt. Frederik VI. kunde ikke glemme Prinsens Optræden i Norge, og han **formaaede** ikke helt at opgive sin Mistænksomhed over for en Datter af Hertugen af Augustenborg. Med Glæde modtog Prinsen derfor **1816** Udnævnelse til Guvernør over Fyn, og i det hyggelige Palæ i **Odense** blev det unge Par snart det naturlige Centrum for deres eget lille Hof. C. A. befandt sig fortræffelig i Odense. Hendes Smag for hjemlig Hygge og faa, men trofaste Venner kom rigtig til sin Ret her, og de mindre Forhold mindede om det kære Barndomshjem paa **Als**. Forholdet mellem Ægtefællerne var smukt og tillidsfuldt, men **en** tung Skygge kastedes hen over det. Ægteskabet var barnløst, og for C. A. med hendes varme, moderlige Indstilling over for Livet var dette en svær Skuffelse. I intet af de bevarede tilgængelige Breve taler hun direkte derom, men gennem mange indirekte Hentydninger aner man den dybt skuffede Kvindes Smerte. Ingen grusom Natur kunde dog hindre hende i at blive en kærlig Moder for andres Børn. Med rørende Kærlighed tog hun sig af den lille Fritz' Opdragelse, Prins Christians Søn af første Ægteskab (den senere Frederik VII.), og med Interesse fulgte hun Selles fire Børn under Opvæksten og senere i Livet. Ogsaa fattige, hjælpeløse Børn fandt i hende en trofast Beskytterinde, og baade i **Kbh.** (**1829**) og i **Odense** (**1836**) tog hun Initiativet til Oprettelse af Asyler. Roligt og behageligt gled Tiden hen i Odense, kun afbrudt **af lange** Rejser til Udlandet. Fra Juni til Efteraaret **1818** foretog Parret en Rejse til Rhinegnene og Schweiz, og **1819—22** fulgte C. A. sin Mand paa den lange Rejse til Europas forskellige Hoffer. Særlig begejstret for dette omflakkende Liv var hun, saa vidt man kan skønne, slet ikke, og med et Lettelsens Suk saa hun Sorgenfris hvide Mure paa ny dukke op for sit Blik.

Hjemkommen til Danmark genoptog hun sit store sociale Arbejde, og hermed fortsatte hun efter at være blevet regerende Dronning **1839**. Med levende Interesse fulgte hun den berømte Kvækerinde Elisabeth Frys Virksomhed for Fængslernes bedre Indretning, og Amalie Sieveking's sociale Arbejde i Hamburg inspirerede hende til Oprettelsen af Kvindelig Plejeforening (**1843**), **der** havde til Formaal at hjælpe trængende syge og Barselkvinder. C. A. forstod at samle en Kreds af energiske Kvinder omkring sig, og ofte mødtes de til personlig Raadslagning paa Sorgenfri. Asylsagen stod stadig hendes Hjerte nær, og under Paavirkning af Præsterne Peter Rørdam og navnlig Grundtvig fik hun ogsaa

Interesse for de frie Skoletanker. Paa hendes Initiativ oprettedes i Tilknytning til det københavnske Asyl i Efteraaret **1841** en særlig Skole (fra **1866** i **Rigensgade**), som C. A. sørgede for blev unddraget **Kbh.s** Skoledirektion og kun ledet efter de **grundtvigske** Principper. Fra ca. **1838** stod C. A. under stærk Indflydelse af Grundtvig, ogsaa i religiøs Henseende, og den begyndende grundtvigske Bevægelse har meget at takke sin fyrstelige Beskytterind for. Ved Præsteembeders Besættelse gjorde hun sin Indflydelse gældende, og det skyldtes f. Eks. hende, at Peter Rørdam **1856** kom til Lyngby.

Om C. A. ogsaa har øvet politisk Indflydelse, er vanskeligt at afgøre. Som Søster til de to augustenburgske Prinser **maatte** hun bære sin Del af deres Upopularitet, og den Opfattelse var almindelig i liberale Kredse, at det skyldtes hende, at Prinsen af Nør **1842** udnævntes til Statholder. Herom kan der i Øjeblikket ikke siges noget med Sikkerhed, men man **maa** formode, at hun med sin stærkt udviklede Familiefølelse har været ivrigt optaget af denne Udnævnelse. Som dansk Dronning stod hun under Konflikten paa Monarkiets Side, og det smertede hende dybt at se de elskede Brødre stille sig i Spidsen for de slesvigholstenske Korps. Det indre politiske Vaarbrud **1848** betragtede hun med megen Sympati, og ligesom sin gode Ven Grundtvig og vel under Paavirkning af ham anerkendte hun efterhaanden mere og mere det danske Folks Modenhed til selv at tage Ledelsen i sin Haand.

Den Popularitet, som det ikke rigtig lykkedes hende at **vække** som Dronning, strømmede hende mangedobbelt i Møde i hendes lange Enkestand. Baade inden for Hoffet og i den brede Offentlighed blev C. A.s Person en kendt og elsket Skikkelse. Sin humanitære Virksomhed fortsatte hun lige til sin Død, og livlig og interesseret som hun var i mange af Tidens Spørgsmaal, samlede hun hos sig mange betydelige Mænd og lyttede ivrigt til deres Diskussioner. Religiøse Problemer optog hende meget, og i hendes Gemakker mødtes Grundtvig og Rasmus Nielsen til mangan hed Dyst. Til den grundtvigske Menighed følte C. A. sig altid nær knyttet, men det er et Bevis paa hendes Selvstændighed, at hun ikke var blind ogsaa for en Mynsters Storhed. Personlig var det hende en virkelig Sorg, at hun aldrig formaaede at bringe disse to store Kirkens Mænd i praktisk Samarbejde.

Storkommandør af Dannebrog **1865**.

Barnebillede af J. Juel (Privateje), Profiltegning af H. H. Plötz (Fr.borg). Maleri af F. C. Groger ca. **1812** (Fr.borg), af samme **1815** (litograferet **1820** af Groger selv), af samme **1816** (Fr.borg),

stukket **1818** af J. F. Clemens. Statuette og Statue af Thorvaldsen (Nysø). Buste af samme **1820** (Thorvaldsens Museum, Fr.borg). Miniature af M. M. F. Rouchier, f. Jaser, i Plombières **1821** (Rosenborg). Tegning af **Mlle. Romili** i Paris, Grundlag for Litografier af Heuer, Mauzaisse, E. Fortling, **Kriegsmann** m. fl. Malerier af F. Agricola **1822** (Fr.borg) og af **Aumont** **1830** (Rosenborg). Litografi af **J.F. Fritz** **1834**. Maleri af C. A. Jensen **1835** (forsvundet). Akvarel af Edv. Lehmann **1837** (Fr.borg). Litografi, vistnok af Heuer, gennem Speckter i Hamburg. Maleri af N. P. Holbech **1839** (Fr.borg), Forbilledet for mange Litografier, deriblandt af E. Fortling og Winckelmann i Berlin. Litografi af Glaseck og **Wilms** i Hamburg. Maleri af J. Court **1841** (Amalienborg, Rosenborg), litograferet af Julien i Paris. **Kroningsbilleder** af C. V. Eckersberg **1840** (Fr.borg), af J. V. Gertner (Rosenborg) og af S. P. L. Schack (Kunstmuseet). Tegninger af J. V. Gertner **1842** (Fr.borg), Maleri af samme **1845** (Gissselfeld), af Em. Barentzen **1842** (Jægerspris), Grundlag for Litografier af Kunstneren selv og af E. Fortling. Litografi af Jos. Resch i Munchen **1856**. Maleri af H. A. G. Schiøtt **1858**, litograferet af I. W. Tegner, af samme **1867** (Fr.borg) og **1870** (Kongen). Litografi **1870** af I. W. Tegner. Maleri af H. C. Jensen **1879** (Rosenborg). Træsnit bl. a. af Pauli. — Medailler fra Besøget paa Mønten i Paris **1822** (Tiolier, Andrieu) fra Tronbestigelse og Sølvbryllup **1839** og 4° (Christensen, Krohn, Conradsen). — Statuette af V. Bissen **1892**; Statue af samme i Kongens Have **1896**. Portrætstøtte med **Portrætmedaillon** af O. Evens i Sorgenfri Slotspark **1882**. Mindestøtte paa Krunderup Bakker ved Holstebro **1881**.

H. Rosendal: Dronning Caroline Amalie, **1915**. D. Rosen: Dronning Caroline Amalies Liv og Død, **1881**. Fr. Barfod: Dronning Caroline Amalie, **1884**. H. F. Rordam: Peter Rørdam, **1891—95**. Gerda Mundt: Bromme Mølle, **1933**. Breve fra og til N. F. S. Grundtvig, II, **1926**. Hans Schulz: Friedrich Christian, Herzog zu Schleswig-Holstein, **1910**. U 117

Caroline Charlotte Mariane, se Mariane.

Caroline Mathilde, **1751—75**, Dronning. F. 22. Juli **1751** paa Leicester House, London, d. 10. Maj **1775** i Celle, begr. sst. (Slotssk.). Forældre: Prins Frederik Ludvig af Wales (**1707—51**) og Augusta af Sachsen-Gotha (**1719—72**). Gift 8. Nov. **1766** paa Christiansborg med Kong Christian VII (s. d.).

C. M.s Fader, en Mand paa een Gang hengiven til Udsvævelser og med humane, oplyste Ideer, naaede aldrig at blive engelsk

Konge; han døde s. A. som C. M. blev født, og hun opdroges da helt af Moderen, en Dame med **streng**e Principper, der søgte at holde sine Børn fjernt fra det almindelige Hoflivs Fordærvelse. C. M.s Barndom forløb under meget stille Forhold; men hun var af Naturen livsglad og af **et** stærkt Temperament, der tidligt har ladet hende hige efter Oplevelser. Hendes Væsen var venligt og behageligt, og »hun sang som en Engel«. Hendes Ydre har ikke i alle Henseender været skønt; navnlig blev hun tidlig alt for svær, og Ansigtet skæmmedes af en noget hængende Underlæbe; derimod var der Glans i hendes Øjne, hendes Teint var blændende, Hænderne og Fødderne var smukke. Det er vistnok med Rette sagt, at hun ved sit Udseende kunde udfordre **Kvindernes** Kritik, men **maatte** fængsle Mændenes Blikke.

18. Jan. 1765 blev hun officielt forlovet med sin Fætter, den danske Kronprins Christian, hvem hun aldrig havde set og heller ikke fik at se, før hun kom til Danmark for at fejre sit Bryllup med ham. Politiske Hensyn gjorde sig gældende, naar man fra dansk Side var ivrig for at faa dette Parti i Stand. Efter Christian VII.s Tronbestigelse fuldbyrdedes Forbindelsen mellem den attenaarige Konge og den femtenaarige Prinsesse. Først foregik Vielsen pr. procura paa St. James i London, hvor Hertugen af York forestillede Christian VII., og derefter afrejste C. M. til Fastlandet. 18. Okt. 1766 landede hun i Altona og rejste derpaa gennem sin Brudgoms Lande, alle Vegne hilst med Jubel og Festligheder, indtil hun 3. Nov. kom til Roskilde, hvor hun første Gang mødtes med Kongen. Med ham kørte hun i Vogn til Frbg. Slot, hvor hun var indtil 8. Nov., da hun holdt sit Indtog i Kbh. med en for danske Forhold sjælden Pomp og Pragt og under den loyaleste Deltagelse fra Befolkningens Side. Ved den store Trappe paa Christiansborg Slot blev hun modtaget af Arveprinsen, der førte hende op til Kongen. Om Aftenen forrettede Sjællands Biskop, Harboe, Vielsen i Slottets Kirke. Herefter begyndte et muntret Hofliv med det unge Par som Midtpunkt og gennem hele Vinteren 1766—67 præget af allehaande Forlystelser: Komedier, Maskerader, Baller o. s. v. 1. Maj 1767 kronedes C. M. sammen med Christian VII. i Christiansborg Slotskirke.

Christian VII. har fra først af været virkelig forelsket i C. M., men Forholdet kølnedes hurtigt. Nogen Skade forvoldtes vistnok her af Overhofmesterinden, Fru Louise Plessen, gennem **misfor**staaet Iver for at holde Kongen borte fra Dronningen. Afgørende blev dog ganske sikkert, at Kongens degenererede Natur viste sig uforenelig med Opretholdelsen af et virkeligt Ægteskab; han om-

gikkes Svirebrødre, og en Kvinde som Støvlet-Kathrine kom netop nu ind i hans Tilværelse, men fjernedes dog allerede i Begyndelsen af 1768. 28. Jan. 1768 fødte C. M. en Søn, den senere Frederik VI.; en Maaned efter **maatte** hun finde sig i, at Fru **Plessen** blev **afskediget**. Efterhaanden som det blev klart, hvorledes det i Virkeligheden forholdt sig med Christian VII., at han led af en Sindssyge, der var i hastig Vækst, **maatte** C. M. føle sin Stilling som mere og mere pinagtig og utilfredsstillende. Et Besøg, hun i Sommeren 1769 havde af en Broder, Hertugen af Gloucester, var hende til stor Glæde, men efter hans Bortrejse stod hun atter ene og forladt uden nogen Ven, hun kunde betro sig til. Under disse ulykkelige Forhold var det, hun lærte Struensee at kende.

Det kan ikke fastslaaes, **hvornaar** C. M. første Gang traf Struensee, der havde været Kongens Ledsager paa Udenlandsrejsen 1768 og derefter kom til Kbh. Under et Sygdomsanfald i Sommeren 1769 fungerede Struensee efter Kongens egen Befaling som hendes Læge, og først ved denne Lejlighed kom det til et nærmere Bekendskab. 17. Jan. 1770 fik Struensee Bolig paa Christiansborg Slot, og derefter er det snart kommet til et intimt Forhold mellem ham og C. M.; samtidig begyndte Sladderen derom, der tog Fart efter Hoffets Ophold i Hertugdømmerne Sommeren 1770. Da C. M. 1771 fødte Datteren Louise Augusta, tvivlede ingen om, hvem der var dennes virkelige Fader. C. M. var dybt forelsket i Struensee, der var traadt hende i Møde ikke blot som den **verdenserfarne** og charmerende Mand, sikker paa sin Evne til at beherske en Kvinde, men tillige som en deltagende Trøster og virkelig Hjælper, ogsaa som den, der kunde give sagkyndige Raad vedrørende Plejen og Opfostringen af den lille Søn, som C. M. ofrede en udpræget moderlig Omsorg. Struensee gjorde det hele Forhold til Kongen mere taaleligt for C. M.; det var hans store personlige Indflydelse paa saavel Konge som Dronning, der dannede Grundlag for den politiske Magt, der tilfaldt ham efter J. H. E. Bernstorffs Afskedigelse i Sept. 1770 og ved den følgende Omdannelse af Landets øverste Styrelse.

Struensee og C. M. viste ingen Forsigtighed over for deres sensationslystne og til Dels fjendtlige Omgivelser. C. M. gav meget aabenhjertige Udtryk for sin ungdommelige Forelskelse; paa de Slotte, hvor hun og Struensee opholdt sig sammen, var der Forbindelse mellem hendes og hans Værelser; netop paa den Dag, da Louise Augusta blev døbt, udnævntes Struensee og Enevold Brandt til Grever. Det hele Forhold opfattedes som en stor Skandale og Majestætsfornærmelse, og den Uvillie og Forargelse, der

af flere Aarsager efterhaanden samlede sig mod Struensee, kom ogsaa til at vende sig mod C. M. Ved Statskuppet i Natten 16.—17. Jan. 1772 arresteredes ogsaa C. M. Hun førtes til Kronborg, hvor hun tilstod at have brudt sit Ægteskab, men først efter at Struensee havde aflagt en Bekendelse om Forholdet. En særlig Domstol dømte derefter (6. April), at Ægteskabet mellem C. M. og Christian VII. skulde gælde for ophævet. Der var Tale om at anbringe C. M. paa Aalborghus, men efter Forhandlinger med England, hvis Alvor fra denne Magts Side blev understreget ved Flaaderustninger, aftaltes det, at C. M. skulde have sit fremtidige Ophold i sin Broder Georg III.s Stater; Danmark skulde ikke bidrage til hendes Underhold, men tilbagebetale hendes Medgift. 31. Maj gik C. M. i Helsingør om Bord paa et engelsk Krigsskib, der førte hende til Hannover, hvor hun fik anvist en Bolig i Byen Celle. Her levede hun Resten af sit Liv uden at gense sine Børn. For sin moderlige Trang søgte hun Udløsning ved Omsorg for fattige Børn og i det hele gennem udstrakt Velgørenhed, der gjorde hende elsket og agtet. 1774 begyndte Englænderen Wraxall i Forbindelse med et Par unge danske Adelsmænd at sysle med Planer om at befri hende for Landflygtigheden og genindsætte hende i Danmark, et fantastisk Komplot, der endnu arbejdede, da C. M.s Død pludselig indtraf. Den skyldtes Uforsigtighed over for en smitsom Sygdom, og den følte sikkert nok som en Befrielse af den danske Regering. For Eftertiden har der med Rette hvilet et tragisk Skær over C. M.s usædvanlige Dronningeskæbne, der ikke mindst har beskæftiget Sindene i hendes Fødeland, England, hvor der længe var en Tendens til at benægte Facta med Hensyn til hendes Forhold til Struensee. — Postuleret Portræt af J. Reynolds (London). Pastel af F. Cotes (Fr.borg), stukket i Sortkunst af J. Watson o. a. Malerier af P. Als, bl. a. 1771 som Oberst (Ascheberg) og 1767 (Jægerspris), C. G. Pilo 1768 (Rosenborg?) og J. Juel 1769 og 1771 (Fr.borg, Rosenborg, Hvedholm). Maleri paa Slottet i Celle efter et forsvundet Originalbillede, med Urette tillagt Angelica Kaufmann. Miniaturer af W. A. Muller (Fr.borg), Corn. Høyer 1769, 1770 (Fr.borg, Rosenborg), Th. F. Stein 1770 (Rosenborg?), P. Als (Fr.borg?) og C. D. Voigts 1774 (sst.). Tegning af P. Als (Fr.borg). Stik af J. E. Nilson. Medailler fra Brylluppet 1766 (Wolff) Salvingen 1767 (af samme), fra Frederik VI.s Fødsel (Adzer). Mindesmærke i Celle Slotspark 1784 efter Udkast af A. F. Oeser (stukket af Ganz).

R. M. Keith: *Memoir* of Carolina Matilda, 1849. C. F. L. Wraxall: *Life and times of Caroline Matilda*, I—III, 1864. For Romantik og Historie,

IV, 1870, S. 445—521. Karl Wittich: Struenseec, ved Chr. Blangstrup, 1887. Chr. Blangstrup: Christian VII. og Caroline Mathilde, 3. Udg., 1894. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, IV, 1902. L. Bobé i Kunst, V, 1903, og Julebogen, VI, 1907. W. H. Wilkins: A Queen of tears, I—II, 1904. A. Fjelstrup: Skilsmiseprocessen imellem Kong Christian VII. og Dronning Caroline Mathilde, 1908. Reverdils Memoirer, oversat af Læssøe Muller. 1916. Holger Hansen: Inkvisitionskommissionen af 20. Jan. 1772, I—III, 1927—32. *Hans Jensen.*

Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, f. 1912, Prinsesse. F. 27. April 1912 paa Jægersborghus. Forældre: Prins Harald (s. d.) og Prinsesse Helena (s. d.). Prinsesse C.-M. blev 27. Jan. 1933 forlovet med sin Fætter Prins Knud (s. d.) og viedes til ham 8. Sept. s. A. i Fredensborg, hvorefter hun med sin Ægtefælle tog Bolig i en Sidefløj af Sorgenfri Slot. *Poul Engelstoft.*

Carstens. En sønderjysk Handelsslægt udspringer fra **Borgmester** i Tønder Christian C. (d. 1566), hvis Søn Kniplingshandler, Reder og Raadmand sst. Andreas C. (1554—1606) var Fader til Købmand sst. Hans Bogislaus C. (1582—1647). Denne var Bedstefader til Brødrene Hans Bogislaus C. (1659—1718) og Nicolai Gotthard C. (1678—1748), der døde som **Konferensraad** og Landfoged i Bredsted og var Fader til nedenn. Gehejmerraad Adolph Gotthard C. (1712 el. 13—95). Den nævnte Hans Bogislaus C. (1659—1718) var Farfader til Købmand i Flensborg Heinrich C. (1710—97), hvis Sønnesøn nedenn. Pastor Frederik Carl C. (1799—1868) var Fader til den ligeledes nedenn. Tandlæge Axel Emil Vilhelm C. (1847—1927). — En Sønderborg-Slægt begynder med Karsten Lauritzen, hvis Søn Renteskriver Jørgen Karstens (f. 1595) var Fader til nedenn. Præst Jørgen Karstens (1660—1717). — En i Svavsted hjemmehørende **Landmandsslægt** føres tilbage til Hans C, hvis Sønnesøns Søn Jiirgen C. (f. 1693) var Fader til Møller og Landmand Hans C. (1721—62), hvis Sønner var nedenn. Tegner og Maler Asmus Jakob C. (1754—98) og Tegneren Friedrich C. (1762—98).

L. Bobé: Efterl. Papirer fra den Reventlowske Familiekrede, VI, 1903. S. 544 ff. Hans Meyer i Zeitschr. d. Zentrale f. **Niedersächs.** Familiengesch., 1931, S. 69 ff. S. Carstens: Stamtavle over Familien Carstens, 3. Udg., 1901 (fejlfuld). J. Bloch: Den fyenske Gejstligheds Historie, 1787—90, S. 652. *Albert Fabritius.*

Carstens, Adolph Gotthard, 1712 el. 13—95, Embedsmand, Historiker, Æstetiker. F. 31. Marts 1712 el. 13 i Kbh., d. 10. Marts 1795 sst. (Petri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Kammersekretær hos Prins

Carl, senere Medlem af den Gottorpske Overret, Landfoged i **Bredsted**, Konferensraad Nicolai Gotthard C. (1678—1748) og Justina Christina v. Johnn (d. 1733). Ugift.

Efter omhyggelig Privatundervisning i Hjemmet studerede C. Jura ved Universiteterne i Jena (1731—34) og **Halle** (1734—35). Herpaa fulgte nogle Aars praktisk administrativ Uddannelse dels hos Faderen, dels hos en Morbroder, indtil han 1738 blev Sekretær i Tyske Kancelli, hvor han virkede i ikke mindre end 56 Aar. 1771 blev han Overprokurør for Slesvig og de tyske Provinser, 1780 ved A. P. Bernstorffs Fald tillige Kancelliets Direktør. Disse to Stillinger beholdt han til sin Død; dog overtog Bernstorff atter den øverste Ledelse ved sin Tilbagevenden 1784 som Kancelliets Præsident. I Aarenes Løb overdroges der C. mange andre Hverv; af de Kommissioner, han var Medlem af, kan nævnes Kommissionen til Undersøgelse og Dom i Struensee- og Brandt-Sagen; at han **underteignede** Dødsdommen, skal han senere have fortrudt. 1772—77 var han Medlem af Direktionen for Det **kgl.** Teater, hvis Forhold han i førstnævnte Aar havde været med til at ordne. — Som Embedsmand var han berømt for sin Kundskabsfylde, Flid og Samvittighedsfuldhed; han var en Grundpille i Tyske Kancelli, og begge **Bernstorff'erne** satte da ogsaa stor Pris paa ham. Kan han end ikke frikendes for Langsomhed, Pedanteri og Konservatisme, var han lige fuldt en af den samlede dansk-tyske Centraladministrations dygtigste Mænd med en ganske sjælden Indsigt i Hertugdømmernes komplicerede retslige Forhold.

Interessen for disse Landsdele prægede ogsaa hans historiske Forfatterskab, der for en stor Del behandler middelalderlige Emner inden for Hertugdømmernes og Kongerigets Fyrstegenealogi. Det sidste større historiske Arbejde fra hans Haand var en heraldisk Undersøgelse af det norske Vaaben. Under hans historiske Forfatterskab **maa** ogsaa nævnes hans Medvirkning ved Mallets (s. d.) »Histoire de Dannemare«. C.s historiske Afhandlinger fremkom især i »Schleswig-Holsteinische Anzeigen« (1751—55) og i Videnskabernes Selskabs Skrifter (1753—81); i dette Selskab optoges han 1753, ligesom **han'** senere blev Medlem af Danske Selskab. Som Historiker er han kritisk indstillet, paavirket af Gram, ved hvis Død han havde ønsket at blive hans Efterfølger som **Gehejme**-arkivar; siden havde han lejlighedsvis i Langebeks Fravær Tilsyn med Arkivet.

C.s Interesser var meget omfattende. I Jena og Halle havde han studeret **baade** Filosofi og Matematik, og lige fra sin tidligste Ungdom havde han med Forkærlighed dyrket Filologi. Han var

en meget dreven Latinist, der kunde improvisere latinske Vers over ethvert Tema (**1790** udkom anonymt hans »Carmina **amicis**«), og havde et saa indgaaende Kendskab til den romerske Litteratur, at, naar man opgav ham en latinsk Glose, kunde han paa staaende Fod citere et klassisk Vers, hvori Ordet forekom. Men ogsaa i al nyere Litteratur var han velbevandret. Hans sproglige Sans var overordentlig fint udviklet; skønt udgaaet af en lybsk Familie beherskede han Dansk med samme Fuldkommenhed som Tysk; ingen af Revisorerne ved Videnskabernes Selskabs Ordbogsarbejde leverede saa værdifulde kritiske Bemærkninger som han. Hans Interesse for de fonetiske Virkemidler i Poesien har givet sig Udslag i to Afhandlinger »Om **aabne** Vocalers Medvirkning i det poetiske Udtryks Styrke og Livagtighed« og »Samtale om Vocalers Sammenstød i danske Vers«, som offentliggjordes **1766**—**67** af Selskabet for de skønne og nyttige Videnskaber i dets »Forsøg«, hvori han tidligere havde faaet trykt et Par Oversættelser. Af dette Selskab var C. Medstifter og et meget virksomt Medlem, hvis æstetisk-kritiske Evne gjorde sig gældende ved Bedømmelsen af de til Selskabet indsendte Arbejder. C., som i det hele taget var en uegennyttig Vejleder for adskillige danske Digtere, kom herigennem bl. a. i Forbindelse med Johannes Ewald, der i ham fandt en Beskytter og Velgører. Som den, der paa Selskabets Vegne skulde forhandle med Ewald om Forandringer før Trykningen af de antagne Værker (bl. a. »Balders Død« og »Fiskerne«), fik han ikke ringe Indflydelse paa Digteren. I visse Henseender har C. virket **hemmende** paa hans frie poetiske Flugt, og f. Eks. betegner Ændringen af »Balders Død«s Slutning afgjort en Svækkelse; til Gengæld har han haft stor Betydning ved at indskærpe Ewald Vigtigheden af den kunstneriske Gennemarbejdning af Detaillen; en Del af den virtuose Teknik, som Ewald raader over, f. Eks. i »Kong Christian«, kan han utvivlsomt takke C.s Belæring **for**. I Fortalen til »Samtlige Skrifter« (**1780**) aflægger Digteren selv Vidnesbyrd om, hvor meget han skylder »de **danske** Musers ivrigste og viseste Beskytter«, og udtrykker sin dybtfølte Taknemmelighed over for ham. •

Om C.s uselviske, ædle Karakter hersker der fuldstændig Enstemmighed i alle samtidige Udtalelser. Hans Personlighed staar som en af de ypperste Repræsentanter for den gamle dansk-tyske Fælleskultur. — Rester af Brevsamling i Det **kgl.** Bibliotek; en Del af hans Korrespondance trykt i Liixdorphiana, **1791**, S. 488 f., Hist. Tidsskr., IV, **1843**, S. **274** f., 325—29, **334**—**58**, 366 ff., J. Langebek: Breve, **1895**, Registeret S. 525, Archiv **für** das studium

der neueren sprachen, CXXXV, 1916, S. 23 ff. — Virkelig Kancelliraad 1749. Virkelig Justitsraad 1754. Etatsraad 1761. Konferensraad 1768. Gehejmerraad 1779. — Hv. R. 1774. — Silhouet i Friederike Bruns **Silhouetalbum** (Privateje). Monument af Wiedewelt paa Ass. Kgd., stukket af Lahde.

Skandinavisk Museum, 1803, I, S. 149—70. Aage Friis: Bernstorffske Papirer, I—III, 1904—07. Friederike Brun: Ungdoms-Erindringer, 1917, S. 83 ff., 96, 168. Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, II, 1919, Registeret S. 415. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, X, 1931, Registeret S. 106. — F. Rønning: Rationalismens tidsalder, I, 1886, S. 96. Nord. tidsskrift for filologi, 3. rk., XVII, 1909, S. 7—20. Vilh. Andersen: Tider og Typer, Erasmus, II, 1909, S. 202, 206—10. Edda, XIV, 1921, S. 144—57; XVII, 1922, S. 313—16. L. Magon: Ein Jahrhundert geistiger und literarischer Beziehungen zwischen Deutschland und Skandinavien, I, 1926, Registeret, S. 551. Luxdorphs **Dagbøger**, udg. af E. Nystrøm, II, 1930, S. 249.

R Paulli

Carstens, Asmus Jakob, 1754—98, Tegner og Maler. F. 10. Maj 1754 nær ved Landsbyen St. Jiirgen ved Slesvig, d. 25. Maj 1798 i Rom, begr. sst. paa den protestantiske Kgd. ved **Cestiuspyramiden**. Forældre: Mølleer Hans C. (1721—62, gift 1° 1747 med Katharine Elisabeth Nissen, d. 1750) og Christine Dorothea Petersen (1726—69, gift 2° 1765 med Møller Jiirgen Muhl, f. 1731). Ugift.

Baad i den første Barneskole og i Slesvig Domskole, hvor C. blev Discipel efter Faderens Død, **fik** han kun en tarvelig Undervisning; derimod interesserede han sig tidligt for at tegne, og Jurian Ovens' Billeder i Slesvig Domkirke gjorde et dybt Indtryk paa ham. Seksten Aar gammel blev han taget ud af Skolen og tilbragte derefter omtrent halvandet Aar i Hjemmet; man søgte **efter** hans inderlige **Ønske** at faa ham sat i Lære hos en eller anden Kunstner — der var saaledes Tale om den ansete Maler J. H. Tischbein i Kassel —, men Forsøgene strandede, og i Sommeren 1771 forlod den vordende Kunstner for anden Gang sit Hjem for at tiltræde en Plads som Lærling hos en Vinhandler i Eckernførde. Kontrakten lød paa syv Aar, og i fem opfyldte C. de Forpligtelser, den paalagde ham; han tappede Vin af, skyllede Flasker og tumlede med de store Fade. Kunsten dyrkede han i al den Tid, han kunde spare fra den daglige Gerning, og han læste flittigt i forskellige kunstteoretiske Værker, der faldt ham i Hænde. Endelig blev det Liv, han førte her, ham for utaaleligt og Driften til kunstnerisk Virken ham for stærk; han opsigde sin Kontrakt, købte sig fri for den sidste Læretid for 80 **Thlr.** og begav sig efter et kort Ophold i Slesvig i Nov. 1776 til Kbh. for at søge Uddannelse som Kunstner. Hans Bysbarn Paul Ipsen var ham her en

Støtte, og i Akademiets lille Samling af **Afstøbninger** modtog han straks efter sit Komme det vældigste Indtryk af den antikke Kunst — et Indtryk, der blev afgørende for hele hans følgende Liv og Virken. Der tilbragte han ofte halve Dage ad Gangen; han tegnede **ikke** efter Statuerne og Reliefferne, men søgte at lære dem udenad for ret at tilegne sig deres Former. Heller ikke efter Model tegnede han, det syntes ham en »uværdig Maade« at studere Kunsten paa; han tegnede overhovedet kun lidet i det første Par Aar. men kom dog af og til paa Akademiet og hørte Weidenhaupts Forelæsninger over Anatomi. Sikkerhed i Komposition søgte han at tilegne sig ved at studere Kobberstik efter Rafael. Samtidig studerede han flittigt forskellige teoretiske Skrifter og de antikke Digteres Værker, der ogsaa senere vedblev at være hans kæreste Læsning ved Siden af Klopstock, Ossian, Gerstenberg og Ewald, hvis Poesi han efterlignede i et lille, **1783** trykt, Bind Digte, rige paa Følelse, men kejtede i Formen. Sit Brød tjente han navnlig ved at tegne **smaa** Portrætter; af og til fik han dog ogsaa Bestilling paa et større Arbejde, saaledes paa en »Adam og Eva«, der efter at være vraget af den oprindelige Bestiller, Grev Moltke-Bregentved, kom i Kammerherre Warnstedts Eje for **100 Rdl.**; det er nu gaaet tabt. En Tegning »Balders Død« efter Ewald vandt C. F. Stanleys Bifald, og ved hans Mellekomst gik C. ind paa Akademiet i Haab om snart at vinde Romerprisen. Nogen Tid efter blev C.s Forhold til Akademiet imidlertid endelig afbrudt, idet han nægtede at modtage den lille Sølvmedaille, der tildeltes ham ved Mødet **31. Marts 1781**. Følgen var, at han blev vist bort fra Akademiet, og skønt enkelte af dettes Lærere siden synes at have forsøgt en **Mægling**, vendte C. ikke tilbage. Han studerede derefter videre paa egen Haand og tegnede en Mængde Portrætter, der i Løbet af et Aar indbragte ham **1000 Rdl.**; en Del af Pengene lagde han op til en Udenlandsrejse, og denne tiltraadte han kort efter Paasketid **1783**.

Over **Lübeck**, Hamburg og Braunschweig gik han til Fods til **Nürnberg** og derfra til Mantova, hvor han i nogle Uger med Begejstringens »Gysen« studerede Giulio Romanos Fresker i Palazzo del **Tè**; han naaede Milano, men **maatte** derefter, da hans Penge var sluppet op, søge til Steder, hvor der var Udsigt til at tjene noget. I Ziirich solgte han nogle Tegninger og udførte Portrætter, som Lavater skaffede ham Bestilling paa; saa drog han til Liibeck og kom dertil Vinteren **1783—84**. Her tegnede han atter Portrætter og udførte en Del Kompositioner. Megen Tid anvendte han desuden til at læse en Række Digteres Værker, Platon, Milton og Shakespeare. Hans Virksomhed led dog lange Afbrydelser ved

de haarde Sygdomsanfald, der jævnlig kom over ham: allerede i **Kbh.** havde hans Bryst vist sig angrebet, og nu **maatte** han ofte længere Tid ad Gangen ligge til Sengs; saa hvilede Arbejdet, medens Gælden voksede, og Udsigterne til at naa, hvad han længe havde drømt om som Livets højeste Lykke, at komme til Rom for at lære Antikken, Rafael og Michelangelo at kende paa første Haand, syntes stedse at blive ringere. Af stor Betydning for ham var det nøje Venskab, han her i Liibeck sluttede med Forfatteren Carl Ludwig Fernow, der fra **1786** var ansat i et Apotek i Byen; senere fortsattes deres Samliv i Rom, hvor Fernow virkede som C.s trofaste Apostel, ligesom han efter Kunstnerens Død skrev den første, omfattende, Biografi af ham. I Aaret **1787** lod det til at skulle klare op for C. To Mænd, **Lübecks** Borgmester Overbeck (Fader til den **berømte** Maler) og Raadsherren Matthaeus **Rodde**, hjalp ham med Raad og Daad og satte ham i Stand til at søge en større Virkekreds i Berlin. Dertil drog han i Efteraaret **1788** efter i Forvejen at have sendt et Maleri »De fire Elementer«, nu tabt, samt en Tegning til Berlin-Akademiets Kurator, Ministeren v. Heinitz. Men ogsaa i Berlin **skuffedes** hans Forventninger. I et Aars Tid maatte han leve af at give Undervisning i Tegning og udføre Illustrationer, og han led ofte ligefrem Nød. Først da han **1789** udstillede nogle Arbejder, deriblandt den store Tegning »De onde Engles Fald« (Weimar), vakte hans Kunst Opmærksomhed, og i det følgende Foraar fik han Tilbud om **en** Ansættelse som Professor ved Akademiet med en Gage af **150 Thlr.** aarligt. Denne Post tog han imod, ikke fordi den i sig selv fristede ham, men fordi han mente, at den kunde bringe ham nærmere til hans Ønskers Maal, Rom. Endelig gik hans Haab i Opfyldelse; efter at han ved Støtte **af** v. Heinitz og Arkitekten J. C. Genelli havde **faaet** Lejlighed til i det **saakaldte Dorville'ske** Hus at male en Række Billeder med mytologiske Emner (som saa mange andre af C.s Arbejder er ogsaa disse, der var malede paa Papir, gaaet til Grunde), skaffede v. Heinitz ham Orlov fra Embedet og et toaarigt Rejsestipendium paa 450 Thlr., og i Sept. **1792** naaede C, der havde lagt Vejen over Dresden, **Nürnberg** og Firenze, sit Maal, Rom.

I Samlingerne her, i Kirkerne, navnlig naturligvis i Vatikanet, studerede han nu Dag efter Dag Antikken, Rafael og Michelangelo. Afvisende som han var over for andres Arbejde og Opfattelse og vistnok alt andet end vindende af Væsen, levede han ogsaa i Rom temmelig isoleret, dog genfandt han **1794** sin Ven Fernow, og i den talrige tyske Koloni fik han enkelte Venner og Beundrere; blandt de Danske lærte han ogsaa Georg **Zoëga** at kende og fandt

hos ham en velvillig, men ingenlunde **kritikløs** Interesse. I Rom udfoldede han nu en større Produktivitet end nogen Sinde tidligere; i Samlingerne i Berlin, Kbh. og især i Weimar, hvortil de blev bragt af Fernow, findes en Mængde **Tegninger**, der viser Resultatet af hans romerske Studier. Dog heller **ikke** her udeblev Betydmringerne. Da C. først ret havde erkendt, hvilken Betydning Livet i Rom havde for hele hans Udvikling, vægrede han sig ved at vende tilbage til Berlinprofessoratet. Han opnaaede en Forlængelse af Stipendiet, men da han derefter besvarede v. Heinitz' bestemte, men endnu venskabelige Opfordring til at vende tilbage til Berlin med et yderst selvbevidst og udfordrende Brev, kom det igen til et af de voldsomme Brud, der er karakteristiske for hele hans Livsførelse; imidlertid havde C. faaet ordnet **en** Udstilling i Batonis gamle Atelier af et Antal Tegninger, og da Fernow havde skrevet en meget rosende Artikel om den i Wielands »**Teutsche Merkur**«, søgte v. Heinitz endnu en fredelig Ordning, men C.s Svar medførte det endelige Brud. Han fik dog **ikke** længe den Lykke at arbejde i Rom; den fortærende Sygdom skred stadig frem i sin Udvikling, Overanstrengelse og Uforsigtighed begunstigede dens Gang. I Foraaret **1798** veg Kræfterne hurtigt, Legemet svandt ind, saa at den syge til sidst lignede et Skelet, og Døden fulgte.

Fra først til sidst har C. kun vist ringe Tilbøjelighed til at arbejde som Maler; hans Oliebilleder, af hvilke Kunstmuseet ejer et Par, er faa, betyder kun lidt i hans Produktion og staar ganske i Skygge for det store Antal Tegninger, der er Kernen i den. Gennem disse er vi, skønt adskilligt er gaaet tabt, i Stand til at følge hans Arbejde. Enkelte af dem skal her nævnes. Fra Tiden i Kbh. en Tegning i Kobberstiksamlingen, Figurer dansende om **en** Priap-Herme, et svagt Arbejde med Reflekser **maaske** fra Wiedewelt. I en anden Tegning sst., udført **1788** i Liibeck, ser vi derimod Kunstnerens typiske Stil, den forcerede Udtryksform, den banale Formgivning og Kompositionselementer hentede fra ældre Kunst. Fra Berlintiden er bl. a. en stor Tegning i Weimar, fremstillende Slaget ved Potidæa, med tydelige Erindringer om Giulio Romano, og en anden, ligeledes i Weimar, af **Argonauterne** hos Kentauren Chiron, med talrige Figurer, der unægtelig i høj Grad viser, at Manglen paa Modelstudium var skæbnsvanger for hans Kunst. En af de tidligste Tegninger fra Italientiden er »**Lapithernes og Kentaurnernes Kamp**« (Weimar), komponeret i Firenze **1792**, senere udført i Rødkridt. Fra samme Tid omtrent er den kendte Tegning af Ganymed, der bortføres af Ørnen (Weimar) med tydelig Tilknytning til et Stik efter Michelangelos berømte Tegning. En lige saa

aabenbar Afhængighed af den store Renæssancekunstner viser **Tegningerne** »Lysets Fødsel« og »De syngende **Parcer**« (begge i Weimar); en af Figurene i sidstnævnte Tegning har C. ogsaa udført som plastisk Figur. Fra de senere Aar af Romopholdet er bl. a. nogle Tegninger af Homer, der synger for Folket (Weimar), i hvilke Erindringer om Rafaels Arbejder er tydelige, og den lange Række af Illustrationer til Argonautersagnet, i Kobberstiksamlingen i Kbh.; endelig fra den sidste Tid, da han **laa** syg i Rom, Tegningen af »Guldalderen« i Thorvaldsens Museum. Det **maa** endnu tilføjes, at **C.s** Tegninger ofte er blevet kopierede, og at derfor Spørgsmaalet Kopi eller Original **ikke** sjældent maa overvejes.

Den Opfattelse af **C.**, der hyppigst er kommet til Orde, navnlig i det anselige Antal Værker om ham af tyske Penne, ser i ham en Kunstner, der vel savnede Uddannelse og for saa vidt var svag i »Udførelsen«, men som dog ved sine Kompositioners storladne Holdning og deres Præg af Fantasi og kraftfuldt Temperament betød det endelige Omslag ikke alene fra det ældre **18.** Aarh.s Kunst, men ogsaa fra den Overgangsstil og Eklekticisme, der betegnes med et Navn som Rafael Mengs. Snart lægges da Vægten paa hans »Klassicisme«, snart, som hos Emil Hannover, paa Fantaselementet, det, der forbinder ham med den tyske »**Sturm und Drang**«. I alle Tilfælde ligger Fernows Biografi og Vurdering som Grundlaget. En Revision af denne Opfattelse synes dog nødvendig. Det maa for det første fremhæves, at C.s Betydning i Kunstens Udvikling aabenbart er blevet i høj Grad overvurderet; det **er** sandt nok, at en Kunstner som Thorvaldsen i sin Ungdom har modtaget Indtryk af C.s Kunst, men lige saa utvivlsomt er det, at han aldeles ikke kan opfattes som C.s Elev eller som den, der fortsætter hans Kunst. Og inden for den maleriske Udvikling gennem det **18.** og det **19.** Aarh., set i store Træk, har C. kun en beskeden og afsides Plads. Dernæst maa det fremhæves, at Aarsagen til denne Overvurdering af C. som Kunstner beror paa en for den tyske filosofiske Kunstopfattelse karakteristisk Skelnen mellem det »ideale Indhold« og det, som kaldes Udførelsen, det manuelle. C. selv har overordentlig bestemt fastslaaet denne Sondring; ikke alene indrømmer han, at hans Uddannelse er mangelfuld, ser dog dette som lidet væsentligt for hans egentlige Arbejde, men han mener i det hele, at Arbejdet med Naturen, f. Eks. med Modellen, er undværligt, ja skadeligt for den, der vil skabe en større kompositionel Helhed. Resultatet bliver, at han arbejder med et ganske konventionelt Formsprog, hentet ud af Fortidens store Kunst, og i Virkeligheden, saaledes som ogsaa

Hannover indrømmer, **maa** betegnes som **Dilettant**. Hvis man vil forstaa, i hvilken Grad dette rammer **Kernen** i hans Væsen som Kunstner, kan man sammenstille ham med en Maler som **Ingres**, udsprungen af samme nyklassiske Skole og med en lignende Beundring for Antikken og Renæssancens store Mestre; ved en intens kunstnerisk Forarbejdning af disse Indtryk og et lige saa intenst Naturstudium er han blevet en Hovedskikkelse i Kunstens Historie fra den nyklassiske Periode fremefter. Dette egentlige og afgørende kunstneriske Arbejde mangler i **C.s** Produktion.

Selvportræt-Tegninger i Kunsthalle i Hamburg og i Ny Carlsberg Glyptotek. Radering 1799 af Joseph Koch. Stik af H. Lips efter Tegning af C. L. Fernow. — Monument paa Graven. **Bronze**-statue af Th. Stein paa Vestre Boulevard i Kbh. 1894 (1880—94 i Bronzegaarden ved Carl Jacobsens Villa i Valby).

(A. J. Carstens:) Oden und Elegien von Jakob, 1783. **Schleswigsche** Kunstbeiträge, 1792. Les Argonautes . . . dess. p. A. J. Carstens, grav. p. Jos. Koch, 1799. C. L. Fernow: Leben des Kunstlers Carstens, 1806; ny Udg. ved H. Riegel, 1867. Zeichnungen v. A. J. Carstens in . . . Weimar, gest. v. W. Muller, Text v. Chr. Schuchardt, 1849. F. v. Alten: A. J. Carstens, 1865. Samme: **Versuch** e. Verz. d. Werke . . . A. J. Carstens, 1866. Carstens' **Werke**, Umrissstiche v. W. Muller, I, 2. Opl., 1869; II, 1874; III, 1884. Der Argonautenzug, mit Text v. H. Riegel, 1875—76. F. **Pauly**: Carstens, 1876. A. Sack: A. J. Carstens, Jugend und Lehrjahre, 1881. H. **Lücke**: A. J. Carstens, 1882. E. Hannover: Classicismen og Carstens, Tilskuere 1913. A. F. Heine: A. J. Carstens, 1928. Leo Swane.

Carstens, Axel Emil Vilhelm, 1847—1927, Tandlæge. F. 19. April 1847 i Borum, Aarhus Amt, d. 2. April 1927 i Kbh., begr. i Hørsholm. Forældre: Sognepræst F. C. C. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 24. Sept. 1870 i Hørsholm med Elise Johanne Frederikke Køhler, f. 17. Marts 1837 i Usserød, d. 27. April 1903 i Hørsholm, D. af Murermester Johan Franz Georg K. (1805—72) og Marie Christine Malmgreen (1814—1904). 2° 29. Okt. 1903 i Højerup med Thyra Amalie Stanislavska Langkilde, f. 23. April 1870 i Hillerød, D. af Prokurator Caspar L. (1821—89) og Johanne Frederikke Stanislavska Petersen (1835—1918).

C. levede sine Barndomsaar i Tyrstrup ved Christiansfeld, hvortil Faderen var blevet forflyttet 1850. Efter Skolegang i Christiansfeld og Haderslev blev han Student 1867, privat dimitteret, og uddannede sig derpaa til Tandlæge. Han bosatte sig i Kbh. og fik hurtigt en omfattende Praksis. Sine sidste Aar levede han i Rungsted. — Gennem Barneaarenes Oplevelser og gennem sin Slægt følte C. sig dybt bunden til Nordslesvig. Da der i Slutningen af 80'erne vaagnede en større Forstaaelse af Betydningen af Konge-

rigets Støtte til Danskheden i Nordslesvig, og sønderjyske Foreninger dannedes, tog C. med Iver Del i Organisationsarbejdet. Han blev **1888** Formand for Sønderjysk Centralforening i Kbh., hvilken Stilling han beklædte **1888—98** og **1902—04**. Paa hans Initiativ **dannedes 1889** De samvirkende sønderjyske Foreninger, der ud over Centralforeningens Opgaver, at støtte trængende Sønderjyder og udbrede **Kendskab** til Sønderjylland, satte sig til Formaal »at støtte enhver lovlig Bestræbelse for Vedligeholdelsen af Danskheden i Sønderjylland«. C. blev Sammenslutningens Formand hele dens Levetid. Foreningerne, der til at begynde med kun tilsigtede at samle udvandrede Sønderjyder, omfattede efterhaanden ogsaa andre sønderjysk interesserede, og mange Steder i Landet blev de det vigtigste Forbindelsesled med Grænselandet. Af Opgaver, der løstes under C.s Førerskab, kan nævnes Oprettelsen af Efterskolen i Hejls og Udgivelsen af »Håndbog i det nordslesvigske Spørgsmåls Historie«. Da efter **1920** nye Forhold krævede nye Arbejdsformer, opløstes Foreningen, og Grænseforeningen traadte i dens Sted. C. blev Medlem af det Udvalg, der efter Afhændelsen af Skolen i Hejls medvirkede ved Oprettelsen af Efterskolen i Nørborg. — R. **1894**. DM. **1920**. — **Gipsmedaillon** fra yngre Dage i Familieeje.

H. L. Møller i Svend Dahl og Axel Linvald: Sønderjylland, II, **1919**, S. **182** f. Grænsevagten, **1927**, S. **132** f. Sprogforeningens Almanak **1928**, S. **90—93**. Sønderjysk Centralforenings Festskrift **1920**, S. **178** ff.

Hans **Lund**.

Carstens, Carsten Erich, **1810—99**, Præst, kirkehistorisk Forfatter. F. 29. Dec. **1810** i Tønder, d. 25. Nov. **1899** sst. Forældre: Købmand **Edlef C.** (**1778—1842**) og **Margaretha Erichsen** (**1777—1856**). Gift 11. Maj **1841** i Sottrup med **Pauline Charlotte Georgine Mumsen**, f. 10. Jan. **1818** i Slesvig, d. 20. Nov. **1891** i Tønder, D. af Sognepræst **Paul M.** (**1781—1864**) og **Abel Christine Ahlmann** (**1787—1869**).

C. var først bestemt til Handelen, men kom til at studere Teologi i Kiel og blev Kandidat **1837**. Efter at have været Huslærer paa Ballegaard i Sundeved blev han **1840** Diakon i Tønder, hvor han ogsaa skulde besørge det danske Landdistrikt Emmerske. **1864** blev han konstitueret som, **1868** udnævnt til Førstepræst og Provst for Tønder Provsti. Tilbageholdende i politisk Henseende virkede han saaledes baade under dansk og tysk Styre. Han nærede en levende Kærlighed til Slesvigs Fortid og skrev i tyske Tidsskrifter en Mængde Afhandlinger om kirkelige Forhold og Personligheder, 1)l. a. ogsaa om J. B. **Bluhme**, Erik Pontoppidan, sin Forgænger i

Tønder H. A. Brorson og Adam Struensee. Til hans større Arbejder hører »Uebersicht **über** die Geschichte **der** Reformation in **Schleswig-Holstein**« i »Nordalbingische Studien«, II, 1845, S. 119—60, »Geschichte der theologischen **Fakultät** der Christian **Albrechts-Universität** in Kiel« i »Zeitschrift der Gesellschaft für schleswig-holstein-lauenburgische Geschichte«, V, 1875, S. 1—132, »Die **Generalsuperintendenten** der evangelisch-lutherischen Kirche in Schleswig-Holstein« sst., XIX, 1889, S. 1—111, »Die Geschichte der Predigt in Schleswig-Holstein« sst., XXII, 1892, S. 161—237 samt Bogen »Die Stadt **Tondern**« (1861). Det var ham en Sorg, at først Embedets Forretninger, dernæst Alderen hindrede ham i større Arbejder og i en Nybearbejdelse af sidstnævnte Bog. Sin store Bogsamling skænkede han til Tønder Seminarium. — Bibliografi over C.s Skrifter i F. Witt: »Quellen und Bearbeitungen der schleswig-holsteinischen Kirchengeschichte« i »**Schriften** des Vereins für schleswig-holsteinische Kirchengeschichte«, 1. Rh., Heft I, 2. **Aufl.**, 1913, S. 302. — Maleri af H. P. Feddersen 1890 i Tønder K.

E. Michelsen i *Schriften des Vereins für schleswig-holsteinische Kirchengeschichte*, 1. Rh., Heft IV, 1900, S. 149 ff.

Valdemar Ammundsen (A. D. Jørgensen).

Carstens, Frederik Carl, 1799—1868, Præst og Forfatter. F. 3. Juli 1799 i Sønderborg, d. 3. Sept. 1868 i Kbh. (Johs.), **bcgr.** sst. (Ass.). Forældre: Købmand, senere Gæstgiver Jacob C. (1764—1844) og Catharina Elisabeth Posselt (1769—1814). Gift 10. Juni 1829 i Kbh. (Slotsk.) med Emma Vilhelmine Amalie Stribolt, f. 23. Jan. 1808 i Kiel, d. 18. April 1880 paa Frbg., D. af Frisør hos Kronprinsen, **Hoffjermager**, senere Graver ved Assistents Kgd. Frants S. (1764—1849, gift 1° med Margarethe Marie Møller, ca. 1754—1824, Ægteskabet opløst) og Ellen Kirstine Kragh (1771—1855).

Ti Aar gammel kom C. til Næstved i Pleje hos sin Morbroder, og efter 1819 at være blevet Student fra Herlufsholm tog han 1825 teologisk Attestats. 1832—45 var han Præst for den tyske Menighed paa Alheden (Frederiks og Karup), 1845—50 i Borum og Lyngby, fra 1850 i Tyrstrup og Hjerndrup i Nordslesvig, fra hvilket sidste Embede han 1864 blev afsat af den preussiske Regering og s. A. **entlediget** af den danske. Hans Virksomhed som Forfatter er knyttet til Alheden. Han hørte til Skovrider Jens Bangs Beundrere og omfattede saavel Kolonianlæg som Skovplantning med megen Interesse, der affødte Skrifterne »Bemærkninger over Alheden og

dens Colonier« (1839), og »Bemærkninger over Heden og dens Træplantning« (1844). Begge Steder meddeler han en betydelig Række Oplysninger om de højest ejendommelige Forhold, han beskriver, og skønt hans Angivelser, f. Eks. Beregningerne over Hedeskovenes fremtidige Udbytte, ikke altid er korrekte, skylder vi ham dog vor meste Kundskab navnlig om Skov anlæggene paa de jyske Heder. 1850 opfordrede han forgæves til at danne et Selskab til Opdyrkning af de jyske Heder, i hvilket H. C. Riegels skulde være Formand.

A. Oppermann: Bidrag t. d. danske Skovbrugs Hist. 1786—1886, 1889.
C. Nyrop: Det danske Hedeselskab 1866—1916, 1916.

A. Oppermann (C. Syrach Larsen*).

Carstens, Jørgen, se Karstens.

Carstensen, hyppigere forekommende Patronym. Her skal nævnes en efter Traditionen fra Øen Pellworm indvandret Slægt, hvortil hørte Hieronymus C. (d. 1774), der 1746 fik Bevilling paa at drive Ribe Apotek. Hans Søn, Degn i Egen paa Als Bernhard Hieronymus C. (1753—1813) var Fader til nedenn. Gehejmelegationsraad Johan Arnold Hieronymus C. (1783—1853), hvis Sønner var de nedenn. Brødre Entreprenøren Georg Johan Bernhard C. (1812—57) og Politikeren, Kontreadmiral William August C. (1828—1909), samt Kammerherre, Guvernør i Guinea Edward James Arnold C. (1815—98) og Kaptajn, Digeinspektør Richard Peter C. (1822—1901). Af disse var Georg C. Fader til John C. (1857—1922), der som Direktør for N. Y. Central Rail Road og Meddirektør for 51 andre Jernbaneselskaber i U. S. A. under Vanderbiltgruppen blev en af Amerikas største Autoriteter paa Jernbanevæsenets Omraade, Kontreadmiral William August C. (1828—1909) Fader til Kontre-admiral Carl Vilhelm Edvard C. (f. 1863) og til Oberst Ivan C. (f. 1871), hvis Hustru er den nedenn. Esther Henriette C, f. Hansen (f. 1873), og Kammerherre Edw. James Arnold C. (1815—98) Fader til Proprietær Arnold Carl Edward C. (1849—1902) til Eriksholm, hvis Datter er den nedenn. Malerinde Ebba Nina Beck C. (f. 1885).

Stamtavle over Efterkommere af Georg Frederik Ulrich og Anna Magdalene Herbst, 1928, S. 4—11. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S.

Albert Fabritius.

Carstensen, Andreas Christian Riis, se Riis Carstensen.

Carstensen, Hans Carl Emil, **1837—1922, Redaktør.** F. 19. Jan. **1837** paa Gammel Ryomgaard, d. 17. Febr. **1922** i Kbh., Urne paa Gentofte Kgd. Forældre: Proprietær Thomas C. (1793—1869) og Marie Christine Petersen (ca. 1805—72). Gift 6. Dec. **1887** i Kbh. (Holmens) med Johanne Caroline Vilhelmine (Mimi) Budde-Lund, f. Nielsen (se Carstensen, Mimi).

C. blev Student **1856** fra Aarhus og tog **1864** statsvidenskabelig Eksamen. **1860** begyndte han sin journalistiske Virksomhed i »Avertissementstidende« og blev s. A. knyttet til »Dagbladet«; **1865—66** arbejdede han ved »Berlingske Tidende«, **1867—68** ved »Dags-telegraf«n, derefter ved det nyoprettede »Dagens Nyheder«, var dets Redaktør sammen med R. Watt **1871—73** og derefter dets Eneredaktør. Bladet stod yderst til højre i den københavnske Presse, en Fordel i disse Aar, da de egentlig nationalliberale Anskuelser tabte deres Magt over Borgerskabet, og Proprietærsønnen havde let ved at støtte **Landstingsgodsejernes** Politik overbevisningstro og skarpt med Front mod Parlamentarisme og Demokrati. Med sine udpræget nationale Synspunkter havde han en særlig Forkærlighed for J. F. Scavenius, til hvem han stedse bevarede **et** nært Forhold. Som journalistisk Elev af C. St. Bille lagde han Vægt paa den skolede Form og paa en uskaansom Polemik, der en Tid lang ogsaa gik ud over den gamle Nationalliberalismes Bladmænd og gjorde ham omtalt og frygtet. Personlig var han omgængelig og hensynsfuld, afholdt af sit Personale og med gode repræsentative Evner. Han fik ikke ringe Indflydelse i Højre og var **1885—90** Formand for de konservative Klubbers Repræsentantskab, Folketingskandidat i Lejre **1887** og **1890**, i Frederikssund **1892**. En moderne Bladleders Mangesidighed og Villighed til Afkald paa en mere personlig og sindig Livsførelse ejede han imidlertid ikke, og hans Blad blev aldrig **et** indbringende Foretagende. **1891** optoges det i den Ferslew'ske Bladkreds, og **1896** fik C. L. Wiggers til Medredaktør og blev samtidig Medredaktør af »Nationaltidende«. Med forskellige Medredaktører bevarede han Stillingen til sin Død, uden megen Føling med den nye bladmæssige Udvikling, men stadig virksom for Bladenes politiske Holdning og tilskyndende, raadende og rettende, selv da hans eget Skribentvirke ebbede ud. Hans Anseelse i sin Stand var stor, og han gjorde et betydeligt og frugtbart Arbejde som **Journalistforeningens** Formand **1893—1906**. — R. **1894**. DM. **1905**. — Maleri af P. Mønsted **1899**. Bronzeplaque af A. Bundgaard **1905**. Træsnit efter Fotografi **1893**.

Dagens Nyheder 27. Sept. **1918** og **18. Febr. 1921**. Nationaltid. **17. Febr. 1922**. N. J. Berendsen: Af en gammel Journalists Erindringer, **1918**, S. **64—67**, **121 ff.**, **136 ff.**

Paul *Læssøe* Muller.

Carstensen, Ebba Nina **Beck**, f. **1885**, Malerinde. F. **23. Aug. 1885** i Västra **Kärstorp**, Skaane. Forældre: Proprietær, senere til Eriksholm ved Helsingør, Arnold Carl Edward C. (**1849—1902**) og Anthonie Catharina Møller (**1854—1933**). Ugift.

E. C. fik Tegneundervisning i Helsingør og paa Johan Rohdes Malerskole og gik paa Kunstakademiet Jan. **1909—Jan. 1913**, foretog en Række mindre Studierejser til Paris, til Dels for **Akademi-**stipendier, og rejste **1929** paa Kauffmanns Legat tre Maaneder til Nordafrika, Italien og Paris. **1930** tildelte Akademiet hende Eckersbergs Medaille for »Skovudkant. Hornbæk«. E. C. har jævnlig udstillet paa Charlottenborg siden **1908** og paa Kunstnernes **Efteraarsudstilling**, i hvis Komité hun har haft Sæde siden **1913**. Af hendes øvrige Udstillingsvirksomhed kan nævnes: De Trettens Udstilling **1912**, Kvindelige Kunstneres Udstilling **1920**, Forum-Udstillingen **1929**, **Separat-Udstilling** i Kunstforeningen **1933**. E. C. har altid tilhørt den radikale Fløj i det samtidige Kunstliv. Hun er en paradoksal Malerinde. Man kunde fristes til at antage, at de Kanariefuglebure, Hønsegaarde, Skovbilleder og Kvistkammerinteriører med spidsnæsedede Mænd, som hun fortrinsvis maler, var en humoristisk Kunst. Men det er ikke Tilfældet. Motiverne er nok set og opfattet under et spydigt Sideblik, men Aanden i Billederne og deres Gennemførelse tager udelukkende Sigte paa maleriske **Maal af ret** viril Art. Hun vil et arkitektonisk fornemmet Maleri, plastisk Form og Rum omsat i Kolorit og tung **Farvemasse**. Herved foretrækker hun en Skala af brunt, gult og grønt, med Udeladelse af rødt, og hun holder sig haard-**nakk**et til den Linie, hun een Gang har fastlagt, uden mange Svinkeærinder.

Sigurd Schultz.

Carstensen, Esther Henriette, f. **1873**, Redaktør. F. **10. Aug. 1873** i Skodsborg. Forældre: Grosserer Harald Hansen (s. d.) og Hustru. Gift **19. Jan. 1898** i Kbh. (Frederiks) med Premierløjtnant, senere Oberst og Kammerherre Ivan C, f. **24. April 1871** i Kbh. (Holmens), Søn af Kaptajn, senere Kontreadmiral William C. (s. d.) og Hustru.

Fru C. blev Student **1893** fra N. Zahles Skole og cand. **math. 1897**. Hun har taget ledende Del i Kvindebevægelsen, var **Redaktør**

af »Kvinden og Samfundet« 1908—13, Medlem af Dansk Kvinde-samfunds **Fællesstyrelse** 1907—18 og 1928—32, Næstformand 1913—18, Formand for Dansk Kvindesamfunds Københavnskreds 1916—21 og fra 1934. 1907 virkede hun energisk, men uden Held for at samle alle danske Kvindeforeninger med Valgret paa deres Program i en **landsomspændende** Kvinderetsforening og 1909 imod Indførelse af Forbud mod Kvinders Natarbejde i industrielle Virksomheder. — Maleri af G. Achen 1902 i Familieeje.

Dansk **Kvindesamfunds** Historie gennem 40 Aar, S. 231—38, 280, 319. Kvinden og Samfundet 15. Okt. 1913.

Ŷyrithe Lemche.

Carstensen, Floris, ca. 1641—77, Søofficer. F. ca. 1641, d. 26. el. 27. Okt. 1677 ud for Stralsund, begr. i Kbh. (Holmens K.). Gift med Cathrine Eilersdatter (d. tidligst 1678).

F. C. blev Maanedsløjtnant 1663 og s. A. ansat som Inspektør ved de **smaa** Galejer. Han var derefter en Tid i hollandsk Orlogstjeneste og ansattes atter 1666 som Maanedsløjtnant. 1668 blev han Løjtnant i Aarstjeneste og 1674 Kaptajn. S. A. var han først Chef for Fregatten »Hvide Falk« og derefter for Orlogsskibet »Kjøbenhavn«, der anvendtes til Transport af Søfolk fra Norge og til Konvojering. N. A. var han Chef for Orlogsskibet »Nellebladet« i Østersøflaaden og deltog under Generaladmiral Tromp i Slaget ved **Öland** 1. Juni. 1677 deltog han som Chef for Orlogsskibet »Tre Løver« under Niels Juel i Slaget i Køge Bugt, hvor han førte Schoutbynachtflag og erobrede det svenske Orlogsskib »Mars«. Samme Efteraar kommanderede han en Eskadre paa syv Fregatter, indtog nogle Skanser i Småland og lagde **Västervik** i Aske. Herfra sendtes han med Eskadren til Rugen for at blokere Stralsund, hvor han faldt under et Angreb paa Byen.

J. H. **Lützow**: Hist. Efterretninger om Danske **Søe-Officerer**, 1788. H. D. Lind: Kong Frederik **III.s Sømagt**, 1896.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Carstensen, Georg Johan **Bernhard**, 1812—57, Bladudgiver, Tivolis og Casinos Stifter. F. 31. Aug. 1812 i Algier, d. 4. Jan. 1857 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Generalkonsul, senere Konferensraad Johan Arnold Hieronymus C. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 1845 med sin Kusine Fanny Elizabeth **Webb**, f. ca. 1824 i Cornwall, d. 29. Dec. 1846 i Kbh. (Garn.), D. af Løjtnant i Flaaden Joseph Richard **Raggett** W. og Charlotte Emilie Sophie Ulrich (f. 1796). 2° 8. April 1850 paa St. Thomas med Mary Ann **Sempill**, f. 22. Okt. 1829 paa St. Croix, d. 16.

Dec. 1880 i New York, D. af Planter, Kaptajn John Renger S. og Ann Ruan.

C. ejede Sydboens Temperament og Letsind. I **1820'erne** sendtes han til Kbh. og sattes i Efterslægtsselskabets Skole, hvor han allerede optraadte som Redaktør af et Drengeblad; senere blev han Elev paa Herlufsholm, og **1832** dimitteredes han privat til Universitetet og tog Filosofikum. Jura skulde være hans **Brødstudium**, men Dagene gik med litterære Sysler og med militær Uddannelse i Kongens Livjægerkorps, hvorfra han **1835** afgik som Løjtnant. Derefter drog han paa Eventyr i fremmede Lande: Over Spanien tog han til Marokko, var en Vinter i Paris, rejste til Filadelfia og kom efter tre Aars Fravær **1838** atter til Kbh. som en rodløs Kosmopolit, der forbandt fransk Elegance med amerikansk Smartness. Nu vilde han være Skuespiller, men snart fortsatte han sin i Frankrig og Amerika paabegyndte journalistiske Virksomhed, ikke ved den bestaaende Presse, men ved at udgive Salonbladet »Portefeuillen« (**1839—41**), der — i Lighed med alt, hvad C. rørte ved — snart skød Ham og blev til »Figaro« (**1841—42**) og »Ny Portefeuille« (**1842—44**) for **1845** at ende som »Dansk Album«. C. havde **udpræget** journalistisk Sans; hans Ugeblades lette, brogede, for en stor Del oversatte Indhold fandt mange Læsere, især blandt Damerne, men vakte Uvillie i Dagspressen, der ikke tillod, at Opmærksomheden blev draget bort fra 40'ernes altoverskyggende politiske Spørgsmaal. Han skrev selv kvikt og naturligt om Teater, f. Eks. om Sceneinstruktionens Betydning, og fremsatte Meninger, der gav J. L. Heiberg Anledning til at kalde ham »en Nullitet som æstetisk Dommer«, medens »Fædrelandet« opfattede ham som »en opvartende Hofjunker hos beaumonde«, men da C. bl. a. i Rosenborg Have arrangerede store Illuminations- og Fyrværkerifester for »Figaro«s Abonnenter, blev hans Navn populært, og selv Heiberg erkendte hans Bestræbelser for at samle Publikum til »smagfulde Festiviteter i det paa saadanne Forlystelser hidtil saa fattige Kjøbenhavn«. Den Succes, der fulgte C.s »Festinoer«, gav ham (23. Okt. **1841**) Mod til at optage en Idé, som to tidligere Ansøgere ikke havde kunnet gennemføre, og som gik ud paa Oprettelsen af »**Kjøbenhavns** Tivoli og Vauxhall«, der skulde være et Aktieselskab. 7. April **1842** fik han et femaarigt **kgl.** Privilegium, og 15. Aug. **1843** aabnede han det nu verdenskendte Etablissement. Fra sine Rejser havde han Kendskab til lignende Foretagender i Udlandet, og med genial **Forstaaelse** af Byens fremtidige Udvikling fik han, som man sang i en Tivolivise, »Guvernøren til at lukke Bastionen op«, o: at han

mod en aarlig Afgift af 472 **Rdl. realiserede** sin Plan paa henimod ti Tdr. Land af Fæstningsterrænet uden for Vesterport. Tivoli blev straks en stor Succes og **fik** en vis politisk Betydning ved at blande Samfundsklasserne paa demokratisk Maade, men C.s Fantasi og flotte Initiativ kolliderede uafsladelig med Bestyrelsens Smaaborgerlighed; hans Glanstid, under hvilken Tivoli **havde** Besøg af Christian VIII., der udnævnte C. til **kgl. Agent** (Juli **1844**), varede kun halvanden Sommer. Da Nysgerrigheden skulde forvandles til varig Interesse, kastede han sig ud i nye **Aktie**-foretagender, dels omfattende et Hotel, dels et »Vinter-Tivoli«, kaldet Casino, saaledes at han som Hovedstadens **maitre** de plaisir kunde dirigere Forlystelserne Aaret rundt. 1. Nov. **1845** fik han **kgl. Bevilling** til at oprette denne Vinterhave med Koncertsal i Amaliegade; den aabnedes under stor Opmærksomhed **21. Febr. 1847**, men Ideen var forføjlet og svækkede hans samtidige Ledelse af Tivoli, hvis Privilegium udløb **1847**, **uden** at han havde faaet det fornyet. Bristede Forhaabninger medførte, at han modtog Krigens Udbrud **1848** som en Befrielse; han meldte sig frivillig og blev Løjtnant ved 1. Reservebataillon for senere paa Aaret som kar. Premierløjtnant at lade sig ansætte ved den vestindiske Hærstyrke paa St. Thomas. **1852** tog han Afsked som Kaptajn og bosatte sig i New York, hvor han i Forening med den tyske Arkitekt C. Gildemeister udførte de Tegninger til Krystalpaladset, som vandt Prisen, men paa Grund af en finansiel Katastrofe indbragte de ham ikke det forventede Honorar.

Med svækket Helbred kom C. **1855** tilbage til Kbh. Han **maatte** nu kæmpe en haard Kamp for at holde sig oven Vande, bl. a. ved at arrangere Fester paa Klampenborg og Marienlyst. Da han mærkede, at Bestyrelseskontoret i Tivoli og Casino, der fra **1848** benyttedes til folkeligt Skuespilhus, var lukket for ham, fremsatte han uretmæssige økonomiske Krav, som bragte ham nye Skuffelser. Stridighederne efterlod i hans Sind en Trang til at ødelægge det Etablissement, der har bevaret hans Navn, og hvor hans Statue nu er rejst. I Harme over Udelukkelsen fødte han en Plan om at anlægge et konkurrerende Foretagende, og **14. April 1856** fik han **kgl. Bevilling** til at realisere denne Hævnakt i en Have ved Frbg. Allé, hvortil han samtidig søgte at faa Koncession paa Anlæggelsen af en Sporvej. I Indbydelsen til **Aktie**-tegningen stræbte han at vinde ny Tillid og Kredit ved at erkende, at »Aarene og Livets bevægede Forhold havde fremkaldt en større Alvor hos ham«. Døden skaanede ham imidlertid for ogsaa at

opleve den Skuffelse, som Alhambra blev; inden Etablissementet aabnedes, havde en Lungebetændelse bortrevet ham.

Han var i det **19.** Aarh. den første, som i stor Stil førte Formerne for det europæiske Forlystelsesliv til Kbh. Det **letsindige** og om-**skiftelige** i hans Livsførelse tillod ingen i Samtiden at fælde en retfærdig Dom om hans Personlighed. Efter H. C. Andersens Mening var han et Geni, Carl Ploug betragtede ham derimod som en litterær Probenreuter. Paa en Maade havde de begge Ret. C.s springske Fantasi og letvakte Begejstring gav ham et Præg af Genialitet, men Løsheden i hans Karakter svækkede alt, hvad han foretog sig. Hans Brist var et Misforhold mellem hans Startglæde og hans Udholdenhed. P. Hansen sammenlignede hans Liv med et Lys, tændt i begge Ender: »Blussende og flammende, men hurtigt udbrændt.« — Agent **1844.** — Maleri af **Vilh.** Marstrand (derefter Litografi). Satirisk Pennetegning af samme ca. **1845** (Fr.borg). Raderet Mindeblad af S. Schack efter Daguerreotypi. Buste af C. Peters **1868** i Tivoli. Statue af A. Bundgaard **1903 sst.**

Tivoli, Fest-Album ved P. Hansen, **1893.** C. A. Clemmensen: Tivoli gennem 75 Aar, **1918.** Robert Neiiendam: Georg Carstensen, i: Omkring Teatret, **1919.** Samme: Casinos Oprindelse og Historie i Omrids, **1923.** Viggo Lindstrøm: **Kjøbenhavn** i Tredserne, **1913.** Figaro **31.** Juli **1842.** Ny Portefeuille, **1843, S. 317 ff.**

Robert Neiiendam.

Carstensen, Johan Arnold **Hieronymus, 1783—1853,** Generalkonsul. F. 6. Aug. **1783** i Guderup paa **Als,** d. **14.** Marts **1853** i Kbh. (Frbg.), begr. paa Frbg. Forældre: Degn og Skolelærer Bernhard Hieronymus C. (**1753—1813**) og Birthe Cathrine Pedersen (ca. **1754—1819**). Gift **16. Dec. 1811** i Algier (bekræftet 8. April **1834** i Slotsk., Kbh.) med Anna Magdalene Ulrich, f. **14.** Marts **1794** i Reval, d. **21.** Marts **1865** i Kbh. (Frbg.), D. af kar. Kaptajnløjtnant, senere Generalkonsul i Algier og Toldforvalter i Frederiksstad Georg Frederik U. (**1762—1830,** gift **2° 1817** med Henriette Marie Mourier, **1788—1882**) og Gertrud Kaas (**1766—1814**).

C.s Farfaders anden Hustru var efter den første Mands Død gift med Kaptajn J. A. Mylford til Søvig ved Varde, der omhyggelig sørgede for C.s Opdragelse. Da han var blevet Student **1800** fra Ribe, begyndte han at studere Teologi og erhvervede sig samtidig hermed et anset Navn som Sproglærer, særlig ved Søkadetakademiet. Dette tiltrak Finansminister, Grev E. H. Schimmelmans

Opmærksomhed og foranledigede, at denne tilbød ham Ansættelse i det konsulære Korps. Uagtet C. var lige ved at tage teologisk Embedseksamen, modtog han Tilbudet og blev **1810** Konsulatssekretær i Algier, derefter **1815** Konsul i Tripolis, **1821** Generalkonsul sst. og endelig **1822** Generalkonsul i Algier, hvor han forblev indtil **1831**, da Posten inddroges som Følge af Fransk-mændenes Okkupation. Efter omtrent et Aars Ophold i Frankrig vendte C. tilbage til Danmark, hvor han fik det Hverv at censurere de privilegerede Blade, en Stilling, i hvilken han vandt saa megen Anerkendelse, at det en Tid skal have været paatænkt at etablere en officiel Tidende under hans Ledelse. Imidlertid blev Generalkonsulatet i Tanger ledigt, og C. udnævntes **1833** til denne Post. Han indlagde sig her Fortjeneste ved, navnlig med Støtte af den engelske Konsul, **Drummond Hay**, at tilendebringe Forhandlingerne angaaende Ophævelsen af den aarlige Tribut eller Present til en Værdi af 25 000 Piastre (ca. 50 000 Rbd.), der siden Traktaten af 25. Juli **1767** ydedes Sultanen af Marokko fra Kongen af Danmark. Traktaten om Ophævelse af Tributen undertegnedes af C. 5. April **1845** i Larache sammen med Sidi Buselham Ibn Ali for Sultanen, **Mulai Abdarraḥmān Ibn Hisjām** (**1822—59**). I Marokko var C. til **1846**, da han forflyttedes til Kristiania, men den bratte Overgang til et nordligt Klima nedbrød hans Helbred, og **1849 tog han sin Afsked**. C. var en af Naturen godt begavet Mand med omfattende Sprogkunderskaber og mange forskelligartede Interesser samt i Besiddelse af megen personlig Elskværdighed. — Breve i Det kgl. Bibliotek. — **Gehejmelegationsraad 1831**. Konferensraad **1845**. — R. **1828**. K. **1845**. DM. **1849**. — Maleri af El Casena i Familieeje.

H. P. Giessing: Kong Christian den Ottendes Regjeringshistorie, **1852**, S. 387 f, 483 ff. C. F. Wandel: Danmark og Barbareskerne **1746—1845**, **1919**. Alex. Thorsøe: Den danske Stats Historie fra **1814—48**, **1877—78**, S. 654.

C. Zyphen-Adeler (Fr. de Fontenay)*.

Carstensen, Johanne Caroline Vilhelmine (**Mimi**), f. **1852**, Journalist. F. 25. Jan. **1852** paa Constantia, Charlottenlund. Forældre: Restauratør Christian Nielsen (**1809—86**) og Bergine Nyberg (**1817—87**). Gift 1° 4. Okt. **1872** i Gentofte med Købmand Carl (Charles) Frederik Budde-Lund, f. 4. Okt. **1848** i Kbh. (Fødsst.), d. 3. Nov. **1879** sst. (Frue), Adoptivsøn af Kontorchef, Justitsraad Odin Gregers B.-L. (**1803—88**) og Marie Cathrine Elisabeth Koop (**1798—1862**). 2° 6. Dec. **1887** i Kbh. (Holmens) med Redaktør Hans Carl Emil C. (s. d.).

Fru C. var Inspektrice ved Kbh.s Telefonselskab 1882—87 og arbejdede som en af de tidligste kvindelige Journalister ved »Dagens Nyheder« siden 1887 (Damestof og Hofnyt), var Redaktør af »Damernes Blad« 1898—1903 og udgav 1913 **Samlingsværket** »Vort Kongehus«. 1906 tog hun Initiativet til Stiftelsen af Louiseforeningen, hvis Formand hun er siden 1910; under Protektion af Dronningen støtter den »enligt stillede Kvinder af Klassen pauvres honteuses«, har Forgreninger Landet over og raader over en betydelig Kapital. Fru C. er desuden Stifter af og Formand for Prinsesse Margrethes Paaklædningsforening. — Tegninger af E. **Struckmann** 1902 og Aage Roose 1931. *Paul Læssøe Muller.*

Carstensen, William August, 1828—1909, Søofficer. F. 2. Dec. 1828 i Algier, d. 16. Febr. 1909 i Fredensborg, begr. i Humlebæk. Broder til Georg C. (s. d.). Gift 15. Aug. 1862 i Sorø med Emmy Friede Holtine Sophie Grevenkop-Castenskiold, f. 21. Sept. 1842 paa Hørbygaard, d. 28. Marts 1933 i Vallerød, D. af Jægermester Johan Vilhelm G.-C. (1806—44) og Adelaide Franciska Marie Frederikke Emilie Brun (1821—65, gift 2° 1848 med Kammerherre, fhv. Guvernør i de danske Besiddelser i Guinea, Amtsforvalter i Ringsted Edward James Arnold Carstensen, 1815—98).

C. flyttede med Faderen fra Algier til Danmark og derfra til Marokko, kom atter til Danmark 1839 og blev Kadet 1841, Løjtnant 1847, Kaptajn 1868 og Kommandør 1879. I Krigen 1848—50 tjente han dels paa Korvetten »Flora« og dels i Dampskibet »Geiser«. 1851—55 var han i fransk Tjeneste og deltog i det kombinerede fransk-engelske Angreb paa Petropavlovsk paa Kamchatka, 1857—60 i russisk Tjeneste og atter i østasiatiske Farvande. Som **Næstkommanderende** i Korvetten »Hejmdal« 1864 deltog han i Affæren ved Swinemunde og Kampen ved Helgoland og tog derefter af Helbredshensyn to Aars Ophold i Frankrig og **Algier**. 1870 blev han Chef for Søofficersskolen, var hvert andet Aar Chef for Kadetskibet og 1886 Chef for en Eskadre af Kanon- og Torpedobaade. 1892 afgik han fra Stillingen som Skolechef, da en Kadet havde skudt sig, hvilket, sikkert ganske med Urette, blev lagt Skolen til Last. Han afskedigedes n. A. ved opnaaet Aldersgrænse med Kontreadmirals Karakter. Han var 1874—90 Medlem af Landstinget for Kbh., fra 1892 kongevalgt Landstingsmand og blev 1895 Statsrevisor. Han udgav forskellige æstetiske og historiske Værker, bl. a. en Række Erindringer fra sit Liv som Søofficer og sammen med O. Lütken den populære Skildring »Tordenskjold« (1887, ny Udg. 1902), og var 1865—88

Redaktør af »Tidsskrift for **Søvæsen**«. C. var en kundskabsrig og begavet Officer, ligesom Faderen en glimrende Sprogmand. Hans Hovedlivsværk faldt paa Søofficersskolen, og han havde mange Betingelser for at gøre Fyldest paa denne ansvarsfulde Post. Han var ridderlig af Tænkemaade, gennemkultiveret og verdensmandsmæssig og dertil begavet med en sjælden Evne til at forstaa de unge. Som Politiker tilhørte han Højre, var en ivrig Talsmand for Forsvarssagen og Medlem af **Forsvarskommissionerne 1872 og 1879**. — R. 1864. DM. 1877. F.M.G. 1885. K.² 1886. K.¹ 1896. — Radering af H. N. Hansen 1908. Træsnit efter Fotografi 1888.

Tidsskr. f. Søv. 1910.

Th. *Topsøe-Jensen*.

Carøe, dansk Handels- og Embedsslægt, der føres tilbage til Jens Nielsen C. (Kaarø), som døde 1667 i Nakskov. Hans Søn Bager i Randers Hans Jensen C. (1661—1709) var Farfader til nedenn. Borgmester i Randers Johan Frederik C. (1742—1819), hvis Broder, Borgmester og Byfoged i Horsens, Etatsraad Nicolai Christian C. (1751—1833) var Fader til Borgmester i Horsens, senere Byskriver i Vejle Hans Frederik C. (1784—1852). Denne var Fader til de nedenn. Brødre Grosserer, Etatsraad Johan Frederik C. (1817—93) og Proprietær Christian Frederik C. (1823—91) samt til Overlæge i Hæren Nicolai Christian C. (1813—57), hvis Søn var nedenn. Læge og personalhistoriske Forfatter Kristian Frederik C. (1851—1921).

Kristian Carøe: Etatsraad, **Borgemester** Nicolai Christian Carøe og hans Slægt, 1905.

Albert Fabritius.

Carøe, Christian Frederik, 1823—91, Landmand. F. 1. Jan. 1823 i Horsens, d. 5. Maj 1891 paa Skærvad, begr. i Ginnerup. Forældre: Borgmester i Horsens, senere Byskriver i Vejle Hans Frederik C. (1784—1852) og Helene Kruuse (1783—1865). Gift 24. Juni 1853 i Horsens ved Nørre Sundby med Ernestine Caroline Adalberta Augusta Wesenberg, f. 9. Okt. 1830 i Aalborg, d. 18. Dec. 1911 i Hjørring, D. af Proprietær Jacob Albert W. (1802—79) og Ernestine Cathrine Elisabeth Wesenberg (1805—51).

Straks efter Konfirmationen kom C. to Aar i **Landvæsen**slære paa en Gaard i Bjerre Herred; han søgte derefter 1841 — som flere unge, videlystne Landmænd paa den Tid — videre landøkonomisk Uddannelse i Holsten, hvor han i syv Aar var Forvalter paa tre forskellige Gaarde; han var derefter to Aar Overforvalter paa Ourupgaard og overtog Maj 1848 Forpagtningen af Niels-

minde i Vendsyssel og indførte s. A. den første Tærskemaskine til Landsdelen. Her var C. i ni Aar og fik god Skik paa den forsømte, hidtil ubeboede Ejendom. Sammen med Broderen, Gros-serer, senere Etatsraad J. F. C. (s. d.) overtog han **1857** Hovedgaarden Skærvad ved Grenaa med tilhørende Gods (Afbyggergaardene Holmen, Neergaardsminde, Skærvad Møllegaard m. m.), der under hans energiske Ledelse forvandlede fra en tarvelig Gaard med simpel Besætning til en veldreven Ejendom med stor yderig Besætning paa 300 Kreaturer. Han holdt omhyggeligt Regnskab og meddelte nu og da i »Ugeskrift for Landmænd« talmæssige Resultater fra Bedriften, som ikke blot giver Oplysning om Fremgangen, men desuden om Produktionsvilkårene paa en veldreven Herregaard ved den Tid. Han var en varm Forkæmper for Bevarelsen og Udviklingen af rent jysk Malkekveg. Baa-de Mejeriprodukterne og Markprodukterne som Maltbyg fra Skærvad var af anerkendt fin Kvalitet. Endnu før Hedeselskabet tog **Plant-**ningssagen op, havde C. anlagt en Plantage paa 200 Tdr. Land foruden et større Have- og Parkanlæg ved Gaarden. — Allerede **1848** blev C. Medlem af Bestyrelsen for Aalborg Amts Landboforening; **1868** var han med til at stifte Grenaa Landboforening og var Formand indtil **1883**, da han ønskede at træde tilbage og blev udnævnt til Æresmedlem. **1877—87** var han Formand for den jyske Hagelskade-forening, han var i Overbestyrelsen for **Kolind-**sunds Aktieselskab, Repræsentant i Brandassuranceforeningen Jyl-land, i Komiteen for Anlæg af **Randers—Grenaa-Banen**, Medlem af Aamtsraadet, Landvæsenkommissær m. m. I 35 Aar var han Dommer ved Landmandsforsamlinger, Dyrskuer og Udstillinger. Han var den første **dan-ske** Landmand, som indsendte Prøver af Kunstgødning og Foderstoffer fra forskellige Fabrikker til Analyse, og fik ved Landhusholdningsselskabet udvirket, at Analyseresul-taterne offentliggjordes. — C. var en energisk, selvstændig Per-sonlighed af djærv og aaben Karakter, der med Kraft gik ind for en Sag, som havde hans Interesse; hans Tale hørtes, og hans skriftlige Indlæg, der hvilede paa Indsigt og Erfaring, læstes med Opmærksomhed. Skærvad var et skattet Lærested, hvor ca. **150** unge Landmænd har faaet deres første Uddannelse; i taknemlig Erindring har gamle Elever sat en Mindesten for C. i Skærvad Skov. — R. **1886**.

Ugeskrift for Landmænd, **1891**, S. 271 f.

Anton Christensen.

Carøe, Johan Frederik, **1742—1819**, Borgmester. F. 7. Nov. **1742** i Randers, d. **18. Okt. 1819** sst., begr. sst. Forældre: Købmand

Hans Hansen C. (1701—62, gift 1° med Maren Rasmusdatter, d. 1735, 2° 1738 med Anna Nørholm, d. 1738) og Maren Schnell (1715—91). Gift 18. Juli 1771 i Randers med Anna Margrethe Hansen, døbt 7. Febr. 1751 sst., d. 10. Maj 1808 sst., D. af Overvejer og -maaler Johan H. (ca. 1705—73, gift 1° med ukendt, d. 1749) og Frederikke Brock (1727—93).

C. var 1758—63 paa Sorenskriverkontoret i Frederiksstad, blev 1763 Fuldmægtig paa Byskriverkontoret i Randers, tog 1767 dansk-juridisk Eksamen, blev 1768 Over- og Underretsprokurator i Nørrejylland, 1769 Viceraadmand i sin Fødeby, var 1769—72 konst. Byfoged sst. og Herredsfoged i Sønderhald, O. Lisbjerg og Rougsø Herreder, 1773—1804 Borgmester i Randers, 1775—1814 Birke-dommer og Skriver i Dronningborg Distrikts Birk og 1795—99 Forligsmægler i Støvring, Nørhald, Onsild og Gerlev Herreder. Desuden var han Medlem af flere af Regeringen nedsatte Kommissioner. Som Embedsmand og navnlig som Medlem af Randers Magistrat i 35 Aar var han meget virksom og opnaaede en usædvanlig Indflydelse og Anseelse. Han ophjalp Kommunens slette økonomiske Tilstand, idet han 1772 udarbejdede en Vedtægt, ifølge hvilken Byens Jorder blev opdyrkede og ved Udleje kunde indbringe betydelige Summer, saa ikke alene Gælden kunde afbetales, men der blev Raad til mange store Udgifter; et nyt Raadhus blev opført 1778, St. Mortens Kirke fik et nyt Taarn 1796, Brandvæsenet blev sat i god Stand, og et Sprøjtehus byggedes 1800. Med store Bekostninger ryddedes Havnen for Sten, og den opmudredes saaledes, at efter 13 Aars Arbejde Aar 1800 større Fartøjer kunde lægge til ved Byen. Det skyldtes ogsaa ham, at Landevejen mod Syd, der hidtil ofte havde staaet under Vand, nu blev farbar. Han oprettede en Spindeskole for fattige Pigebørn, der 1789 forandredes til en almindelig Arbejdsanstalt, hvorved alt Tiggeri blev afskaffet, hvorom han selv skriver, at dette skete i Randers **førend** i nogen anden By. Det var ogsaa ham, der bevirkede, at det gamle Helligaandshus blev indrettet til Latinskole og Rektorbolig, hvorved han reddede Skolen fra at blive nedlagt. Byens sidste Straatage fik han fjernet, og Gaderne blev rensede, regulerede og forsynede med bedre Brolægning. Byen tog et stort Opsving i hans Tid baade i Henseende til Handel og Industri. Om hans Interesse for denne sidste vidner en i »Efterretninger fra Selskabet for indenlandsk Konstflid«, II, trykt Indberetning fra ham »Om Konstfliden i Randers og Omegn«. Han karakteriseres som en udmærket dygtig, men tillige højst myndig Mand. Byen paaskønnede hans Fortjenester ved 1797 at lade hans (af Jes Jessen malede) Portræt

ophænge i Raadhussalen. — Justitsraad 1790. Etatsraad 1805. — R. 1809.

S. A. Stadfeldt: Beskrivelse over Randers Kjøbsted, 1804, S. 123 f. Kristian Carøe: Etatsraad, Borgemester Nicolai Christian Carøe og hans Slægt, 1905, S. 10—36. Fra Randers Amt, XV, 1921, S. 109.

O. Nielsen (S. Nygård*).

Carøe, Johan Frederik, 1817—93, Grosserer. F. 3. Aug. 1817 i Horsens, d. 27. Dec. 1893 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Broder til C. F. C. (s. d.). Gift 21. Sept. 1849 i Kolding med Caroline Marie Karen Thiesen, f. 20. Okt. 1820 i Kolding, d. 5. Sept. 1865 i Ordrup, D. af Hospitalsforstander Peter Christian T. (ca. 1780—1853) og Sara Marie Seest (1788—1859).

Efter at have været ansat i det velrenommerede Kornfirma M. T. Schmidt i Kiel etablerede C. sig 1843 i Kbh. som Grosserer, delvis med Støtte af sin nævnte Principal og med samme, indtil 1848, som Partner. Med gode Provinsforbindelser bragte han sin Forretning i Vejret, navnlig med Eksport af Byg til Holland, Skotland og England og af Hvede til England, samtidig med, at han drev Eksport af Havre fra Sverige til England. Til sin Kornforretning knyttede han fra først af Søforsikring og Dampskibsekspektion. Som Forholdene inden for Branchen udviklede sig, baserede han sluttelig sin Forretning væsentlig paa Import af Korn og Foderstoffer. Fra 1856 havde han optaget L. A. Bølling som Kompagnon i sit Firma C. & Co. — C. havde en væsentlig Andel i Oprettelsen af den første danske Slutseddel, **Fob-Slutsedlen** for Korn af 1856 og af Korn-Bedømmelses-Udvalget for Fob-Handler, hvis Formand han var 1871—82. Efter Krigen 1864 blev han kongevalgt Medlem af Kommissionen til Fastsættelse af Krigsskadeserstatninger. Allerede 1861 indvalgtes han i Nationalbankens Repræsentantskab, 1860—95 var han Medlem af Borgerrepræsentationen, 1863—83 af Grosserer-Societetets Komite, 1868—93 af Sø- og Handelsretten. Desuden var han Bestyrelsesmedlem i en Række afvore større Selskaber. Medstifter af Handelsbanken og 4. Søforsikringsselskab. — C. hørte til **Børsens** kendte Skikkelser. Han var Købmanden af den gamle Skole, besindig og rolig i sin Forretning som i sin Optræden, Soliditeten selv. — Etatsraad 1866. — R. 1869. DM. 1885. K.² 1893. — Portrætteret paa P. S. Krøyers Børsbillede 1895.

Danmarks Søfart, Handel og Industri, 1914. F. S. Danielsen: Københavns Bedømmelses- og Voldgifts-Udvalg for Kornhandelen 1883—1908, 1908.

J. Werner.

Carøe, Kristian Frederik, 1851—1921, Læge, Personalhistoriker. F. 8. Okt. 1851 i Kbh. (Garn.), d. 10. Nov. 1921 sst., Urne paa Garn. Kgd. Forældre: Overlæge Nicolai Christian C. (1813—57, gift 1° 1843 med Dorothea Frederikke Seest, 1811—48) og Sophie Christine Emilie Thiesen (1819—85). Ugift.

C. blev Student 1869, privat dimitteret, og medicinsk Kandidat 1877. 1878—80 var han Kandidat paa Frederiks Hospital og studerede derefter omtrent et Aar i Udlandet Hygiejne og intern Medicin, navnlig i **München** (Pettenkofer) og Paris. Dec. 1881—Juni 1884 var han Reservemedicus paa Frederiks Hospital hos Prof. Reisz, hos hvem han vedblev at være Amanuensis, og som han stod nær. Hans store Interesse for Skolehygiejne og Børneforsorg førte ham ind i Kommunens Tjeneste, han var Kredslæge 1887—1914, Medlem af Kommissionen angaaende Statstilsyn med Børneopdragelse (1873), blev Skolelæge (1897) og var Værgeraads-medlem 1908—13. Med privat Praksis beskæftigede han sig efterhaanden kun lidt, men fra sin Ungdom havde han den varmeste Interesse for Personalhistorie, navnlig den medicinske, og denne fyldte snart hans Liv. Hans Studier i danske og udenlandske Arkiver var meget indgaaende, og hans litterære Virken særdeles omfattende, han har behandlet Emner fra den medicinske Kulturhistorie, Studieforhold, Folkemedicin, men især Biografier af forglemte eller kun lidet kendte Læger. Det var udelukkende skandinaviske, men ikke kun danske Forhold, C. behandlede, og han arbejdede med en yderliggaaende Nøjagtighed og forsigtig Kritik. En Del af de spredte Artikler samlede han i et stateligt Bind, »Studier til dansk Medicinalhistorie« (1912). 1917 udkom hans »Medicinalforordningens Historie«, der er af stor Interesse. Han var Medudgiver af »Ugeskrift for Læger« 1893—1904 sammen med J. Schou og af flere Udgaver af »Den danske Lægestand« (1891, med Supplement 1897 og 1901). Hans betydeligste Arbejde, der sikrer ham en høj Rang mellem skandinaviske Medicinalhistorikere, er imidlertid det uhyre grundige Værk »Den danske Lægestand 1479—1900« i fire Bind (1904—09); et femte Bind udkom Aaret efter hans Død (ved J. W. S. Johnsson). Ogsaa til Norges Medicinalhistorie har han givet Bidrag, var Bestyrelses-medlem af Samfundet for dansk-norsk Personalhistorie og Genealogi og indvalgtes 1909 i Svenska **Läkarsällskapet**. Han var Medstifter af Medicinsk-historisk Museum 1908. Til Universitetsbiblioteket testamenterede han sine efterladte Manuskripter og en stor Samling Bøger; hans værdifulde Malerisamling, hvori en Del fransk Kunst, deltes mellem Kolding Museum og Kunstmuseet, og hans

Formue tilfaldt Lægeenkerne. **1921**, ganske kort før sin Død, blev han udnævnt til Æresdoktor ved Kbh.s Universitet. — Studie af **Vilh. Rosenstand** ca. **1889**. Tegning af Gerda Ploug Sarp i Medicinsk-historisk Museum.

J. W. S. Johnsson i Universitetets Festskrift Nov. **1922**. H. Hjorth-Nielsen i Personalh. **Tidsskr.**, 7. Rk., VI, **1921**, S. **197** f.

F: Lützhøft

Casorti, Giuseppe, **1749—1826**, Pantomimiker. F. 4. Dec. **1749**, d. 28. Febr. 1826 i Kbh. (Kat.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Pasquale C. (s. d.) og Hustru. Gift **1776** med Antonetta **Damato**, d. tidligst **1826**.

C. fulgte **1800** med sin Faders Trup, Det store italienske Selskab, til Danmark og gjorde baade ved sine Bajadskunster og sin Fremstilling af Pjerrot stor Lykke hos det københavnske Publikum. Han befandt sig saa godt her, at han, da Faderens Selskab **1802** drog mod Syd, blev tilbage i Kbh., hvor han forenede sig med Familien Price. For **Price'nes** Teater paa Vesterbro blev han en stor Attraktion, thi skønt han ved Tiltrædelsen af sit Engagement var en Mand paa over de halvt Hundrede Aar, kunde han dog endnu udføre en Række ikke helt lette Kunststykker; f. Eks. vakte han Jubel ved paa en Line at indtage et regulært Maaltid. Sin største Betydning fik C. imidlertid som Pjerrotfremstiller. Han blev Sjælen i Pantomimerne, og det var ene og alene hans Skyld, at den ejendommelige Kunststarts ældgamle Traditioner blev bevarede her i Landet. Datiden satte ham meget højt som Komiker og lovprieste hans »Overgivenheder, som man i hele Europa ikke fandt Mage til«. Ja, selv en saa betydelig scenisk Kunstner som Frydendahl fandt det ikke under sin Værdighed at studere hans Mimik. I Okt. **1819** tog C. som halvfjerdsaarig Olding Afsked med det danske Publikum, som han i »Adresseavisen« **takkede** rørt for de Beviser, han havde faaet »paa et ualmindeligt Bifald og almen Yndest«. Sammen med Familien Petoletti forlod han Landet, men dog kun for kortere Tid. **1821** kunde det meddeles, at den **C.ske** Familie atter havde sluttet sig sammen med det gamle Selskab paa Vesterbros Teater. Rimeligvis viste dog C. sig ikke mere for sit Publikum. Indtil sin Død levede han i et lille Hus paa Vesterbro. — C, der selv var Mester for en Række Pantomimer, hvis Stof, Art og Form hvilede paa den gamle hævdevundne Praksis, skabte Pjerrotfigurens store Popularitet her i Landet. Allerede i hans Fremstilling havde den de Egenskaber, som vi kender den Dag i Dag fra Paafugleteatret i Tivoli. Naar Traditionen har holdt sig levende saa langt op i Tiden, skyldes

det for en stor Del den Omstændighed, at Figuren blev overtaget af en Kæde af talentfulde Fremstillere, af hvilke der er særlig Grund til at nævne J. F. Winther, Adolph Price og ikke mindst N. H. Volkersen.

Eiler Nystrom: Offentlige Forlystelser i Frederik VI.s Tid, **31**, 1910.

Torben Krogh.

Casorti, Pasquale, —1800—, Pantomimiker og Ekvilibrist. Gift med Theresa Rinaldi.

1798 ansøgte C., der paa det Tidspunkt befandt sig i Hamburg, forgæves om Tilladelse til at lade sit Selskab vise ekvilibristiske Kunster m. m. i Kbh. Et nyt Afslag fik han **1800**, men **ikke** desto mindre kom han hertil og spillede paa en andens Bevilgning. Hele Kildetiden dette Aar gav han paa Dyrehavsbakken Forestillinger med sit Store italienske Selskab, som var den største og betydeligste Linedanser- og **Pantomimetrup**, der nogen Sinde havde optraadt i Kbh. Selskabets Præstationer, der foruden italienske Pantomimer bestod af Kraft- og Behændighedskunster, gjorde stor Lykke hos Publikum, og **1801** kunde den italienske Gøgler og Mimiker, der af rent praktiske Grunde var gaaet i Kompagni med sin Landsmand Antonio Cetti, rykke ind paa selve Hofteatret, hvor han bl. a. opførte en Række af de Pantomimer, der skulde blive Grundlaget for denne Kunststarts Popularitet i Danmark, f. Eks. »Harlekin bombarderet«, »Pjerrots Hvervning«, »Harlekin Kok«, »Harlekin Skelet«, »Harlekin Hustyv af sin Herre« og »Harlekin Statue«. **1802** drog han med sin Trup bort fra Landet. De her nævnte Pantomimer hviler alle paa et ældgamelt Fællesstof, som blev rigt udnyttet af omrejsende Gøglertrupper. I Danmark var slige Pantomimer temmelig godt kendt, allerede inden C. kom hertil med sit Selskab, og den italienske Gøglers Navn var sikkert for længst glemt, hvis ikke Pantomimen ved et mærkeligt Tilfælde var blevet en fast Institution her i

Landet.

Torben Krogh.

Caspers, Andreas Jurgen Christian, **1819—79**, Præst og teologisk Forfatter. F. **19. Nov. 1819** i Slesvig, d. 7. April **1879** i Husum, begr. sst. Forældre: Slagtermester Casper Jes (Jacob) C. (**1782—1857**) og Hedvig Christiane Catharina Petersen (**1787—1853**). Gift **1853** med Sophie Magna Maria **Bülow**, f. **12. April 1819** i Altona, d. 5. Dec. **1886** i Flensborg, D. af Major, Overførster, Hofjægermester, senere Kammerherre Gottlob Wilhelm Friedrich B. (**1779—1847**) og Frederikke Louise Antoinette v. Stolle (**1787—1861**).

C. blev efter endt Skolegang Underlærer i Frederiksberg ved Slesvig, men besluttede sig til at blive Præst, kom i Slesvig **Domskole**, studerede fra **1843** Teologi i Kiel, var en Tid Huslærer og bestod **1846** teologisk Embedseksamen paa Gottorp. Hans Stilling i den nationale Strid var meget vaklende. **1848** var han en kort Tid Soldat i den slesvigholstenske Hær, men blev hjemsendt paa Grund af daarligt Helbred. **1850** blev han Diakonus ved Johanneskirken i Flensborg, men 28. April **1851** af den danske Regering konstitueret som Førstepræst i Husum og Provst for Husum-Bredsted Provsti; **1856** udnævntes han definitivt til disse Embeder; siden **1853** var han Medlem af den teologiske Eksamenskommission. Hans Kollega her G. F. A. Graae fortæller, at han demonstrativt fremhævede sit danske Sindelag og udtalte, at **Sprogreskriptet** burde have været udstrakt til Ejderen. 9. Juli **1864** blev han udnævnt til Sognepræst i Vamdrup, men Menigheden i Husum ønskede at beholde ham; han blev da i sit Embede og sendte (som tysk Præst) sit Ridderkors tilbage. Han var en meget skattet Taler og studerede ivrigt, bl. a. Kirkefædrene. I en Række teologiske og praktiske Arbejder (saaledes i det af ham selv udgivne Tidsskrift »Pastoral-Studien«, **1860—62**, og i Bogen »Christi Fusstapfen in vier **Büchern**«, **1861**) udviklede han sin Teologi, der var ortodoks-pietistisk i ejendommelig Udformning: Teologiens Midtpunkt er Læren om Kristus; Prædikenen er den individualiserede Form af Kristi Liv; kun den Præst, som selv har dette Liv, kan meddele det til andre. — R. **1856—64**. — Maleri af Richard v. Hagen (efter Fotografi) i Husum K.

G. F. A. Graae: 48 og 64, **1886**, S. **148 ff.** C. Er. Carstens i Zeitschrift der Gesellschaft für **schleswig-holstein-lauenburgische** Geschichte, XXII, **1892**, S. **229 f.** Samme i **Schleswig-holstein-lauenburgisches** Kirchen- und Schulblatt, **1886**, S. 157 f, jfr. 162.

Valdemar Ammundsen.

Caspersen, Hans, **1782—1865**, Ankersmed. F. 7. Juli **1782** i Kbh. (Frels.), d. 20. Marts **1865** sst. (Frels.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Ankersmed Johannes C. (**1757—1816**) og Anna Dorothea Weilbach (**1763—1841**). Gift 5. Aug. **1803** i Kbh. (Frels.) med Kirstine Jørgensen, døbt 26. Dec. **1778** sst. (Frels.), d. 23. Dec. **1823** sst. (Trin.), D. af Smedemester Jørgen J. (ca. **1740—1820**) og Maren Simonsdatter (ca. **1752—tidligst 1801**).

C. gik i Efterslægtsselskabets Skole. Adam **Oehlschläger**, der **1792** kom ind i denne Skoles 3. Klasse, nævner ham i sine »Erindringer« blandt Klassekammeraterne, og i de Livserindringer, C.

har nedskrevet, omtaler han Digteren som sin Skolekammerat og Ungdomsven. Endnu som Dreng blev C. sendt til Søs. Næppe tretten Aar gammel gik han med et af Asiatisk Kompagnis Skibe til Ostindien og Kina. Efter denne Rejse, der strakte sig over et Par Aar, kom han i Lære hos Faderen. Han blev Smedesvend, og i en Alder af knap **21** Aar nedsatte han sig som Smed paa nuværende Krøyers Plads. Under Bombardementet **1807** gjorde han Tjeneste som Overbrandmester i Brandkorpset. S. A. flyttedes hans Virksomhed til en Ejendom, som han havde købt i Strandgade. Efter Flaadens Tab var man ivrig for at skabe en ny Flaade af Kanonbaade, hvilket gav C. meget Arbejde. — C. smedede Ankerkæder, som tidligere **maatte** indføres fra England, og ved Tilvirkningen af adskillige Skibsgenstande lod han Jern afløse Træ. Han udvidede sine Værksteder ved Ejendoms køb i Wildersgade og Strandgade, og **1834** indrettede han et Jernstøberi paa Hjørnet af **Baadsmandsstræde** og Overgaden n. V. Samtidig begyndte han paa at bygge Dampmaskiner. Gennem mange Udenlandsrejser, deriblandt fem til England, holdt han sig underrettet om den tekniske Udvikling. Det af ham skabte mekaniske Etablissement var, inden for sin Art, en Tid **lang det** største i Kbh. I et Par Aar var han Oldermænd for Smedelaug, hvilket Hverv ogsaa hans Farfader og Fader havde varetaget. — C. knyttede to Sønner, *Johannes C.* (**1806—77**) og *Hans C.* (**1811—82**), til Etablissementet, der **1839** antog Firmanavnet H. C. & Sønner. Fra Slutningen af **1840'erne** indtraadte der imidlertid en Nedgang og **1856** hævdedes Firmaet. N. A. overdrog C. Etablissementet til Sønnen Hans C., men **1860** maatte denne standse Virksomheden. — C. var Borgerrepræsentant i Kbh. **1821—42**, Kirkeværg for Frelsers Kirke **1824—61** og Medlem af Bestyrelsen for Flakkebjerg Opdragelsesanstalt fra dennes Oprettelse **1836**. Ved Valget **1834** af Deputerede til Roskilde Stænderforsamling blev han Suppleant. — DM. **1828**. R. **1853**. — Maleri af ukendt (Ungdomsbillede) i Familieej. Portrætteret paa J. V. Sonnes Frise paa Thorvaldsens Museum **1847—48**. To Litografier, det ene fra **1850**.

C. Nyrop i Museum, **1892**, II, S. **166—89**.

C. A. Clemmensen (*C. Nyrop*).

Casse, Andreas Lorentz, **1803—86**, Retskyndig, Politiker. F. **1**. April **1803** i Kbh. (Frue), d. 22. Nov. **1886** paa Frbg., begr. sst. Forældre: Glarmester, Premierløjtnant og Lotterikollektør Peter C. (**1773—1856**, gift ²⁰ ca. **1805** med Benedicte Margrethe Lund, **1776—1848**) og Dorothea Marie Schou (**1768—1803**). Gift **17**.

Sept. **1830** i Lyderslev med Severine Andrea Engelbreth (se Casse, Severine).

C. blev Student fra det v. Westen'ske Institut **1820** og cand. jur. **1824**. Han besad udprægede Anlæg for retsvidenskabeligt Studium, og dette, i Forbindelse med hans usædvanlige Arbejds-kraft, gjorde det muligt for ham, samtidig med at passe sin **Embeds-**gerning i Kancelliet (**1830** Kancellist, **1834** Kancellisekretær) og drive en udstrakt juridisk Manuduktørvirksomhed, **1835** at vinde Licentiatgraden og **1840** Doktorgraden i sit Fag. Sin Tilknytning til Retsvidenskaben bevarede han som Tidsskriftudgiver og som Docent i Kirkeret ved Pastorseminariet (**1852—82**), men hans juridiske Forfattervirksomhed indskrænkede sig dog nu til Tids-skriftartikler og Anmeldelser, medens hans **Hovedvirksomhed** kom til at ligge paa det praktiske Omraade som Dommer og Admini-strator. **1845** blev han Assessor i Kriminal- og Politiretten, **1854** Borgmester i Kbh., **1856** Justitiarius i Overretten og **1858** tillige ekstraordinær Assessor i Højesteret. C. vandt tidligt Ry i den juridiske Verden for fremragende retsvidenskabelig Indsigt, ualmin-delig Kundskabsrigdom og skarp og klar Dømmekraft. Fra Del-tagelse i Politik holdt han sig i Stændertiden og de første Frihedsaar fjernt, men omsider kaldte hans levende nationale Interesser og hans Higen efter videre Virkefelter ogsaa ham frem paa Arenaen. I Okt. **1851** stillede han sig i Tilslutning til det nationalliberale Centrum ved et Suppleringsvalg til Folketinget i **Kbh.s** 2. Kreds tillige med Alfred Hage, C. V. Rimestad og Blixen **Finecke**, men det blev den sidste, som valgtes. Ved det almindelige Valg i Sommeren **1852** valgtes C. imidlertid til Folketingsmand for **Kbh.s** 7. Kreds. Han spillede ingen fremtrædende Rolle i Tinget, men om hans Anseelse blandt Partifællerne vidner det, at de kastede deres Stemmer paa ham ved det Formandsvalg i Juni **1853**, hvor Rotwitt valgtes. I Sommeren **1854** hørte C. til de oppositionelle Embedsmænd, der nedlagde deres Rigsdagsmandater, fordi de, efter det ved Andræs og Halls Afskedigelse givne Præcedens fryg-tede, at en fortsat oppositionel Holdning kunde komme til at koste dem deres **Embedsstillinger**. I Juni **1861** lod han sig dog paa ny vælge til Folketingsmand for **Kbh.s** 7. Kreds, hvilket Mandat han omtrent uanfægtet bevarede til sin Tilbagetræden **1881**.

Inden sin Genindtræden i Folketinget var C. 24. Febr. **1860** blevet Justitsminister i det andet Hall'ske Ministerium. Han ses ikke at have øvet nogen særlig Indflydelse paa den almindelige Politik, men blev en dygtig og virksom Fagminister, hvem det lykkedes at gennemføre flere betydningsfulde Reformer, **saaledes**

Lov om faste Lønninger for **Retsemdsmænd** og om Oprettelse af en Sø- og Handelsret i Kbh. og en Revision af Værnepligtsloven. Derimod lykkedes det ham ikke at gennemføre sit Forslag om Offentlighed og Mundtlighed i Retsplejen og Indførelse af Nævninger, men han høstede megen Ros for sin kyndige Tilrettelæggelse af Sagen, og Forslaget tiltraadtes da ogsaa i Princippet af Folketingsudvalget. C. optraadte som Minister med megen Myndighed, og hans Dygtighed og Retlinethed aftvang Respekt, men populær blev han ikke, og undertiden kunde en vis Utilnærmelighed og Stejlhed i hans Optræden over for Rigsdagen volde Vanskeligheder under Forhandlingerne. Han gik, modsat Flertallet af sine Kolleger, over i Monrads Ministerium af **31. Dec. 1863** og **fratraadte** sammen med det Juli **1864**. Inden for Ministeriet var C. en af dem, der var mindst stemt for Eftergivenhed, og to Gange, i Spørgsmaalene om de Betingelser, Danmark skulde stille for sin Deltagelse i Londonkonferencen, og om Afslutning af Vaabenstilstand, truede han paa Grund af Uenighed med Konsejlspræsidenten med at udtræde af Ministeriet. — I den lange Periode, i hvilken han derefter deltog i Folketingets Arbejde, var han, ligesom tidligere, lidet fremtrædende i den almindelige Politik, men hans saglige Indlæg i Forhandlingerne hørtes med Opmærksomhed, klare, stærkt logiske og underbyggede med solid Viden, som de var. I justitsministerielle Sager øvede han baade som Taler og som virksom Deltager i Udvalgsarbejdet en ikke ringe **Indflydelse**. Han var en af Tingets mest markante Skikkelser. Den høje Mand med det hvide Ansigt og de ligesom i Træ skaarne Træks utilnærmelige, næsten barske Udtryk var sikker paa at tildrage sig alles Opmærksomhed. Et Ulykkestilfælde havde bevirket, at han kun kunde bevæge sig langsomt og med Besvær, og en tidlig Øjensvagthed var i de senere Aar udartet næsten til Blindhed. Naar han endelig havde naaet sin Plads, sad han der, tilsyneladende hensunken i sig selv og uden Deltagelse for hvad der foregik omkring ham. Men i Virkeligheden rummede Salen ikke nogen opmærksommere Tilhører end ham, og naar han — det skete ikke hyppigt — rejste sig for at tale, mærkedes det, at han, der jo var afskaaret fra baade at nedskrive og benytte Notater, i sin forbavsende Hukommelse gemte ikke blot alt vedrørende den foreliggende Sags Forhistorie og Enkeltheder, men ogsaa alt, hvad der under Forhandlingerne var fremkommet, som han overhovedet fandt det Umagen værd at svare paa.

Justitsraad **1850**. Etatsraad **1854**. — R. **1856**. DM. **1857**. K. **1864**. — Maleri af A. Hunæus **1841** i Familieeje. Kultegning af

H. Olrik 1871 ligesaa. Litografi af A. Lønborg efter Fotografi 1863.

Selvbiografi i **Universitetsprogram** ved Kroningsfesten 1840. H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882. III. Tid. 28. Nov. 1886. *N N. d*

— Som *retsvidenskabelig* Forfatter syslede C. navnlig med strafferetlige Spørgsmaal. Hans Licentiatdissertation »de auctoribus **delictorum** psychologicis secundum jus universale atque leges patrias, **tum antiquas tum hodiernas**« (1835, forkortet Oversættelse i »Juridisk Tidsskrift«, XXVI, 1836, S. 1—175) giver et skarpsindigt Bidrag til **Meddelagtighedslæren**, men spillede i øvrigt ikke nogen Rolle i Videnskaben, omtales f. Eks. ikke i F. C. Bornemanns **Meddelagtigheds-Universitetsprogram** fra 1860. Mindre Interesse har C.s Doktordisputats »De **damno ab animalibus** dato, ex præceptis juris Romani et patrii, tam **antiqui, quam hodierni**« (1840), hvor Hovedtonen er lagt paa den romerske og den ældre danske Ret, medens den gældende Ret træder i Skyggen. Sammen med J. L. A. Kolderup-Rosenvinge og P. G. Bang var C. Medudgiver af »Juridisk Tidsskrift«, XXXIV—XXXVII (1839—40); alene udgav han »Nyt juridisk Tidsskrift« (I—IV, 1842—45), overvejende en **Domssamling**, men ogsaa indeholdende selvstændige Afhandlinger bl. a. af W. Ussing, Otto Muller, J. C. Kall o. a. C.s egen litterære Andel deri bestaar væsentligt i Fortolkningsbidrag til **Tyveriforordningen** af 11. April 1840. *Frantz Dahl.*

Casse, **Severine** Andrea, 1805—98, Etatsraadinde. F. 15. Nov. 1805 i Lyderslev, d. 20. Okt. 1898 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Provst, senere **Konsistorialraad** W. F. Engelbreth (s. d.) og 2. Hustru. Gift 17. Sept. 1830 i Lyderslev med Kancellist, senere Justitsminister A. L. C. (s. d.).

Medaarvaagen Interesse beskæftigede Fru C. sig Uge til sine sidste Aar med politiske og sociale Problemer, fornemmelig Kvindesagen, og var 1871—83 Medlem af Dansk Kvindesamfunds Styrelse, hvor Ønskerne om en forbedret Ægteskabslovgivning paa den Tid opfyldte Sindene. Det lykkedes hende at interessere Professor C. Goos for Sagen og skabe et Samarbejde mellem ham og Folketingsmand Fredrik Bajer, og da Dansk Kvindesamfund samlede Underskrifter paa en Adresse til Regering og Rigsdag til Støtte for Bajers Forslag til Lov om Hustruens Raadighed over selverhvervede Midler, tog hun ivrig Del i denne Bevægelse, der bidrog til at bane Vejen for Loven af 7. Maj 1880, den saakaldte »Bajer'ske Lov«. Ogsaa de prostituerede Kvinders Sag havde hendes varme

Interesse, og Afskaffelsen af den »lovbeskyttede Usædelighed« en ivrig Talsmand i hende. Arbejdsløshedsproblemet **laa** hende ligeledes paa Sinde, og hun søgte, dog uden Held, blandt **aktive** Politikere at vække Interesse for en Lov om Arbejdsløshedsforsikring. Paa sin 90 Aars Fødselsdag **1895** blev hun Æresmedlem af Dansk Kvindesamfunds Københavnskreds. — Pastel af P. S. Krøyer paa Kunstmuseet. Tegning af Erick Struckmann i Rigsdagen. Kultegning af H. Olrik **1871** i Familieeje.

Gyrithe **Lemche**: Dansk Kvindesamfunds Historie gennem 40 Aar, **1912**, S. 25 ff., 32, **184** ff. Emil **Slomann** i Ill. Tid. 6. Nov. **1898**.

Gyrithe Lemche.

Cassius, Christian, **1609—76**, gottorpsk Raad. F. 8. Juli **1609** i Slesvig, d. 6. Okt. **1676**. Forældre: Sekretær hos Hertug Johan Adolf af Gottorp Christian Andreas C. (**1563—1618**) og Sophia Vester. Gift 1° **1638** med Margaretha Elisabeth Busse (Bussius), d. **1641**, D. af gottorpsk Kansler Theodor B. (s. d.) og Hustru. 2° 11. Juli **1644** med Anna Luneburg (gift 1° **1632** med Kansler hos Biskop Johan af Liibeck Martin Gerdes, **1597—1643**), f. 2. Okt. **1605**, d. 30. Jan. **1673**, D. af Raadmand i Liibeck Hieronymus L. (ca. **1567—1633**) og Cæcilia Wibbeking. 3° **1674** med Margaretha v. Dorn, D. af brandenburgsk Raad Hieronymus v. D.

Efter at have modtaget Undervisning i Gymnasiet i Hamburg rejste C. C. **1628** til Paris; han var her fire Aar i Huset hos Hugo Grotius, hvis Paavirkning han kom til at skyldte meget. Fra Paris gik han til Leiden; ved sin Hjemkomst herfra blev han ansat i den gottorpske Biskop Johan af Liibecks Tjeneste. **1634** blev han Kammersekretær hos denne, **1638** Raad, **1644** Kansler. Samtidig benyttedes han dog af og til ogsaa af Hertug Frederik III. af Gottorp og fulgte denne **1634** paa hans Rejse til Kbh. i Anledning af den udvalgte Prins Christians Bryllup. Han forfattede en Beskrivelse af Festlighederne ved denne Lejlighed, hvori Christian IV. roses stærkt. Efter Biskop Johans Død **1655** anvendtes han af de følgende gottorpske Biskopper af Liibeck, Christian Albrecht og August Frederik, i flere Sendelser. Han rostes for sin Lærdom, men hans Skrifter er kun faa.

J. Møller: Cimbria literata, I, **1744**, S. 88 ff.

J. A. Fridericia (C. O. Bøggild Andersen)*.

Cassube(n), Christian, d. **1693**, Boghandler. F. i **Melz** i Mecklenburg, d. Febr. **1693** i Kbh., begr. sst. (Petri). Forældre: Præst i Melz og Buchholz Laurids C. (ca. **1578—1638**, gift 2° med Elisabeth Molten) og Anna Gategast. Gift 14. Maj **1648** i Kbh.

med Anna **Zierner**, f. 5. Jan. 1620 i Parchim, d. 19. Febr. 1676 i Kbh. (Petri), D. af Bager i Parchim Joachim Z. og Margrethe Movius.

Det vides ikke, **hvornaar** C. er kommet til Danmark; allerede før Midten af det 17. Aarh. optraadte han som Boghandler og Forlægger i Kbh., hvor han havde Udsalg i Nicolai Kirke. Som Forlægger har han navnlig gjort sig bekendt ved Udgivelsen af Salmebøger, af hvilke han under forskellige Titler har udsendt flere forskellige, dels Eftertryk efter **andre** Boghandlers Udgaver, dels egne Samlinger (jfr. »Bibliotheca Danica«, I, Sp. 328—30). Han synes en Tid at have været i Kompagni med den københavnske Boghandler Christian Gertsen. Foruden i Danmark drev han en omfattende Boghandlervirksomhed i Norge. Allerede 1644 omtales hans Fuldmægtige i Norge, hvortil han ogsaa selv foretog regelmæssige Forretningsrejser, og 1660 fik han **kgl.** Bevilling til at drive Boghandel der; flere af hans Forlagsartikler er da ogsaa udgivet specielt til Brug i Norge. C. blev hurtigt en velstaaende Mand, han ejede sit eget Hus i Kbh. og kunde 1660 forstrække Regeringen med en Pengesum mod Pant i Jordegods. — Af C.s Børn har Datteren *Dorothea* (d. 1718) vundet sig et Navn inden for Danmarks Bogtrykkerhistorie. Hun var første Gang gift med den københavnske Universitetsbogtrykker Jørgen Gøde (s. d.) og fik efter hans Død 1676 Tilladelse til at beholde baade hans Stilling og alle hans Privilegier. To Gange endnu var hun gift og begge Gange med Bogtrykkere, til hvem ved Ægteskabernes **Indgaaelse** Bevillingen overgik. Et Par Aar efter Gødes Død giftede hun sig med Corfitz Luft, der allerede døde 1680, og 1682 med Johan Philip **Bockenhoffer** (s. d.). I Pauserne mellem sine Ægteskaber og efter sin sidste Mands Død ledede hun selv med stor Dygtighed Trykkeriet. — Mindeplade over C. i Petri K. Stik ca. 1660.

C. Nyrop: Bidrag til den danske Boghandels Hist., I, 1870, S. 254—57. **Trondhjemske** Samlinger, 2. H., 1903, S. 165 f. *Lauritz N(C. Nyrop).*

Castberg, Pcter Atke, 1779—1823, Læge og Døvstumpepædagog. F. 3. Aug. 1779 i Kbh. (Trin.), d. 30. April 1823 sst. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Student, senere Sognepræst i Lund og Flckkefjord i Norge Peter Leganger C. (1753—84) og Forfatterinden Magdalene Sophie Bentzen (1758—1825, gift 2° 1785 med Købmand i Flckkefjord, senere Toldinspektør i Kragerø Joachim Frederik Buchholm, ca. 1760—1834). Gift 15. Marts 1802 i Kbh. (**Nic.**) med Magdalene Poulsen, f. ca. 1776, formodentlig i Norge, cl. 12. Jan. 1833 i Kbh. (Frue).

C. blev Student **1796**, privat dimitteret fra Kongsberg, cand. med. **1801**, Dr. med. **1802**, Distriktslæge i Kbh. 1806 og Forstander for Det kgl. Døvsommeinstitut **1807**. Som ung Læge **eksperimenterede** han med Galvanismen og dens Virkninger paa de menneskelige Organer, bl. a. paa nogle døvsommers Øren. Hans Interesse for de døvsomme var dermed vakt. Da dette var kendt, og Statsmagten i denne »Oplysningstid« var blevet indstillet paa at gøre »nyttige« Borgere af disse, blev det C, der blev kaldet til paa en Udenlandsrejse at undersøge, hvorledes deres Oplæring skulde foregaa — samt for samtidig at sætte sig ind i Organisationen af Sundhedspoliti og Karantæneanstalter. I Løbet af to Aar besøgte han Døvsommeanstalter i Tyskland, Østrig, Schweiz, Italien og Frankrig. Hjemkommen begyndte han straks privat at undervise døvsomme Børn, og **17. April 1807** gav Kongen den Fundats, hvorved Instituttet i Kbh. oprettedes, og s. D. blev C. udnævnt til dets Forstander og Førstelærer. Han benyttede i sin Undervisning den **saakaldte** »franske« **Mctode** — med Tegn og Haandalfabet — til Forskel fra den »tyske« Metode, der er baseret paa Mundaflæsning og Tale. Dog gav han ogsaa sine Elever lidt Taleundervisning, saa at de kunde meddele sig mundtlig i korte Sætninger. Hans efterladte Skrifter, »Læsebog for døvsomme«, der udkom allerede **1806**, de aarlige Programmer med **døvsommepædagogiske** Emner og hans »Forelæsninger«, holdt paa Universitetet for teologiske Kandidater og unge Præster, vidner om, at han var en betydelig Pædagog. Han satte bl. a. megen Kraft ind paa at uddanne Eleverne haandværksmæssigt, for at de efter endt Skolegang skulde kunne klare sig ude i Livet. Ved Plakat af **10. April 1817** lykkedes det C. at faa indført Skolepligt for alle døvsomme Børn. Han er med Rette blevet kaldt den danske Døvsommeundervisnings Fader. — Tit. Professor **1808**. — R. **1809**. — Maleri, **maaske** af Hans Hansen, i Familieeje. Kopier i Norge og paa Døvsommeinstitutet i Kbh. Buste efter det af Viggo Chr. Hansen i Døvsommeinstitutets Have i Kbh. (Afstøbning derefter paa Alderdomshjemmet for døvsomme sst.).

Joh. Holck i C. Goos: Det kgl. **Døvsomme-Institut** i Kbh., **1907**. A. St. **Castberg** i Norsk biografisk leksikon, II, **1925**, S. 513 f. P H

Castenschiold, Castenskiold, dansk Adelslægt, hvis ældst kendte Mand Jørgen Carstensen (d. før **1721**), der skal stamme fra Flensborg, var Plantageejer paa St. Thomas; han var Fader til Johan Lorentz (Carstensen) Carstens (**1705—47**) til Knabstrup, der ved Patent af **12. Marts 1745** optoges i den danske Adelsstand; han

var Fader til **Kammerherre** Carl Adolph C. (1740—1820) til Knabstrup og Hagedstegaard, Generalmajor Jørgen Frederik C. (1741—1819) til Hørbygaard og Valbygaard og nedenn. General Joachim Melchior Holten C. (1743—1817). Af disse var den sidstnævnte Fader til nedenn. Generalmajor Henrik Gisbert C. (1783—1856) til Straarupgaard og Borreby, hvis Søn cand. jur. Adolph Frederik Holten C. (1805—65) til Borreby var Fader til nedenn. Kammerherre Carl Vilhelm **Behagen** C. (1837—1919) til Borreby og til cand. **polit.** Hans Henrik August Holten C. (1834—67), hvis Søn er nedenn. Kammerherre, Generalmajor Holten Frederik C. (f. 1865). — Den ovenn. Kammerherre Carl Adolph C. (1740—1820) var Fader til nedenn. Generalmajor Christian Ludvig C. (1782—1865) til **Hagedstegaard**, hvis Sønner var de ligeledes nedenn. General Gustav C. (1815—86), Generalmajor Henrik C. (1818—1908) og **Gehejmekonferensraad**, Kammerherre Ludvig C. (1823—1905). Sidstnævnte var Bedstefader til Hofjægmester Jørgen Carl Gustav C. (f. 1893) til Kongstedlund, der ægtede Prinsesse Dagmar (s. d.). — Den ovenomtalte Generalmajor Jørgen Frederik C. (1741—1819) var Fader til Oberstløjtnant, Kammerherre Caspar Holten Grevenkop-C. (1780—1854) til Store og Lille Frederikslund m. fl., der 5. Maj 1826 fik Tilladelse til at føre Familien Grevenkops Navn og Vaaben i Forbindelse med sit eget.

Danmarks Adels **Aarbog**, VI, 1889, S. 140—53; VIII, 1891, S. 488. F. E. Hundrup: Stamtavle over den adelige Familie Castenskjold, 1860.

Albert Fabritius.

Castenschiold, Carl Vilhelm Behagen, 1837—1919, Officer. F. 14. Febr. 1837 paa Borreby, d. 23. Juli 1919 sst., begr. i Magleby. Forældre: Godsejer, cand. jur. Adolph Frederik Holten C. til Borreby (1805—65) og Else Marie Olsen (1805—88, gift 1° 1827 med Premierløjtnant i Søetaten Hans Jacob Hansen, 1797—1830). Gift 26. Okt. 1867 i Tjæreby med Karine Lucie Sophie Scavenius, f. 30. Aug. 1844 paa Basnæs, d. 31. Jan. 1920 paa Borreby, D. af Hofjægmester Jacob Brønnum S. til Basnæs (1811—50) og Komtesse Henriette Sophie Bertha Eleonore Moltke (1819—98).

C. blev cand. **polyt.** 1861 med Mekanik som Hovedfag. Da der omtrent samtidig (i Febr.) oprettedes Uddannelsesskoler for Reserveofficersaspiranter til Fodfolket, meldte han sig og blev antaget, men blev efter eget Ønske overflyttet til Artilleriet og udnævntes 1862 til Sekondløjtnant i dettes **Krigsreserve**. Nov. 1863 indkaldtes han og kommanderedes kort efter til **Fæstningskompagniet**

i Sønderborg. Efter flere Ugers af C. skarpt kritiseret Uvirksomhed her og i Dybbølstillingen kom der endelig Fart i Arbejdet, og C. fik fuld Anvendelse for sin Energi og Virketrang ved Stillingens Armcring. I Febr. fik han Kommandoen over Artilleriet i Skanserne Nr. 9 og 10, derefter i Flankebatterierne paa **Als**, og da Artillerikommandøren i Skanse 2 Løjtnant Anker (s. d.) 20. Marts blev saaret, blev C. hans Stedfortræder. Anker meldte sig dog efter nogle Dages Forløb atter til Tjeneste, og de to Løjtnanter skiftedes derefter til at have Kommandoen i den udsatte Skanse. Saa forskellig C.s ydre Optræden end var fra Ankers, erhvervede han ligesom denne fuldt ud Mandskabets Respekt og Beundring: »Han er en »riflet« Officer«, hed det om ham. Han fik Ridderkorset 16. April. 18. s. M. var Anker i Skansen, medens C. ledede Artilleriforsvaret i Nordre Brohoved; da dette blev opgivet, meldte han sig i Kirkebatteriet paa **Als**, hvor han blev saaret. Efter Krigen indtraadte C. som Elev paa den militære Højskole og udnævntes efter Afgangseksamen (April 1866) til Sekondløjtnant i Artilleriet, men s. A. ansattes han å la suite. 1867 udnævntes han til Premierløjtnant (uden for Nr.) og tog 1869 sin Afsked. Han havde efter sin ældste Broder overtaget (købt) Borreby og helligede sig nu ganske Landvæsenet. Skønt han ikke var oplært i Faget, lykkedes det ham ved Energi og Arbejdsomhed at blive en overordentlig anset Landmand, ligesom hans praktiske og administrative Evner blev udnyttet paa mange Maader. Han var Medlem af Privatbankens Bankraad 1879—1910, Præsident i Det kgl. Landhusholdningsselskab 1888—97, en **Aarrække** Medlem af Repræsentantskabet for Det gensidige Forsikringselskab Danmark, Formand for Akts. De danske Svineslagterier 1897—1915 m. m. 1917 udnævnte Skelskør ham til Æresborger, og han var Æresøverste i Kbh.s Forsvarsbrødrcafdeling. — Kammerherre 1886. — R. 1864. DM. 1887. K.² 1897. K.¹ 1907. F.M.G. 1914. Maleri af

Otto Bache 1902 (Fr.borg). Træsnit 1864.

Mit Hjem, II, 1912. C. Castenschiold: Indtryk og Minder fra Dybbøl. 1908. Chr. Christensen (Dons): **Krigsminder** fra Danevirke og Dybbøl, 1886. III. Tid. 13. Juli 1913. Fædrelandet 29. Juni 1913. Vald. Rørdam i Berl. Tid. 24. Juli 1919. Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Castenschiold, Christian Ludvig, 1782—1865, Officer. F. 3. Nov. 1782 paa Hagedstedgaard, d. 27. Okt. 1865 i Næstved, begr. i Hagedsted. Forældre: Kammerherre Carl Adolph C. til Knabstrup og Hagedstedgaard (1740—1820, gift 2° 1820 med Dorothea Trige (Trie), f. Lyngbye, Sønnens Svigermoder, se nedenfor) og

Dorothea Augusta Brøer (1744—1819). Gift 21. Dec. 1810 paa Hagestedgaard med Henriette Nicoline Trige (Trie), f. 2. Juli 1784 i Kbh. (Nic), d. 23. Marts 1849 sst., begr. i Hagested, D. af Juveler, Kaptajn i Kbh.s borgerlige Artilleri Peter Nicolai T. (1749—1813) og Dorothea Lyngbye (1761—1838, gift 2° 1820 med C. C.s Fader, se ovenfor).

C. blev 1799 Sekondløjtnant (Anciennitet 1792), men var allerede fra sit 8. Aar å la suite som Kornet; han udnævntes til kar. Premierløjtnant 1802, virkelig Premierløjtnant 1804, Sekondritmester 1810 (Anciennitet 1806) og til Eskadronchef (Ritmester I) 1816; 1820 fik han Majors Karakter, udnævntes 1823 til Premiermajor, 1838 til Oberstløjtnant (Anciennitet 1831), 1839 til kar. Oberst og ved Hæromordningen 1842 til Generalmajor og Chef for 3. Kavaleribrigade. Ved Krigens Udbrud 1848 var han Pladskommandant og Højstbefalende i Slesvig By, og da Efterretningen om Oprettelsen af den provisoriske Regering 24. Marts tidlig Morgen naaede Byen, gav han øjeblikkelig Garnisonen Ordre til at stille for at føres mod Nord. C. blev imidlertid af Borgerne arresteret i sit Kvarter og ført til Raadhuset, hvor han maatte forblive, til Befalingsmænd og menige af de ham underlagte Afdelinger havde taget deres Parti. De fleste gik »syd paa«. Han blev i Maj s. A. stillet å la suite i Armeen paa et Aar og tog efter dettes Udløb sin Afsked. Han var Ejer af Hagestedgaard 1818—25. — R. 1835. DM. 1843. K. 1845. — Litografi af Harald Jensen 1894 efter Daguerreotypi.

Den dansk-tyske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, I, 1867, S. 65, 70. *Lebenserinnerungen* des schlesw.-holsteinischen Obersten J. N. v. Fürsen-Bachmann (Quellen u. Forsch. zur Gesch. Schleswig-Holsteins, V), 1917. Søren Chr. Barth: Livserindringer, 1900, S. 90 ff. *S. A. Sørensen (Rockstroh*)*.

Castenskiold, Gustav, 1815—86, Officer. Døbt 16. Sept. 1815 i Næstved, d. 12. Marts 1886 i Kbh. (Garn.), begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Ritmester, senere Generalmajor Christian Castenschiold (s. d.) og Hustru. Gift 9. Juni 1843 i Næstved med Ida Hortensia Wegener, f. 6. Juli 1815 i Jægersborg, d. 20. Maj 1891 paa Frbg., D. af Major, senere Oberst og Kammerherre Carl Ludvig W. (1770—1829) og Anna Margrethe Røttger (1787—1863).

C. blev Kadet 1833 og afgik 1835 som Sekondløjtnant (Anciennitet 1834), blev kar. Premierløjtnant 1841, virkelig 1843. I Aug. 1848 blev han overført til Als med en Halveskadron af 4. Dragonregiment og forrettede under Felttøget 1849 Tjeneste ved Husarskadronerne; med disse deltog han i Slaget ved Fredericia. 1850

var han atter ved 4. Dragonregiment, og under den Attak, som to af dettes Eskadroner foretog for at dække Batteriet Baggese ved Øvre **Stolk** mod fjendtligt Fodfolk, blev han taget til Fange. I Okt. s. A. fik han Ritmesters Karakter, udnævntes **1853** til Ritmester II (Anciennitet **1849**), **1854** til Ritmester I. Marts **1864** blev C, der omtrent samtidig fik Majors Karakter, Kommandør for det Østre jyske Strejfkorps paa to (senere tre) Eskadroner og eet Fodfolkskompagni (Premierløjtnant C. Th. Sørensen, s. d.), der særlig kom til at operere i Egnen Randers, Aarhus, Horsens, Skanderborg, og som paa en udmærket Maade løste sit Hovcdhvcrv: at fri Beboerne for Overgreb af fjendtlige Smaastykker. **1865** blev han virkelig Major, **1866** Oberstløjtnant og overtog samtidig Forretningerne som Generalinspektør over Kavaleriet; s. A. blev han Oberst (**1867** General) og virkelig Kavaleriinspektør, hvilken Stilling han varetog med megen Myndighed, som støttedes af det udmærkede Kendskab, han havde til sit Vaaben, og Rytteriets Udvikling efter Krigen skyldes navnlig C. **1879** var **nan** Medlem af den Kommission, der skulde indgive Forslag til Hærens Nyordning. Han afgang **1885**. — R. **1850**. DM. **1864**. K.² **1869**. K.¹ **1873**. S.K. **1884**. — Kultegning af senere General L. le **Maire** i Familieeje.

Den dansk-tyske Krig **1848—50**, udg. af Generalstaben, I, **1871**, S. **1257**; III, **1882**, S. 604, 685. Den dansk-tyske Krig **1864**, udg. af Generalstaben, I—III, **1890—92**. C. Th. Sørensen: Erindringer fra Første Regiment **1864**, **1891**. H. D. Hansen: 4. Dragonregiment, **1920**, S. 77.

P. N. *Nieuwenhuis* (*Rockstroh**).

Castenschiold, Henrik Gisbert, **1783—1856**, Officer. F. 30. Jan. **1783** i Kbh. (ty. Ref.), d. 1. Juli **1856** i Skelskør, begr. i Magleby. Forældre: Oberst, Kammerherre, senere General Joachim Melchior Holten C. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 9. Nov. **1804** paa **Frederikslund** med Augusta Frederikke Castenschiold, f. 6. Juni **1778** paa Hørbygaard, d. 19. Jan. **1852** i Næstved, D. af Kaptajn, senere Generalmajor Jørgen Frederik C. til Hørbygaard, Valbygaard og Frederikslund (**1741—1819**) og Johanne Vilhelmine Grevenkop (**1745—1821**). Ægteskabet opløst **1827**. 2° 14. Juni **1828** i Næstved med Anna Margrethe Wegener, f. 13. Aug. **1808** i Wedel, d. 31. Aug. **1875** i Næstved, D. af Ritmester, senere Oberst og Kammerherre Carl Ludvig W. (**1770—1829**) og Anna Margrethe Røttger (**1787—1863**).

C. fik **1787** Anciennitet som Kornet og **1789** som Sekondløjtnant; **1794** blev han kar., **1801** virkelig Premierløjtnant, **1803**

Ritmester II, 1810 Ritmester I og Eskadronchef, **1813** Major (Anciennitet **1812**). Som Medlem af Remontekommissionen, der **1813** bl. a. fik det Hverv at indkøbe **10 000 Heste** til den franske Armé, og i hvis Regnskaber der senere konstateredes **ct »Falsum***, blev C. — der edelig rensede sig for al Mistanke om Delagtighed i dette — dømt til Fæstningsarrest af 2. Grad i tre Maaneder for Efterladenhed i Tjenesten og tilpligtet at erstatte den **kgl. Kasse 5800 Rdl. d. C. 1815** udtraadte C. efter Ansøgning af Nr. og stilledes å la suite. **1818** overtog han **Borreby**, blev **1824** kar., **1829** virkelig Oberstløjtnant, samtidig med at han atter indtraadte i Tjenesten. **1833** fik han Karakter som Oberst, udnævntes **1838** til virkelig Oberst og ved Hæromordningen **1842** til Generalmajor og Chef for Kavaleribrigaden i Nørrejylland. Da Generalløjtnant Høegh-Guldberg først overtog sin Post som kommanderende General i Nørrejylland og Fyn 27. Marts **1848**, blev det C, som i Krigens første Dage varetog hans Forretninger og traf de første Foranstaltninger til Nordslesvigs Sikring. Da Ideen om at rejse en frivillig Folkevæbning fremkom, fik C. i April Ordre til at organisere Væbningen til Hest i Nørrejylland. Tanken blev dog snart i det store og hele opgivet. 1849 meddeltes der C. Afsked. Kammerherre **1826**. — R. **1835**. DM. **1841**. K. **1845**. — Lito-grafi **1866**.

Den dansk-tyske Krig **1848—50**, udg. af Generalstabén, I, **1867**, S. **102**, **123**, **125**. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., IV, **1913**, S. 46 f.

S. A. Sørensen (*Rockstroh**).

Castenschiold, Henrik, 1818—1908, Officer. F. 25. Jan. **1818** i Slagelse, d. 19. Febr. **1908** i Kbh., begr. sst. (Garn.). Broder til Gustav Castenskiold (s. d.). Gift 16. Juli **1844** i Næstved med Emma Frederikke Tissot, f. 18. Sept. **1820** i Næstved, d. 3. Okt. **1886** i Kbh., begr. sst. (Garn.), D. af Urmager Jean Daniel T. (**1763—1821**) og Charlotte Amalie Stengier (**1784—1862**).

C. blev Kadet **1831**, Sekondløjtnant 1836, Premierløjtnant **1847** og var ved Krigens Udbrud **1848** Adjudant ved 3. **Kavaleribrigade** i Slesvig By. Efter forgæves at have søgt at gribe ind, da Borgerne her havde arresteret hans Chef (og Fader), Generalmajor C, **fulgte** han med den Del af Garnisonen, der var forblevet tro og gik nordpaa. Under den paafølgende Krig var han bl. a. Forpostadjudant og deltog i Rytterfægtningen ved Aarhus 31. Maj **1849**. **1851—54** var han som kar. Ritmester til Tjeneste ved Slesvigske Gendarmerikorps, blev **1854** Ritmester II, **1859** Rit.

mester I. Under Krigen 1864 var han fast Forpostkommandør i Dannevirkestillingens Centrum og deltog her med Omsigt og Energi i Ledelsen af Kampen 3. Febr. Under Dybbøls Belejring bestred han pligtopfyldende og myndigt atter Stillingen som Forpostkommandør. 1865 blev han Major ved, 1867 Oberst og Chef for Gardehusarregimentet og forblev som saadan til 1882. 1883 afskedigedes han med Generalmajors Karakter. C. (»Jern-Henrik«) var kendt overalt i Hæren som en særdeles dygtig og energisk Rytterofficer. — Kammerherre 1875. — R. 1849. DM. 1864. K.² 1874. K.¹ 1886.

Den dansk-tyske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, I, 1867; III, 1882. Den dansk-tyske Krig 1864, udg. af Generalstaben, I—II, 1890—91. F. Engelbrecht: Gardehusarregimentets 150 Aars Jubilæum, 1912. K. C. Rockstroh: General de Meza og Dannevirkes Rømning, 1930, S. 106 ff.

Rockstroh.

Castenschiold, Holten Frederik, f. 1865, Officer. F. 12. Marts 1865 paa Borreby. Forældre: cand. polit. Hans Henrik August Holten C. (1834—67) og Julie Sophie Antoinette Uldall (1841—1914). Gift 8. Maj 1891 i Odense med Carry Elisabeth Fugl, f. 19. Febr. 1869 i Vordingborg, D. af Baneingeniør, senere Godsejer Nicolai Christoffer F. (1834—1903) og Thyra Friis (1840—1915).

C. blev Student 1883 fra Schneckloth's Skole, Sekondløjtnant i Rytteriet 1886, s. A. Premierløjtnant og gennemgik 1888—90 Officerskolens ældste Klasses Stabsafdeling. Han var Adjutant ved 2. Generalkommando 1892—96, blev Ritmester 1901 og var 1904—06 Adjutant hos Prins Christian. 1906 udnævntes han til Oberstløjtnant og Regimentchef og var 1909—13 Stabchef ved 2. Generalkommando, fra 1910 som Oberst. Han blev 1913 Generalmajor og Chef for 2. Division, men endnu s. A. Generalinspektør for Rytteriet og var fra 1926 indtil sin Afsked 1930 tillige Kommandant i Kbh. 1922 blev han Formand i Kommissionen til Landstormens Oprettelse og Uddannelse og var 1923—29 tillige Chef for Landstormen. 1913—14 var han Formand i et Udvalg om Hærens Remontering, og han har gentagne Gange været udsendt paa Tjenesterejser til Udlandet og — ogsaa efter sin Afgang fra Hæren — været attacheret fremmede fyrstelige Personer. Hans store Interesse og Forstaaelse for Ungdommens fysiske Udvikling har været af megen Betydning for Idrætten her hjemme, og siden 1922 har C. været en energisk, forhandlingsdygtig og indflydelsesrig Formand for Dansk Idrætsforbund, samt Medlem af Idrætsmærke-Udvalget. 1927 blev han Næstformand i Kbh.s Un-

derstøttelsesforening, 1933 Formand. — Kammerherre 1929. — R. 1905. DM. 1910. K.² 1914. K.¹ 1920. — Buste af Elisabeth Castenschiold ca. 1922.

Rockstroh.

Castenschiold, Joachim Melchior Holten, 1743—1817, Officer. Døbt 29. Nov. 1743 i Kbh. (Ty.ref.), d. 6. April 1817 paa Borreby, begr. i Magleby. Forældre: Plantageejer, senere Godsejer Johan Lorentz C. til Knabstrup (1705—47) og Jacoba Holten (1705—51). Gift 14. Dec. 1781 i Kbh. (Ty.ref.) med Elisabeth Behagen, f. 6. Febr. 1758 i Kbh. (Ty.ref.), d. 25. Febr. 1828 paa Borreby, D. af Grosserer, senere Etatsraad Gysbert B. (s. d.) og Hustru.

C. blev Kornet 1760 ved et i Slesvig kantonnerende Kyradsérregiment. N. A. købte han Kompagni og Ritmesters Bestalling, men da det Regiment, hvorved han stod, omdannedes ved Saint-Germains Hærordning 1763, maatte han afgive sit Kompagni. Ved Saint-Germains første Tilbagetræden 1766 forfremmedes C. til Major ved Regimentet, der nu var formeret som Sjællandske Dragonregiment under Generalmajor Eickstedt. I Struensee-Perioden var han med et Detachement af Regimentet kommanderet til Kbh. for at gøre Tjeneste der i Stedet for den af Struensee ophævede Garde til Hest. 1772 blev han Oberstløjtnant og førte med sine Dragoner Dronning Caroline Mathilde som Fange til Kronborg. Herefter ansattes han som Major ved den genoprettede Garde til Hest, blev n. A. Generaladjutant og 1774 Oberst. I Aarene mellem 1774 og 1778 overværede han gentagne Gange de svenske »Lystkampagnementer« i Skaane; sidstnævnte Aar gjorde han Tjeneste som Generaladjutant hos Guvernøren i Kbh., Prinsen af Bevern, ved de i Kbh.s Omegn afholdte Manøvrer. N. A. fik han Tilladelse til at følge den preussiske Hær i Schlesien m. m. (den bayerske Arvefølgekrig) og foretog derefter en Rejse gennem Bøhmen og Frankrig indtil Sommeren 1781. Ved Regeringsforandringen 1784 udnævntes han ved egenhændig Skrivelse fra Kongen til Kommandør for Garden til Hest, idet han tillige fik Kommandoen over Sjællandske Regiment Ryttere. 1787 blev han Generalmajor. 1790 indtraadte han i den Kommission, der med Prins Carl af Hessen som Formand skulde udarbejde nye Kavaleriinstruktioner. 1798 afgav han Kommandoen over Garden, men beholdt det andet Regiment. 1801 beordredes han til at detachere to af sine Eskadroner for at observere den engelske Flaade og med Resten af Regimentet at marchere til Byen, naar Flaaden gik gennem Sundet. Under Slaget paa Kbh.s Red 2. April opholdt C. sig i Kastrup Batteri. 1802 udnævntes han til Generalløjtnant. Ved det engelske

Overfald **1807** beordredes han til som **højstbefalende Officer** paa Sjælland uden for Kbh. at organisere det sjællandske Landeværn, **saaledes** at hver **vaabenfør** Mand blev indkaldt. Med anerkendelsesværdig Iver skred C. til Værket, men Opgaven var paa Forhaand haabløs. Det løst formerede, slet bevæbnede, uøvede og uvillige **Landeværnsmandskab** var ganske ubrugeligt over for en regulær Hær som Englændernes. I »Kampen« ved Køge 29. Aug. sprængtes Landeværnet, »Træskohæren«, fuldstændigt. Allerede ved Meldingen om, at Fjenden rykkede frem, »løb tre Batailloner fra Øerne tilbage uden at gøre et Skud«, skrev C. til Kronprinsen. Og senere gik det fem andre Batailloner paa samme **Maade**. »De fleste havde kastet Gevær og Mundering for i **Bondetrojen** at undvige desto lettere. Ingen Flok kunde have vist sig mere ræd«. Hvor deprimerende denne Affære virkede paa **C.**, derom vidner de Ord, han skrev til Kronprinsen 7. Sept. s. **A.:** »Ak min naadige Herre, intet uden Haabet at se Kongen og **Fædermelandet** hævnnet opholder mit Liv.« Mest pintes han dog ved den skarpe og overilede Dom, som han fra flere Sider blev Genstand for. Men Kronprinsen bevarede sin Tillid til den ulykkelige General. Ved den **paatænkte** Overgang til Skaane i Begyndelsen af **1809** skulde C. have haft Kommandoen over en af de fire Divisioner, som var bestemt til at overføres. 5. Nov. s. **A.** fik han sin Afsked med Generals Karakter. **1783** havde han købt Borreby, der endnu er i Slægtens Eje. C. var en initiativrig og dygtig Landmand, afholdt af sine Undergivne, til hvis Fordel han iværksatte adskillige Forbedringer ved Godset. — Kammerherre **1774**. — Hv. R. **1790**. — Maleri i Familieeje. Tegning, formentlig Forarbejde til et Stik, ligesaa. **Silhouet 1794** (Fr.borg).

J. D. T. **Manthey**: Danske Ridderses **Levnedsløb 1809—17**. Meddelelser fra **Krigsarkiverne**, III, **1888**. Selvbiografi i **Personalh.** Tidsskr., 5. Rk., V, **1908**. Gemt og glemt, I, **1915**. J. **Ræder**: Danmarks Krigs- og polit. Hist. **1807—09**, I, **1845**.

S A Sørensen (Rockstroh).*

Castenskiold, Ludvig, **1823—1905**, Officer. F. 24. Aug. **1823** i Slagelse, d. 30. Sept. **1905** paa Frbg., begr. i Sorterup. Broder til Gustav C. og Henrik Castenschiold (s. d.). Gift 25. Okt. **1857** i Kindertofte med Ida Sofie Vilhelmine Grevenkop-Castenskiold, f. 25. Okt. **1833** paa Frederikslund, d. 18. Sept. **1908** i Kbh., D. af Kammerherre, Major Jørgen Frederik Johannes G.-C. (**1804—74**) og Marie Annette Luttichau (**1810—72**).

C. blev Kadet **1836**, Sekondløjtnant **1842** (Anciennitet **1840**) og ansattes ved Dragonregimentet i Itzehoe. Da Regimentet **1848**

gik over til Slesvigholstenerne, toges C. ligesom de øvrige Officerer til Fange og løslodes først et halvt Aar efter, da han ikke vilde give Revers om ikke at tjene mod Slesvigholstenerne. **1849** ansattes han som Premierløjtnant ved Gardehusar-Eskadronerne. Under Slaget ved Kolding 23. April s. A. hørte han med sin Halveskadron til Avantgarden **under** Schleppegrell, der **standsede** i sin Fremrykning af Ilden fra **en** forskanset Bakke Øst for Byen. For at rydde denne Hindring af Vejen skulde der foretages en omgaaende Bevægelse, der skulde tage Skansen i Flanken. Men inden Afdelingen var naaet frem, blev C. »med lydelige Opfordringer« fra Skovmøllebakken, hvor Generalen holdt med sin Stab, tilskyndet til uopholdelig at foretage en Attak paa Skansen. Uden at betænke sig red han med Halveskadronen frem ad Chausseen, der, behersket af Fjendens Ild, førte tværs over en sid og impassabel Eng op mod Skansen. Med udmærket Bravur sattes Angrebet ind, men det **maatte** naturnødvendigt strande. Tabet blev stort, men Udførelsen af Attakcn staar som et Mønster paa en dristig Rytterdaad. Med Glans deltog C. senere i Kampen ved **Isted**. **1854** var han Elev ved den berømte kejserlige Rideskole i Wien, men hjemkaldtes for at ansættes som Adjudant ved 3. Kavaleribrigade under Prins Christian, hos hvem han vedblev som Adjudant, da Prinsen **1859** udnævntes til Generalinspektør for Kavaleriet. S. A. blev C. Ritmester og ved Christian **IX.s** Tronbestigelse Adjudant hos Kongen. **1866** traadte han **à la suite** i Armeen og udnævntes til tjenstgørende Kammerherre hos Dronning Louise, **1879** til Hofchef hos samme. Efter Dronningens Død blev han **1899** tjenstgørende Kammerherre hos Kongen og var tillige Ordens-Skatmester i **Ordenskapitlet** fra **1898** til sin Død. — Kammerherre **1866**. Gehejmekonferensraad **1891**. — R. **1849**. DM. **1866**. K.² **1869**. K.¹ **1875**. S.K. **1888**. — Maleri af Frants Henningsen ca. **1900** i Familieeje. Buste i Ler af Kammerherre **Vilh. Lindholm** ligesaa. Mindesten paa Fredericia Landevej ved Kolding.

Den dansk-tyske Krig **1848—50**, udg. af Generalstaben, II, **1875**, S. **486**. F. Engelbrecht: Gardehusarregimentets **150** Aars Jubilæum, **1912**, S. **129**.

P. N. Nieuwenhuis (Rockstroh).*

Castensen, Maturin, **1669—1747**, Præst og Legatstifter. F. 30. Aug. **1669** paa Nybølgaard i Gram Sogn, d. 7. Nov. **1747** i Jerne, begr. i Jerne K. Forældre: Borger i Ribe, senere Borgmester sst. og Forpagter af **Riberhus** Ladegaard Caspar Christoffer C. (ca. **1634—1715**) og Kirsten **Baggesdatter** (**1647—1704**). Ugift.

C. blev Student fra Ribe **1688**, studerede to Aar i Haderslev

under Vejledning af Dr. med. Herman Grube, tog **1690** Baccalaur-graden og, vistnok **1698**, teologisk Embedseksamen i Kbh. Imidlertid havde han **1691** faaet Borchs Kollegium blandt de første Alumner, og **1693** var han blevet Dekan paa Kommunitetet. Paa Kollegiet boede han i fem Aar, til sidst som Inspektor, og udgav nogle velskrevne Disputatser, som han forsvarede med ualmindelig Færdighed. De tre første behandler psykologiske Emner, de to sidste danner en »Uranographia«. Med Forkærlighed havde C. kastet sig over Matematikken, han blev vejledet af Ole Rømer, var næsten som Medlem af hans Familie og blev regnet for Professoremne. Han valgte dog en anden Vej, idet han **1701** af sin Fader blev kaldet til Sognepræst for Jerne og Skadst Menigheder i Ribe Stift, **1706** tog Magistergraden og **1739** blev Provst for Skadst Herred. Almuens Beundring for hans Naturkyndighed slog over i Tro paa, at han kunde mane og uddrive onde Aander, og endnu lyder der Sagn om »Mester Maturins« Virksomhed som Besværges. Selv paa Fyn havde han et stort Ry; det hed sig, at han havde drevet en Djævel ud af et Menneske over i en Hund. Skønt C. vistnok var fredsommelig, traadte han dog djærvt op mod en bedragerisk Amtsforvalter, førte selv Sagen imod ham og vandt den ved Højesteret. I Aarenes Løb havde han samlet meget **Strø-**gods, og (**1744?**) købte han Hennegaard med et betydeligt Tiliggende. Tre Dage før sin Død oprettede han ved Testamente af Størstedelen af sin Formue et Legat paa henved 20 000 **Rdlr.**, hvis Renter uddeles til fattige Enker og andre trængende af gejstlig og civil Stand i Ribe Stift. — Epitafium i Jerne K.

Hans de Hofman: Samlinger af Foundationer, IV, **1759**, S. **586—89**. Ribe Skoleprogram **1837**, S. **15** ff. O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Skadst Herred, **1862**, S. 37 f. Fra Ribe Amt, IV, **1906**, S. **51—112**.

S. Nygård (Hans Olrik).

Castonier, Frederik Julius Christian, **1761—1838**, Officer. F. **16**. April **1761** i Fredericia, d. **20**. Maj **1838** sst., begr. sst. Forældre: Generalløjtnant H. S. C. (s. d.) og Hustru. Gift **1°** 4. Jan. **1792** i Tjæreborg med Elisabeth Augusta **Christiane** Bruun, døbt **15**. Nov. **1765** i Sneum, d. **14**. April **1829** i Fredericia, D. af Justitsraad Johan Ludvig B. til Krogsgaard (**1735—96**) og Elisabeth Marine Andresen (ca. **1737—1801**). **2°** 30. Sept. **1830** i Fredericia med Frederikke Louise Dinesen, døbt 26. Sept. **1770** i Sonnerup, d. 23. Aug. **1833** ¹ Fredericia (gift **1°** **1790** med Krigsraad Jacob Wedel til Holsegaard og Kærsgaard, **1731—1807**, Ægteskabet opløst **1801** (han gift **1°** **1752** med Dorothea Pedersdatter Holm,

1720—89, Enke efter Hans Bryde til Holsegaard, d. 1751), 2° 1801 med Kammerherre Albrecht Christoph v. Heinen til Hollufgaard og Fraugdegaard, 1758—1814 (gift 1° 1786 med Bolette Christiane de Hoffmann, 1770—91)), D. af Kancelliassessor, Raadmand og Byfoged i Roskilde, senere Ejer af Gyldenholm og Justitsraad Anders D. (1737—85, gift 1° 1763 med Frederikke Louise Gamborg, ca. 1746—65) og Severine Dorothea Kraft (1749—1810).

C. blev 1773 Landkadet, men han, der var opkaldt efter Kong Frederik V. og Dronning Juliane Marie, havde allerede forinden faaet skænket først Fændriks og dernæst Sekondløjtnants Anciennitet og blev 1775 Premierløjtnant. 1781 kom han til Tjeneste i Hæren, 1782 blev han Kaptajn, 1798 Kompagnichef, 1801 Major, 1805 Oberstløjtnant og 1810 Oberst af Infanteriet. Med Hæder deltog han i Felttoget 1813. I Auxiliærkorpsen mod Frankrig 1815 førte han Brigade. 1817 blev han Generalmajor, 1819 Kommandant i Fredericia, 1823 Generalløjtnant, og da Prins Frederik (senere Frederik VII.) 1834 blev Kommandør for hans Regiment, vedblev C. at være dettes Chef samt til sin Død tillige kommanderende General i Nørrejylland. — C. var anerkendt som en meget dygtig Officer, pligtopfyldende og strengt retfærdig. Skønt opfarende og heftig af Temperament var han elsket og æret af alle for sin pletfri Karakter og sit Hjertes Godhed. Han lærte aldrig at veje sine Ord, hans »grove Mund« var frygtet; Kongen selv maatte gentagne Gange lade ham tildele »en velfortjent Belønning for upassende **Skrivemaade**«, thi han veg aldrig fra et Ansvar eller fra at sige sin Mening, hvem og hvad det end drejede sig om. Hans Hjerter og hans Pung stod altid aabne for Undergivne og Venner. — R. 1815. DM. 1824. K. 1826. S.K. 1829. — Maleri 1827 af R. N. Nielsen (Stik derefter af samme) i Familieej. Miniature 1832 af Chr. Petersen ligesaa.

Mil. Repertorium, 1838. Øst: Materialier til et dansk-biogr.-litt. Leks., 1835—38, S. 1108. H. Boeck: 12. Bataillons Hist., 1929. C. T. Sørensen: Kampen om Norge, 1871—72. Danmarks Adels Aarbog, XXXVI, 1919, S. 511.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Castonier, Heinrich Sigismund, 1692—1766, Officer. F. 20. Jan. 1692 paa Sundhausen i Sachsen-Gotha, d. 7. Okt. 1766 i Fredericia, begr. i St. Mikkel's K. sst. Forældre: Gehejmerraad, Kammerjunker hos Hertuginde af Sachsen-Romhild Daniel Heinrich de Cachedenier (1656—1702) af den spansk-lothringske Slægt de C. og Sophie Gertrude v. Usslar (f. 1660). Gift 9. Maj 1753 i Lellinge med Eisabe Elisabeth Charlotte Muller, døbt 18. Jan. 1723 i Kbh.

(Garn.), d. 16. Maj 1798 i Rendsborg, D. af Kaptajn, senere Generalmajor Gottfried Wilhelm (Friederich Wilhelm) M. og Regine Wiedemann (Weidemann).

C. gik sammen med **en Broder** i dansk Tjeneste, blev 1710 Fændrik og deltog med **de** danske Hjælpetropper i Krigen i Nederlandene, senere i den store nordiske Krig i Nordtyskland. 1712 blev han Premierløjtnant, 1714 Kaptajn, 1734 Major. Fra 1737 var han med Oberstkarakter den første Inspektør over Infanteriets Eksercits. 1738 blev han virkelig Oberst og 1751 Generalmajor. To Aar senere sattes han paa Ventepenge, indtil han kunde faa et Kommandantskab. Fra 1756 var han nogle Aar Kommandant i Fredericia, fra 1758 som Generalløjtnant. — C. var en meget anset Officer og viste navnlig i Stillingen som Inspektør for Fodfolket fortrinlige organisatoriske Evner. — Hv. R. 1759.

Danmarks Adels Aarbog, XXXVI, 1919, S. 509. *Rockstroh* (P. F. Rist).

Catharina, d. 1426, Pfalzgrevinde. D. 4. Marts 1426, begr. i Neumarkt **K.**, senere overført til **Gnadenberg** Klosterkirke (nu Ruin). Forældre: Hertug Wartislav VII. af Pommern (d. 1394) og Maria af Mecklenburg. Gift 15. Aug. 1407 i Ribe med **Pfalz**-grev Johann I. af Neumarkt (Øvrepfalz), d. 13. Marts 1443 i **Benediktinerklosteret** i Kastel (gift 2° med Beatrix af Bayern, d. 1447, gift 1° med Grev Hermann III. af Cilly, d. 1426), Søn af Ruprecht III., Kurfyrste af **Pfalz** og tysk Konge (1352—1410) og Elisabeth af **Hohenzollern** (1358—1411).

C., hvis Moder var en Datterdatter af Valdemar (IV⁷). Atterdag, blev ligesom Broderen Erik (VII.) af Pommern og formodentlig i Følge med ham kaldt til Norden af Dronning Margrete. Hun synes opdraget i Vadstena Kloster, og en Tid lang var det Hensigten at lade hende indtræde i Klostersamfundet. I de første Aar af 15. Aarh. ønskede den engelske Konge Henrik IV. at knytte en dobbelt Familieforbindelse med Norden, idet Kong Erik skulde ægte hans Datter Philippa, og hans ældste Søn (Henrik V.) skulde forenes med C. Kun det førstnævnte Giftermaal kom i Stand; men det blev dog **en** Frænde af Huset Lancaster, der til sidst hjemførte C. Philippas ældre Søster var nemlig blevet gift med den ældste Søn af den romerske Konge Ruprecht (af den pfalziske Linie af Huset Wittelsbach), og fra denne kom der 1406 en Sendefærd til Danmark for at aftale et Giftermaal mellem C. og Ruprechts yngre Søn Johann. Sagen gik i Orden, og C. fulgte sin Ægtefælle til Pfalz, hvor han ved Faderens Død fik udlagt store Besiddelser. Hun blev Moder til seks Sønner, af hvilke dog

kun den yngste naaede voksen Alder; det var Christoffer (s. d.), der siden blev Konge i de tre nordiske Riger. Fra sin Ungdom havde C. bevaret en Forkærlighed for Birgittinerne og grundlagde **1426** sammen med sin Mand det første bayerske Kloster af denne Orden, Gnadenberg, hvortil senere Munke og Nonner overførtes fra Maribo.

Annaler for nordisk **Oldkyndighed**, **1860**, S. **365—76**. Norsk hist. Tidsskr., 2. Rk., II, **1880**, S. **340—74**. **Verhandlungen** des historischen Vereins von Oberpfalz und Regensburg, XLVIII, **1896**, S. **27—35**, 44.

Henry Bruun (**Kr.** Erslev).

Caus, se Kaus.

Cavling, Paulus Henrik, **1858—1933**, Journalist, Forfatter. F. 22. Marts **1858** i Lyngby, d. 7. Aug. **1933** paa Stutgaarden ved Hillerød, Urne paa Lyngby Kgd. Forældre: Teglværksbestyrer Jeppe Olsen (**1825—1909**) og **Bengte** Olsen C. (**1832—1922**). Navneforandring **16. Okt. 1889**. Gift **1°** med Jensine (Signe) Mortensen, f. Odgaard, f. 3. Marts **1855** i Kbh. (Trin.), d. 5. Sept. **1928** i Skodsborg, D. af Læsteskærer Mads Jensen **O.** og Ane Dorteia Christiansen. **2°** med Hansine Christine Marie Christensen, f. 3. Nov. **1886** i Rødby, D. af Købmand Hans Christian Alfred C. (**1854—1909**) og Anna Julie Christiansen (f. **1862**).

C.s Forældre var fra Sverige. Skønt Faderen hverken kunde læse eller skrive, var han Bestyrer af et Teglværk i Lyngby. Den dygtige og opvakte Moder forstod at forvalte **de smaa** Indkomster, saa den store Børneflokk ikke led Savn. Først da hun var et halvt Hundrede Aar, lærte hun **at** skrive, men kundskabstørstig som hun var, **erhvervede** hun sig en ikke ringe Dannelse. Da C. var en halv Snes Aar gammel, begyndte han at køre Mursten til Kbh. Dobbeltindtrykket af Land og By fik en afgørende Indflydelse paa hele hans Livsførelse og Livsforstaaelse. Nogle Aar senere blev Faderen **Brændehandler**, og Sønnen **maatte** daglig hente Brænde i Skovene. Disse Aar, da han blev fortrolig **med** Skoven, bidrog til at skabe den Naturfølelse hos ham, som siden prægede ham hele Livet. Efter Konfirmationen vilde han til Søs, og det lykkedes ham at komme som Skibsdreng med Panserskonnernten »Absalon«. Da Togtet var endt, kom han ind paa Smith og Myginds Maskinfabrik paa Nørrebro.

I Aarene, der fulgte, sled han voldsomt i det. Han havde tolv Timers dagligt Arbejde og **maatte** tage Natten til Hjælp for at læse til Maskinisteksamen. Han begyndte tillige at skrive og ind-

leverede to Komedier til Folketeatret, som han fik tilbage. Men ikke nok hermed: han læste helt paa egen Haand til Præliminæreksamen samtidig med, at han forberedte sig til Maskinisteksamen. Han endte dog med at gaa ind paa Blaagaards Seminarium og tog 1881 Skolelærereksamen.

Allerede i Seminarietiden havde han indsendt Artikler til »Dagsavisen« og »Morgenbladet«. Hans første virkelige Reportageartikel stod i »Dagsavisen« 20. Maj 1882 og beskrev Donse Krudtmøllens Eksplosion. Det var en overordentlig talentfuldt formet Skildring, hvor hver eneste Sætning var omhyggeligt overvejet og særdeles virkningsfuld. Den var paa det Tidspunkt, den fremkom, et ret enestaaende Fænomen, og de klartseende vidste med eet, at et virkeligt Journalisttalent var opstaaet. Fra et længere Ophold i Berlin sendte C. derefter Korrespondancer, bl. a. 1885 til det nystiftede »Politiken« en om Ministrejken, hvis forstaaende Omtale af Arbejderne vakte Opsigt. Foraaret 1886 kaldte Herman Bing ham hjem som fast Medarbejder ved »Politiken«. Der fulgte nu en Aarrække, hvor C. var Bladets mest læste Reporter (Hovedmærke Ignotus). Hans Kendskab til de forskellige Samfundsklasser og hans mange personlige Oplevelser som Arbejder og Proletar gav ham et stort Stof at øse af. Han drog ind under Journalistikken en Række Emner, som hidtil havde været næsten uopdyrkede. Han var tillige saare lydhør over for det, der hændte omkring ham, og han behandlede sit Stof paa en stemningsfuld Maade, der altid gjorde det tiltrækkende for Publikum. I hans Skildringer var Lyrikken det egentlig besjælende Element, og den kunde blive følsom indtil Grænsen af det sentimentale, men takket være den Humor, der var den anden Hovedbestanddel af C.s Væsen, forstod han at holde igen; det var kun sjældent, hans Stil blev direkte sentimental.

Sit betydningsfuldeste Arbejde som Journalist præsterede han paa det sociale Omraade. Han gik ud til de fattige Kvarterer og skildrede, uden Salvelse og uden direkte Indignation, den Elendighed og Uretfærdighed, han havde været Vidne til. Han glemte aldrig det Milieu, hvoraf han var udgaaet, og den Nød, han havde haft for Øje i sine Proletaraar paa Nørrebro. Han forstod tillige, hvor glimrende Bladstof disse Artikler fra Samfundets Overdrev var. Det lykkelige for C, det, der i en væsentlig Grad blev Grunden til hans Succes, var, at hans gode Hjerter og hans Journalistinstinkt arbejdede saa naturligt og saa fortroligt sammen.

Det var dog kun paa Besøg, han i disse Aar opholdt sig i Kbh. For det meste var han i Udlandet som Korrespondent. 1886 og

1887 (**Boulanger-Aaret**) var han i Paris. **1888** var han hjemme for at skrive om den store Udstilling i Kbh., men rejste s. A. for første Gang til Amerika (hvor han senere var fire Gange) for at behandle Præsidentvalget. Han var siden i Vestindien, paa Kuba **1896** under Borgerkrigen, paa Kreta og i Grækenland under den græsk-tyrkiske Krig **1897**, i Rennes **1899**, hvorfra han under Dreyfusprocessen sendte Telegrammer hjem, som blev slugt med en Utaalmodighed som næppe forhen noget udenrigsk Stof. Endelig var han **1899—1900** med paa »Valkyrien«s Togt til Østasien, hvorunder han var H. N. Andersens Gæst paa O. K.s Dampskib »Annam«.

1903, Aaret efter Hørups Død, bestemte C. sig til selv at starte et Dagblad. Hans Forhold til Edv. Brandes, »Politiken«s Redaktør efter Hørup, var ikke helt harmonisk. Han bragte i Løbet af ganske kort Tid den Sum, han behøvede, til Veje; men »Politiken«s **Bestyrelse** kom ham i Forkøbet, en Generalforsamling tilbød ham Posten som Hovedredaktør med Ove Rode som Leder af Bladets Politik ved sin Side. C. modtog Tilbuddet, og **1. Jan. 1905** blev han Redaktør. Som saadan bidrog han mere end nogen anden til at give den nordiske Presse et andet Udseende og en stærkt forøget Læsekreds.

Det var de store engelske Blade, der var hans Forbillede, og i Løbet af kort Tid gav denne sindigt, men energisk arbejdende Mand »Politiken« den Form, den i det væsentligste siden har beholdt. Den blev ikke til at kende igen. Den havde hidtil kun været paa fire Sider, der efterhaanden var blevet uhandleligt lange; nu blev Siderne **smaa**, men mange — Bladet kom til at rumme langt mere Stof end forhen, en hel Række nye, hidtil næsten udyrkede Emner indgik dagligt i Spalterne, blandt dem især Sporten og Meddelelser fra Udlandet. C. vilde, at Bladet skulde rumme den størst mulige Stofmængde, men at Artiklerne skulde være let overskuelige, egnede til hurtigt at konsumeres af det travle, men nysgerrige Nutidspublikum. Han mente ikke, at den ræsonnerende Artikel havde udspillet sin Rolle, men han stillede ogsaa paa dette **Omraade** Fordringer til Knaphed, Klarhed og Koncision. Bladets ledende Artikel kom kun til at indtage en Tredie- eller Fjerdedel af den Plads, den hidtil havde raadet over i den danske Hovedstadspresse. Et meget større Raaderum gav han Bladets mange Kronikker. Det var Meningen med disse store Artikler, hvoraf Bladet lige fra først af dagligt bragte een, altid anbragt paa samme Sted bag i Bladet, at de skulde give et Indblik i alle de Forestillinger og alle de aandelige Aspirationer, som optog Nutidens Men-

nesker. I den ledende Artikel hævdede Bladet selv **de** politiske og sociale Anskuelser, det ansaa for **de** retfærdige og derfor gavnlige; i Kronikken gaves der derimod de enkelte Skribenter Lejlighed til at fremsætte **Særmeneringer**. Da de andre store Blade i Kbh. **efterhaanden** omdannede sig efter det Eksempel, C. havde givet, indførte de ogsaa alle Kronikken.

I de 23 Aar, C. redigerede Bladet, **gennemgik** det en betydelig Udvikling. Antallet af Eksemplarer steg fra 20 000 til 70 000, og Bladet fik **1912** egen Bygning. C. levede og **aandede** kun for dets Trivsel og søgte at give det stadig ny Ungdom ved at knytte friske Kræfter til det. Mange af de Medarbejdere, der i nogle Aar bidrog mest til at give Bladet dets Festivitas, forsvandt senere sporløst; andre, der besad en digterisk eller journalistisk Evne til at forny sig, var gennem alle de 23 Aar med til at give Bladet dets Farve.

Naar C. — uden Baggrund af systematisk bladteknisk Uddannelse eller omfattende Viden — havde saa let ved at gøre det aldrende Blad til noget bestandig friskt, sprudlende og tindrende, var Hovedgrunden den, at han i sin Natur havde noget af det bølgende, gyngende, sitrende, der er specifikt dansk, noget flyvesandsagtigt, der elskede de glitrende Smil og Omskiftelsernes Luner. Denne myreflittige, tilsyneladende uforstyrrelige, altid uimponerede og totalt usnobbende Mand havde bag det Panser, det uophørlige Arbejde havde dannet, noget af en Sværms og en Poets Temperament. Det var saa svært at bestemme hans Væsen, fordi det rummede **de** største Modsætninger. Alle, der kom ham paa nærmere Hold og skulde definere hans Natur, blev bragt til at standse af det fundamentalt paradoksale: den uhyre optagne Mand, der altid havde Tid nok til sin Raadighed, som fik en Samtale, der skulde vare et Par Minutter, til at svulme op til en Time, som fortabte sig i Erindringer, i Digressioner, som krydrede Talen med Anekdoter, hvor hans Humør, der var folkeligt Lune i adlet Form, boltrede sig stilfærdigt og gratiøst. Denne af hundrede daglige Pligter og Tanker overbebyrdede Mands forbavsende Nonchalance — det var **C.s** Charme.

Da C. overtog Ledelsen af »Politiken« og lagde Bladet i et bestemt Plan, der dog hver eneste Dag skulde have **indsprøjtet** frisk Blod og straalet med Nyhedens og det uforudsetes Interesse, fik han ikke længere Tid til at skrive Artikler i Bladet eller Bøger. Hans tidligere Forfatterskab var ret omfangsrigt. Han debuterede **1894** med Fortællingen »Fra de dybe Dale«, der bringer en Mængde autobiografisk Stof og rummer en Selvransagelse. Saadan som

Kaj Longe udvikler sig til at blive en Stræber og en Snob, der svigter sit Parti og det Milieu, han fra Fødselen tilhører, saadan frygtede den unge C. det i værste Fald kunde gaa ham. Han stillede i denne sin første Bog et Skræmmebillede op, der altid kunde advare og mane ham. Selv om C. blev en velstaaende Mand, der omgikkes paa lige Fod Handelens, Industriens og Litteraturens Stormænd, glemte han aldrig de Pligter, hans **beskedne** Hjem og hans folkelige Ungdomskammerater i Nørrebro's Baggaard paalagde ham. Hele sit Liv tænkte han paa de fattige, **de** undertrykte og de forurettede. Der er navnlig tre Ting, hans Navn altid vil være knyttet til: Kolonihaverne i Rødovre, Wesselsminde i Nærum, hvor Tusinder af Proletarbørn har haft Sommerophold, »**De** Juleløses Jul« og Juleindsamlingerne, som kastede en Lysstraale ind til de fattigste og mest ensomme. Dette blev det mest revolutionære ved **C.s** Bladvirksomhed: han indsaa, at et Blad ikke blot er til for at kæmpe for Ideer, men ogsaa for at fuldbyrde visse elementære Retfærdighedsideer i Handling.

En stor Del af de Artikler, C. havde sendt hjem fra sine Rejser, samlede og bearbejdede han i store Bøger, de rigt illustrerede Værker »Det danske Vestindien« (**1894**), »Fra Amerika« (2 Bd., **1897**), »Paris« (**1899**), »Østen« (2 Bd., **1901—02**) og »London« (**1904**), der blev trykt i efter Datidens Forhold meget store Oplag. Instruktive og fulde af glimrende Skildringer, som de er, har de bidraget deres til at give det brede Publikum videre aandelige og materielle Horisonter. Fordi C. var noget af en Kunstner, der med sin sikre og gratiøse Pen kunde henkaste de nydeligste Stemningsbilleder, som dog aldrig opløste sig til ren Stemning, fordi hans Syn var saa skarpt og altid vaagent, derfor kunde disse Bøger ogsaa give de **mere** kræsne Læsere ikke blot Adspredelse, men ogsaa Nydelse. **1910** udgav C. som Manuskript en Bog med den beskedne Titel »Nogle Avisartikler **1885—1910**«, der indeholdt noget af det bedste, han havde skrevet. Efter at han havde forladt Bladet, udgav han to Bind Memoirer: »Efter Redaktionens Slutning« (**1928**) og »Journalistliv« (**1930**). Han er i denne Levnedsskildring meget tilbageholdende, hvad hans Privatliv angaar. Den Beskedenhed, som var en af hans Hovedegenskaber, har afholdt ham fra alle Selvanalyser i moderne Forstand. Man har det Indtryk, at han egentlig kun benytter sig selv til et Springbræt for at kunne fortælle om andre. Bogen indeholder da ogsaa en Rigdom af Portrætter af Mænd, han er kommet i nærmere eller fjernere Berøring med. Man kan ikke kalde dem Karakterportrætter, thi de gaar ikke i Dybden, er ikke anlagt som koncentrerede Synteser, men de **er**

rige paa pudsige eller barokke Anekdoter, som er fortalt paa samme uforstyrrelige Maade, der prægede C.s mundtlige Beretninger, og som stundom kaster et stærkt Lys over det centrale i en Mands Fysiognomi.

C. tog Initiativet til Dannelsen af Journalistforbundet 1904, han var dets første Formand, og da han forlod Redaktørposten, blev han udnævnt til Æresmedlem.

C.s Søn *Viggo Louis C.* (f. 15. Aug. 1887 i Paris) er fra 1908 **Medarbejder** ved »Politiken« og har udgivet flere Arbejder af oplysende og skønlitterær Art, bl. a. Bøger om Ludvig Feilberg (1915) og Arthur Schopenhauer (1920); en anden Søn *Ole C.* (f. 4. Dec. 1898 i Kbh.) er fra 1925 Medredaktør af »Ekstrabladet«.

Malerier af N. V. Dorph paa »Politiken« 1910 og af Vald. Andersen i Familieeje. Buste af R. G. Harboe i Familieeje.

Journalisten 15. Jan. 1907, 1. Aug. 1910, 1. Okt. 1927, 15. April 1930 og 15. Aug. 1933. Politiken 1. Okt. 1909, 8., 9. og 13. Aug. 1933. Johs. V. Jensen: Nordisk Aand, 1911. Ch. Kjerulf: Gift og hjemfaren, 1907, S. 90 ff. H. Nathansen: Portrætsudier, 1930, S. 133—58. Verden og vi 5. Okt. 1927. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 8. Aug. 1933. Ovenn. Erindringer.

de Cederfeldt, C. de Simonsen, dansk Adelslægt, som føres tilbage til Troels Bertelsen, der 1676 blev Herredsfoged i Nørre Rangstrup Herred; hans Søn og Efterfølger Lorents Bertelsen (1684—1764) var Fader til nedenn. Amtmand Bartholomæus Bertelsen (1715—83) til Frydendal og Løvegaard, der 25. Maj 1759 blev adlet med Navnet de C. Hans Søn, Vicelandsdommer, Kammerjunker Lorentz Christian Ernst de C. (1752—1822) fik 9. Marts 1798 Bevilling til at føre Navnet C. de S., idet han knyttede sin Hustrus Navn til sit eget; han var Fader til nedenn. Stiftamtmand Hans Vilhelm C. de S. (1777—1836) til Stamhuset Erholm og Søndergaarde og til Borgmester og Byfoged i Kalundborg, Justitsraad Johan Carl Ludvig C. de S. (1782—1853), der var Fader til nedenn. Provst Carl Christian Sophus C. de S. (1839—1922). Stiftamtmand H. V. C. de S. var Fader til nedenn. Stiftamtmand Hans Christian Joachim C. de S. (1817—1906) til Stamhuset Erholm og Søndergaarde, hvis Søn er den ligeledes nedenn. Kammerherre Hans Christian Frederik Wilhelm C. de S. (f. 1866) til Erholm og Søndergaarde. Dennes Hustru Benny f. Treschow (f. 1865) er siden 1929 Næstformand i Kvindernes internationale Liga for Fred og Frihed, dansk Afdeling.

Gjessing: Jubellærere, III, 1786, S. 204—07. Personalh. Tidsskr., III, 1882, Tavle til S. 115.

Albert Fabritius.

de Cederfeld, Bartholomæus, 1715—83, Amtmand. F. 19. Jan. 1715 i Rost ved Løgumkloster, d. 12. Nov. 1783 i Kalundborg, begr. i Nyborg K. Forældre: Herredsfoged i Nørre Rangstrup Herred Lorents Bertelsen (1684—1752) og Anna Cathrine Monrad (1680—1757). Gift 8. Sept. 1745 i Aastrup ved Haderslev med Cathrine Marie Brandt, f. 8. Sept. 1727 formentlig i Haderslev, d. 24. Dec. 1756 i Nyborg, D. af Proviant-, Ammunitions- og Materialforvalter, Krigskommissær, senere **Husfoged** i Haderslev Amt og Ridefoged i Tyrstrup og Haderslev Herreder, Kancelli- og Justitsraad Mathias B. (1691—1761) og Mette Marcussen (1705—80).

B. B. satte sig ind i Embedsforretninger, først hos sin Fader og siden, medens han gik i Haderslev Latinskole, hos den derværende Amtsforvalter; 1728—30 var han paa et Kontor i Kbh., hvorefter han studerede i Tyskland, væsentlig i Jena. 1737 antog Grev **Stolberg-Wernigerode** ham til Sekretær og gav ham 1742 Udnævnelse som Raad. S. A. blev han kaldt til Danmark for at overtage Embederne som Præsident i Aalborg og Amtsforvalter over Aalborg, Aastrup, Børglum og Sejlstrup Amter, men 1746 blev han fjernet herfra »ved Intriger af Konferensraad Schrødersee« og udnævnt til Amtsforvalter over Nyborg og Tranekær Amter samt Proviant-, Ammunitions- og Materialforvalter i Nyborg Fæstning, 25. Maj 1759 optaget i Adelstanden med Navnet de C, 1760 Kommitteret i det **vestindisk-guineiske** Rente- samt General-Toldkammer, 1767 Medkommissær ved Ekstraskattekommissionen i Kbh., 1768 3. Deputeret i General-Toldkammer- og Kommercekollegiet. Under den **Struensee'ske** Periode delte han Skæbne med mange fortjente Embedsmænd og blev afskediget med Ventepenge 6. Okt. 1770; elleve Maaneder senere udnævntes han til Amtmand over Kalundborg, Sæbygaard, Dragsholm og Holbæk Amter, fra hvilket sidste han afskedigedes 1781, men de øvrige beholdt han til sin Død. Han var 1762—65 Ejer af Frydendal (Torbenfeld). — **Kancelliraad** 1742. **Justitsraad** 1749. **Etatsraad** 1760. **Konferensraad** 1768. — Hv. R. 1777. — Malerier af U. F. Beenfeldt og (vistnok) E. Pauelsen paa **Erholm**; af sidstnævnte Gentagelse i Privateje.

Personalh. Tidsskr., III, 1882, S. 115, Stamtavlen. E. Taubcr og A. H. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg, 1879—80, S. 192 f.

G.L. Wad (S. Nygard*).

Cederfeld de Simonsen, Carl Christian Sophus, 1839—1922, Præst. F. 10. Febr. 1839 i Kalundborg, d. 15. Sept. 1922 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Justitsraad, Borgmester og Byfoged Johan Carl

Ludvig C. de S. (1782—1853, gift 1° 1817 med Anna Henriette Gutfeld, 1795—1877, Ægteskabet opløst; hun gift 2° 1834 med Overretsraad i Slesvig, senere Etatsraad Bendix Friedrich Jannsen, 1797—1840, gift 1° 1823 med Lauretta Charlotta Steen, 1794—1826) og Bertine Charlotte Koefoed (1805—93). Gift 25. Juli 1867 i Herlufmagle med Georgine Nanny Sinding, f. 4. April 1840 i Aversi, d. 11. Maj 1929 i Kbh., D. af Skolelærer, sidst i Herlufmagle. Frederik Thornam S. (1814—89) og Georgine Nanny Koefoed (1810—88).

C. de S. blev Student 1858, privat dimitteret, cand. theol. 1865, n. A. personel Kapellan i Nørre Næraa og Bederslev, 1871 Kateket ved Frue Kirke i Kbh., 1876 Sognepræst i Nykøbing M., 1878 tillige Provst for Mors Sønder og Nørre Herred, 1887 1. residerende Kapellan ved St. Mortens Kirke og Hospitalet i Randers, 1896 Sognepræst for Tyrsted og Ut, 1898 tillige Provst for Bjerre-Hatting Herreder; 1909 tog han sin Afsked og flyttede til Kbh. I videre Kredse blev C. de S. kendt dels som konservativ Forsvarer for den folkekirkelige Orden, dels som Talsmand for liturgisk Reform. Mod A. C. Larsen skrev han 1878 »Nogle Bemærkninger til Theodoros' Brevvexling i Anledning af den kirkelige Vielse«. Som Provst paa Mors fik han at gøre med den Sag, hvorunder Anerkendelsen blev frataget Valgmenighedspræst R. Lund i Øster Jølby, fordi han havde taget ukonfirmerede Børn til Alters, hvilket førte til Dannelsen af den grundtvigske Frimenighed paa Mors; herom skrev C. de S. flere Bladartikler. Da man fra grundtvigsk Side krævede Præsteløftet afskaffet, udgav C. de S. 1884 »Til Forsvar for Præsteløftet mod Forslaget om dets Afskaffelse«; han hævdede, at skønt Løftet egentlig ikke indeholder andet, end hvad en Præst vilde være forpligtet til, selv om vi ikke havde noget saadant Løfte, saa vilde dog nu dets Afskaffelse let opfattes som Indførelse af Lære- og Ritualfrihed, derved berøve baade Præster og Menigheder en gavnlig Støtte og fremme Kirkens Opløsning i individualistisk Forvirring. Han ønskede dog ikke stiv Bevarelse af alt nedarvet, tværtimod var han en kyndig Talsmand for Guds-tjenestens Berigelse. I flere Artikler (saaledes i »Nationaltidende«, 1881, Nr. 1887, i »Dansk Kirketidende« s. A., i »Skoletidende« 1883 og i »Dansk Kirketidende« 1887) tog han til Orde for en Tilbagevenden til Reformationstidens fyldigere Liturgi og for den gamle rytmiske Salmesang. Han udgav 1881 »P. A. Fengers Kirke-Psalmebog, en kritisk Anmeldelse« og 1885 »Kirkeaaet, Guds-tjenesten og de kirkelige Handlinger. Haandbog for Kirkegjængere«. I sit Foredrag: »Forslag til en Udvidelse af Nadverliturgien«

(1888) udtalte han Ønsker, som delvis svarer til den norske og den slesvig-holstenske Liturgi, og hvoraf nogle blev opfyldt ved det nye danske Nadverritual af 1912. Desuden udgav han: »Betrænkning ang. Aftenskoleundervisningens Betydning« (1895) og »Læreren som Kirkebetjent« (1898). — R. 1883. DM. 1914. — Barnebillede af ukendt Maler ca. 1840 i Familieej.

Valdemar Ammundsen (V. Schousboe).

Cederfeld de Simonsen, Hans Christian Joachim, 1817—1906, Amtmand, Politiker. F. 24. Sept. 1817 i Odense, d. 24. Juli 1906 i Kbh. (Frue), begr. i Rørup. Forældre: Stiftamtmand Hans Vilhelm C. de S. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Juni 1857 i Holbæk med Marie Charlotte Frederikke Uldall, f. 7. Jan. 1837 i Fredericia, d. 29. Okt. 1926 i Kbh. (Helligg.), D. af Dr. med., Stadsfysikus i Fredericia, senere Landfysikus i Holbæk, Etatsraad Frederik Adolph U. (1806—73) og Elisabeth Johanne Sophie Sick (1809—1900).

C. de S., der blev Student 1835, privat dimitteret, tiltraadte ved Faderens Død 1836 Besiddelsen af Stamhuset Erholm og Søndergaard. Han fortsatte imidlertid Studeringerne, blev 1840 cand. jur. og ansattes n. A. i Rentekammeret, hvor han forblev til 1848. Som kongevalgt Medlem deltog han derefter i den grundlovgivende Rigsforsamlings Arbejde. Efter at han 1855—56 havde været konstitueret Stiftamtmand over Fyns Stift, var han 1856—67 Amtmand over Svendborg Amt. 1878 valgtes han af Højre i 6. Landstingskreds (Fyn) til Medlem af Landstinget, hvor han havde Sæde til 1886. Medlem af Rigsretten var han 1880—86. Som stor Godsejer var C. de S. en meget virksom Deltager i det fynske Landvæsens Udvikling; i April 1899 afstod han Besiddelsen af Stamhuset til sin Søn, senere Kammerherre H. C. F. W. C. de S. (s. d.) og tog Ophold i Kbh., hvor han døde som den sidste af Grundlovens Fædre. — C. de S. hørte vel ikke til Forgrundsfigurerne i det offentlige Liv, men hans solide Dygtighed og vindende Personlighed gav ham en smuk Position i hele hans offentlige Virksomhed. Han havde i sit lange Liv mange Tillidshverv, var saaledes 1877—82 Medlem af Privatbankens Bankraad og 1860—67 Medlem af Fyens Disconto Kasses Repræsentantskab (Formand 1861—66), ligesom han fra 1888 til sin Død var Medlem af Direktionen for Sindssygehospitalet ved Middelfart. — Kammerjunker 1841. Kammerherre 1851. — R. 1854. DM. 1859. K.² 1888. — Malerier af Christoffer Faber 1836 og af H. Olrik 1870, begge paa Erholm. Pastel af Cathrine Heyerdahl ca. 1895 sst. Marmorbuste af L. Brandstrup ca. 1900 sst.

A. Falk-Jensen (M. P. Friis).

Cederfeld de Simonsen, Hans Christian Frederik Wilhelm, f. **1866**, Landmand. F. 6. Sept. **1866** i Nyborg. Forældre: Amtmand, Kammerherre Christian C. d. S. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Juli **1892** i **Gamtofte** med Benny Sophie Caroline Andrea Treschow, f. 2. Okt. **1865** paa Brahesborg, D. af Jægermester, senere Kammerherre Carl Adolph Rothe T. til Brahesborg (**1839—1924**) og Komtesse Sophie Margrethe Elisabeth Rantzau (**1844—1911**).

C. de S. blev Student **1884** fra Fredericia, cand. jur. **1890**. Efter et Aars Ophold i Udlandet var han Fuldmægtig paa Sjællands Stiftamts Kontor **1892—98**. Han gjorde derefter landøkonomiske og forstlige Studier i Udlandet og overtog April **1899** Stamhuset **Erholm** og Søndergaarde (afløst **1927**); han ejer desuden Hækkebøllegaard og Taarupgaard ved Aarup. Han viste Interesse for Driften af sine betydelige Besiddelser og kom tidlig til at deltage i det landøkonomiske Foreningsliv og beskæftige sig med kommunale og offentlige Anliggender. **1904—11** var han Formand for Aarup Omegns Landboforening, **1911** afløste han Lensgreve C. J. F. Ahlefeld-Laurvig(en) (s. d.) som Formand for de samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift og beklædte denne Stilling til Jan. **1923**. Han er Medlem af Bestyrelsen for Det **kgl.** danske Landhus-holdningsselskab siden **1911** og for Dansk Landbrugsmuseum samt af Fællesudvalget for Fjerkræavl, Medlem af Statens Fjerkræudvalg og Nationalbankens Repræsentantskab, sad i Assens Amtsraad **1911—16** og i **Gelsted-Rørup** Sogneraad **1913—21**. Han er Formand for Voldgiftsdomstolen i Stridigheder ved Handeler med Husdyr i Odense Amt fra **1913**, Medlem af Bestyrelsen for Kysthospitalet paa **Refsnæs** og for Lensgreve Carl Wedells Familiestiftelse fra **1913**, Repræsentant i den **alm.** Brandforsikring for Landbygninger og i det gensidige fynske Brandassuranceselskab. — Hofjægermester **1901**. Kammerherre **1919**. — **R.** **1915**. DM. **1922**. — Barneportræt af H. Olrik **1870**. Pastel af G. Hentze **1916**.

Anton Christensen.

Cederfeld de Simonsen, Hans Vilhelm, **1777—1836**, Stiftamtmand. F. 10. Juli **1777** paa Erholm, d. 5. Maj **1836** i Odense, begr. i Rørup. Forældre: Hof-, senere Kammerjunker Lorentz Christian Ernst Bertelsen de Cederfeld (fra **1798** C. de S.) til Erholm (**1752—1822**) og Anna Sophie Simonsen (**1755—1802**). Gift **13. Aug. 1814** i Magleby, V. Flakkebjerg Herred, med Elisabeth Castenschiold, f. 30. Marts **1793** i Kbh. (Ty. ref.), d. 4. Sept. **1883** i Kbh., begr. i Rørup, D. af Generalløjtnant Joachim C. til Borreby (s. d.) og Hustru.

C. de S. blev Student **1794**, privat dimitteret, cand. jur. og Auskultant i Rentekammeret **1798** og Amtmand over Lister og Mandal Amter **1805**. **1810** udnævntes han til Stiftamtmand over Kristianssand Stift, men forflyttedes allerede n. A. til Embedet som Stiftamtmand over Lolland-Falsters Stift samt Amtmand over Maribo Amt. **1814** blev han Stiftamtmand over Fyns Stift samt Amtmand over Odense Amt, hvilke Embeder han beklædte til sin Død. C. de S. var kendt som en dygtig og afholdt Embedsmand, men ikke i Besiddelse af større Initiativ. Aaret efter hans Ankomst til Odense modtog Tronfølgeren Prins Christian en Udnævnelse til Guvernør over Fyn, og dette Embede **maatte** til en vis Grad gøre Stiftamtmanden overflødig. **1832** fik C. de S. Regeringens Opfordring til at deltage i de oplyste Mænds Forhandlinger om Stænderlovene; han mødte, men gjorde sig meget lidt gældende. I alle de afgørende Spørgsmaal indtog han sin Plads bag Stemmann og Regeringens Udkast, men det bør dog noteres, at han holdt paa Jødernes Valgbarhed, naar de var født og opdraget her i Landet. Ved det første Stændervalg i Odense fungerede han som Valgdirektør. Ved Faderens Død **1822** overtog han Stamhuset **Erholm**. — **Kammerjunker 1802**. Kammerherre **1810**. — R. **1811**. DM. **1829**. — Voksmaleri paa Erholm.

Harald Jørgensen (G. L. Wad).

Cetti, Frederik Adolph Christensen, **1838—1906**, Skuespiller. F. 23. Dec. **1838** i Kbh. (Holmens), d. 18. Febr. **1906** paa Frbg., begr. sst. Forældre: Skuespiller Giovanni C. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 22. Febr. **1861** i Trondhjem med Skuespillerinde Adelaide Marie Frederikke Warburg, f. Carpentier, f. 17. Juli **1835** i Kbh. (Fr. ref.), d. 27. Marts **1901** i Kristiania (gift 1° **1855** med Typograf Wilhelm Frederik Warburg, ca. **1830—58**), D. af Lakaj hos Prinsesse Juliane af Hessen-Philippsthal Jean Edouard C. (**1803—49**) og Charlotte Christine Schubarth (**1805—65**).

C. havde været til Søs med **cn** Ostindiefarer, inden han gav efter for **Teaterlysten** og meldte sig blandt Dilettanterne i Kalkeballen i St. Kannikestræde. Fra **1856** rejste han med **Skuespiller**selskaber i danske og norske Provinser og fik i et stort Repertoire det rutinerede Præg, som aldrig forlod hans Spil. Over **Sommer**teatret i **Alhambra** naaede han — efter at have deltaget i Krigen **1864** — Casino, hvor han **1865** optraadte som Tordenskjold i »I Dynekilen«; derefter rejste han atter i Norge, var **1870—71** Direktør i Bergen, hvor han drev en norsk Elevskole, indtil Chancen for at vinde Fodfæste paa Det **kgl.** Teater aabnede sig for ham

ved Kr. Mantzius' pludselige Afsked. **Den** lille, tætte, kraftige C. med det udmærkede Sceneansigt og de fortræffelige Stemmemidler optraadte første Gang **1. Okt. 1872** som Amtmanden i »De Nygifte« og kunde i de følgende Aar ikke klage over Mangel paa Opgaver, idet bl. a. Løjtnant v. Buddinge, Hermann v. Bremen, Jesper Ridefoged og **Birkedommer** Krans blev ham betroet, men da hans Spil savnede baade Lune og Originalitet, taalte han i kunstnerisk Henseende ingen Sammenligning med sin Forgænger. Men ved hastige Dubleringer var C. meget nyttig, og hans Stilling blev yderligere fæstnet, da han **1874** overtog Posten som Økonomi-inspektør med Fribolig paa Teatret. **24. Jan. 1880** blev han pludselig afskediget uden Pension paa Grund af Gæld; samtidig erklæredes han fallit og rejste til Norge, hvor han paa ny førte en omflakkende Tilværelse. Disse mørke Aar i **C.s** Liv afløstes dog af lysere Tider, da han atter ansattes ved Casino, hvis kolorerede Folkekomedier passede hans Talent; han naaede saaledes udmærkede realistiske Virkninger som den første danske **Copcau** i »Faldgruben«. **1884** kom han til Dagmar-teatret, som han ledede uden økonomisk Held i Sæsonen **1887—88**, og hvor han under C. Riis-Knudsens Direktion udførte **et** betydeligt Repertoire, bl. a. Oehlen-schlägers Stærkodder. Paa Casino var han artistisk Direktør **1889—90** og **1891—92**, og her sluttede han i Sæsonen **1898—99** sin Livsgerning; senere forsøgte han sig som Ølhandler i Klosterstræde, indtil Venner fik ham anbragt paa Sygehjemmet ved Rolighedsvej, hvor han døde. — Træsnit efter Fotografi **1886**.

Utrykte Erindringer i Privateje. Robert Neiendam: Det kgl. Teaters Historie. **I—III, 1921—25**. H. **Wiers-Jensen** og Joh. Nordahl-Olsen: Den nationale Scene, 1026.

R . . . N . . .
Robert Neiendam.

Cetti, Giovanni Battista, **1794—1858**, Operasanger. F. **14. Aug. 1794** i Provinsen **Como** i Italien, d. **22. Marts 1858** paa Frbg., begr. sst. Forældre: Meteorologisk Instrumentmager Antonio C. (ca. **1760—1835**, gift 2° med Marie Elisabeth Rodin, ca. **1760—1815**) og Francesca Zingler (ca. **1770—1804**). Gift 1° **30. Juli 1813** i Kbh. (Garn.) med Johanne Christine Birgitte Fabroe (Faber, Favreau, Favreux), døbt **20. Aug. 1786** i Kbh. (Holmens), d. **16. Sept. 1854** sst. (Garn.) (gift 1° **1808** med Overskibskirurg Christian August Carl Nielsen, **1783—1809**), D. af Matros, senere Snedker Johan Henrik F. (d. **1796**) og senere Jordemoder Karen Nielsdatter (**1750—1825**, gift 1° **1778** med Tjener og Markør Johan Christoph Busch, 3° **1798** med Styrmand, senere Skipper Jørgen Andersen (Steen), d. efter **1825**). Ægteskabet opløst **1839**.

2° 9. Nov. **1845** i Kbh. (Frels.) med Jacobine Gade, f. **19. April 1814** sst. (Holmens), d. **15. Maj 1894** sst., D. af Klejnsmedemester Jacob G. (**1773—1863**) og Christine Andersen (ca. **1780—1829**).

Tre Aar gammel kom C. hertil med sin Fader, der fremviste optiske Rariteter paa **Dyrehavsbakken** og nedsatte sig som Barometermager i Kbh. C. fik sin Uddannelse i Rahbeks **dramatiske** Elevskole paa Hofteatret, hvor han vakte Opmærksomhed ved sin mandige, bløde Baryton, som han anvendte med italiensk Sving, da han **31. Jan. 1814** udførte sin første større Rolle, Otto i »Hytten i Schwarzwald«. **14. Okt. 1817** optraadte han første Gang som Grev Robert i »Joconde« paa Det **kgl.** Teater; n. A. blev han **kgl.** ansat, og i den følgende Menneskealder virkede han som en af Operaens og Syngespillets mest benyttede Kunstnere, hvis **sang-**dramatiske Talent, tætte, middelhøje Skikkelse og smukke Hoved Ledelsen ogsaa ønskede at benytte i det alvorlige Skuespil, f. Eks. som Homodei i Hugo's »Angelo, Tyran af Padua«. Men her viste C. sin Begrænsning; Forsøget glippede. Han var Sanger, og til Stemmens gode Egenskaber føjede han en livfuld Fremtræden, der ikke var præget af noget stærkt Temperament, men af Sydboens muntre Sorgløshed. Dette Væsen besad C. ogsaa i Privatlivet, hvor han, letsindig og skødesløs i Pengesager, altid var i Trang. Af hans store Repertoire kendes endnu Figaro'erne i »Figaros Bryllup« og »Barberen i Sevilla« samt Don Juan; som Barca i Kuhlaus »Lulu« lykkedes det ham ved Hjælp af en af ham selv indrettet Draisine at omskabe sig til en Dværg, hvis kunstneriske Virkning ikke alene var burlesk, men ogsaa poetisk, og i »Farinelli« var han den første danske Carlo Broschi, **cn** Figur, der smeltede sammen med C.s Personlighed og Natur; da han **14. Maj 1845** sidste Gang havde udført denne Rolle, sagde han Farvel i en H. C. **Andersen'sk** Epilog, hvori han indrømmede, at »Stemmen ej længere havde fyldig Klang«. Efter et Engagement ved Odense Teater lejede han **1846** Skovfogedhuset i Christiansminde ved Svendborg; her indrettede han en Restaurant og sang for sine Gæster; ca. **1850** bosatte han sig atter i Kbh. I sine to Ægteskaber var han Fader til seksten Børn.

Th. Overskou: Den danske Skueplads, **IV—V, 1862—64**. Samme: Af mit Liv og min Tid, udg. af Robert Neiendam, I, **1915**. Dansk Album. udg. af Georg Carstensen, **1845**, Nr. 20.

Robert Neiendam

Charisius, Jonas, 1571—1619, Statsmand. F. **1571** i Nykøbing F., d. **30. Nov. 1619** i Roskilde, begr. sst. Forældre: Residerende Kapellan, senere Provst Rasmus C. fra Karise og Catharina (d.

1606, gift 2° med Borgmester i Nykøbing Povl Abrahamsen (Abraham), d. senest **1603**). Gift **1602** med Anne **Pedersdatter**, f. **1586**, begr. Juni **1633** i Roskilde, D. af **kgl.** Livlæge, Dr. Peder Sørensen (s. d.) og Hustru.

J. C. **fik** muligvis Hjælp til **sine** Studier af Stiffaderen, som aabenbart var en velhavende Mand. Ifølge en senere, tvivlsom Tradition (Niels Slange) skal han desuden have nydt Understøttelse af Kansleren Niels Kaas til at rejse udenlands, hvor Kaas skal have paalagt ham at sætte sig ind i »den tyske Ret« og »de Rigers og Landes Regeringsmaade, hvor han rejste«. Vist er, at J. C. allerede som attenaarig lod sig immatrikulere ved Universitetet i Padova (**1589**) og vedblev at studere ved Artistfakultetet her, formodentlig især Medicin, til Slutningen af **1594** eller Begyndelsen af **1595**. Han opnaaede at blive Senior og **Syndicus** for »den tyske Nation« og **optraadte** flere Gange som Forhandler paa Studenternes Vegne. **1595** findes han immatrikuleret ved Heidelbergs Universitet, men derefter tabes hans Spor, indtil han 1598 ansættes som »Forvandt« (Sekretær) i Christian **IV.s** tyske Kancelli. De store Kundskaber i Sprog og i Europas politiske og økonomiske Forhold, som han siden lagde for Dagen, gør det imidlertid sandsynligt, at han ogsaa har opholdt sig andre Steder i det fremmede **end** de nævnte; den ovenanførte Tradition nævner Nederlandene, England og Frankrig; det sidste Sted har han muligvis hentet sin medicinske Doktorgrad, som han **1603** supplerede med den juridiske, taget ved Kbh.s Universitet. Det blev imidlertid hverken den medicinske Praksis eller Universitetet, som kom til at beslaglægge J. C.s Kræfter. Han blev en af Tyske Kancellis stærkest benyttede Embedsmænd baade ved Udarbejdelsen af Statsakter (især latinske) og som »Orator« over for fremmede Gesandter og fremmede Hoffer, samtidig med, at han knyttedes til Kongen som »kongelig Raad« eller »Hofraad« (**1600** findes han desuden betegnet som »Dronningens Raad«). **1599** ledsagede han Christian IV. paa den berømte Sørejse forbi Nordkap, hvorom han fortæller i en bevaret Dagbog, og paa hvilken han gjorde forskellige botaniske lagttagelser. Marts **1600** var han med i det danske Gesandtskab, som sendtes til Emden for der at forhandle med Dronning Elisabeths Udsendinge om Englands Ret til at drive Handel og Fiskeri under Norge og Island, og det er sandsynligt, at han er Forfatter af den »Discursus historicus«, som i den Anledning udarbejdedes fra dansk Side. **1602** ledsagede han Manderup Parsberg og Arild Huitfeldt paa en **Sendelse** til Bremen **angaaende** samme Tvist. Det var handelspolitiske Spørgsmaal, som her kom

til at beskæftige J. C. og de i Rigsarkivet opbevarede Skrivelser fra hans Haand bærer Vidne om, med hvor stor Interesse han omfattede **saadanne** Spørgsmaal, og hvor stor Betydning han **tillagde** Handelens og Industriens Udvikling. Da Kongen Febr. **1604** sammenkaldte Borgmestre og Købmænd fra de nørrejyske og fynske Byer til Møder i henholdsvis Horsens og Børgense for med hans befuldmægtigede at overveje Midlerne til at fremme dansk **Handel** og Haandværk, stod J. C. **maaske** bag. Han fik i alt Fald Fuldmagt til at føre Forhandlingerne paa Kongens Vegne i Horsens, og det har sikkert været ham en Skuffelse, at Møderne — maaske paa Grund af **Raadets** Modstand — ikke blev til noget. Paa et andet Felt toges J. C.s Evner og Kundskaber i Brug **1606**, da han var Regeringens Aktør i Sagen mod Jesuiten Laurits Nielsen («Klosterlasse»). S. A. ledsagede han Kongen til England, hvorfra han fulgte Gert Rantzau paa en **Sendelse** til Nederlandene, hvis rige Erhvervsliv nu som før og siden sikkert har gjort stærkt Indtryk paa ham. **1607—08** var han, sammen med Rigsraad Jacob Ulfeldt, atter i Nederlandene. Deres Hverv angik Christian **IV.s** Mægling mellem Generalstaterne og Spanien, men J. C. havde tillige faaet den Opgave at se at faa hollandske Haandværkere og Købmænd til at udvandre til Danmark; desuden skulde han opkøbe Malerier og Musikinstrumenter. Kort efter Hjemkomsten viste Kongen ham sin **Tillid** ved at sende ham i hemmelig Mission til Kejseren angaaende Primogenituren i Holsten. Hans Rejse til England **1610** drejede sig vistnok især om Forholdet til Sverige; **1611** virkede han sst. for et Ægteskab mellem Kurfyrst Frederik af Pfalz og Jakob **I.s** Datter Elisabet; **1612** var han med Anders Sinklar i Holland og England for at skaffe Danmark Tropper til Krigen mod Sverige. **1613** ledsagede han Jacob Ulfeldt paa hans Sendefærd til Spanien, hvor der førtes Klage over spanske Piraters Plyndringer i Nordsøen og forhandlede om Handelen mellem Spanien og Danmark-Norge, uden at der dog blev afsluttet nogen Traktat. Efter Hjemkomsten var J. C. virksom ved Oprettelsen af det danske ostindiske Kompagni (**1616**), og Jan. **1618** sendtes han til Nederlandene, hvor han fra sine tidligere Ophold havde gode Forbindelser, for at faa Hollænderne til at stille sig velvilligt over for Kompagniets Handel og for at virke for en Tilnærmelse mellem Generalstaterne og Danmark. Fra Holland gik han til England, hvor hans Hovedopgave var at hævde den danske Konges Højhedsret over Spitsbergen og klage over Skotternes Handel paa Færøerne. Aug. **1618** var han i Verden for at forhandle om Hertug Frederiks Valg til Koadjutor i Bremen, Verden og Osnabruck

Stifter. I Begyndelsen af 1619 virkede han, i Forbindelse med Christian IV.s Planer om at oprette en dansk **Klædewareindustri**, i Holland og Vesttyskland for at faa Silke-, Uld-, Bomulds- og Linnedvævere til at drage til Danmark; derfra gik han (Marts s. A.) paa en Sendelse til England; paa Hjemrejsen forhandlede han i Bremen om en Overenskomst med Gottorp i Spørgsmaalet om de tyske Stifter, men hindredes i at fortsætte disse Forhandlinger af en pestagtig Sygdom, som s. A. bragte hans rastløse Virksomhed til Ophør og lagde den virksomme Mand i Graven, før han var fyldt 50 Aar.

J. C. indtager som dansk Diplomat og Statsmand af borgerlig Stand en Særstilling i sin Samtid. Han er Forløber for en Mand som Peder Vibe, men hans Indflydelse og Initiativ navnlig i alt, hvad der hang sammen med den merkantilistiske Strømning i Christian IV.s Politik, rakte langt videre og stiller ham paa en meget **fremskudt** Plads i Rækken af borgerligfødte danske Statsmænd. — Breve til C. i Det **kgl.** Bibliotek. — Epitafium i Roskilde Domkirke. Portræt i Christian IV.s Kapel sst. Stik af H. Hondius.

N. **Slangc**: Christian den Fjerdes Historie, 1749, S. 437 o. fl. St. J. H. Schlegel: Sammlung zur **Dänischen** Geschichte, Miinzenkenntniss, Oekonomie und Sprache, I, 4, 1773, S. 55—90. H. F. Rørdam: Monumenta **historiæ** Danicæ, 1. Rk., II, 1875, S. 580—83, 592—94, 720. Samme: Kjøbenhavns Universitets Historie fra 1537 til 1621, III, 1873—77, S. 144—45. Kr. Erslev: Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid, I, 1883, S. 122 o. fl. St. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, I, 1887—89, S. 67 o. fl. St. J. A. Fridericia: Remarques sur la conduite de Christian IV. en économie politique et sur ses relations avec la bourgeoisie **jusqu'en 1625**, Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandlinger, 1896, S. 292 f., 302, 305 f., 308, 313, 322 f. Danske Mag., 5. Rk., VI, 1905, S. 225—36. Kr. Carøe: Den danske Lægestand 1479—1788, 1909, S. 25. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., IV, 1913, S. 206. Kancelliets Brevbøger 1596—1620, 1913—19. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, III, 1916.

C. O. Bøggild Andersen.

Charisius, Peder, 1608—85, Diplomat. F. 20. Maj 1608 i Kbh., d. 16. Jan. 1685 paa Palstrup, begr. i Højbjerg K. Forældre: Kgl. Raad Jonas C. (s. d.) og Hustru. Gift 1642 i Orleans med Anne de Binde, f. 1623 sst., d. 19. Marts 1680 paa Palstrup, D. af Kgl. Raad og Sekretær Jean de B. til Longevue og Anne de Boissay.

Om P. C.s Ungdom vides meget lidt. Han havde efter Forældrene arvet en Del Formue og synes ligesom Faderen oprindelig at have studeret Medicin. 1624 findes han immatrikuleret ved Rostock Universitet, 1634 ved Universitetet i Kbh., 1637 studerede han i Padova, 1639 ved Universitetet i **Orléans**. Efter sit Ægteskab synes

han en Tid at være blevet boende i denne By; her fødtes i alt Fald **1644** hans ældste Søn Ambrosius; **1647—51** ses han at have boet i Helsingør, hvor han og en Søster havde arvet nogle Ejendomme efter Forældrene. I øvrigt vides der intet om P. C, før han **1651** udnævntes til dansk Resident i Nederlandene, muligvis efter Anbefaling af Rentemester Peder Vibe og den tyske Kansler Dietrich Reinking, til hvis Parti ved Hoffet han synes at have sluttet sig. I Nederlandene forblev P. C. i atten Aar. Han var overordentlig virksom for at skaffe Oplysninger om nederlandske og andre Staters Forhold, indsendte en næsten utrolig Mængde Papirer om alle mulige Forhold til sin Regering og efterlod sig ved sin Afgang et meget stort Legationsarkiv. Han var dog ikke selv nogen fremragende Diplomat og manglede, synes det, skarpt Blik for de virkelige Forhold og for det egentlig **afgørende** i Generalstaternes Politik. Hannibal Sehested udtalte sig ogsaa nedsættende om hans Evner som Diplomat. De særlig vigtige Forhandlinger mellem Danmark og Nederlandene førtes da heller ikke af P. C. Forhandlingerne **1653** om Ophævelsen af **Redemptionstraktaten 1649** førtes i Kbh. af den nederlandske Diplomat Nanning Kaiser, Forhandlingerne **1659—60** i Nederlandene om Hjælp til Danmark af Otte Krag og Godske Buchwald, og ved Forhandlingerne i Nederlandene om Alliancetraktaten **1666** var Povl **Klingenberg** Hovedforhandleren.

Efter sin Hjemkaldelse **1669** blev P. C. i Aug. s. A. udnævnt til Amtmand over Aalborghus Amt, hvormed han forenede Inspektionen over Aastrup og Sejlstrup, Dronningborg og Mariager Amter. **1671** ombyttede han dette Embede med Embedet som Amtmand over Aastrup og Børglum Amter, hvilket Embede han beklædte til sin Død.

1672 havde P. C. købt **Herregaarden** Palstrup i Lysgaard Herred. Da han forærede Kongen sit værdifulde Kunstkammer, fik han **1683** herfor og for sin lange og tro Tjeneste adelig Sædegaardsfrihed for Palstrup for sig og Arvinger og Frihed for alle resterende Kontributioner. — Adlet 28. Marts **1659**. Kancelliraad **1669**. — Maleri af K. van Mander ca. **1670** (Fr.borg).

E. Tauber: **Personalh.** Notitser om Embeds- og Bestillingsmænd i **Aalborg, 1879—80**, S. 55. Danmarks Adels Aarbog, VII, **1890**, S. **160**; VIII, **1891**, S. 489; XIV, **1897**, S. 493. H. F. Rordam: Hist. Saml. og Studier, II, **1896**, S. **190**. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater, V—VI, **1920—23**. J. Bloch: Stiftamtmand og Amtmænd **1660—1848, 1895**. **L** Laursen.

Charlotte (Louise C.), **1789—1864**, Prinsesse. F. 30. Okt. **1789** paa Christiansborg (Slotsk.), d. 28. Marts **1864** sst., begr. i Roskilde

Domkirke. Forældre: Arveprins **Frederik** (s. d.) og Sophie Frederikke (s. d.). Gift 10. Nov. **1810** paa **Amalienborg** (Slotsk.) med Landgrev Vilhelm af Hessen-Kassel (s. d.).

Prinsesse C. indtog under Christian VIII. som den regerende Konges Søster og den, til hvis Descendens Kongen ønskede Tronfølgen overført efter Mandsstammens Uddøen, en fremtrædende Stilling ved Hoffet i Kbh. Hun var en klog og verdenserfaren Dame, der helt følte sig som dansk og ligesom sin Mand, der fra sin tidlige Ungdom stod i dansk Militærtjeneste, var **bestemt** Modstander af den slesvigholstenske Bevægelse, der jo ogsaa truede hendes Slægts dynastiske Fremtidsmuligheder, paa hvilke hun tidlig havde Øjnene rettet. Da under Tronfølgesagens første Stadium **1850** den danske Regering under Ruslands Tryk gjorde de forberedende Skridt til ved Renunciationer af deres Arverettigheder efter Kongeloven fra hendes og hendes Børns Side at bane Vejen til Tronen for Arvestorhertugen af Oldenburg, der under Krigen havde vist et udpræget danskfjendtligt Sindelag, reagerede hun i stærke Udtryk over for Gehejmerraad Dankwart, der paa Regeringens Vegne førte Underhandlingerne: »Det er umuligt; det danske Folk vil ingensinde tage til Konge en Prins af et Hus, der har ført Vaaben mod Danmark, og som er saa fjendtligt stemt mod os.« Blev en saadan Ordning virkelig en politisk Nødvendighed, **maatte** hun i alt Fald stille den Betingelse, at Kurhessen, til hvilket hendes Søn, Prins Frederik, havde Arverettigheder, blev udvidet paa Oldenburgs Bekostning og ophøjet til Kongerige, saa at hendes Søn kunde »bytte Kongerige mod Kongerige«. Prinsessen har vel vidst, at disse Betingelser var uigennemførlige, og siden ændredes Forholdene da ogsaa saaledes, at Tsaren accepterede Prins Christian af **Glücksborgs** Kandidatur, og **18. Juli 1851** gav saavel Landgrevinden som hendes Søn Afkald paa deres Arverettigheder til den danske Krone til Fordel for Prinsesse Louise, der atter overdrog sine Rettigheder til sin Mand Prins Christian. — **Barnebilleder** af J. C. F. Viertel **1794** (Gunderslevholm), paa Jægerspris og af **Lahde 1795** (Frijsenborg). Akvarel af Edv. Lehmann **1852** (Rosenborg). Malerier af H. A. G. Schiøtt **1868** (sst.) og C. A. Jensen **1825** (**Hessclagergaard**). Tegning af J. V. **Gertner 1842** (Fr.borg). Maleri af J. Juel. Litografier af Heuer **1827**, af Hanfstaengl i Dresden og af J. **Giere** efter Reichmanns Maleri fra **1833**, af L. Ahrendts efter Tegning af C. **l'Allemand** og af I. W. Tegner **1860** efter Fotografi.

N. Neergaard: Under Junigrundloven, I, **1892**, S. **696—745**.

N. Neergaard.

Charlotte Amalie, 1650—1714, Dronning. F. 27. April 1650 i Kassel, d. 27. Marts 1714 paa Charlottenborg i Kbh., begr. i Roskilde Domkirke. Forældre: Landgrev Vilhelm VI. af Hessen-Kassel (1629—63) og Markgrevinde Hedvig Sophie af Brandenburg (1623—83). Gift 25. Juni 1667 paa Nykøbing F. Slot med Kronprins, senere Konge Christian V. (s. d.).

Efter at Kronprins Christian i Aug. 1665 inkognito havde været i Kassel og gjort den femtenaarige Prinsesses Bekendtskab, kom i Marts n. A. en hessisk Afsending til Kbh. for at indlede nærmere Forhandlinger om Ægteskabstraktaten. Hovedvanskeligheden var, at man fra hessisk Side forlangte, at Prinsessen, der var opdraget i den reformerte Religion og vilde holde fast ved den til sin Død, skulde have fri Religionsøvelse ikke alene for sig selv, men ogsaa for sine Betjente, med Ret til egen Hofpræst og et Sted til Udøvelsen af Religionen, hvor hun opholdt sig. Man forsøgte fra dansk Side at faa Prinsessen til at gaa over til den lutherske Religion, men forgæves. Efter lange Forhandlinger gik man da ind paa at **bevilge** fri Religionsøvelse for Prinsessen, hendes Hofbetjente og deres Familier med egen Hofpræst, der dog ikke **maatte** forrette Daab og Vielse.

Dronning C. A. var ikke smuk, men en brav og velbegavet Kvinde, der forstod at optræde venligt og taktfuldt. Under Ægteskabsforhandlingerne havde man fra dansk Side udtalt Ønske om, at C. A. inden sin Afrejse til Danmark vilde lære Dansk. Af Udtalelser af Kingo og Henrik Gerner i Tilegnelser af Skrifter til hende fremgaar ogsaa, at hun opfyldte dette Ønske og lærte baade at læse og tale Dansk. Som saa mange af den Tids Fyrstinder **maatte** C. A. finde sig i, at Christian V. holdt en Mætresse, men hun blev dog altid behandlet med Agtelse og Anstand af denne. Hendes Hævdelse af sin reformerte Gudstjeneste voldte hende forskellige Vanskeligheder. Flere af Bisperne saa skævt til hende og hendes Bestræbelser for at faa Reformerte ind i Landet og beskytte dem. Det lykkedes hende dog at skaffe sine Trosfæller forskellige Begunstigelser, særlig da Christian V. og hans Raadgivere ligesom andre Fyrster saa deres Interesse i at drage de vindskebelige reformerte Flygtninge ind i Landet. Personlig søgte hun ogsaa ved store Pengegaver at sikre Vedligeholdelsen af den reformerte Gudstjeneste, som Christian endelig indrømmede i Kbh.

C. A. var en omhyggelig Moder for sine Børn, hvilket særlig fremgaar af den Række Breve, som hun under sin yngre Søn Prins Carls Udenlandsrejse skrev til dennes Overhofmester, Grev Carl Ahlefeldt. Under de farefulde Forhold 1700, da Karl XII. gjorde

Landgang i Sjælland og en engelsk-nederlandsk-svensk Flaade truede med Bombardement, viste hun stor Tapperhed og Ro. Hun opmuntrede Befolkningen til tapper Modstand, og det fortælles, at hun personlig tvang den indolente Kommandant i Kbh. General Schack til at udlevere Borgerne Kanoner til et Batteri ved Dragør. Hun var en praktisk og økonomisk Kvinde, der med stor Dygtighed styrede sine store Godser. Allerede som Kronprinsesse havde hun af Frederik **III.** faaet Frederiksdal, Bagsværd og **Gentoftegaard** paa Livstid. Senere købte hun som Privatejendoms Papirmøllen ved Strandvejen, Vemmetofte og næsten hele Stevns Herred, samt Børglum Kloster, Dronninglund og Dronninggaard i Jylland. I Kbh. købte hun af U. F. Gyldenløve hans Palæ paa Kongens Nytorv, der fik Navn efter hende. Som Enkedronning havde hun Nykøbing Slot med Falster og Lolland som Livgeding. — Malerier, formentlig af S. Duarte (Fr.borg), af Abr. Wuchters, Johan Coning og Jacob d'Agar (Rosenborg, Fr.borg). Miniaturer af Paul Prieur **1675** (Fr.borg) og du Chastel (Rosenborg). Billeder i Hanau og i Landesmuseum i Kassel, af D. v. Krafft(?) paa **Gripsholm** og som Enkedronning hos Grev Bentinck, paa Vemmetofte og Charlottenlund. Stik af **Alb. Haelwegh**, Hub. Schaten og Peter van Gunst.

L. Laursen: Danmark-Norges Traktater, VI, **1923**, S. **164—96**. Fritz Ahlefeldt-Laurvig: Prins Carls Rejse, **1925**, S. **73—103**. C. H. Brasch: Vemmetoftes Historie, II, **1860**, S. **1—62**.

L. Laursen.

Charlotte Amalie, **1706—82**, Prinsesse. F. 6. Okt. **1706** paa **Kbh.s** Slot (Slotsk.), d. 28. Okt. **1782** paa Christiansborg (Slotsk.), begr. i Roskilde Domkirke. Forældre: Kong Frederik IV. (s. d.) og Dronning Louise (s. d.). Ugift.

C. A., der af samtidige roses for sin **elskelige** Karakter, synes i Modsætning til den øvrige Del af Kongefamilien efter Frederik **IV.s** Ægteskab med Anna Sophie Reventlow at have bevaret et godt Forhold til sin Fader og Stifmoder, uden at dette tilsyneladende **gjorde** noget Skaar i Forbindelsen med Broderen, den senere Christian VI. I de første Aar af sin Regeringstid virkede denne for et Ægteskab mellem C. A. og Prinsen af Wales, men de aarelange Forhandlinger herom førte ikke til noget Resultat. — C. A. synes ikke at have øvet nogen politisk Indflydelse. Hun levede stilfærdigt og tilbagetrukket, om Sommeren gerne paa Charlottenlund, det tidligere Gyldenlund, som Christian VI. havde skænket hende, og som hun i Begyndelsen af **1730'erne** lod ombygge og omdøbte; Vinteren tilbragte hun som oftest paa Christiansborg,

hvor hun indtil 1771 havde fælles Hofholdning med Kongefamilien. Ved **Testamente** 1773 oprettede hun Prinsesse C. A.s Stiftelse med en Kapital paa 100 000 Rdl., hvis Renter anvendes til Opdragelseshjælp for fattige Pigebørn. Resten af hendes Ejendomme, med Undtagelse af Baadesgaard paa Lolland, tilfaldt ved hendes Død **Kongen**. Hendes Juveler udgør en væsentlig Del af Kronjuvelerne paa Rosenborg. — Malerier bl. a. af J. S. du **Wahl**, Andr. Møller 1740 (Charlottenlund), Peter Wichmann 1754, A. **Brünnich** 1759 (Fr.borg) og C. A. Lorentzen (Christiansborg). Stik af T. **Kleve** efter Maleri af **Pilo** og af Heckel efter C. A. Lorentzen.

C. H. Brasch: Vemmetoftes Hist., III, 1863. P. Brock: Den oldenborgske Kongeslægt . . ., belyst ved den chronologiske Samling paa Rosenborg, 1870, S. 78 ff. E. Holm: Danmark-Norges Hist. 1720—1814, I—II, 1890—94. E. **Nystrøm**: **Gentofte Sogn**, .9.6, S. 244 f.

Poul Bagge (P Brock)

Charlotte Frederikke, 1784—1840, Prinsesse. F. 4. Dec. 1784 paa Residensslottet Ludwigslust i Schwerin, d. 13. Juli 1840 i Rom, begr. sst. Forældre: Hertug, senere Storhertug Friedrich Franz I. af **Mecklenburg-Schwerin** (1756—1837) og Prinsesse Louise af Sachsen-Gotha (1756—1808). Gift 21. Juni 1806 paa Ludwigs-lust med Prins Christian Frederik af Danmark, senere Kong Christian VIII. (s. d.). Separeret Nov. 1809. Ægteskabet opløst 1810.

Paa en Tysklandrejse opholdt Prins Christian Frederik sig en Tid ved sin Morbroders Hof i Schwerin, hvor han blev forelsket i sin Kusine, Prinsesse C. F., og to Aar senere ægtede han hende. Det unge Par tog Bolig dels paa Amalienborg, dels paa Sorgenfri, men Samlivet blev ikke lykkeligt. Hovedtrækket i C. F.s Karakter var Lunefuldhed; hun var formløs og letsindig, ikke uden Godmodighed og bon sens, men kort i sine Fornemmelser og uden Sandddruhed. Af Ydre var hun lille, tyk og blodrig med store mørke, fængende Øjne. Hendes indre og ydre Egenskaber gik igen i den Søn, senere Kong Frederik VII, som hun fødte 6. Okt. 1808, og som blev hendes Indsats i Danmarkshistorien. Det intime Forhold, hvori hun stod til sin Sanglærer, Komponisten Edouard du Puy, medførte 8. Nov. 1809 hans Landsforvisning og hendes Fjernelse fra Hoffet. Hertug Friedrich Franz billigede, at Palæet i Horsens blev valgt til hendes fremtidige Opholdssted; hun bevarede sin Rang som Medlem af Kongehuset og sine rigelige Aarpenge, som dog kun vanskeligt dækkede hendes store Forbrug. I de nitten Aar, hun boede dels i Horsens, dels i Aarhus, vakte hendes Livsførelse Forargelse i højere Kredse, medens hun vandt Venner i Borgerskabet og blandt ubemidlede. Hun **maatte** ikke

se sin Søn, og dette Forbud, hvorunder hun led, lagde over hendes Tilværelse en Sympati, der bl. a. gav sig Udslag i Hyldest fra Borgernes Side den Dag, han **1828** blev gift. Berøvelsen af Moderglæden har ogsaa siden hen forlenet hende med en vis Glorie i Romaner og Skildringer, medens Th. Overskou gav en nøgtern, paa Selvsyn bygget og af Paalidelighed præget Beretning om hendes daglige Liv, under hvilket hun lod tilfældige Luner og Indfald raade. **1829** forlod hun Horsens for under Navnet Fru v. Gothen at søge Kur i Karlsbad; hun vendte aldrig tilbage, men tog Ophold i Rom, hvor hun blev Katolik og **1836** udgav en Samling Andagtsøvelser paa Dansk. Ved sine fantastiske Paahit og sin konstante Pengeforlegenhed var hun en Fabel for Datidens danske **Roma**-farere, og hendes Død betød uden Tvivl en Lettelse for Hoffet i Kbh., hvortil hun drømte om engang at vende tilbage som **Konge**-moder. Hendes Papirer blev sendt til Danmark, og Konferensraad **C. H. Holten** fik den Opgave at ordne dem. Han fortæller, at »hun aldrig gav Slip paa den Lidenskab, der var Aarsag til hendes Bortfjernelse«. Men Frederik VII, som kun var eet Aar, da hun **maatte** forlade ham, viste hendes Minde stor Ærbødighed: Da han var blevet Konge, lod han hendes Grav ved Peterskirken forandre og udsmykke med en Marmorsarkofag, som vogtes af en Engel, et Værk af Jerichau; han samlede Billeder af hende i sine Stuer paa Jægerspris, og da han i Sept. **1857** besøgte Horsens, takkede han officielt »for den Hengivenhed og Velvillie, der var vist hende«. Et ejendommeligt Tilfælde vilde, at Kongemiddagen blev afholdt i hendes tidligere Palæ, som Staten **1852** solgte til Klubben »Foreningen«. — Malerier af F. C. **Gröger** (Jægerspris, Rosenborg) og af Chr. Horneman **1809** (Jægerspris). Malerier som ældre paa Rosenborg og af Vincentino **1835** (Jægerspris). Lito-grafi som ældre. Stik af D. Weis efter Miniature af J. Isabey **1814** henføres til hende.

Th. Overskou: Af mit Liv og min Tid, udg. af Robert Neiiendam, II, **1916**. Robert Neiiendam: Ungdom og Galskab, **1923**. Af en gammel Hofmands Mindeblade, Konferensraad C. H. Holtens Optegnelser (Memoirer og Breve, XI), **1909**, S. 226. Horsens Avis 23. Sept. **1857**. Personlh. Tidsskr., 9. **Rk.**, III, **1931**, S. 200—07. L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familie-kreds, III—IX, **1896—1902**, se Registeret i X. Robert Neiiendam.

Chemnitz, Johan **Hieronymus**, **1730—1800**, Præst og Konkylionlog. F. **10**. Okt. **1730** i Seehausen ved Magdeburg, d. **18**. Sept. **1800** i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Præst, sidst i Ruppín, Johan Gustav C. (**1697—1763**) og Marie Elisabeth **Klermont** (f. ca. **1700**). Gift **1°** **1760** med Rosina Josepha **Adami**,

f. ca. **1742**, d. 20. Maj **1797** i Kbh. (Garn.), D. af Købmand A. i Wien. 2° 20. Maj **1799** paa Frbg. (Garn.) med Anne Cathrine Lammerhirt, f. Hansen (gift 1° med kgl. Overkirurg L.), f. ca. **1764**, d. 6. Juli **1819** i Kbh. (Garn.).

C. studerede i **Halle** og kom 23 Aar gammel til Danmark som Pagehovmester hos Enkefyrstinden af Ostfriesland, Dronning Sophie Magdalenes Søster, der levede i Kbh.; senere blev han ogsaa Fyrstindens **Kabinetsspræst**. **1757** blev han Præst ved den danske Legation i Wien og gav her i forskellige mindre Skrifter interessante Meddelelser, dels om det danske Gesandtskabskapel og Gudstjenestens Indretning derved, dels om de Evangeliskes Vilkaar i den katolske Kejserstad. **1768** blev han Kompastor ved Christkirken i Rendsborg, n. A. Slotspræst paa Kronborg og Præst ved **Marie**-kirken i Helsingør; derfra kom han **1772** til Kbh. som tysk Sognepræst ved Garnisons Kirke og beklædte denne Stilling til sin Død. Som Prædikant nød han kun ringe Anseelse; hans Fortjenester ligger paa et andet Omraade. Om han end ikke kan kaldes Videnskabsmand i dette Ords strengere Betydning, indtager han dog en meget respektabel Plads blandt de fremmede Amatører, der i Slutningen af det **18.** Aarh. virkede her i Danmark i Naturvidenskabens Tjeneste. Hans Specialitet var Konkylologien, og som Artskender og Samler paa dette Omraade indlagde han sig ikke ubetydelige Fortjenester, ihvorvel han manglede almindelig zoologisk Indsigt. Hans Hovedarbejde er Fortsættelsen af F. H. W. Martinis berømte Værk »Neues systematisches Conchylien-Cabinet«, af hvilket kun tre Bind med **121** Tavler var udkommet (**1769—77**), da Martini **døde**. Martini havde selv udset C. til at fortsætte Værket, og efter adskillige Genvordigheder lykkedes det denne, navnlig ved Grev A. G. Moltkes Hjælp, at gennemføre Værkets Fuldendelse, ved hvilket Arbejde hans Ven, Kunstkammerforvalter Lorenz Spengler, ydede ham værdifuld Bistand. **1780—95** udgav C. de otte sidste Bind af dette omfangsrige og for sin Tid fortræffelige Værk, der udkom i stort Kvartformat og indeholder over 400 kolorerede Kobbertavler. Det **10.** Bind, der udkom **1788**, er betegnet som »**10.** und letzter Band«, men **1795** udkom et Supplementbind med **41** Tavler. Særlig Interesse for os danske har det omtalte Arbejde derved, at Originaleksemplarerne af en meget stor Del af de deri beskrevne og afbildede Arter opbevares i **Kbh.s** zoologiske Museums Konkyliesamling.

P. W. Becker: Hist. Afhandlinger, II, **1875**, S. **9—16**. J. P. Mynster: Medd. om mit Levnet, **1854**, S. **22**. E. C. Werlauff i Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, **1873—74**, S. **287**. C. C. A. Gosch: Udsigt over Danmarks zoolog. Litt.,

II, **1**, **1873**, S. **313 ff.**; III, **1878**, S. **221 ff.** Personalh. Tidsskr., 6. Rk., **II**, **1911**, S. **157 f.** Chr. Stubbe i Schriften des Vereins für schlesw.-holst. Kirchengesch., 2. Rk., IX, **1932**, S. **257—312**.

A. Jantzen og Jonas Collin (R. H. *Stamm**).

Chemnitz, Martin, **1561—1626**, gottorpsk Kansler. F. **15. Okt. 1561** i Braunschweig, d. **26. Aug. 1626** i Slesvig, begr. i Domkirken sst. Forældre: Pastor Martin C. (d. **1583**) og Anna Jager. Gift **1595** med Margrete, f. **1576**, d. **1659** i Sverige, D. af Prof. jur. i Rostock Henrik **Camerarius** (**1547—1601**) og Margrete Dobbin (**1554—1626**).

M. C. studerede Sprog, Historie og Jura ved forskellige tyske Universiteter, tog **1588** Doktorgraden i Frankfurt, var derefter en Tid ansat i Rostock Bystyre og blev **1593** Raad hos Hertug Bugislav XIII. af Pommern. **1601** efterfulgte han sin Svigerfader som Prof. jur. i Rostock, men kaldtes **1603** til Stettin som Bugislav **XIII.s** Kansler. Fra pommersk Statstjeneste gik han **1619** over i gottorpsk, idet han knyttedes til Hertug Frederik III. som dennes Kansler, og Maj **1620** bosatte han sig af denne Grund i Slesvig. I de følgende Aar deltog han hyppigt i Tidens politiske Forhandlinger. Han var saaledes **1625** med til i Segeberg at overdrage Kong Christian IV. Hvervet som Kredsoborst i den nedersachsiske Kreds. I et latinsk Digt (han roses for sine formfuldendte Distica) udtrykte han dog sin Frygt for Kredsens mangelfulde Krigsberedskab. Mest kendt af **Eftertiden** er han blevet paa Grund af sit Indlæg i en ejderstedsk Retssag, som **1623** blev appelleret fra den gottorpske Hofret til den kejserlige Kammerret. Hertugen overdrog C. det Hverv at udarbejde en Betænkning (afgivet **1624**), som skulde godtgøre, at Kammerretten ingen Appelinstans kunde være for Retstvister i det danske Hertugdømme Slesvig. Dette lykkedes ham fuldt ud, saa Kammerretten afviste Sagen. Da Fredsforhandlingerne efter Danmarks Deltagelse i Trediveaarskrigen fandt Sted i Liibeck **1629**, kom Spørgsmaalet om Hertugdømmets statsretlige Stilling atter paa Bane, og C.s Søn, Assessor i den gottorpske Hofret, Martin C. (**1596—1649**), benyttede s. A. Lejligheden til at offentliggøre Faderens ovenn. Betænkning (»Bericht von Gelegenheit vnd Vnterschiede der beyden Herzogthumc, Schlezwig vnnd Hollstein, vnd in specie des Landes **Eyderstedt**«). I en vis Forstand var denne dygtigt og kraftigt skrevne Afhandling den tidligst publicerede politisk-historiske »Deduktion« vedrørende Hertugdømmets statsretlige Forhold. — Stik af J. M. **Bernigeroth** **1743**.

Johs. Møller: **Cimbria** literata, **II**, 1744, S. 137 ff. N. N. Falck: **Samml.** der wichtigsten Abhandl. zur Erläuterung der **vaterländ.** Gesch., **III**, 1824, S. 35. L. Andresen og W. Stephan: Beitr. zur Gesch. der Gottorfer Hof- u. Staatsverwaltung von 1544—1659, I> 1928, S. 193—95. *Vilh. la Cour.*

de Cheusses, Frédéric (Henry), 1701—73, Diplomater. F. 5. **Dec.** 1701 i Kbh. (Fransk ref.), d. 19. Sept. 1773 i Altona, **begr.** sst. Forældre: Marquis Henry de C. (s. d.) og Hustru. Gift 30. Marts 1732 med Sophie Ernestine Louise de Suzannet de la Forest, **begr.** 7. Dec. 1765 i Haag, Sønnedatter af Generalløjtnant, Marquis F. H. de S. de la F. (s. d.).

Efter at have studeret i Utrecht og Luneville blev de C. 1722 Løjtnant i Livgarden til Hest, 1731 Ritmester sst., 1734 Oberstløjtnant, 1736 kar. Oberst. 1743 gik han over i Diplomati, idet han udnævntes til Gesandt i Berlin; Nov. 1746 forflyttedes han til St. **Petersborg.** de C. var ikke nogen fremragende Diplomat, men en paalidelig og især meget forsigtig Repræsentant for sit Land, en Egenskab, hvorfor der var god Brug baade over for Frederik den Store af Preussen og den russiske Kansler Bestusjev. Denne **sidste** søgte at faa Danmark med til et Angrebsforbund mod Sverige med det Formaal at omstyrte Adolf Frederiks Valg til svensk Tronfølger og erobre nogle af de svenske **Provinser.** de C. var dog for forsigtig til at indlade sig paa disse Planer. Danmark var paa det Tidspunkt kun interesseret i, at Regeringsformen i Sverige bevaredes, at en Tilnærmelse mellem Sverige og Rusland hindredes, og at man fik Adolf Frederik til for sin **Del** at opgive **Fordringerne** paa den gottorpske Del af Hertugdømmerne. Det lykkedes ogsaa de C. at bevare den danske Regerings Handlefrihed, uden dog at lægge sig ud med Rusland, og samtidig at faa Adolf Frederik til, af Frygt for **et** offensivt Forbund mellem Danmark og Rusland, at opgive alle Planer om en Regeringsforandring i Sverige og give Afkald paa sine Fordringer paa den gottorpske Del af Hertugdømmerne.

I Sept. 1749 kaldtes de C. efter sine egne gentagne Begæringer tilbage fra Rusland og levede som Privatmand, indtil han i April 1753 udnævntes til Gesandt i Haag, i hvilken Post han forblev **til 1769.** Denne **Stilling** var trods den nederlandske Stats ringe Størrelse ret vigtig. Haag var et diplomatisk Knudepunkt, hvor de krigsførende Magters Gesandter kunde mødes paa neutral Grund. Desuden var Amsterdam Datidens store Pengemarked, hvor alle, der ønskede Laan, **maatte** henvende sig. Paa Grund af den nederlandske Presses store Frihed kom ogsaa en Mængde politiske Efterretninger frem her, som ikke kunde komme frem

andensteds. de C. holdt sin Regering nøje underrettet om alt, hvad der berettedes i Nederlandene, og udførte ogsaa med stor Omhyggelighed de finansielle Kommissioner, der kun alt for ofte **maatte** betros ham. Nogen større politisk Virksomhed kom han ikke til at udfolde. Den eneste fælles Interesse mellem de to Lande var Hævdelsen af de neutrale Magters frie Handel. Da Englands Overgreb over for disse **1758** naaede en utaaelig Højde, fik de C. Ordre til at foreslaa Generalstaterne en Alliance med det Formaal at tvinge England til at respektere den neutrale Handels **Frihed**. Planen kom ikke til Udførelse, da England gjorde navnlig Nederlandene nogle Indrømmelser, og der var heller ikke megen Udsigt til, at den engelsksindede Regering i Haag skulde være **gaact** med til et Brud med **England**. de C. paadrog sig dog ved denne Forhandling Mistanke om i for høj Grad at have fulgt sine personlige Sympatier for England og Preussen ved kun at meddele Forslaget til den nederlandske Regerings Medlemmer og ikke tillige, som hans Instruks havde antydnet, til **Oppositionen**. de **C.s** Optræden ved denne Lejlighed indbragte ham forskellige Bebrejdelser af Bernstorff, men dette hindrede dog ikke denne i at anerkende, at de C. »baade ved Fødsel og i Hjertet var ærlig dansk« og altid at behandle ham som en fortrolig Ven. — de C. ejede fra **1747 Lütjenhorn** i Læk Sogn. — Gehejmerraad **1765**. Gehejmekonferensraad **1768**. — Hv. R. **1757**.

P. Vedel: Den ældre Grev Bernstorffs **Ministerium**, **1882**. J. R. Danielsson: Die nordische Frage **1746—51**, **1888**. L. Bobé: Efterl. Pap. fra den **Reventlowske** Familiekreds, IX, **1902**, S. 402.

L Laursen(P Vedel)

de Cheusses, Vincent Gidéon **Henry**, Marquis, ca. **1664—1754**, Officer. F. ca. **1664**, antagelig i La Rochelle, d. 3. Nov. **1754** i Celle (Fr. ref.), begr. sst. Forældre: Marquis Jacques Henry de la Jarrie de C. (d. ca. **1675**) og **Rénée de Lauzère**. Gift ca. **1700** med Maria Henriette Lucrèce van Aerssen van Sommelsdijck, D. af Oberst, Guvernør i Surinam Cornelis van Aerssen (**1637—88**) og Margaretha du Puy Marquise de St. André Montbrun.

Familien de C. var Huguenotter, som udvandrede til Danmark, hvor den attenaarige Henry **1683** fik Bestalling som Ritmester i det af Slægtningen la Forest hvervede Rytterregiment. Tre Aar senere blev han Underfører ved Drabantgarden og gjorde Hof-tjeneste, idet han som Kammerjunker hos Dronningen blev persona grata hos denne. **1689** stod han opført som Oberstløjtnant i Generalstaben og gik to Aar senere med Sehesteds danske **Rytter**-regiment til Irland og Flandern. **1692** rapporterede Hertugen af

Württemberg ham fejlagtig som død. N. A. forlod han, muligvis paa Grund af Sygdom, Hjelpekorpsen og traadte atter ind i Hof-tjenesten. **1698** blev han Oberst til Hest, n. A. kom han til Tjeneste i Livgarden til Hest, hvis Kommandør han blev **1708** efter to Aar tidligere at være blevet Brigader. **1709** blev han Generalmajor og efter F. J. Dewitz Chef for 3. jyske Rytterregiment ved Hjelpe-tropperne i Flandern, hvor han bl. a. deltog i Belejringen af Mons i Sept. **1709**. **1713** kaldtes hans Regiment hjem, og da han ikke vilde tjene under Dewitz, søgte han og fik s. A. Afsked, hvorefter han bosatte sig i Udlandet. **1711** havde han faaet General-løjtnants Karakter. — Hv. R. **1712**.

L. **Bobé**: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familiekreds, IX, **1902**, S. **402**.

H. W. Harbou (Rockstroh)*.

Chievitz, Johan Henrik, **1850—1901**, Læge, Anatom. F. **16**. Okt. **1850** i Svendborg, d. 6. Okt. **1901** i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Kateket i Svendborg, senere Sognepræst i Faaborg Joachim Christian C. (**1815—93**) og Mette Juliane Lund (**1814—89**). Brodersøn af Poul C. (s. d.). Gift 8. Nov. **1882** i Kbh. (Garn.) med Paula Camilla Caroline Johansen, f. 6. Aug. **1857** i Kbh. (Garn.), d. 22. Jan. **1928** sst., D. af Kaptajn, senere Oberst i Bornholms Væbning William Paulus Jensenius J. (**1824—87**) og Camilla Caroline Henriette Mangor (**1835—1909**).

C. blev Student **1869** fra Sorø, medicinsk Kandidat **1875**, praktiserede en kort Tid, inden han **1877** ansattes som Prosector anatomie under Professor Fr. Th. Schmidt. **1881** vandt han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Forbeningen af det menneskelige Strubehoveds Bruske. Efter Professor Schmidts Død **1880** fik han Orlov for at uddanne sig yderligere i Leipzig hos den berømte Anatom **Wilh. His**. I hans hele senere Udvikling spores i høj Grad Paavirkningen af den His'ske Skole. Da han var vendt tilbage til Kbh., overtog han Undervisningen i Anatomi og udnævntes **1881** til Lektor i den normale Anatomi. **1888** blev han Professor anatomie. Han havde aldrig faaet Tid til at skrive en Doktorafhandling, men promoveredes **1893** til Dr. med. h. c. ved Lunds Universitet. Han var Medlem af Anatomische Gesellschaft fra **1887** og af Videnskabernes Selskab i Kbh. fra **1891**.

Under største Delen af sin Funktionstid arbejdede han i meget indskrænkede og mere end beskedent udstyrede Lokaler i det anatomiske Institut i det gamle Kirurgiske Akademis Bygning. De **smaa** Forhold her hemmede i betydelig Grad hans Arbejde for Udvidelse af det anatomiske Museum, og først **1898** lykkedes

det ham at faa en anselig, men langt fra tilstrækkelig Udvidelse af Lokalerne ind i den gamle Hjørneejendom Bredgade 60, hvor han bl. a. fik indrettet en fortræffelig Samling af anatomiske Museumspræparater som Studiesal for Studenterne samt bedre **Laboratorieforhold**.

C.s Helbred var ikke stærkt, og som Følge af Smitte ved sit Arbejde paadrog han sig Lungetuberkulose og senere tillige **Strube-**tuberkulose, som i høj Grad nedsatte hans Arbejdskraft og besværliggjorde hans Foredrag. Trods en Del Bedring efter et længere Ophold i Schweiz og Italien **1893—94** blev han dog aldrig helt rask; hans Arbejdssiver mindskedes ganske vist ikke, men Kræfterne slog i de senere Aar daarligt til, skønt han stadig varetog sine Embedspligter med Undtagelse af de sidste fire—fem Maaneder. Beundringsværdigt var det, at C. alligevel fik udrettet saa meget. Han var en fremragende Anatom og en dygtig — om end streng — Lærer for de medicinske Studenter. I Undervisningen fortsatte han de bedste Traditioner i den danske anatomiske Skole, saaledes som den paa glimrende Maade havde været repræsenteret af hans to nærmeste Forgængere Fr. Schmidt og I. P. Ibsen. Som disse lagde C. hovedsagelig Vægten paa, at den Anatomi, som doceredes for Medicinerne, først og fremmest skulde være Menneskets Anatomi, et uundværligt Grundlag for Lægens og da særlig Kirurgens Virksomhed. Det var den makroskopiske og mikroskopiske Anatomi i Forening, gensidigt belysende og forklarende hinanden samt præget af Nøjagtighed, Forstaaelse og plastisk Forestillingsevne, og det var ikke smaa Fordringer, han stillede til sine Elever og Assistenten. Trods sin hos **Wilh.** His vakte store Interesse for Embryologien overvurderede han aldrig dens Betydning for Undervisningen. For rent teoretiske Spekulationer havde han ingen videre Interesse, men stillede først og fremmest Kravet om Præcision og Paalidelighed i Fremstillingen af de anatomiske Observationer og disses Rækkevidde.

Personlig forstod han i høj Grad at vurdere den historiske Side i Udviklingen af den anatomiske Videnskab. Hans Foredrag var klart og vel tilrettelagt, men egentlig veltalende kunde han næppe kaldes, snarere noget tør, dog af og til med en vis barsk Humor. Et sjælden udpræget Talent for Tegning, til Dels parret med skarp kunstnerisk Opfattelse for Form og Stilling, kom i særlig Grad hans Forelæsninger til Gode ved ypperligt udførte farvede **Kridt-**tegninger paa Tavlen. Hans kunstneriske Interesser og plastiske Formsans blev til Nytte for ham som Lærer i Anatomi ved Kunstakademiet, som han fra **1885** var knyttet til. For Studenterne

var han noget fjern og — som Følge af Faget — frygtet ved Eksamen, men højt respekteret. Hans Væsen kunde synes barskt og afvisende, men for dem, der kom ham paa nærmere Hold, og hos hvem han sporede en alvorlig videnskabelig Stræben, var han ganske vist myndig og ordknap, men velvillig og forstaaende, hans Ord var til at lide paa, en redelig, retskaffen og sandhedskærlig Karakter, hvem alt Koteri og Klikevæsen var inderlig imod, og som aldrig var bange for at sige sin Mening.

C.s videnskabelige Arbejder er ikke talrige, men i høj Grad lodige, udmærkede ved Paalidelighed og Grundighed. Fraset Guldmedailleafhandlingen omhandler hans Arbejder embryologiske Emner (særlig **maa** nævnes Spytkirtlernes og Nethindens Udvikling), vigtige Arbejder over den mikroskopiske Bygning af Øjets Nethinde hos en stor Række Dyreformer, Arbejder over Nyrernes Kar og Udvikling. Hertil kommer hans lille **fortrinlige** Lærebog over Fosterets Udvikling (1891, 2. Udg. 1898), kortfattet og klar, bygget paa indgaaende originale Undersøgelser og endnu af Værdi, samt en meget smuk Undersøgelse over Fosterets topografiske Anatomi (1899). I Forening med Nationalmuseet dels udførte, dels bistod han ved adskillige antropologisk-historiske Undersøgelser.

I sine sidste Aar samlede C. sine historiske Studier til en Forelæsningsrække over Emnet, et i mange Henseender originalt Arbejde, som efter hans Død blev udgivet, suppleret efter Manuskriptet, af hans tidligere Prosektor, Dr. E. Hauch som »Anatomiens Historie« (1904). — C.s ældste Søn er Ole C. (f. 1883), fra 1921 Overkirurg ved Finsens Lysinstitut.

R. 1894. — Portrætteret af P. S. Krøyer paa Maleri af Videnskabernes Selskab 1898. Radering af Hugo Larsen.

C. M. Fürst i Anat. **Anzeiger**, XX, 1902, S. 394—98. N. R. Muus i Hospitalstid., 4. Rk., IX, 1901, S. 1051—54. Ugeskrift for Læger s. A., S. 983 f. Ill. Tid. 20. Okt., A.

F. C. C. Hansen

Chievitz, Poul, 1817—54, Forfatter. F. 19. Juni 1817 i Kbh. (Frels.), d. 6. Aug. 1854 sst. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Kaptajn, Skoleinspektør, senere Toldbetjent Johan Heinrich Poulitsky C. (1777—1843) og Witta Hedevig Møller (1778—1860). Ugift.

Straks efter sin Konfirmation **maatte** C. søge Udkommet som Kontorist i forskellige Firmaer; en Tid var han i Kalundborg, en Tid paa »Berlingske **Tidende**s» Avertissementskontor. En ung Mand med hans letvakte aandelige Interesser og følsomme Selv-

stændighedstrang **maatte** Savnet af de gængse akademiske Forudsætninger tillige med de ydre Hensyn, hans jordbundne Levebrød krævede, give en egen Orientering. C. gik stadig i Teatret og læste Bøger uden for den gamle Dannelses klassiske og tyske Alfærveje, Engelsk og Spansk, moderne franske Revolutionshistorier og Skuespil, og han søgte Omgang med jævnaldrende, der stod kritisk til de raadende Meninger, men binde sig til en planmæssig Opposition af overvejende politisk Karakter turde han ikke, og han brød sig vel heller ikke om det; hans Fadderskab ved Stiftelsen af Goldschmidts »Corsaren« **1840** fik ingen Konsekvenser, og efter som Oppositionen vandt frem til at være toneangivende, og dens energiske Repræsentanter gjorde Karriere paa Felter, der var lukkede for Kontoristen, blev det nærliggende for ham at optræde som den evindelige Frondør, den forvante, illusionsløse Tilskuer, den for Ærgerrighed blottede Ungkarl, der tog Livet paa den lette Skulder. Hvor meget han personlig svarede til sin kunstneriske Idealfigur, Driverten og Solderisten, gerne i Pengetrang, **cr** et andet Spørgsmaal; uvidende eller uvirksom viste han sig i hvert Fald ikke i sine Fristunder. De anonymt udgivne Fortællinger »Nytaarsgave for Forlovede. Saaledes forholder det sig. Af Anette T—.« (**1845**) og »Fra Gaden« (**1847**) vakte Opsigt ved deres Stof — han havde gjort Folk det alt for let at søge Virkelighedsgrundlaget i det lille Hovedstadssamfund —, og ved Tendensens erklærede Modsætning til den yndede danske og svenske Damenovelles: De frie Fugles Liv med Sypigerne er ikke blot fornøjeligere og ærligere, men ret beset mere moralsk end Frøkenernes vedtægtsmæssige Uskyld og gennemførte Forlovelsespolitik. Hverken Forfatterens positive Synspunkter eller de Personer, han nærmest sympatiserer med, er synderlig klart opridsede, og der er fransk Mode i det hele Modefjendskab saavel som i Interessen for Samfundsstifbørnene og (desværre for Kompositionen) i de søgte Overraskelser, Forvekslinger og Mysterier. Men med smittende Kaadhed og et inden for sin Begrænsning stærkt Lune er de dydige, pedantiske Stræbere karikerede og »Selskabet« ført sammen med sine Modsætninger. Komedien »Venskab og Kjærlighed«, som Det **kgl.** Teater opførte **1847**, slog forsigtigere paa de samme Strenge, men stødte dog for meget til at kunne holde sig paa Scenen. **1848** blev C. Skriver ved Intendanturen, fulgte **1849** Ryes Brigade som Regnskabsfører, senere som Hjælpeintendant og blev saa ansat paa Krigsministeriets Kontor. Baade Tidsforholdene og hans egne skulde herefter kunne give ham mere Luft under Vingerne. Han fik virkelig besøgt Paris, fik Romanen »Japhet, der søger sig en Kone«

(1852) optaget i »Dagbladet«s **Feuilleton**, og Det **kgl.** Teater opførte »En højere Dannelsesanstalt« (1850), Casino »For Alvor« (1851) og »En Fortid« (1852); ved alle tre var Ad. Recke Medforfatter, ved den sidste tillige (uden at nævnes) H. V. Kaalund. Romanen viser, at Forfatteren nu havde set sig videre om i Landet og holdt sit Lune friskt, men ingen Vækst i kunstnerisk eller menneskelig Myndighed; Figurer og Ideer gaar igen baade her **og** i Vaudevillerne. »For Alvor« og »En Fortid« har nydt Scenelykke takket være nogle af de samme Egenskaber, der udmærker Romanerne, og takket være Reckes Sange og et vist tillært, ingenlunde ufejlbarligt dramatisk Haandelag. Naar imidlertid C. i sin pudsige, men overfladiske Satire »Det kedelige Drama eller hvad der behager Publikum« (1854) gaar løs ikke blot paa Hauchs og Athalie Schwartz' **langtspundne** Højtidelighed og paa Hostrups teologiske Indstilling, men ogsaa paa Duftvaudevillens Løjer, ja paa scenisk Ubehjælpssomhed hos Hostrup (!), aner man snarest en Mand, der fortvivler over alt, fordi han selv er ved at løbe tør. Et Drag af Melankoli skal da ogsaa have vist sig tiltagende i den paa sin Vis ensomme og kejtede Mands sidste Aar, og hvorvidt der med C. døde et Haab for Litteraturen, er svært at afgøre. Muligheden for en Opblomstring var dog vel ikke udelukket, ifald han, der havde været en god Søn, og paa hvem en tidlig **Kærlighedsskuffelse** havde tæret (Forlovelsen med Annette Tronier (senere gift med W. F. L. **Kauffmann** (s. d.), hvem han havde sigtet til paa sit første Titelblad), havde faaet sin lykkelige Forlovelse med Amalie Price (gift Hagen, s. d.) ført til Ægteskab. Og under alle Omstændigheder er den talentfulde Fribytters Indsats et Supplement til Tidshistorien, man nødig vilde undvære, og den var heller ikke uden Eftervirkning. — Maleri af F. Storch 1849 (Fr.borg). Litografi af I. W. Tegner 1855 efter Daguerreotypi.

Flyveposten 9. **Aug.** 1854. Dagbladet 29.—30. **Dec.** 1854. M. A. Goldschmidt i Nord og Syd, 1856, IV. Samme: Livserindringer og Resultater, I, 1877, S. 233—36, 242 f., 248, 250 f., 255 f., 263, 399—401, 463 f. Kr. Arentzen: Fra yngre og ældre Dage, 1886. C. St. A. Billes Fortale til Fra Gaden, 1898.

Paul Læssøe Muller.

Rettelser og Tilføjelser.

I. Bind:

- S. 9: L 8 f. 0.: Tilføjes: Farvelagt Tegning i Familieeje.
- 257: - 14 f. 0.: Tilføjes: Portrætteret paa Maleri af de svenske Troppers Modtagelse paa Torvet i Odense 1848 (Odense Museum).
- 298: • 12 f. n.: 1452, læs: 1462.
- 314: - 14 f. 0.: Steinum, læs: Steinun.
- 43': - 4 f. 0.: 18, læs: 13.
- 43': - 18 f. n.: 7. Juli 1858, samme Dag, læs: 8. Juli 1858, Dagen efter at.
- 43': - 14 f. n.: 1855, læs: 1856.
- 431: - 12 f. n.: Juni, læs: Marts.
- 434: - 16 f. n.: C. C. G. A.s politiske Taler, 1933, læs: C. G. A.s Taler, I—II, 1933—34.
- 436: - 1 f. 0.: 1857, læs: 1853.
- 437: - 19 f. 0.: Efter: Victor tilføjes: Nicolaus.
- 478: - 18 f. n.: Olsson udgaar.
- 478: - 17 f. n.: O., læs: Olsson.

II. Bind:

- S. 141: L. 18 f. n.: Hans Barchmann angives i Helsingørs St. Marie Kirkebog for 4. Dec. 1640 at være født i Hamburg. Han var efter Kirkebogen 1640 gift med Anna Andersdatter fra Strø, der angives at være Datter af Sognepræst Anders [Lauritsen] der [d. 1648, gift med Inger Jørgensdatter, d. 1614].
- 220: - 18 f. n. (jfr. Rettelsen i III. Bind, der hermed bortfalder): efter: (d. 1720) tilføjes: og Anna Hansdatter (ca. 1666—1726).
- 250: - 19 f. 0.: 1862, læs: 1882.
- 306: - 2 f. 0.: Provst, læs: Sognepræst, sidst i Ubby, Provst.
- 307: - 21 f. 0.: Ørslev og Solbjerg, læs: Ubby.
- 333: - 17 f. 0.: efter: B. tilføjes: (d. 1754, gift 2° med ubekendt, d. 1739).
- 333: - 18 f. 0.: efter: Jensdatter tilføjes: Engelman (d. 1721).
- 443: - 10 f. 0.: efter: (ca. 1660—1738) tilføjes: og Hustru (d. 1727).
- 506: - 13 f. n.: (1763—1837), læs: (1763—1837, gift 1° med Christine Caroline Sperling, 1770—1803).
- 506: - 13 f. n.: 1837, læs: 1848.
- 574: - 11 f. n.: formildedes til livsvarigt Rasphusarbejde, læs: formildedes saaledes, at han først skulde seks Aar i Rasphuset, Resten af sit Liv i Tugthuset.
575: - 1 f. o.: efter: Frigivelse tilføjes: 1776 eftergaves Resten af Rasphusstraffen, og han kom i Tugthuset.

ffl. Bind:

- S. .3: L. 14 f. 0.: 73. læs: 71.
- 62: - 8 f. n.: Juni, læs: Juli.
- 91: - 19 f. n.: Ligfund, læs: Ligfærd.
- 152: - 13 f. 0.: 1863, læs: 1862.
- 156: - 15 f. 0.: 28, læs: 29.
- 230: - 13 f. 0.: efter: Træsnit 1882 tilføjes: efter Silhouet.
- 231: - 3 f. n.: yngste, læs: ældste.
- 349: - 10 f. 0.: ca. 1823, læs: 1822.
- 349: - 10—11 f. 0.: ca. 1821, læs: 1821.
- 399: - 15 f. n.: 76, læs: 96.
- 450: - 10 f. n.: (f. 1774), læs: (1774—1821).
- 464: - 3 f. 0.: efter: Gift tilføjes: vistnok med en Datter af Kongens Sekretær August Erichsen og Helvig.
- 464: - 3 f. 0.: 1634, læs: 1640.
- 513: - 3 f. n.: Tilføjes: — R. 1912.
- 540: - 17 f. n.: Dansk Kirke-Tidende, læs: Kirke-Tidende.
- 556: - 5 f. 0.: seks, læs: syv.
- 556: - 6 f. 0.: 88, læs: 83.
- 556: - 9 f. n.: Sjørlev, læs: Ljørlev.
- 558: - 6 f. n.: foran: Justitsraad tilføjes: Kammerraad og Overkrigs-kommissær 1688.
- 607: - 13 f. 0.: to, læs: tre.
- 625: - 17 f. 0.: Tilføjes: Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek.
- 644: - 9 f. n.: Tilføjes: Buster af Rasmus Andersen i Den gensidige kvindelige Hjelpeforening 1895 og af Rud. Tegner i Privateje s. A.